શ્રી

જીવાભીગમસૂત્ર

સંપૂર્ણ ભાષાંતર-પ્રશ્નોત્તર રૂપે.

ભાષાંતર કરાવી છપાવી પ્રગટ કરનાર

ડોસાણી નીમચંદ હીરાચંદ, ગોંડળ

આવૃત્તિ પહેલી

વીર સંવત ૨૪૩૯ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૯.

ગોંડળ

છાપ્યું ધી 'ગોંડળ સ્ટેટ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ,'
માણેક પારેખ ના [illegible]
કિંમત ૩ા [illegible]

પ્રસ્તાવના.

સવત ૧૯૩૬ની સાલમા ગોંડળમા મહાપુરૂષ શ્રી ૭ જેચંદજી સ્વામીનું ચતુર્માસુ થવાથી શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રની પ્રત ૧ તેમના તરફથી મને વાચવા મળી જે પ્રત પોતે કચ્છમાથી લાવેલ હતા તે પ્રત મે વાચી તે ઉપરથી તેનુ ગુજરાતીમા પ્રશ્નોત્તરરૂપે આખા સૂત્રનુ ભાષાન્તર કરવાથી સાધારણ વર્ગના શ્રાવક ભાઇઓને ઉપયોગી થાય એમ જણાયાથી તેમ કરવા મારૂ મન ઉત્સુક થયુ જેથી સવત ૧૯૩૮ની સાલમા તેનુ રફ કરવામા આવ્યુ

ત્યાર બાદ ગોંડળ સઘાડાના પટોધર પૂજ્ય સાહેબ શ્રી૭ દેવજી સ્વામીની પોતાની તેમજ તેમના ભંડારના પુસ્તકોની સાહાયથી સવત ૧૯૪૦ ની સાલમા રફ ઉપરથી ફેર કરવામા આવ્યુ જોકે તે પુસ્તક તરતમા છપાવવાનો વિચાર હતો પણ કેટલાએક સયોગોને લઇને અત્યાર સુધી જેમનુ તેમ પડતર રહ્યુ હતુ

સવત ૧૯૬૮ની સાલનું ચતુર્માસુ ગોંડળ સઘાડાના સુ સાધુ મહામુનિ જાદવજી સ્વામી સાથે તેમના સુશિષ્ય મહાપુરૂષ નાનચંદજી સ્વામી તથા મહાપુરૂષ પુરૂષોત્તમજી સ્વામી તથા મહાપુરૂષ મનજી સ્વામી (મહાપુરૂષ જેચંદજી સ્વામીના શિષ્ય) નુ ગોંડળમા થતા કેટલા એક શ્રાવક ભાઇઓ દરમ્યાન શ્રી જીવાભીગમ સૂત્ર વિષે ચર્ચા થતા તેમનો અભિપ્રાય ને આગ્રહ છપાવી બહાર પાડવાનો થયો લાબી મુદ્દત થયા પડતર રહેવાથી ફરી સશોધન કરવા મહાપુરૂષ શ્રી૭ જાદવજી સ્વામીને વિનતિ કરવામા આવી, તે હર્ષ સાથે સ્વીકારતા પોતાના સુશિષ્ય મહાપુરૂષ પુરૂષોત્તમજી સાથે ઘણા ખંત, ઉત્સાહ ને શ્રમથી સશોધન કરી ઘણો ઉપકાર કર્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે

આવી રીતે બીજા મહાત્મા પુરૂષો તે મહાત્માનો ધડો લઇ ઉદ્યમી થઇ પોતાના વખતનો સદ્ ઉપયોગ કરે તો ઘણુ પ્રસશનિય ને જ્ઞાન વૃદ્ધિના કારણ બની ઘણો ઉપકાર કરી શકે

ઘણા શ્રાવક ગૃહસ્થો લાભ લઇ શકે એ હેતુથી જોકે ગુજરાતીમા કરવામા આવ્યું છે, પણ મૂળ સૂત્ર સાથે મેળવતા સુગમતાથી મેળવી શકાય તેટલા માટે ભાષાનો મોટો ફેરફાર કરવામા આવ્યો નથી એટલે કે શુદ્ધ ગુજરાતી હાલની શૈલીમા કરવાથી મૂળ સિદ્ધાત સાથે મુકાબલો કરવામા ફેરફાર લાગે નહી તેના માટે સિદ્ધાતશૈલી કાયમ રાખવામા આવી છે, તે જોકે આજના જમાનાવાળાને કઠીનતા કે વિચિત્ર લાગવા સભવ માનીએ તોપણ મૂળમા વિરૂદ્ધ ન આવે તે તરફ ખાસ ધ્યાન રાખવામા આવ્યુ છે

વળી જીવાભીગમજી સૂત્રમા જ્યા જ્યા શ્રી પન્નવણાજી સૂત્રની ભળામણ આપવામા આવી છે ત્યા ત્યા જરૂર જણાતી બાબતો ત્યાથી ઉમેરવામા આવી છે, એટલુંજ નહી પણ બની શકતા લગતા વિષયો બીજા સિદ્ધાતો વિગેરેના આશ્રયથી ઉમેરો કરવામા આવ્યો છે

ભગવંતે શાસ્ત્રોને વિષે ત્રણ પ્રકારના આગમ (સિદ્ધાંત) કહ્યા છે **सूतागमे, अथागमे, तदुभयागमे** સુતાગમે તે મુળપાઠ અથાગમે તે મુળપાઠનો અર્થ અને તદુભયાગમે તે મુળ પાઠ અર્થ સાથે "આ શ્રી જીવાભીગમજી સુત્રનું સંપુર્ણ ભાષાંતર પ્રશ્નોત્તર રૂપે" એ અથાગમે કહેવાય એ સતબાબ સમજવી

વળી કેટલાએક કહે છે કે—શ્રાવક સુત્ર વાંચે તો અનંત સંસારી થાય શ્રાવકને સુત્ર વાંચવાનો અધિકાર નથી શ્રાવકને તો **"लद्धट्ठा, गहीयट्ठा, पुच्छीयट्ठा"** એમને લાધા છે અર્થ જેણે ગ્રહ્યા છે અર્થ જેણે પુછ્યા છે અર્થ જેણે એટલે મતલબ કે શ્રાવક અર્થરૂપે ગ્રહી શકે, પણ મુળપાઠ વાંચી શકે નહીં વિગેરે વિગેરે કહે છે, પણ તે સર્વે ખોટું કહે છે કારણ કે તિર્થંકર પરમાત્માની વાણી અર્થરૂપે કહો કે પાઠરૂપે કહો કે અર્થપાઠ બન્ને રૂપે કહો એ બધું સિદ્ધાંતજ છે તેમાં ભેદ પાડવો તે ભરમાવવા જેવું છે માટે તાત્પર્ય તો એટલોજ છે કે તે તિર્થંકરની વાણી માટે ચારે તિર્થ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક ને શ્રાવિકા હકદાર છે કોઇને પણ વાંચવાનો કોઇપણ સિદ્ધાંતમાં પ્રતિબંધ ભગવંતે કરેલ નથી

વળી ભગવંત તિર્થંકરની વાણી કહેવી છે? અમીય સમાણી (અમૃત સરખી) અનંત જ્ઞાન, ભાવ, ભેદ, ... નિક્ષેપની ભરેલી સકળ જગતને તારવાવાળી, સકળ જગતને દીપાવનારી, સકળ મોહને ટાળવાવાળી, ભવાબ્ધિથી તારવાવાળી, મોક્ષને આપવાવાળી, કષાયને હણવાવાળી, જેનું માપ કોઇથી થઇ શકે નહીં, જેનું માપ કરતા પોતાની બુદ્ધિ મપાય એવી, જેને કોઇ ઉપમા આપી શકાય નહીં જેના વખાણ હજારો જીભ વડે થઇ શકે નહિં અહાહા!!! એવી વાણી વાંચતા અનંત સંસારી થાય!!! શું બુદ્ધિ!!! શું સમજણ!!! અમૃત ખાતા કોઇને ઝેર ચડ્યું સાંભળ્યું છે? કદી કોઇ કારણે અમૃત ખાતા ઝેર ચડે પણ નિરવીકારી તિર્થંકરની વાણી વાંચતા અનંત સંસારી થાય!!! એતો અકલ બાહિરની વાત જણાય છે ત્યારે તેમ કહેનારનો હેતુ શું હોવો જોઇએ-તેનો ઉત્તર એટલોજ કે કહેનારનો આશય શ્રાવક વગેરેને અજ્ઞાનતામાં રાખવામાં કાંઇક પણ મોટો હેતુ હોવો જોઇએ તે જેમ શ્રી જ્ઞાતા સુત્ર નવમે અધ્યયને રયણા દેવીએ જીનરક્ષને જીનપાળને દક્ષિણના વનમાં જવાની મનાઇ કરી તેમ! (મતલબ જીનરક્ષ ને જીનપાળ દક્ષિણના વનમાં જાય તો રયણા દેવીના હાથમાં ન રહે તે હકીકત પણ એવીજ બની કે જીનરક્ષ ને જીનપાળ દક્ષિણના વનમાં ગયા છે શુળીએ પરોવેલ સખસને જોયો છે તેની હકીકતથી ને સેલગ જક્ષની સહાયથી રયણા દેવીથી છુટા થયા છે એ ઉપનય પણ સમજવા જેવો છે) એમ સમજાય છે એ બાબતની ચર્ચા ઘણી છે પણ આ ઠેકાણે તે વિષયમાં ઉતરવા પ્રસંગ નથી અહીં તો ફક્ત એટલુંજ કહેવું બસ છે કે એમ માનનારાને પણ આ પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર વાંચવાથી અનંત સંસારી થવાની ભીતી (બીક) તેમની સમજણ પ્રમાણે નથી, જેથી તેમને પણ જો ઉપયોગી થઇ પડશે તો કૃતાર્થ થવા જેવું છે

શ્રી જીવાભીગમજી સુત્રના વિષયો જોવાને અનુકુળ પડે અને વાંચક વર્ગને કંટાળો

ન ઉપજે તેટલા માટે તેને જુદા જુદા હેડીંગમાં ગોઠવનામા આવ્યા છે, તો પણ મોઇ મૂળ વાત ત્રુટક કરવામા આવી નથી (હેડીંગ બાદ કરતા એક સરખી હકીકત નજરે આવશે)

આ પુસ્તક વાચક વર્ગો ઉપયોગી થશે તો લીધેલ શ્રમ ઉપયોગી ગણી હું મને પોતાને કૃતાર્થ માનીશ વળી ઉપયોગી થયાની ખાત્રી તેમના ખપ ઉપરથી જણાશે

આ પુસ્તક કદમાં ને શોભામા ધાર્યા કરતા વિશેષ કરવામા આવ્યુ છે છતા તેની કીમત જેમની તેમ કાયમ રાખવામા આવી છે તો આશા છે કે બે રૂપિયાની રાખેલી કીમત વાચક વર્ગને વધારે નહીં લાગતા સહુ તેનો લાભ લઇ શકશે

આ મારો પ્રથમ પ્રયાસ છે જેથી તેમા ખામી અને ભૂલ તો હશેજ પણ વાચક વર્ગ કૃપા કરી દીર્ઘ દ્રષ્ટીથી ક્ષમા કરશે એમ આશા રાખુ છુ ને જે ખામી જણાય તે સુચવવામા આવશે તો વખતે બીજી આવૃતિ કાઢવાનો પ્રસગ આવશે તો ઉપકાર સાથે સુધારવામા આવશે

સુજ્ઞ વાચક વર્ગો જાણે છે કે હમેશા કામ કરવુ ને ભૂલ કાઢવી એ બેમા ઘણો તફાવત રહેલો છે ભૂલની દ્રષ્ટીએ જોવાય તો ભૂલ નીકળેજ, પણ જો ગુણગ્રાહી અને અમીની દ્રષ્ટીથી જોવાય તોજ અનુકુળ પડતુ થવા સભવ થાય સ્વજાતિ સ્વજાતિને ગ્રહે એવો નિયમ છે તે મુજબ ગુણી ગુણને ગ્રહે ને દુર્ગુણી દુર્ગુણને ગ્રહે ગુણથી ગુણી ભિન્ન નથી, તેમ ગુણીથી ગુણ ભિન્ન નથી એ ગુણી અને ગુણ બન્ને એકજ છે દાખલા તરીકે સાકર અને સાકરની મીઠાશ ભિન્ન નથી તેથી કરી કેવળજ્ઞાન ઉપજે છે ત્યારે કોઇનો દોષ ગ્રહણ થતો નથી તેટલાજ કારણથી આચાર્ય પદવી કેવળી છતા છદ્મસ્તને અપાય છે માટે વાચક વર્ગ પોતાનુ ગુણગ્રાહીપણુ નહીં છોડવા પ્રાર્થના છે

આ પુસ્તકના ટેડણીમાં સાદી ભાષા વાપરવામા આવેલી એટલુજ નહિ પણ પુસ્તકની કીમત પહેલા અને પાછળથી ગ્રાહક થનાર પાસેથી એક સરખી લેવા રાખ્યા છતા તેમજ દીનપરદીન પુસ્તકોના હેન્ડબીલોનો વર્ષાદ વરસતા છતા જે ગૃહસ્થોએ ઉદારતા બતાવી અગાઉથી ગ્રાહક થઇ આશ્રય આપ્યો છે તેમનો અતઃકરણથી ઉપકાર માનુછુ

પુસ્તક છાપવુ પુરૂ થતા સુધીમાં જેમના તરફથી ગ્રાહકોના નામ ભરાઇ હેન્ડબીલો પાછા આવી પહોચ્યા છે તેઓ ગૃહસ્થોના સુબારક નામ પુસ્તકના પાછળના ભાગમા દાખલ કરવામા આવ્યા છે તક ગયા પછી આવેલા ગ્રાહકોનાં નામ રહી ગયા સબધે મારી કસૂર નહીં ગણવા વિનતિ છે

આ પ્રસગે મારે જણાવવુ જોઇએ કે રાજકોટના રહીશ કોઠારી અમેચદ ગોપાળજી જે સ્વભાવે શાન્ત અને મીલનસાર છે તેણે પોતાના આપકર્મિપણાથી પોતાની બાહોશીથી થોડા વરસ થયા મુંબઇમા કમિશન એજન્ટની પોતાથી દુકાન કરેલી છે તે મારા નજીક કુટુબી થાય છે તેણે આ પુસ્તકના સબધમા પહેલેથી છેવટ સુધી તન મન ને ખતથી પોતાના કિમ્મતી વખતનો ભોગ આપી વખતો વખત કિમ્મતી મદદ કરેલી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે

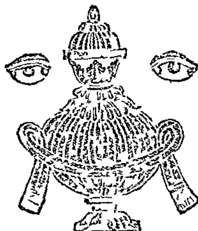
વાંચવાને ખાસ વિનતિ કરવામાં આવે છે કે—

સ્થાનકવાસીમાંથી ભાગ્યેજ મોટા પુસ્તકો બહાર પડે છે તેનું કારણ ફક્ત પ્રમાદ અને ઉત્તેજનની ખામી છે તે બન્ને ખામી એવી છે કે તેની જેમ જેમ ઉંડી જડ પડતી જાય તેમ તેમ અસ્ત થતો જાય ને નીકળી જાય તો ઉદય થતો જાય માટે ઉદય ને અસ્ત એમાં સમાણો છે એમ મારૂં માનવું છે માટે તે ખામી દૂર થવા જરૂર છે

વિશેષ વિનતિ કે શ્રી પનવણાજી સૂત્ર જે શ્રી સમવાયંગ સૂત્ર ચોથું અંગ તેનું ચોથું ઉપાંગ છે તે સૂત્ર ઘણું મોટું અને ઘણીજ બારીક સમજણવાળું છે જેમાં ઘણા બોલચાલના થોકડા સમાણા છે તે સૂત્ર ભાગ્યેજ પરદામાં (વાખ્યાનમાં) વંચાય છે એટલુંજ નહીં પણ તેના જાણવાવાળા કે પોતાની સમજણથી વાંચી જાણી શકે એવા ગૃહસ્થ આંગળીને ટેરવે ગણ્યાની લીટે એવા બારીક સમજણવાળા એ જ્ઞાનના ખજાનારૂપ સૂત્રનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર સરળ ગુજરાતીમાં સહુ સમજી શકે એવી સહેલી ભાષામાં થાય તો ઘણાને ઉપયોગી થાય એવા હેતુથી તેનું આ જીવાભિગમ સૂત્ર જેવું પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર કરવું શરૂ કરેલ છે તો જો આ જીવાભિગમ સૂત્ર પ્રશ્નોત્તર રૂપે વાચક વર્ગને અનુકૂળ પડશે તો શ્રી પનવણાજી સૂત્રનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર પ્રશ્નોત્તર રૂપે વિસ્તારવાળું કોઈ વિદ્વાન મુનિ મહાત્મા પાસે તપાસાવી શુદ્ધ કરાવી બાદ છપાવી બહાર પાડી વાંચક ભાઈઓની સેવામાં મુકવા વિચાર છે એજ વિનતિ

વીર સંવત ૨૪૪૮ વિક્રમ સંવત ૧૯૭૮ }
માગશર શુદ ૧૦ વાર બુધવાર }
તારીખ ૧૮-૧૨-૨૧, ગોંડળ.

હું છું ગુણીજનોનો દાસ
નીમચંદ હીરાચંદ કોઠારી.
પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર કરનાર

અનુક્રમણિકા.

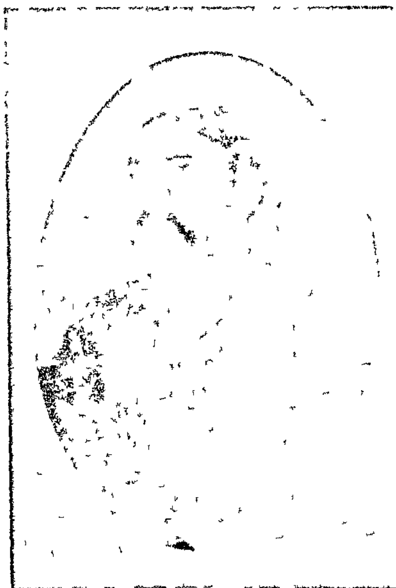
નંબર.	બાબત.	પૃષ્ઠ.
૧૪૩	છ પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા બે તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અ૫, બહુત્વનો અધિકાર	૩૫૬
૧૪૪	સાત પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા બે તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અ૫, બહુત્વનો અધિકાર	૩૫૮
૧૪૫	આઠ પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા બે તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અ૫ બહુત્વનો અધિકાર	૩૬૦
૧૪૬	નવ પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા બે તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અ૫, બહુત્વનો અધિકાર	૩૬૩
૧૪૭	દશ પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા બે તેમાં તેની કાયસ્થિતિ અંતર ને અ૫, બહુત્વનો અધિકાર	૩૬૫
૧૪૮	આશ્રય પત્ર	૩૭૩

કોઠારી નીમચંદ હીરાચંદ

શ્રી જીવાભિગમજી સૂત્રનુ પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર કરનાર

-ર્ગસ્થ કેકાગી માનમગ હીગચ૬

જન્મ- સંવત ૧૯૧-
ના શાક માસ
ગોરનમા

દહત્યાગ—સંવત ૧ ૫-
ના આસો સુદ ૨
ગુદાળા—ોા ર રોઠ

Th Lak I i Art —Bo ib y

શ્રી જીવાભીગમસૂત્રનું ભાષાંતર

પ્રશ્નોત્તર રૂપે.

પ્રથમ પીઠિકા (મંગળાચરણ).

શ્રી જીનાય નમ **નમો અરિહંતાણં**—રાગદ્વેષ વૈરીના હણનાર તથા જેણે ચાર ઘાતીકર્મ (જ્ઞાનાવર્ણિ,૧ દર્શનાવર્ણિ,૨ મોહની,૩ અને અંતરાય૪) ક્ષય કર્યા તથા કોઇ રહસ્ય (ગુપ્ત) નથી તથા ચોત્રિશ અતિશય કરી સહીત પાંત્રિશ પ્રકારની વાણીએ બીરાજમાન એવા અરિહંત દેવને નમસ્કાર કરૂં છું **નમો સિદ્ધાણં**—નમસ્કાર હો સિદ્ધાણં—સકલ કાર્ય સાધ્યા આઠ કર્મ ખમાવી પંચમ ગતિને પ્રાપ્ત થયા, અને એકત્રિશ ગુણે કરી સંયુક્ત એવા સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરૂં છું **નમો આયરિયાણં**—પોતે પાંચ આચાર પાળે, બીજાને પળાવે, આઠ સંપદાએ કરી બીરાજમાન એવા આચાર્યજીને નમસ્કાર કરૂં છું **નમો ઉવજ્ઝાયાણં**—જે સુત્ર સૂત્રાર્થ ભણે ભણાવે બહુ સુત્રિની ઉપમાએ કરી બીરાજમાન એવા શ્રી ઉપાધ્યાયજીને નમસ્કાર કરૂંછું **નમો લોયે સવ્વ સાહુણં**—સર્વ મનુષ્ય લોકને વિષે સાધુજી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપના સાધનાર સત્તાવીશ ગુણે કરી બીરાજમાન એવા સાધુજીને નમસ્કાર કરૂંછું

વળી નમસ્કાર હુઓ રૂષભાદિક ચોવીશ તિર્થંકરો એટલાને નમસ્કાર કરીને શ્રી ગણધરદેવ શ્રી જીવાભીગમસૂત્ર પ્રત્યે રચે છે એ જીનપ્રવચન દ્વાદસાંગી રૂપ નિશ્ચય જીન શ્રી મહાવીરને સમત છે જીન તિર્થંકર કેવળી પ્રમુખને અનુકુળ છે, વળી અતીત અનાગત અને વર્તમાન રૂપ તિર્થંકર સર્વને સમત છે એ દ્વાદસાંગી જીન શ્રી મહાવીર પ્રણીત કથીત છે, જીન શ્રી મહાવીરે પરૂપીત છે, જીન શ્રી મહાવીરે આખ્યાન ભાષીત છે, જીન કેવળી ગણધર પ્રમુખે અનુચીર્ણું છે, આચરીત છે, જીન શ્રી તિર્થંકરે પ્રજ્ઞાપ્ત કથીત છે, એ ઉપશાદિ જીન શ્રી તિર્થંકરે દેખાડયુ છે, એ પ્રવચન દ્વાદસાંગી રૂપ શ્રી તિર્થંકરે પ્રસન્ન ઉત્તમ ભાખ્યો છે તેહવો સિદ્ધાંત અનુક્રમે તેહને વિષે સહહનાયમાં વિશ્વાસ રાખતા થકા મનને વિષે તે સીદ્ધાંત માથે રૂચી રાખતા થકા એહવા સ્થિવર પુરૂષ ભગવંતના ... પ્રકાર તે શ્રી જીવાજીવાભિગમ નામે અધ્યયન કહે છે તિહાં વિષે શ્રી સદ્‌ગુરૂ પ્રત્યે કહે છે

૧. જીવાભિગમ તે શું?

પ્રશ્ન—સ્વામી જીવાભિગમ તે શું કહીએ?

ઉત્તર—હે શીષ્ય જીવાભિગમના બે ભેદ કહ્યા છે, પ્રથમ જીવની હકીકત જ્ઞાનરૂપ અને બીજી અજીવની હકીકત જ્ઞાનરૂપ

૨. અજીવનો અધીકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી અજીવની હકીકત તે શું છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય અજીવની હકીકત તેહના વળી બે ભેદ છે, એક રૂપીઅજીવની હકીકત અને બીજી અરૂપી અજીવની હકીકત

પ્રશ્ન—સ્વામી અરૂપી અજીવની હકીકતના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય અરૂપી અજીવની હકીકતના દશ ભેદ છે તે કહું છું ધર્માસ્તિકાય (ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩ અધર્માસ્તિકાય ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩ આકાશાસ્તિકાય ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩ એમ નવ અને કાળ ૧૦ એ અધિકાર પન્નવણા ગ્રંથથી જાણવો)

હવે ઉપરના દશ ભેદનો વિવરો કહે છે—ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧, ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે ૨, કાળથી આદ્ય, અંત રહિત ૩, ભાવથી વર્ણ ગંધ રસ, સ્પર્શ રહીત (અરૂપી)૪, ને ગુણથી ચલણ સહાય (ચાલવામા સાહાજ્ય આપે જલ મિનવત્) ૫

અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧, ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે ૨ કાળથી આદ્ય, અંત રહિત ૩, ભાવથી અરૂપિ ૪, ને ગુણથી સ્થિર ગુણ ૫ (સ્થિર રહેવામા સાહાજ્ય આપે ઝાડ પથીને ન્યાયે)

આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧ ક્ષેત્રથી લોકાલોક પ્રમાણે ૨, કાળથી આદ્ય, અંત રહિત ૩ ભાવથી અરૂપી ૪, ને ગુણથી અવકાશ ગુણ ૫ (મારગ આપવાનો સાહાજ્ય આપે ભીંત ખીલીને ન્યાયે)

કાળ દ્રવ્યથી અનેક (અનેક વસ્તુ ઉપર વર્તે માટે) ૧ ક્ષેત્રથી અઢીદ્વીપ પ્રમાણે ૨ (અઢી દ્વીપમાજ સુર્યચંદ્ર ફરે છે તેથી સાજ દિવસ રાતની ગણતરી છે બધે તેમાણે કાળની ગણના અઢીદ્વીપનીજ લેવાય તે માટ) કાળથી આદ્ય અંત રહિત ૩ ભાવથી અરૂપિ૪ અને ગુણથી વર્તના લક્ષણ (નવાને જુના કરે ને જુનાને નવા કરે)

એટલે એ ચાર અજીવ અરૂપિ [illegible] વીશ ભેદ થયા ને ઉપર [illegible] મળી ૩૦ ભેદ અરૂપિ અજીવના થયા એટલે અરૂપિ અજીવની હકીકત પુરી થઇ હવે રૂપી અજીવની હકીકત કહું છું

પ્રશ્ન—સ્વામી રૂપી અજીવની હકીકતના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય, રૂપી અજીવની હકીકત ચાર ભેદે કહી છે, પુદ્ગલાસ્તીકાયનો ખંધ૧ ખંધનો દેશ૨ ખંધનો પ્રદેશ૩ અને પરમાણુયા૪ એમ ચાર ભેદ વળી તે પુદ્ગલાસ્તિકાયના

પાચ ભેદ કહ્યા છે તે કહેછે

પાચ વર્ણે કરી પ્રણમીત, બે ગધે કરી, પાચ રસે કરી, આઠ સ્પર્શ કરી, ને પાચ સસ્થાને કરી, ઇત્યાદિક પ્રણમીત તેહનો વિસ્તારથી વર્ણન કરે છે

(જે વર્ણપણે રહેલા છે તે પાચ પ્રકારે—કાળો, લીલો, રાતો, પીળો, ને સ્વેતપણુ પરણુમીત

ગધપણે રહેના છે તે બે પ્રકારે સુગધ ને દુર્ગંધપણે પરણુમીત

રસપણે જે રહેના છે તે પાચ પ્રકારે તીખો, કડવો, કસાયલો, (કાચાફળ), ખારો, ને મીઠો

સ્પર્શપણે જે રહેલા છે તે આઠ પ્રકારે કર્કશ, (ખરસટ), સુહાળો (લીસો) ભારે, હળવો, ટાઢો, ઉનો, ચોપડયો ને લુખો

સઠાણ (આકૃતિ) પણે જે રહેલા છે તે પાચ પ્રકારે પરિમડલ (ચુડીવત્), વૃત્ત (ગોળ લાડુવત્), તસ (ત્રણખુણીયા), ચારસ (ચારખુણીયા), ને આયત (લાકડીવત્)

હવે જ્યા એક કાળો વર્ણ હોય ત્યા તેમા બીજા વીશ ભેદ હોય તે કહે છે ૨ ગધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સસ્થાન એ ૨૦ જેમ કાળા વર્ણમા કહ્યા, તેમ ૨૦ નીલામા, ૨૦ રાતામા, ૨૦ પીળામા ને ૨૦ ધોળામા એમ ૧૦૦ ભેદ પાચ વર્ણના થાય

એક દુર્ભિગધમા ૨૩ ભેદ હોય તે ૫ વર્ણ ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સઠાણ, એમ ૨૩ (જ્યા દુર્ભિગધ હોય ત્યા સુભિગધ ન હોય ને જ્યા સુભિગધ હોય ત્યા દુર્ભિગધ એકબીજાના પ્રતિપક્ષી ન હોય) એજ રીતે સુભિગધના પણ ૨૩ ભેદ મળી ૪૬ ભેદ બે ગધના થાય

એક તીખા રસમા, ૫ વર્ણ, ૨ ગધ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સઠાણ, મળી ૨૦ ભેદ થાય એજ રીતે પાચે રસના મળીને ૧૦૦ ભેદ થાય

એક કર્કશ સ્પર્શમા ૫ વર્ણ, ૨ ગધ, ૫ રસ, ૬ સ્પર્શ, (છ સ્પર્શ કહેવાનુ કારણ કે એક કર્કશ નહીં તેમ જ્યા કર્કશ હોય ત્યા તેનો પ્રતિપક્ષી સુહાળો હોય નહીં, એમ દરેકમા પોતે ને તેનો પ્રતિપક્ષી મુકી દેવા) ને ૫ સસ્થાન એમ ૨૩ ભેદ એકેક સ્પર્શના ગણતા આઠેમા થઇને ૧૮૪ ભેદ થાય

એક પરિમડલ સસ્થાન તેમા ૫ વર્ણ, ૨ ગધ, ૫ રસ, ને ૮ સ્પર્શ એ ૨૦ ભેદ હોય એમ ૫ સસ્થાનના મળી ૧૦૦ ભેદ થાય

ઉપર પ્રમાણે ૫ વર્ણના ૧૦૦, ૨ ગધના ૪૬, ૫ રસના ૧૦૦, ૮ સ્પર્શના ૧૮૪ ને ૫ સસ્થાનના ૧૦૦, મળી ૫૩૦ ભેદ રૂપી અજીવના શ્રી પનવણા સુત્રના પેના પદથી જાણવા) એટલે રૂપી અજીવની હકીકત પુરી થઇ હવે જીવની હકીકત કહે છે

૩ જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી ? જીવની હકીકત તે શુ ?

ઉત્તર—હે શીષ્ય જીવની હકીગત ના બે ભેદ છે પ્રથમ સંસારી જીવની હકીગત અને બીજી અસંસારી તે સિદ્ધ તેહની હકીગત

૪ અસંસારી જીવનો અધિકાર

પ્રશ્ન—સ્વામી! અસંસારી જીવ ના કેટલા ભેદ કેટલા છે?

ઉત્તર—હે શીષ્ય! અસંસારી જીવ તે સિદ્ધ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે, એક અનંતર સિદ્ધ અસંસારી જીવ અને બીજા પરંપરા સિદ્ધ અસંસારી જીવ

પ્રશ્ન—સ્વામી! અનંતરસિદ્ધ અસંસારી જીવ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શીષ્ય અનંતર સિદ્ધ અસંસારી જીવના ૧૫ ભેદ છે

૧ શ્રી તિર્થંકર વિદ્યમાન છતા જે સંસારથી તરીને મુક્તિને પામ્યા છે તે ચતુર્વિધ સંઘ અથવા પ્રવચનના પ્રથમ ગણધરાદિક જાણવા

॥यदुक्त सिद्धाते॥ तिथ भते तिथ तियकरे तिथ गोयमा, अरहा ताव नियमा तित्थकरे तिथ पुणो चा उवणो समण सघो पढम गणहरोवा એવા રીતે તિર્થસિદ્ધ જાણવા

૨ જે તિર્થ ઉપના વિના તથા તિર્થના વિચ્છેદ થયા પછી મુક્તિને પામ્યા છે તે મરુદેવીપ્રમુખ શ્રી ચંદ્રપ્રભુ તથા શ્રી સુવિધિનાથ સ્વામીના મધ્ય સમયને વિષે ધર્મ વિચ્છેદ થયો છતા કેટલાએક જાતિ સ્મર્ણથી દીક્ષા લીધી ને સિદ્ધ થયા તે અતિર્થસિદ્ધ જાણવા

૩ જે તીર્થંકર અતિશય પામીને વળી ગુણ તિર્થ સ્થાપન કરીને સિદ્ધ થયા તે રીષભ ભગવાન પ્રમુખ સર્વ તિર્થંકર સિદ્ધ જાણવા

૪ જે તિર્થ સ્થાપન પદ પામ્યા વિના સિદ્ધસ્થાને પામ્યા તે સામાન્ય કેવળી અતિર્થંકરસિદ્ધ જાણવા

૫ જે જાતિ સ્મરણાદિ બોધ પામીને મોક્ષ ગયા તે સ્વયંબુધસિદ્ધ જાણવા

૬ જે કોઇ બાહ્ય પ્રત્યય (અમુક વસ્તુ) દેખીને તે નિમિત્ત બોધને પામીને મુક્ત થયા તે પ્રત્યેકબુધસિદ્ધ જાણવા

આશંકા—ત્યારે સ્વયંબુધ અને પ્રત્યેક બુધમાં વિશેષતા શું છે?

નિરાકરણ—બોધી ઉપાધિ લાભ તથા ઉપધી એ બે પ્રકારના ભેદ છે સ્વયંબુધ તે જાતિસ્મરણે કરી અથવા અવધીજ્ઞાને કરી બાહ્ય પ્રત્યય વિના બોધને પામ્યા છે, તે જેમ તિર્થંકર તથા અતિર્થંકર બે પ્રકારે છે તે અધિકાર અહીંયા જાણી લેવો (તિર્થંકર સાક્ષાત નાકે સામે ગયા છે માટે) અને પ્રત્યેક બુધ તો બાહ્ય કારણ વૃષભ તથા ઈન્દ્રધ્વજાદિક દેખીને બોધ પામ્યા છે પણ તે નિયમે એકાકી વિચરે છે, તે પ્રથમ ગોત બોધી ભેદ છે અને સ્વયંબુધને પુરાતીન શ્રુત હોય તો તેને દેવતા લીંગ આપે અથવા ગુરુની પાસે જઇને લીંગ ધારણ કરે છે (લીંગ તે સાધુનો વેષ પ્રમુખ

દાદિક જાણવા) તથા તે જો એમાળી વીચરતો સમય હોય તો એમાળી વિચરે છે, નહી તો ગચ્છમાજ વિચરે છે અને જો પુર્વાધીત શ્રુત ન હોયતો અવશ્ય ગુરૂની પાસે જઈને વેષ ગ્રહણ કરે, અને તેની સાથે વીચરે એ નિયમ છે અને પ્રત્યેકબુધ તો પુર્વભવાધીત શ્રુતવાનાજ હોયછે, (તે જઘન્યથી અગીઆર અંગ તથા ઉત્કૃષ્ટથી કાંઈક ન્યુન દશ પુર્વ ભણેલો જાણવો) એને લીંગ દેવતા દીયે છે અથવા લીંગ રહીત પણ હોય છે એમ શ્રુતિ તથા લીંગ એ બે મળી ત્રણ ભેદ થયા અને સ્વયંબુધને પાત્રાદિક બારવિધ ઉપધી હોય છે એમ કહ્યું છે ને પ્રત્યેકબુધને તો જઘન્યથી બે પ્રકારનીજ ઉપધી કહેલો છે તથા ઉત્કૃષ્ટથી નવ પ્રકારની પણ ઉપધી કહેલી છે એ વસ્ત્ર વિના ઉપધીના ભેદ જાણવા

૭ જે બુધ એટલે આચાર્યના કહેલા ઉપદેશથી બોધને પામીને દિક્ષા લઇ અનુક્રમે મોક્ષને પામે તે બુધબોધિત સિદ્ધ જાણવા

૮ જે સ્ત્રીનુ લીંગ (ચિન્હ) છતા મુક્તિપદને વર્યા છે તે સ્ત્રીલીંગ સિદ્ધ તે લીંગ ત્રણ પ્રકારનુ છે—એક જેને પુરૂષવેદની પેઠે પુરૂષની અભિલાષા હોય બીજુ શરીર નિર્વૃતિ, નિતંબ તથા સ્તન ભાગાદિક જેને હોય અને ત્રીજુ નેપથ્ય તે તિલક તથા અંજન, નેત્રાંજન, વસ્ત્ર, હાર, ડોર અને નુપુરાદિ લક્ષણ બહુલ શૃંગારરૂપ હોય છે, એ ત્રણ લીંગ છે તેમાનુ અત્ર શરીર નિર્વૃતિ લક્ષણ લીંગ ગ્રહણ કર્યુ તે છતા ચારીત્રની પ્રાપ્તિ થયેથી જે કેવલાવસ્થા પામીને મોક્ષે જાય તે સ્ત્રીલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે

આશંકા—વેદની વર્જના શા માટે કરી છે?

નિરાકરણ—વેદ છતા યથાખ્યાત ચારીત્ર તથા કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તી થતી નથી માટે તેનો નવમે ગુણઠાણે અભાવ થાય તોજ ઉપરલા ગુણઠાણા પ્રત્યે આરોહ થઇ શકે છે, અને ત્યારપછી ચાર ઘાતીક કર્માનો ક્ષય કરેછે માટે વેદ લક્ષણ લીંગ વર્જ્યુ, અને શૃંગાર લક્ષણ પણ કાંઇ પ્રધાન નથી, કેમકે મોટે શૃંગાર સજીને સિંહાસન ઉપર બેઠેલી છતા શુભ ધ્યાને ભાવના ભાવતાં થકી સ્ત્રી કેવળજ્ઞાન પામેછે તેમ શૃંગાર રહીત થયથકી પૂર્વોક્ત અવસ્થાએ કરીને પણ કેવળજ્ઞાન પામેછે માટે શૃંગાર મોક્ષનો સાધન નથી શરીરનો આકાર તો વિશેષે કરી રોધક હોયજ નહી કેમકે જ્યાસુધી મનુષ્યગતિનો વિષે મનુષ્યનુ આયુષ્ય હોયછે, ત્યા સુધીજ એ ચિન્હ હોયછે

આશંકા—(દિગંબરી) સ્ત્રીને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતીજ નથી, કેમકે મોક્ષ થવુ તે ચારિત્રને આધીન છે, તે ચારીત્ર સ્ત્રીને ઉદય આવે નહીં, કેમકે સ્ત્રીને સર્વથા પુરૂષ વિના રહેવાપણુ ગમતુ નથી સ્ત્રીના અંગોપાંગ સર્વથા પુરૂષને અભિલષણી છે, તેથી તે ઉઘાડ રખાય ગમતા નથી, અને તે ઢાંકવાને અર્થ વસ્ત્રધારણ કરવા પડે વસ્ત્ર રાખવાથી પરીગ્રહ થાયછે, અને પરીગ્રહવાળા મનુષ્યને મુર્છાનો સંભવ હોયછે જ્યાસુધી મુર્છા છે ત્યાસુધી તેને સંજમની પ્રાપ્તિ થતી નથી, માટે સ્ત્રીને ચારીત્રની પ્રાપ્તિ ન થાય અને ચારીત્ર વિના મોક્ષની પ્રાપ્તિ તે કેમ થાય? વળી સંસારમા સર્વોત્કૃષ્ટ પદવીની પ્રાપ્તિ સર્વોત્કૃષ્ટ અધ્યવસાયથી થાય છે, એ વાત સઘાને સમ્મત છે તે સર્વોત્કૃષ્ટ પદ બે પ્રકારનુ

છે—એક સર્વોત્કૃષ્ટ પ દુખનું સ્થાનિક છે, અને બીજુ સર્વોત્કૃષ્ટ પદ સુખનું સ્થાનિક છે તેમા સર્વોત્કૃષ્ટ દુખનું પદ સાતમી નરક પૃથ્વીની પ્રાપ્તિ છે, અને સર્વોત્કૃષ્ટ સુખ તે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ છે તેના સપ્તમ નરક પૃથ્વીએ સ્ત્રીનું ગમન થઇ શકે નહીં એમ સિદ્ધાતોમા કહ્યુ છે જ્યારે એવુ પાપ ઉપાર્જિત વીર્ય સ્ત્રીને હોતુ નથી ત્યારે મોક્ષપદનુ ઉપાર્જન કરવા જેવુ મનોવીર્ય તે સ્ત્રીને ક્યાથી હોય? માટે સ્ત્રીને મોક્ષનો સભવ નથી વળી સ્ત્રીએ પુર્વે ભવાતરને વિષે માયા મોહની કર્મનું ઉપાર્જન કર્યું હોયછે કે જેથી સ્ત્રીવેદ મળેછે માટે સ્ત્રી માયાવીજ હોયછે તે કારણ માટે તે સ્વભાવે કુટીલજ હોયછે એવા યાગે કરીને સ્ત્રીને ચારીત્રની પ્રાપ્તિ થાય નહીં વળી સાધુ તો વનવાસી હોયછે જ્યા ઘણા મનુષ્યાદિકનો સંઘટ્ટ હોય ત્યાં સાધુ રહે નહીં કેમકે ત્યા જ્ઞાન ધ્યાનનો વ્યાઘાત થાયછે અને સ્ત્રીથી તો એકાળ રહે વાતુ નથી જ્યા વસ્તી હોય ત્યાજ રહી શકાય છે કેમકે સ્ત્રીને એકાકી વીચરતા તેના શીલમા વીઘ્ન પડેછે, ઘણામા રહેતા પ્રતિબંધ પડે અને રાગદ્વેષમા પડે, માટે સ્ત્રીને ચારીત્ર પણ નહીં તો ચારીત્રના અભાવે મોક્ષ તે ક્યાથીજ હોય?

નિરાકરણ—(સિદ્ધાતી) સ્ત્રીને વસ્ત્રનો પરીગ્રહ કહેવો નહીં જેની ઉપર મુર્છા હોય છે તેજ પરીગ્રહ કહેવાય છે મુર્છા વિના પરીગ્રહ કહેવાય નહીં ॥યત॥ **मुछा परीग्गहोवुत्तो,** એમ શ્રી દસવિકાલીક સિદ્ધાતમા કહ્યુ છે તે કારણ માટેજ ભરત ચક્રવર્તિ ખંડ (છે) ખડનો ભોક્તા, ચોસઠ હજાર અંતેઉરી સહીત દર્પણ સદનમા બેઠા છતા તથા સર્વ અલંકારે કરી અલંકૃત છતા કેવળજ્ઞાન પામ્યા છે કેમકે તે વસ્તુથકી મુર્છાથી રહીત હતા તે માટે ઉનને ભોગ પરીગ્રહ તો મમત્વ ભાવ છે અને જે મમત્વ ભાવ થકી રહીત છે તેને તો ધન ધાન્યાદિ સપત્તિ પણ બાધ કરી શક્તિ નથી જો એમ ન માનીએ તો સસારને વિષે સર્વ દારીદ્રી મનુષ્યોને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇને મોક્ષનો પ્રસગ આવશે, કેમકે તેની પાસે કોઇ સમયે એક કોડી માત્રનો પણ પરીગ્રહ હોતો નથી તેમ છતા તેવા પ્રાણીઓ તો સસારમા ઘણા રઝળતા દીસમા આવે છે, પણ તેઓની પાસે મુર્છારૂપ મોટો પરીગ્રહ હોય છે, માટે તેઓને શુભ દશા પ્રગટ થતી નથી વળી શ્રી વિતરાગે બે કલ્પ કહ્યા છે—એક જીનકલ્પ ને બીજો સ્થિવરકલ્પ તેમા જીનકલ્પનો સ્ત્રીને સભવ નથી, પરતુ સ્થિવર કલ્પનો સભવ છે

પુર્વ પક્ષમા કહ્યુ છે કે, ઉત્કૃષ્ટપદનું બાધક મનોબળ છે તે સ્ત્રીને હોતું નથી, માટે જેમ સ્ત્રી સાતમી નરકે જતી નથી, તેમ તે મોક્ષને વિષે પણ જઇ શકે એ યુક્તિ પણ યોગ્ય નથી, એવો પણ કાઇ નિયમ નથી, કેમકે, કેટલાએક પુરૂષાદિકને ક્ષેત્ર એકાનું સામર્થ્ય હોય છે પણ શસ્ત્રાભ્યાસ કરવાનુ સામર્થ્ય નથી હોતુ તેથી શુ થયુ? કોઇ કોઇ એક કર્મની સ્ફુરણા ન થયાથી શુ બીજા કર્મોની સ્ફુરણાનો પણ અભાવ સમજવો કે? એમ છતા જો હઠ કરી બેસશો તો બીજી ઘણી વાતોમા વિરોધ આવશે જેમકે વધુમાં વધુ પાપ ઉપાર્જિને ભૂજપર સર્પ નીચે બીજી નરક સુધીજ જાય છે અને પક્ષીઓ નીજી

નરક સુધી જાય છે અને વધારેમા વધારે પુન્ય ઉપાર્જિને ઉપર તે બને જાતિવાળા પ્રાણીઓ સહસ્રાર આઠમા દેવલોક સુધી જાય છે ઇહા મનોબળ તો બન્નેનુ સરખુ છે ત્યારે અધોગમન થોડુ અને ઉર્ધ્વગમન ઘણુ કેમ થાય છે? માટે એવો નિયમ ન કહેવો એવી રીતે સ્ત્રી જાતીનો પણ એવો સ્વભાવ જ છે કે ઉત્કૃષ્ટ પાપ ઉપાર્જન કરતો છઠ્ઠી નરક પૃથ્વી સુધીજ જાય, પરતુ ઉત્કૃષ્ટ સવરની પ્રાપ્તિ થયાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ તો થાયજ

વળી પુર્વપક્ષમા કહ્યુ છે કે, સ્ત્રીને માયા મોહનીય કર્મની અધિક્તાને લીધે ચારિત્ર ઉદય આવે નહી એ વાત અધપી સત્ય છે, તથાપી સ્ત્રીને મોહનિય કર્મનો ઉપસમ તથા ક્ષય હોય છે એનો કોઇનાથી અનગીકાર થાય નહીં, અને સર્વથા સ્ત્રીને મોહનીય કર્મનો ક્ષય અથવા ઉપસમ થતેજ નથી એવુ તો તમારાથી પણ કહેવાશે નહીં, કેમકે અનતાનુબધી કષાયનો ઉપસમ અથવા ક્ષય થાય ત્યારે જ સમ્યક્તની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને અપ્રત્યાખ્યાનીય કષાયનો ઉપસમ અથવા ક્ષય થાય ત્યારે જ દેશવિરતીપણું પ્રાપ્ત થાય છે, એમ તો તમે પણ અગીકાર કરો છો, ત્યારે સ્ત્રીમા સર્વવિરતીપણુ કેમ માનતા નથી? વળી ગોમટ્ટસારની ગાથામા સ્ત્રીને મોક્ષ કહ્યો છે —

अडयाला पुरेया इत्थीवेयायहुती चालीसा, वीस नपुसगवेया, समए एगेण सिझति ॥१॥ એવો પાઠ તમારા સિદ્ધાતોમા પણ દીઠામા આવે છે તેમજ કર્મગ્રથ તથા ગુણસ્થાન ક્રમારોહણનો વિચાર કરતા પ્રસિદ્ધપણે સ્ત્રીને મોક્ષનો સભવ થાય છે જેમકે, નવમા અનિવૃતિકરણ ગુણસ્થાનક સુધી ત્રણે વેદનો ઉદય હોય છે, ત્યા છાસઠ પ્રકૃતિઓ ઉદયને પામે છે પછી સુક્ષ્મ સપરાય દશમા ગુણસ્થાનકમાં પણ છાસઠ પ્રકૃતિઓનોજ ઉદય હોય છે, એમા ત્રણ વેદ તથા સન્જ્વળનો ક્રોધ, માન ને માયા, એ ૭ પ્રકૃતિઓ હોતી નથી એવી રીતે ઉત્યાધિકારમા કહ્યુ છે એ ઉપરથી જાણવુ જોઇએ કે જો સર્વ વિરતી ચારીત્ર સ્ત્રીને ન હોય તો નવમા ગુણસ્થાન સુધી કેમ પહોચી શકે? માટે સ્ત્રીને સર્વ વિરતીપણુ માનવુ જ જોઇએ છીએ એ વિષે સારી રીતે વિચાર કરી જોજો

વળી પુર્વપક્ષમા કહ્યુ કે સ્ત્રીને એકાકી વિચરવાનો અધિકાર નથી, કેમકે, એકાકી વિચર્યાથી તેના શીળમા વિઘ્ન પડવાનો સભવ થાય, અને જો પચની સાથે વિચરે તો મમત્વભાવ થાય એ યુક્તિ પણ વિચાર રહીત છે, કેમકે એકાકી વિચરતાં પણ જો મન શુદ્ધ હોય તો કાઇપણ શીળનો ભગ થતો નથી સ્ત્રીઓને વિષે તો એવુ ધૈર્ય હોય છે કે તેને દેવો પણ ડોલાયમાન કરી શકતા નથી તેમ પચને વિષે વિચરતા મમત્વ પણ સભવે નહીં, કેમકે, જો તેના મનમા વિત્તરાગ દશા હોય, તો સસારમા જીવને જે સરાગપણુ બધનનો હેતુ છે, તે જો ઉપસમને પામ્યો તો પછી તેને વન તથા ઘર બન્ને સરખાં છે એ કાઇ જીવને બધનના હેતુ થતા નથી બધ તે એક રાગાદિ લક્ષણ અશુદ્ધ ઉપયોગ છે ઇત્યાદિક વિચાર કરતા તથા શ્રી વિત્તરાગ દેવની આજ્ઞા જોતા તો સ્ત્રીને મોક્ષ થાય છે એવી રીતે સ્ત્રીસિદ્ધ જાણીએ

૯ જે પુરૂષના લીંગરૂપ સિદ્ધપણો પહોચે છે તે પુરૂષલીંગ સિદ્ધ તે લીંગ પણ પુર્વની પેરે ત્રણ પ્રકારના છે—વેદ શૃંગાર ને આકાર, તેમાં વેદ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે, કેમકે વેદ છતા નિશ્ચે કરી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાયજ નહીં શૃંગાર છતા કદાચીત મુક્તિ થાય છે, ને કદાચીત નથી પણ થતી, તથાપી શૃંગાર અપ્રધાનજ છે, અને આકાર છતા મોક્ષ થાય છે, માટે તે પુરૂષલીંગ સિદ્ધ કહીએ

૧૦ જે નપુસકલીંગે સિદ્ધત્વ પામે છે તે નપુસક સિદ્ધ તે લીંગ પણ પુર્વોક્ત રીતે ત્રણ પ્રકાર છે-વેદ શૃંગાર ને આકાર તેમાં વેદ અને શૃંગાર એ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે અને આકારને વિષે મોક્ષ થાય છે માટે ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે એવા કૃતિમ નપુસક લીંગે જે મોક્ષ થયા તે નપુસકલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે (ગાંગેય પ્રમુખ કૃતિમ નપુસક)

૧૧ જે રજોહરણ તથા મુખવસ્ત્રીકા પ્રમુખ જૈના વેશપણ પામે ને સ્વલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે

૧૨ જે તાપસાદિક પ્રમુખ બીજા ચિન્હવાળા છતા લોકાંતર સ્થિત થયા છે તે અન્યલીંગ સિદ્ધ જાણવા

૧૩ જે મરૂદેવા પ્રમુખ ગૃહસ્થ વેષધારી છતા સિદ્ધ થયા તે ગૃહલીંગ સિદ્ધ જાણવા

૧૪ જે એક સમયને વિષે એકજ સર્વોત્કૃષ્ટ સુખના ધામને પામ્યા હોય તે એક સિદ્ધ જાણવા

૧૫ જે એક સમયને વિષે અનેક જીવો સિદ્ધત્વ પામ્યા હોય તે અનેક સિદ્ધ જાણવા—એ અનંતર સિદ્ધના ૧૫ ભેદ કહ્યા

પ્રશ્ન—સ્વામી! પરંપર અસંસારી જીવના કેટલા ભેદ છે

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના અનેક ભેદ છે, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ બે સમયના સિદ્ધ જાવત્ શબ્દે અનંત સમેસિદ્ધ એટલે જેને સિદ્ધાવસ્થા પામ્યાને એક સમયથી ઉપરાંત કાળ થઇ ગયો હોય તે પરંપરાસિદ્ધ એમને પરંપર અસંસારી જીવ તેની હકીકત સંપૂર્ણ થઇ એમએ અસંસારી તે સિદ્ધ તેહનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો હવે સંસારી જીવનો અધિકાર કહે છે

૫ સંસારી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! સંસારાશ્રીત સંસારી જીવ તેહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! સંસારી જીવને વિષે એહવી દશ પ્રકારે વાર્તા આચાર્ય કહે છે એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, બે પ્રકારે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે વળી એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, ત્રણ ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, ચાર ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, પાચ ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે એમ એણે અભિપ્રાયે છ ભેદે, સાત ભેદે, આઠ ભેદે નવ ભેદે જાવત દશ ભેદે સંસારી જીવ કહ્યા છે

૬ બે પ્રકારે સંસારી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! જે આચાર્ય એમ કહે છે જે, બે પ્રકાર સંસારી જીવ તે શી રીતે કે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તે એમ કહે છે જે, એક ત્રસ અને બીજા સ્થાવર જીવ

૭ સ્થાવર જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! સ્થાવર જીવના કેટલા ભેદ કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, પૃથ્વીકાયના ૧, અપકાયના ૨, અને વનસ્પતિકાયના ૩ (અગ્નીકાય અને વાયુકાય એ બે ગતીત્રસ કહ્યા છે, માટે તે આંહી નથી લીધા)

૧ સુક્ષ્મ, બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના બે ભેદ કહ્યા છે, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જીવ અને બાદર પૃથ્વીકાયના જીવ તેમાં પ્રથમ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના બે પ્રકાર કહ્યા છે, ચાર અપર્યાપ્તે અપજાપ્તા, અને ચાર પર્યાપ્તે પજાપ્તા

હવે સંગ્રહણી ગાથા કહે છે—॥ગાથા॥—**शरीरो गाहण सघयण॥ सठाण कसाय तहय्हीति सन्नाओ॥ लेसिं दिय समुघाए॥सन्नी वेएय पजत्ति॥ १॥ दिठी दसण नाणे॥ जोगुवऊगे तहा किमाहारे॥ ऊववाय ठिई समुघाय॥ चवण गई रागई चेव॥ २॥**

અર્થ—શરીર પાંચ ૧ (ઉદારીક ૧, વૈક્રેય ૨, તેજસ ૩, કાર્મણ ૪, આહારક ૫) અવગાહ ॥ ૨, (પ્રથમ) ઉદારીકની જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્તકૃષ્ટી એક હજાર જોજન ઝાઝેરી (કમળના ડોડાને ન્યાયે) વૈક્રિય શરીરની ભવધારણી જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી પાંચસો ધનુષ્યની તથા ઉત્તર વૈક્રયની અવગાહના જઘન્ય આગુળનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્તકૃષ્ટિ લાખ જોજન ઝાઝેરી આહારકની અવગાહના જઘન્ય મુંડાહાથની ઉત્તકૃષ્ટી એક હાથની અને તેજસ કાર્મણ શરીરની અવગાહના જઘન્ય આગળનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્તકૃષ્ટિ ચૌદ રાજલોક પ્રમાણે (કેવળ સમુદ્ઘાતની અપેક્ષાએ તથા પોતપોતાના શરીર પ્રમાણે) સઘયણ ૭ ૩ (વજ્રરખભનારાચ ૧, રખભનારાચ ૨, નારાચ ૩, અર્ધનારાચ ૪, કીલકા ૫, અને છેવટુ ૬) સઠાણ ૭ ૪ (સમચઉરંસ ૧ નગ્રોધપરીમંડલ ૨ સાદી ૩, કુબજ ૪ વામન ૫, અને હુંડ ૬) કષાય ચાર ૫ (ક્રોધ ૧ માન ૨, માયા ૩ અને લોભ ૪), તેમ સગ્યાચાર ૬, (આહાર ૧ ભય ૨ મૈથુન ૩, અને પરિગ્રહ ૪, લેસ્યા ૭ ૭, (ક્રસ્ન ૧ નીલ ૨ કાપોત ૩, તેજુ ૪, પદમ ૫, અને શુક્લ ૬), ઇંદ્રીયાં ૮, (શ્રોતેંદ્રી ૧, ચક્ષુદ્રી ૨, ઘાણેંદ્રી ૩, રસેંદ્રી ૪, અને સ્પર્શેન્દ્રી ૫) સમુદ્ઘાત

સાત ૯ (વેદના ૧, કષાય ૨, મારણાતીક ૩, વૈક્રીય ૪, તેજસ ૫, આહારક ૬, અને કેવળ ૭) સન્ની (મનસહીત) અસન્ની (મનરહીત) ૧૦ વેદ ત્રણ ૧૧ (સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, અને નપુસક ૩) પર્યાપ્તી ૭ ૧૨ (આહાર ૧, શરીર ૨, ઇંદ્રી ૩, શ્વાસોશ્વાસ ૪, ભાષા ૫, અને મન ૬), દ્રષ્ટીત્રણ ૧૩ (સમકિત ૧, મિથ્યાત ૨, અને મિશ્ર ૩,) દર્શન ચાર ૧૪ (ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, અવધ ૩, અને કેવળ ૪), નાન પાચ ૧૫ (મતિ ૧, શ્રુત ૨, અવધ ૩, મનપર્વ ૪, અને કેવળ ૫) જોગ ત્રણ ૧૬ (મન ૧, વચન ૨, અને કાયા ૩), ઉપયોગ બે ૧૭ (સાકાર ૧, અને અનાકાર ૨) તેમ જેનો આહાર કરેછે તે ૧૮ કઇ ગતિ મહિથી ઉપજેછે, તે ૧૯ આવખુ ૨૦ મારણાતીક સમુદ્‌ઘાત ૨૧ બે (સમોહીયા ૧, અને અસમોહીયા ૨), ચવી ૨૨ કેઇ ગતિથી આવે ૨૩ (તે ગતી ચાર છે નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, મનુષ્ય ૩, અને દેવતા ૪) મરીને કેઇ ગતે જાય ૨૪

એમ ચોવીશદ્વાર સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાય પ્રમુખ સર્વ સ્થાનકે પુછશે તેમાં પ્રથમ સુક્ષ્મ પૃથ્વિકાયનો અધિકાર શ્રી ગૌતમસ્વામી શ્રી મહાવિર સ્વામી પ્રત્યે પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જીવોને કેટલા શરીર કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ત્રણ શરીર કહ્યા છે ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩, એમ ત્રણ શરીર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જીવને કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય (નાહનામા નાહની) અગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટી (મોટામા મોટી) પણ અગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવના શરીર ૭ સંઘયણમા કયા સંઘયણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના છેવટા સંઘયણના સરીર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મસુરની દાળને આકારે તે જીવના સંસ્થાન છે

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવો કેટલા કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ ૧ માન ૨ માયા ૩ લોભ ૪ એ ચાર કષાય સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સન્ના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ આહારસન્ના ૧, ભયસન્ના ૨, મૈથુનસન્ના ૩, અને પરીગ્રહસન્ના ૪ એ ચાર સન્ના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવોને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કૃસ્ન ૧, નીલ ૨, અને કાપોત ૩ એ ત્રણ લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક સ્પર્શ ઇંદ્રી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા સમુદ્ધાત છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૩ સમુદ્ધાત છે તે વેદની ૧, કષાય ૨, અને મારણાતીક ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ સન્ની છે? કે અસન્ની છે?

ઉતર—હે ગૌતમ સન્ની નથી (તેને મન નથી) પણ અસન્નીજ છે (મન રહીત છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ સ્ત્રી વેદી છે? કે પુરૂષ વેદી છે? કે નપુસક વેદી છે?

ઉતર—હે ગૌતમ સ્ત્રીવેદી નથી, તેમ પુરષવેદી પણ નથી, કેવળ એક નપુસકવેદી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તી છે?

ઉતર—હે ગૌતમ ચાર પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા કહ્યા છે, આહાર કરે તે આહાર પર્યાપ્તી ૧, શરીર બાધે તે શરીર પર્યાપ્તી ૨, ઇદ્રી બાધે તે ઇદ્રી પર્યાપ્તી ૩, અને શ્વાસોશ્વાસ લીએ તે શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તી ૪, એ ચાર પર્યાપ્તી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી અપર્યાપ્તી છે? (પર્યાપ્તે પર્યાપ્તો અહીં તે અપર્યાપ્તો)

ઉતર—હે ગૌતમ ચાર અપર્યાપ્તી છે આહાર ન લીવો હોય તે આહાર અપર્યાપ્તી, જાવત્ શ્વાસોશ્વાસ ન બાધ્યા હોય તે શ્વાસોશ્વાસ અપર્યાપ્તી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મીથ્યાદ્રષ્ટી છે? કે મીશ્રદ્રષ્ટી છે?

ઉતર—હે ગૌતમ સમ્યક્ત્વદ્રષ્ટી નથી મીથ્યાદ્રષ્ટીજ છે, પણ સમમિથ્યાત (તે મીશ્ર) દ્રષ્ટી નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ ચક્ષુ દર્શની એટલે આખે દેખે છે? કે બીજી ચાર ઇદ્રી તે અચક્ષુ દર્શન છે તેણે જાણે છે? કે અવધી દર્શને દેખે છે? કે કેવળ દર્શને દેખે છે?

ઉતર—હે ગૌતમ ચક્ષુ દર્શની નથી (આખે દેખતા નથી), અચક્ષુ દર્શન છે (સ્પર્શેદ્રી તુચ્છ બળ છે) અવધ દર્શને દેખતા નથી તેમ કેવળ દર્શને પણ દેખતા નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ જ્ઞાની છે? કે અજ્ઞાની છે?

ઉતર—હે ગૌતમ જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની છે નિશ્ચે મતિ અજ્ઞાની અને સુત અજ્ઞાની એ બે અજ્ઞાનવત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ મન જોગી છે? કે વચન જોગી છે? કે કાય જોગી છે?

ઉતર—હે ગૌતમ મન જોગી નથી, તેમ વચન જોગી પણ નથી કેવળ કાય જોગી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ સાગારપયોગી (જ્ઞાનોપયોગ) છે? કે અનાગારપયોગી છે? (દર્શાનોપયોગ છે)?

ઉતર—હે ગૌતમ, સાગારપયોગી છે, (મતિ, સુત અજ્ઞાનવત છે) ને અનાગારોપયોગી પણ છે (અચક્ષુ દર્શને કરી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શેનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યથી અનત પ્રદેશી દ્રવ્ય, ક્ષેત્રથી અસખ્યાતા આકાશ પ્રદેશાવગા, કાળથી અ યતર માળા, અને ભાવથી પાચ વ ણત, બે ગધવત, પાચ રસાત, આ આઠ સ્પર્શવત આહાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જે ભાવથી વ ણત આહાર કરે છે, તે શુ એ- વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે બે વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે ત્રણ વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે ચાર વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે પાચ વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્થાન માગણા આશ્રી પુછીએ તો એક વરણી, બે વરણી ત્રણ વરણી ચાર વરણી પાચ વરણી પણ પુ ગળનો આહાર કરે છે અને વિધાન માગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે એમ લીલા, પીળા, રાતા, જાવત્ ઉજળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જે વર્ણથી કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે તે એક ગુણ કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? બે ગુણ કાળા દ્રવ્ય ત્રણ ગુણ કાળા દ્રવ્ય જાવત્ અનત ગુણ કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક ગુણ કાળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે એમ જાવત્ અનત ગુણ કાળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે એમ પીળા, લીલા, રાતા જાવત્ શુકલ વર્ણ સુધી એ રીતેજ જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવાન જે ભાવથી ગધવત આહાર કરેછે તે શુ એકગધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે બે ગધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સ્થાન માગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો એક ગધ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે ને બે ગધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે અને વિધાન માગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો સુગધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે અને દુર્ગધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જે ગધવી સુગધી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે તે શુ એક ગુણ સુગધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે જાવત્ અનત ગુણ સુગધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક ગુણ સુગધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે, અને જાવત્ અનત ગુણ સુગધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરે છે એજ રીતે જેમ સુગધ તેમ દુર્ગધ પણ જાણવી અને પાચ રસ તે જેમ પાચ વર્ણ કહ્યા તેમ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત જે ભાવથી સ્પર્શવત દ્રવ્યનો આહાર કરેછે તે શુ એક સ્પર્શી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે બે સ્પર્શિ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે જાવત્ આઠ સ્પર્શી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સ્થાન માગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો એક સ્પર્શી દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા તેમ બે સ્પર્શિ દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા તેમ ત્રણ તથા ચાર સ્પર્શિ દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા, પણ પાચ સ્પર્શિ, છ સ્પર્શિ, સાત

સ્પર્શી, જાવત, આઠ સ્પર્શી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે અને વિધા માર્ગણા પડીતર્જ પુછીએ તો કર્કસ સ્પર્શનો પણ આહાર કરેછે એમ કામળ, શીત, ઉષ્ણ, હળવો, ભારી, ચોપડ્યો, જાવત લુક્ષ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે સ્પર્શથી કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે, તે એક ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરે છે કે બે ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે કે જાવત અનંત ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે જાવત અનંત ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે, એમ જાવત લુક્ષ દ્રવ્ય સુધી જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ સ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે કે અણસ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે, પણ અણસ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર નથી કરતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શરીરાવગાઢ પુદગળનો આહાર કરે છે? કે શરીરે અનવગાઢ નથી એવા પુદગળનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શરીરે અવગાઢ પુદગળનો આહાર કરે પણ અણઅવગાઢ પુદગળનો આહાર નથી કરતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું અનંતરાવગાઢ પુદગળનો આહાર કરેછે કે પરંપરાવગાઢ પુદગળનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અનંતરાવગાઢ પુદગળનો આહાર કરે છે, પણ પરંપરાવગાઢ પુદગળનો આહાર નથી કરતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સુક્ષ્મ પુદગળનો આહાર કરેછે કે બાદર પુદગળનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સુક્ષ્મ પુદગળનો પણ આહાર કરેછે, અને બાદર પુદગળનો પણ આહાર કરેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ ઉર્ધ્વદિશાનો આહાર કરે છે? અથવા અધોદિશાનો આહાર કરે છે કે તીર્છી દિશાનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઉર્ધ્વદિશાનો પણ આહાર કરે છે અધોદિશાનો પણ આહાર કરેછે અને તીર્છી દિશાનો પણ આહાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું શરીરને આદે આહાર કરે છે? કે શરીરને મધ્ય પ્રદેશે આહાર કરે છે? કે શરીરને અંતે આહાર કરે છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ શરીરને આદે પણ આહાર કરે છે, શરીરને મધ્યે પણ આહાર

કરે છે, અને શરીરે અત પ્રદેશે પણ આહાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શરીરના વિષય સહિત આહાર કરે છે? કે શરીરના વિષય રહિત આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શરીરના વિષય સહિત આહાર કરે છે, પણ શરીરના વિષય રહિત આહાર નથી કરતા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ અનુક્રમે આહાર લીએ છે? કે અનુક્રમે રહિત આહાર લીએ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનુક્રમે પુગળનો આહાર લીએ છે, પણ અનુક્રમ રહિત આહાર નથી લેતા

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ ત્રણ દિશિનો આહાર કરે છે? કે ચાર દિશિનો આહાર કરે છે? કે પાચ દિશિનો આહાર કરે છે? કે છ દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, અલોકની વ્યાઘાત વિના છ દિશિનો આહાર કરે છે, અને વ્યાઘાત પડી વર્જિને પુછીએ તો કોઇક સ્થાનકે ત્રણ દિશિનો, કોઇક સ્થાનકે ચાર દિશિનો, કોઇક સ્થાનકે પાચ દિશિનો પણ આહાર કરે છે (તે એમ જે જે જીવ લોક માહે અલોકને અડી રહ્યા છે તો આહાર પુગળનું વ્યાઘાતપણુ હોય, ત્યા જે ત્રણ દિશિ અલોકે અડી રહ્યા છે તે ત્રણ દિશિનો આહાર લીએ છે, અને જે બે દિશિ અલોકને અડી રહ્યા છે તે ચાર દિશિનો આહાર લીએ છે, અને જે એક દિશે અલોકે અડી રહ્યા છે તે પાચ દિશિનો આહાર લીએ છે) અને ઉપન (સ્વભાવિક) કારણ પડીવર્જિ પુછીએ તો વર્ણથી કાળો, નીલો, પીળો, રાતો, ધોળો એ પાચ વર્ણિ આહાર કરે છે ગધથી સુગધી ને દુર્ગંધી એ બે ગધવત આહાર કરે છે તીક્ત, કટુક મધુર, આબીલ, અને લવણ એમ પાચ રસનો આહાર કરે છે સ્પર્શથી કઠણ, કોમળ, ભારી, લઘુ ઉષ્ણ, શીત સ્નિગ્ધ અને લુક્ષ એ આઠ સ્પર્શિ આહાર કરે છે વળી તે જીવ પુરેલો, વર્ણગુણ, જાવત્ ગધગુણ રસગુણ સ્પર્શગુણ, પરીણમાવીને, તેહને પરીસાટ કરીને, તેહને વિદ્ધસના પમાડીને અનુક્રમે અપુર્વગુણે ગધગુણ રસગુણ જાવત્ સ્પર્શગુણ ઉપજાવીને આત્મ શરીરને અવગાહ્ય પુગળ સર્વ પ્રદેશે આહારે આહાર કરે છે,

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ કઇ ગતીમાહેથી આવી સુક્ષમ પ્રથ્વી પણે વિષે ઉપજે? શુ નારકીની ગતિમાહેથી આવી ઉપજે? કે તિર્યંચની ગતીમાહેથી આવી ઉપજે? કે મનુષ્યની ગતીમાહેથી આવી ઉપજે? કે દેવતાની ગતી માહેથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી દેવતાની ગતીમાહેથી આવી ઉપજે નહી પણ તિર્યચ મનુષ્યની ગતીમાહેથી આવી ઉપજે તે પણ તિર્યંચ જોનિના પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા બનેમાહેથી ઉપજે, પણ અસખ્યાતા વર્ષાયુના ધણી જે જુગલીયા તે માહેથી સુક્ષ્મ પ્રથ્વીમાં ઉપજે નહી, તેમ જે મનુષ્ય ગતીમાહેથી ઉપજે તે પણ અકર્મભુમિયા અસખ્યાતા વર્ષના આયુના ધણી જુગલીયા માહેથી ઉપજે નહીં (કારણ જુગલીયા તો મરીને દેવગતી માહેજ જાય બીજે

જાય નહીં) એ અધિકાર શ્રી પનવણાજી સૂત્રના ૭મા વ્યુત્ક્રાંતનામા પદથી સવીસ્તાર પણે જાણવો,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનુ કેટલુ આવખુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તનુ છ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાતે સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે અને અસમોહત પણ મરે છે (જે જીવ પોતાના સર્વાતમ પ્રદેશ એક સમયે બધુકના ભડાકાની પેરે સામટા લઇ જાય તે સમોહત મરણ કહીએ, અને જે જીવ ઇલગાગતી (કીડીની હાર પેરે મરે તે દનકગતી) મરે તે અસમોહત મરણ કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહિત ચવીને (મરીને) કઇ ગતિમા ઉપજે? શુ નારકી માહે ઉપજે? કે તિર્યંચ માહે ઉપજે? કે મનુષ્ય માહે ઉપજે? કે દેવતા માહે ઉપજે?

ઉતર—ગૌતમ, નારકી માહે ઉપજે નહીં તિર્યંચ, અને મનુષ્ય એ બે ગતિ માહેજ ઉપજે પણ દેવતા માહે ઉપજે નહીં,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ ગતિમાહે ઉપજે તો શુ એકેન્દ્રી માહે ઉપજે? કે બેઇંદ્રી માહે ઉપજે? કે તેઇંદ્રી માહે ઉપજે? કે ચૌરેન્દ્રી માહે ઉપજે? કે પચેદ્રી તિર્યંચજોની માહે ઉપજે?

ઉતર—હે ગૌતમ, એકેદ્રી તિર્યંચમાહે પણ ઉપજે, જાવત પચેન્દ્રી તિર્યંચજોની માહે પણ ઉપજે પણ જે અસખ્યાતા વર્ષના આવખાના ધણી જુગલીયા તે મધ્યે ઉપજે નહીં શેષ સર્વ અપર્યાપ્તા, પર્યાપ્તા મધ્યે ઉપજે અને જે મનુષ્યગતિ મધ્યે ઉપજે તે પણ ત્રીશ અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપાના અસખ્યાતા વરસના આવખાના જુગલીયા વરજીને પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા મધ્યે ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ગતિ છે? અને કેટલી આગતી છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તે જીવ મરીને બે ગતે જાય (મનુષ્ય, તિર્યંચ) અને એજ બે ગતેથી આવે

એ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના પ્રત્યેક શરીર છે અને અસખ્યાતા છે તે ચઉદ રાજલોક મધ્યે એ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા જીવ મસની કુપલીની પરે ભર્યા છે અહો સાધુ માનભાવો! એ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો અધિકાર કહ્યા

હવે બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર કહે છે ॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગાતમ તેના બે ભેદ છે, એક સુંવાળી (કોમળ) બાદર પૃથ્વિકાય (ગોપિચંદન પ્રમુખ) અને બીજી ખરબ બાદર પૃથ્વિકાય (હીરા પ્રમુખ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુંવાળી પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગાતમ તેના સાત ભેદ છે, કાળી માટી ૧ નીલી માટી ૨, રાતી માટી ૩ પીળી માટી ૪ ધોળી માટી ૫, પંડુ માટી ૬, ગોપીચંદનાદિક ૬ પનુમમાટી ૭, (તળાવના માટી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ખરબ પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગાતમ તેના અનેક ભેદ કહ્યા છે તે કહુછુ ૧ પૃથ્વી ૨, કાંકરા, ૩ રેતી ૪ ઉપર ટાકના ગેળા ૫ શિલા તથા ગોળા લાખ્ખુ તે મીઠું ૭ ઉસ દેશ ઉસ ૮ અલોહકનિ ૯ તાંબુ ૧૦ તરૂએ ૧૧ સીસું ૧૨ રૂપુ ૧૩ સોનું, ૧૪ વજ્ર હીરો, ૧૫ હરતાલ, ૧૬ હીંગળો ૧૭ મણશીલ ૧૮ પારો, ૧૯ સુરમો ૨૦ પરવાળા, ૨૧ અબરખ, ૨૨ અબરખ મીશીત રેતુ એ બાવીશ પૃથ્વી હવે મણીના ભેદ કહે છે ૧ ગોમેદમણી, ૨ રૂચકમણી, (અંકરત્ન છે) ૩ ... રત્ન, મણિ ૪, સ્ફટિકરત્ન ગ્રામ રત્ન ગજના મસ્તકની મણી મનુષ્યના મસ્તકની મણી મનુષ્યના પેટ માહેલી પથરી, મગરમચ્છના મસ્તકની મણિ સુવરના દાંતની મણિ હાથીના મસ્તકના મોતી, વાંસ માહેલા મોતી, છીપના મોતી એ સર્વ રત્ની પૃથ્વીકાય છે કેમકે પાણીમાં નિપજી ઉપજે છે તસકાયમાં અને તેને પાણીના જીવ પૃથ્વી પણે પ્રણમે છે તે (પણપાણીનાં) અંક રત્ન ૩ સ્ફટિક રત્ન, ૪ લોહીતાક્ષ રત્ન ૫ મરકત મણિ રત્ન ૬ મસારગલ ૭, ભુજ મોચક રત્ન, ૮ ઈંદ્રનિલ રત્ન ૯ ચંદન રત્ન ૧૦, ગેરિક રત્ન ૧૧ હંસ ગર્ભ, ૧૨ પુલીક રત્ન ૧૩, સાગંધિક રત્ન ૧૪ ચંદ્રપ્રભ રત્ન, ૧૫, વૈડુર્ય રત્ન, ૧૬ જલકાંત રત્ન, ૧૭, સુર્યકાંત ૧૮, એ આદિ દઇને કઠણ પૃથ્વી જાણવી

તે પૃથ્વિકાયના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમધ્યે કહ્યા છે, તેમ સંક્ષિપ્તપણે જાણવા નિરંતર તેના મૂળપણે બે ભેદ છે એક ચાર પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા હોય તે પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ તે ચાર અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા હોય તે અપર્યાપ્તા કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત બાદર પૃથ્વીકાયના જીવને કેટલા શરીર છે

ઉતર—હે ગાતમ, તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારીક ૧ તેજસ ૨ ને કારમણ ૩, જેમ સુક્ષમ પૃથ્વિકાયનો અધિકાર છે તેમ જાણવો, પણ એટલો વિશેષ જે બાદર પૃથ્વિકાયને લેશ્યા ચાર છે તે કહે છે કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપાત ૩, અને તેજુ ૪, (કોઇ દેવતા તેજુ લેશ્યાવંત બાદર પૃથ્વિમાહે ઉપજે તેને ઉપજતી વેળાએ એટલે અપર્યાપ્તાપણે હોય ત્યાંસુધી તેજુ લેશ્યા હોય) બીજો સર્વ જેમ સુક્ષમ પૃથ્વિકાયનો કહ્યા તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આહાર કેટલી દિશિનો લીએ છે?

ઉતર—હે ગાતમ, તેને આહાર નિશ્ચે છ દિશિનો હોય (કેમકે બાદર પૃથ્વી ત્યાં જીવ

લોકને છેડે નથી રહ્યા જેથી ફરી બાઘાત ન હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કયા જીવ બાદર પૃથ્વીકાયપણે આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા આવીને ઉપજે તેમા તિર્યંચ, મનુષ્ય જુગલીયા વરજીને ઉપજે અને દેવતા તે પણ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, સુધર્મા દેવલોક, ઇસાન દેવલોક સુધીના આવીને ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આયખુ કેટલુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસનું (ખર પૃથ્વીનુ) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મારણાંતિક સમુદઘાતે સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે અને અસમોહત પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહીત થઈને કઇ ગતે જાય? કઇ ગતિમા ઉપજે? શુ નારકી મધ્યે ઉપજે? કે તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા મધ્યે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નારકી મધ્યે ઉપજે નહીં તિર્યંચ અને મનુષ્યમા ઉપજે પણ દેવતામાં ઉપજે નહીં જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વીના જીવ તેમ જ જાવત્ મનુષ્ય, તિર્યંચ મધ્યે જુગલીયા વરજી ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવની કેટલી ગત અને કેટલી આગત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગત (મનુષ્ય, તિર્યંચ) ને ત્રણ આગત છે (દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યંચ)

એ જીવના પ્રત્યેક શરીર કહ્યા છે અને ચઉદ રાજલોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે અહો સાધો માનભાવો! એટલે બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર કહ્યો એટલે પૃથ્વીકાયનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો-હવે અપકાયનો અધિકાર કહે છે ॥

૯ સુક્ષ્મ, બાદર. અપકાય (પાણીનો) અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાય (પાણી)ના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે એક ભેદ સુક્ષ્મ અપકાય, અને બીજો ભેદ બાદર અપકાય, તેના વળી બે ભેદ છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા તેમા પ્રથમ સુક્ષ્મ અપકાયનો અધિકાર કહુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ અપકાયા જીવને કેટના શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારિક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩

શેષ અધિકાર જેમ સુક્ષમ પૃથ્વિકાયનો કહયો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે જે પાણીના જીવનુ સંસ્થાન (આકાર) પાણીના પરપોટાને આકારે છે જાવત બે ગતી અને બે આગતી (તિર્યંચ, મનુષ્યની) છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે, એક સુંવાળી (કોમળ) બાદર પૃથ્વિકાય (માટી પ્રમુખ) અને બીજી કઠણ બાદર પૃથ્વિકાય (હીરા પ્રમુખ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુંવાળી પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના સાત ભેદ છે કાળી માટી ૧ નીલી માટી ૨, રાતી માટી ૩, પીળી માટી ૪ ધોળી માટી ૫ પંડુ માટી ૬, (ગોપીચંદનાદિક) ને પણગમાટી ૭, (તળાવના કાંપાદિ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત કઠણ પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ કહ્યા છે તે કહે છે ૧ પૃથ્વી, ૨, કાંકરા, ૩ રેણુ, ૪ ઉપર ટાંકના યોગ્ય ૫ શિલા વડા યોગ્ય, ૬ લોણ તે મીઠું, ૭ ઉશ દેશ વિશેષ ૮ અઢનોહજાતિ ૯ તાંબુ ૧૦ તરૂઓ ૧૧ સીસું, ૧૨ રૂપું ૧૩ સોનું, ૧૪ વજ્ર હીરો, ૧૫ હરતાલ ૧૬ હીંગળો, ૧૭ મણશીલ, ૧૮ પારો, ૧૯ સુરમો ૨૦ પરવાળા ૨૧ અબરખ ૨૨ અબરખ મીશ્રીત વેળુ એ બાદર પૃથ્વી હવે મણીના ભેદ કહે છે ૧ ગોમેદમણી ૨ રૂચ મણી, (ચક્રરત્ન ૭૨ રત્ન ૬૪ રત્ન, મણિરત્ન, કાગણિરત્ન, ચમ રત્ન સર્પના મસ્તકની મણિ, મનુષ્યના મસ્તકની મણી મનુષ્યના પેટ માહેની પથરી, મગરમચ્છના દાઢ મસ્તકની મણિ સુવરના દાઢની મણિ હાથીના મસ્તકના મોતી, વાંસ માહીલા મોતી છીપના મોતી, એ સર્વ સચીત પૃથ્વીકાય છે કેમકે પાણીના બિંદુથી ઉપજે છે તસકાયના સંજોગે પાણીના જીવ પૃથ્વી પણે પ્રણમે છે તે લુણુપાણીવત) અંક રત્ન ૩, સ્ફટિક રત્ન ૪, લોહીતાક્ષ રત્ન ૫, મરકત મણિ રત્ન, મસારગલ ૭, ભુજ મોચક રત્ન ૮, ઈંદ્રનિલ રત્ન ૯, ચંદન રત્ન ૧૦, ગેરિક રત્ન ૧૧ હંસ ગર્ભ, ૧૨ પુલીક રત્ન, ૧૩, સાગંધિક રત્ન ૧૪, ચંદ્રપ્રભ રત્ન ૧૫, વૈડુર્ય રત્ન, ૧૬, જલકાંત રત્ન, ૧૭ સુર્યકાંત ૧૮, એ આદ દેઈને કઠણ પૃથ્વી જાણવી

તે પૃથ્વિકાયના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમધ્યે કહ્યા છે, તેમ સવિસ્તારપણે જાણવા જાવત્ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે એક ચાર પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા હોય તે પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ તે ચાર અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા હોઇ તે અપર્યાપ્તા કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીમાંયલા જીવને કેટલા શરીર છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧ તેજસ ૨ ને કાર્માણ ૩, જેમ સુક્ષમ પૃથ્વિકાયનો અધિકાર છે તેમ જાણવો, પણ એટલો વિશેષ જે બાદર પૃથ્વિકાયને લેશ્યા ચાર છે તે કહે છે કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, અને તેજુ ૪, (જોઇ દેવતા તેજુ લેશ્યાવંત બાદર પૃથ્વિમાંહે ઉપજે તેને ઉપજતી વેળાએ એટલે અપર્યાપ્તાપણે હોય ત્યાંસુધી તેજુ લેશ્યા હોય) બીજો સર્વ જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વિકાયનો કહ્યા તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ આહાર કેટલી દિશિનો લીએ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને આહાર નિશ્ચે છ દિશિનો હોય (કેમ બાદર પૃથ્વીકાયા જીવ

લોકને છેડે નથી રહ્યા જેથી કરી બાઘાત ન હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કયા જીવ બાદર પૃથ્વીકાયપણે આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા આવીને ઉપજે તેમા તિર્યંચ, મનુષ્ય જુગલીયા વરજીને ઉપજે અને દેવતા તે પણ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, સુધર્મા દેવલોક, ઇસાન દેવલોક સુધીના આવીને ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આયખુ કેટલું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસનું (ખર પૃથ્વીનું) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મારણાંતિક સમુદઘાતે સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે અને અસમોહત પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહીત ચવીને કઇ ગતે જાય? કઇ ગતિમા ઉપજે? શુ નારકી મધ્યે ઉપજે? કે તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા મધ્યે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નારકી મધ્યે ઉપજે નહીં તિર્યંચ અને મનુષ્યમા ઉપજે પણ દેવતામાં ઉપજે નહીં જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વીના જીવ તેમ જ જાવત્ મનુષ્ય, તિર્યંચ મધ્યે જુગલીયા વરજી ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ગત અને કેટલી આગત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગત (મનુષ્ય, તિર્યંચ) ને ત્રણ આગત છે (દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યંચ) એ જીવના પ્રત્યેક શરીર કહ્યા છે અને ચઉદ રાજલોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે એહો સાધો માનભાવો! એટલે બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર કહ્યો એટલે પૃથ્વીમયનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો-હવે અપકાયનો અધિકાર કહે છે ॥

૯ સુક્ષ્મ, બાદર, અપકાય (પાણીનો) અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાય (પાણી)ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ભેદ સુક્ષ્મ અપકાય, અને બીજો ભેદ બાદર અપકાય, તેના વળી બે ભેદ છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા તેમા પ્રથમ સુક્ષ્મ અપકાયનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ અપકાયા જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારિક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩ શેષ અધિકાર જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વિમયનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે જે પાણીના જીવનુ સંસ્થાન (આકાર) પાણીના પરપોટાને આકારે છે જાવત બે ગતી અને બે આગતી (તિર્યંચ, મનુષ્યની) છે

એ સુક્ષ્મ પાણીના જીવના પ્રત્યેક (જુદા જુદા) શરીર છે અને ચઉદ રાજલોકમધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે એટલે એ સુક્ષ્મ પાણીનો અધિકાર કહ્યો.

હવે બાદર અપકાય (પાણી) નો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર અપકાયા જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે હાર હીમ, ઝાકળ જે વગી બીજા પણ પાણી તથાપ્રકારના તેહના સંક્ષેપથી બે ભેદ છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એમ સર્વ અધિકાર સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના સરખો જાણવો પણ એટલો વિશેષ કે તેનું સંસ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને લેશ્યા કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર લેશ્યા છે, કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, અને તેજુ ૪, (દેવતા આવી ઉપજે તે આશ્રી),

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આહાર નિશ્ચે છ દિશિનો કરે છે

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, બાદર અપકાયપણે જીવ કઇ ગતિના આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા માંહિથી આવી ઉપજે તે પણ મનુષ્ય તિર્યંચ જુગલીયા વીરજી ને ઉપજે અને દેવતા તે પણ બીજા દેવલોક સુધીના ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખુ કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનુ છે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હજાર વર્ષનું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને કેટલી ગતિમાં જાય, અને કેટલી ગતીના આવે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગતે જાય (મનુષ્ય, તિર્યંચ) અને ત્રણ ગતના આવે (મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવતા,)

શેષ અધિકાર જેમ બાદર પૃથ્વિકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને ચઉદ રાજલોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે અહો સાધુ આનભાવો? એટલે બાદર અપકાયનો અધિકાર કહ્યો એટલે અપકાયનો અધિકાર સંપુર્ણ થયો હવે વનસ્પતિ કાયનો અધિકાર કહે છે

૧૦ સુક્ષ્મ, બાદર અને સાધારણ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સુક્ષ્મ તે ચઉદ રાજલોક મધ્યે ભર્યા છે તે સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાય અને બીજો ભેદ ઝાડ પ્રમુખ તે બાદર વનસ્પતિકાય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ વનસ્પતિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે, પર્યાપ્તા સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાય અને અપર્યાપ્તા સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાય, તેમા હવે સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર કહે છે

સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર તે જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વિકાયનો કહયો તેમજ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે તેના સસ્થાન નાના પ્રકારના છે જાવત્ બે ગતિના આવે (મનુષ્ય, તિર્યંચ) અને તેજ બે ગતિમા જાય

એ જીવના પ્રત્યેક શરીર નથી, પણ સાધારણ (સહિયારા) શરીર છે તે એક શરીરે અનતા જીવ છે 'વળી સુક્ષ્મ વનસ્પતિ મધ્યે' **एग शरीरे एगो जीवो जेसंतु तेय पत्तेयाः इतिः** (પ્રત્યેક લક્ષણ લોચને દેખીએ તે બાદર અને ન દેખીએ તે સુક્ષ્મ જાણવા)

શેષ અધિકાર જેમ પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો, એટલે સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો હવે બાદર વનસ્પતિકાયનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાય, અને સાધારણ શરીર બાદર વનસ્પતિકાય (એક શરીરે એક જીવ હોય તે પ્રત્યેક શરીર, અને એક શરીરે અનતા જીવ હોય તે સાધારણ શરીર જાણવા

તેમા વળી પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાય તેહના બાર ભેદ છે તે કહેછે **गाथा रुखा १, गुछा २, गुम्मा ३, लयाय ४, वलिय ५, पावगा चेव ६, तण ७, वलय ८, हरिय ९, उसहि १०, जलरुह ११, कुहणाय १२, बोधवा, ॥१॥**

અર્થ—વૃક્ષ ૧, ગુચ્છ ૨, ગુલ્મ ૩, લતા ૪, વેલડી ૫, પર્વ ૬, તૃણ ૭ વલયે જાતી ઉતરે તે વલય ૮, હરીત ૯, ઔષધી ૧૦, કમળ ૧૧, અને કુહણ ૧૨ એ બાર જાતિની પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૃક્ષની જાત તે શું?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, જે એક ફળમા એક ઠળીઓ હોય તે, એકઠિયક (બીજ) કહીએ, અને જે ફળમા ઝાઝી ઠળી હોય તે બહુબીજ કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે એકઠિયક (બીજ)ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, લીંબડાનુ ફળ (લીંબોળી), એકઠિયક જાંબુનુ તેમ જાંબુનુ ફળ (જાંબુડાં) એકઠિયક, એમ જાવત્ પુનાગવૃક્ષ, સીવનવૃક્ષ, અશોકવૃક્ષ, એમ જે વળી એ સરીખા બીજા વૃક્ષ હોય તે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૃક્ષના મુળમા, સ્કંધમા, ત્વચા (છાલ)મા, તેમ સાખા, પત્ર, પાન, ફુલ પ્રમુખમા કેટલા જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે વૃક્ષના મુળમા અસખ્યાતા જીવ છે એમ સ્કધ મધ્યે, ત્વચા મધ્યે, શાખા પર્વ, પ્રમુખે અસખ્યાતા જીવ છે, ને પાન પાન દીઠ એકેકો જીવ છે, તેના પુષ્પ મધ્યે અનેક જીવ છે, અને ફળ મધ્યે એક બીજ એને એક જીવ છે, એટને એ એકાસ્થિક વૃક્ષ કહ્યાં હવે બહુ બીજ વૃક્ષ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બહુ બીજ વનસ્પતિમયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, અસ્થિક વૃક્ષ (ભાષા વિશેષ), તદુક વૃક્ષ, ઉબર, પીપળ પ્રમુખ કોઠ વૃક્ષ, આનાના વૃક્ષ, ફણુસનુ વૃક્ષ, દાડીમ વૃક્ષ, વડવૃક્ષ, કાદુબરી વૃક્ષ, તીનક વૃક્ષ, લીંબુના વૃક્ષ ઇત્યાદિક બીજા પણ એ સરખા વૃક્ષ હોય તે જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ વૃક્ષના મુળમા, સ્કધ પ્રમુખમા કેટલા જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એહના મુળ, સ્કધ પ્રમુખમા અસખ્યાતા જીવ છે જાવત્ ફળ મધ્યે બહુ બીજ છે એટલે બહુબીજનો વિચાર કહ્યો એ વૃક્ષનો અધિકાર કહ્યો એમ શ્રી પનવણાજી સૂત્ર મધ્યે વનસ્પતિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જાવત્ કુહણુ પ્રમુખ ભેદનો અધિકાર કઇ રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ જેમ વૃક્ષનો કહ્યો તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વૃક્ષના જીવના સસ્થાન કેવે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, તેના નાના નાના પ્રકારના સસ્થાન છે વૃક્ષમા એક જીવ, (પણ તેની નેશ્રાએ બીજા અનેક જીવ હોય) અને પાનદીઠ એકો જીવ છે, સ્કધમા પણ એક જીવ છે તાનવૃક્ષ, સરલ વૃક્ષ નાળીએરી પ્રમુખ મધ્યે જાણવુ હવે પ્રત્યેક વનસ્પતિના શરીર કેવી રીતે જુદા જુદા રહેછે તેનો દૃષ્ટાન્ત દેખાડે છે જેમ સર્વ સરસવનો ગોળ મીશ્રીત લાડવો વાળીએ, તે લાડવા મધ્યે જેમ સરસવ સર્વ પોત પોતાના શરીર જુજુવા રાખે, તેમ પ્રત્યેક શરીરી જીવના પણ જુજુવા શરીર છે વળી જેમ તલની ગોળ મીશ્રીત તલસાકળી કરીએ તે મધ્યે જેમ તલ પોત પોતાના શરીર જુજુવા રાખે તેમ પ્રત્યેક વનસ્પતિના જીવ પણ પોતાના શરીર જુજુવા રાખેછે એટલે પ્રત્યેક બાદર વનસ્પતિ કાયનો અધિકાર કહ્યો હવે સાધારણ શરીર જે એક શરીરને વિષે અનતા જીવ તેનો અધિકાર કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાધારણ શરીર બાદર વનસ્પતિ કાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે આલુક, (દેશ વિદેશે)મુળા, આદુ હીરલીનામે વનસ્પતિ સીરની નામે વનસ્પતિ, સિરગીરીની, કિતિ ક્ષિરક, ક્ષિરીક વિરાલિકા, ક્રસનકદ વજ્રકદ સુરણકદ, ખેલુગ, તિતિમોથ લીલી હળદર લોહરી નામે અપ્રસિદ્ધ અશ્વકરણી, સીંહ કરણી, સિકુઢી, મુસુઢી ઇત્યાદિક કોઇક દેશ પસીદ્ધ નામ અને કોઇક દેશ અપ્રસિદ્ધ નામ તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા જીવ વનસ્પતિકાયા અને અપર્યાપ્તા વનસ્પતિકાયા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩ શેષ અધિકાર પુર્વની પેરે, જેમ બાદર પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ જે વિશેષ છે તે કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવની અવઘેણા કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર જોજન કાઇક અાઝેરૂ કાયાનું માન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવના શરીરના સંસ્થાન ક્યે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વનસ્પતિકાયા જીવના નવા નવા સંસ્થાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનુ આવખુ કેટના કાળનુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતમુહુર્તનુ છે અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ હજાર વરસનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી ગતમા મરીને જાય, અને કેટલી ગતિમાથી આવે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગતિમા જાય (મનુષ્ય તિર્યંચ) અને ત્રણ ગતના આવે (મનુષ્ય તિર્યંચ, ને દેવતા) એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી પણ છે, અને સાધારણ શરીરના ધણી પણ છે વનસ્પતિ મધ્યે અનંતા જીવ કહ્યા છે, એટલે બાદર વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો એટલે સર્વ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો, એટલે સ્થાવર જીવનો અધિકાર પુરો થયો હવે ત્રસ જીવનો અધિકાર કહેછે

૧૧ ત્રસ જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,ત્રસ જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે અગ્નીકાય, (ગતીત્રસ) વાઉકાય (ગતીત્રસ) અને બેંદ્રીયાદિક, (ઉદાર મોટા ત્રસ) એ ત્રણભેદ ત્રસ જીવના છે તેમા પ્રથમ અગ્નીકાય (ગતીત્રસ)નો અધિકાર કહેછે

૧૨ સુક્ષમ, બાદર. અગ્નીકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અગ્નીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,તેના બે ભેદ છે, એક સુક્ષ્મ અગ્નીકાય, અને બીજો ભેદ બાદર અગ્નીકાય તેમા પ્રથમ સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર કહેછે

સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર જેમ પુર્વ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો કહ્યા છે તેમ જાણવો, પણ તેમા જે વિશેષ છે તે કહે છે સુક્ષ્મ અગ્નીકાયના જીવના સંસ્થાન સુઇની અણી સરખા છે જાવત્ એક ગતી (તિર્યંચ) મધ્યે જાય અને બે ગતી (મનુષ્ય તિર્યંચ) મધ્યેથી આવે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે, ને લોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે

અધિકાર સર્વ પુર્વની પરે જાણવો, અટલે સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર થયો

 [illegible]નીકાયનો અધિકાર કહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર અગ્નીકાય ક[illegible] કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અનેક ભેદ છે, ઇંગાળા જાળા કપીયા [illegible] જાવત્ સર્વ કાન્તિ, મણી, પ્રમુખ, વળી જે તથાપ્રકારના અગ્નીના ભેદ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે તે કહે છે પર્યાપ્તા અગ્નીના જીવ, અને અપર્યાપ્તા અગ્નીના જીવ

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવોને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ શરીર છે ઉદારીક ૧, તેજસ ૨ કાર્મણ ૩ એમ સર્વ તેમજ સુક્ષ્મ અગ્નીકાયની પેરે સર્વ બોલ કહી લેવી ત[illegible] છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવોને લેશ્યા કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨ કાપોત ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવનું આયખુ કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ અહોરાત્ર (રાતદિવસ) નું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ ક્યાંથી આવી ઉપજે? અને મરીને ક્યાં જાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ તિર્યંચ અને મનુષ્ય માહેથી આવી ઉપજે અને એક તિર્યંચ ગતિમાં મરીને જાય એનો અધિકાર સર્વ પુર્વલીપરે જાણવો જાવત્ બે ગતીના આવે અને મરીને એક ગતીમાં જાય

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે, અને લેક માંહે અસખ્યાતા જીવ કહ્યા છે એટલે બાદર અગ્નીનો અધિકાર કહ્યો એટલે અગ્નીકાયનો અધિકાર પુરો થયો હવે વાઉકાયનો અધિકાર કહે છે

૧૩ સુક્ષ્મ, બાદર, વાયુકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વાયુકાય જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે, સુક્ષ્મ વાયુકાય અને બાદર વાયુકાય તેમાં પ્રથમ સુક્ષ્મ વાયુકાયનો અધિકાર કહે છે

સુક્ષ્મ વાયુકાયનો અધિકાર તો જેમ સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે તે કહે છે તે જીવનું સંસ્થાન (શરીરનો આકાર) ધ્વજાને આકારે છે જાવત્ એક ગતિમાં મરીને જાય, અને બે ગતિ માહેથી આવે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે, અને લોક મધ્યે અસખ્યાતા જીવ છે એટલે સુક્ષ્મ વાયુકાયનો અધિકાર થયો હવે બાદર વાયુકાયનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત બાદર વાયુકાયના જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, પુર્વ દિશિનો વાય પશ્ચિમ દિશિનો વાય એમ જાવત બીજા પણ વાય તથાપ્રકારના તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા

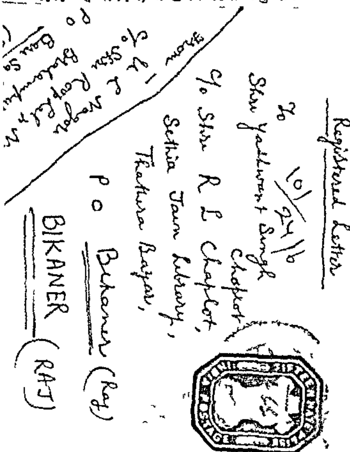
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર શરીર છે, ઉદારીક ૧, વૈક્રીય ૨, તેજસ ૩ ને કાર્મણ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરનુ સસ્થાન કેવે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધ્વજા (પતાકા) ને આકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

૧, કષાય સમુદ્ઘાત ૨,

ને વ્યાઘાત પડીવરજી
તો પણ આહાર કરેછે

એ ત્રણ માંહે ન ઉપજે

યુ હજાર વરસનું છે
ા કેટલી ગતના આવી ઉપજે
મનુષ્ય, તિર્યંચ બે ગતિના

નેક શરીરના ધણી છે અને
ઠ) એટલે બાદર વાયુકાયનો
થયો હવે ઉદાર ત્રસ જીવનો

ધિકાર.

૨, ચૌરેદ્રિ ૩, અને પચેદ્રિ ૪,

તેમા પ્રથમ બેઇદ્રિનો અધિકાર કહે છે

૧૫ બેઇદ્રિ જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રિ જીવના કેટલા ભે છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, વાળા, પુરા, કરમીયા, જળો, કોડી, છીપ, છીપલા, જાનત સમુદ્ર નિક્ષા પ્રમુખ જે વળી બીજા તે સરખા જીવ તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અગુલને અસખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર જોજનની છે (वारस जोयण सखो) ઇતિ વચનાત્
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીર કયા સઘયણના છે,
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના શરીર છેવટા સઘયણના છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવના શરીર કયે સસ્થાને છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, હુડ સસ્થાને તેના શરીર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત તેને કેટલા કષાય છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભ ૪, એ ચાર કષાય સહીત છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સજ્ઞા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સજ્ઞા છે આહાર ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરીગ્રહ ૪
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે કૃષ્ન ૧, નીલ ૨ ને કાપોત ૩
પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવને કેટલી ઇદ્રી છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઇદ્રી છે સ્પર્શેન્દ્રી ૧, ને રસેન્દ્રી ૨
પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવને કેટલી સમુઘાત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ સમુદઘાત છે વેદના સમુદઘાત ૧, કષાય સમુદઘાત ૨, ને મારણાતીક સમુદઘાત ૩
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શું સન્ની છે (મન સહીત છે) કે અસન્ની (મનરહીત) છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ સન્ની નથી અસન્નીજ છે (મન રહીત છે)
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક નપુસક વેદજ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે અને કોઇક પાચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા પણ છે!
પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સમ્યક દૃષ્ટિ છે? કે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે? કે મિશ્રદૃષ્ટિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ સમ્યક્દૃષ્ટિ પણ છે, (કોઇ મનુષ્ય, તિર્યંચ બે ઇદ્રિમા ઉપજે તે માટે)

મિથ્યાદષ્ટિ પણ છે, પણ મિશ્રદષ્ટિ નથી (તે કેમજે મિશ્ર પ્રણામિયકો કાઇ મરી ઉપજે નહીં તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ ચક્ષુદર્શણી છે? કે અચક્ષુ દર્શણી છે? કે અવધદર્શણી છે? કે કેવળદર્શણી છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, ચક્ષુદર્શણી નથી, (આખે દેખતા નથી) અચક્ષુદર્શણીજ છે, (સ્પર્શેદ્રી, રસેદ્રીએ કરી જાણે) પણ અવધદર્શણી નથી તેમ કેવળદર્શણી પણ નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ જ્ઞાની છે? કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, જ્ઞાની પણ છે (ઉપજતી વેળાએ લગારેક અપર્યાપ્તાપણે હોય તે માટે) અને અજ્ઞાની પણ છે તેમા જે જ્ઞાની છે તે નીશ્ચે બે જ્ઞાનના ધણી છે, મતિજ્ઞાનના ધણી, અને શ્રુતજ્ઞાનના ધણી, અને જે અજ્ઞાની છે તે નીશ્ચે બે અજ્ઞાનના ધણી છે, મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ મન જોગી છે? કે વચન જોગી છે? કે કાય જોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, મન જોગી નથી, પણ વચન જોગી અને કાય જોગી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સાકારોપયોગી છે? કે અનાકારોપયોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, સાકારોપયોગી પણ છે અને અનાકારોપયોગી પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, ૬ દિશિનો નિશ્ચે આહાર કરે છે (એહને વ્યાઘાત નથી કેમકે લોકને છેડે ત્રસજીવ કોઇ ન હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ કયાથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, તિર્યંચ, મનુષ્યમાહેથી આવી ઉપજે, પણ નારકી, અને દેવતા, તેમજ જુગલીયા એટલામાહેથી ઉપજે નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવનુ આવખુ કેટના કાળનુ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર વરસનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સમોહત મરણે મરે છે, કે અસમોહત મરણે મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, સમોહત પણ મરે છે, અને અસમોહત પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ મરીને કયા જાય? કયા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, નારકી દેવતા અને જુગલીયા મધ્યે ઉપજે નહીં શેષ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ કેટલી ગતીમાહેથી આવે? અને કેટલી ગતીમાહે જાય?

ઉત્તર—હે ગૈતમ બે ગતીમાહેથી આવે અને મરી બે ગતીમાહે જાય

એ જીવ પ્રત્યેક સરીરના ધણી છે, અને અસખ્યાતા જીવ છે એટલે બે ઇંદ્રિ જીવનો અધિકાર પુરો થયો હવે તેઇંદ્રિ જીવનો અધિકાર કહે છે

૧૬. તેઇંદ્રિનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિ જીવના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ છે, ઉપરીત, રોહણીક, હસ્તીશોક, ચાચડ, માકડ, જુ લીખ, પ્રમુખ જે, વલી તથાપ્રકારના જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા તે જેમ પુર્વે બેઇંદ્રિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો, પણ એટલો વિશેષ છે તે આગળ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ ગાઉની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને ઇંદ્રી કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ ઇંદ્રી છે સ્પર્શેદ્રી ૧, રસેંદ્રી ૨, ને ઘાણેદ્રી ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવનું આવખુ કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનું, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ઓગણપચાશ દિવસનું છે શેષ અધિકાર સર્વ પુર્વલીપરે જાણવો જાવત્ બે ગતિમાહે મરીને જાય, અને બે ગતિમાહેથી આવે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને અસખ્યાતા જીવ છે એટલે તેઇંદ્રીનો અધિકાર પુરો થયો, હવે ચૌરેંદ્રીનો કહે છે

૧૭ ચૌરેંદ્રી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચૌરેંદ્રી જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ છે, અધિયા, પોતીયા, વીછુ ઢંમણ ભમરા, ભમરી, તીડ ડસા, મસા, કંસારી પૂંતિક, જાવત્ છાણામાહી ॥ જીવ ઇત્યાદિક તે સરખા જીવ તેહના સંક્ષેપે બે ભેદ છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ શરીર કહ્યા છે જાવત્ જેમ પુર્વે તેઇંદ્રિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે તે કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ચાર ગાઉની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને ઇંદ્રિ કેટલી છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર ઇંદ્રિ છે, સ્પર્શેદ્રિ ૧ રસેદ્રિ ૨, ઘાણેદ્રિ ૩, ને ચક્ષુદ્રિ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને દર્શન કેટલા છે?

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સન્ના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર સન્ના છે આહાર સન્ના ૧, ભય સન્ના ૨, મૈથુન સન્ના ૩, ને પરીગ્રહ સન્ના ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે કૃષ્ન ૧, નીલ ૨, ને કાપોત ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ ઇંદ્રિ છે સ્પર્શેદ્રિ ૧, રસેંદ્રિ ૨, ઘ્રાણેંદ્રિ ૩, ચક્ષુદ્રિ ૪ ને શ્રોતેંદ્રિ ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સમુદ્ઘાત છે (પ્રથમની)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સન્ની છે, કે અસન્ની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સન્ની પણ છે અને અસન્ની પણ છે (સન્ની પંચેંદ્રિ જીવ મરીને જે નારકીમા ઉપના છે તે સન્ની કહીએ અને જે સમુર્છમ એટલે અસંન્ની મરીને જે નારકીમાં ઉપના છે તે અસન્ની કહીએ એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક નપુંસક વેદજ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તિ છે અને ૭ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તિ પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દ્રષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ દ્રષ્ટિ છે સમકિત દ્રષ્ટિ ૧ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ૨, અને મિશ્રદ્રષ્ટિ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ત્રણ દર્શન છે ચક્ષુ દર્શન ૧, અચક્ષુ દર્શન ૨, અને અવધી દર્શન ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ ગ્નાની છે, કે અગ્નાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગ્નાનીપણ છે, અને અગ્નાની પણ છે તેમા જે ગ્નાની છે તે નીશ્ચે ત્રણ ગ્નાનના ધણી છે તે કહેછે મતીગ્નાની ૧, શ્રુતગ્નાની ૨ અને અવધિ ગ્નાની ૩ અને જે અગ્નાની છે તેમા કેટલાએક બે અગ્નાની છે (જે સમુર્છમ માહેથી નારકીપણે ઉપજે તેહને ઉત્પતિ સમયે બે અગ્નાન હોય અપર્યાપ્તા સુધી અને પર્યાપ્તા

થયા પછી વીભગ અજ્ઞાન પામે અને ગર્ભજ માંહેથી નારકી પણે ઉપજે તેતો નિશ્ચે ત્રણ અજ્ઞાન અથવા ત્રણ જ્ઞાનવંત હોય છે એટલે જે બે અજ્ઞાન કહ્યા તે અપર્યાપ્તાપણે કહ્યા છતિ)અને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી હોયછે તેમા જે બે અજ્ઞાનના ધણી તે નિશ્ચે મતિ અજ્ઞાની અને શ્રુત અજ્ઞાની જાણવા અને જે ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાની અને વીભગ અજ્ઞાની જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા જોગ છે?

ઊતર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ જોગ છે મન ૧, વચન ૨, અને કાયા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઊતર—હે ગૌતમ, તેને ઉપયોગ બે છે સાકારોપયોગ ૧, અને અનાકારોપયોગ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરેછે?

ઉતર—હે ગૌતમ, ૭ દિશિનો આહાર કરે છે પુર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪ ઉચી ૫, ને નીચી ૬, એ ૭ દિશિનો આહાર કરેછે, અને ઉસન્નકારણ પડીવર્જિને વર્ણથી કાળો વર્ણ જાવંત્ પાચ વર્ણિ આહાર કરેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ ક્યાથી આવી ઉપજે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ અને મનુષ્ય મધ્યેથી ઉપજે (જુગલીયા વરજીને)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખુ કેટલા કાળનુ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દસ હજાર વરસનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ સમોહત મરે છે, કે અસમોહત મરે છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે અને અસમોહત પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને ક્યા જઇ ઉપજે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ અને મનુષ્ય એ બે મધ્યે જઇ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી ગતિના આવે, અને કેટલી ગતિમા જાય?

ઉતર—હે ગૌતમ, બે ગતિના આવે, અને બે ગતિમા જાય

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસંખ્યાતા જીવ છે અહો સાધુ માનભાવો એટલે નારકીનો અધિકાર થયો

૨૦ પચેદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેદ્રી તિર્યંચના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ પચેદ્રી તિર્યંચ અને બીજો ભેદ ગર્ભજ પચેદ્રી તિર્યંચ

૨૧ સમુર્છિમ પચેદ્રી તિર્યચનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સમુર્છિમ પચેદ્રી તિર્યચના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ત્રણ ભેદ છે જળચર તે જળ મધે ચાલે ૧ થળચર તે સ્થળ (જમીન) ઉપરે ચાલે ૨ અને ખેચર તે આકાશે ચાલે ૩ એ ત્રણ ભેદ તેમા પ્રથમ જળચર સમુર્છિમ પચેદ્રી તિર્યચનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જળચર સમુર્છિમના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાચ ભેદ છે માછા ૧ કાચબા ૨, મગરમચ્છ ૩, ગ્રાહક (સુડ) ને ૪ સુસમાર ૫ (તે મધ્યે માછા વગેરેનો અધિકાર જેમ પનવણાજી સુત્ર મધ્યે કહ્યો છે તેમ જાણવો) જાવત્ જે વળી બીજા તથા પ્રકારના માછલા તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે!

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારીક ૧, તેજસ ૨ ને કાર્મણ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઊતર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અગુલને અસખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીર કયા સઘયણના છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેના શરીર છેવટા સઘયણના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીર કયે સસ્થાને છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, એક હુડ સસ્થાને છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવને કેટલી કષાય છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, અને લાભ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સન્ના છે?

ઊતર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સન્ના છે આહાર ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરીગ્રહ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી લેસ્યા છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેસ્યા છે કૃષ્ન ૧, નીલ ૨, અને કાપોત ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી ઈદ્રી છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાચ ઇદ્રી છે, સ્પર્શદ્રિ ૧, રસેદ્રિ ૨, ઘ્રાણેદ્રિ ૩, ચક્ષુઇદ્રિ ૪, ને શ્રોતેદ્રિ ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ સમુદ્દઘાત છે વેદની ૧ કષાય ૨, ને મારણાંતિક ૩
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંગ્ની છે, કે અસંગ્ની છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, સંગ્ની નથી, અસંગ્નીજ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, એક નપુંસક વેદજ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તી છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, પાંચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે, અને પાંચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટની દષ્ટિ છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, બે દષ્ટિ છે સમકિત ૧, અને મિથ્યાત ૨
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, તેને બે દર્શન છે ચક્ષુદર્શન ૧, અને અચક્ષુદર્શન ૨
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા ગ્નાન છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ગ્નાન છે મતિગ્નાન ૧, અને શ્રુતગ્નાન ૨ (અપર્યાપ્તા આશ્રી)
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા અગ્નાન છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે અગ્નાન છે મતિઅગ્નાન ૧, અને શ્રુતઅગ્નાન ૨
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા જોગ છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે જોગ છે વચનજોગ ૧, ને કાયજોગ ૨
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે સાકારોપયોગ ૧, અને અનાકારોપયોગ
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૭ દિશિનો આહાર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કયાથી મરીને ઉપજે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય મધ્યેથી (જુગલીયા વર્જી) ઉપજે, પણ નારકી, દેવતા ઉપજે નહી
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું કેટલા કાળનું આયુષ્ય છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રો. પુરેનું આયુષ્ય છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે, અને અસમોહત પણ મરે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહીત મરીને કયા જઇ ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા મધ્યે ઉપજે
એક પેહેલી નરકમાં પૂર્વોક્ત ઉપજે, પણ બીજી નર્કે ઉપજે નહીં,
સંખ્યાતા વરસના અને અસંખ્યાતા વરસના (યુગલીયા) મધ્યે ઉ
સંખ્યાતા વરસના જે યુગલીયા તેમાં પણ ચતુષ્પદ અને પંખી
મનુષ્યમાં સંખ્યાતા વરસના આવખાના ધણી તેમાં પણ ઉપજે, અને
પંખી (યુગલીયા) તેના પણ ઉપજે, પણ એટલું જે ત્રીસ અકર્મભૂમિ
દ્વીપ મધ્યે ઉપજે પણ દેવતા મધ્યે પણ વાણવ્યંતર લગે ઉ
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને કેટલી ગતિમાં જાય, અને કેટલી
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર ગતિમાં મરીને જાય, અને બે ગતિમાંથી આ

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસંખ્યાતા છે, એ જળચર,
તિર્યંચનો અધિકાર થયો હવે થળચર સમુર્છિમ પંચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિ
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, થળચર સમુર્છિમ પંચેંદ્રિ તિર્યંચ તેહના કેટલા ભે
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, એક ચતુષ્પદ થળચર સમુર્છિમ
અને બીજો ભેદ પરીસર્પ સમુર્છિમ પંચેંદ્રિ તિર્યંચ, તેમાં પ્રથમ થળચર,
પંચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર કહુ છું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, થળચર ચતુષ્પદ સમુર્છિમ પંચેંદ્રિ તિર્યચ તેના કેટ
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે એક ખુર (એક ખુરી ડાબલા
અશ્વ, રાસભ (ગધેડા) પ્રમુખ ૧, દો ખરા તે (બે ખરીવાળા) ગાય, ભેંસ
પ્રમુખ ૨, ગંડીપદ તે (એરણનો આકાર સરખા પગ) હસ્તી ગેંડા
સણપદ (નોરવાળા) તે સીંહ, ચીતા તરસ, મીનકા પ્રમુખ ૪ એ
પ્રકારના જીવ તેહના સંક્ષેપે બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અ
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મ
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટ
(તે બેથી નવ સુધી)
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું કેટલું આયુ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ચોરાસી હજા
એ અધિકાર જેમ જળચરનો કહ્યો તેમ જાણવો, જાવત મરીને

થળચર ચતુષ્પ૦ સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રીનો અધિકાર પુરો થયો હવે થળચર પરીસર્પ સમુર્છિમનો અધિકાર કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પરીસર્પ થળચર સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રિ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ઉરપર સર્પ સમુર્છિમ, અને બીજા ભૂજ પર સર્પ સમુર્છિમ તેમા પ્રથમ ઉરપર સર્પ સમુર્છિમનો અધિકાર કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉપર સર્પ સમુર્છિમના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે, સર્પ ૧, અજગર ૨, અશાળિયા ૩, અને મહોરગ ૪ તેમા પ્રથમ સર્પનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક દર્વિકર (ફણીધર) અને બીજા મયોલીય (ફણુવગી રહીત) તેમા પ્રથમ દર્વિકર સર્પ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દર્વિકર સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે આશીવિષ ૧ (જેની દાઢમા ઝેર હોય તે) દ્રષ્ટિવિષ ૨ (જેની આખમા ઝેર હોય તે) ઉગ્રવિષ ૩ (આકરૂં જેનું વિષ હોય તે) ભોગવિષ ૪ (જેના શરીરમા વિષ હોય તે) ત્વચાવિષ ૫ (તે જેની ચામડીમા વિષ હોય તે) લાળવિષ ૬ (તે જેની લાળમાં ઝેર હોય તે) નિશ્વાસવિષ ૭ (તે જેની ફુકમાં ઝેર હોય તે) અને કાળાસર્પ ૮ પ્રમુખ અનેક જાણવા એટલે દર્વિકરના ભેદ કહ્યા હવે મયોલીય (મકુલીણુ) ના ભેદ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મયોલીય સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે દીવ્ય, ગોણુસ ઇત્યાદિક એટલે મયોલીય કહ્યા એટલે સર્પનો અધિકાર થયો હવે અજગરનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અજગરના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેનો એકજ આકાર છે (અજગર હોય તે માણસને ગળે) એ અજગર કહ્યા હવે અશાળીયાનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અશાળીયાનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમા કહ્યો છે તેમ જાણવો એ અશાળીયો સમુર્છિમ, મનુષ્યક્ષેત્રમા ઉપજે, પણ મનુષ્યક્ષેત્રથી બહાર ન ઉપજે તેમા પણ સર્વ મનુષ્યક્ષેત્રમાંહે ઉપજે નહીં અઢીદ્વીપમા ઉપજે એમ કહ્યુ, પણ સમુદ્રમા ઉપજે નહી વળી નિર્વ્યાઘાતપણે એટલે વ્યાઘાત રહીતપણે ઉપજે તો પાચ ભરત, પાચ ઐરવત ને વિષે ઉપજે પટેલો, બીજો, પાચમો અને છઠ્ઠો એ ચાર આરા તે વ્યાઘાત કહીએ તે વ્યાઘાત ન હોય ત્યારે ૫૬૨ કર્મભૂમિને વિષે ઉપજે અને વ્યાઘાત હોય ત્યારે

માંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રો વિજય ઉપજે મતલબ કે અકર્મભૂમિ વિષે ઉપજ થાય નહીં જે પંદર કર્મભૂમિ વિષે તથા મહાવિદેહ વિષે ઉપજવાનું કહ્યું તે સર્વ જગાએ સમજવું નહીં પણ જ્યાં ચક્રવર્તિ, વાસુદેવ, બળદેવ, મંડલીક, મહામંડલીક રાજાઓ જ્યાં ઘણી મુદત પડાવ હોય એવી જગોએ ઉપજે તેમ ગામ આદિ ઠેકાણે એ અસાણીઆ સમુર્છિમ ઉપજે છે ગામ ૧ એટલે બુદ્ધિઆદિક ગુણોને ગળે નાશ કરે, માટે ગામ કહીએ, અથવા અઢાર પ્રકારના કર લેવાને યોગ્ય તે ગામ કહીએ નગર ૨ જ્યાં કોઈ જાતનો કર નહીં તે નિગમ ૩ ઘણા વાણીયા (વેપારી) જેમાં રહેતા હોય તે ખેડ ૪ ચાર પાંચ ધુળનો કોટ (ગઢ) મોટો હોય તે કરબટ ૫ નાના ડુંગરાએ કરી વીંટ્યું તે મડંપ ૬ અઢી ગાઉમાં ગામ રહીત હોય તે દ્રોણમુખ ૭ જળ રસ્તો તથા પગ રસ્તો હોય તે પટ્ટણ ૮ જ્યાં વહાણ આગબોટથીજ જવાય પણ થોડે ગાઉ જવાય તે આગર ૯ જ્યાં ધાતુની ખાણો હોય તે આસમ ૧૦ તાપસાદિકનો રહેઠાણ ઠેકાણાં તે, આશ્રમ સંબાહ ૧૧ જ્યાં ઘણા નાત ભેળા થતા હોય તે રાજધાની ૧૨ જેમાં રાજા રહેતા હોય તે રાજધાની કહીએ એ સર્વો વિનાશકાળ પ્રાપ્ત થયો હોય ત્યારે તે જગોએ અસાણીઓ સમુર્છિમ જીવ ઉપજે થાય ૮ તેનું શરીર ઉપજે થતી વખતે જઘન્ય (નાનો) આંગળીના અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (મોટો) બાર જોજન પ્રમાણે લાંબા પહોળા હોય તે ચક્રવૃત્તિ આદિકની મરણની ભૂમિમાં ફાટ ઉપજે તે ભૂમિ (ધરતી) ફાડીને નીકળે તે અસાણીયા અસની છે (મન નથી) મિથ્યા દ્રષ્ટિ છે, અજ્ઞાની છે ને અંતર્મુહુર્તે (બે ઘડીએ) આવખે મરે છે (એ અધિકાર શ્રી પનવણાજી સુત્ર પ્રથમ પદે છે)

એ અસાણીયાનો અધિકાર પૂરો થયો હવે મહોરગનો અધિકાર કહું ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહોરગનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો પણ અધિકાર જેમ શ્રી પનવણા સુત્રમાં કહ્યા છે તેમ જાણવો એ મહોરગ અનેક પ્રકારના (અવગાહના આશ્રી) છે તે કહે છે કેટલાએક આંગુલના, કેટલાએક આંગુલ પૃથકત્વના (બેથી માંડીને નવ સુધી તે પૃથક કહીએ) કેટલાએક વેંતના, પૃથકત્વ વેંતના, હાથના, પૃથક હાથના કુક્ષી (બે હાથ)ના, પૃથક કુક્ષિના, ધનુષ્ય (ચાર હાથના) પૃથક ધનુષ્યના ગાઉના પૃથક ગાઉના જોજનના, પૃથક જોજનના, શો જોજનના, પૃથક સો જોજનના ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજનની શરીરની અવગાહના (કાયા) વાળા થાય છે તેમાં જે જમીન ઉપર ઉપજતા હોય તે જમીન ઉપર રહે અને જે જળને વીષે ઉત્પન્ન થતા હોય તે જળમાં રહે એ જીવ અઢીદ્વીપમાં નથી પણ અઢીદ્વીપની બાહાર છે આ હકીકત સમુર્છિમ અને ગર્ભજ બેઉ માટે જાણવી (એ અધિકાર શ્રી પનવણાજી સુત્ર પ્રથમ પદે છે

એ મહોરગનો અધિકાર પૂરો થયો વળી જે તથાપ્રકારના ઉરપર સર્પ જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા ને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા શેષ અધિકાર પૂર્વની પરે જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે જે ઉપરસર્પની અવગાહના જઘન્ય થકી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે

અને ઉત્કૃષ્ટપણે જોજન પ્રથક્ત્વ (પ્રથક્ત્વ તે બેથી તે નવ સુધી જાણવુ) અને તેનુ આવખુ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રેપન હજાર વરસનું છે શેષ અધિકાર સર્વ જળચર સમુર્છિમની પરે જાણવો જાવત્ મરીને ચાર ગતિમા જાય અને બે ગતિ માહથી આવે, એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસખ્યાતા છે એ ઉરપર સર્પનો અધિકાર પુરો થયો હવે ભૂજપર સર્પ સમુર્છિમ થળચર તિર્યંચ પચેંદ્રિનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભૂજપર સર્પ થળચર સમુર્છિમના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગાૈતમ, તેના અનેક ભેદ છે ગોહ, નકુલ (નોળીયા) ઉંદર, ગરોની, કાકીડા, ખીનખોડા, પ્રમુખ બીજા વળી જે તથાપ્રકારના જીવ તેના સક્ષેપથી બે ભેદ એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉતર—હે ગાૈતમ, જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે ધનુષ પ્રથકત્વ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવનું આવખુ કેટલા કાળનું છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનુ, અને ઉત્કૃષ્ટપણે બેતાળીશ હજાર વરસનુ છે

શેષ અધિકાર સવ જળચર સમુર્છિમ જીવની પરે જાણવો જાવત્ ચારે ગતે મરીને જાય, અને બે ગતિમાહેથી આવે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસખ્યાતા છે એ ભૂજપર સર્પ સમુર્છિમનો અધિકાર થયો એ થળચર સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રિનો અધિકાર પુરો થયો હવે ખેચર સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રિનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ખેચર સમુર્છિમ તિર્યંચના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે ચર્મપક્ષી ૧, (ચામડાની પાંખવાળા જીવ) રોમ પક્ષી ૨, (રૂવાડા હોય તે) સમુગપક્ષી ૩, (દાબડાની પેરે જેની પાખ બીડેલી હોય તે) અને વિતત પક્ષી ૪ તે લાકડીની પેરે જેની પાખ ઉઘાડી હોય તે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચર્મપક્ષીના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ છે, વગાગુલ, ચાપા, ભારડ, પ્રમુખ વળી બીજા જીવ, તે જીવ સરખા હોય તે ચર્મપક્ષી કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, રોમ પક્ષીના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેના પણ અનેક ભેદ છે ઢક, કખ, મોર, પારેવા, સુડા, પોપટ, હસ, કોયલ, કાગડા, પ્રમુખ જે વલી તથાપ્રકારના બીજા જીવ તે રોમ પક્ષી કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત સમુગપક્ષીના કેટલા ભેદ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેનો એકજ ભેદ છે તેનો અધિકાર જેમ પનવણાજી સુત્રમા કહ્યો છે તેમ જાણવો જાવત્ વિતતપક્ષી પણ એકજ ભેદે જાણવા (એ સમુગપક્ષી, ને વિતત પક્ષી અઢીદ્વીપ બહાર છે એમ પનવણામા છે) •

વળી જે તથાપ્રમારના જીવ તેના સક્ષેપે બે ભેદ કહ્યા છે એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા તેમા એટલો વિશેષ જે ખેચરના શરીરની અવગાહના જઘ ય આગુલના અસખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ધનુષ પ્રથકત્વ અને તેનુ આયખુ જઘન્યથી અત મુહુર્તનુ અને ઉ કૃષ્ટપણે બહોતેર હજાર વરસનુ છે

શેષ અધિકાર સર્વ જળચર સમુર્છિમની પરે જાણવો જાવત્ મરીને ચારે ગતિમા જાય, અને બે ગતિમાથી આવે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ઘણી અસખ્યાતા છે એ ખેચર સમુર્છિમ તિર્યંચ, પચેદ્રિ કહ્યા એ સમુર્છિમ પચેદ્રિ તિર્યંચનો સર્વ અધિકાર પુરો થયો

૨૨ ગર્ભજ પચેદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગર્ભજ પચેદ્રિ તિર્યંચ તેના કેટલા ભેદ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ત્રણ ભે છે જળચર ૧, થળચર ૨, ને ખેચર ૩ તેમા પ્રથમ જળચર ગર્ભજ પચેદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જળચર ગર્ભજ તિર્યંચ પચેદ્રિના કટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના પાચ ભેદ છે માછના ૧, કાચ્છબા ૨ મગરમચ્છ ૩, ગ્રાહક૪, અને સુસમાર ૫ એ સવના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમા કહ્યા છે તે આગળ કહેશે તેમ જાણવા જાવત્ વળી તે સરખા જીવ તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન— હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ચાર શરીર છે ઉદારીક ૧ વૈક્રિય ૨, તેજસ ૩, અને કામણ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજનનીછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા સઘયણ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૬ સઘયણ છે, વજ્રરૂખભનારાચ સઘયણ ૧, રૂખભનારાચ ૨, નારાચ ૩ અર્ધનારાચ ૪ કીલક ૫, ને છેવટ્ઠુ સઘયણ ૬ એ ૬ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા સસ્થાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ૭ સસ્થાન છે સમચતુરસ સસ્થાન ૧, નગ્રોધ પરિમડળ ૨, સાદિ ૩ કુબ્જ ૪, વામન ૫ ને હુંડ ૬ સસ્થાન એ ૭ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ જીવને કેટલી કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે, ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભકષાય ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સજ્ઞા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સન્ના છે, આહારસના ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરીગ્રહ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવનો કેટલી લેસ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૭ લેસ્યા છે, કૃશ્ન ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, તેજુ ૪, પદ્દમ ૫, ને સુકલલેસ્યા ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાચ ઇદ્રિ છે સ્પર્શ ૧, રસ ૨ ઘાણ ૩, ચક્ષુ ૪, ને શ્રોતેંદ્રિ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી સમુદ્દ્વાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાચ સમુદ્દઘાત છે વેદની ૧, કષાય ૨, મારણાંતિક ૩, વૈક્રિય ૪, ને તેજસ સુદઘાત ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સન્ની છે કે અસન્ની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સન્ની છે પણ અસન્ની નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટના વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ વેદ છે સ્રીવેદ ૧, પુરૂષવેદ ૨, ને નપુસકવેદ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તી, ને કેટલી અપર્યાપ્તી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પર્યાપ્તી છે, અને એ ૭ અપર્યાપ્તી પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દ્રષ્ટી છે સમ્યક્ત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨, ને મિશ્ર ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દર્શન છે ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, ને અવધીદર્શન ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ ન્નાની છે કે અન્નાની છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ન્નાની પણ છે, અને અન્નાની પણ છે, તેમાં જે ન્નાની છે તેમા કેટલા એક બે ન્નાનના ધણી છે, અને કેટલાએક ત્રણ ન્નાનના ધણી છે, તેમા વળી જે બે ન્નાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિન્નાની અને શ્રુતન્નાની છે, અને જે ત્રણ ન્નાનના ધણી છે, તે મતિન્નાની, શ્રુતન્નાની ને અવધિન્નાની છે, એમ અન્નાન પણ એવીજ રીતે બે અથવા ત્રણ જાણવા તે બે હોય તો મતિઅન્નાની, ને શ્રુતઅન્નાની, ને ત્રણ હોય તો મતિઅનાની, શ્રુતઅન્નાની ને વિભગન્નાની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ જોગ છે મનજોગ ૧, વચનજોગ ૨, ને કાયજોગ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટના ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે સાકારોપયોગ ૧, ને અનાકારોપયોગ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર લીએ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ દિશિનો આહાર લીએ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવ ક્યાથી આવી ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતામાહેથી આવી ઉપજે તેમા નારકી માહેથી ઉપજે તે જાવત્ સાતમી સુધીના આવી ઉપજે, અને તિર્યંચ જોનિયા સર્વ, પણ જુગળીઆ વરજીને ઉપજે, તેમજ મનુષ્યમાહેથી ઉપજે તે પણ જુગળીઆ વરજીને શેષ ઉપજે અને દેવતા તે પણ ભવનપતિ વ્યતર, જોતીષી અને વૈમાનીક તે આઠમા દેવલોક સુધીના મરીને ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવનું આવખુ કેટલા કાળનુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ, સમોહન મરણે મરે કે અસમોહન મરણે મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સમોહન મરણે પણ મરે છે, ને અસમોહન મરણે પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ મરીને કયા જઇ ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા મધ્યે ઉપજે તેમા નરકે ઉપજે તે પ્રથમ નરકથી તે જાવત્ સાતમી નરક સુધી ઉપજે ને તિર્યંચ મનુષ્ય, સર્વ મધ્યે ઉપજે, ને દેવતામા જાવત્ આઠમા દેવલોક સુધી ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવની કેટલી ગતિ, અને કેટલી આગતિ કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની ચાર ગતિ, ને ચાર આગતિ છે

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને અસખ્યાતા છે એટલે ગર્ભજ જળચર પચેદ્રીય તિર્યંચનો અધિકાર કહ્યો હવે થળચર ગર્ભજ પચેદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, થળચર ગર્ભજ તિર્યંચ પચેદ્રી જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ચતુષ્પદ ને બીજો પરીસર્પ તેમા પ્રથમ ચતુષ્પદનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચતુષ્પદ તિર્યંચના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ચાર ભેદ છે એક ખુર એમ પુર્વની પરે અસનીમા કહ્યા તેમ જાણવા વળી જે તથાપ્રકારના જીવ તે સક્ષેપે બે ભેદ છે પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર શરીર છે ઉદારીક ૧ વૈક્રીય ૨, તેજસ ૩, ને કાર્મણ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આગુનો અસખ્યાતમે ભાગે, તે ઉત્કૃષ્ટપણે છ ગાઉની છે (જુગલ આશ્રે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવનુ આયુષ કેટલા કાળનુ છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અ તમુહૂર્ત્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનુ છે, (જુગલઆશ્રે)

શેષ અધિકાર પુર્વનીપરે જાણવો, પણ એટલો વિશેષ છે જે મરીને ચોથી નરક પંકપ્રભા સુધી જાય શેષ સર્વ જળચર જીવની પેરે જાણવો જાવત્ ચાર ગતિમા મરીને જાય ને ચાર ગતિથી આવી ઉપજે એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે ને અસખ્યાતા થળચર જીવ છે એ ચતુષ્પદનો અધિકાર કહ્યો હવે ગર્ભજ પરીસર્પનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ગર્ભજ પરિસર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ઉરપરસર્પ ૧ ને ભુજપરસર્પ ૨ તેમા પ્રથમ ઉર પર સર્પનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉરપર સર્પનો અધિકાર કી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર અશાળીયા વરજીને (કેમકે અશાળીયા ગર્ભજ હોય નહીં) પુર્વની પરે જાણવો, પણ એટલો વિશેષ જે ઉરપર સર્પની અવગાહના (શરીર) જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજનની છે ને તેનુ આયુષ જઘન્યથી અ તર્મુહુર્તનુ, ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનુ (ઉરપર જુગલીયા હોય નહીં માટે) ને તે મરીને પાચમી નરક (ધુમ પ્રભા) સુધી જાય તેમજ તિર્યંચ, મનુષ્ય, સર્વ મધ્યે ઉપજે ને દેવતામા યાવત્ સહસાર આઠમા દેવલોક સુધી ઉપજે શેષ અધિકાર ગર્ભજ જળચરની પરે જાણવો યાવત્ મરીને ચાર ગતિમા જાય, ને ચાર ગતિ માહેથી આવે

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસખ્યાતા છે એ ઉરપર સર્પનો અધિકાર થયો હવે ભુજપર સર્પનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભુજપર સર્પનો અધિકાર કી રીતે છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર ઉરપર સર્પની પેરે જાણવો જાવત્ ચાર શરીર છે ને કાયમાન જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક ગાઉનુ છે તેનુ આયુષ્ય જઘન્યથી અ તર્મુહુર્ત્તનુ, ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનુ છે (ભુજપરમા પણ જુગલીયા હોય નહીં) શેષ અધિકાર સર્વ જેમ ઉરપર સર્પનો કહ્યો તેમજ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે ભુજપર સર્પ મરીને બીજી નરક સુધી જાય એ ભુજપર સર્પનો અધિકાર થયો એ પરીસર્પનો અધિકાર પણ થયો એ થળચર ગર્ભજનો અધિકાર પણ પુરો થયો હવે ગર્ભજ ખેચર તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગર્ભજ ખેચર તિર્યંચ પચેન્દ્રિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ચાર ભેદ છે ચર્મ પક્ષી યાવત વિતત પક્ષી પુર્વની પરે જાણવા ખેચરની અવગાહના જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે

પ્રથમત્વ ધનુષની છે તેનુ આવખુ જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનુ ને ઉકૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગનુ (જુગલ આશ્રી) છે એમ અધિકાર જેમ જળચરનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે મરીને ચોથી નરક સુધી જાય એ ગર્ભજ ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જીવોના કહ્યા એ તિર્યંચનો અધિકાર પુરો થયો

૨૩ મનુષ્યનો અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ મનુષ્ય ૧, ને બીજો ગર્ભજ મનુષ્ય ૨, એના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમા કહ્યા છે તેમ જાણવા (તેનો વિસ્તાર ચતુરવિધ પ્રતિપતિમા આવશે) જાવત્ છદમસ્ત ને કેવળી સુધી વિશેષ જાણવા, તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવોને કેટલા શરીર છે?

ઉતર—હે ગૌતમ તેને પાચ શરીર છે ઓદારીક ૧ વૈક્રીય ૨, આહારક ૩, તેજસ ૪, ને કારમણ શરીર ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવોના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી આગુલનો અસખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ ગાઉની (જુગલ આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવોને કેટલા સઘયણ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ તેને છ સઘયણ છે તે કહે છે વજ્રઋષભનારાચ સઘયણ ૧, ઋષભનારાચ ૨, નારાચ ૩, અર્ધ નારાચ ૪ કીલકુ ૫ ને છેવટુ સઘયણ એ ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,તે જીવોને કેટલા સસ્થાન છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને છ સસ્થાન છે સમ ચોરસ સસ્થાન ૧ ન્યગ્રોધ પરિમડલ ૨ સાદિ ૩, વામન ૪, કુબજ ૫, ને હુડ સસ્થાન ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ ક્રોધ કષાઇ છે માનકષાઇ છે, માયા કષાઇ છે, લોભ કષાઇ છે કે અકષાઇ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ કષાઇ છે જાવત્ અકષાઇ પણ છે (દશમાગુણસ્થાનક ઉપરે અકષાઇ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને શુ આહાર સજ્ઞા છે? ભય સજ્ઞા છે? મૈથુન સજ્ઞા છે? પરીગ્રહ સજ્ઞા છે કે સજ્ઞા રહીત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને આહાર સજ્ઞા, જાવત્ સજ્ઞા રહીત એ સર્વ જાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ કૃષ્ણ લેશી છે? નીલ લેશી છે? કાપુત લેશી છે? તેજુ લેશી છે? પદમ લેશી છે? શુકલલેશી છે? કે અલેશી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ કૃષ્ણ લેશી પણ છે જાવત્ અલેશી એ સર્વ બોલ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સોતેદ્રિયા છે? ચક્ષુદ્રિયા છે? ઘાણેદ્રિયા છે? રસેદ્રિયા છે? સ્પર્શઇંદ્રિયા છે કે નો ઇદ્રિયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ શ્રોતેદ્રિયા પણ છે, જાવત્ ઇંદ્રિયા વિકાર જીત્યા માટે નોઇદ્રિયા પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને સાત સમુદ્ઘાત છ વેદના ૧ કષાય ૨ મારણાતિક ૩, વૈક્રિય ૪ આહારક ૫ તેજસ ૬, ને કેવળસમુદ્ઘાત ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સન્ની છે, કે અસન્નાની છે, કે નોસન્ની નોઅસન્ની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સન્ની પણ છે, અસન્ની પણ છે, ને નોસન્ની નોઅસન્ની પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ સ્ત્રીવેદી છે, પુરૂષવેદી છે, નપુસકવેદી છે, કે અવેદી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્ત્રીવેદી પણ છે, જાવત્ અવેદી પણ છે (નવમા ગુણઠાણા ઉપર અવેદી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ પર્યાપ્તા છે કે અપર્યાપ્તા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે, ને એ પાચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા છે, (ભાષા ને મન ભેળુ બાધે માટે) પણ પર્યાપ્તા જીવ કહેવાય

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલી દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દ્રષ્ટી છે સમ્યક્ત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨ અને મિશ્ર ૩ દ્રષ્ટી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર દર્શન છે, ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, અવધી ૩, ને કેવળદર્શન ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની છે, ને અજ્ઞાની પણ છે તેમા જે જ્ઞાની છે તે કેટલાએક બે જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ચાર જ્ઞાનના ધણી છે, ને કેટલાએક એક જ્ઞાનના ધણી છે, તેમા જે બે જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની છે, અને જે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, તે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને અવધીજ્ઞાની છે, અથવા મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને મનપર્યવજ્ઞાની પણ છે, ને જે ચાર જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની, અવધીજ્ઞાની ને મનપર્યવજ્ઞાની છે ને જે એક જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે કેવળજ્ઞાની છે એમજ અજ્ઞાની પણ જાણવા તેમા કેટલાએક બે અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાની ને શ્રુતઅજ્ઞાની ને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિ અજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની ને વિભગજ્ઞાની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવ શુ મનજોગી છે? વચનજોગી છે? કાયજોગી છે? કે અજોગી છે?

પ્રશસ્ત ધનુષની છે તેનુ આવખુ જધન્યથી અતર્મુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગનુ (જુગલ આશ્રી) ને શેષ અધિકાર જેમ જળચરનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે મરીને ત્રીજી નરક સુધી જાય એ ગર્ભજ ખેચર પચેદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા કહ્યા એ તિર્યંચનો અધિકાર પુરો થયો

૨૩ મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત,મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ મનુષ્ય ૧, ને બીજો ગર્ભજ મનુષ્ય ૨, એના બે જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમાં કહ્યા છે તેમ જાણવા (તેનો વિસ્તાર ચતુરવિધ પ્રતિપતિમા આવશે) જાવત્ છ પ્રશ્નને કેવળી સુધી નિરવિશેષ જાણવા, તેના સક્ષેપે બે ભેદ છે પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન— હે ભગવત, તે જીવને કેટના શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને પાચ શરીર છે ઔદારીક ૧ વૈક્રીય ૨, આહારક ૩, તેજસ ૪, ને કાર્મણ શરીર ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી આગુલનો અસખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ ગાઉની (જુગલ આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત,તે જીવને કેટના સઘયણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને છ સઘયણ છે તે વજ્ર ઋષભનારાચ સઘયણ ૧, ઋષભનારાચ ૨, નારાચ ૩, અર્ધ નારાચ ૪, કીલકુ ૫, ને છેવટુ સઘયણ ૬ એ છ

પ્રશ્ન—હે ભગવત,તે જીવને કેટના સસ્થાન છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને છ સસ્થાન છે, સમ ચોરસ સસ્થાન ૧ ન્યગ્રોધ પરિમડલ ૨ સાદિ ૩, વામન ૪ કુબ્જ ૫, ને હુડ સસ્થાન ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ શુ ક્રોધ કષાઇ છે, માનકષાઇ છે માયા કષાઇ છે, લોભ કષાઇ છે કે અકષાઇ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ કષાઇ છે જાવત્ અકષાઇ પણ છે (ઇગ્યારમા ગુણસ્થાનક ઉપરે અકષાઇ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે જીવને શુ આહાર સજ્ઞા છે? ભય સજ્ઞા છે? મૈથુન સજ્ઞા છે? પરીગ્રહ સજ્ઞા છે કે સજ્ઞા રહીત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ તેને આહાર સજ્ઞા, જાવત્ સજ્ઞા રહીત એ સર્વ પોત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવ શુ કૃષ્ણ લેશી છે? નીલ લેશી છે? કાપુત લેશી છે? તેજુ લેશી છે? પદ્મ લેશી છે? શુકલલેશી છે? કે અલેશી છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ કૃષ્ણ લેશી પણ છે જાવત્ અલેશી એ સર્વ બોલ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ સોતેંદ્રિયા છે? ચક્ષુદ્રિયા છે? ઘાણેંદ્રિયા છે? રસેંદ્રિયા છે? સ્પર્શઇંદ્રિયા છે કે નો ઇંદ્રિયા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ શ્રોતેન્દ્રિયા પણ છે, જાવત્ ઇંદ્રિયના વિકાર જીત્યા માટે નોઇંદ્રિયા પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને સાત સમુદ્ઘાત છે વેદના ૧ કષાય ૨ મારણાંતિક ૩, વૈક્રિય ૪ આહારક ૫ તેજસ ૬, ને કેવળસમુદ્ઘાત ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ સન્ની છે, કે અસન્ની છે, કે નોસન્ની નોઅસન્ની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સન્ની પણ છે, અસન્ની પણ છે, ને નોસન્ની નોઅસન્ની પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ સ્ત્રીવેદી છે, પુરૂષવેદી છે, નપુંસકવેદી છે, કે અવેદી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્ત્રીવેદી પણ છે, જાવત્ અવેદી પણ છે (નવમા ગુણઠાણા ઉપર અવેદી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ પર્યાપ્તા છે કે અપર્યાપ્તા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે, ને એ પાચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા છે, (ભાષા ને મન ભેળુ બાધે માટે) પણ પર્યાપ્તા જ કહેવાય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દ્રષ્ટી છે સમ્યકત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨ અને મિશ્ર ૩ દ્રષ્ટી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર દર્શન છે, ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, અવધી ૩, ને કેવળ દર્શન ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની છે, ને અજ્ઞાની પણ છે તેમાં જે જ્ઞાની છે તે કેટલાએક બે જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ચાર જ્ઞાનના ધણી છે, ને કેટલાએક એક જ્ઞાનના ધણી છે, તેમા જે બે જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની છે, અને જે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, તે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને અવધીજ્ઞાની છે, અથવા મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને મનપર્યવજ્ઞાની પણ છે, ને જે ચાર જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની, અવધીજ્ઞાની ને મનપર્યવજ્ઞાની છે ને જે એક જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે કેવળજ્ઞાની છે એમજ અજ્ઞાની પણ જાણવા તેમા કેટલાએક બે અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાની ને શ્રુતઅજ્ઞાની ને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની ને વિભંગજ્ઞાની

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ મનજોગી છે? વચનજોગી છે? કાયજોગી છે? કે અજોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ મનજોગી પણ છે વચનજોગી પણ છે, કાયજોગી પણ છે
અજોગી પણ છે (ચૌદમા ગુણઠાણાના મળી અજોગી જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે, સાકારોપયોગ ને અનાકારોપયોગ

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવ કેટલી દિશીનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ છ દિશીનો આહાર કરે છે (નિ વ્યાઘાત માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવ મરીને ક્યાં આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નારકી તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા મરી ઉપજે તેમાં નારકી
૧૨ સુધીના ને તિર્યંચ જોનીના તેઉ વાઉ ને અસંખ્યાતા વરસના આઉખાના
જુગલીયા તિર્યંચ વરજીને સર્વ ઉપજે ને મનુષ્ય તે પણ ત્રીસ અકર્મભૂમિ છપ્પન અંતર
દ્વીપના જુગલીયા વરજીને ઉપજે ને દેવતા સર્વ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવનું આઉખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય થકી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવ શું સમોહન મરણે મરે છે, કે અસમોહન મરણે મરે છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહન મરણે પણ મરે છે, ને અસમોહન મરણે પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવ મરીને ક્યાં જાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નરક પ્રમુખથી લઈને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી જાય, ને કેટલાએક જી
મોક્ષપણ જાય

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે જીવની કેટલી ગતિ છે, ને કેટલી આગતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પાંચ ગતિમાં જાય તે નરક તિર્યંચ, મનુષ્ય દેવગતિ ને પાંચમી
ગતિ તે મોક્ષની જાણવી ને ચાર ગતિમાંથી આવે

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના મળી છે ગર્ભજ સંખ્યાતા છે ને સમૂર્છિમ સન્નિ
અસંખ્યાતા જીવ છે એ મનુષ્યનો અધિકાર પુરો થયો

૨૪ દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે ભવનપતિ ૧ વ્યંતર ૨ જ્યોતિષી ૩, ને વૈમા
નિક ૪ તેમાં ભવનપતિના દશ ભેદ છે વ્યંતરના આઠ ભેદ, જ્યોતિષીના પાંચ ભેદ,
વૈમાનિકના બે ભેદ છે (॥ યથા ॥ दसविहा भवणा हवइ ॥ अठविहा वाणमंत
होइ ॥ जोइसीया पचविहा ॥ दुविहा विमाणिया देवा ॥ १ ॥)

તે વિસ્તારે પનવણા સુત્રથી કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, ભવનપતિ દેવતાના કેટના ભે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે તે કહેછે અસુરકુમાર ૧, નાગકુમાર ૨, સુવર્ણ કુમાર ૩, વિદ્યુતકુમાર ૪, અગ્નીકુમાર ૫, દ્વીપકુમાર ૬, ઉદધિકુમાર ૭ દિશાકુમાર ૮, પવનકુમાર ૯, ને સ્થનિત કુમાર ૧૦ (પનર પરમાધામી અસુરકુમારની જાતમાં ગણાયછે, તેથી તેના નામ કહેછે અબ ૧, અબરીસ ૨, સામ ૩, સબલ ૪, રૂદ્ર ૫, વૈરૂદ્ર ૬, કાળ ૭ મહાકાળ ૮, અસિપત્ર ૯, ધનુષ્ય ૧૦, કુંભ ૧૧, વાલુક ૧૨, વૈતરણી ૧૩, ખરસ્વર ૧૪, ને મહાઘોષ ૧૫)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વાણવ્યંતર દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સામાન્ય પ્રકારે આઠ પ્રકાર છે ને વિસ્તારે સોળ ભેદ છે તે કહેછે પિશાચ ૧, ભુત ૨, જક્ષ ૩, રાક્ષસ ૪, કિન્નર ૫, કિંપુરૂષ ૬ મહોરગ ૭ ગંધર્વ ૮ આણુપન્નિ ૯, પાણપન્નિ ૧૦, ઇસીવાય ૧૧, ભુયવાય ૧૨, કંદીય ૧૩, મહાકંદીય ૧૪ કોહંડ ૧૫ ને પયગ દેવ ૧૬, (દશ જાતના જંભક દેવતા વાણવ્યંતર દેવતાની જાતના ગણ્યા છે માટે તેના નામ કહેછે આણજંભક ૧, પાણજંભક ૨ લયણજંભકા ૩, શયણજંભક ૪, વથજંભક ૫, પુષ્પજંભકા ૬, ફલજંભક ૭, બીયજંભકા ૮, વિજુજંભક ૯ ને અવ્યતજંભક ૧૦)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જ્યોતિષી દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે તે કહે છે ચંદ્ર ૧, સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪, ને તારા ૫ (એ પાંચ અઢીદ્વીપમાં ચર ને અઢીદ્વીપ બાહીર અચર (સ્થીર) મળી જ્યોતિષીના દશ ભેદ થાય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વૈમાનીક દેવતાના કેટના ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, કલ્પોત્પન્ન ૧, ને કલ્પાતિત ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કલ્પોત્પન દેવતાના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બાર ભેદ છે સૌધર્મ દેવલોક ૧, ઇશાન દેવલોક ૨, શનત કુમાર ૩, માહેંદ્ર ૪, બ્રહ્મલોક ૫, લાંતક ૬ શુક્ર ૭ સહસાર ૮ આણત ૯, પ્રાણત ૧૦, આરણ ૧૧, ને અચુત ૧૨ (પાંચમા દેવલોકમા નવ લોકાંતિક દેવ છે તેના નામ કહેછે, સારસ્વત ૧, આદિત્ય ૨, વિન્હી ૩, વરૂણ ૪, ગધતોયા ૫, તોષીયા ૬, અવ્યાબાધ ૭, અગ્નીચા ૮ ને રીઠા ૯) તેમજ ત્રણપલીયા, ત્રણ સાગરીયા ને તેર સાગરીયા એ ત્રણ કીલવીષી પણ વૈમાનિકમા ગણાયછે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કલ્પાતીત દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ગ્રૈવેયક ૧ ને અનુત્તર વિમાન ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રૈવેયક દેવતાના કેટના ભેદ છે?

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભૂજપર સર્પણીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે ગોરણી, નકુ ળણી, મેહલી, કાકીડી, ભાવા, સાવા, ખાગ, પ્રવનાકિા, ચતુ'પદિમ, ઉંદરડી, ખિસકોલી, ઘરોળી, ગાધિમ, ગોધિમ, ક્ષીરવિરા નિકા, ઇત્યાદિક ભૂજપર સર્પણી જાણવી હવે ખેચરી કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ખેચરીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે ચર્મપક્ષિણી પ્રમુખ જાવત્ પુર્વની પરે જાણવા એ ખેચરની સ્ત્રી કહી એ તિર્યંચજોનીની સ્ત્રીનો અધિકાર પુરો થયો હવે મનુષ્યની સ્ત્રીનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્યની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે કર્મભૂમિની ઉપની ૧, અકર્મભૂમિની ઉપની ૨, ને અતરદ્વીપની ઉપની ૩ તેમા પ્રથમ અતરદ્વીપની સ્ત્રી કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અતરદ્વીપની સ્ત્રીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અઠાવીશ ભેદ છે અઠાવીશ અતરદ્વીપ ચુલહીમવતની ખુણમા લવણ સમુદ્રમાં અતરોદક છે, ને અઠાવીશ તેજ દ્વીપના નામે બીજા સિખરી પર્વતનીખુણ મા લવણ સમુદ્રમા અતરોદક છે એમ છપન અતરદ્વીપ છે વળી એકરૂદ્વીપ, આભા પીકદ્વીપ, જાવત્ સુધદતદ્વીપ, એ અતરદ્વીપની સ્ત્રી કહી હવે અકર્મભૂમિની સ્ત્રી કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકર્મભૂમિની ઉપની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રીશ ભેદ છે પાચ હેમવયક્ષેત્ર પાચ અરણ્યવયક્ષેત્ર, પાંચ હરીવર્ષક્ષેત્ર પાચ રમ્યક્ષેત્ર પાચ દેવકુરૂ ને પાચ ઉતરકુરૂ, એમ ત્રીશ અકર્મભૂમિના જુગળિક ક્ષેત્ર તીહાંની સ્ત્રી કહી હવે કર્મભૂમિની કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કર્મભૂમિની ઉપની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૫૬૨ ભેદ છે પાચ ભરતક્ષેત્ર, પાચ ઐરવતક્ષેત્ર ને પાચ મહાવિદેહક્ષેત્ર, એમ ૫૬૨ કર્મભૂમિની સ્ત્રી કહી એ મનુષ્યની સ્ત્રીનો અધિકાર થયો હવે દેવતાની સ્ત્રીનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતાની સ્ત્રીના કટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે ભવનપતિની દેવાંગ્ના ૧, વ્યતરીકની દેવાંગ્ના ૨ જ્યોતિષીની દેવાંગ્ના ૩, ને વૈમાનીકની દેવાંગ્ના ૪, તેમા પ્રથમ ભવનપતિની કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભવનપતિની દેવાંગ્નાના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે અસુર કુમાર ભવનપતિની દેવાંગ્ના ૧, જાવત્ સ્થનિત કુમાર ભવનપતિની દેવાંગ્ના ૧૦ એ ભવનપતિની દેવાંગ્નાનો અધિકાર કહ્યા હવે વ્યતરિકની દેવાંગ્ના કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વ્યંતરીકની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના આઠ ભેદ છે પીસાચ વ્યંતરીકની દેવાંગના ૧, ભુતની દેવાંગના ૨, યક્ષની ૩, રાક્ષસની ૪, કિંનરની ૫, કિંપુરુષની ૬, મહોરગની ૭, ને ગંધર્વની ૮ એ વ્યંતરીક દેવાંગના કહી હવે જ્યોતિષી દેવાંગના કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યોતિષીની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે, ચંદ્ર જ્યોતિષીની દેવાંગના, સુર્યની ગ્રહની, નક્ષત્રની ને તારા જ્યોતિષીની દેવાંગના એ જ્યોતિષીની દેવાંગના કહી, હવે વૈમાનિકની દેવાંગના કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનિકની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સુધર્મા દેવલોકવાસી દેવાંગના અને ઇસાન કલ્પવાસી દેવાંગના એ વૈમાનિક દેવાંગના કહી, એ દેવતાની સ્ત્રીનો અધિકાર થયો

૪૮ સ્ત્રીવેદ (તિર્યંચણી, મનુષ્યણી, ને દેવાંગના) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાલ, ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદ એકભવે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (તિર્યંચ, મનુષ્ય મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમ (તે એમ જે બીજા ઇશાન દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીનું એટલુ આયુષ છે તે ભણી કહ્યુ) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (તે પુર્વલીપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ પલ્યોપમ ૨ (તે એમ જે બીજા ઇશાન દેવલોકે પરીગ્રહીત દેવીનું એટલુ આયુષ છે તે ભણી) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (તે પુર્વલી રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત પલ્યોપમ ૩ (તે પ્રથમ સાધર્મા દેવલોકે પરીગ્રહીત દેવીનુ એટલુ આયુષ છે તે માટે) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (તે પુર્વલી રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પચાસ પલ્યોપમ ૪ (તે પ્રથમ સાધર્મા દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીનુ એટલુ આયુષ છે તે માટે) એ સમચે સ્ત્રીવેદની ભવસ્થિતિ કહી હવે વીસ્તારીને કહે છે તેમા પ્રથમ તિર્યંચજાતીની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજાતીની સ્ત્રી એકભવે કેટલા કાળસુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,—જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (લઘુભવ આશ્રી) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ (જુગળણી આશ્રી) એ તિર્યંચણીની સમચે ભવસ્થિતિ કહી હવે તિર્યંચણીની વીસ્તારીને ભવસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર તિર્યંચણીનું એકભવે કેટલા કાળનું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વનુ (જળચર જુગળ ન હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચતુષ્પદ થળચર તિર્યંચણીનુ એક ભવે કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સમચે તિર્યંચણીનુ કહ્યુ તેમ જાણવુ (જુગળ માટે ત્રણ પલ્યોપમ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉરપર સપ થળચર તિર્યંચણીનુ કેટલુ આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘ યથી અ તર્મુહુર્તનુ, ને ઉ કૃષ્ટપણે ક્રાડ પુર્વનુ (તેમા જુગળ ન હાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભુજપર સપણીનુ કેટલા કાળનું આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ ઉરપર સપણીનું કહ્યુ તેમ જાણવુ (તેમા પણ જુગળીયા હાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ખેચર તિર્યચણીનું કેટલુ આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અ તર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસખ્યાતમે ભાગ જાણવો (જુગળ માટે)

એ તિર્યંચણીની ભવસ્થિતિ વિવરીને હવે મનુષ્યણીની ભવસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્યની સ્ત્રીની એક ભવે કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભ તાદિક ક્ષેત્ર આશ્રિ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેવકુરૂ પ્રમુખ આશ્રિને ત્રણ પલ્યોપમ ને ચિ ત્તિ સહીત પુછીએ તો જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રાડપૂર્વ સુધી ચારીત્ર પ્રમુખ ધર્મ કરે (ક્રાડપુર્વ ઉપર જેનું આયુ હાય તેને ધર્મ ઉદે આવે નહીં કમકે તે જુગળ કહેવાય) એ મનુષ્યણીની સમચે ભવસ્થિતિ કહી હવે તેની વિવરીને ભવસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કર્મભુમીની મનુષ્યની સ્ત્રીનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભરતાદિક ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું (પહેલે સુખમાસુખમ આરે જુગળીયાને હતુ તે માટે કહ્યુ) ને ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઊણા ક્રાડ પુર્વનુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચ ભરત ને પાચ ઐરવત એ દશ ક્ષેત્રના કર્મભૂમિની મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું (પ્રથમ આરે જુગળીયાને હાય માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અતમુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણા ક્રાડ પુર્વનું જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પુર્વ મહાવિદેહ ને પશ્ચિમ મહાવિદેહ કર્મભુમિ મનુષ્યની સ્ત્રીનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રાડ પૂર્વનું છે (ત્યા સદાય સરખો કાળ છે માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણા ક્રાડ પૂર્વનું (દેશે ઊણા તે નવ વરસ ઊણા જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનુ આયુષ્ય કેટલુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઊણા પલ્યોપમ (તે પણ

અસખ્યાતમે ભાગે ન્યુન જાણવું) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું છે અને સહરણ આશ્રિને પુછીએ તો (ભરત પ્રમુખના મનુષ્યને કોઈક દેવતા ઉપાડીને અકર્મભૂમિમા મુકે તે આશ્રિ) જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણા પુર્વ ક્રોડ (જ્યાંથી ઉપાડે તે કાળે તે મનુષ્યને જેટલા વરસ થયા હોય તેટલા વરસે ઊણા ક્રોડ પુર્વ લાગે તે મનુષ્ય જીવે તે માટે દેશે ઊણા કહ્યા)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચ હેમવય ને પાચ એરણવય એ દશ ક્ષેત્રના અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યા જેનો જનમ છે તે આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઊણા પલ્યોપમનું (તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે ઊણું એમ ટીકાકાર કહે છે), અસખ્યાતમે ભાગે ઊણા જાણવું ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમ પુરૂં જાણવું પણ કોઈ કર્મભૂમિના મનુષ્યને દેવતા સહરે તો સહરણ આશ્રિ તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણાં ક્રોડ પૂર્વનું જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચ હરીવાસ ને પાચ રમ્યકવાસ એ દસ ક્ષેત્રના અકર્મભુમિ મનુષ્યની સ્ત્રીનું આયુષ્ય કેટલું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઊણા બે પલ્યોપમનું તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે ઊણા ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ પુરાંનું છે ને સહરણ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણા ક્રોડ પૂર્વનું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચ દેવકુરૂ ને પાચ ઉત્તરકુરૂ, એ દશ ક્ષેત્રના અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઊણા ત્રણ પલ્યોપમ, તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે ઊણા જાણવું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરૂં જાણવું ને સહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણા ક્રોડ પૂર્વનું જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છપન અંતરદ્વીપ અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણો પલ્યોપમનો અસખ્યાતમો ભાગ તેપણ અસખ્યાતમે ભાગે ઉણો જાણવો (અસખ્યાતાના અસખ્યાતા ભેદ છે તે માટે વિરૂદ્ધ નહી) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસખ્યાતમો ભાગ સપુર્ણ જાણવો ને સહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વનું જાણવું

એ મનુષ્યની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહી હવે દેવતાની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, (સમુચ્ચયપણે) જઘન્યથી દશ હજાર વરસનું (ભવનપતિ, વ્યંતરાદિક

મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પચાવન પલ્યોપમનું (ઈશાન દેવલોક અપરીગ્રહીત દેવીનુ છે) એ દેવાંગાની સમચે ભવસ્થિતિ કહી હવે તેની પીસરી ભવસ્થિતિ કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિની દેવાંગાનું કેટલુ આયુષ છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ જઘન્યથી દશ હજાર વરસનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાડાચાર પલ્યોપમનું છે

એમ અસુરકુમારની દેવાંગાનું પણ આયુષ સાડાચાર પલ્યોપમનુ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નાગકુમાર ભવનપતિની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જઘન્યથી દશહજાર વરસનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશ ઉણા પલ્યોપમનુ એમ એ નવનિકાયની દેવીને પણ જાણવું એમ યાવત્ સ્થનિત કુમાર સુધી જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વ્યંતરિકની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જઘન્યથી દશહજાર વરસનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ,જઘન્યથી પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ તે પણ પચાસ હજાર વરસે અધિક જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચંદ્રવિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ, જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચાથો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ તે પણ પચાસ હજાર વરસે અધિક છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્ય વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચાથો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ, પાંચસે વરસે અધિક

પ્રશ્ન—હે ભગવંત શુક્રાદિક ગ્રહ વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જઘન્ય પા પલ્યોપમનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમનુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે

ઊત્તર—હે ગાતમ,જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ સંપુર્ણ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના ચાથા ભાગ ઝાઝેરાું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જઘન્યથી પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ ઝાઝેરો અધિક એ જ્યોતિષી દેવાંગાનુ કહ્યું હવે વૈમાનિક દેવાંગાનું કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનીક દેવાંગાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક પલ્યોપમનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પચાવન પલ્યોપમનુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ દેવલોકે વૈમાનીક દેવાંગનાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક પલ્યોપમ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પરીગ્રહીતનુ સાત પલ્યોપમનુ (ને અપરીગ્રહીતનુ પચાસ પલ્યોપમનુ) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇશાન દેવલોકે વૈમાનિક દેવાનાનુ કેટલુ આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક પલ્યોપમ ઝાઝેરાનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પરીગ્રહીત દેવીનુ નવપલ્યોપમનુ (ને અપરીગ્રહીતનુ પચાવન પલ્યોપમનુ) જાણવુ

એ દેવતાની સ્રીની ભવસ્થિતિ કહી એ સ્રીવેદની પણ ભવસ્થિતિ કહી હવે સ્રીવેદની કાયસ્થિતિનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્રીવેદ સ્રીવેદ પણે એક જીવ કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારે જઘન્યથી એક સમય (તે એમ જે કોઇ સ્રી ઉપસમ શ્રેણી અવેદી થઇ તીહાથી પડતા એક સમય સવેદી થાતી કાળકરી દેવગતિમા જાય તિહા પુરૂષવેદ પામે તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો દશ પલ્યોપમ ક્રોડપૂર્વ પ્રથકત્વ ઝાઝેરાનું (તે એમ જે કોઇક જીવ મનુષ્યણી અથવા તિર્યંચણીપણે ક્રોડપુર્વને આવખે પાચ ભવ ભમીને બીજા ઇશાન દેવલોકે અપરીગ્રહિત દેવીપણે પચાવન પલ્યને આવખે ઉપજે, ત્યાથી ચવીને મનુષ્ય અથવા તિર્યંચમા ક્રોડપૂર્વને આવખે ઉપજે, વળી ફરીને ઇશાન દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીપણે પચાવન પલ્યને આવખે ઉપજે, પછી નિશ્ચે સ્રીવેદ છાડે તે માટે એકસો દશ પલ્યોપમ ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક જાણવુ) એ પ્રથમ પ્રકાર

વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વલીપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અઢાર પલ્યોપમ ક્રોડપૂર્વ પ્રથકત્વ અધીકનુ (તે એમ જે કોઇ એક જીવ મનુષ્ય અથવા તિર્યંચપણે ક્રોડપૂર્વને આવખે પાચ ભવ ભમીને ઇશાન દેવલોકે પરીગ્રહીત દેવીપણે નવ પલ્યને આવખે ઉપજે, વળી ફરીને મનુષ્ય અથવા તિર્યંચપણે ક્રોડપૂર્વને આવખે ઉપજે ત્યાથી ચવીને ઇશાન દેવલોકે ઉપજે, તે માટે જાણવુ) એ બીજો પ્રકાર

વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વલીપરે જાણવુ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ચૌદ પલ્યોપમ ક્રોડ પૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક જાણવુ (તે એમ જે મનુષ્ય, તિર્યંચના પાચ ભવ કરીને બે વાર ભવાંતરે સૌધર્મ દેવલોકે પરીગ્રહીત સ્રીપણે ઉપજે પછે વળી અન્યવેદ પામે તે માટે કહ્યુ, બે ભવ ઉપરાંત દેવતા એકાંતરે ભવ ન કરે) એ ત્રીજો પ્રકાર

વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વલીપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ પુર્વ ક્રોડ અધિક જાણવુ, (તે એમ જે બે વાર સૌધર્મા દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીપણે ઉપજે, ત્યા પચાસ પચાસ પલ્યોપમના આયુષ્યના બે ભવ કરે એક ભવને આંતરે એમ સરવાળે એકસો પલ્યોપમ ક્રોડ પુર્વ પ્રથક્ત્વે અધિક પુર્વવત્ જાણવુ) એ ચોથો પ્રકાર

વળી એ પ્રમાણે જઘન્યથી એક સમય (તે પૂર્વોક્ત રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમ પ્રથકત્વ ને ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક જાણવુ (તે એમ કે સાત ભવ તિર્યચની સ્ત્રીપણે પૂર્વ ક્રોડના આઉખાના કરે ને આઠમા ભવે દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રે ત્રણ પલ્યોપમના આઉખે જુગલણીપણે ઉપજે ત્યાથી કાળ કરીને સૌધર્મ દેવલોકે જઘન્ય સ્થિતિએ ઉપજે એ પ્રકારે પ્રથક્ત્વ પલ્યોપમ ને પ્રથક્ત્વ પૂર્વક્રોડ અધીક થાય તથા વળી એમ જે આઠ ભવ મનુષ્ય તિર્યચના ક્રોડપૂર્વને આઉખે ઉપજીને નાગ કુમાર ભવનપતિની દેવીપણે સાડા ચાર પલ્યને આઉખે ઉપજે, ત્યાંથી ચવી પુનઃ પી (વળી) સ્ત્રીવેદે મનુષ્ય તિર્યંચ મધ્યે ઉપજી પૂર્વક્રોડીનું આયુ પાળીને ફરી અસુરકુમાર મધ્યે સાડાચાર પલ્યનો આયુ દેવીપણે ઉપજે એ ભાવાર્થ જાણવુ) એ પાચમો પ્રકાર એ સમયે સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી હવે વીવરીને (વિસ્તારીને જુદી જુદી) કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તિર્યંચણી તિર્યંચણીમા સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત (મરણ પ્રમુખ મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ ક્રોડ પૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક (તે એમ જે પૂર્વ સાત ભવ ક્રોડપૂર્વના તિર્યંચણીમાં કરીને એક ભવ જુગલ તિર્યંચણીનો કરે તે માટે) એ સમયે તિર્યંચણીનું કહ્યું હવે વિસ્તારીને જુદુ જુદુ કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, જળચર ને જળચર મધ્યે સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત (લઘુભવ આશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વે (આઠ ભવ જળચરના જળચર મધ્યે ક્રોડપૂર્વના કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ચતુષ્પદ થળચરણી થળચર મધ્યે સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જેમ તિર્યંચણીની સમુચ્ચયપણે સ્થિતિ કહી તેમ ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ પૂર્વ ક્રોડ અધિક જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ઉરપર સર્પણી, ભુજપર સર્પણીમા સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ જળચરનુ કહ્યુ તેમ પ્રથક્ત્વ પુર્વ ક્રોડનુ જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવન ખેચરમા સ્ત્રીવેદે રહે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત (એક લઘુ ભવ આશ્રી) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ પુર્વ ક્રોડ પ્રથક્ત્વે અધિક (તે એમ જે પુર્વ ક્રોડીને આઉખે ખેચરીના સાત ભવ કરીને તે ઉપર આઠમો ભવ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગમા જુગલણી પણે ઉપજે ત્યારે એ માન થાય)

એ તિર્યંચણીની કાયસ્થિતિ કહી હવે મનુષ્યણીની કાયસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, મનુષ્યની સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર ભરતાદિક આશ્રી જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ

પલ્યોપમ ક્રોડ પુર્વ પ્રથક્ત્વે અધિક (તે એમ જે પુર્વ સાત ભવ મહાવિદેહ પ્રમુખના ક્રોડ પુર્વના કરીને તે ઉપર આઠમે ભવે દેવકુર પ્રમુખ ક્ષેત્રમા ત્રણ પલ્યને આવખે ઉપજે તે માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (પ્રણામ આશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેસેઉણા ક્રોડ પુર્વ (તે એમ જે ૯ વરસ ઉપગત દિક્ષા હોય માટે તે દેશેઉણા કહ્યુ)

એ સમચે કહ્યુ હવે વિસ્તારથી મનુષ્યણીની કાયસ્થિતિ કહે છે

એમ કર્મભૂમિ ભરત એરવત ક્ષેત્રના મનુષ્યની સ્ત્રીનું આયુષ્ય જાણવુ પણ એટલો વિશેષ જે ક્ષેત્ર સમય આશ્રિ પ્રથમ સુખમા સુખમ આરે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટ પણે ત્રણ પલ્યોપમ દેસેઉણા ક્રોડ પુર્વ અધિક (તે એમ જે પુર્વ માહાવિદેહ પ્રમુખનુ મનુષ્ય દેવતા સહેર (હરણ કરે) તે ભરતક્ષેત્રે પહેલા આરાના મનુષ્ય મધ્યે મુકે તેવારે તે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ તીહા જીવે, પછી તીહા શુભ ધ્યાનના જોગે મરીને ફરી તીહાજ સ્ત્રીવેદે જુગળણી ત્રણ પલ્યને આવખે થાય તે માટે કહ્યુ,) ને ધર્માચરણ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (તે પરે પગે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ ચારિત્ર પાળે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુર્વ માહાવિદેહ, પશ્ચિમ માહાવિદેહની સ્ત્રીના કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વ પ્રથક્ત્વ (તે એમ જે આઠ ભવ ક્રોડ પુર્વના સાતા સાજ ઉત્કૃષ્ટા કરે માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય, ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ ચારિત્ર પાળે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશેઉણા પલ્યોપમ, તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે ઉણુ (હેમવંત પ્રમુખે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ (દેવકુર પ્રમુખે) ને સહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ અધિક (તે એમ જે માહાવિદેહ પ્રમુખના મનુષ્ય ને દેવતા સહરી દેવકુર પ્રમુખ ક્ષેત્રમા મુકે તીહા જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્ત મરે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વે મરે ત્યા શુભધ્યાને મરી ફરી ત્યાજ વળી સ્ત્રીવેદે ત્રણ પલ્યોપમને આવખે ઉપજે એ ભાવાર્થ જાણવો)

એ અકર્મ ભૂમિની સમચે કાયસ્થિતિ કહી હવે વીવરીને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચ હેમવય, પાચ એરણવય અકર્મભૂમિની સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમ તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે ઉણુ જાણવુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમ પુરુ, ને સહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તે પુર્વની રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમ, દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વે અધિક (તે પણ પુર્વની રીતે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચ હરીવાસ, પાચ રમ્યકવાસ, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશે ઉણા બે પલ્યોપમ ને પણ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા જાણવા ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ સંપૂર્ણ ને સહરણ આશ્રિને પૂછીએ તો જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ દેશે ઉણા ક્રોડ પૂર્વ અધિક (એટલી બાબત (હકીકત) પુરતુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવન, પાંચ દેવકુરુ પાંચ ઉત્તરકુરુની સ્ત્રીની સ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશે ઉણા ત્રણ પલ્યોપમ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરા ને સહરણ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ દેશે ઉણા ક્રોડ પૂર્વ અધિક (એટલી બાબત પુરતુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવન અંતરદ્વીપના અકર્મભૂમી મનુષ્યની સ્ત્રીની કેટલા કાળની કાય સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તે પણ પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણો ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને સહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તે દેશે ઉણો ક્રોડપૂર્વ અધીક (બાબતના પુરતુ)

એ અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી હવે દેવાંગનાની કાયસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, દેવાંગના દેવાંગના પણે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, તેની જે જે ભવ સ્થિતિ છે તેજ તેની કાયસ્થિતિ જાણવી કેમકે (દેવતા મરી ફરી અનંતર ફરી દેવાંગના થાય નહિ) એ દેવાંગનાની કાયસ્થિતિ કહી

એ સ્ત્રીવેદની કાયસ્થિતિ કહી હવે સ્ત્રીવેદનો વિરહકાળ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, સ્ત્રીવેદ ત્યાગી ફરી સ્ત્રીવેદ કેટલે કાળે પામે, તે વિરહના કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગોતમ જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત (તે એકજ વચુનતર પુરુષ કે નપુંસકનો ફરી પાછો સ્ત્રી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્તનનો (વનસ્પતિમાં જાય તો અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળથી ને ક્ષેત્રથી અનંતા લોક અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્તન આવળીકાને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા સમય આવે તેટલા પુદ્ગળ પરાવર્તન)

એ સ્ત્રીવેદનો સમુચ્ચય વિરહકાળ કહ્યો હવે વિસ્તારે કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તિર્યંચની સ્ત્રીને કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગોતમ પૂર્વલીપેરે ઉત્કૃષ્ટો અનંતો કાળ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવન, મનુષ્યની સ્ત્રીને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો

(અનંતો) કાળ જાણવો ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (તે એમ જે કોઇ સ્ત્રી ઉપસમ શ્રેણી ચઢતા અગીયારમે ગુણઠાણે એક સમય આવેદ ઉપ સમાવી અવેદી થઇ પાછી પડે તેવારે સ્ત્રીવેદ ઉદય આમ થાય એ યુક્તિએ એક સમય થાય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણુ (તે એમ જે સમકિત વમ્યા પછી કાળ કરી સમ્યક્ત્વ પામે તે કાળે અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત ન્યુ

॥यथा॥ अंतो मुहुत्तमित्तावि॥ फासिय हुइ जेहिं समत्त॥ तेसिं अवढ पुग्गल॥ परियट्टो चेव ससारो॥१॥

એમ જાવત કર્મભૂમિની ભરત, અનંત પૂર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહે પાં એમજ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીને કેટના કાળનો વિરહ પડે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ પરી વરજીને જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષને અંતમુહૂર્ત અધિક (તે એમ જે વિચે એક ભવ દેવતાનો ને એક ભવ મનુષ્ય, તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી ત્યાં સ્ત્રીવેદે ઉપજે તે માટે કહ્યું) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ અંતર પડે અને સંહરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિ કાળ પ્રમાણે જાણવું એમ જાવત્ અંતરદ્વીપની સ્ત્રીને પણ જાણવું હવે દેવતાનું કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાની સર્વ સ્ત્રીને કેટના કાળનો વચ્ચે વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો (તે એમ જે તિર્યંચ મધ્યે ઉપજીને તેમાં શુભ અધ્યવસાયથી મરી ફરીને દેવી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ જાણવો

એ પ્રમાણે અસુર કુમારની દેવાંગનાથી માંડીને બીજા દેવલોક ઇશાન દેવલોકની દેવાંગના સુધી જાણવું

હવે સ્ત્રીવેદનો અલ્પ બહુત્વ કહે છે—તે અલ્પ બહુત્વ પાંચ પ્રકારનો છે, પ્રથમ સામાન્ય અલ્પબહુત્વ ૧, બીજો ત્રણ પ્રકારની તિર્યંચણીનો અલ્પબહુત્વ ૨, ત્રીજો ત્રણ પ્રકારની મનુષ્યણી મનુષ્યણીનો અલ્પબહુત્વ ૩, ચોથો ચાર પ્રકારની દેવાંગના સબંધીનો અલ્પબહુત્વ ૪, અને પાંચમો મિશ્ર (તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતાની) સ્ત્રીનો અલ્પબહુત્વ ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ તિર્યંચણી, મનુષ્યણી ને દેવાંગના મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે, અથવા ઝાઝી છે, અથવા સરખી છે, અથવા વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડી મનુષ્યણી સ્ત્રી ૧ (૨૯ આંક સંખ્યાતીજ છે એ ગણત્રીશ આંક સુધીજ મનુષ્ય છે માટે) તે થકી તિર્યંચણી અસંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨, તેથકી દેવાંગના અસંખ્યાત ગુણી છે ૩ ॥૧॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ તિર્યંચણીમાં જળચરી, થળચરી ને ખેચરીમાં કોણ કોણથકી થોડી છે ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગાતમ, સર્વથી થોડી ખેચર તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી ૧, તેથી થળચર તિર્યંચણી અસખ્યાત ગુણી છે ૨, તેથી જળચર તિર્યંચણી સખ્યાત ગુણી છે ૩ ॥૨॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્યની સ્ત્રી, તેમા કર્મભૂમિની, અકર્મભૂમિની ને અતર દ્વીપની મધ્યે કોણકોણ થકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથી થોડી છપન અતરદ્વીપ મનુષ્યની સ્ત્રી ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રી એ બે સરખી પણ છપન અતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨, તેથી હરીવાસ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રના જુગળીયાની સ્ત્રી એ બે સરખી પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂનાથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૩, તેથી હેમવત, એરણ્યવત અકર્મભૂમિની મનુષ્યણી એ બે સરખી પણ હરીવાસ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૪, તેથી ભરત એરવત ક્ષેત્રના કર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રી એ બે ક્ષેત્રની સરખી પણ હેમવત, એરણ્યવત ક્ષેત્રનાથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૫ તેથી પૂર્વમહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી, પણ ભરત, એરવત ક્ષેત્રનાથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૬ ॥૩॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત ભવનપતિની દેવાગના વ્યતરિની દેવાગના, જ્યોતિષીની દેવાગના ને વૈમાનિકની દેવાગના મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગાતમ સર્વથકી થોડી વૈમાનિકની દેવાગના ૧, તેથી ભવનપતિની દેવાગના અસખ્યાત ગુણી છે ૨ તેથી વ્યતરીકની દેવાગના અસખ્યાત ગુણી છે ૩ તેથી જ્યોતિષીની દેવાગના સખ્યાતગુણી વધતી છે ૪ ॥૪॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચણીમા જળચરી થળચરી ને ખેચરીમા મનુષ્યણીમા કર્મભૂમિની, અકર્મભૂમિની ને છપન અતરદ્વીપનીમા દેવાગનામા ભવનપતિની દેવાગના, વ્યતરીકની દેવાગના, જ્યોતિષીની દેવાગના ને વૈમાનીકની દેવાગનામા એટલી મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે? ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડી છપન અતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રી છે ૧ તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી પણ છપન અતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨ તેથી હરીવાસ રમ્યકવાસ એ બે ક્ષેત્રના અકર્મભૂમીની સ્ત્રી સરખી પણ દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૩ તેથી હેમવત એરણ્યવત એ બે ક્ષેત્રના અકર્મભૂમિની સ્ત્રી સરખી પણ હરીવાસ રમ્યકવાસ ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સખ્યાતગુણી વધતી છે ૪ તેથી ભરત એરવત એ બે કર્મભૂમિની સ્ત્રી સરખી પણ હેમવત એરણ્યવત ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સખ્યાતગુણી વધતી છે ૫ તેથી પુર્વમહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી પણ ભરત એરવત ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સખ્યાત ગુણી વધતી છે ૬ તેથી વૈમાનીક દેવાગના અસખ્યાત ગુણી વધતી છે ૭ (તે એમ જે મનુષ્યની સ્ત્રી સખ્યાતી છે અને વૈમાનીકની દેવાગના અસખ્યાતી છે તે માટે) તેથી ભવનપતિની દેવાગના અસખ્યાત ગુણી વધતી છે ૮ તેથી ખેચર તિર્યંચણી અસખ્યાત

ગુણી વધતી છે ૯ તેથી થળચર તિર્યંચણી અસંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૧૦ તેથી જળચર તિર્યંચણી સંખ્યાતગુણી વધતી છે ૧૧ તેથી વ્યંતરીકની દેવાના સંખ્યાતગુણી વધતી છે ૧૨ તેથી જ્યોતિષીની દેવાતા અસંખ્યાતગુણી વધતી છે ૧૩ ॥૫॥ એ પાંચ અલ્પ બહુત્વ સ્ત્રી વેદના કહ્યા

૨૯ સ્ત્રી વેદનો બંધ અને તેનો વિષય કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રી વેદ જે કર્મ તેહની કેટલા કાળની બંધની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સાગરોપમના સાત ભાગ કરીયે તે માહેનો દેઢ ભાગ તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણિ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પંદર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની છે તેહનો પંદરસે વરસ પર્યંત તે કર્મની અબાધા છે એટલે એટના વરસ પછી તે કર્મ ઉદય પ્રાપ્ત થાય તે અબાધા કાળે કર્મની સ્થિતિ ઉણી કરી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે સ્ત્રી વેદનો વિષય વિકાર શા પ્રકારે કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ફુંમ તે છાણની અગ્નિ તે સરખો સ્ત્રીનો વિષય છે એ સ્ત્રી વેદનો અધિકાર પુરો થયો

૩૦ પુરૂષવેદ (તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા)નો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ત્રણ ભેદ છે, તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ મનુષ્યજોનીયા પુરૂષ ને દેવપુરૂષ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીના પુરૂષના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે જળચર ૧, થળચર ૨, ને ખેચર ૩ એ તિર્યંચના ભેદ જેમ તેની સ્ત્રીના કહ્યા છે તેમજ યાવત્ ખેચર પર્યંત જાણવા એ તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ કહ્યા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય પુરૂષના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે પંદર કર્મભૂમિના ૧ ત્રીશ અકર્મભૂમિના ૨, ને છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય ૩ તેનો વિસ્તાર પુર્વલી રીતે જેમ તેની સ્ત્રીનો કહ્યા છે તેમ જાણવો એ મનુષ્ય પુરૂષ કહ્યા

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, દેવપુરૂષના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે તે જેમ દેવતાના ભેદ પુર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધ દેવપુરૂષ એ દેવપુરૂષ કહ્યા

૩૧ પુરૂષવેદ (તિર્યંચ મનુષ્ય ને દેવતા)ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાલ, ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પુરૂષવેદની એકભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તંદુલ મચ્છ પ્રમુખ મરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ

સાગરોપમની (સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવપુરુષ આશ્રિ) એ સમુચ્ચે સ્થિતિ કહી હવે વિસ્તારે કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચયોનીયા પુરુષની એ ભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વે તિર્યંચ યોનીના આયુષ્યની પેરે જાણવી એટલે સમુચ્ચે તિર્યંચ પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની ૧ જળચર પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પૂર્વક્રોડની ૨ ચાપદ થળચર પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની ૩ ઉપર પરિસર્પ થળચર પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વની ૪ ભુજપરિસર્પની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પૂર્વક્રોડની ૫ ખેચર પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ ૬ એ તિર્યંચ પુરુષની સ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મનુષ્ય પુરુષની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની સ્થિતિ ખેત્ર ને ચારિત્ર પેરે જાણવી એટલે સમુચ્ચે મનુષ્યની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની—ધર્માચરણ પરીત્યને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ દેશે ઉણાની (ગર્ભના સહિત ૯ વરસે ઉણી) ૧ કર્મભૂમિ મનુષ્ય પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની—ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પૂર્વક્રોડની ૨ ભરત, ઐરાવત ક્ષેત્ર આશ્રિ મનુષ્ય પુરુષની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની (પહેલા આરા આશ્રિ)—ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી દેશે ઉણા પૂર્વક્રોડની ૩, પૂર્વ મહાવિદેહ ને પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય પુરુષ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી પૂર્વક્રોડની—ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી દેશે ઉણા પૂર્વક્રોડની ૪, સમુચ્ચે અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરુષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય એક પલ્યોપમ તેમાં એક પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પૂર્વક્રોડની ૫, હેમવય, ઐરણ્યવય અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરુષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય એક પલ્યોપમ તેમાં પલ્યનો અસંખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વની ૬, હરિવાસ, રમ્યકવાસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરુષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય બે પલ્યોપમ તેમાં પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ પૂરાની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વની ૭ દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરુષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમ તેમાં પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂરાની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પૂર્વક્રોડની ૮ છપ્પન અંતરદ્વીપાના અકર્મભૂમિ મનુષ્ય પુરુષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય દેશે ઉણા પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વની ૯ એ મનુષ્ય પુરુષની સ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવન, દેવ પુરૂષની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવન સર્વાર્થસિદ્ધ પર્યંત જેમ શ્રી પન્નવણાજી સૂત્રમાં સ્થિતિ કહી છે તેમ નિરવિશેષ જાણવી તે એમકે સમચે દેવપુરૂષની જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૩૩ સાગરોપમની ૧–અસુર કુમાર દેવ પુરૂષની જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક સાગરોપમ ઝાઝેરાની ૧–નાગકુમાર ૧, સુવર્ણકુમાર ૨, વિદ્યુતકુમાર ૩, અગ્નીકુમાર ૪, દ્વીપકુમાર ૫, ઉદધિકુમાર ૬, દિશાકુમાર ૭, પવનકુમાર ૮, ને સ્થનિત કુમાર ૯, એ નવનિકાયના દેવપુરૂષની જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા બે પલ્યોપમની ૨–વાણવ્યંતર દેવ પુરૂષની જઘન્ય દસ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમની ૩–જ્યોતિષિ દેવપુરૂષની જઘન્ય પલ્યોપમના આઠમા ભાગની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમને એક લાખ વરસની ૪—વૈમાનિક દેવમા પહેલે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય એક પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમની–બીજે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય એક પલ્યોપમ ઝાઝેરાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમ ઝાઝેરાની–ત્રીજા દેવલોકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ સાગરોપમની—ચોથા દેવલોકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨ સાગરોપમ ઝાઝેરાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ સાગરોપમ ઝાઝેરાની—પાચમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૭ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૦ સાગરોપમની—છઠે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૦ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૪ સાગરોપમની—સાતમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૪ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૭ સાગરોપમની—આઠમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૭ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૮ સાગરોપમની—નવમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૮ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૯ સાગરોપમની—દસમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૯ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૦ સાગરોપમની—અગ્યારમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૦ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૧ સાગરોપમની—બારમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૧ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૨ સાગરોપમની—ગ્રૈવેયકમા પહેલી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૨ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૩ સાગરોપમની—બીજી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૩ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૪ સાગરોપમની—ત્રીજી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૪ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૫ સાગરોપમની—ચોથી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૫ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૬ સાગરોપમની—પાચમી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૬ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૭ સાગરોપમની—છઠી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૭ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૮ સાગરોપમની—સાતમી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૮ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૨૯ સાગરોપમની—આઠમી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨૯ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૩૦ સાગરોપમની—નવમી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૩૦ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૩૧ સાગરોપમની—ચાર અનુત્તર વૈમાનિક (વિજય ૧ વિજયંત ૨ જયંત ૩ ને અપરાજીત ૪) દેવ પુરૂષની—જઘન્ય ૩૧ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૩૩ સાગરોપમની—સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાનિક દેવપુરૂષની જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ ૩૩ સાગરોપમની જાણવી ૫ એ પુરૂષવેદની ભવ સ્થિતિ કહી હવે પુરૂષવેદની કાયસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદી પુરૂષવેદપણે રહે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તંદુલ મચ્છાદીકમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વ સો સાગરોપમ ઝાઝેરી (તે મનુષ્ય, તિર્યંચ ને દેવતા મધ્યે પુરૂષવેદે ભવ કરે) એ સમુચે કાયસ્થિતિ કહી હવે વીવરી કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીમા પુરૂષવેદનો પુરૂષવેદે રહે કેટલો કાળ રહે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તંદુલ મચ્છાદિકમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથકત્વ ક્રોડપૂર્વે અધીક રહે (તે એમ જે સાતભવ પુર્વક્રોડીના આયુષ્યના પુરૂષવેદે ભોગવીને આઠમો ભવ જુગળ પુરૂષનો ત્રણ પલ્યને આયખે ભોગવે એ ભાવાર્થ જાણવો) એમ જે સ્થિતિનો કાળ જેમ સ્ત્રીનો કહ્યો છે તેમ ખેચર તિર્યંચ સુધી પુરૂષનો પણ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યમા પુરૂષનો પુરૂષવેદે રહે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનુષ્યક્ષેત્ર આશ્રિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તે એમ જે માતાના ઉદર (પેટ)મા આવીને અંતર્મુહૂર્ત મરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથકત્વ ક્રોડ પુર્વે અધિક (તે એમ જે સાત ભવ ક્રોડ પૂર્વને આયખે પુરૂષવેદે ભોગવીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમને આવખે દેવકુરૂ પ્રમુખ મધ્યે જુગળ પુરૂષપણે ભવ કરે એ ભાવાર્થ), ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (ચારીત્ર લેતી વેળાએ મૃત્યુ પામે તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વ એમ સર્વ ભરત, એરવત જાવત્ પૂર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહે પણ આપ આપણા ક્ષેત્રની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી છે તેમજ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભુમિના પુરૂષ, પુરૂષવેદે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ અકર્મભુમિ મનુષ્યણીની સ્થિતિ કહી છે તેમ જાણવી જાવત્ અંતરદ્વિપે પણ તેની સ્ત્રીની પરે જાણવું એ મનુષ્ય પુરૂષની કાયસ્થિતિ કહી
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મધ્યે પુરૂષનો પુરૂષવેદે રહે કેટલા કાળ સુધી રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેની જે ભવસ્થિતિ છે તેટલીજ કાયસ્થિતિ છે (કેમકે દેવતા મરી દેવતા થાય નહીં) એ દેવપુરૂષની કાયસ્થિતિ કહી એ પુરૂષવેદની કાયસ્થિતિ કહી, હવે પુરૂષવેદનો વિરહકાળ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદ છાંડી પાછો ફરી કેટલે કાળ પુરૂષવેદ પામે ને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય (તે એમ જે કોઈ જીવ ઉપસમશ્રેણી એક સમય અવેદી થઈને પછી પાછો સવેદી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ (તે એમ જે વનસ્પતિમા ભવ તો અનંતે કાળે પુરૂષવેદ પામે) એ સમુચે કહ્યું
પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચજોનીયા પુરૂષને કેટલા કાળનો અંતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ એમ જાવત્ ખેચર તિર્યંચ પુરૂષપર્યંત જાણવું એ તિર્યંચનો કહ્યો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય પુરુષને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્રઆશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંત (વનસ્પતિનો) કાળ અંતર પડે ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વની રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ, તે પણ અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી જાવત્ અર્ધ પુદગળ પરાવર્તન દેશે ઉણ અંતર પડે (સમ્યકત્વ પામ્યા પછી એટલું સંસારમાં રહી મોક્ષ જાય) એમ કર્મભૂમિના ભરત, ઐરવત ને માહાવિદેહના મનુષ્યને પણ એમજ અંતર સ્ત્રીની પેરે કહેવો, ને ધર્મઆશ્રિ જઘન્ય એક સમય (અવેદી ગુણઠાણે ચઢી ને પછે પડતા એક સમય કહ્યો છે) તેમજ સ્ત્રીની પરે કહેવું તેમજ અકર્મભુમિના ને અંતરદ્વીપના પુરુષને પણ તેની સ્ત્રીને પુર્વે કહ્યા છે તેમ અંતર કહેવો એ મનુષ્ય પુરુષનો વિરહકાળ કહ્યો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવ પુરુષને વચ્ચે કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્તનો (તે એમ જે દેવતા ચવીને તિર્યંચ મધ્યે માતાના ઉદરમાં આવી ઉપજે ત્યાં અંતર્મુહુર્ત મધ્યે સારા અધ્યવસાયથકી મરીને પાછો ફરી દેવતા પુરુષવેદે થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ (વનસ્પતિ મધ્યે) એમ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી ને સહસાર આઠમા દેવલોક સુધી અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો કાળ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવમા આણુત દેવલોકના દેવતાને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી વરસ પ્રથક્ત્વ (તે એમ જે નવ વરસની અંદર રત્તઉદય આવે નહીં તે માટે નવ વરસનો થઇ રત્ત લઇને નવમા દેવલોક પ્રમુખે ઉપજે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે એમ જાવત્ નવમા ગ્રૈવેયક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પાંચ અનુત્તરવાસી દેવપુરુષને કેટલો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી વરસ પ્રથક્ત્વ (તે પુર્વપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતા સાગરોપમ ઝાઝેરાનો અંતર પડે એ દેવપુરુષનો અંતર કહ્યો એ પુરુષવેદનો વિરહકાળ કહ્યો હવે પુરુષવેદનો અલ્પબહુત્વ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચપુરુષ, મનુષ્યપુરુષ ને દેવપુરુષ મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ તેમની સ્ત્રીઓમાં અલ્પબહુત્વ કહ્યા છે તેમજ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચમાં ને મનુષ્યમાં એ સહુ સહુમાં અલ્પબહુત્વ શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જેમ પુર્વે તેની સ્ત્રીઓને કહ્યા છે તેમજ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતામાં ભવનપતિ ૧, વ્યંતર ૨ જ્યોતિષી ૩, ને વૈમાનિકમાં કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથી થોડા વૈમાનિક દેવના પુરુષવેદે છે ૧ ને થકી ભવનપતિ દેવતા

પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી વ્યંતર દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી જ્યોતિષી દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચ જોનીયા પુરુષમાં જળચર થળચર ને ખેચર મનુષ્ય પુરુષ મધ્યે કર્મભૂમિના અકર્મભૂમિના અંતરદ્વીપના દેવતામાં ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી ને વૈમાનિક માંહે સૌધર્મ યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા એટલા મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૮

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા અંતરદ્વીપા મનુષ્ય પુરુષવેદ છે ૧, તેથી દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરુષવેદ એ બે ક્ષેત્રના સરખા પણ અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી હરિવાસ રમ્યકવાસ, એ બે ક્ષેત્રના મનુષ્ય સરખા પણ દેવકુરુ, ઉત્તરકુરુનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવત એ બે ક્ષેત્રના મનુષ્ય સરખા પણ હરિવાસ રમ્યકવાસ ક્ષેત્રથી સંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથી ભરત ઐરવત એ બે ક્ષેત્રના પુરુષ સરખા પણ હેમવંત ઐરણ્યવતથી સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી પૂર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રના પુરુષ સરખા પણ ભરત ઐરવતનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથી પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી ઉપરની ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૮, તેથી મધ્યમ (વચલી) ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૯ તેથી હેઠલી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૦, તેથી અચ્યુત બારમા દેવલોકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૧ તેથી અગ્યારમા દેવલોકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૨ તેથી દશમા દેવલોકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૩ તેથી નવમા દેવલોકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૪ તેથી સહસ્રાર આઠમા દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે (તિર્યંચ મરી આઠમા દેવલોક સુધી જાય માટે) ૧૫, તેથી સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૬, તેથી લાંતક દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭ તેથી પાંચમા દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૮, તેથી ચોથા દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૯, તેથી ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૦, તેથી બીજા ઈશાન દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૧ તેથી પહેલા સુધર્મા દેવલોકના દેવતા પુરુષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૨, તેથી ભવનપતિ દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૩, તેથી ખેચર તિર્યંચ પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૪ તેથી થળચર તિર્યંચ જોનીયા પુરુષ સંખ્યાત ગુણા છે ૨૫ તેથી જળચર તિર્યંચ જોનીયા પુરુષ સંખ્યાત ગુણા છે ૨૬ તેથી વ્યંતરીક દેવતા પુરુષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૭, તેથી જ્યોતિષી દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૮ એ પુરુષવેદનો અલ્પબહુત્વ થયો

હવે પુરુષવેદનો બંધ અને તેનો વિષય કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરુષવેદના બંધની સ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આઠ વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દસ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની છે ને મધ્યે એક હજાર વરસનો અબાધાકાળ છે એ અબાધા કાળે ઊણા કર્મની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરુષવેદ જે કમ તેનો વિષય વિકાર કેવો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વન દવાગ્ની જ્વાળા સમાન એહનો વિષય છે એ પુરુષનો અધિકાર પુરો થયો

૩૩ નપુંસકવેદ (નારકી, તિર્યંચ ને મનુષ્ય) નો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે, નારકી નપુંસક ૧, તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૨, ને મનુષ્ય નપુંસક ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક ૧, શકરપ્રભા ૨, વાલુપ્રભા ૩, પંકપ્રભા ૪, ધુમપ્રભા ૫, તમપ્રભા ૬, ને તમતમાપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નંપુસક ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાચ ભેદ છે એકેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૧, એમ બેઈંદ્રી ૨, તેઇંદ્રી ૩, ચઉરેંદ્રી ૪, ને પચેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, (પૃથ્વી ૧, પાણી ૨, અગ્નિ ૩, વાયુ ૪, ને વનસ્પતિકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક ૫)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે તે પૂર્વ કહ્યા છે તેમ જાણવા એમ તેઇંદ્રિ, ચઉરંદ્રિના પણ પૂર્વે ભેદ કહ્યા છે તેમ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે જળચર ૧, થળચર ૨, ને ખેચર ૩ એ જળચર પ્રમુખના ભેદ જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા અશાળીયા અતીત કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે કર્મભૂમિ ૧, અકર્મભૂમિ ૨, ને અંતરદ્વીપના ૩, એના ભેદ જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા એ નપુંસકના ભેદ કહ્યા

૩૪ નપુંસક વેદ. (નારકી, તિર્યંચ ને મનુષ્ય) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાળ, ને અલ્પબહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદની એકભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (સાધારણ વનસ્પતિકાય મધ્યે,) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રિશ સાગરોપમની (સાતમી નરકના નારકી) એ સમયે ભવસ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકી નપુસકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘ યથી દશ હજાર વરસની (પ્રથમ નરકે પ્રથમ પાથડે), ને ઉત્કૃષ્ટ પણે તેત્રિશ સાગરોપમની (સાતમી નરકે) એ સર્વ નારકીની સ્થિતિ જાણવી (એક, ત્રણ, સાત, દશ, સત્તર, બાવીશ ને તેત્રિશ સાગ ની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ) એ ના મ નપુસકની ભવસ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચજોનીવા નપુસકની કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ભગવત, જઘન્યથી અતમુ ર્ત (સુક્ષ્મ પ્રમુખ મધ્યે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની (સમુર્છિમ પ્રમુખો) એ તિર્યંચ નપુસકની સમચ ભવસ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુસકની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તની (સુક્ષ્મ મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની (ખર-કઠણ પૃથ્વી મધ્યે) એ એકેદ્રિ તિર્યંચ નપુસકની સમચે કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પૃથ્વીકાય એકે િ તિર્યંચજોનીયા નપુસકની કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જઘ યની અતમુહુત્તની (સુક્ષ્મ પૃ થી પ્રમુખ મધ્યે,) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની (ખર પૃથ્વી મધ્યે) એમ સર્વ પૃથ્યાદિક નપુસકનુ આયુષ્ય જેટલું જેનુ છે તેટલુ તેનું કહેવું એ એકેદ્રિ નપુસક કહ્યા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રિ તિર્યંચ નપુસકનુ આયુષ્ય કેટલા કાળનુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેનું બાર વરસનુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેઇદ્રિ તિર્યચ નપુસકની સ્થિતિ કેટની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની સ્થિતિ ઓગણપચાશ દીવસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચૌરેદ્રિ તિર્યંચ નપુસ ની એક ભવે કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેની ૬ મહિનાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પચેદ્રિ તિર્યંચ નપુસકની કેટની સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ગાતમ, જઘન્યથી અતમુહુત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની છે એમ જળચર ચતુષ્પદ થળચર ઉ પરસપ ભૂજપરસપ ને ખેચર તિર્યંચ એ સર્વ નપુસકની જઘન્ય સ્થિતિ અતર્મુહુત્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની એ તિર્યંચ નપુસકની ભવસ્થિતિ કહી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્ય નપુસકની એક ભવે કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્રઆશ્રિને જઘન્યથી અતર્મુહુત્તની (સમુર્છિમ મનુષ્ય પ્રમુખને) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની, ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘ યથી અતર્મુહુર્ત્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડપુર્વ સુધી ધર્મ આચરિતરૂપ રહે એ મનુષ્યની સમચે ભવસ્થિતિ કહી હવે તેની વિવરીને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભૂમિ, ભરત, ઐરવત, પુર્વ માહાવિદેહ, ને પશ્ચિમ માહાવિદેહના નપુંસકની કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની, ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડપુર્વની

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિના નપુંસકો કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જન્મ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તની છે (અકર્મભૂમિ મધ્યે ગર્ભજ મનુષ્ય નપુંસક નથી, તે માટે સમુર્છિમની સ્થિતિ કહી) ને સહણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડપુર્વની એહનો વિચાર પુર્વે કહ્યો છે તેમ જાણવો એમ જાવત્ અંતરદ્વીપના મનુષ્ય નપુંસકને પણ જાણવું હવે નપુંસક વેદની કાયસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો નપુંસકવેદપણે જીવ કેટના કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય (ઉપસમ શ્રેણીઆશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ રહે (વનસ્પતિ મધ્યે) એ નપુંસકવેદની સમચે કાયસ્થિતિ કહી હવે વિશેષથી કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસક નારકી નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દસ હજાર વરસ, ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રિસ સાગરોપમ રહે (તે નારકીની જે ભવસ્થિતિ છે તેજ કાયસ્થિતિ જાણવી, કેમકે નારકી મરી નારકી થાય નહીં માટે) એ નારકીની સમચે કાયસ્થિતિ કહી એમ જે વળી સાતે નરકે જે જે નારકીને તેની જે ભવસ્થિતિ છે તેજ તેની કાયસ્થિતિ કહેવી હવે તિર્યંચની કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા જીવ નપુંસકવેદના નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ એ સમચે કહ્યું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ તિર્યંચ નપુંસકની સમુદાયપણે કાયસ્થિતિ કહી છે તેમ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વી, પાણી, અગ્ની ને વાયુકાય એકેંદ્રિ નપુંસક નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ રહે, તે પણ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી રહે ને ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતા લોક મધ્યે જેટલા આકાસ પ્રદેશ છે તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી પ્રથવ્યાદિક મધ્યે રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વનસ્પતિકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસક નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જેમ સમચે કહ્યુંછે તેમ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ, તેઇંદ્રિ ને ચૌરેંદ્રિ નપુંસક નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘ ન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સખ્યાતો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પચેદ્રિ તિર્યંચ નપુસકવેદનો નપુસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વ (આઠ ભવ ક્રોડપુર્વના થઇને) એ સમચે પર્ન તિર્યંચનું કહ્યુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જળચર, ચતુ પ૦ થળચર, ઉરપરસર્પ ને ભુજપરસર્પ નપુસકવેદી નપુસકવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વ સુધી રહે એ તિર્યંચ નપુસક વેદની કાયસ્થિતિ કહી હવે મનુષ્ય નપુસકની કાયસ્થિતિ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્ય નપુસકવેદનો નપુસકવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વ. ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (તે એમ જે નપુસક મનુષ્ય અગ્યારમા ગુણ સ્થાનક સુધીમા અવેદી થઇને પાછો પડતો એક સમય નપુસકવે અનુભવીને ત્યાથી મરીને દેવમનીમાં જાય ત્યા પુરુષવેદ પામે એટલે એક સમય નપુસક વેદપણે રહે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વ રહે એ સમચે કહ્યુ

તેમજ કર્મભૂમિ ભરત અરવત, પુર્વ મહાવિદેહ ને પશ્ચિમ મહાવિદેહે પણ જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકર્મભૂમિયા મનુષ્ય નપુસકનો નપુસકપણે કેટલી કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જન્મઆશ્રિને જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત (સમુર્છિમ છે માટે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અતર્મુહુર્ત પ્રથક્ત્વની (તે એમ જે ત્રીજાને ધરી સમુર્છિમ મનુષ્યના આઠ ભવ કરે તે માટે ગર્ભજ મનુષ્ય નપુસક તો ત્યા હોય નહીં માટે સમુર્છિમનુ કહ્યુ એ ભાવ જાણવો) ને સહરણઆશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વની સ્થિતિ છે એ સમચે કહ્યુ તેમજ સર્વ અકર્મભૂમિનુ જાવત છપન અતરદ્વીપ સુધીનું જાણવુ એ મનુષ્ય નપુસકની કાયસ્થિતિ કહી એ નપુસ વેદની કાયસ્થિતિ કહી હવે નપુસકવેદનો વિરહકાળ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નપુસકવેદ છેદીને ફરી નપુસકવેદ કેટલે કાળે પામે ને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત (લઘુભવ આશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક્ત્વ સો સાગર ઝાઝેરો (તે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ એટલે નવસો સાગરોપમ ઉપરાત આઉ કે પુરુષ વેદમા રહે નહીં તે માટે) એ સમચે કહ્યુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીનપુસક નારકીપણે કેટલે કાળે ઉપજે, ને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત (તદુલ મચ્છ પ્રમુખમા) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ (વનસ્પતિ મધ્યે) એ સમચે નારકીનો ભાવ હવે જુદો જુદો કહેછે,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસકને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત (તદુન મઠાર્કિમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ (વનસ્પતિ મધ્યે) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત વિરહકાળ જાણવો હવે તિર્યંચનો વિરહકાળ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેનીના નપુંસકને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વ સો સાગરોપમ આઝેરાનો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંગ નપુંસકને કેટલો વચ્ચે વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ ને સંખ્યાત વરસે અધિક એ સમયે એકેંદ્રિનું કહ્યું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ પૃથ્વી, પાણી, અગ્ની ને વાયુમાંયા નપુંસકને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિમાંયા નપુંસકને વચે કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ જેટલા અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ છે તેટલી ઊત્સર્પિણી, અવસર્પિણીનો અંતર જાણવો (વનસ્પતિ વર્જિ બાકી સર્વ જીવમાં એટલુંજ અવસ્થાન છે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બે ઇંદ્રીથી માંડી ખેચર પર્યંત નપુંસકને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ (વનસ્પતિમાં રહે તેટલો) એ તિર્યંચ નપુંસકનો વિરહકાળ કહ્યો હવે મનુષ્ય નપુંસકનો વિરહકાળ કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકને વચે કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ ને ધર્માચરણ આશ્રિ ને પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (તે નવમાથી ઉપલે ગુણસ્થાનકે એક સમય અવેદી થઇને પાછો પડી નપુંસક વેદ થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદગળ પરાવર્ત્તન દેશે ઉણું (તે સમકિત પામ્યા પછી અર્ધ પુદગળ પરાવર્ત્તન સંસારમાહે રહે) એ સમયે વિરહ કહ્યો

તેમજ કર્મભૂમીના ભરત, ઐરવત, પુર્વ માહાવિદેહ ને પશ્ચિમ માહાવિદેહ ક્ષેત્ર પણ પુર્વેલા કાળનો અંતર જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમીના મનુષ્ય નપુંસકને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જનમ આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ

એમ છપન અંતરદ્વીપ પણ જાણવું એ મનુષ્ય નપુંસકનો વિરહ કાળ કહ્યો એ પુંસક વેદનો વિરહ કાળ કહ્યા હવે નપુંસક વેદનો અલ્પ બહુત્વ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત નારકી નપુંસક ૧ તિર્યંચ નપુંસક ૨ ને મનુષ્ય નપુંસક ૩ એમના મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૈતમ સર્વથી થોડા મનુષ્ય નપુંસક છે ૧ તેથી નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અનંત ગુણા છે ૩ (વનસ્પતિ કાય સાથે ગણાય માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક તે માંહે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૮

ઉત્તર—હે ગૈતમ સર્વથી થોડા સાતમી પૃથ્વીના નારકી નપુંસક છે ૧ તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાતગુણાછે ૩ તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૫ તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક તેમાં એકેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં પૃથ્વીકાય જાવત્ વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં બેઇંદ્રી નપુંસકમાં, તેઇંદ્રી નપુંસકમાં ચોરેંદ્રી નપુંસકમાં, પંચેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં જળચર, થળચર ને ખેચર એટલામાંહે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૈતમ સર્વથી થોડા ખેચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક છે ૧ તેથી થળચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી જળચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથી ચોરેંદ્રી તિર્યંચ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૪ (બમણા હોય તે વિશેષાધિક જાણવા) તેથી તેઇંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે ૫ તેથી બેઇંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે ૬ તેથી અગ્નીકાય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથી પૃથ્વીકાય નપુંસક વિશેષાધિક છે ૮, તેથી પાણીના જીવ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૯ તેથી વાયુકાયના જીવ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૧૦ તેથી વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુંસકવેદે અનંત ગુણા છે ૧૧

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકમાં કર્મભૂમિ અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપના નપુંસકમાં કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૈતમ, સર્વથી થોડા છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય નપુંસક છે ૧ તેથી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે એમ જાવત્ પુર્વે જાણવું જાવત્ અનુક્રમે પૂર્વે જેમ સ્ત્રીવેદે કહ્યું છે તેમ પૂર્વ માહાવિદેહ ને પશ્ચિમ માહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાતગુણા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસકમાં રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક જાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસકમાં તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં, તેમાં વળી એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયામાં પૃથ્વીકાય એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક એમ અપકાય, અગ્નીકાય, વાયુકાય ને વનસ્પતિ કાયમાં, વળી બેઇંદ્રિ, તેઇદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ, અને પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં જળચર, થળચર, ને ખેચરમાં વળી મનુષ્ય નપુંસક મધ્યે કર્મભૂમિ અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપમાં એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા સાતમી નરકના નારકી નપુંસક છે ૧, તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક અસખ્યાત ગુણા ૨, તેથી પાચમી નરકના નારકી નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે૪ તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે ૫ તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસકવેદે અસખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથી છપન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સખ્યાત ગુણા છે ૮, એમ જાવત્ પુર્વનીપરે જાણવું પૂર્વ માહાવિદેહ પશ્ચિમ માહાવિદેહના મનુષ્ય નપુંસક સમુર્છિમ સખ્યાત ગુણા છે ૧૨, તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે, ૧૩, તેથી ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અસખ્યાતગુણા ૧૪ તેથી થળચર તિર્યંચ નપુંસક સખ્યાતગુણા ૧૫, તેથી જળચર તિર્યંચજોનીયા નપુંસક સખ્યાતગુણા ૧૬, તેથી ચૌરેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક વિશેષાધિક ૧૭, તેથી તેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૧૮, તેથી બેઇદ્રિ વિશેષાધિક ૧૯ તેથી અગ્નીકાય એકેદ્રી અસખ્યાતગુણા ૨૦ તેથી પૃથ્વીકાય એકેદ્રિ જીવ વિશેષાધિક ૨૧, તેથી અપકાય (પાણી)ના જીવ વિશેષાધિક ૨૨, તેથી વાયુકાયના જીવ વિશેષાધિક ૨૩, તેથી વનસ્પતિકાયા એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અનંતગુણા છે ૨૪, એ નપુંસક વેદનો અલ્પબહુત્વ કહ્યા

૩૫ નપુંસક વેદનો બંધ અને તેનો વિષય કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો કેટના કાળનો બંધ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે સાગરોપમના સાત ભાગ કરીએ એહના બે ભાગનો તે પણ પલ્યોપમને અસખ્યાતગે ભાગે ઉણા એટલો જઘન્ય બંધકાળ અને ઉત્કૃષ્ટપણે વીશ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની બંધ સ્થિતિ છે તે મધ્યે બે હજાર વરસનો અબાધાકાળ છે એ અબાધાએ ઉણી કર્મની સ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો કેવો વિષય વિમાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મોટા નગરના દાહ સમાન તેનો વિષય છે એટલે નપુંસકવેદનો અધિકાર પુરો થયો

૩૬ સ્ત્રી, પુરૂષ, ને નપુંસક એ ત્રણે વેદનો ભેળો અલ્પ બહુત્વ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સ્ત્રીવેદી પુરૂષવેદી ને નપુંસકવેદી એટલામાં કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા પુરૂષવેદી જીવ છે ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી જીવ સંખ્યાતગુણા છે ૨, ને તેથી નપુંસકવેદી જીવ અનંતગુણા છે ૩, એ સમુચ્ચે કહ્યા હવે તિર્યંચને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ મધ્યે તિર્યંચજેની સ્ત્રી, તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ, ને તિર્યંચજેનીયા નપુંસક એઓમધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ છે ૧ તેથી તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૨, (ત્રીગણી ઝાઝેરી) તેથી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અનંતગુણા છે ૩, (એકેંદ્રિ અનંતા માટે) એ તિર્યંચનો કહ્યો હવે મનુષ્યને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યમાં મનુષ્ય સ્ત્રી, મનુષ્ય પુરૂષ ને મનુષ્ય નપુંસક એઓમધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મનુષ્ય પુરૂષવેદે છે ૧, તેથી મનુષ્ય સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૨, (સતાવીશ ગુણી ઝાઝેરી) તેથી મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, (સમુર્છિમ અસંખ્યાત ગુણા છે તે ભેળા માટે) એ મનુષ્યનો કહ્યો હવે દેવતાનો કહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવાંગના, દેવપુરૂષ ને નારકી નપુંસક એઓમધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા નારકી નપુંસક છે ૧ તેથી દેવતા પુરૂષ અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી દેવાંગના સંખ્યાતગુણી છે (દેવપુરૂષથી દેવાંગના બત્રીસ ગુણી છે માટે) ૩ એ દેવતાનો કહ્યો હવે ચારે ગતીનો કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેની સ્ત્રી, તિર્યંચજેની પુરૂષ ને તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં મનુષ્ય સ્ત્રી મનુષ્ય પુરૂષ ને મનુષ્ય નપુંસકમાં દેવાંગના દેવપુરૂષ ને નારકી નપુંસક એઓમધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મનુષ્ય પુરૂષ છે ૧, તેથી મનુષ્ય સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૨ તેથી મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે, (સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક ભેળા માટે) ૩ તેથી નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તેથી તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ અસંખ્યાત ગુણા છે, ૫ તેથી તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૬ તેથી દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથી દેવતાની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૮, તેથી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અનંત ગુણા છે ૯ એ ચાર ગતીનો અલ્પાબહુત્વ કહ્યા હવે તિર્યંચનો વિસ્તારીને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચજેનીની સ્ત્રીમાં જળચરી થળચરી ને ખેચરી, તિર્યંચજેનીયા પુરૂષમાં જળચર થળચર ને ખેચર તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં પૃથ્વીકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક એમ પાણી, અગ્ની, વાયુ ને વનસ્પતિ કાય એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં બેઇંદ્રી તિર્યંચજેનીયા, નપુંસકમાં, એમ તેઇંદ્રી,

ચૌરેંદ્રી જાવત્ પચેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં જળચર, થળચર ને ખેચર. એટલા મધ્યે કોણે કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા ખેચર તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ છે? તેથી ખેચર તિર્યંચ જોની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૨, તેથી થળચર તિર્યંચ પુરૂષ સંખ્યાતગુણા છે ૩, તેથી થળચર તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૪, તેથી જળચર તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ સંખ્યાતગુણા છે ૫, તેથી જળચર તિર્યંચજોની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૬, તેથી ખેચર તિર્યંચ પચેંદ્રી નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે ૭, તેથી થળચર તિર્યંચ પચેંદ્રી નપુંસક સંખ્યાતગુણા છે ૮, તેથી જળચર પચેંદ્રી તિર્યંચ નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૯, તેથી ચૌરંદ્રી તિર્યંચ વિશેષાધિક છે ૧૦ તેથી તેંદ્રી વિશેષાધિક ૧૧, તેથી બેંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક ૧૨ તેથી અગ્નીકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીના નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩, તેથી પૃથ્વીકાય નપુંસક વિશેષાધિક છે ૧૪, તેથી અપકાય (પાણી) ના જીવ વિશેષાધિક છે ૧૫, તેથી વાયુકાયના જીવ વિશેષાધિક છે ૧[illegible], તેથી વનસ્પતિકાયના જીવ નપુંસકવેદે અનંત ગુણા છે ૧૭ એ તિર્યંચનો વિસ્તારથી કહ્યો હવે મનુષ્યનો વિવરી કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ, ને છપન અંતરદ્વીપના, મનુષ્યની સ્ત્રીમધ્યે કર્મભૂમિ અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપના મનુષ્ય પુરૂષ મધ્યે કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપનો મનુષ્ય નપુંસક મધ્યે, એટલા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઊત્તર—હે ગૌતમ, છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય પુરૂષ ને તેની સ્ત્રી એ બે સરખા પણ સર્વથી થોડા છે ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષ ને તેની સ્ત્રી એ બે સરખા પણ છપન અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી હરીવાસ રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્ર અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂનાથી સંખ્યાતગુણા છે ૩, તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા પણ હરીવાસ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથી ભરત ઐરવતના મનુષ્ય પુરૂષ વેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી ભરત, ઐરવત કર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૬ તેથી પુર્વ માહાવિદેહ, પશ્ચિમ માહાવિદેહ કર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી પુર્વમાહાવિદેહ પશ્ચિમ માહાવિદેહના મનુષ્યની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૮ તેથી છપન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે ૯, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ, અકર્મભૂમિના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, એમ જાવત્ પુર્વનીપરે પુર્વ માહાવિદેહ પશ્ચિમ માહાવિદેહ કર્મભૂમિના મનુષ્ય નપુંસકવેદે સંખ્યાતગુણા છે ૧૪ એ મનુષ્યનો અલ્પબહુત્વ વિસ્તારી કહ્યો. હવે ચારજી દેવતાનો વિવરીને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત દેવાંગના મધ્યે ભવનપતિની વ્યંતરીની, જ્યોતિષીની ને વૈમાનિકની દેવી દેવતા પુરૂષ મધ્યે ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી ને વૈમાનિક, દેવલોકમાં સૌધર્મા

દેવલોકના દેવપુરૂષથી જાવત્ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવપુરૂષમાં ને નારકી નપુંસકમાં રત્નપ્રભા જાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસક એટલા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવ પુરૂષવેદે છે ૧, તેથી ઉપરી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨, એમ જાવત્ પૂર્વપરે આરણ્યુત નવમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૮, તેથી સાતમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૯, તેથી છઠી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તેથી સહસ્રાર આઠમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧, તેથી સાતમા માહાશુક્ર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૨, તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩, તેથી છઠા લાંતક દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪ તેથી ચોથી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૫ તેથી પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૬, તેથી ત્રીજી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭ તેથી ચોથા માહેંદ્ર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૮ તેથી ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૯ તેથી બીજી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૦, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૧, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૨૨ તેથી પહેલા સૌધર્મ દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૩ તેથી પહેલા સૌધર્મ દેવલોકની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૨૪ તેથી ભવનપતિ દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૫, તેથી ભવનપતિની દેવી સંખ્યાત ગુણી છે ૨૬, તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૭, તેથી વ્યંતરીક દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૮ તેથી વ્યંતરીકની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૨૯ તેથી જ્યોતિષી દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૩૦, તેથી જ્યોતિષી દેવતાની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૩૧ એ દેવના નારકીના અલ્પબહુત્વ વિસ્તારીને કહ્યો હવે ચારે ગતીનો અલ્પબહુત્વ વિસ્તારીને કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચજોનીની સ્ત્રીમાં જળચરી, થળચરી ને ખેચરી તિર્યંચજોનીના પુરૂષમાં જળચર, થળચર ને ખેચર તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં તેમાં વળી એકેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં પૃથ્વીકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, અપકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, અગ્નિ વાયુ ને વનસ્પતિકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, બેઇંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક, તેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક ચોરેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક ને પંચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં જળચર થળચર, ને ખેચર નપુંસક મનુષ્યની સ્ત્રીમાં કર્મભૂમિની અકર્મભૂમિની ને છપન અંતરદ્વીપની સ્ત્રી મનુષ્ય પુરૂષમાં કર્મભૂમિના અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના પુરૂષ મનુષ્ય નપુંસકમાં કર્મભૂમિના અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના નપુંસક દેવાંગનામાં ભવનપતિની, વ્યંતરીકની જ્યોતિષીની, ને વૈમાનિકની દેવી દેવ પુરૂષમાં ભવનપતિના વ્યંતરીકના જ્યોતિષીના ને વૈમાનિકના પુરૂષ તેમાં પણ સૌધર્મ દેવલોકના જાવત્ નવ ગ્રૈવેયક ને પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવપુરૂષ નારકી નપુંસકમાં રત્નપ્રભા પૃથ્વીના

નારકી નપુંસક જાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસક એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૮

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય સ્ત્રી પુરૂષ એ બે સરખા ને સર્વથી થોડા છે ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને છપન અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી હરીવાસ, રમ્યકવર્ષના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને પુર્વલાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી હેમવત, ઐરણ્યવત ક્ષેત્રના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને હરીવાસ, રમ્યકવર્ષથી સંખ્યાત ગુણા છે ૪ તેથી ભરત, ઐરવત કર્મભૂમિના પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી ભરત, ઐરવત એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી ૬, તેથી પુર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહના મનુષ્ય પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથી પુર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રની મનુષ્યણી સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૮ તેથી પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૯, તેથી ઉપલી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાતગુણા છે ૧૦, તેથી મધ્યની ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૧, તેથી હેઠની ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૨, તેથી બારમા અચ્યુત દેવલોકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તેથી અગ્યારમા આરણ દેવલોકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૪, તેથી દશમા પ્રાણત દેવલોકના દેવ પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૫ તેથી આણત નામા નવમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૧૬, તેથી સાતમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭, તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક, અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૮ તેથી સહસ્સાર આઠમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૯, તેથી મહાશુક્ર સાતમા દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૦, તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે ૨૧, તેથી છઠા લાંતક દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૨, તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક, અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૩, તેથી પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૪, તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૫ તેથી ચોથા માહેંદ્ર દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૬ તેથી ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૭ તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૮, તેથી છપન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૯, તેથી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ અકર્મભુમિના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩૦, તેથી હરીવાસ, રમ્યકવાસ ક્ષેત્રના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩૧, તેથી હેમવય, ઐરવય ક્ષેત્રના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણાછે ૩૨, તેથી ભરત, ઐરણ્યવતના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા ૩૩, તેથી પુર્વમહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા ૩૪, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩૫ તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૩૬, તેથી સૌધર્મા પેહેલા દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૩૭, તેથી સૌધર્મા પેહેલા દેવલોકની દેવાંગના સંખ્યાતગુણી છે ૩૮,

તેથી ભવનપતિના દેવતા પુરુષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩૯, તેથી ભવનપતિ દેવતાની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૪૦ તેથી પેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુસકવેદે અસં ખ્યાત ગુણા છે ૪૧ તેથી ખેચર તિર્યંચજોનીયા પુરુષ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪૨, તેથી ખેચર તિર્યંચજોની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૪૩ તેથી થળચર તિર્યંચજોનીયા પુરુષ સંખ્યાત ગુણા છે ૪૪, તેથી થળચર તિર્યંચ જોની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૪૫, તેથી જળ ચર તિર્યંચ પુરુષવેદ સંખ્યાત ગુણા છે ૪૬ તેથી જળચર તિર્યંચજોની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે ૪૭, તેથી વ્યંતરીક દેવતા પુરુષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૪૮, તેથી વ્યંતરીક દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૪૯, તેથી જ્યોતિષી દેવતા પુરુષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૫૦ તેથી જ્યોતિષી દેવાંગના સંખ્યાત ગુણીછે ૫૧ તેથી ખેચર તિર્યંચ જોનીયા નપુસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૫૨ તેથી થળચર નપુસક સંખ્યાત ગુણા છે ૫૩, તેથી જળચર તિર્યંચજોનીયા નપુસક સંખ્યાત ગુણા છે ૫૪ તેથી ચઉરેન્દ્રી નપુસક વિશેષાધિક છે ૫૫, તેથી તેઈંદ્રી નપુસક વિશેષાધિક છે ૫૬, તેથી બેઈંદ્રી નપુસક વિશેષાધિક છે ૫૭, તેથી અગ્નીકાયા એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૫૮, તેથી પૃથ્વીના જીવ વિશેષાધિક છે ૫૯, તેથી અપકાય (પાણી) ના જીવ વિશેષાધિક છે ૬૦, તેથી વાયુકાયના જીવ વિશેષાધિક છે ૬૧, તેથી વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુસક અનંતગુણા છે ૬૨, (અનંતકાય માટે) એ ચારે ગતીનો અલ્પબહુત્વ કહ્યો એ ત્રણે વેદનો અલ્પબહુત્વ થયો

૩૬. ત્રણ વેદની સ્થિતિ, અધિકતા ને સમુદ્ર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતમુહુર્ત ઈત્યાદિક જેમ પુર્વે ૨૮ નબરમા સ્ત્રીવેદ (તિર્યંચણી, મનુષ્યણી, અને દેવાંગના) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાળ અને અલ્પબહુત્વનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો એમ પુરુષનો ને નપુસકનો પણ કાળ જાણવો વળી ત્રણે વેદનું આંતરૂં જેમ પુર્વે કહ્યું છે તેમ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી તિર્યંચજોનીયા પુરુષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચજોનીયા પુરુષથકી તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી ત્રીગુણી ને ત્રણ અધિક છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રી મનુષ્ય પુરુષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ મનુષ્ય પુરુષથકી, મનુષ્યની સ્ત્રી સત્તાવીશગુણી ને સત્તાવીશ અધિક છે?

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાની સ્ત્રી દેવતા પુરુષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતાની સ્ત્રી દેવતા પુરુષથકી બત્રીશગુણી ને બત્રીશ અધિક છે

એ ત્રીજી પ્રતપત્તીમા એટલા ભેદ છે તે—પ્રથમ ભેદનું આઉખુ ૧, વેદની કાયસ્થિતિ ૨, વેદાંતર ૩, અલ્પ, બહુત્વ ૪ વેદના બંધની સ્થિતિ ૫, ને વેદનો કેહવો વિષય છે તે ૬ એ ૭ બોલનો વિચાર કહ્યો ॥ ઇતિશ્રી જીવાભીગમસુત્રે ત્રણ ભેદે સંસારી જીવનો અધિકાર સંપુર્ણ

૩૭ ચાર પ્રકારે સસારી જીવ.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જે આચાર્ય એમ કહે છે જે ચાર પ્રકારે સસારી જીવ તે કઈ રીતે કહે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી ૧, તિર્યંચજાતીના ૨ મનુષ્ય ૩, ને દેવતા ૪ એ ચાર પ્રકારે જાણવા

૩૮ નારકીના પ્રથમ ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે પહેલી પૃથ્વીના નારકી ૧, બીજી પૃથ્વીના નારકી ૨, ત્રીજી પૃથ્વીના નારકી ૩, ચોથી પૃથ્વીના નારકી ૪, પાચમી પૃથ્વીના નારકી ૫, છઠી પૃથ્વીના નારકી ૬ ને સાતમી પૃથ્વીના નારકી ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી પૃથ્વીનું શુ નામ છે, અને શુ તેનુ ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધમા તેનુ નામ છે, ને રત્નપ્રભા નામે ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી પૃથ્વીનું શુ નામ છે, ને શુ તેનુ ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વસા તેનું નામ છે, ને શકરપ્રભા નામે તેનુ ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી પૃથ્વીનું શુ નામ છે, ને શુ તેનુ ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સેના તેનું નામ છે, ને વાલુપ્રભા નામે તેનુ ગોત્ર છે?

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી પૃથ્વીનુ શુ નામ છે, ને શુ તેનુ ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અજના તેનુ નામ છે, ને પકપ્રભા નામે ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી પૃથ્વીનુ શુ નામ છે, ને શુ તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રીષ્ટા તેનુ નામ છે, ને ધુમપ્રભા નામે ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી પૃથ્વીનુ શુ નામ છે, ને શુ તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મઘા તેનુ નામ છે, ને તમપ્રભા નામે તેનું ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી પૃથ્વીનું શુ નામ છે, ને શુ તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, માઘવઇ તેનું નામ છે, ને તમતમા નામે તેનું ગોત્ર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ એશી હજાર જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી સકરપ્રભા પૃથ્વી કટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને બત્રીશ હજાર જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી વાલુપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને અઠાવીશ હજાર જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને વીશ હજાર જોજનની જાડપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાચમી ધુમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ એક લાખ ને અઢાર હજાર જોજનની જાડપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠી તમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને સોળ હજાર જોજનની જાડપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી તમતમા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને આઠ હજાર જોજનની જાડપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના કેટલા કાંડ (ભાગ) છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભાગ છે ખરકાંડ (કઠણભાગ) ૧, પંકબહુલકાંડ (ઘણા કાદવરૂપ) ૨, ને અપબહુલકાંડ (પાણીમય) ૩
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાંડ કેટલા પ્રકારનો છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ પ્રકારનો છે પ્રથમ રત્નનો ૧ વજ્ર ૨, વૈડુર્ય ૩, લોહીતાક્ષ ૪, મસારગલ ૫ હંસગર્ભ ૬, પુલક ૭, સોગંધીક ૮, જોતીરસ ૯ અંજન ૧૦, અંજન પુલક ૧૧, રજત (રૂપુ) ૧૨, સુવર્ણ ૧૩ અંકરત્ન ૧૪, સ્ફટિક ૧૫, ને રીષ્ટરત્નનો કાંડ ૧૬
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સોળ પ્રકારનો ખરકાંડ છે તેમા પહેલો રત્ન કાંડ કેટલા પ્રકારનો છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારનો છે એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાંડ સુધી સર્વ એકેક પ્રકારનાજ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમા પંકબહુલકાંડના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેનો એકજ ભેદ ઘણા કાદવરૂપ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ અપબહુલકાંડના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેનો પણ એકજ ભેદ ઘણા પાણીરૂપ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી કેટલા પ્રકારની છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ એક પ્રકારની એમજ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક સુધી સર્વ એ પ્રકારની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પહેલી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રીસલાખ નરકાવાશા છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પચવીશ લાખ નરકાવાશા છે,

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પદરલાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ લાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ લાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ નરકાવાશા તેમા પાચ ઓછા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ મોટા નરકાવાશા છે તેના નામ કહે છે કાળ ૧ મહાકાળ ૨ રોરૂક ૩ મહારોરૂક ૪ ને અપયઠાણુ ૫

એ સાત નરકના થઈને ચૌરાશી લાખ નરકાવાશા છે તેની ગાથા કહે છે

तीसाय पणवीसा; पन्नरस दसेव तिन्नीय हवंति

पचुण सय सहस्स, पचेव अणुत्तरा नरगा ॥१॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધી, (નીચે જળરૂપ) ઘનવાય, (નીચે વાયરૂપ) તનવાય, (સુક્ષ્મવાયરૂપ) ને આકાશ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા ઘનોદધિ, ઘનવાય, તનુવાય, ને આકાશ એ ચાર છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન,—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાડ સોળહજાર જોજન જાડપણે છે તેમા પ્રથમનો રત્નકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાડ પર્યંત જાણવુ (એટલે ખરકાડ સોળ હજાર જોજનનો તેમા સોળ બે જેથી દરેક બહ એકે હજાર જોજનનો સર્વે મળી સોળ હજાર જોજન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પકબહુલકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચોરાશી હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો અપબહુલકાડ કેટલો જાડપણે છે?

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી પકપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને વીસ હજાર જોજનની જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી ધુમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક લાખ ને અઢાર હજાર જોજનની જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત છઠી તમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને સોળ હજાર જોજનની જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી તમતમા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને આઠ હજાર જોજનની જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના કેટલા કાડ (ભાગ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભાગ છે ખરકાડ (કઠ્ઠણભાગ) ૧, પકબહુલકાડ (ઘણા કાદવરૂપ) ૨, ને અપબહુલકાડ (પાણીમય) ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાડ કેટલા પ્રકારનો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સોળ પ્રકારનો છે પ્રથમ રત્નનો ૧ વજ્ર ૨ વૈડૂર્ય ૩, લોહીતાક્ષ ૪, મસારગલ ૫ હંસગર્ભ ૬, પુલક ૭, સોગંધીક ૮, જોતીરસ ૯ અંજન ૧૦, અંજન પુલક ૧૧, રજત (રૂપુ) ૧૨ જાતરૂપ ૧૩ અંકરત્ન ૧૪, સ્ફટિક ૧૫, ને રીષ્ટરત્નનો કાડ ૧૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સોળ પ્રકારનો ખરકાડ છે તેમા પહેલો રત્ન કાડ કેટલા પ્રકારનો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારનો છે એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાડ સુધી સર્વ એકેક પ્રકારનાજ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમા પકબહુલકાડના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો એકજ ભેદ ઘણા કાદવરૂપ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ અપબહુલકાડના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેનો પણ એકજ ભેદ ઘણા પાણીરૂપ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી કેટલા પ્રકારની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક પ્રકારની એકાકાર છે એમ જાવત્ સાતમી નરક સુધી સર્વ એક પ્રકારની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રીસલાખ નરકાવાસા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પચવીસ લાખ નરકાવાસા છે,

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, પદર લાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી નરકે કેટના નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ લાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી નરકે કેટના નરકાવાશા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ લાખ નરકાવાશા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ નરકાવાશા તેમા પાચ ઓછા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી નરકે કેટના નરકાવાશા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ મોટા નરકાવાશા છે તેના નામ કહે છે કાળ ૧ મહાકાળ ૨ રોરૂક ૩ મહારોરૂક ૪ ને અપયઠાણુ ૫

એ સાત નરકના થઇને ચોરાશી લાખ નરકાવાશા છે તેની ગાથા કહે છે

तीसाय पण्णविसा, पन्नरस दसेव तिन्नीय हवंति
पचुण सय सहस्स, पंचेव अणुत्तरा नरगा ॥१॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધી, (નીચ જળરૂપ) ઘનવાય, (નીચ વાયરૂપ) તનવાય, (સુક્ષ્મવાયરૂપ) ને આકાશ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા ઘનોદધિ, ઘનવાય, તનુવાય, ને આકાશ એ ચાર છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન,—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાડ સોળહજાર જોજન જાડપણે છે તેમા પ્રથમનો રત્નકાડ કેટનો જાડપણે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાડ પર્યંત જાણવુ (એટલે ખરકાડ સોળ હજાર જોજનનો તેમા સોળ ભેદ જેથી દરેક ભેદ એકેક હજાર જોજનનો સર્વ મળી સોળ હજાર જોજન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પકબહુલકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ચોરાશી હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો અપબહુલકાડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, વીગીહજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધીનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, વીસ હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનવાયનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, અસખ્યાતા હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે તનવાયનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, એ પહેલી નરકના ઘનવાયની હેઠે અસખ્યાતા હજાર જોજનનો તનવાય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને હેઠે આકાશ કેટલા જોજનનો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, એ પહેલી નરકના તનવાયની નીચે અસખ્યાતા હજાર જોજનનો આકાશ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધીનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, વીસ હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનવાય કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, અસખ્યાતા હજાર જોજનનો છે, એમ તનવાય ને આકાશ પણ અસખ્યાતા હજાર જોજનનો છે એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમા એકલાખ ને એંશીહજાર જોજનના પીંડમાહે ક્ષેત્ર છેદન બુધ્યે પ્રતર વિભાગે છેદતાંથકે વર્ણથકી કાળા લીલા રાતા, પીળા ને ધોળા દ્રવ્ય છે? ગધથકી સુગધ, દુર્ગંધ દ્રવ્ય છે? ને રસથકી તીક્ત કડુક, કસાયેલો, ખાટા, મીઠો એ પાચ રસ છે? વળી સ્પર્શથકી કઠીણુ કોમળ, ભારી હલુઓ, ટાઢો, ઉનો ચીગટો લુખો એ આઠ સ્પર્શ છે? ને સસ્થાનથકી પરીમડળ વૃત્ત, ત્રસ, ચતુરસ, ને લબ એ પાચ સસ્થાને પરીણીત છે? માહોમાહે અન્યોઅન્ય બધાણા છે? માહોમાહે સ્પર્શ છે? માહોમાહે અવગાહ્યા છે? માહોમાહે સ્નેહ પ્રતિબધ છે? માહોમાહે સબધપણે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, હા છે એજ પ્રમાણે છે એ સમયે પુદ્ગળ ફરી ફરીને પુદ્ગળ ફરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાહે ખરકાડ સોળહજાર જોજનને જાડપણે છે તે કાડ ક્ષેત્ર છેદન બુધ્યે છે તેથકી વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય યાવત્ આઠ સ્પર્શ પર્યંત છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, હા છે (એ બધા બોલ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાહે સોળહજાર જોજનનો ખરકાડ તેમા પ્રથમ રત્નકાડ એકહજાર જોજનનો જાડપણે છે તે મધ્યે ક્ષેત્ર છેદન બુધ્યે છેદતેથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય યાવત્ સ્પર્શ પર્યંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, છે એમ જાવત્ ગોળમા રીષ્ટમાડ પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાહે ખરકાંડ ચોરાસીહજાર જોજનનો જાડ પણે છે, તે મધ્યે ક્ષેત્ર છેદ બુધ્યે છેદતેથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય જાવત્ આડ સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે એમ અપબહુલકાંડ એશીહજાર જોજનને જાડપણે છે, તેનું પણ એમજ પુર્વની રીતે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધી વીશ હજાર જોજન જાડપણે છે, તેમા ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે વર્ણ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (એમ બધા બોલ કહેવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઘનોદધીની હેઠે ઘનવાય અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે, તેમા ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે વર્ણ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (એમ બધા બોલ પુર્વની રીતે કહેવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઘનવાય હેઠે તનવાય પણ અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે તેમા ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય પ્રમુખ પુર્વનીપરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (એમ બધા બોલ પુર્વની રીતે કહેવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તનવાય હેઠે આકાશ પણ અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે તે માટે ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે પૂર્વનીપરે વર્ણની જાવત્ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (એમ બધા બોલ પુર્વની રીતે કહેવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી એક લાખ ને બત્રીસ હજાર જોજન જાડપણે છે, તેમા ક્ષેત્રછેદન પ્રતર વિભાગ બુધ્યે છેદતેથકે પાચ વર્ણદ્રવ્ય છે? જાવત્ પાચ સસ્થાનવત માહોમાહે મળી રહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા જાવત્ પુર્વની રીતે માહા માહી મળી રહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત,બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી હેઠે એમ ઘનોદધી પણ વીસ હજાર જોજન જાડપણે છે. તે હેઠે ઘનવાય અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે તે હેઠે તનવાય પણ અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે તે હેઠે આકાશ પણ અસખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે તે માહે ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે વર્ણ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા છે એમ જાવત્ સાતમી સુધી પર્યંત અધિકાર જેમ શર્કરપ્રભાનો કહ્યો તેમજ જાણવો (આહી રત્નપ્રભાની ભલામણ નહીં દેતા શર્કરપ્રભાની ભલામણ દીધી તેનું કારણ એ જે રત્નપ્રભાના ખરકાંડ પ્રમુખ ત્રણ પ્રકારે છે, ને શર્કરપ્રભાનો એકજ પ્રકાર છે, માટે છ નરકે એક પ્રકાર હોવાથી શર્કરપ્રભાની ભલામણ દીધી એ ભાવાર્થ જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપ લા ચરીમાતથકી તેમ ો હેઠલો ચરીમાત તે વચે કેટલો અબાધાઇ અતર ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક હજાર જોજનનો છે (કાંડ એક હજાર જોજનનો છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરના ચરીમાતથકી બીજો જે રત્નકાંડ તેહનો પણ ઉપરલો ચરીમાત, તે વચ કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે (રત્નકાંડ આશ્રી જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઉપરલા ચરીમાતથકી બીજો જે વજ્રકાંડ તેહનો હેઠલો ચરીમાત તે વચ કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર જોજનનો છે (રત્નકાંડ ને વજ્રકાંડ બે થઇને) એમ એણે અભિપ્રાયે જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાંડના ઉપરલો ચરીમાતે પંદર હજાર જોજનનો છે ને હેઠલે ચરીમાતે સોળ હજાર જોજનનો અતર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાતથકી પંકબહુલકાંડનો ઉપરલો ચરીમાત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો છે (ખરકાંડ આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાતથકી પંકબહુલકાંડનો હેઠલો ચરીમાત તે વચે કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ જોજનનો છે (ખરકાંડ ને પંકબહુલકાંડ થઇને)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરના ચરીમાતથકી અપબહુલકાંડનો ઉપરલો ચરીમાત, તે વચે કેટલો અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ એક લાખ જોજનનો છે (ખરકાંડ ને પંકબહુલકાંડ થઇને)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાતથી અપબહુલકાંડનો હેઠલો ચરીમાત, એ વચે કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ એંસી હજાર જોજનનો છે (તે એમ જે સોળ હજારનો ખરકાંડ ચોરાસી હજારનો પંકબહુલકાંડ ને એંસી હજારનો અપબહુલકાંડ એ સર્વ મળી એક લાખ એંસી હજાર જોજન થાય તે આશ્રી જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાત ને રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે જે ઘનોદધી તેનો પણ ઉપરલો ચરીમાત તે વચે કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક લાખ એંસી હજાર જોજનનો છે (તે પુરવી રીતે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાત ને ઘનોદધીનો હેઠલો ચરીમાત તે વચે કેટલો અબાધાઇ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે લાખ જોજનનો છે (તે એમ જે ગોળ હજારનો ખરભાગ, ચોરાશી હજારનો પંકબહુલકાંડ, એંશી હજારનો અપબહુલકાંડ ને વીસ હજાર જોજનનો ઘનોદધી એમ બે લાખ જોજન જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરનો ચરીમાંત ને તે હેઠે ઘનવાયનો પણ ઉપરનો ચરીમાંત, તે બન્ને કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે લાખ જોજનનો છે (તે પુર્વની રીતે જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપલો ચરીમાંત ને ઘનવાયનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે (તે એમજે પુર્વના બે લાખમાં અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો ઘનવાય ભળ્યો માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તે હેઠે તનવાયનો પણ ઉપરલો ચરીમાંત, તે બન્ને કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વની રીતે અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તનવાયનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે (પુર્વનામાં અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો તનવાય ભેળવો અસંખ્યાતામાં અસંખ્યાતા ભળે તો પણ અસંખ્યાતા થાય કેમકે અસંખ્યાતાના અસંખ્યાતા ભેદ છે માટે વીરૂદ્ધ નહિ) એમ એહ અભિપ્રાયે હજી જે અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો આકાશ છે, તેનુ પણ તેજ રીતે અંતર જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તેનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને બત્રીસ હજાર જોજનનો છે (બીજી નરકનો જાડપણો લેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને ઘનોદધીનો હેઠલો ચરીમાંત તે વચ્ચે કેટલો અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખને બાવન હજાર જોજનનો છે (વીશહજારનો ઘનોદધી ભળ્યો માટે) એમ પુરવે અભીપ્રાયે ઘનવાય અસંખ્યાતા જોજનના અબાધાએ છે એમજ તનવાય ને આકાશ પર્યંત જાણવું વળી એજ રીતે સાતમી નરક પર્યંત, પણ એટલો વિશેષ કે જે જે નરકે જેટલું જાડપણું છે તેમધ્યે ઘનોદધીનું વીશ હજાર જોજનનું જાડપણું ભેળીએ તે શર્કરપ્રભાને અનુસારે જાણવું

હવે ઘનોદધીનું નરકના પીંડ સહીત પ્રમાણ કહેછે વાલુપ્રભા ત્રીજી નરકે, એક લાખ ને અડતાલીસ હજાર જોજનનું જાડપણ છે (તે એમ જે એક લાખ અઠાવીશ

ઉતર—હે ગૌતમ, હા, એ ગર ે ેમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જ્યા કેટલુ ઘન વાત્ જ પણ ૯ ત્યા તરત તેમજ કાનુ એમ તાામ ાવ પણ જાવત્ ગ સાતમી ૯ પર્યંત ત્યા કટલુ જાણવું ે ત્યા તેણુ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અ ત પ્રભા પૃથ્વી ઘ ા ધી કાળો કેવો આકાર છે?

ઉતર—હે ગ ામ ર કાળાકારે છે (ચુડી આકાર) એ ર પ્રભા પૃથ્વીને ચોપખેર વીગી હુ છે એમ જાવત્ સાતમી ન ક પર્યંત ઘોદધીનુ વાગ જાણું પણ એટલો વિશેષ જ પોતપોતાની રક પૃથ્વી ીવી ત્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત અ ત પ્રભા પૃથ્વી ઘ ા ાનુ કાળ કરો આકાર છે?

ઉતર—હે ાતમ, ર ળાકારે છે તેમ ર જાવત્ જણે રત્નપ્રભા પૃથ્વી ઘોદધી વગા સર્વ રિ ચાપખેર વીરી રહ્યુ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત ઘનવાયનુ વગર જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ પ્રભા પૃથ્વીનુ તનવાયુ વગર કેવો આકાર છે?

ઊતર—હે ગાતમ, વ ળાકારે છે ાવત્ જણે ર પ્ર ા પૃથ્વીનુ ઘનવાયનુ વગા સર્વથી ચોપખે વીટ્યુ છે એમ જાવત્ સાતમી રક પર્યંત તનુવાય વગાકારે જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ પ્રભા પૃથ્વી ક ા જોજન લાબપણે પહોળપણે ે કેટલા જોજન પરિધિપણે છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, અસખ્યાતા હજાર જોજન લાબપણે, પહોળપણે છે ે અસખ્યાતા હજાર જોજન પરિધિપણે છે એમ જાવત્ સાતમી રક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી અને ે મધ્યભાગે સર્વથી જાડપણે સરખી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા સર્વ ઠામે સરખી છે એમ જાવત સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ પૂર્વ કાળે અનુક્રમે કરી સર્વ જીવ ઉપના છે, કે સમકાળે સર્વ જીવ ઉપા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સર્વ જીવ પુર્વ કાળે અનુક્રમે કરી અનતીવાર ઉપના છે પણ સર્વ જીવ સમકાળે (એકી વખતે) ઉપના નથી (કેમકે નરક સિવાય બીજી ગતિના જીવ ન મરે) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી, પુર્વ સર્વ જીવે કાળે અનુક્રમે કરી છાડી છે? કે સમકાળ સર્વ જીવે છાડી છે?

ઉતર—હે ગાતમ એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી પુર્વે સર્વ જીવે કાળને અનુક્રમે કરી અનતીવાર છાડી છે પણ સમકાળે સર્વે જીવે છાડી નથી (કેમકે છાડે તો નરક ગતિનો અભાવ થાય) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ, સર્વ પુદ્ગળ કુવેં કાળો અનુક્રમે કરી પેદા છે? કે સમકાળે સર્વ પુગળ પેદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સર્વ પુદ્ગળ પુર્વ કાળો અનુક્રમે કરી અનતી વાર પેદાછે પણ સમકાળે સર્વ પુગળ પેદા નથી એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી પુર્વે કાળો અનુક્રમે કરી સર્વ પુગળે છાડી છે? કે સમકાળે સર્વ પુદ્ગળ છાંડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી પુર્વે કાળ અનુક્રમે કરી સર્વ પુગળે અનતીવાર છાડી છે પણ સમકાળે સર્વ પુગળે છાડી નથી (કેમકે કેટલાએક પુદ્ગળ બાર પણ છે) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી શુ શાશ્વતિ છે? કે અશાશ્વતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શાશ્વતિ પણ છે, ને અશાશ્વતિ પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત શુ કારણથી એમ કહો છો જે શાશ્વતિ પણ છે ને અશાશ્વતિ પણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યપણે શાશ્વતિ છે, અચળ છે, ને પર્યાયપણે તે વર્ણના પર્યાય, ગંધના પર્યાય, રસના પર્યાય ને સ્પર્સના પર્યાયપણે કરી અશાશ્વતિ છે તે માટે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે શાશ્વતિ પણ છે ને અશાશ્વતિ પણ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી કાળથી કેટલા કાળની છે, ને કેટલા કાળ સુધી રહેશે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કોઇ એ કાળથી નથી તેમ એ પૃથ્વી કોઇ કાળે હતી નહીં એમ પણ નથી, તેમ કોઇ કાળે એ પૃથ્વી નથી એમ પણ નથી, તેમ કોઇ કાળે એ પૃથ્વી નહી હોય એમ પણ નથી એ પૃથ્વી અનાદિ કાળ થી છે વર્તમાન કાળે પણ છે ને અનાગત (આવતે) કાળે પણ હમ્મેશ ધ્રુવ છે નીત્ય છે, શાશ્વતિ છે તેનો કાળાંતરે પણ ક્ષય નથી, ઘટતી, વધતી નથી, અવસ્થિત છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપલા ચરીમાતથકી હેઠેલા ચરીમાત એ બે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને એસી હજાર જોજનનો અબાધા છે (એ નરક નું જાડ પણ જાણવુ) .

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઉપરલા ચારીમાતથકી ખર કાંડનો હેઠેલો ચરીમાત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો છે (આગળ આ રીતે જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી શે આકાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકાર (ગોળ) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનુ ખર કાડ શે આકાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકાર (ગોળ) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનુ ખર કાડનુ પ્રથમ રત્ન કાડ શે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકારે (ગોળ) છે એમ જાવત્ ગોળમા રીષ્ટ કાડ પર્યંત જાણવુ એમજ પકબહુલકાડ, અપબહુલકાડ, ઘનોદધી, ઘનવાય, તનવાય, ને આકાશ એ સર્વ ઝાલરને આકારે (ઢત ગોળ) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી શે સસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ શર્કરપ્રભા, તેના ઘનોદધી, ઘનવાય પ્રમુખ સર્વ ઝાલરને આકારે છે તે જેમ શર્કરપ્રભાની વ્યક્તવ્યતા કહી એમ જાવત્ સાતમી નર્ક પર્યંત જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વના છેડા થકી કેટલો અબાધાએ છેટે લોકનો અંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાર જોજન અબાધાએ લોકનો અંત છે (એટલે બાર જોજન છેટે અલોક છે) એમ દક્ષીણથી, પશ્ચિમથી ને ઉત્તરથી પણ બાર જોજન છેટે અલોક છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વના છેડાથકી કેટલે છેટે અલોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ ઉણા તેર જોજન છેટે અલોક છે એમ ચારે દિશાએ બાર જોજનને બે તૃતીયાશ છેટે અલોક છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી વાલુપ્રભા પૃથ્વીના પૂર્વ દિશાના છેડાથકી કેટલે છેટે અલોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક જોજનને ત્રીજે ભાગે અધિક તેર જોજન છેટે અલોક છે એમ ચારે દિશાએ અબાધાએ (છેટે) અલોક છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચોથી આદિ નર્ક ચારે દિશાથી અલોક કેટલે છેટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ચોથી પકપ્રભાથી ચઉદ જોજન છેટે અલોક છે પાચમી ધુમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ ઉણા પનર જોજન છેટે અલોક છે છઠી તમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ અધિક પનર જોજને અલોક છે, અને સાતમી તમતમા નર્કે સોળ જોજન છેટે અલોક છે એમ ચાર દિશાએ જાણવુ (એમ દરેક નર્કે એક જોજનના ત્રણ ભાગ કરીએ એના બે બે ભાગ વધારતા જવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને છેડે પૂર્વનો ચરીમાત કેટલે ભેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રણ ભેદે છે પ્રથમ ઘનોદધીના વલય, બીજો ઘનવાયનો વલય ત્રીજો તનવાય વલય (ચોફેર) છે

પ્રશ્ન— હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો દક્ષીણ દિશો ચરીમાન કટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ ત્રણ ભેદ છે તે પૂર્વ દિશાની પરે જાવત્ પશ્ચિમ ઉત્તર દિશે પણ એમજ જાણવું એમ સર્વ પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી નરકે ઉત્તરદિશા પર્યંત પુર્વપરે જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઘનોદધીનું વળય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૬ જોજનનું જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બીજી શકરપ્રભાએ ઘનોદધીનું વળય કેટલું જાડપણે છે? જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વી સુધિ ઘનોદધીનું વળય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શકરપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ સહીત ૬ જોજન જાડપણે છે, વાળુપ્રભાએ ઘનોદધીનું વળય એક જોજનના ત્રીજા ભાગે ઊણા સાત જોજન જાડપણે છે પંકપ્રભાએ સાત જોજનનું, ધુમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ સહીત સાત જોજનનું, તમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગે ઊણા આઠ જોજનનું, તમતમા પૃથ્વીએ આઠ જોજન પુરા ઘનોદધીનું વળય જાડપણે છે, (દરેક નરકે જોજનનો ત્રીજો ભાગ વધારવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીએ બીજું ઘનવાયનું વળય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભાએ સાડાચાર જોજનનું છે, શકર પ્રભાએ પોણાપાચ જોજનનું, વાળુપ્રભાએ પાચ જોજનનું, પંકપ્રભાએ સવાપાચ જોજનનું, ધુમપ્રભાએ સાડાપાચ જોજનનું, તમપ્રભાએ પોણા છ જોજન ને તમતમા પૃથ્વીએ છ જોજનનું જાડપણે ઘનવાયનું વળય છે (દરેક નરકે એક ગાઉ એટલે પા જોજન વધારવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીએ ત્રીજું તનવાયનું વળય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભાએ છ ગાઉ, શકરપ્રભાએ ૬ ગાઉ અને એક ગાઉનો ત્રીજો ભાગ, વાળુપ્રભાએ એક ગાઉના ત્રીજા ભાગે ઊણા સાત ગાઉ, પંકપ્રભાએ સાત ગાઉ, ધુમપ્રભાએ એક ગાઉના ત્રીજા ભાગે અધીક સાત ગાઉ, તમપ્રભાએ એક ગાઉના ત્રીજા ભાગે ઊણા સાત ગાઉ, ને સાતમી તમતમાએ આઠ ગાઉ (બે જોજન) ને જાડપણે તનવાયનો વળય છે (દરેક નરકે ગાઉનો ત્રીજો ભાગ વધારવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઘનોદધીનું વળય છ જોજન જાડપણે છે, તે મધ્યે ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છેદતેથકે વપુથકી શ્યામ વર્ણ ગન્ધ વગેરે સરથાનવત એહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે એમ જાવત્ સાતમીનરક પર્યંત જ્યાં જેટલું જાડપણે છે ત્યાં તેટલું તેમજ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઘનવાયનું વળય સાડાચાર જોજન જાડપણે છે, તેહો ક્ષેત્ર છેદનબુધ્યે છે [illegible] વર્ણ પ્રમુખ છે?

હજાર જાડુપણા [illegible] પી. તમાં [illegible] હજાર ન્હેં [illegible] મોંહળી બિકળી એક લાખ બત્રીસ હજાર જોજનનું [illegible] પચ્ચીસ હજાર [illegible] એક લાખ ને ચાળીસ હજાર [illegible] પરમાન [illegible] પુણ્યનામે એક લાખ ને આડત્રીસ હજાર જોજનનું [illegible] તમપ્રભામે એક લાખ [illegible] સોળ હજાર જોજનનું [illegible] સાતમી તમતમા [illegible] એક લાખ ને આઠ હજાર [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન એમ [illegible] નરક પૃથ્વીના [illegible] છે તે કેટે આગમનો હલો [illegible] [illegible] !

ઉત્તર—ગૌતમ અસંખ્યાત [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન પહેલી [illegible] પૃથ્વી [illegible] પૃથ્વી [illegible] સંપી [illegible], કે [illegible] છે, કે [illegible]

[illegible]

ઉત્તર—ગૌતમ આ રત્નપ્રભા પૃથ્વી [illegible] સરખી [illegible] અધિક છે, પણ સંખ્યાતગુણી [illegible] તેમ [illegible] છે, પણ સંખ્યાતગુણી [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન [illegible] સંપી [illegible] સંખ્યાતગુણે [illegible] છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પુરપરે [illegible] એમ [illegible], એથી [illegible] પર્યંત [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન [illegible], સાતમી [illegible] સરખી છે, કે [illegible] છે, કે સંખ્યાતગુણી [illegible] તેમ [illegible] સંખ્યાતગુણે [illegible] છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એમ [illegible] પુરાર [illegible]

ત્યારે શ્રી ગૌતમ સ્વામી કહે છે, જે સ્વામી તમે [illegible] છો તે પ્રમાણ [illegible] ઇતિ [illegible] પહેલો ઉદ્દેશો પુરો થયો

[illegible] બીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, કેટલી [illegible] છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત છે [illegible] સાતમી તમતમા

* પ્રશ્ન—હે ભગવન એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં [illegible] લાખ ને એંશી હજાર જોજનના [illegible] ઉપર કેટલા જોજન અવગાહી જઈએ ત્યારે, ને હેટે કેટલા જોજન [illegible] ત્યારે [illegible] કેટલા લાખ નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ [illegible] પૃથ્વીનો એક લાખ ને એંશી હજાર જોજનનો પીંડ

જાડપણે છે તે મધ્યે ઉપરથી એક હજાર જોજન અવગાહીએ (મુકીએ) ને હેઠે પણ એક હજાર જોજન રહીએ મધ્યે એક લાખ ને અઠ્યોતેર હજાર જોજન પીંડમાં ત્યાં રત્ન પ્રભા પૃથ્વીનાં નારકા ત્રીસ લાખ નરકાવાસા છે એમ અનંતા તિર્થંકરે કહ્યું છે તે નરકા વાસા માહે ગોળ છે ને બહીર ચોખુણા છે યાવત અશુભ નરકો વિષે વેદના છે એમ એણે અભિપ્રાયે સર્વ પૃથ્વી વિષે નરકાવાસા આળાના કહેવા અને વિશેષે શ્રી પનવણાજી સુત્રના સ્થાનપદને અનુસારે જાણવા યાવત જે નરકે જેટલા નરકાવાસા છે તે નરકે તેટલા કહેવા એમ યાવત સાતમી નરક પર્યંત કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી નરકે કેટલા ઉત્કૃષ્ટા મોટા મોટા છે અનુત્તર-મોટાણું જેહનુ એવા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જેમ શ્રી પન્નવણાજી સુત્રના સ્થાનપદને વિષે કહ્યું છે તેમજ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા કયે સંસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે કહ્યા છે આવલીકાગત તે પંક્તિગત ૧ અને બીજા પંક્તિગત રહીત (પુષ્પાવિકરણ) તે છુટા કહીએ ૨, તીહાં જે પંક્તિગત નરકાવાસા છે તે ત્રણ ભેદે છે ગોળ ૧, ત્રીખુણિયા ૨ ને ચૌખુણા ૩ ને જે પંક્તિ રહીત નરકાવાસા છે તે વિવિધ પ્રકારને સંસ્થાને સંસ્થીત છે લોહના કોઠાને સંસ્થાને, મદિરા કરવાના ઠામને સંસ્થાને, રસોઇ કરવાના રસોડાને સંસ્થાને, લોઢીને સંસ્થાને લોહ કડાને સંસ્થાને, થાળીને સંસ્થાને, મોટા હાંડાને સંસ્થાને, તાપસના ભાજનને સંસ્થાને, લઘુ મારદલને સંસ્થાને, મોટા માદલને સંસ્થાને, નદીમુખ માદલને સંસ્થાને, (જે માદલ મધ્યે બાર વાજીંત્ર વાજે તે નદીમુખ માદલ કહીએ) મારગની દોડીને સંસ્થાને સુઘોષા ઘંટાને સંસ્થાને (સુઘોષા ઘંટ દેવતામાં છે) મોટી પડહીને સંસ્થાને ભાડાના ડબ્બાને સંસ્થાને મોટા ઢોલને સંસ્થાને, ભેરીને સંસ્થાને, ઝાલરને સંસ્થાને, કુતપને સંસ્થાને નાલને સંસ્થાને સંસ્થિત છે એમ યાવત છઠી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી નરકે નરકાવાસા કયે સંસ્થાને છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ બે પ્રકારના સંસ્થાને છે એક નરકાવાસો મધ્યનો વૃત્તાકારે (વાટલા ગોળ આકારે) છે ને ચાર ત્રસ (ત્રિખુણાકારે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા જાડપણે કેટલા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રણ હજાર જોજનના જાડપણે છે તે મધ્યે એક હજાર જોજનનો હેઠે પીંડ છે ને એક હજાર જોજન મધ્યે પોલા છે ને એક હજાર જોજન ઉપરે સંકુચિત ગોમટરૂપ છે એમ યાવત સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા કેટલા લાંબપણે, પહોળપણે ને કેટલા પરિધિએ ફરતા છે?

બત્રેન કાટ હોન તેહ્ની નરીગ્ની ચામગીતો સ્પર્શ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રતનપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવા પુદગલ સ્વાસોસ્વાસપણે પરણમે છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જે પુદગલ અનિષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ છે, તે પુદગલ નારકી શ્વાસોશ્વાસ પણે પ ણમે છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું વળી સાતે નરકે આહારના પુ ગળ પણ એમ જ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ ર પ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેટલી લેશ્યા છે?

ઉ તર—હે ગાતમ, એક કાપોત લેશ્યા છે એમ શર્કરપ્રભા બીજી નરક પણ એક કાપોત લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજી વાલુપ્રભાએ કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ બે લેશ્યા છે નીલ લેશ્યા ૧ ને કાપોત લેશ્યા ૨ તેમાં જે કાપોત લેશ્યાના ધણી ના કી તે ઝાઝા છે ને નીલ લેશ્યાના ધણી ના કી તે થોડા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી પંકપ્રભા નરકના નારકી કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક નીલ લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત પાચમી ધુમપ્રભા નરકના નારકી કેટલી લેશ્યા છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, તેને બે લેશ્યા છે કૃષ્ણ લેશ્યા ૧, ને નીલ લેશ્યા ૨ તેમા જે નીલ લેશ્યાના ધણી નારકી તે ઝાઝા છે ને કૃષ્ણ લેશ્યાના ધણી ના કી તે થોડા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત છઠ્ઠી તમપ્રભા નરકના નારકીને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, એક કૃષ્ણ લેશ્યા છે ને સાતમી નરકે પરમ કૃષ્ણ લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શુ સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી પણ છે, મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે, ને સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શુ જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે, ને અજ્ઞાની પણ છે તેમા જે જ્ઞાની છે તે નિશ્ચે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતજ્ઞાન ૨ ને અવધિજ્ઞાન ૩ ને જે અજ્ઞાની છે તેમા કેટલાએક બે અજ્ઞાનના ધણી છે ને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે વળી તેમા જે બે અજ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાનના ધણી છે ને જે ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન ને વિભંગ જ્ઞાનના ધણી છે (જે બે અજ્ઞાન કહ્યા તે પહેલી નરકે સમુર્છિમ તિર્યંચ ઉપજે તે ભણી કહ્યું કેમકે તેને ઉપજતી વેળાએ અપર્યાપ્તા લબ્ધે બે અજ્ઞાન હોય, પછે પર્યાપ્તા થયા પછી નિશ્ચે ત્રણે અજ્ઞાન લાભે) ને શેષ ૭ નરકે જ્ઞાની પણ છે ને અજ્ઞાની પણ છે તેમા જે જ્ઞાની છે તે નિયમા ત્રણ

જ્ઞાની ઘણી છે, ને જે અજ્ઞાની છે તે ત્રણ અજ્ઞાની ઘણી છે (અહીં ત્રણ અજ્ઞાન કહ્યા તેનુ કારણ એ જે પહેલી નરક સુધીજ સમુર્છિમ ઉપજે બીજી નરકે ઉપજે નહી તે માટે જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી, શુ મનજોગી છે કે વચનજોગી છે કે કાયજોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનજોગી છે, વચનજોગી છે, ને કાયજોગી પણ છે એમ જાવત સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શુ સાકારોપયોગી છે, કે અનાકારોપયોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકારોપયોગી પણ છે, ને અનાકારોપયોગી પણ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી અવધજ્ઞાને કરી કેટલુ ક્ષેત્ર જાણે, ને દેખે? એમ જાવત્ સાતમી નરકના નારકી અવધજ્ઞાને કટલું ક્ષેત્ર જાણે, ને દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભા પહેલી નરકના નારકી જઘન્યથી સાડાત્રણ ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાઉ અવધીજ્ઞાને કરી જાણે, ને દેખે બીજી શર્કરપ્રભાએ જઘન્યથી ત્રણ ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ સાડાત્રણ ગાઉ એમ એણે અભિપ્રાયે નરક નરકપ્રતે અર્ધ અર્ધ ગાઉ ઓછુ કરતા ત્રીજી નરકે જઘન્યથી અઢી ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ ચોથી નરકે જઘન્યથી બે ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ અઢી ગાઉ પાચમી નરક જઘન્યથી દોઢ ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉ છઠી નરકે જઘન્યથી એક ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ દોઢ ગાઉ સાતમી નરકે જઘન્યથી અર્ધ ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ એક ગાઉ નારકી અવધજ્ઞાને જાણે, ને દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ચાર સમુદ્ઘાત છે વેદના સમુદ્ઘાત ૧ કષાય સમુદ્ઘાત ૨, મારણાંતિક સમુદ્ઘાત ૩, ને વૈક્રીય સમુદ્ઘાત ૪ એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેહેવીક ભૂખ, તરસ ભોગવતાથકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,—એકેક રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના મુખને વિષે અસદ્ભાવ દ્રષ્ટાંતે કરી સર્વ સમુદ્રના પાણી ને સર્વ પુદ્ગળ ધાન પ્રમુખ પ્રક્ષેપે (નાખે) તોપણ નિશ્ચે તે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો નારકી તૃપ્ત ન થાય (ધ્રાપે નહીં) એટલે તેની ભૂખ ભાગે નહીં ને તૃષા પણ ભાગે નહીં એવી તે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી ક્ષુધાને પીપાસા ભોગવે છે એમ હે ગૌતમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી વૈક્રીય શરીર શુ એક રૂપ વકુવે, કે ઘણા રૂપ વકુવે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક રૂપ પણ વૈકુવે, ને ઘણા રૂપ પણ વૈકુવે તેમા એક રૂપ વૈકુવતો થકો એક મોટુ મુદ્ગરનુ રૂપ અથવા મુખડી, (પ્રહરણ વિશેષ) કરવત, ખડગ, શક્તિ,

અસન્નીમાંથી ઉપજે કે પંખીમાંથી ઉપજે કે ભુજપરસમાંથી ઉપજે, કે પરીસપમાંથી ઉપજે, ચતુંપદમાંથી ઉપજે કે સર્પમાંથી ઉપજે કે સ્ત્રીમાંથી ઉપજે, કે માછલા ને મનુષ્યમાંથી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગોતમ અસન્ની તિર્યંચમાંથી ઉપજે યાવત્ માછલા ને મનુષ્યમાંહેથી પણ ઉપજે

એમ એણે અનુક્રમે સાતે નરક ઉપજવાની જે ગાથા છે તેનો અર્થ કહે છે

પહેલી નરકે અસન્ની તિર્યંચ જાય બીજી નરક સુધી પરીસપ ભુજપર સર્પ જાય ત્રીજી નરક સુધી પંખી જાય ચોથી નરક સુધી સીંહ પ્રમુખ થળચર જાય પાંચમી નરક સુધી ઉરપરસપ જાય છઠી નરક સુધી સ્ત્રી જાય અને સાતમી નરક સુધી મછ જળચર ને મનુષ્ય જાય

પ્રશ્ન—હે ભગવન એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે એક સમે કેટલા નારકી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગોતમ જઘન્યથી એક, બે ત્રણ ને ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા પણ ઉપજે ને અસંખ્યાતા પણ ઉપજે એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી સમયે સમયે એકેકા કાઢતાથકા કેટલે કાળે કાઢી શકીએ?

ઉત્તર—હે ગોતમ, એ રત્નપ્રભાના નારકી અસંખ્યાતા છે તે સમયે સમયે એકેક કાઢતા થકા અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીએ, કાઢી શકીએ એમ કહ્યું છે (એ અસત કલ્પના દેખાડી છે પણ કોઇ અપહર્યા નથી) એમ યાવત્ સાતમી પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નારકીના શરીરની કેવડી અવગાહના (ઉંચાઇ) છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ તેના શરીરની અવગાહના બે પ્રકારની છે એક ભવધારણીક શરીર ને બીજી ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તેમાં ભવધારણીક શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે ને ઉત્કૃષ્ટી સાત ધનુષ ત્રણ હાથ ૭ આગુલની છે ને જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તેની અવગાહના જઘન્યથી આગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પનર ધનુષ ને અઢી હાથની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરકે નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ તેના ભવધારણી શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પનર ધનુષ ને અઢી હાથની છે ને ઉત્તર વૈક્રીય જઘન્ય આગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકત્રીશ ધનુષ ને એક હાથની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ ભવધારણી શરીર જઘન્ય આગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકત્રીશ ધનુષ ને એક હાથ ને ઉત્તર વૈક્રીય બાસઠ ધનુષ ને બે હાથની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાસઠ ધનુષ બે હાથ, ને ઉત્તર વૈક્રીય જઘન્ય આગુળનો સખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો પચીસ ધનુષની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ભવધારણી જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી એકસો પચીસ ધનુષ, ને ઉત્તર વૈક્રીય જઘન્ય આગુલનો સખ્યાતમોભાગ ને ઉત્કૃષ્ટ અઢીસો ધનુષની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી જઘન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અઢી સો ધનુષ ને ઉત્તર વૈક્રીય જઘન્ય આગુલનો સખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાચસે ધનુષની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આગુલને અસખ્યાતમે ભાગે (ઉપજતી વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાચસો ધનુષ્યની ને ઉત્તર વૈક્રીય શરીરની અવગાહના જઘન્ય આગુલને સખ્યાતમે ભાગે (કરતી વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર ધનુષ્યની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કયા સઘયણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ સઘયણથકી હીન છે, એટલે અસઘયણી છે કેમકે હાડ, રુધીર, નસાજાળ નથી, તે કારણે સઘયણ નથી ને જે પુદ્ગળ અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ તે તેહના શરીર સઘાતપણે પરણમે છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કયે સસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીર બે પ્રકારે છે એક ભવધારણી શરીર, ને બીજા ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તેમા જે ભવધારણી શરીર તે હુડ સસ્થાને છે ને ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તે પણ હુડ સસ્થાને છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કેવે વર્ણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળા છે કાળીજ પ્રભા છે જાવત્ ઉત્કૃષ્ટે કાળે વર્ણે છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીરનો કેવો ગધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે યથા દ્રષ્ટાંતે કહે છે જેહના સપના મડા એમ જાવત્ પુનપરે નરમનાથાની દુર્ગંધ કહી તેમ વર્ણન કરવો એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કેવે સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ફાટીજરી ની ચામડી છે ગાઠી માન છે, કઠીન સ્પર્શ છે જેહવો

ઉત્તર—હે ગૌતમ બે પ્રકારના છે, કોઇક નરકાવાસા સંખ્યાતા જોજન વિસ્તારે છે, ને કોઇક અસંખ્યાતા જોજન વિસ્તારપણે છે તેમાં જે નરકાવાસા સંખ્યાતા વિસ્તાર પણે છે તે સંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળાપણે છે ને સંખ્યાતા લાખ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે ને જે નરકાવાસા અસંખ્યાતા જોજન વિસ્તારપણે છે તે અસંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે પહોળાપણે છે, ને અસંખ્યાતા લાખ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે એમ જાવત છઠી તમા નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, સાતમી નરકના નરકાવાસા કેટલા લાંબપણે, પહોળાપણે ને પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે નરકાવાસા બે પ્રકારે કહ્યા, એક સંખ્યાતા જોજનનો વિસ્તારે છે ને ચાર અસંખ્યાતા જોજનના વિસ્તારે છે તેમાં જે સંખ્યાતા જોજનનો વિસ્તારે અપયઠાણ નામે નરકાવાસો છે તે એક લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળાપણે છે ને ત્રણ લાખ સોળ હજાર બસે સતાવીસ જોજન ત્રણ કોશ એકસો અઠાવીસ ધનુષ સાડાતેર આંગુલ ઝાઝેરા ફરતો પરિધિપણે છે ને તેમાં જે અસંખ્યાતા જોજનના વિસ્તારે નરકાવાસા છે તે અસંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે પહોળાપણે ને ફરતા પરિધિપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવે વર્ણે (રંગે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ કાળા વર્ણે છે ભયંકર પ્રભા છે ભયાનક, ગંભીર રોમ હર્ષ તે રોમાંચ ઉભા થાય છે બીહામણા છે ત્રાસના ઉપજાવનાર છે, ઉત્કૃષ્ટા કાળા છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવન એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવે ગંધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદ્રષ્ટાંતે જેહવા સર્પમૃત કલેવર ગવા (ગાય) મૃતક, સ્વાનમૃતક, બીલાડામૃતક મનુષ્યકલેવર મહીષ (પાડા) ના કલેવર, મુષક (ઉંદર) ના કલેવર, અશ્વ (ઘોડા) ના કલેવર હસ્તી (હાથી) ના કલેવર સિંહના કલેવર, વાઘના કલેવર ચીતાના કલેવર દીપડાના કલેવર, ઇત્યાદિકના જેમ ગલ્યા (સડ્યા) નરમ માસ તે દુર્ગંધપણું પામ્યા તે મધ્યે કીડા મુખ ઉપના તેણે કરી સહીત છે તે મહા અપવિત્ર કલમલાટ વંત ભયનું કારણ બીહામણું જેવું દર્શન છે એમ ભગવંતે કહ્યું ત્યારે ગૌતમ સ્વામી પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે નરકનો એહવો ગંધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં, કેમકે એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસાનો એથી (અનંત ગુણો) અનિષ્ટ ગંધ છે નિશ્ચે અમનોહર ગંધ છે નિશ્ચે અણગમતો ગંધ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા કેવે સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદ્રષ્ટાંતે કહે છે જેવી ખડગની ધાર, છરપના (સજ્યા) ની ધાર, કદમચીરીય, (ઘાસ વિશેષ તૃણ વિશેષ તેના પત્ર)ની ધાર સૂઇની અણી, બરછીની અણી, તોમર (આયુધ) ની અણી, નારાચ (આયુધ) ની અણી શૂળીની અણી લ વ

વિશેષની અણી, બીડમાન (આયુધા ની અણી મોટી અણી, ડંખનો સ્પર્શ, વીંછીના કાંટા આકડાની અણી, નિધુમ (ધુમાડા રહીત) અગ્નીનો સ્પર્શ, ઝાળનો સ્પર્શ અગ્નીના કણીયાનો સ્પર્શ, દીપની શીખાનો સ્પર્શ, વિજળીની અનીનો સ્પર્શ, શુદ્ધ અગ્નીનો જેવો સ્પર્શ, એમ શ્રી ભગવંતે કહ્યું ત્યારે શ્રી ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે આપે સ્પર્શ કહ્યા તેવો નરકાવાસાનો સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં કેમકે એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસાનો એથી અનીષ્ટ (અકાંતપણો) સ્પર્શ છે એમ અમનોહર તેનો સ્પર્શ છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ સર્વ દ્વીપ સમુદ્રમા અભ્યંતર ને સર્વદ્વીપથી લઘુ (નાનો) છે તે તેલના પુડલાને સંસ્થાને સંસ્થીત છે વૃત્ત છે રથના પઈડાને આકારે વૃત્ત છે, કમળના ડોડાને સંસ્થાને સંસ્થીત વૃત્ત છે, પુનમના પૂર્ણ ચંદ્રમાને સંસ્થાને સંસ્થીત વૃત્ત છે, તે એક લાખ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ત્રણલાખ સોળહજાર બસે સતાવીસ જોજન ત્રણ ગાઉ એ સો સતાવીસ ધનુષ ને સાડાતેર આંગુલ કાંઈક ઝાઝેરો ફરતો પરિધિપણે છે એ જંબુદ્વીપની પરિધિને કાંઈક ચાલતા મહાઋદ્ધિનો ધણી જાવત્ માહાભાગ્યનો ધણી મોટા જેનો મહિમા છે મોટું જેનું બળ છે મોટું જેનું ઐશ્વર્ય છે મોટું જેનું સુખ છે (બીજા કેટલાક આચાર્ય કહે છે જે મોટા છે મન ઇંદ્રિયો જેના એવી જેની અચિંત્ય શક્તિ છે એવો દેવતા) તે ત્રણવાર ચાપટી વગાડીએ તેટલી વારમા એકવીસ વાર કરીને પાછો વળીઆવે તે દેવતા તેહની ઉત્કૃષ્ટી ઉતાવળી, ચપળપણે શીઘ્રપણે, જ્યણાગતિયે, ઉધ્ધૃતગતિયે, શીઘ્રગતિયે, ચંડાગતિયે, દેવતા સંબંધી દેવતાની ગતિયે ચાલતે ચાલતે થકે જઘન્યથી એક અહોરાત, બે અહોરાત્ર ત્રણ અહોરાત પર્યંત ને ઉત્કૃષ્ટ ૬ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઈક નરકાવાસાનો પાર આવે ને કોઈક નરકાવાસાનો પાર આવે નહીં એવડા મોટા છે એમ હે ગૌતમ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું પણ એટલો વિશેષ જે સાતમી નરકે કોઈક નરકાવાસાનો પાર પામીએ અને કોઈક નરકાવાસાનો પાર ન પામીએ (કેમકે સાતમાં નરકે વચલો અપયઠાણો નરકાવાસો અનીકમી જાવત્ લઘુ માટે ને બાકીના ચાર ૭ માસે પણ નતિકમી શકે નહીં એવા મોટા છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા શી વસ્તુના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ વજ્રરત્નામય છે તે નરકાવાસાને વિષે ઘણા જીવ ને પુદગલ ઉપક્રમે છે, વિક્રમે છે ચવે છે, ઉપજે છે એ નરકાવાસા દ્રવ્યપણે શાશ્વતા છે ને વર્ણ પર્યાયથી વર્ણને પર્યાયે ગંધને પર્યાયે, રસને પર્યાયે, સ્પર્શને પર્યાયે અશાશ્વતા છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નારકી કઈ ગતિમાંથી આવી ઉપજે શું

(પ્રદ ણુ વિશે) દ્રવ્ય ગધ, મુધાગ, ર, નાગ ક, (પ્રદજ્ઞ વિશે) ભ ણી, તેમજ (પ્રદ ણુ વિશે) ત્રિગળ, તકુ જાવત્ બાદમગ (આયુ વિશે) દર્શાં રૂપ પૈકું ને ધગારૂપ પૈકુંતો થતા મુજગા રૂપ પૈકું જાવત્ બા માત પ્રમુખના રૂપ પૈકું તેગ તે પણ ગમ્યાનારૂપ પૈકું પણ અનભ્યના રૂપ પૈકે નહીં ને પણ મગપ કરે પણ આગગધ કર નહીં ને પણ ન ખાજ કરે પણ ત્રાજુદરખાં કરે નહીં એટલા રૂપ પૈકુંવે પૈકુંને માત્રાગાદે એકગીત્રની કાયા વેદના ઉદરે તે વેદના ઉજ્ની, પણી આગ્ની કમ્મ કડુક, બીહામણી, તિરૂ ર, તિત્ર દુખરાવ, દુગમ, વિરમ, દુખે અહીંવા સાતા (ખમતા) જાગ વેદના ઉદરે એમ જાવત્ ધુમપ્રભા પાચમી ૧ ન પર્યંત જાણવું (પ્રદ ણુ દ્રત વેદના પાગજ પૂરી લગે છે તે માટે) તે તે માનમી નરકે નાગ્ની માત્રિમાદે ધણાજ મોટે રૂપે લેવ ના કરુવાના રૂપ વ ળા મુખ છે જેના એટલા કરુણા જેટલા છાણા મળે શી । ઊપજે છે તે પ્રમાણે તૃપે, પૈકુંવાને એકગીત્રની કાયા મળે મુકે ત્યારે તે કરુણા ગરીગની રગા (ગામગી) વગેરે ભક્ષણ કરતા થકા, પોતાને પ્રાગ્મે ગાવનાથમ, નાગ્નીના શરીર મળે પ્રવેશ કરતાથકાં શરીરે વિરે ઉગ્ની જાવત્ દુખે અહીંગાસા જેને ક વેદના ઉદરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગેર પ્રભા પૃથ્વીના ના રકી, શુ ગીતવેદના વેદે છે કે ઉષ્ણવેદના વેદે છે, કે ગીતોષ્ણ વેદના વેદે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, ગીતવેદના વેદના નથી કેવળ એક ઉષ્ણવેદના વેદે છે પણ સીતોષ્ણ વેદના વેદના નથી (સીતોષ્ણ વેદના તો સુખાકારી છે માટે તે નારકીને હોય નહીં) એમ જાવત્ વાલુપ્રભા ત્રીજી નરક સુધી ઉષ્ણવેદના જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી પકપ્રભાના નારકી શીત, ઉષ્ણ, ને શીતોષ્ણ તેમા કઈ વેદના વેદે છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ, શાત વેદના પણ વેદે છે, । ઉષ્ણવેદના પણ વદે છે પણ શીતોષ્ણ વેદના વેદના નથી વળી તેમા જે ઉષ્ણવેદના વેદે છે, તે ઝાઝા છે, ને જે ગીતવેદના વેદે છે તે નારકી થોડા છ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી ધુમપ્રભાએ નારકી, શુ ગીતવેદના વેદે છે કે ઉષ્ણવેદના વેદે છે કે શીતોષ્ણ વેદના વેદે છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ શીતવેદના પણ વેદે છે, ને ઉષ્ણવેદના પણ વદે છે, પણ સીતોષ્ણ વેદના વેદના નથી તેમા જે ગીતવેદના વેદે છે તે નારકી ઝાઝા છે ને જે ઉષ્ણવેદના વેદે છે તે નારકી થોડા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી તમપ્રભાએ નારકી કઇ વેદના વેદે છે? (પુર્વની રીતે પુછવુ)

ઉત્તર—હે ગાતમ એક શીતવેદના વેદે છે પણ ઉષ્ણ વેદના વેદતા નથી તેમ સીતોષ્ણ વેદના પણ વેદના નથી એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ પણ એટલો વિશેષ જે સાતમી નરકના નારકી પરમ ગીતવેદના વેદે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવોક નરકનો ભય ભોગવતા થકા વીચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સા નારકી નિત્યે અધકારે કરી ઘણું બીયે છે, પરમાધામીની બીકે ઘણુ ત્રાસ પામે છે, નિત્યે પરમાધામી ત્રાસવે છે, નિત્યે દુખે કરી ઉદ્વેગવત છે, નિત્યે ઉપદ્રવવત છે નિત્યે પરમ અશુભ, અતુલ અનુબધ સહીત એહવો નરકનો ભય ભોગવતા થકા વીચરે છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી નરક પૃથ્વીયે પાચ ઉત્કૃષ્ટા મહામોટા ને મોહોટા છે આલય (સ્થાનક) જેહના એહવા નરગવાસા કિયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળ ૧, મહાકાળ ૨, રૌરૂક ૩, મહારૌરૂક ૪, ને અપયઠાણ ૫ તેમા પાચ માહાપુરૂષ એહ ભવે ઉત્કૃષ્ટા મન, વચન, કાયાના અર્થાદડ, અનર્થાદડના સજોગ મેળાવી પાપ કર્મ કરી કાળો વખતે કાળ કરી એટલે આયુ'ય પુરૂ થયા પછી મરીને અપયઠાણ નરકાવાસે નારકીપણે ઉપના, તેના નામ કહે છે રામ (જમદગ્ની તાપસ પુત્ર) જેને ફરશુરામ કહે છે ૧, દાઢાયુ (અપર નામા દત્ત લક્ષ્મીનો પુત્ર) ૨, વસુરાજા ૩, (જે અધર સીંહાસને બેસતો તે) સુભૂમ ચક્રવર્ત્તિ (કૌરવ ગોત્રનો ઉપનો) ૪, બ્રહ્મદત્ત (ચુલણીનો પુત્ર) ૫, એ પાચ જીવ સા નારકી થયા છે તે કાળે વરણુ કાળીજ આભા (પ્રભા) જાવત્ ઉત્કૃષ્ટે કાળે વર્ણ છે તે નારકી સા ઉજ્જળી, વિપુલ, ઘણી જાવત્ દુખે અહીયાસવા (ખમવા) જોગ્ય એવી વેદના વેદે છે

૪૦. પાચ મહાપુરૂષોની કથા.

હવે પાચ મોટા પુરૂષ (મહાપુરૂષ લૌકીક પક્ષના જાણવા) અઘોર પાપ કરીને સાતમી નર્કે અપયઠાણ નામા નરકાવાસા વિષે તેત્રીસ સાગરોપમને આવખે નારકીપણે ઉપના, તે કોણ અને કેવા કર્તવ્યથી ઉપના, તેનુ ટુક બ્યાન આ પ્રસગે જાણવામાટે કથારૂપે યોગ્ય ધારી (કથાનો આધારે) કહેવામા આવે છે તેમા ફરશુરામ અને સુભૂમનો સબધ પરસ્પર ભેળો હોવાથી બનેની સાથે કથા કહે છે

૧-૪ ફરશુરામ તથા સુભૂમની કથા.

પહેલા સૌધર્મનામા દેવલોકને વિષે બે મિત્ર દેવતા છે, તેમા એકનુ નામ વિસ્વાનર તે સમ્યક્ત્વદ્રષ્ટિ દેવ છે અને બીજો ધનવતર દેવ તે મિથ્યાત્વી તાપસનો ભક્ત છે તે બને મિત્રો સામસામી ધર્મચર્ચા કરતા એકએકનો ધર્મ વખાણે છે એમ કરતા એકદા સમયે બેઉ દેવોએ એવો ઠરાવ કર્યો જે આપણે બેઉ ધર્મના ગુરૂઓની પરીક્ષા કરીએ! એમ નક્કી એક મતના થઇ પરિક્ષા કરવા તે બને દેવતા મનુષ્ય લોકો વિષે આવ્યા એવે અવસરે મિથલાનગરીનો સ્વામી પદ્મરથ નામે રાજા પોતાનુ રાજ્ય છોડી શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામી પાસે દિક્ષા લેવાને ચપાનગરીયે જાય છે તે ભાવ ચારીત્રીયાને દેખી જૈની સમ્યકત્વ દ્રષ્ટિ દેવતા, મિથ્યાત્વિ દેવતાને કહે જે, જૈન ધર્મની મહતા જોવી પહેલી

એહની પરીક્ષા કરીએ પછે તારા તાપસની કરશું એમ કહી અનેક પ્રકારના ભોજન પ્રમુખ (દેવશક્તિથી) દેખાડ્યા પણ તે ભાવ સાધુએ જરા પણ મન ડગાવ્યું નહીં અને સત્યથકી જરા પણ ચળ્યો નહીં ત્યાર પછી મારગને વિષે એક બાજુ કરોડો દેડકા વીગેરે જીવ વેકુર્વ્યા અને બીજી બાજુ તિક્ષ્ણ અણિયાળા વજ્ર જેવા કાંટા અને કાંકરા વેકુર્વ્યા ત્યારે દેડકાનો મારગ મુકીને તે ભાવ સાધુ કાંટા માંહે ચાલવા લાગ્યા તેથી કાંકરાને કાંટા તેના પગમાં વાગવાથી પગે લોહી વહેવા લાગ્યું તે ના ખમી પણ દેડકાના ઉપર કરુણા લાવી પોતે પોતાના શરીરે દુઃખ સહન કર્યું પણ તે મારગે ચાલ્યા નહીં ત્યાર પછી દેવતાએ નિમિત્તીયાનું રૂપ કરી હાથ જોડી વિનય પુર્વક કહેવા લાગ્યા કે, અહો સ્વામી તમે દીક્ષા લેવા જાવો છો પણ હજુ તમારૂં આયુષ્ય ઘણું છે, અને હમણાં જોબન અવસ્થા છે માટે સારી રીતે સંપુર્ણ સ્ત્રીઓ ભોગવીને પછે વૃદ્ધપણે દીક્ષા લેજો તે સાંભળી ભાવ સાધુ બોલ્યા હે નિમિત્તિયા માહરૂં આયુષ્ય ઘણું છે તો હું ઘણા વરસ ચારિત્ર પાળીશ જેથી મુજને વધારે લાભ થાશે, વળી જોબન અવસ્થાએ ધર્મ કરણી બની શકે છે માટે હમણાંજ ચારિત્ર લેવું ભલું છે કેમકે વૃદ્ધ અવસ્થાએ ધર્મ સાધન બહુ ઘણું કઠણ છે એવી રીતની તે ભાવ સાધુની દ્રઢતા દેખી દેવતાએ હર્ષ પામી જૈન સાસનની પ્રસંસા કરી ત્યાર પછી જૈન દેવતા કહે ચાલો તમારા તાપસની પરીક્ષા કરીએ એમ કહી ચાલ્યા જાય છે એવામાં એક જુનો ઘણા દીવસથી સમાધી જટાધારી તપ તપતો ધ્યાને રહ્યો યમદગ્નિ નામે તાપસ દીઠો તેની પરીક્ષા કરવા સારૂ દેવતાએ ચકલા ચકલીનું રૂપ કરી તેની દાઢી માંહે માળો ઘાલ્યો પછે ચકલો મનુષ્યની ભાષાએ બોલ્યો અરે ચકલી હું અહીં સુખે રહેજે હું હિમવંત પર્વતને વિષે જઈને આવું છું ત્યારે ચકલી બોલી હું તમોને જાવા નહીં દઉં કેમકે તમે પુરૂષ ત્યાં જઈને ત્યાં લુબ્ધ થાવ તો પછી પાછા ન આવો ત્યારે મારી શી ગતિ થાય હું અબળા એકલી કેમ રહું તમારો વિયોગ કેમ ખમાય માટે જાવા નહીં દઉં ત્યારે ચકલો બોલ્યો હું તારી શા માટે શંકા કરે છે હું જરૂર વહેલો આવીશ, જો ન આવું તો મુજને બ્રહ્મહત્યા ૧, ગાયહત્યા ૨, બાળક ૩, અને સ્ત્રી ૪ એ ચાર હત્યાનું પાપ છે ત્યારે ચકલી બોલી એમ તો હું માનું નહીં પણ જો તમે એહના સોગન ખાવ કે જો તમે પાછા ન આવો તો તમોને યમદગ્નિ તાપસનું પાપ થાય એવા સોગન ખાવો તો જાવા દઉં એવું વચન સાંભળી યમદગ્નિ તાપસ ધ્યાન ચુક્યો, ક્રોધ કરીને ચકલા ચકલીને પકડી કહેવા લાગ્યો કે અરે પંખી એવું મહારામાં શું પાપ છે ત્યારે ચકલી બોલી કે તાપસ રૂપ ! તારા આપના શાસ્ત્રને વિષે એવું કહ્યું છે કે—

अपुत्रस्य गतिर्नास्ति, स्वर्गोनैव च नैव च॥

तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा, स्वर्गं गच्छन्ति मानवाः ॥२॥

અર્થ કે—અપુત્રીઆની ગતિ નથી ને સ્વર્ગ પણ નથી તે માટે પુત્રનું મુખ જોયા પછી સ્વર્ગ મનુષ્ય જાય છે તે તમે અપુત્રીઆ છો તેથી તમારી ગતિ કેવીરીતે થાશે તે માટે

તમારૂં પાપ ઘણુ છે, એ વાત તપસ્વીએ સત્ય કરી માની, ને તે દેવતા પોતાના સ્થાનકે ગયા અને મિથ્યાત્વી દેવતા હતો તે પણ સમ્યક્ત્વ પામી જૈની થયો હવે ઇહા જમદગ્ની તાપસ પંખીના મુખની વાત સાચી માની મનમાહી વિચાર્યું જે એક સ્ત્રી પરણી પુત્ર ઉપજાવુ તો મુજને ગતિ થાય એમ ચીતવી કોષ્ટ નગરી વિષે જીતશત્રુ રાજા છે તેની પાસે આવી કહે જે મુજને એક કન્યા આપો ત્યારે રાજા કહે માહરે એકસો બેટીઓ છે તે માહેથી જે તમને ઇચ્છે તે લઇ જાવ એમ સાભળી તાપસ રાજાના અંતપુરમા જ્યા કન્યાઓ બેઠી છે ત્યાં ગયો ત્યારે તેની જટા તથા મળમલીન શરીર દેખી સઘળી કન્યાઓ થુકી તેથી તાપસને ઘણો ક્રોધ ચડયો તેથી તપને બળે સઘળી કન્યાઓને કુબડી કરી રીસ ચડાવી પાછો વળ્યો એવામા રાજાના મહેલ પાસે એક કન્યા રમતી દીઠી તેને બીજોરૂ (ફળ) દેખાડયુ તે લેવા તેણીએ લાંબો હાથ કર્યો ત્યારે તાપસે રાજાને કહ્યું આ કન્યા મુજને ઇચ્છે છે એમ કહી ને કન્યાને લઇ ચાલ્યો તે દેખી રાજા તેના શ્રાપથી બીહીને તેને એક હજાર ગાયો તથા દાસદાસી સહિત તે કન્યા પરણાવી ત્યારે તે તાપસે બીજી સો કન્યા જે કુબડી કરી હતી તેને સારી કીધી ત્યારપછી તે તાપસ પોતાનો સઘળો તપ ગુમાવીને તે રેણુકા નામની કન્યાને લેઇ વનમાહી ગયો, ત્યા અડધનો કરી રહ્યો અને ત્યાંજ તે બાળકન્યાને પાળીપોષી મોટી કરી જોવન અવસ્થા પામી ત્યારે પ્રથમ ઋતુસ્નાનને અવસરે તે કન્યાને કહે સાભળ, હું તને એક ચરૂ મંત્રીને આપુ તે ખાજે તેથી કરીને તાહરે એક બ્રાહ્મણ પુત્ર થાશે? ત્યારે રેણુકા બોલી સ્વામી મને બે ચરૂ મંત્રીને આપો કે જેથી કરી એક બ્રાહ્મણ પુત્ર થાય ને એક ક્ષત્રિય પુત્ર થાય કેમકે એક ક્ષત્રીચરૂ મારી બેન અનગસેના નામે છે તે હસ્તિનાપુરને વિષે અનંતવિર્ય રાજાને પરણાવી છે તેહને આપીશ ત્યારે રેણુકાના કહ્યાથી તાપસે બે ચરૂ મંત્રી સાધીને આપ્યા પછી રેણુકાએ વિચાર્યુ જે માહરે ક્ષત્રી શુરવીર પુત્ર થાય તો આ વનવાસમાથી છુટું માટે ક્ષત્રી ચરૂ (ઔષધ) હુજ ખાઉં એમ વિચારી ક્ષત્રીચરૂ પોતે ખાધો અને બ્રાહ્મણચરૂ હતો તે પોતાની બહેનને મોકલ્યો તે અનગસેનાએ ખાધો હવે અનંગસેનાને પુત્ર થયો તેનું નામ કૃતવીર્ય આપ્યુ અને રેણુકાને પુત્ર થયો તેનું નામ રામ એહવુ આપ્યુ અનુક્રમે યૌવન અવસ્થા (રામ) પામ્યો હવે એક સમયે તેના આશ્રમને વિષે એક વિદ્યાધર અતિસાર નામના રોગથી પીડયો થકો ત્યા આવ્યો રામે તેની સારસભાળ કરી ઔષધાદિકે સાજો કર્યો ત્યારે વિદ્યાધરે પ્રસન્ન થઇને રામને ફરશુ નામે વિદ્યા આપી તે વિદ્યા રામે સાધી તેથી ફરશી (કુહાડો) પ્રગટ થઇ તેથી ફરશુરામ નામ પ્રસિદ્ધ થયુ દેવ અધિષ્ઠિત કુહાડારૂ આયુદ્ધ લેઇને પૃથ્વિમાહે ફરે પણ એને કોઇ હટાવી શકે નહીં એકદા સમયે તે ફરશુરામની મા રેણુકા પોતાની બેનને મળવા સારૂ હસ્તીનાપુરે ગઇ ત્યાં પોતાના બનેવી અનતવિર્ય રાજા સાથે તેને સબંધ થયો તેણે રેણુકાને ભોગવી ને થકી આધાન રહ્યું અનુક્રમે પુત્ર જનમ્યો પછી તે રેણુકાને યમદગ્ની તાપસે પુત્ર સહિત પોતાને આશ્રમે આણી તે વાત ફરશુરામે જાણી તેથી તે પુત્ર સહિત પોતાની માને મારી નાખી તે વાત અનંતવિર્ય રાજાએ જાણી તેથી ત્યા આવી તેના આશ્રમના ભાગી

ચોખ્ખી કરાવી વિષ્ટાનું શુદ્ધ પણું ગરેલા દીઠું નહિ, તે જ્યારે જ તેએ રૂપ પ્રધાન્યતા ને પોતે અન્ન પુ માગ્યા મનજનાભયથી , દિવસ સુધી ન્હાતપુર ા ભરાઇ ગયા. એ સુકાથી છઠ્ઠા દિવસનો સાતમો દિવસ ાની નાઈ મરણ થયું નહિ, ાટ ફરી આ દેવો લિકના ફરી મારી નાખ્યુ એટલા કારણથી તે નદિથી મો ા ઉપર ભાગી ભાદ= ના ાિકનો તે દિવસે બનાવ એવો બ ના કે સગીયમ ના ઉપર થઇ પ્રાત કાળમા એક ભુંગ માળી ફલ લઇ જતો હતો તે રામાદિ કારણથી ન ાાિ દાખલ થઇ શકે તે ફરી નહીં ગણતા તેજ સાગર રિયામ રના ઉપર ાા રત પુરી કરી તેના ઉપર કેટલાક ફૂલ દાકી ચાલતો થયો હવે ફતગાર સાર થતે નીક ના પો ા પમો ડાળાગ દન થી વિષ્ટા ભરેલા ડા ઉપર પ યો અ તેમાથી વિષ્ટાના ભરિ ઉડી ાર ા મોઢામાં પ ગો જેવો વિષ્ટાનો ભરિ રાજાના મોઢામા પ યો તેવોજ ગાર એકદમ ગમ્યો અ પછી ફરી ભરતો આવ્યો રાજા પોતાના મહેલમા પ્રો એ ખબર સામતાિ ને પડતા તેના અ યાયથી કટાળી ગયેલા સામતોએ પુત્રના (પરાાના) રાજાને બદીખાનામાથી બહાર કાઢ્યો અને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડ્યો કોધાતમા ગયેલા ગ ત્યામનપ એ ના રાજાએ હતો બાળી મગા યો અને કુનિમા નાખી હુકમ તાપ કરી ઝાગડ કુતરાો તરફ શરીર ખવડાવ્યુ એ દત મ ણ પામી િત ધ્યાનથી મરી સાતમી ાર્ક ગયો એ બીજા મહાપુરુષ ૨

૩ નશુનાતની કથા.

ચેદી નામે દેશના શુક્તિમતી ામે શહેરમા અભિચંદ્ર ામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને સુવિમાન વસુ ામનો કુમાર હતો ક્ષીરક મ ામના ઉપાધ્યાય ગૃહસ્થ ગુરુ પાસે વસુકુમાર નારદ અને તે ઉપાધ્યાયનો પર્વતક નામનો પુત્ર એ ત્રણે સહાધ્યાયી પણે ભણતા હતા એક દિવસે અગાશીમા સૂતેલા આ ત્રણે વિદ્યાર્થિઓને જોઇ આકાશ માર્ગે બે ચારણ મુનીઓ વાતો કરતા ચાલ્યા જતા છે તેમાથી એક વિદ્યાધર મુનીએ બીજા મુનિને કહ્યું કે આ ત્રણમાથી બે નરકગામી છે ને એક દેવલોક (સ્વર્ગ) ગામી છે આ હકીકત ગૃહસ્થ ઉપાધ્યાયે સાભળી તેની પરીક્ષા કરવા માટે જૂ ા જૂ ા લોટના ત્રણ કુકૂટ બનાવીને ત્રણે શિષ્યોને દીધા અને કહ્યું કે જ્યા કોઇ દેખે નહિ ત્યા એહને મારી આવજો આમ સાભળી ત્રણે જગલમા જુદા જુ ા જઇ આવ્યા તેમા વસુરાજા ને પર્વતક એ બે જણ તો જગલમા જઇ કોઇ એકાત જગ્યાએ કુકડાનો વિનાશ કરીને આવ્યા, અને નારદે તો ઘણા સ્થાનક જોયા પણ ક્યાઇ કોઇ ન દેખે એવુ સ્થાનક દીઠું નહિ, ત્યારે કુકડાને પાછો લાવ્યો ત્યારે ઉપાધ્યાયે પુછ્યુ તે કેમ પાછો લ યો? ત્યારે નારદે કહ્યું કે—દેવ ાાર જ્ઞાની વિગેરે દેખી રહ્યા છે તેમ મારો આત્મા પણ દેખતો હતો માટે શી રીતે આપની આજ્ઞાનો ભગ કરી એહનો વિનાશ કરૂં? તે સાભળી ઉપાધ્યાયે નિશ્ચય્યુ કે એ સ્વર્ગગામી છે ને પેલા બે નરકગામી છે તે પક્ષિમા પોતાના પુત્રને નરકમા જનાર જાણી પોતાના પ્રયાસને નિષ્ફળ ગણતો સસાર ાાસનાથી વિરક્ત

થઇ તેણે સાગ ગાગનો ત્રીમાર કર્યો ને અનુક્રમે શુભ અધ્યવસાયે આયુષ્ય પૂર્ણ કરી દેવગતિ પામ્યો

રાજા મરણ પામ્યા બાદ વસુ રાજા થયો પર્વતક ઊપાધ્યાય પદ ઉપર આવ્યો અને નારદ કોઇ બીજે ઠેકાણે ચાલ્યો ગયો

વશુરાજા સત્ય બોલતો હતો અને સત્યવાદી તરીકે તેની દુનિયામા પ્રખ્યાતિ થઇ હતી એક સ્વચ્છ સ્ફટિક રત્નની શિલાનું આસન બનાવી તેના ઉપર સિંહાસન સ્થાપન કરી વશુરાજા સભામા તે પર બેસતો હતો લોકો અતિ સ્વચ્છતાને લઇને તે આસનને જોઇ શકતા નહોતા તેથી સત્યના પ્રભાવે દેવો આ રાજાનું સિંહાસન આકાશમાં અધર રાખે છે એવી દુનિયામા પ્રખ્યાતિને પામ્યો

એક દિવસ નારદ પર્વતકને ઘેર આવ્યો ત્યારે પર્વતક વેદ સબંધી શિષ્યો આગળ વ્યાખ્યા કરતો હતો, તેમા જ્યા અજ શબ્દ આવ્યો ત્યારે પર્વતકે બકરા નિ હોમવા એવો અર્થ કર્યો ત્યારે નારદે કહ્યુ ભાઇ તારી ભૂલ થાય છે કેમકે ગુરૂએ અજ શબ્દે ત્રણ વરસની જુની ડાગર (કમોદ નીહિ) કહી છે કેમકે **"न जायते इतिअज"** જે વાવી થકી ફરીવાર ઉગે નહિ તે અજ કહેવાય અજનો અર્થ બકરો પણ થાય છે છતા આહી તેનો ગૌણ અર્થ લેવાનો છે ગુરૂ ઉપદેશક હતા, શ્રુતિપણ ધર્મ કથન કરનારી છે તો અજનો અર્થ બકરો લઇ આવો અનર્થ કરી ગુરૂ અને શ્રુતિને તારે દૂષિત કરવી જોતી નથી એમ નારદે કહ્યુ તેથી પોતાના વચન ઉપર શિષ્યોને અપ્રતિતી થશે તેમ જાણી પર્વતકે ગુસ્સે થઇ કહ્યુ કે—ખરો અર્થ બકરો છે અને ગુરૂએ પણ એમજ કહ્યુ છે આપણે તેનો નિર્ણય કરીએ તેમા સરત એટલી કે જે જુઠો પડે તેની જીભ કાપવી માટે આ અર્થ કરવામા આપણે સહધ્યાયી વશુરાજા પ્રમાણ છે નારદે પણ તેમ કરવા કબુલ કર્યું એ વાતની ખબર પર્વતકની માતાને પડી તેથી પર્વતકની માતાએ પર્વતકને ગુપ્તપણે તેને ઘણો સમજાવ્યો કે બેટા મે પણ તારા પિતાના મુખથી ત્રણ વરસની ડાગર (સાળ) એ અર્થ સાંભળ્યો છે માટે નારદ પાસે માફી માગ કેમકે વશુરાજા સત્ય બોલશે માટે આમા તારા જીવનુ જોખમ થશે પર્વતકે કહ્યુ ગમે તેમ થાઓ પણ હું તો હવે પાછો ફરવાનો નથી

પુત્ર સ્નેહથી તેની મા વશુરાજા પાસે ગઇ એકાંતમા પુત્રનો તથા નારદનો સંવાદ કહ્યો, અને તેણે હઠ કરી ગમે તેમ થાય પણ ગુરૂ પુત્રને પ્રાણભિક્ષા આપવાનો આગ્રહ કર્યો વશુરાજા સત્યવાદી હતો તેથી પ્રથમ તો જુઠી સાક્ષી ભરવા ઘણી આનાકાની કરી પણ દાક્ષિણ્યતાથી, સ્ત્રીના આગ્રહથી અને ગુરૂ પુત્રના સ્નેહથી તેણે તે વાત અંગીકાર કરી ખરેખર મોહથી મોહિત થયેલા જીવો કસોટીના અવસર દૃઢ રહી શકતા નથી તેમજ પોતાની ખ્યાતિનો પણ ખ્યાલ કરતા નથી હવે વશુરાજાએ હા પાડવાથી ખુશી થઇ ગુરૂપત્નિ ઘેર ગઇ પ્રાત કાળમા પર્વતક અને નારદ સભામા આવ્યા અને પોતપોતાનો વિવાદ કહી સંભળાવ્યો તેથી સભાના લોકોએ કહ્યુ મહારાજ (વશુરાજા) તમે સત્યવાદી

ચોખી કરાવી વિષ્ટાનું બુંદ પણ રહેવા દીધું નહિ ને સઘળી જગોએ ફુલ પથરાવ્યા ને પોતે અંતઃપુરમાં રહ્યા. મરણના ભયથી ૭ દિવસ સુધી અંતઃપુરમાં ભરાઇ રહ્યા. ભુલમાંથી છઠ્ઠા દિવસને સાતમો દિવસ ગણી મારૂં મરણ થયું નહિ માટે હવે આચાર્યને વિડંબના કરી મારી નાખું એહવા ઇરાદાથી તે મહેલથી ઘોડા ઉપર બેસી બહાર જવા નીકળ્યો તે દિવસે બનાવ એવો બન્યો કે સરીયામ રસ્તા ઉપર થઇ પ્રાતઃકાળમાં એક બુઢ્ઢો માળી ફુલ લઇને જતો હતો તેને રોગાદિ કારણથી ઝાડાની હાજત થઇ ગઇ તે રહી નહીં શક્તા તેણે ત્યાંજ સરિયામ રસ્તા ઉપર હાજત પુરી કરી તેના ઉપર કેટલાંક ફુલ ઢાંકી ચાલતો થયો. હવે દત્તરાજા ત્યાંજ થઇને નીકળ્યો ઘોડાના પગનો ડાબો જેનાથી વિષ્ટા ઢંકેલા ફુલ ઉપર પડ્યો અને તેમાંથી વિષ્ટાનો છાંટો ઉડીને રાજાના મોઢામાં પડ્યો જેવો વિષ્ટાનો છાંટો રાજાના મોઢામાં પડ્યો તેવોજ રાજા એકદમ ચમક્યો અને પાછો ફરી ભયનો માર્યો રાજા પોતાના મહેલમાં પેઠો. એ ખબર સામંતાદિકો પરના તેના અન્યાયથી કંટાળી ગયેલા હતા તેઓએ પુરના (પહેલાના) રાજાને બંદીખાનામાંથી બહાર કાઢ્યો અને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડ્યો. અપમાન થયેલા રાજ્યાસનપર બેઠેલા રાજાએ દત્તને બાંધી મગાવ્યો અને કુંભિમાં નાખી હેઠળ તાપ કરી કાગડા કુતરાઓ તેનું શરીર ખવડાવ્યું. એ દત્ત મરણ પામી રૌદ્ર ધ્યાનથી મરી સાતમી નરકે ગયો. એ બીજો મહાપુરૂષ ૨

૩ વસુરાજાની કથા.

ચેદી નામે દેશના શુક્તિમતી નામે શહેરમાં અભિચંદ્ર નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને બુદ્ધિમાન વસુ નામનો કુમાર હતો. ક્ષીરકદંબ નામના ઉપાધ્યાય ગૃહસ્થ ગુરૂ પાસે વસુકુમાર, નારદ અને તે ઉપાધ્યાયનો પર્વતક નામનો પુત્ર એ ત્રણે સહાધ્યાયી પણે ભણતા હતા. એક દિવસે અગાસીમાં સુતેલા આ ત્રણે વિદ્યાર્થિઓને જોઇ આકાશ માર્ગે બે ચારણ મુનીઓ વાતો કરતા ચાલ્યા જાય છે. તેમાંથી એક વિદ્યાધર મુનીએ બીજા મુનિને કહ્યું કે આ ત્રણમાંથી બે નરકગામી છે ને એક દેવનો (સ્વર્ગ) ગામી છે. આ હકીકત ગૃહસ્થ ઉપાધ્યાયે સાંભળી તેની પરીક્ષા કરવા માટે જુદા જુદા લોટના ત્રણ કુકડા બનાવીને ત્રણે શિષ્યોને દીધા અને કહ્યું કે જ્યાં કોઇ દેખે નહિ ત્યાં એહને મારી આવજો. આમ સાંભળી ત્રણે જંગલમાં જુદા જુદા જઇ આવ્યા, તેમાં વસુરાજા ને પર્વતક એ બે જણ તો જંગલમાં જઇ કોઇ એકાંત જગ્યાએ કુકડાનો વિનાશ કરીને આવ્યા અને નારદે તો ઘણા સ્થાનકે જોયા પણ ક્યાંઇ કોઇ ન દેખે એવું સ્થાનક દીઠું નહિ, ત્યારે કુકડો પાછો આપ્યો ત્યારે ઉપાધ્યાયે પૂછ્યું કે કેમ પાછો લાવ્યો? ત્યારે નારદે કહ્યું કે—દેવ દાનવ, જ્ઞાની વિગેરે દેખી રહ્યા છે તેમ મારો આત્મા પણ દેખતો હતો, માટે શી રીતે આપની આજ્ઞાનો ભંગ કરી એહનો વિનાશ કરૂં? તે સાંભળી ઉપાધ્યાયે નિશ્ચય કર્યું કે એ સ્વર્ગગામી છે ને પેલા બે નરકગામી છે. તે પરિક્ષામાં પોતાના પુત્રને નરકમાં જનાર જાણી પોતાના પ્રથમથી નિશ્ચય થયેલો સંસાર વાસનાથી વિરક્ત

થઇ તેણે સાગ માર્ગનો સ્વીકાર કર્યો ને અનુક્રમે શુભ અધ્યવસાયે આયુષ્ય પૂર્ણ કરી દેવગતિ પામ્યો

રાજા મરણ પામ્યા બાદ વસુ રાજા થયો પર્વતક ઉપાધ્યાય પદ ઉપર આવ્યો અને નારદ કોઇ બીજે ઠેકાણે ચાલ્યો ગયો

વશુરાજા સત્ય બોલતો હતો અને સત્યવાદી તરીકે તેની દુનિયામાં પ્રખ્યાતિ થઇ હતી એક સ્વચ્છ સ્ફટિક રત્નની શિલાનું આસન બનાવી તેના ઉપર સિંહાસન સ્થાપન કરી વસુરાજા સભામાં તે પર બેસતો હતો લોકો અતિ સ્વચ્છતાને લઇને તે આસનને જોઇ શકતા નહોતા તેથી સત્યના પ્રભાવે દેવો આ રાજાનું સિંહાસન આકાશમાં અધર રાખે છે એવી દુનિયામાં પ્રખ્યાતિને પામ્યો

એક દિવસ નારદ પર્વતકને ઘેર આવ્યો ત્યારે પર્વતક વેદ સબંધી શિષ્યો આગળ વ્યાખ્યા કરતો હતો, તેમાં જ્યાં અજ શબ્દ આવ્યો ત્યારે પર્વતકે બકરાંને હોમવા એવો અર્થ કર્યો ત્યારે નારદે કહ્યું ભાઇ તારી ભૂલ થાય છે કેમકે ગુરૂજીએ અજ શબ્દે ત્રણ વરસની જુની ડાંગર (ક્રમોદ વ્રીહિ) કહી છે કેમકે "**न जायते इतिअज**" જે વાવી થકી ફરીવાર ઉગે નહિ તે અજ કહેવાય અજનો અર્થ બકરો પણ થાય છે છતાં આહીં તેનો ગૌણ અર્થ લેવાનો છે ગુરૂ ઉપદેશક હતા, શ્રુતિપણ ધર્મ કથન કરનારી છે તો અજનો અર્થ બકરો લઇ આવો અનર્થ કરી ગુરૂ અને શ્રુતિને તારે દૂષિત કરવી જોતી નથી એમ નારદે કહ્યું તેથી પોતાના વચન ઉપર શિષ્યોને અપ્રતિતી થશે તેમ જાણી પર્વતકે ગુસ્સે થઇ કહ્યું કે—ખરો અર્થ બકરો છે અને ગુરૂએ પણ એમજ કહ્યું છે આપણે તેનો નિર્ણય કરીએ તેમાં સરત એટલી કે જે જુઠો પડે તેની જીભ કાપવી માટે આ અર્થ કરવામાં આપણે સહધ્યાયી વસુરાજા પ્રમાણ છે નારદે પણ તેમ કરવા કબુલ કર્યું એ વાતની ખબર પર્વતકની માતાને પડી તેથી પર્વતકની માતાએ પર્વતકને ગુપ્તપણે તેને ઘણો સમજાવ્યો કે બેટા મેં પણ તારા પિતાના મુખથી ત્રણ વરસની ડાંગર (સાળ) એ અર્થ સાંભળ્યો છે, માટે નારદ પાસે માફી માગ કેમકે વશુરાજા સત્ય બોલશે માટે આમાં તારા જીવનું જોખમ થશે પર્વતકે કહ્યું ગમે તેમ થાઓ પણ હું તો હવે પાછો ફરવાનો નથી

પુત્ર સ્નેહથી તેની મા વસુરાજા પાસે ગઇ એકાંતમાં પુત્રનો તથા નારદનો સંવાદ કહ્યો, અને તેણે હઠ કરી ગમે તેમ થાય પણ ગુરૂ પુત્રને પ્રાણભિક્ષા આપવાનો આગ્રહ કર્યો વસુરાજા સત્યવાદી હતો તેથી પ્રથમ તો જુઠી સાક્ષી ભરવા ઘણી આનાકાની કરી પણ દાક્ષિણ્યતાથી સ્ત્રીના આગ્રહથી અને ગુરૂ પુત્રના સ્નેહથી તેણે તે વાત અંગીકાર કરી ખરેખર મોહથી મોહિત થયેલા જીવો કસોટીના અવસરે ટકી શકતા નથી તેમજ પોતાની ખ્યાતિનો પણ ખ્યાલ કરતા નથી હવે વશુરાજાએ હા પાડવાથી ખુશી થઇ ગુરૂપત્નિ ઘેર ગઇ પ્રાત કાળમાં પર્વતક અને નારદ સભામાં આવ્યા અને પોતપોતાનો વિવાદ કહી સંભળાવ્યો તેથી સભાના લોકોએ કહ્યું મહારાજ (વશુરાજા) તમે સત્યવાદી

છે માટે જેમ સત્ય હોય તેમ કહી આપો, આ વિવાદનો નિર્ણય કરી આપો ત્યારે કુમતિથી પ્રેરાઇ દુર્બુદ્ધિ રાજાએ આજ્ઞા આ ગુરુએ બકરાં કહ્યા છે તેણે ખોટી સાક્ષી આપી. આ સાક્ષી આપનાર નરકમાં જવા લાયક જાણી દેવે તત્કાળ વસુરાજાને સિંહાસનપરથી નીચે પાડી નાખ્યો અને પગવતી મારી નાખ્યો તે મરીને સાતમી નરકે ગયો. અસત્ય બોલનારા પાપીને તેનું પાપ ફલીભૂત થયું એમ કહી નારદ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. સભાના લોકોએ ધિક્કાર આપેલો પર્વત પણ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો અને અદ્યાપિ પર્યંત જુઠી સાક્ષી આપનાર વસુ રાજાની અપકીર્તિ દુનિયામાં ફેલાતી રહી. એ બીજો માટે પણ ચોથા ગાથા પૂર્વાર્ધની કથા પ્રથમ સાથે જાણે. ૭

૫. બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની કથા.

કાંપીલ્ય નગરના બ્રહ્મરાજાની ચુલણી રાણીએ ચૌદ સ્વપ્ન સૂચિત એક પુત્રનો જન્મ આપ્યો. તેનું નામ બ્રહ્મદત્ત રાખવામાં આવ્યું. રાજાએ ઘણા હર્ષથી પુત્ર જન્મોત્સવ કર્યો. આ બ્રહ્મ રાજાને કાશી દેશનો કટક રાજા, હસ્તિનાપુરનો કરેણુદત્ત રાજા, કોશળ દેશનો દીર્ઘપૃષ્ઠ રાજા, અને ચંપાનો પુષ્પચૂલ રાજા એમ ચાર રાજા મિત્ર હતા. જ્યારે બ્રહ્મદત્ત કુમાર બાર વર્ષની ઉંમરનો થયો ત્યારે અકસ્માત મસ્તકના રોગથી બ્રહ્મરાજા પરલોક ગયા. બ્રહ્મદત્તકુમાર નાનો હોવાથી ચાર મિત્રોએ એકેક વરસ વારાફરતી તેના રાજ્યનું રક્ષણ કરવાનું નક્કી કર્યું. અનુક્રમે દીર્ઘપૃષ્ઠ રાજા તેનું રક્ષણ કરવા માટે એક વર્ષ ત્યાં આવ્યો. તે અંતેઉરમાં કારણસર જતાં આવતાં ચુલણી રાણી સાથે નિર્મળ પ્રીતિ થઈ અને ક્રમે કરી નિઃશંકપણે તેઓ વ્યભિચાર કરવામાં દોરાયા. એ વાતની ખબર રાજાના મંત્રી ... તુલ્ય ધનુ નામના મંત્રી (પ્રધાન)ને થઈ એટલે તેણે પોતાના પુત્ર વરધનુને બ્રહ્મદત્ત કુંવરને અવસરે તેની માતા અને દીર્ઘપૃષ્ઠ રાજાનું અકાર્ય જણાવવા સમજાવ્યું. તેથી વરધનુએ કુંવરને અવસરે માહિતગાર કર્યા. સંજ્ઞામાં સમજાવવા માટે હંસી અને કાગડાના સંયોગવાળું જોડું બનાવી બાણથી વીંધી નાખી પોતાની માતા અને દીર્ઘપૃષ્ઠને કુમારે તે બતાવ્યું, અને નિંદામાં જણાવ્યું કે આવા અકાર્ય કરનારનો આ પાપ હું સહન નહીં કરતાં તેથી મારી નાખીશ. બાળ યોગ્યવાળાં પણ મહાન ગંભીર અર્થ સૂચક આ વાક્યોથી દીર્ઘપૃષ્ઠ ચમક્યો અને કુંવર મને નક્કી મારી નાખશે એવા ઇરાદાથી તેણે કુમારની માતા ચુલણી રાણીને સમજાવ્યું કે જો તારે મારી જરૂર હોય તો આ કુમારને તું ગમે તે પ્રકારે મારી નાખ. વિષયમાં અંધ થએલી પ્રેમાળ પણ અત્યારે શત્રુરૂપ થએલી માતાએ એ વચન સ્વીકાર્યું અને લાખ (જેગણી)નો મહેલ બનાવી નવોઢા રાણીની સાથે તેમાં રહેવાને કુમારને તેની માતાએ આજ્ઞા આપી. ધનુ મંત્રી પ્રધાન આ સર્વ બીના ગુપ્ત રીતે માહિતગાર હોવાથી કુમારનો બચાવ કરવા માટે વૃદ્ધાવસ્થામાં ધર્મધ્યાન કરવું જોઈએ, એમ દીર્ઘ રાજાને સમજાવી કહ્યું કે હવે મારાથી રાજ્યનાં કાર્યો નહીં બની શકે એ પ્રમાણે કહી રાજ્ય કાર્યોથી ફારક થયો, અને નદી કિનારે દાનશાળા બંધાવી ધર્મ કરતો થકો ત્યાં રહ્યો.

લાખનો મહેલ બનાવવાનો જોઇનેજ તે કુમારના મરણ માટે આગાહી કરી લીધો હતો જેથી કુમારના બચાવ માટે પોતાના મુકામની નજદીકથી તે લાખના મહેલ સુધી જમીનમાં સરંગ ખોદાવી, અને તેનું બારણુ તે મહેલમા આવે તેમ કરી આડી એક શિલા (પથ્થર) મુકાવી અને પોતાના પુત્ર વરધનુને તેનો માહિતગાર કર્યો અને અવસરે (વખત આવે) કઇ પડએ તમારે અહીંથી નીકળી ચાલ્યા જવુ વિગેરે વિગેરે સમજાવ્યુ બ્રહ્મદત્ત કુમારના લગ્ન કરીને તરતજ આ મહેલમા રહેવાને માતાએ તેને હુકમ કર્યો સરળસ્વભાવી કુમાર માતાના આ દુષ્ટ ચેષ્ટિતને સમજી શક્યો નહીં

રાત્રી શાંત થઇ જેથી સર્વ માણસો નિદ્રાવશ થયા ત્યારે વહાલી પણ વેરણ માતાએ કુમાર વિધ્યમાન છતા પોતાના વિષય સુખરૂપ સ્વાર્થમા ખામી આવતી જાણી વિષયની અંધીમા આખા મહેલને ચારે બાજુથી આગ લગાડી અહા ! વિષયથી અંધ બનેલી માતા ! આવા ચક્રવર્તિ જેવા પુત્રને પણ મારતા પાછું વાળી જોતી નથી, વિષય શું ન કરે ! આવા કારણથીજ જ્ઞાની પુરૂષો આવા વિષયોને ઝેરની ઉપમા આપે છે એટલુંજ નહીં પણ જેમ બને તેમ તેનાથી મુક્ત થવા માટે જીવોને બોધ આપે છે

ભડભડાટ કરતી અગ્નીની જાજ્વળમાન જ્વાળાઓ ચારે બાજુ પ્રસરતી જોઇ કુંવર જાગ્યો વરધનુ તો જાગતોજ હતો, આકુળવ્યાકુળ થઇ આગ લાગવાનું કારણ અને તેનાથી બચવાનો ઉપાય કુમારે વરધનુને પુછયો વરધનુએ માતાનુ અને દિર્ઘપૃષ્ટ રાજાનુ અમર્ત વિશેષ પ્રકારે સમજાવ્યુ અને કહ્યુ કે અત્યારે નાશી ભાગી છુટ્યા સિવાય બીજો એકેય ઉપાય રહ્યો નથી કેમકે રાજ્ય દિર્ઘપૃષ્ટે પોતાને સ્વાધીન કરી લીધુ છે વિગેરે કુમારને સમજાવ્યુ ને નાશી છુટવા માટે આડી શિલા આપેલી શુરંગ બતાવી ત્યારે પાટુના પ્રહારથી બ્રહ્મ તે શિલા કહી નાખી અને ત્યાથી બને જણ નાસ્યા ગયા પાછળથી દિર્ઘપૃષ્ટને ખબર પડતા તપાસ ઘણો કરાવ્યો, વિગેરે ઘણી બીના તેના મોટા રાસ તથા ચરિત્ર છે તેમા છે અહીં તો ટુંકામા એટલુંજ કે ત્યાથી ભાગી નીકળી અન્ય રાજ્યોમા તથા જંગલોમા ફરતા અને છુપા વેશમા રહેતા આ બ્રહ્મદત્ત કુમારે પુર્વના સુકૃત કર્મને લઇને અનેક રાજકુમારિઓ અને મોટી રૂધિ એકઠી કરીને છેવટે દિર્ઘપૃષ્ટ રાજાને યુદ્ધમા મારી પિતાના રાજ્યનો માલિક થયો અનુક્રમે છ ખંડ સાધી ચક્રવર્તિ રાજાનું બિરૂદ ધારણ કર્યું

જ્યારે બ્રહ્મદત્તને દીર્ઘપૃષ્ટ રાજાના ભયથી નાસી જવુ પડયુ હતુ ત્યારે મુશ્કેલીના વખતમા અટવી ઓળંગવામા એક બ્રાહ્મણે તેને સહાય કરી હતી જેથી બ્રહ્મદત્તે તેને કહ્યું હતુ કે બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ ગાદી ઉપર બેઠા છે એમ તું સાભળે ત્યારે તુ મારી પાસે આવજે, એટલે હુ તારૂં દારિદ્ર દુર કરીશ

હવે જ્યારે બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિ રાજા થયાનુ બિરૂદ ધારણ કર્યું એવા ખબર એ બ્રાહ્મણને પડતા તે બ્રહ્મદત્તને મળ્યો એટલે બ્રહ્મદત્તે તેને જે માગે તે આપવાનુ વચન કહ્યુ ત્યારે તે બ્રાહ્મણે પોતાની સ્ત્રીની શીખવણીથી નિરંતર જુદે જુદે ઘેર ભોજન કરવુ અને

એક મેં હોર દક્ષિણામાં મળે તેવું વચન માગ્યું રાજાએ તે સ્વીકાર્યું તેમાં પહેલો જમવાનો વારો બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિએ પોતાને ઘેર આપ્યો રાજાએ ઘણી સારી રસોઇ જમવામાં પીરસાવી, પરંતુ બ્રાહ્મણે હઠ લીધી કે જે ભોજન તમે હમેશાં કરો તેજ ભોજન અમને આપો રાજાએ ઘણું સમજાવ્યા કે ચક્રવર્તિનું ભોજન બીજાને પચે નહીં માટે તેનો આગ્રહ તું છોડી દે તે વાત બ્રાહ્મણે તેનું કહેવું માન્યું નહીં ને ઉલટું એવું બોલ્યું કે આવું ભોજન જે રાજા આપી શકતો નથી તે બીજું શું આપશે એમ કહેવાથી રાજાએ નિરુપાયે તેના કુટુંબને પોતાનું ભોજન કરાવ્યું આ ભોજન કરવાથી તે બ્રાહ્મણનું કુટુંબ વિકારથી એટલું બધું વ્યાકુળ થઇ ગયું કે ગમ્યાગમ્યનો વિચાર પણ ન રહ્યા વિષયમાં લંપટ થઇ આપસ આપસમાં બેહેન પુત્રી અને માતા સાથે પણ વ્યભિચાર કર્યો અને તે ભોજનના વિષ નિશામાં તેઓએ પ્રાય આખી રાત્રી વિગમના થઇ)

પ્રાતઃકાળ થયો, ભોજનનો નિશો શાંત થયો, ત્યારે બ્રાહ્મણ ઘણો શરમાયો તે પોતાની જાતને ધિક્કારવા લાગ્યો. અકાર્યનો પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો, અને લોકોને મુખ દેખાડવું કેમ તેની તેને ભારે ચીંતા થઇ તેમાં તેને રાજા ઉપર વિશેષ ગુસ્સો થઇ આવ્યો કે રાજાએ મને જાણી જોઇનેજ આમ હેરાન કર્યો છે, માટે આ રાજાનું વેર હું ગમે તે પ્રકારે વાળું એવા ઇરાદાથી તે ત્યાંથી નીકળી જંગલમાં ગયો ત્યાં કોઇ બકરા ચારનાર ભરવાડ મળ્યો તે ભરવાડ લક્ષવેધી હતો, એટલે સુધી જે પાંદડાપર લક્ષ કરી કાંકરી ફેંકતો તો તે વીંધી નાખતો આ ભરવાડને જોઇ પોતાના મનોરથ સિદ્ધ થવા જાણી ભરવાડને થોડાક પૈસા આપવા કરી રાજાની આંખો ફોડી નાખવાનો તે બ્રાહ્મણે નિશ્ચય કર્યો પછી ભરવાડને સાથે લઇ તે નગરમાં આવ્યો રાજાની સ્વારી નીકળી એટલે દૂરથી બ્રાહ્મણે રાજાને બતાવ્યો કે આની આંખો ફોડી નાખ તત્કાળ ભરવાડે લક્ષ રાખી તેણે જેથી બે કાંકરી સાથે ફેંકી તેથી રાજાની બન્ને આંખો ફુટી ગઇ રાજાના માણસોએ તે ભરવાડને પકડી લીધો અને માર મારી મનાવતા બ્રાહ્મણના શિખવવાથી પોતે આ કાર્ય કર્યું છે એમ તેણે માની લીધું રાજાના ક્રોધનો પાર રહ્યો નહીં અહા! દુનિયામાં માણસો કેવા કૃતઘ્ન છે કે જેના ઉપર ઉપકાર કર્યો તેના તરફથીજ અપકાર કર્યો!! તેથી રાજાએ બ્રાહ્મણના આખા કુટુંબને મારી નખાવ્યું પણ તેનો ક્રોધ શાંત થયો નહિ તેથી અજ્ઞાનથી અંધ થતા તે રાજાનો ક્રોધ જાતી ઉપર ગયો અને બ્રાહ્મણોની આંખો ફોડીને એક થાળ ભરી મને નિરંતર આપો કે જેને ચોળી મસળીને હું મારૂં વેર વાળી ક્રોધ શમાવું

એ પ્રમાણે પ્રધાનોને કહ્યું તેજ માફક થોડા દિવસ તો ચાલ્યું પણ સમજુ પ્રધાનોએ તેમ થતું અટકાવી શ્લેષ્માત્મક નામના ફળો (ગુંદા) મંગાવ્યા જે આંખના જેવા ચીકાશવાળા અને આકારના હોય છે તેનો થાળ ભરી રાજાને નિરંતર આપવા લાગ્યા રાજા તે મસળીને પોતાને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યો આવી રીતના ભયંકર રૌદ્ર પરિણામમાં રાજાએ પોતાના આયુષ્યના સત્તરસેં સોળ વર્ષ પુરાં કર્યાં અને સર્વ સાતસો વર્ષનું આયુષ્ય પુર્ણ કરી તે ચક્રવર્તિ રાજા મરણ પામી સાતમી નરકે ગયો એ પાપમાં મહાપુરૂષ

એ પાચ મહાપુરુષોની કથા પુરી થઇ હવે આનનો વિષય (ભાષાન્તર, શરુ કરવામાં આવે છે

૪૨ નારકીને ઉષ્ણ તથા શીતવેદના કહેછે.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, ઉષ્ણ વેદનાવાળા નારકી નરકો વિષે કેવીક ઉષ્ણવેદના ભોગવતા થકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથા દૃષ્ટાંતે કોઇક લુહારનો પુત્ર વયે કરી જુવાન બળવંત, રોગ રહીત સ્થિર છે હાથનો અગ્ર ભાગ, સ્થિર છે જેના હાથ, પગ, પાસા, પુઠ, પેટ પ્રમુખ સુખાદિકે કરી સહીત છે વળી ઉનઘવે, હાલવે, ચાનવે મર્દનાદિક ગુણે કરી સમર્થ છે તાન વૃક્ષની પરે લાંબા સરળ બાહુ છે જેની પુષ્ટ માંસે સહીત વૃતાકારે તેના ખભા છે ચર્મેષ્ટક દુઘણ પુષ્ટીક સમાહત પુટ એહવા તેના ગાત્ર છે પોતાના શરીરને બળે કરી સહીત ઉત્સાહવંત, પોતાના કાર્યને વિષે અવિનયે તે વિનય કરે નહિ પોતાના કુળની વિદ્યાએ કરી યુક્ત કાવને વિષે ઉદ્યમવંત નિપુણ, વિજ્ઞાનવંત કારીગરીને વિષે નિપુણ એહવો લોહકાર એક મોટો લોહ (લોઢા) નો પીંડ પાણીના ઘડા જેવડો લીએ લઇને તેહને અગ્નિ મધ્યે પચાવે વારંવાર ઘણે કરીને ટીપે વારંવાર વળી તપાવે વારવાર તેહને ચુપુ કરે, વારવાર એક અહોરાત, (રાત દિવસ) બે અહોરાત, ત્રણ અહોરાત એમ ઉત્કૃષ્ટ પનર અહોરાત્ર પર્યંત તે લોહના ગોળાને ઘણે કરી ટીપે, ત્યારપછી તે લોહનો ગોળો શીતળ થાય, ત્યારે તેહને સાડસે ઝાલીને હવે અણછતે ભાવે દ્રષ્ટાંત દેખાડે છે તે ઉષ્ણ વેદનાવાળી નરક મધ્યે તે લોહનો ગોળો ઘાલે ઘાલીને તે લોહકાર પુરુષ મનમા એમ ચીતવે જે હું એ ગોળો મેખાનમેખ પડી (નજરે જોતા) નરક મધ્યેથી પાછો લઇસ, એમ ચીતવીને પાછો કાઢવા વાછતો તે ગોળાને ભાજતો દેખે તે ગોળો માખણની પરે ગળતો દેખે તે ગોળો ભસ્મ થાય પણ પાછો સાજો ગોળો કાઢવાને ઉદ્યમ કરી શકે નહીં। અથવા તે ગોળાને અણગળતોથકો કાઢવા, અથવા તે ગોળાને ભસ્મ થતા વિના પાછો કાઢી શકે નહીં એહવી નરક મધ્યે ઉષ્ણવેદના છે

વળી એજ દ્રષ્ટાન્ત સ્પષ્ટપણા માટે બીજો દ્રષ્ટાંત દેખાડે છે તે યથા દ્રષ્ટાંતે કોઇક મદવંત હાથી (બીજુ નામ દ્વીપ તથા કુંજર) તે હાથી સાઠ વર્ષનો હોય તે પ્રથમ સરદ ઋતુ કાળ સમયે એટલે કાર્તિક માસે અથવા ચમ છેલી ગીષ્મઋતુ તે જેષ્ટ માસ સમયે ઉષ્ણ સૂર્યાદિકે કરી ઘણો પીડાયોથકો, તૃષાએ પીડાયોથકો દવની અગ્નિ જ્વાળાએ પીડાયોથકો, ક્ષુધાએ પીડાયોથકો, આકુળો થયોથકો, દુર્બળ ગ્લાનપણાના પામ્યોથકો, એક મોટી પુષ્કરણી વાવને દેખે તે વાવ કેહવી છે, તો કે ચોખૂણી સુખે પવેશ નીકળવા જોગ છે સમતીર છે અનુક્રમે શુભ મનોહર છે તે વાવને વિષે સુજાત પ્રવેશ છે ને ગંભીર શીતળ પાણી છે વળી કમળને પત્રે ઢાંકી છે તથા પદ્મપત્ર તથા કમળનાળે કરી ઘણા ઉપર તથા ચંદ્ર વિકાશી કમળ કલીન, સુભગનામા કમળ, સાગધીકનામા કમળ, પુંડરીક કમળ, સો પાખડીના કમળ હજાર પાખડીના કમળ ઇત્યાદિક તેના કેસરા ફેલા, તેણે કરી શોભિત

છે નીલા ભમરા ॥ સમુદ્ર તે કમળ પ્રને આમળાના ગર્દ ક તે ગાતનુ જળ રસથી સ્ફટિક વર્ણું છ નિર્મળ એવનુ જળ તેણે કરી તે થાવ પ્રતિપૂર્ણ ભરી છ તેથી નીલા પણ મચ્છ ને મત્સ્યા જળ મધ્યે ભમે છે તથી અનેક પંખી નીલા મોહ ક્રિયા કરે છે સારે કરી સહીત નીલા પંખી ॥ મધુર રાગ છ એહવી વાવ્યને તે હાથી દેખે દેખીને તે મધ્યે પ્રવેશ કરે પ્રવેશ કરીને તે હાથી ઉષ્ણ વેદના વિસારે શાત થાય, તૃષા, ને ક્ષુધાને, દાહજ્વરને, અથવા દાહને પણ વિસારે શાંત થઇ ત્યારે તે હાથી નિદ્રા પામે, પ્રચલા નિદ્રા પામે, સાતા પામે, સુખ પામે, સંતોષ પામે, મતિ બુદ્ધિ પ્રતે પામે (સુખ પામવાથી આનંદ પામે) ત્યારે તે હાથી શીતળ થાય શીતળીભૂત ગાત્ર થાય. જળમધ્યે સર્વાંગે સાતા ને સંતોષ બહુલ પામે એ દૃષ્ટાંતે હે ગૌતમ, અસત્ કલ્પનાએ કોઇ ઉષ્ણ વેદના વાળા નારકી નરક મધ્યેથી ઉપડે ઉપડીને એ લોકે મનુષ્ય ક્ષેત્રે અગ્નિકાયના સ્થાન છે તે કહે છે લોહના આગર (જ્યાં લોઢ કાચાની માટી ગાળી ને લોઢાના રસ કરે તે તીવ્ર અગ્નિ) તાંબાના આગર, તરવાના આગર, સીસાના આગર, રૂપાના આગર, સોનાના આગર, કુંભારના નિભાડાની અગ્નિ તુસ (ફોતરાં પ્રમુખ)ની અગ્નિ જવ પ્રમુખની અગ્નિ, ઈંટના નિભાડાની અગ્નિ, કવેલુના (નળિયાના) નિભાડાની અગ્નિ, લોહારની કોઠીની અગ્નિ, ગોટીના ચૂલાની (ગોળ પકાવવાની ચુલાની) અગ્નિ, હંડીની અગ્નિ, સોનાની અગ્નિ, ભાંડની અગ્નિ (ભઠ્ઠીના અખ ...ની અગ્નિ), તૃણ ...ની અગ્નિ તપમરાની અગ્નિ, નડની (દાતરણની) અગ્નિ વાળી ॥ તુસની અગ્નિ બોરી પ્રમુખની અગ્નિ ઇત્યાદિક તાતી (ધગધગતી) અગ્નિ, દવા કેસુ ના ખીલે ગલે વ છે દરરોગમે ... (તણખા) મુક્તી થકી, હજારોગમે જ્વાળા મુક્તી થકી હજારોગમે ઈંગાળા ॥ મહસ્ર વિખેરતી થકી, એહવી અગ્નિ માન અગ્નિ હોય તે એહવી અગ્નિને તે નારકી દેખે તે અગ્નિને દેખીને જેમ ગ્રીષ્મઋતુના તાપ તૃષાએ વ્યાકુળ થએલ હાથી સીતળ પાણીએ ભરેલ સરોવર જોઇ આનંદ પામી તેમાં પ્રવેશ કરે, તેમ તે નારકી નરકની ઉષ્ણ વેદનાએ પીડ્યો થકો તે અગ્નિ જોઇ આનંદ પામી તે મધ્યે પ્રવેશ કરે, ત્યારે તે નારકી ઉષ્ણ વેદનાને વિસારે (શાંત થાય) તૃષાને પણ વિસારે ક્ષુધાને પણ વિસારે જ્વરને પણ વિસારે દાહજ્વરને પણ વિસારે ત્યારે તે નારકી નિદ્રા પામે, પ્રચલા વિશેષ નિદ્રારૂપ પામે, સુખ પામે, સંતોષ પામે, ... પામે, મતિ બુદ્ધિ પામે ઇત્યાદિક સુખ પામે શીતળીભૂત કાયા થાય તે ... સાતા સુખ બહુલ પામે (જેમ તે હાથી ... પામી સુખ પામ્યો તેમ નારકી નરકની અનંત તિક્ષ્ણ અગ્નિના તાપથી તપ્ત થએલ આ લોકની અગ્નિ જોઇ તેને શીતળ લાગે તેથી ઉપર કહેલ હાથી ના પ્રમાણે સુખ પામે) એવી નરકે વિષે રહ્યા નારકી ઉષ્ણ વેદનાવાળા સદાય ઉષ્ણ વેદના ભોગવતા થકા વિચરે (રહે) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુર જે દૃષ્ટાંત નારકીને વિષે અગ્નિ વણવી તેની વેદના સરખી નરકે ઉષ્ણ વેદના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ઉષ્ણ વેદનાવાળી નારકી નરકોને વિષે એ અગ્નિથકી અનિષ્ટપણે જાવત્ ઉષ્ણ વેદના ભોગવતાથકા વિચરે છે એ ઉષ્ણ વેદના કહી

હવે સીત વેદના કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શીત વેદનાના ધણી નારકી નરકને વિષે કેહેક શીત (ઠંડી) વેદના ભોગવતાથકા વિચરે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે યથા દ્રષ્ટાંતે કોઇક લોહારનો પુત્ર જુવાન, સુખવંત, બળવંત જાવત્ પુરવી પરે કારીગરીને વિષે નિપુણ તે લોહકાર એક મોટો લોહ પીંડ પાણીના ગાડુવા જેવડો લીયે લેઇને અગ્નીમધ્યે તાવે પછે ઘણે કરી કુટે (ટીપે) એમ જઘન્યથી એક દીવસ, બે દીવસ, ત્રણ દીવસ ઉત્કૃષ્ટ એક માસ પર્યંત ઉષ્ણ કરે ને ઘણે કરી કુટે ત્યારે તે લોહ ઉષ્ણ ભૂત થાય તે લોહનો સાડસે કરી આને (અસત્ કલ્પનાએ જાણવા માટે ન્યાય) સાણસે ઝાલીને સીતવેદના વાળી નરકમા તે લોહનો ગોળો ઘાલે ને ઘાલતાજ મનમા એવુ ચીંતવેજે હું એ લોહના ગોળાને મેખોનમેખ પછી પાછો કાઢીશ પણ તે ઘાલવના વેતજ તે લોહનો ગોળો ચૂર્ણ થઇ જાય એમ જાવત્ પુરવીપરે તે પુરૂષ પાછો ફરી તે લોહના ગોળાને કાઢવાને ઉદ્યમ કરી શકે નહીં

વળી બીજો દ્રષ્ટાંત દેખાડે છે તે યથા દ્રષ્ટાંતે કોઇક મદવંત હાથી તેમજ જાવત્ પુર્વીપરે તે વાવ દેખીને સાતા સુખ પામતો થકો વિચરે છે એજ દ્રષ્ટાંતે હે ગૌતમ અસત કલ્પનાએ કોઇ સીત વેદનાનો ધણી નારકી નરક મધ્યેથી ઉપડે, ઉપડીને ઇહ મનુષ્ય લોકે સીતના ઠામ ઠેકાણા છે તે હીમના ઠામ, હીમના પુંજના ઠામ, હીમાના પવત પ્રમુખ, હીમ પડલ પુંજના ઠામ, તુખારના ઠામ, તુખારના પુંજના ઠામ, હીમના કુટના ઠામ, હીમ કુટ પુંજના ઠામ એટલે હીમાળાના સીખર, અથવા માહ (મહા) માસની ટાઢ ઇત્યાદિક તે નારકી દેખે દેખીને તે મધ્યે પ્રવેશ કરે, પ્રવેશ કરીને તે નારકી સીતને વિસારે, ક્ષુધાને વિસારે, જવરને વિસારે, દાહ જવરને પણ વિસારે શાંત થાય, ત્યારે તે નારકી નીંદ્રા પામે પ્રચલા નીંદ્રા વિશેષ પામે જાવત્ (ઠંડી- ટાઢ જાવાથી) ઉષ્ણ ઉષ્ણ ભૂત કાયા થાય તે નારકી સક્રમ કરતો થકો સાતા ને સુખ અનુભવતો ભોગવે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે નારકીને ઇહ લોકની સીત સમાન સીત વેદના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં સીત વેદનાના ધણી નારકી નરકને વિષે એહથી અનીષ્ટતર સીતવેદના ભોગવતાથકા વિચરે (રહે) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઊત્કૃષ્ટપણે એક સાગરોપમની છે, (પહેલી નરકે તેર પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી વીસ્તારીને કહેછે પહેલે પાડડે જઘન્ય દસ હજાર વરસની, ને ઉત્કૃષ્ટી નેવુહજાર વરસની બીજે પાડડે જ૦ નેવુહજાર વરસ, ને ઉ૦ નેવુલાખ વરસની ત્રીજે પાડડે જ૦ નેવુલાખ વરસ, ને ઉ૦ પૂર્વક્રોડ વરસની ચોથે પાડડે જ૦ પૂર્વ ક્રોડ વરસની, ને ઉ૦ એક સાગરના દશ ભાગ કરીએ તેવા એક ભાગની પાચમે પાડડે જ૦ દરીયો એક ભાગ, ને ઉ૦ દરીયા બે ભાગની છઠે પાડડે જ૦ બે

ભાગની, ને ઉ૦ ત્રણ ભાગની સાતમે પાડડે જ૦ ત્રણ ભાગની, ને ઉ૦ ચાર ભાગની આઠમે પાથડે જ૦ ચાર ભાગની ને ઉ૦ પાંચ ભાગની નવમે પાડડે જ૦ પાંચ ભાગની, ને ઉ૦ ૭ ભાગની દશમે પાડડે જ૦ ૭ ભાગની, ને ઉ૦ સાત ભાગની અગ્યારમે પાડડે જ૦ સાત ભાગની, ને ઉ૦ આઠ ભાગની બારમે પાથડે જ૦ આઠ ભાગની, ને ઉ૦ નવ ભાગની તેરમે પાથડે જ૦ નવ ભાગની, ને ઉ૦ દશ ભાગ એટલે એક સાગરોપમ પુરાની છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય એક સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમની છે

(બીજી નરકે અગ્યાર પાથડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે પહેલે પાડડે જ૦ એક સાગરોપમની ને ઉ૦ એક સાગર ને એક સાગરના અગ્યાર ભાગ કરીએ તેવા બે ભાગની બીજે પાડડે જ૦ એક સાગરને અગીયારીયા બે ભાગની ને ઉ૦ એક સાગર ને અગીયારીયા ચાર ભાગની ત્રીજે પાડડે જ૦ એક સાગર ને ચાર ભાગની, ને ઉ૦ એક સાગર ને ૭ ભાગની ચોથે પાડડે જ૦ એક સાગર ને ૭ ભાગની ને ઉ૦ એક સાગર ને આઠ ભાગની પાંચમે પાડડે જ૦ એક સાગર ને આઠ ભાગની, ને ઉ૦ એક સાગરને દશ ભાગની છઠે પાડડે જ૦ એક સાગર ને દશ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને એક ભાગની સાતમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને ત્રણ ભાગની આઠમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને પાંચ ભાગની નવમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને પાંચ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને સાત ભાગની દશમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને સાત ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને નવ ભાગની અગ્યારમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને નવ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને અગ્યાર ભાગ એટલે ત્રણ સાગરોપમ પુરાની જાણવી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી વાલુપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય ત્રણ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટા સાત સાગરોપમની છે

(ત્રીજી નરકે નવ પાથડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે પહેલે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગરની ને ઉ૦ ત્રણ સાગર ને એક સાગરના નવ ભાગ કરીએ તેવા ચાર ભાગની બીજે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગર ને (નવીયા) ચાર ભાગની ને ઉ૦ ત્રણ સાગર ને આઠ ભાગની ત્રીજે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગર ને આઠ ભાગની ને ઉ૦ ચાર સાગર ને ત્રણ ભાગની ચોથે પાડડે જ૦ ચાર સાગર ને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ ચાર સાગર ને સાત ભાગની પાંચમે પાડડે જ૦ ચાર સાગર ને સાત ભાગની ને ઉ૦ પાંચ સાગર ને બે ભાગની છઠે પાડડે જ૦ પાંચ સાગર ને બે ભાગની ને ઉ૦ પાંચ સાગર ને ૭ ભાગની સાતમે પાડડે જ૦ પાંચ સાગર ને ૭ ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને એક ભાગની આઠમે પાડડે જ૦ ૭ સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને પાંચ ભાગની નવમે પાડડે જ૦ ૭ સાગર ને પાંચ ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને નવ ભાગની એટલે સાત સાગરોપમ પુરાની)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથી પકપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટની સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘન્ય સાત સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરોપમની છે

(ચોથી નરકે સાત પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીમાથી કહે છે પહેલે પાડે જ૦ સાત સાગરની ને ઉ૦ સાત સાગર ને એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ તેના ત્રણ ભાગની બીજે પાડે જ૦ સાત સાગર ને (સાતીયા) ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ સાત સાગર ને ૭ ભાગની ત્રીજે પાડે જ૦ સાત સાગર ને ૭ ભાગની ને ઉ૦ આઠ સાગર ને બે ભાગની ચોથે પાડે જ૦ આઠ સાગર ને બે ભાગની ને ઉ૦ આઠ સાગર ને પાચ ભાગની પાચમે પાડે જ૦ આઠ સાગર ને પાચ ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને એક ભાગની છઠે પાડે જ૦ નવ સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને ચાર ભાગની સાતમે પાડે જ૦ નવ સાગર ને ચાર ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને સાત ભાગની એટલે દશ સાગરોપમ પુગની)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમી ધમપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય દશ સાગરોપમની ને ઉતકૃષ્ટી સતર સાગરોપમની છે

(પાચમી નરકે પાચ પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે પહેલે પાડે જ૦ દશ સાગરની ને ઉ૦ અગ્યાર સાગરને એક સાગરના પાચ ભાગ કરીએ તેના બે ભાગની બીજે પાડે જ૦ અગ્યાર સાગરને (પાચયા) બે ભાગની ને ઉ૦ બાર સાગરને ચાર ભાગની ત્રીજે પાડે જ૦ બાર સાગરને ચાર ભાગની ને ઉ૦ ચઉદ સાગરને એક ભાગની ચોથે પાડે જ૦ ચઉદ સાગરને એક ભાગની ને ઉ૦ પનર સાગર ને ત્રણ ભાગની પાચમે પાડડે જ૦ પનર સાગર ને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ સોળ સાગરને પાચ ભાગની એટલે સત્તર સાગરોપમ પુરાની)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, છઠી તમપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય સત્તર સાગરોપમની ને ઉત્તકૃષ્ટી બાવીશ સાગરની છે

(છઠી નરકે ત્રણ પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે પહેલે પાડડે જ૦ સત્તર સાગરની ને ઉતકૃષ્ટી અગાર સાગર ને એક સાગરના ત્રણ ભાગ કરીએ તેવા બે ભાગની બીજે પાડેજ૦ અગાર સાગરને (તીયા) બે ભાગની ને ઉ૦ વીશ સાગરને એક ભાગની ત્રીજે પાડે જ૦ વીશ સાગરને એક ભાગની ને ઉ૦ એકવીશ સાગરને ત્રણ ભાગની એટલે બાવીશ સાગર પુરી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાતમી તમતમા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય બાવીશ સાગરોપમની ને ઉત્તકૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની છે (ત્યા એકજ પાડો છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી આતરા રહીત ચવીને કઇ ગતિમા જાય કઇ ગતિમા ઉપજે શુ નરક મધ્યે ઉપજે કે તિર્યંચ મધ્યે ઉપજે કે મનુષ્ય મધ્યે ઉપજે, કે દેવતા મધ્યે ઉપજે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણા સૂત્રે વ્યુત્ક્રાન્ત પદ કહી છે તેમ અહીં પણ કહેવી એટલે ત્રીજી નારકી કેટલા ભેદે ઉપજે ઇત્યાદિ કર્મ ભૂમિજ મનુષ્ય ને તિર્યંચ પંચેન્દ્રિ ઉપજે એમ જાવત્ છઠ્ઠી નરક સુધી કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સાતમી તમતમા નરકના નારકી, ગતિ કયા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક સંમૂર્છિમ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવો પૃથ્વીનો સ્પર્શ ભોગવતા થકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ સ્પર્શ ભોગવે છે એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવો પાણીનો સ્પર્શ ભોગવતા થકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું એમ જાવત્, અગ્નિ, વાયુ, ને વનસ્પતિ પર્યંત અનીષ્ટ સ્પર્શ સાતમી નરક પર્યંત જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી બીજી નરક આશ્રિને જાડપણે મોટી છે કે લાંબ પણે, પહોળપણે સર્વથી લઘુ (નાની) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી બીજી નરક આશ્રિને જાડપણે (ઉંચપણે) સર્વ દિશે મોટી છે અને લાંબપણે પહોળપણે નાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત બીજી નરક ત્રીજી નરક, આશ્રિને જાડપણે સર્વ દિશે મોટી છે? કે લાંબપણે પહોળપણે નાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ બીજી નરક, ત્રીજી નરક આશ્રિને જાડપણે સર્વ દિશે મોટી છે ને લાંબ પણે, પહોળપણે નાની છે એમ એણે અભિપ્રાયે જાવત્ છઠ્ઠી નરક, સાતમી નરક આશ્રિને સર્વ દિશે જાડપણે મોટી છે ને લાંબપણે, પહોળપણે નાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નરક મધ્યે જે પૃથ્વીમાયા જાવત્ વનસ્પતિ કાયા જીવ તે મોહા કર્મના ધણી છે? મોહા આશ્રવના ધણી છે? કે મોહા દુષ્ટ વેદનાના ધણી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નરકાવાસાને વિષે જેમ છે તેમજ જાવત્ મોહા વેદનાવંત છે એમ જાવત્ સાતમી પૃથ્વીનો કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે ત્રીસ લાખ નરકાવાસાને વિષે એકેકા નરકાવાસામા સર્વ પ્રાણી સર્વ ભુત, સર્વ જીવ, સર્વ સત્વ પૃથ્વીકાયપણે જાવત્ વનસ્પતિકાયપણે ને નારકીપણે પુર્વ ઉપના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા અસકૃત વારવાર અથવા જીવ અનંતીવાર એકેક ઠામે ઉપના છે

મ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું પણ એટલો વિશેષ જે જ્યાં જેટલા નરકાવાસા
સા તેના નરકાવાસા કહેવા

હવે ઉદ્દેશાની સંગ્રહ ગાથા છે તેનો અર્થ કહે છે પૃથ્વી અવગાહીને જઈએ ૧, વા
નરકાવાસા છે ૨, તેહનું સંસ્થાન ૩, તેહનું જાડપણું ૪, લાંબપણું ૫, પહોળપણ ૬,
િધિ ૭, ને તે નરકાવાસાનો વર્ણ ૮, ગંધ ૯, ને સ્પર્શ ૧૦, ઇત્યાદિક કહ્યા ૧ તે
વાસાનું મહાલય (મોટાઇ) પણ ત્યાં દેવતાનો દૃષ્ટાંત દેખાડ્યો ૧૧, દેવતાની ઉપ
ાએ કરી મોટાઇપણો કહેવો ત્યાં જીવ અને પુદ્ગળ ઉપજે છે ને ઉપના છે ૧૨,
નરકાવાસા સાસ્વતા છે ૧૩, ઇત્યાદિક ૨ ત્યાં નારકી ઉપજવાનું પરીમાણ ૧૪,
તેનો અપહાર ૧૫, નરકાવાસાનું ઉંચપણું ૧૬, નારકીનું સંઘયણ ૧૭, ને સંસ્થાન
૮, વર્ણ ૧૯, ગંધ ૨૦, સ્પર્શ ૨૧, શ્વાસોશ્વાસ ૨૨, ને આહાર ૨૩, ઇત્યાદિ
સન પુછ્યા ૩ લેસ્યા ૨૪, દૃષ્ટી ૨૫, જ્ઞાન ૨૬, જોગ ૨૭, ઉપયોગ ૨૮, સમુદ્
ાત ૨૯, ક્ષુધા ૩૦, તૃષા ૩૧, વિકુર્વણ ૩૨, વેદના ૩૩, ભય, ૩૪, ૪ ત્યારપછી
, મહાપુરૂષ સાતમીએ ગયા તેહના નામ ૩૫, ત્યારપછી સીતોષ્ણ વેદનાની ઉપમા ૩૬,
સ્થિતિ ૩૭, ઉદ્વર્તન (કઇ ગતિમાં જાય) ૩૮, ને પૃથ્વીનો સ્પર્શ ૩૯, ત્યારપછી સર્વ
જીવનો ઉપપાત ૪૦, ૫ એટલા બોલ એ ઉદ્દેશામધ્યે પુછ્યા છે તેની એ સંગ્રહ ગાથા
જાણવી એ નારકીના અધિકારનો બીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો

૪૨. નારકીનો ત્રીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નારકી કેવા પુદ્ગળના પરિણામ ભોગવતા
કા વિચરે છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

હવે સંગ્રહ ગાથા ૧૩ છે તેનો અર્થ કહે છે (સંગ્રહથી ઉદ્દેશો જાણવો)
પુદ્ગળનો પરિણામ ને નારકીની વેદના, લેસ્યા, નરકના નામ ને ગોત્ર, અરતી
ભય, શોક, ક્ષુધા, તૃષા ને વ્યાધિ છે ॥૧॥ શ્વાસોસ્વાસ ને તેને સ્વભાવેજ ક્રોધ,
માન, માયા ને લોભ છે ને તેને આહારાદિક ચાર સંજ્ઞા છે તે નારકીના હીન પરીણામ
છે ॥૨॥ તે એ લોકથી નરકે કોણ જાય તો કે નિશ્ચે નરને વિષે વૃષભ સમાન બળના
ધણી વાસુદેવ પ્રમુખ તથા જળચર મચ્છ પ્રમુખ તિર્યંચ મધ્યેથી તથા મોટા રાજા,
માંડળીક રાજા, વળી જે મોટા આરંભના કરનાર કુટુંબીક પ્રમુખ જાય ॥૩॥ હવે વૈક્રિય
શરીરનો કાળ કહે છે નરક મધ્યે નારકીનું શરીર વક્રિય એક મુહુર્ત્ત પ્રમાણ રહે ને
તિર્યંચ, મનુષ્ય મધ્યે વૈક્રિય શરીર ચાર મુહુર્ત્ત પ્રમાણ રહે ને દેવતાનું વૈક્રિય શરીર પ્રમુખ
અર્ધમાસ રહે એ ઉત્કૃષ્ટી વૈકુર્વણાનો કાળ કહ્યો ॥૪॥ નારકીને નિશ્ચે માઠીજ વૈકુ
ર્વણા હોય તે નારકી શરીરમાં શરીરને વિકુર્વે તે સંઘયણ રહીત ને હુંડ સંસ્થાને
સહીત ॥૫॥ વળી જે પુદ્ગળ અનીષ્ટ છે તેનો નિશ્ચે નારકીને આહાર છે ને નારકીને
સંસ્થાન પણ નિશ્ચે હુંડ જાણવું ॥૬॥ નારકી અસાતાને વિષે ઉપના અસાતા વેદની વેદના

થમાજ સાતે નરકે નારકી ॥ જીવ પાતપોતાના આવખા પ્રમાણે ના કોનો ભર ખોટે છે ॥૭॥ તેમા કોઇક જીવ નારકી રિ ઉપજો સાતાપણ વેદે છે તે એમ જે પુરવ ભવનો દેવતા મિત્ર હોય તે નરક મધ્યે જઇને વેદના ટાળે તે કારણે અથવા સમકિતવત નારકી તેો સજ્જ અધ્યવસાયે કરી અથવા પોતાના કર્મો સ્વભાવે કરી હતુપાકર્મ પ્રમુખ અથવા નિર્યંચના પાંચ કલ્યાણ કે અંતર્મુહૂર્ત માત્ર સાતા વેદે એટલા કારણે નારકી મુહૂર્ત માત્ર સાતા વેદે અથવા મહાદ અસાતાજ છે ॥૮॥ એ નારકીનું વૈક્રિય શરીર મરણ કાળે કેવુ થાય છે, તૈજસ કાર્મણ શરીર, સુક્ષ્મ નામ કર્મો ઉદયવાળાને સુક્ષ્મ શરીર પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા મુક્તા મામજ જેમ હજારો ભેદ થાય તેમ નારકીના શરીરના હજારો ભેદ પામે છે, એટલે વેરાઇને જીણા જીણા પરમાણુ થાય છે ॥૯॥ નારકીનો ઉત્પાત (તે ઉપજવુ) જઘન્યથી ગાઉ માત્ર ને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચસે જોજન પ્રમાણ ઉપજે છે નારકી દુખે કરી ભીના છે સહસ્ત્રગમે વેદના તેણે કરી સહીત છે ॥૧૦॥ આંખ મીંચીને ઉઘાડીએ એટલી વાર પણ નારકીને શાતા નથી દુખ મધ્યેજ બંધાણા છે નારકી રાત દિવસ દુખ મધ્યેજ પડ્યા છે ॥૧૧॥ સીતવેદના વાળાને અતી સીત, ઉષ્ણ વેદનાવાળાને અતિ ઉષ્ણ અયંત તૃષા, અસહ ક્ષુધા, અત્યંત ભય ઇત્યાદિક નરકને વિષે નરકી દુખના મધ્ય ગમે વિભાગમા રીન દુખ પ્રત્યે ભોગવે છે ॥૧૨॥ આ ઉદ્દેશાની એ બાર ગાથા થઇ તેનો અર્થ સંક્ષેપથી એક ગાથામા કહે છે વૈક્રીય શરીરનો કાળ મુહુર્ત પ્રમાણ ૧ અશુભ પુદ્ગળનો આહાર ૨ અસાતાવેદની વેદે છે ૩ ઉપપાત (તે ઉપજવુ) ૪ ને ઉત્પાત (તે ઉપજવુ) ૫ અને શરીર પ્રમુખ ઇત્યાદિક નાજે ઉદ્દેશે કહ્યા ॥૧૩॥ એ ત્રીજાનો ત્રીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો ઇની નારકીનો અધિકાર સંપૂર્ણ

૪૩ તિર્યંચનો પહેલો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, તેના પાંચ ભેદ છે એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, બેઇંદ્રિ ૨, તેઇંદ્રિ ૩, ચોરેંદ્રિ ૪ ને પંચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, તેના પાંચ ભેદ છે પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧ પાણી ૨, અગ્નિ ૩, વાય ૪ ને વનસ્પતિકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ તેના બે ભેદ છે સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, ને બાદર પૃથ્વીકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ તેના બે ભેદ છે પર્યાપ્તા સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૧, ને અપર્યાપ્તા સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વી કાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ બે ભેદ છે પર્યાપ્તા બાદર પૃથ્વીકાયા ૧, ને અપર્યાપ્તા બાદર પૃથ્વી કાયા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે જેમ પૃથ્વીકાયાના ભેદ કહ્યા છે તેમ જાણવા એમ અગની વાયુ ને વનસ્પતિકાયના પણ ભેદ બબે જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પર્યાપ્તા બેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧ ને અપર્યાપ્તા બેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨ એ બેઇંદ્રિના ભેદ કહ્યા એમ જાવત્ તેઇંદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા સુધી જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨, ને ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સમુછિમ જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, ને ગર્ભજ જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પર્યાપ્તા સમુર્છિમ જળચર તિર્યંચ ૧, ને અપર્યાપ્તા સમુર્છિમ જળચર તિર્યંચ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગર્ભજ જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પર્યાપ્તા જળચર ગર્ભજ તિર્યંચ ૧ ને અપર્યાપ્તા જળચર ગર્ભજ તિર્યંચ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ચતુષ્પદ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, ને પરીસર્પ પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચતુષ્પદ થળચર તિર્યંચ પચેંદ્રિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ ચતુષ્પદ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ ૧, બીજા ગર્ભજ ચતુષ્પદ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ ૨, એમ જાવત્ જેમ જળચર કહ્યા તેમ ચતુષ્પદ પણ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરીસર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ઉરપર સર્પ થળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા ભુજપર સર્પ થળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ઉરપર સર્પ થળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે જેમ જળચરના કહ્યા તેમ ઉરપર સર્પના પણ ચાર ભેદ જાણવા એમ ભુજપર સર્પના પણ ચાર ભેદ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા ગર્ભજ ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર સમુર્છિમ પંચેંદ્રિ, તિર્યંચ જોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા સમુર્છિમ ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા અપર્યાપ્તા સમુર્છિમ ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા એમ ગર્ભજ ખેચર પણ જાણવા યાવત્ પર્યાપ્તા ગર્ભજ ખેચર તિર્યંચ, ને અપર્યાપ્તા ખેચર ગર્ભજ તિર્યંચ પણ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા તેને કેટલા પ્રકારની જોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પ્રકારની જોની સંગ્રહ (ઉપજવાના ઠેકાણાં) છે અંડજ (ઇંડાથી ઉપજે તે મયુરાદિક) પોતજ (તે વડવાગોળ ૨) ને સમુર્છિમ ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અંડજ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, ને નપુંસક ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પોતજ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના પણ ત્રણ ભેદ છે સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, ને નપુંસક ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સર્વ છે એક નપુંસક વેદેજ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને લેશ્યા કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને છ લેશ્યા છે, તે કૃષ્ણ લેશ્યા ૧, યાવત્ શુકલ લેશ્યા ૬ પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ શું સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે, કે સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે, મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે, ને સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે?

ઉ-તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે, ને અજ્ઞાની પણ છે તેમાં જ્ઞાન ત્રણ સુધી હોય ને અજ્ઞાન ત્રણની ભજના

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ મનજોગી છે, કે વચનજોગી છે, કે કાયજોગી છે?

ઉ-તર—હે ગૌતમ, ત્રણે જોગ સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શુ સાકારોપયોગી છે કે અનાકારોપયોગી છે?

ઉ-તર—હે ગૌતમ, સાકારોપયોગી પણ છે અને અનાકારોપયોગી પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કઇ ગતિમાહેથી આવી ઉપજે? શુ નારકી મધ્યેથી ઉપજે, કે તિર્યંચ મધ્યેથી ઉપજે, કે મનુષ્ય મધ્યેથી ઉપજે કે દેવતા મધ્યેથી ઉપજે?

ઉ-તર—હે ગૌતમ, અસખ્યાતા વરસના આવખાના ધણી ત્રીસ અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, તિર્યંચ જુગળીયા, ને આઠમા દેવલોકની ઉપરના દેવતા વરજીને શેષ સર્વ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટના કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગની છે

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સમુદ્દઘાત છે?

ઉ-તર—હે ગૌતમ, તેને પાચ સમુદ્દઘાત છે વેદની સમુદ્દઘાત કષાય સમુદ્દઘાત, મારણાં તિક સમુદ્દઘાત, વૈક્રિય સમુદ્દઘાત, ને તેજસ સમુદ્દઘાત

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મારણાતિક સમુદ્દઘાતે શુ સમોહત મરે છે, કે અસમોહત મરે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે ને અસમોહત પણ મરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહીત ચવીને કઇ ગતિમા જાય, કઇ ગતિમા ઉપજે? શુ નારકી મધ્યે ઉપજે, કે તિર્યંચ પ્રમુખ કઇ ગતિમા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ બીજી પ્રજ્ઞપ્તી (પ્રતિપતિ) ને વિષે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ જાણવો, અથવા પનવણાને વ્યુત્ક્રાંતિ પદને વિષે કહ્યો છે તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવની કેટલી જાતી કુલકોડી લાખ કહી છે? (ઇહા જાતી કુળ જોનીનું ઉદાહરણ કહેછે જે એક યોની મધ્યે અનેક જાતી કુળ હોય જેમ છાણની યોની મધ્યે કૃમીયાનું કુળ, કીડાનુ કુળ, વીછીનું કુળ છે તે કારણે એક યોની મધ્યે અનેક જાતીના કુળ હોય તે બે ઇંદ્રી, તેઇંદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ, પચેંદ્રિ પ્રમુખના હોય તીહાં યોની તે ઉત્પતિ સ્થાનક (ઉપજવાનું ઠેકાણુ) ને કુળ તે પોતાના સરખા જીવ હોય તે. એને જાતી કુળ કોડી કહી છે તે બીન જાતીના જીવ માટે) તથા જેમ તિર્યંચની જાતિ છે ને તેના કુળ કૃમિયા કીડા વીંછી પ્રમુખ એ કુળ છે તે યોની પ્રમુખ કહીએ એટલે એક યોનિને વિષે અનેક કુળ થાય)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાર લાખ જાતિ કુલ કોડી પ્રમુખ ભાખ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ભુજપર સર્પ થળચર પંચેદિ તિર્યંચ જીવોની કેટલા પ્રકારની યો સગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ પ્રકારની છે તે કહે છે અડજ ૧, (યો પ્રમુખ) પોતજ (કુન પ્રમુખ) ને સમુર્છિમ ૩, એ રીતે જેમ ખેચ નો અધિકાર કહ્યા તેમ જાણવું પણ એટલો વિશેષ જે આયુષ જઘન્યથી અનર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પુર્વનું અને મરીને બીજી નરક સુધી જાય તેની નવલાખ જાતી કુલ કોડી અનેક લક્ષ યો પ્રમુખ એમ અનતે તિર્થંકરે કહ્યુ છે શેષ અધિકાર પુરપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત ઉરપર સર્પ થળચર પંચેદ્રિ તિર્યંચ જીવોના કેટલા પ્રકારની યો સગ્રહ છે

ઊત્તર—હે ગૌતમ જેમ ભુજપરનો અધિકાર કહ્યા તેમ જાણવો પણ એટલો વિ જે તેનું આયુષ જઘનથી અતમુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનું છે તે મરીને જાય પાચમી નરક સુધી જાય એહની દસ લાખ કુળ કોડી જાતી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચતુષ્પદ થળચર પંચેદ્રી તિર્યંચ જીવોને કેટલા પ્રકારની યો સગ્રહ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારની છે જરાયુજ (ઓરથી ઉપજે ગાય પ્રમુખ) ૧ સમુર્છિમ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જરાયુજના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે સ્ત્રી ૧ પુરુષ ૨, ને નપુસક ૩, તેમા જે સમુર્છિમ છે તે સર્વ નપુસક વેદે છે (ને ગર્ભજ ત્રણે વેદે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે જીવોને કેટલી લેશ્યા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પક્ષીનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો પણ એટલો વિ જે તેનું આયખુ જઘન્યથી અતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમન (જુગળીયા આશ્રી) ને તે મરીને ચોથી નરક પર્યંત જાય તેની દશ લાખ જાતિ કુળ કોડી જાતી જો પ્રમુખ કહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જળચર પંચેદ્રિ તિર્યંચ જીવોને કેટલા પ્રકારની જોનીની સગ્રહ

ઊત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વે જેમ ભુજપર સર્પનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો એટલો વિશેષ જે મરીને જાવત સાતમી નરક પર્યંત જાય તેની સાડી બાર લાખ જાતિ કુળ કોડી જોની પ્રમુખ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચૌરદ્રિની કેટલી લાખ જાતિ કુળ કોડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવલાખ કુળ કોડી જાતિ ને બે લાખ જોની પ્રમુખ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેઇદ્રિ ીકેટલી લાખ જાતી કુલ કોડી છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની આઠ લાખ કુલ કોડી જાતિ છે ને બે લાખ જોની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, બે ઇદ્રિને કેટલી લાખ કુલ કોડી છે?
ઉતર—હે ગૌતમ, સાત લાખ કુલ કોડી જાતિ ને બે લાખ જોની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા ગધ કહ્યા છે ને કેટલા ગધાગ સત કહ્યા છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, સાત ગધા અને સાતમે ગધા અગ છે ગધ તથા ગધાગ સ્વરૂપ યથા ટીકામાં ગાથા

मूलतयकठ निजास, पत्तपुफ्फ फलमोय,॥ गधगा वणादुत्तरभेया, गंधगसया मुणेपव्वा ॥१॥ अस्या व्याख्यानरुप गाथाद्वय,॥ मुथासुवन्नछल्ली, अगरुवालो तमालपत्तच, तहयपीयगू जाइ, फलच जाईएगधगा ॥२॥ गुणणाएसत्तसया, पंचहिंवणेहिं सूरभिगधेण, रसपणगेणतहफासेहिं, चउहियमेतेहिं ॥३॥

ભાવાર્થ—હવે સાત ગધાગ જાતિ ભેદ દેખાડે છે મુળ ૧, ત્વચા ૨, કાષ્ટ ૩, નિર્યાસ (રસ) ૪, પત્ર ૫, પુષ્પ ૬, ફળ ૭, તેમા મુળ એટલે મોથ, વાળો, ઉશીર ઇત્યાદિ ૧ ત્વચા એટલે સુવર્ણ છાલ, તજ, ઇત્યાદિ ભેદ જાણવા ૨ કાષ્ટ એટલે ચદન અગર ઇત્યાદિ ભેદ જાણવા ૩ નિયાસ એટલે કર્પુર પ્રમુખ જાણવા ૪ પત્ર એટલે જાતિપત્ર તમાલ પત્ર પ્રમુખ જાણવા ૫ પુષ્પ એટલે પ્રિયગુ, લવીંગ, નાગર, ફુલ ઇત્યાદિ જાણવાં, ફળ, એટલે જાયફળ, કંકોલ એલચી પ્રમુખ જાણવા ૭ એ સાતને પ્રત્યેક પ્રત્યેક. કાળા પ્રમુખ પાચ વર્ણ ભેદે ગણીએ ત્યારે પાત્રીસ થાય ને પાત્રીશમા એક સુરભિગધ હોય તેનો ગુણાકાર કીધાં થતા પાત્રીસજ રહે તે પાત્રીસને પાચ રસે ગુણતા એકસો પચોતેર થાય તેને આઠ સ્પર્શ માહેના ગુરુ લો, ૧, હળવો ૨, શીત ૩ ને ઉષ્ણ ૪ એ સ્પર્શે ગુણતા સાતસો ગધાગ થાય

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલી પુષ્પ (ફુલ) જાતિ કુલકોડી જોની પ્રમુખ કેટલા લાખ કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર લાખ કુલકોડી જળજ કમળ પ્રમુખની, ચાર લાખ કુલકોડી થળજ જાય પ્રમુખના ફુલની, ચાર લાખ કુલકોડી માહાવૃક્ષ મહુડા પ્રમુખના ફુલની, ને ચાર લાખ કુલકોડી માહા ગુલ્મ કેતકી પ્રમુખના ફુલની એ સોળ લાખ કુલકોડી ફુલની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલી વેલડી કહી છે ને કેટલા વેલડીના સતક (સો) કહ્યા છે?.
ઉતર—હે ગૌતમ, ચાર મૂળ વેલ કહી છે ને ચારસે ચીભેંટ પ્રમુખની વેલી કહી છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલી લતાની જાત કહી છે ને કેટલા લતાના સતક (સો) કહ્યાછે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠ લતા નાગરવેલ પ્રમુખની છે ને આઠસે લતા વિશેષ કહ્યા છે

ઉતર—હે ગૌતમ, બાર લાખ જાતિ કુલ કોડી પ્રમુખ જાણવા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ભુજપર સપ થળચર પંચેન્દ્રિ તિર્યંચ જોનિઓની કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રણ પ્રકારની છે તે કહે છે અંડજ ૧, (ગો પ્રમુખ) પોતજ ૨, (ઉંદર પ્રમુખ) ને સમુર્છિમ ૩ જે રીતે ખેચરનો અધિકાર કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે આયુષ્ય જેહ થકી અંતરમુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પુર્વનું અને તે મરીને બીજી નરક સુધી જાય તેની દશ લાખ જાતી કુલ કોડી અથવા લક્ષ યોની પ્રમુખ છે એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે એ અધિકાર પુરવે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ઉરપર સપ થળચર પંચેન્દ્રિ તિર્યંચ જોનીઓની કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ જેમ ભુજપનો અધિકાર કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે તેનું આયુષ જઘન્યથી અંતમુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનું છે તે મરીને જાવત્ પાંચમી નરક સુધી જાય એહની દશ લાખ કુળ કોડી જાતી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન ચતુ'પદ થળચર પંચેન્દ્રિ તિર્યંચ જોનીઓને કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારની છે જરાયુજ (ઓરથી ઉપજે ગાય પ્રમુખ) ૧ ને સમુર્છિમ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવન, જરાયુજના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨ ને નપુંસક ૩ તેમાં જે સમુર્છિમ છે તે સર્વ નપુંસક વેદે છે (ને ગર્ભજ ત્રણે વેદે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પક્ષીનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે તેનું આઉખુ જઘન્યથી અંતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટુ ત્રણ પલ્યોપમનું (જુગળીઆ આશ્રી) ને તે મરીને ચોથી નરક પર્યંત જાય તેની દશ લાખ જાતિ કુળ કોડી જાતી જોની પ્રમુખ કહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન જળચર પંચેન્દ્રિ તિર્યંચ જોનીઓને કેટલા પ્રકારની જોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વે જેમ ભુજપર સર્પનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ જે મરીને જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાય તેની સાડી બાર લાખ જાતી કુળ કોડી જોની પ્રમુખ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ચોરેંદ્રીની કેટલી લાખ જાતિ કુળ કોડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવલાખ કુળ કોડી જાતિ ને જોની લાખ નો પ્રમુખ છે

ઊત્તર—હે ગૌતમ, હા એ અગ્યાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સુર્યોદય, અસ્ત, ક્ષેત્રનુ પાંચગણુ એક ડગલુ તે ચપળાગતિ કહીએ તે ગતે ૭ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર આવે પણ નહીં એવડા મોટા વૈમાન છે (એ વૈમાન ગ્રૈવેયકે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કામ ૧, કામાવર્ત્ત ૨ (કામપ્રભ ૩, કામમત ૪, કામવર્ણ ૫, કામલેશ્ય ૬, કામધ્વજ ૭, કામશ્રગાર ૮, કામકુટ ૯, કામસિદ્ધ ૧૦) જાવત્ અગ્યારમુ કમોતરાવતસક વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એ અગ્યાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સાતગણો સુર્યચાર કરીએ તેટલા જોજનનુ એક ડગલું તે જયણાગતી કહીએ તે ગતે શેષ સર્વ પુર્વનીરીતે કહેવુ (એ વૈમાન નવ ગ્રૈવેયકે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અનુત્તર વૈમાને વિજય, વિજયત, જયત, અપરાજીત વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, એ ચાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સુર્યનુ ઉદય, અસ્તક્ષેત્ર તેને નવગણુ કરીયે તેટલા જોજનનુ એક ડગલુ તે વેગાગતી તે ગતે ૭ માસ પર્યંત દેવતા ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર પણ આવે નહિ એવા વૈમાનિકના મોટા વૈમાન છે

અહો સાધો આયુષ્યવતો? એ તિર્યંચ જોનીયાનો પહેલો ઉદ્દેશો પૂરો થયો

૪૪. તિર્યંચનો બીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા પ્રકારના સસારી જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પ્રકારના છે પૃથ્વીકાય ૧, જાવત્ ત્રસકાયના ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ને બીજા બાદર પૃથ્વીકાયા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા ને બીજા અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

16

(જેહને ધુલ થાય તે વેશી ને જેહદે ધુ ા થાય તે સના કહીએ) (બતાને ે વેશીયા અધિકાર કયાર ગીરાામા પણ તિરી છી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલે ભેદે હરીકાય ને કેટલા હરીકાયના સનક (ગ્રો) કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ ભેદે હરીકાય કહી છે જળજ ૧, (જળથકી ઉપના તે) થળજ ૨, (સ્થળ થકી ઉપના તે) ઉભય ૩, (જળ થળ બંનેથકી ઉપના તે) એમ એકેકાના સો ભેદ થાય ત્યારે હરીકાય॥ ત્રણ ભેદ થાય નિદા હતર વનસ્પતિના ૩ત્ર નિરખ થાય, (કનાક ગીરખા પ્રમુખ) ે હર ૩ત્ર નાકમથ થય છે (કમળ પ્રમુખ) એ સર્વે હરીકાય ૮ જાણવા

તે એમ સત હત્રે જાણતરે જાણના થય, એમ ગુત્રે અનુસાર આસાદતા થકી એમ ગુત્રે જ્ઞાનેચ્રે જોતા થકા એમ બંને પ્રકારે મામા ગીતરની થકી એ એ કાયમધ્યે તિરે ભવ સસારી જીવ આવે ત્રસકાય મધ્યે (બેઈંદ્રી પ્રમુખ) ૧ ે થાવર કાય મધ્યે (પૃથ્વી પ્રમુખ) ૨, એમ સ સ સાગે મળ સસારી જીવમધ્યે ચોરાશી જાતિ કુલકોડી જોનીપ્રમુખ સન સહસ્ર હોય એમ અતિત, ા ાગત ને વર્તમા ા અ ાતા નિર્ધ કરનું વચન છે

વળી નિર્ગ્રંથ પુ યકરે તે મરી દેવતા થાય ને ત્યાંણી તથા કુલોટિ ા વિચારણારે તિરે વિશેષ અધિકા થી, દેવતાના વૈમાનના અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્વસ્તિકનામે ૧ સ્વસ્તિમાવત્ત ૨, સ્વસ્તિકપ્રભ ૩, સ્વસ્તિકકાંત ૪, સ્વસ્તિવર્ણ ૫ સ્વસ્તિકલેશ્ય ૬ સ્વસ્તિકધ્વજ ૭, સ્વસ્તિકશ્રગાર ૮, સ્વસ્તિકકુટ ૯, સ્વસ્તિકસિદ્ધ ૧૦, સ્વસ્તિકોત્ત ાવતસક ૧૧, એ અગીઆર વૈમા ા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એ અગીઆર વૈમા ા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જે લખનથી જબુદ્વીપ મધ્યે અભ્યતર મડળે સૂર ઉદય કરે છે ને તે સર આથમે છે તે વચે જે ૮૪૫૨૬ જોજનને એક જોજનના સાઠ ભાગ કરીએ તેવા એતાળીસ ભાગ એટલુ ક્ષેત્ર થાય છે, તો ત્રણગણું કરતા ૨૮૩૫૮૦ જોજનને સાઠીઆ ત્રેઓ ભાગ થાય તેટના જોજનને એકેકે ડગે દેવતા ચાલે તે ચડાગતી કહીએ તે ડિગતે દેવતા તે ઉત્કૃષ્ટી ઉતાવળી જાવત્ દેવતાની ગતિએ ચાલતો થકો જાવત્ શબ્દે એક દિવસ, બે દિવસ ને ઉત્કૃષ્ટપણે તે વૈમાન મધ્યે છ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઈક વૈમાનનો પાર આવે ને કેટલાએક વૈમાનનો પાર આવે નહીં એવડા મોટા વૈમાન છે (એ વૈમાન પહેલે ચાર ે વૈવ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત અર્ચિ ૧, અર્ચિરાવત્ત ૨, (અર્ચિરાપ્રભ ૩, અર્ચિરકાંત ૪, અર્ચિર વર્ણ ૫ અર્ચિરલેશ્ય ૬, અર્ચિ ધ્વજ ૭ અર્ચિરશ્રગાર ૮, અર્ચિ કુટ ૯, અર્ચિર સિદ્ધ ૧૦) જાવત્ અગ્યારમુ અચ્યુતગ ાવતસક વૈમાન છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, હા એ અગ્યાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેટલા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સૂર્યોદય, અસ્ત, ક્ષેત્રનું પાચગણું એક ડગલું તે ચપળાગતિ કહીએ તે ગતે ૭ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર આવે પણ નહીં એવડાં મોટા વૈમાન છે (એ વૈમાન ગ્રૈવેયકે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કામ ૧, કામાવત્ત ૨, (કામપ્રભ ૩, કામકાંત ૪, કામવર્ણ ૫, કામલેશ્ય ૬, કામધ્વજ ૭, કામશ્રૃંગાર ૮, કામકુટ ૯, કામસિદ્ધ ૧૦) જાવત્ અગ્યારમું કમોત્તરવતંસક વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એ અગ્યાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સાતગણો સૂર્યચાર કરીએ તેટલા જોજનનું એક ડગલું તે જયણાગતી કહીએ તે ગતે શેષ સર્વ પુનરીતીને કહેવું (એ વૈમાન નવ ગ્રૈવેયકે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાને વિજય, વિજયંત, જયંત, અપરાજીત વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, એ ચાર વૈમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા પણ એટલો વિશેષ જે સૂર્યનું ઉદય, અસ્તક્ષેત્ર તો નવગણું કરીયે તેટલા જોજનનું એક ડગલું તે વેગાગતી તે ગતે ૭ માસ પર્યંત દેવતા ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર પણ આવે નહિ, એવા વૈમાનિકના મોટા વૈમાન છે

અહો સાધો આયુષ્યવંતો? એ તિર્યંચ જોનીયાનો પહેલો ઉદ્દેશો પૂરો થયો

૪૪. તિર્યંચનો બીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા પ્રકારના સંસારી જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પ્રકારના છે પૃથ્વીકાય ૧, જાવત્ ત્રસકાય ॥ ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ને બીજા બાદર પૃથ્વીકાયા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા ને બીજા અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક પર્યાપ્તા ને બીજા અપર્યાપ્તા, ઇત્યાદિક જાવત પનવણા સૂત્રના પદના પદથી જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુંવાળી પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે કાળીમાટી ૧ નીલી માટી ૨ રાતી માટી ૩ પીળી માટી ૪ પાંડુ માટી ૫ ધોળીમાટી ૬ ને રજસ પ્રમુખ પનક માટી ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવત ખર (કઠણ) પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ કહ્યા છે જાવત્ શબ્દે પૃથ્વી મધ્યે અસખ્યાતા જીવ છે એને પૃથ્વીમય કહી એમ નિશ્ચે જેમ પનવણા સૂત્રના પ્રથમ પદમા અધિકાર કહ્યો છે (આગળ સર્વો વિસ્તાર કહ્યો છે તેમ નિરવિશેષ વનસ્પતિકાય પર્યંત જાણવું એમ જાવત્ જ્યા એક વનસ્પતિનો જીવ ત્યા નિશ્ચે સખ્યાતા, અથવા અસખ્યાતા, અથવા અનતા જીવ પણ પામીએ એટલે વનસ્પતિનો અધિકાર કહ્યો

પ્રશ્ન—હે ભગવત ત્રસકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે બેઇદ્રિ ૧ તેઇદ્રિ ૨ ચૌરેદ્રિ ૩ ને પચેદ્રિ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રિના કટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ છે ઇત્યાદિક અધિકાર જેમ પનવણાના પદમાં કહ્યો છે તેમ અહીંઆ નિરવિશેષ જાણવો જાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા પર્યંત જાણવો એટલે અનુતરોવવાઇયા દેવતા કહ્યા એ ત્રસકાયનો અધિકાર થયો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા પ્રકારની પૃથ્વી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ૭ પ્રકારની છે, સુંવાળી પૃથ્વી ૧ શુદ્ધ પૃથ્વી (પર્વત મધ્યે) ૨ વેળુ પૃથ્વી (નદી પ્રમુખની) ૩ મણશીલ (હીંગળો પ્રમુખ) ૪ શર્કરા (કાકરા પ્રમુખ) ૫ ને ખર પૃથ્વી (પાષાણ આદિ પ્રમુખ) ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુંવાળી પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુદ્ધ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વેળુ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ચઉદ હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત મણશીલ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સોળ હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કાકરા (કરા) પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અઢાર હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખર (પાષાણ શીલા પ્રમુખ) પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ (પ્રથમ નરકે પ્રથમ પાથડે) ને ઉત્કૃષ્ટ પણે તેત્રીસ સાગરોપમની (સાતમી નરકે) સ્થિતિ છે અહીં થી પન્નવણાસૂત્રનું સ્થિતિપદ સર્વ જાણવું જાવત્ સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવતા પર્યંત સ્થિતિ જાણવી (આગળ આવેલ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જીવતે (ચેતના લક્ષણ) જીવપણે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વદા સર્વ કાળ પર્યંત ને અનાદિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાય મધ્યે સામાન્યપણે જીવ કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વદા સર્વકાળ અનાદી અનંત એમ જાવત્ ત્રસકાય પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વર્તમાન સમયે પૃથ્વીકાય મધ્યે જેટલા જીવ ઉપના છે, તે જીવને સમયે સમયે એકેકા કાઢીએ તો કેટલે કાળે તે જીવ ખાલી થઈએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યપણે અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીએ તે જીવ ખાલી થઈએ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીએ તે જીવ ખાલી થઈએ (તીહાં જઘન્ય પદ થી ઉત્કૃષ્ટપદ અસંખ્યાત ગણું જાણવું અસંખ્યાતાના અસંખ્યાતા ભેદ છે) એમ જાવત્ વાયુકાયના જીવ પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વર્તમાન સમયે વનસ્પતિકાય મધ્યે જેટલા જીવ ઉપના છે તે જીવને સમયે સમયે એકેકા કાઢીએ તો કેટલે કાળે તે જીવ ખાલી થઈએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપદે વર્તમાનકાળે વનસ્પતિ મધ્યે અનંતા જીવ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટ પદે પણ અનંતા જીવ ઉપજે તે કારણે વર્તમાન સમયના પણ અનંતા જીવ કહ્યા તેના કાળનું માન કહેવાય નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વર્તમાન સમયે કેટલા જીવ ત્રસ પણે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપદે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ને ઉત્કૃષ્ટપદે પણ સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ તે જીવ સમયે સમયે એકેકા ત્રસ કાઢીયે તો સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વે એક સમયના ઉપના ત્રસ જીવને કાઢી રહીયે (ત્યાં જે જઘન્યપદ કહ્યું તેથી ઉત્કૃષ્ટપદ વિશેષાધિક જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અશુદ્ધ લેશ્યા (કૃષ્ણ નિલ ને કાપોત) નો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી રહિત પોતાના આત્માએ (નાણ ગીને અશુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા દેવીને જાણે દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહી ૧, (અર્થાત જાણે દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અશુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુધ્ધાતે કરી રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યા (તેજુ, પદ્મ, ને શુક્ર)ના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૨, (જાણે, દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત અશુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુધ્ધાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૩, (જાણે દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અશુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી સહીત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૪, (જાણે, દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અશુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી સહીત તથા રહીત, પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૫, (જાણે દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અશુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી, સહીત તથા રહીત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૬ (જાણે દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુદ્ધ લેશ્યા (તેજુ પદ્મ ને શુક્લ એ ત્રણ લેશ્યા શુદ્ધ કહીએ) એવી શુદ્ધ લેશ્યાવાળો સાધુ વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી રહીત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેશ્યા (કૃષ્ણ નિલ ને કાપોત એ ત્રણ લેશ્યા અશુદ્ધ કહીએ) એવી અશુદ્ધ લેશ્યાના દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા ૭ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા ૮ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા, ૯ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા ૧૦ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદઘાતે કરી સહિત તથા રહિત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૧૧ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહિત તથા રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૧૨ (જાણે, દેખે) એ બાર અળાવામા ૭ અશુદ્ધ લેશ્યાવાળા ન જાણે દેખે, ને ૭ શુદ્ધ લેશ્યાવાળા જાણે દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અન્ય દર્શની (ચાર્વાક, બૌધ પ્રમુખ) એમ કહે છે, એમ બોલે છે, એમ પ્રજ્ઞાપના કરેછે, એમ પરૂપણા કરે છે જે એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે છે એક સમ્યક્ત્વની ક્રીયા ને બીજી મિથ્યાત્વની ક્રિયા જે સમે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે તે સમે મિથ્યાત્વની ક્રિયા કરે ને જે સમે મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે તે સમે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરતો થકો મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે, ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરતો થકો સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે એક સમ્યક્ત્વની ક્રીયા ને બીજી મિથ્યાત્વની ક્રીયા એમ જે અન્ય દર્શની કહે છે તે કેમ?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જે અન્યદર્શની એમ કહે છે, એમ બોલે છે, એમ પ્રજ્ઞાપના દેખાડે છે, એમ પરૂપણા કરે છે જે નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે છે તેમજ જાવત્ સમ્યક્ત્વની ક્રીયા ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા એમ જે અન્યદર્શની કહે છે તે સર્વ ખોટુ છે પણ હું હે ગૌતમ એમ કહું છુ જાવત્ પરૂપણા દેખાડુ છુ એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમયે એકજ ક્રીયા કરે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા અથવા મિથ્યાત્વની ક્રીયા જે સમે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે તે સમે મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે નહીં, ને જે સમે મિથ્યાત્વની ક્રિયા કરે તે સમે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે નહિ સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરતો થકો મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે નહિ ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરતો થકો સમ્યક્ત્વની ક્રીયા કરે નહિ એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમયે એક ક્રીયા કરે સમ્યક્ત્વની ક્રીયા અથવા મિથ્યાત્વની ક્રિયા એ તિર્યંચજેનીયાનો બીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો એ તિર્યંચનો અધિકાર પુરો થયો

૪૫. મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સમુર્છિમ મનુષ્ય ને બીજા ગર્ભજ મનુષ્ય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે એક પ્રકારનાજ કહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સમુર્છિમ મનુષ્ય ક્યા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અઢી દ્વીપ ને બે સમુદ્ર મળી પીસ્તાળીશ લાખ જોજન મનુષ્ય ક્ષેત્ર છે તે મધ્યે ૫ંદર કર્મભૂમિ, ત્રીસ અકર્મભૂમિ ને ૫૬ અંતરદ્વીપના મનુષ્યના ચઉદ સ્થાનક મધ્યે સમુર્છિમ મનુષ્ય ઉપજે છે તેના નામ કહે છે ઉચ્ચારેસુવા વિષ્ટામાં ૧, પાસવણે સુવા પેસાબમા ૨, ખેળેસુવા બળખામા ૩, સિંઘાણેસુવા નાકના લીટમાં ૪,

વ તેસુના વમનમા ૫, પીતેસુના લીના, પીત્તમા ૬ પ્રયેસુના પરૂમા ૭ સોહીયે સુના રૂધિરમા ૮, સુક્રમુના વીર્યમા ૯, સુક્ર પુગળ પડીસાડીએસુના વીર્યના સુકા પુદગળ પાછા લીના થાય તેમા ૧૦ સિયસ્ત્રીને કલેવરેસુના મૃતક શરીરમા ૧૧ ઇથી, પુરૂષ સજોગેસુના સ્ત્રી પુરૂષના સજોગમા ૧૨ નગરનિધમણેસુના વાહેરની ખાળમા ૧૩, સવ્વે સુચેવ અસુઇઠાણેસુના સર્વ મનુષ્યના સબધીના અસુચી, અપવિત્ર સ્થાનકમા ૧૪, એ ચઉદ સ્થાનકે સમુર્છિમ મનુષ્ય ઉપજે છે

તેના શરીરની અવગાહના આગુળના અસખ્યાતમે ભાગે છે તે જન અસન્ની, મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની, અપર્યાપ્તાજપણે અતમુહુર્ત ને આવખે મરે છે એ વિચાર શ્રી પન્નવણાજી મનથી લખ્યો છે એ સમુર્છિમ મનુષ્યનો અધિકાર પુરો થયો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગર્ભજ મનુષ્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે કર્મભૂમિ ૧, અકર્મભૂમિ ૨, ને અતરદ્વીપ ૩

૮૪. છપન અતર્દ્વીપના મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત અતરદ્વીપના મનુષ્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અતરદ્વીપ તે લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચુલહેમવત પર્વતની દાઢા ઉપર છે, તેના અઠાવીશ ભેદ છે એગરૂક ૧, આભાસિક ૨, વૈમાનિક ૩, નાગુલીક ૪, હયકર્ણ ૫ ગજકર્ણ ૬, ગોકર્ણ ૭ સકુલીકર્ણ ૮, આદર્શમુખ ૯ આદિ મેંઢામુખ ૧૦, અયો મુખ ૧૧ ગોમુખ ૧૨, અશ્વમુખ ૧૩, હસ્તિમુખ ૧૪ સીંહમુખ ૧૫, વ્યાઘ્રમુખ ૧૬, અશ્વકર્ણ ૧૭, સીહકર્ણ ૧૮, અકર્ણ ૧૯, કર્ણપ્રાવણ ૨૦, ઉલ્કામુખ ૨૧ મેઘમુખ ૨૨, વિદ્યુતદત ૨૩ વિદ્યુતજીહ્વા ૨૪, ઘનદત ૨૫, લષ્ટદત ૨૬, ગુઢદત ૨૭, શુદ્ધદત ૨૮, એમ અઠાવીશ અતરદ્વીપ ચુલહેમવત પર્વતની દાઢા ઉપર તેમજ અઠાવીશ અતરદ્વીપ સીખરી પર્વતની દાઢા ઉપર લવણ સમુદ્ર મધ્યે સરવાળે છપન અતરદ્વીપ જાણવા તેમા પ્રથમ એકરૂક દ્વીપનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દક્ષણદિશાનો એકરૂક મનુષ્યનો એકરૂક નામે દ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુદ્વીપ નામાદ્વીપ તેના મેરૂ પર્વતથી દક્ષણદિશે ચુલહેમવત વર્ષધર (ક્ષેત્રની હદ બતાવનાર) પર્વતના ઉત્તર ને પુર્વદિશાના છેડાથી એટલે ઇશાનખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસે જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા ચુલહેમવત પર્વતની દાઢા ઉપર દક્ષિણ દિશના એકરૂક મનુષ્યનો એકરૂકદ્વીપ નામે દ્વીપ છે તે ત્રણસે જોજન લાબપણે ને પહોળપણે છે ને નવસે ઓગણપચાસ જોજન ઝાઝેરા ઉણા ફરતો પરિખેપણે તે દ્વીપ છે

તે દ્વીપ એક પદ્મવર વેદીકા (વડીકાનારૂપ) ને એક વનખડે ચોકેરી ચૌતરફ વિટાણો છે તે પદ્મવર વેદીકા અર્ધ જોજન ઉચપણે છે ને પાચસે ધનુષ્ય પહોળપણે છે ને લાબપણે તો દ્વીપ પ્રમાણે ફરતી છે તે પદ્મવર વેદીકાનો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે તેના વજ્રરત્નના પગથીયા છે એમ વેદીકાનો વર્ણ જેમ રાયપસેણી સુત્રમા છે તેમ

જાણવો તેમજ આગળ જગતીના વર્ણનમા આગમે તેથી જાણવો

તે પદ્મવર વેદીકા એક નાખંડે ચોપખેર વીંટાણી છે તે વનખંડ દેશોઉણા બે જોજન ફરતુ પહોળપણે છે ને વેદીકા પ્રમાણે ફરતુ છે તે વનખંડની કૃષ્ણશોભા છે એમ રાયપસેણી સુત્રથી વનનો વર્ણન જાણવો તેમજ નિરવિશેષ જાણવો તૃણ અને મણીનો વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શ ને શબ્દ તેમજ વાવ, ઉત્પાત પર્વત, પૃથ્વીશીલાના પટ પ્રમુખનો વર્ણન જાણવો જાવત્ ત્યા ઘણા વ્યંતરિક દેવતા ને દેવતા બેસે છે જાવત્ વિચરે છે

તે એકરૂક દ્વીપની માહે ઘણુજ સમ ને મનોહર ભૂમિભાગ તે ધરતી તલ છે તે યથા દ્રષ્ટાંતે માદળનુ તળીયુ જેહવુ સમુ છે તેહનો સમધરતી તળ છે એમ જાવત્ સજ્યા પર્યંત જાણવુ જાવત્ પૃથ્વીશીલાના પટ છે તે ઉપરે એકરૂક દ્વીપના મનુષ્ય ને મનુષ્યની સ્ત્રી એ બે બેસે છે જાવત્ વિચરે છે

તે એકરૂક દ્વીપે તે તે દેશને વિષે તે તે ઠામે ઘણા ઉદાલક નામે, મોદાલક નામે, કોદાલકનામે, કૃતમાલનામે, નયમાલનામે, નટમાલનામે શૃંગમાલનામે દંતમાલનામે, સંખમાલનામે,સેનમાલનામે ઇત્યાદિક વૃક્ષ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ! તે વૃક્ષ ફળ્યા ફુલ્યા છે, તેના મુળ શુદ્ધ છે, દર્ભાદિકે હીન છે મુળે કરી, કંદે કરી જાવત્ બીજે કરી સહીત છે પત્રેકરી, ફુલેકરી ઢંકાણા છે વિશેષે કરીને વૃક્ષની શોભાએ કરી અસત અસત શોભતા થકા, વિશેષે શોભતા થકા રહે છે

વળી એકરૂક દ્વીપને વિષે (અપ્રસિદ્ધ) ઘણા વૃક્ષ છે તે હેરતાલ વનસ્પતિના વન ભેરતાલ વનસ્પતિના વન, મેરતાલ વનસ્પતિના વન મેરતાલ વનસ્પતિના વન, માલીના વન, સરલના વન, સરસડાના વન સોપારીના વન, આગાના વન, ખજુરીના વન, નાળીયેરીના વન, ફળ્યા ફુલ્યા થકા જાવત્ રહે છે

વળી એકરૂક દ્વીપે ઘણા તીલક વૃક્ષના વન, વડ, જાવત્ રાયણ, આદી વૃક્ષ પ્રમુખ દર્ભાદિકે રહિત ફળ્યા ફુલ્યા જાવત્ રહે છે,

વળી એકરૂક દ્વીપે ત્યા ઘણી પદ્મલતા જાવત્ સ્યામલતા સદાય ફળી ફુલી રહે છે એમ લતાનો વર્ણન જેમ ઉવવાઇ સુત્ર મધ્યે કહ્યો છે તેમ જાણવો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી એકરૂક દ્વીપે ત્યા ઘણા સેરીક વૃક્ષના ગુલ્મ જાવત્ મહાજાતીના ગુલ્મ તે ગુલ્મ પાચ વર્ણે ફુલે ફળે છે અને ત્યા મંદવાય વાય છે તેણે કરી નિર્મલ વૃક્ષની શાખા છે તેને કંપાવીને એકરૂક દ્વીપનો ઘણક સમ મનોહર જે ભૂમી ભાગ તેને વિષે ફુલના પુંજ (રચના) કરે છે

વળી એકરૂક દ્વીપને વિષે ત્યા ત્યા ઘણી વનની શ્રેણી છે તે વનની શ્રેણી કૃષ્ણ છે જાવત્ મનોહર છે મહામેઘનો સમુહ તે સરખી શોભા છે જાવત્ મહાગંધની ધ્રનની મુકે છે જોવા યોગ્ય છે ૧, દેખવા યોગ્ય છે ૨ અભીરૂપ છે ૩ પ્રતિરૂપ છે ૪,

૪૫. દશ જાતના કલ્પવૃક્ષનો અધિકાર.

૧ વળી એકેક દ્વીપે ત્યા ત્યા ઘણા મતગનામે દ્રુમ (વૃક્ષ)ના સમુદ છે (મતગ તે જેહના ફળ ખાધિ નશા થાય) અહો સાધો આવખાનતો ! જેમ તે ચદ્રપ્રભા મદીરા ચદ્રમાં સમાન ઉજળી, મણુશીનામ મણી સમાન વર્ણ મદીરા, તથા ઉત્તમ મિધુ, (મદીરા વિશેષ) ઉત્તમ વારુણી, (નામા મદીરા) બને પ્રકાર ધાવડી પ્રમુખના ફળ, પત્ર, પુષ્પ તેહના રસ તે મધ્યે ઘણા દ્રવ્ય સયુક્ત કૃત મધ્યાદિકના તે પણ કાળ પ્રમાણે પ્રાપ્ત તેનો જેવો ચડા તથા સ્વાદ, વળી મધુ તથા મેરક (મદીરા વિશેષ) તે પણ અરીષ્ટ રત્ન વર્ણ જેની કાન્તી છે તેનો જેવો સ્વાદ તથા દુગ્ધ જાતી મદ્ય, તથા પ્રસન્ન નામા સુરા, તથા નેતર નામા સુરા, તેનો જેવો સ્વાદ, તથા ખજુર, દ્રાખ પ્રમુખના સજોગે કૃત મદ્ય તેહનો જેવો સ્વાદ, તથા કાપી સાયન (મદ્ય વિશેષ) તથા પક્ક ઈક્ષુરસ (પાકી શેલડીનો રસ) તેનો જેવો મદ્ય કૃત તથા પ્રધાન સુરા (મદ્ય વિશેષ) ઇત્યાદિક જેમ વર્ણ, રસ, ગધ, સ્પર્શે કરી યુક્ત છે અને વળી બળવીર્યના પરીણામને વધારે (મદીરા પ્રમુખની વીધી ઘણા પ્રકારની છે) તેમ તે મતગનામે વૃક્ષના સમુદ પણ મદીરા પાનને ગુણે યુક્ત છે સ્વભાવ થકીજ અનેક ઘણી જાતની મદીરા તેને પરીણામે પરણમીત છે તે વૃક્ષ મદીરાને ગુણે પરણમીત છે ફળે કરી પરીપૂર્ણ છે તે ફળ પાકે છે ત્યારે મદીરા પ્રતે ઝરે છે, તે મહુડાની જાતના વૃક્ષ છે તે વૃક્ષ ફુલ્યા ફુલ્યા છે તે વૃક્ષના મુળ કુશ દર્ભ તૃણાદીકે રહીત નિર્મળ શુદ્ધ છે જાવત્ એવી રીતે રહે છે એ પ્રથમ મતગનામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે બીજો ભૃગાક નામે કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવે છે

૨ એકેક દ્વીપે તે તે ઠામે ઘણા ભૃગારક (ભાજન-વાસણના) નામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આવખાનતો ! જેમ ઇહા ઘડા, કરવા, કળશ, કળસની, પાત્ર કાચનીકા, ઉદકવર્ધની નામા ભાજન વિશેષ, સુપ્રતિષ્ટક (ભાજન વિશેષ,) વિષ્ટર નામા ભાજન, પારીત્રપન્નામા ભાજન ભૃગાર લોટા, કરોડીક સરક, પરકપાની, (તે વાસના પાત્ર) થાળ, પનકનામા ભાજન ચપલકનામા ભાજન અપટનામા ભાજન, દકવારકનામા ભાજન (વિચિત્ર ભાજન) મણીપટ્ટકનામા ભાજન, શુક્તિકનામા ભાજન, ચેર પિતકા ભાજન, કચન મણી ભાજન, ઇત્યાદીક મનોહર ભાજન છે તે ભાજન સુવર્ણ મણી રત્ને કરી ભાત્તિ વિચીત્ર છે એહવા આ ક્ષેત્રે જેમ ભાજન છે તેમ તે ભૃગાર નામા વૃક્ષના પણ સમુહ અનેક પ્રકારને ભાજને કરી સહીત છે સ્વભાવે પરણમીત છે ફળે કરી પ્રતિ પુર્ણ છે તે વૃક્ષ એહવાથકા ફુલ્યા ફુલ્યા જાવત્ મનોહરપણે રહે છે એ બીજો ભૃગારક નામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે ત્રીજો ત્રુટીતાગ નામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવે છે

૩ એકેક નામા દ્વીપે ત્યા ત્યા ઘણા ત્રુટીતાગ (વાજીત્ર) નામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવતો ! જેમ તે આલીંગક નામા મોટુ વાજીત્ર, લઘુમાદલ પણવનામા વાજીત્ર, પડહ, દદર, કરડી ડીડીમ, ભેરી, મોટી ભેર, કલ્પીકા (વીણા વિશેષ) ખરમુખી, મુરજ, (વાજીત્ર વિશેષ) સખ, પરીલીત્ર નામા વાજીત્ર વિશેષ, પરીવાદ્ય સપ્તતત્રી વિણા

વસવિણુત્રઅવિશેષ, સુઘોષા, વિપચી તંત્રી, વિણાભ્ઝચી વિણાવિશેષ, સતતંત્રી વીણા, રંગીકાનામા વીણા, હસ્તભાન, કાંસાની તાલ, તેણે કરી સહીત, એહવા વાજીંત્રના ભેદ વળી તેહને કલા ગાંધર્વ સર સમે કુશળ તેણે વગાડતા ત્રણ્ય સુધી આદી, મધ્ય ને, અવસાન તે જેમ એ ક્ષેત્રે વાજી ની જતી છે તેમ તે ત્રુટીતાગ નામા પણ દ્રુમ (ઝાડ) ના સમુહ અનેક ઘણા પ્રકારના તુરીના વાજીંત્રના ચાર ભેદ છ તતવીણા પ્રમુખ ૧, માદલ પ્રમુખ વિતત ૨, તાલ પ્રમુખ ૩ અને સંખ પ્રમુખ ઝુસી ૪ એમ ચાર પ્રકારના વાજીંત્રને ગુણે કરી સહીત છે તે ફળ ફુલે કરી સહીત છે ફલ્યા ફુલ્યાથકા પુર્ણ રહે છે તે વૃક્ષના મૂળ શુદ્ધ છે એ ત્રીજા ત્રુટીતાગ નામે કલ્પ વૃક્ષ વર્ણ વ્યો હવે ચોથો દીપશીખા નામે કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવે છે

૪ એકરુકનામા દ્રીપે ત્યા ત્યા ઘણા દીપશીખા નામે વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો! જેમ સંધ્યા સમયને વિષે ચક્રવર્તિ નવ નિધાનના ધણીને દીવાનો ચક્રવાળ પ્રગટ કરે, તે દીવી વર્ણવે છે તે દીવી મધ્યે ઘણી જાડી વાટ છે, ને તે વાટ વળી તેલે કરી અતિપૂર્ણ છે એવી દીવીને પ્રગટ કરે ત્યારે અંધકારનો નાશ થાય તેનો વર્ણ, કનકનો જેવો વર્ણ તે સમાન વર્ણ છે વળી તે દીવીના કંચન, મણી રત્નના નિર્મળ બહુ મૂલ્ય રક્ત સુવર્ણના દેદીપમાન મનોહર દંડ છે તે દીવી ઉત્તમ છે, એ દીવી સમ કાળે દીપાવે, તેહનુ રાત્રીને સમે સ્નેહવંત મનોહર દેદીપમાન તેજ થાય નિર્મળ ગ્રહ ચંદ્રમા પ્રમુખ તેહના સરખી કાંતી થાય તેમ તેમ અંધકારને ટાળણહાર, સૂર્ય તેના કીરણ પસર્યા તેહનો જેવો ઉદ્યોત તેહવો તે દીવાનો જેણે કરી સ્વેત પ્રકાશીત વિસ્તારપણે મનોહર શોભાયમાન તેજ થાય તેમ તે દીપશીખા નામે વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક ઘણા નવનવા પ્રકારના પરીણામ ઉદ્યોત વિધિના તેણે કરી સહીત ફળે કરી પ્રતિપૂર્ણ ફલ્યા ફુલ્યાથકા રહે છે એ ચોથો દીપશીખાનામે કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે પાચમો જ્યોતીશીખા નામા કલ્પવૃક્ષ કહે છે

૫ એકરુક દ્રીપે ત્યા ત્યા ઘણા જ્યોતીશીખાનામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ? જેમ તે તત્કાળનો ઉગ્યો, શરદકાળનો આદિત્ય, કાર્તિક માસનો સૂર મંડળ જેમ સહસ્ત્ર કીરણે દીપાવતો જેહવો વીજળીનો ઝળકાર, નિર્ધુમ અગ્ની જાજલ્યમાન અગ્નીએ ધમ્યો તાતો સુવર્ણ, કસુંબાનું વન અશોક વૃક્ષનુ ફુલ, જાસુ વૃક્ષનુ ફુલ, ઇત્યાદિક વિકસ્વર તેના પુંજ (ઢગલા) મણી રત્ન રક્ત વર્ણ તેના જેવા કીરણ જ્વલંત હીંગળો તેનો સમુહ (ઢગલો) તેના રૂપથી અધિક રૂપ તેજ ગુણ છે તેમ તે જ્યોતિશીખા નામે પણ વૃક્ષના સમુહ અનેક પ્રકારના ઉદ્યોતના પરીણામે ને ઉદ્યોતની વિધિ તેણે કરી સહીત છે શુભ લેસ્યા છે, મંદ લેસ્યા છે, આતપની કાંતિએ સ્વભાવિક પ્રણમીત છે કુડાગરને સમ્યક સંસ્થિત છે માહોમાહે લેસ્યા (પ્રભા-કાંતિ)ના પ્રદેશ અવગાહ છે તે લેસ્યાને પ્રદેશે કરી સર્વ દિશે ચારે તરફ સોભાવે છે, ઉદ્યોત કરે છે કાંતિ વધારે છે એ વૃક્ષફલ્યા ફુલ્યાથકા રહેછે એ પાચમો જ્યોતિશીખા નામે કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે છઠો ચીત્રાંગ નામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે

૬ એકરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા ચીત્રાંગ નામે વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ! જેમ તે પેક્ષક દર જોવા યોગ્ય વિચીત્ર મનોહર ઉત્તમ ફુલની માળાએ સયુક્ત દેદીપમાન કિન્તાળ છે વિકસ્વર પાચવર્ણ ફુલ તેના પુંજ તેણે કરી કળી સહિત છે નીરકીત વિચિત્ર ફુલ તથા માળા તેને સમુદાયે કરી સહિત છે તે કહે છ પ્રથીમ ૧, (ગુથ્યા) વેઢીમ ૨ (હારરૂપ) પુરીમ ૩, (પુર્યા) ને સંઘાતીમ ૪ (ફુલનો પુંજ) એમ ચાર પ્રકારના ફુલે કરી, નિપુણ પુરુષે કારીગરે કરી વિભાગપ્રતે રચીને સર્વથી સનદીશે સમનુબધ અવીરલપણે બધાયમાન અતર હીત પચવર્ણે કુસુમની માળા તેણે કરી શોભાયમાન વનમાળાએ કરી તે ઘરનુ દ્વાર શોભિત છે તે ઘર અસત દીપે તેમ તે ચિત્રાગનામા વૃક્ષના સમુદ્ર પણ અનેક પ્રકારના ફુલને સમુહે કરી સ્વભાવિક પ્રણમીત છે ફુલ તથા ફુલની માળા તેની શ્રેણી સહિત છે તે વૃક્ષ જાવત્ રૂડા ફુલા થકા રહે છે એ છઠ્ઠો ચિત્રાગનામા વૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે સાતમો ચીત્રરસનામા વૃક્ષ વર્ણવે છે

૭ એકરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા ચીત્રરસનામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ! જેમ આ ક્ષેત્રે સુગધ ઉત્તમ કલમશલી નામે તંદુલ (ચોખા) તે પણ વિશુદ્ધ ગાય પ્રમુખના દુધમધ્યે રાંધ્યા અટલે ખીર કીધી તે મધ્યે સુગધી શરદ કાળનું ઘૃત (ઘી) ને તેમા ગોળ ખાંડ અથવા સાકર નાખીએ સારે અસત રસવત તે ખીર ઉત્તમ હોય, ગધ ને રસે કરી થાય અથવા જેમ ચક્રવર્તિ છ ખંડના ધણી ચક્રવતિ તેહને જેમ ભલા હુશીઆર રસોયા પ્રમુખ હોય તેણે નિપજાવેલ ચાર કલ્પીત ભોજન વિશેષ કરે વલી ઓદન (ચોખા) તેહને વર્ણવે છે કલમસાલ નામા ઉત્તમ તદુલ તેહને ભલે પ્રકારે રધીને ભાત સહીત કોમળ ચતુર નિષ્પાદિત પરીકમિત અનેક પ્રમાણ ને મસાલે કરી સહીત એવા તદુલ પ્રમુખ, અથવા મેવા (નાખ્યા) પરીપૂર્ણ સર્વ દ્રવ્ય એવચી પ્રમુખે કરી સુક્ત યથાયોગ્ય અસીએ કરી રધીત તે ઉત્તમ વર્ણ ગધ રસ સ્પર્શયુક્ત બળ અને વીર્ય પરીણામે સુક્ત પાચ ઇદ્રીનુ બળને વધારનાર, ગરી ને તુષ્ટી કરનાર, ક્ષુધા ને તૃષા તેનો ટાળણહાર તે મેદક મધ્યે ઉત્તમ ગોળ ખાંડ અથવા શકર તેણે કરી યુક્ત સીહકેશરી નામા તે મોદક સ્પર્શ સુકુમાળ ને સુક્ષ્મ દળ છે તે પરમ મીષ્ટાન સ્વાદે હાર તેમ તે ચીત્ર રસનામે વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક ઘણા પ્રકારે સ્વભાવે કરી પરણુમીત ભોજન ને ભોજનની વીધીએ કરી સહીત એહવા તે વૃક્ષ રૂડ્યા ફુલ્યા થકા રહે છે એ સાતમો ચીત્રરસનામા વૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે આઠમો મણિઅંગનામા વૃક્ષ કહે છે

૮ એકરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા મણિઅંગ નામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ! જેમ તે હાર અર્ધહાર ઉત્તરી મુગટ, કુંડળ, નામેતર, હેમજાળ મણિ જાળ, કનક જાળ, સુત્ર ઉચી કટક, લઘુ એકાવળી કરગતક, મરીમ ઉરથ, ગ્રૈવેયક (કઠાભરણ) શ્રેણીસુત્રક આળ ચુલામણિ ગાળ સ્વર્ણતિલક, ફુલ મંજરી, (અગરપુ વિશેષ) કનકાવળી અર્ધચક્ર, સુવર્ણચક્ર, ત્રુટીક તલવલીગક દ્યાંતિક નામે આભરણ વિશેષ તુગીત, ઉત્તમ નગ, વિશેષ દીનારમાલીકા, ચદમાલીકા

સુર્યમાળીમ, હાર, કેયુર, વીરવળય, વખાણવાન ઝુમણા પ્રમુખ, અગુનીવેઠ પ્રમુખ, નાનીકડી મેખળા, નાપ, પ્રતરક પાદિજાળ, ઘટી ા, ઘુઘરમાળ, રત્ન જાળ, (આભરણ વિશેષ) પગ ા ઝાઝર, ચરણ મ ાળ, (આભ ણ વિશેષ), સુવર્ણના સમુહની માળા પ્રમુખ આભૂષણ ઘણા પ્રકારના તે સર્વ સુવર્ણ, મણી ને રત્ને કરી ભાત્તિ વિચીત્ર મનોહર છે જેમ ઇહા ભરતાદિક ક્ષત્રે ઘણા પ્રકારના છે તેમ મણિ ાગ ાામા વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક પ્રકારની નવનવી ભાતીના આભૂષણે પ્રણમીત, સ્વભાવેજ આભૂષણ ાી વીધે કરી સહીત તે વૃક્ષ જાવત્ ફળ્યા ફુલ્યા થયા રહે છે એ આઠમો મણિકાગ ાામા ક લ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે નવમો ગૃહાકારનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે

૯ એકેકે દ્વીપે ત્યા ત્યા ઘણા ગૃહાકાર ાામે કલ્પવૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવતો ! જેમ તે ગઢ અટાળા ચરીક દ્વાર પ્રોળ પ્રાસાદ, આકાશતળ તે અગાસી, માળા, એક ઓરડીયા, બે ઓરડીયા, ત્રણ ઓરડીયા, ચ ઓરડીયા, ગર્ભગૃહ, ભોયરું ગૃહ, ચીત્રસાળી, માનિક ભૂમી ગૃહ વૃતકુબા, કોઠા પ્રમુખ, ત્રીખુણીયા ઘર, ચોરસા ચોખુણીયા ઘર, ાદાવર્તને આકારે, જેના તળીના પાડુર છે એવા મુડમાન ઘર, ધવલગૃહ, અર્ધમાગધઘર, વિભ્રમગૃહ મેલ આકારે ગૃહ શીખરને આકારે ગૃહ, સુવિધ કોણ તે ભના કોણને આકારે ઘર, એક ઘર સરણ લયનપુખ સસ્થાને, હાટ તથા વિડગ નામા જાળીયાવ ગૃહ, ચદ નિવુહગૃહ, ઓરડા, ચદસાળીય ગૃહ ઇત્યાદિ પ્રકારના ભાતી વિચિત્ર મનોહર ગૃહ તે આ ભરતાદીક ક્ષેત્રે જેમ અનેક જાતીના છે તેમ તે ગૃહાકાર વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક પ્રકારના ગૃહ ગુણે કરી વિશેષ સ્વભાવે પ્રણમીત છે તે વૃક્ષ ઉપરે સુખે ચડાય છે, સુખે ઉતરાય છે, સુખે તે વૃક્ષ મધ્યેથી નીસરાય છે, અને સુખે તે વૃક્ષમધ્યે પેસાય છે તે વૃક્ષે સ્વભાવેજ દાદરારૂપ પગથીના તેણે કરી સહીત છે એકાત સુખનો સ્થાન છે સ યાન ારૂપે યુક્ત મનોહર ગૃહની વીધીયે કરી યુક્ત એવા વૃક્ષ ફળ્યા ફુલ્યા થ ા જાવત્ રહે છે એ નવમો ગૃહાકાર કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે દસમો અનગ્નકનામા ક લ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે

૧૦ એકેકે દ્વીપે ત્યા ત્યા ઘણા અનગ્નક ાામે વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવતો ! જેમ તે આજીનક એટલે ચામડા રૂપ વસ્ત્ર, કપાસ વસ્ત્ર, વણના વસ્ત્ર, કબળ, પટકુળ, વિસરીતનું વિ ાન તે ાસેરક, મૃગચર્મ કાળમૃગપટ ચર્મ વિશેષ, અસુક વિશેષ, આભરણે વિચિત્ર, સુકુમાળ કલ્યાણકારી ભગાઢવ વૃક્ષની પરે લીલા કાજળની પરે કાળા, ગોભના બહુવર્ણિ રક્ત, પીળા ધોળા મૃગના રોમના વસ્ત્ર, સુવર્ણના, જરકસી (ઝાક-જરી) ઉનના અનેક તતુની ભાતે કરી ચીનાન ઇત્યાદિક તતુએ કરી નીપજાવેલ ભાતી વિચીત્ર મનોહર જેમ ઇહા વળી તે વસ્ત્ર મધ્યે બહુ પ્રકારના પતનના નીપજાવેલ વર્ણ, ને રગ સહીત તે વસ્ત્ર છે તેમ તે અનગ્નકનામા વૃક્ષ ા સમહ પણ અનેક પ્રકારે વિવિધ (સ્વભાવે) પરીણામે વસ્ત્રવિધે સહીત ફળ્યા ફ લ્યા થયા જાવત્ રહે છે એ દશમો અનગ્નનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો એ દશ જાતના કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યા

૪૯ એકોરૂક દ્વીપના મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે મનુષ્યનો કેવો આકાર ભાવ, સ્વભાવે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે મનુષ્યના અત્યંત સૌમ્યકારી મનોહર રૂપ છે આયુત્તમ છે ગજની પરે ભેગો ફિરે સશ્રીક મનોહર તેના અંગ સર્વ અવયવે કરી સુંદર છે મનોહર રૂપ આકારે કાચબાની પરે તેના પગ છે ગતા કમળની પરે સુકુમાળ પગના તળીયા છે વળી તે તળીયા પર્વત, નગર સમુદ્ર મગરમચ્છ, ચક્ર મૃગ ઇત્યાદિક લક્ષણે કરી સહીત છે અનુક્રમે આનારીત પગની આંગુળી છે ઉંચી પાતળી પાની છે ને ચીગટયા ઉંચા નાના નરણા તેના નખ છે રૂડે આકારે પુષ્ટ આંગુલીઓની પગની ઘુંટી છે હરિણીના પુષ્ટ નારીની પરે અનુક્રમે વાળની તેની જાંઘ છે ગાઢા ઢાંકણાની પરે સ્વભાવે ગુપ્ત તેના ઢીંચણ છે હસ્તીના સરખી ગતિ (ચાલ) છે ને ભલા પ્રધાન તેના સાથળ છે મદોન્મત હાથી તે સરખી દીપતી વિમળ વિલાસવંત તેની ગતિ (ચાલ) છે જાતવંત અશ્વની પરે તે સરખા ગુહ્ય દેશ છે જાતિ વિશુદ્ધ આકિર્ણ ઘોડાની પરે મળ રહીત ગુહ્ય દેશ છે (જેમ જાતીવંત ઘોડાના ગુહ્ય દેશ પ્રમુખ કાંઈ જેમ ખરાબ નહીં તેમ તે જુગળીયાને મળ કરીના ગુહ્ય દેશ ખરડાય નહીં) પ્રમુદીત હૃષ્ટ સહીત પ્રધાન ઘોડા તથા સીંહ તેની કટીથી અધીક વર્તુળાકાર તેની કટી (કેડ) છે એકઠો બાંધ્યો મુસળ તે સરખી અને તેજે ધારીગો તથા વિમળ કાંધા પ્રધાન સુવર્ણ તથા ખડગની મુઠ સરીખો તથા પ્રધાન વજ્રની પરે દેદીપ્યમાન નીરખી મધ્યભાગ છે રજુ સમ પ્રમાણે કરી સહીત ઉત્તમ જાતીવંત સુક્ષ્મ કૃષ્ણ સ્નીગ્ધ શોભાયમાન મનોહર સુકુમાળ કોમળ રમણીક તેના શરીરની રોમરાય છે ગંગાના આવર્તન અને દક્ષણાવર્ત શંખ ને તેજે સૂર્ય કીરણ ઉદય માન સમયે જેવું કમળ વિસ્તાર હોય તે સરખી ગંભીર વિકસ્વર વિકટ તેની નાભી ઉંડી છે મચ્છ અને પક્ષી તેના સરખા સુજાત પુષ્ટ કુક્ષી છે ઝખ મચ્છના સરીખું ઉદર છે સુચી પવિત્ર શરીર છે પદ્મની પરે વિસ્તિર્ણ નાભી છે નમારે નીચા નમતા પાસા છે, નિરંતર પાસા છે, મનોહર પાસા છે, ગુણ સહીત પરીમીત ચીનમયા યથોક્ત પ્રમાણ સંસેપુષ્ટ રચીત પાંસા છે અદૃશ્ય પાસળી દીસે નહીં એહવું અને કનક સરખું વિમળ સુનિષ્પન રોગ રહીત શરીર છે ઉત્તમ બત્રીસ લક્ષણ ધણાં છે કનક સી લાતળની પર ઉજ્વળ પ્રસન્ન સમતળ અવિષમ સમાંતર વિસ્તીર્ણ પોહોળું તેનું હૃદય છે શ્રીવત્સે કરી લાંછીત હૃદય છે નગરની પોળની ભોગળ સમાન વર્તુળકારે ભુજા છે કમાડના ભોગળ સરખી વિસ્તીર્ણ લાંબી તેની બાહુ છે ભુજગ સરખી પુષ્ટ લંબાઈ રૂડે સંસ્થાને સરથીત છે ઉગીનાટ મનોહર વિશિષ્ટ નિરુ ગુંથ પુષ્ટ પર હસ્તતળની જેની સંધ છે રાતા તળા માંસે ઉપચીત પુષ્ટ કુણા ને ઉત્તમ લક્ષણે સજાત છીદ્ર રહીત એહવા હાથના તળા છે પુષ્ટ વાળનાને આકારે ગળની પરે નીરખી કોમળ અસંત પ્રધાન આંગુળી છે નાના ઘણા નળીયાં આકારે ઉંચા પવીત્ર દીપતા ચીગટા હાથના નખ છે હથેળીમાં ચંદ્રમાના આકાર છે સૂર્યનો આકાર છે દક્ષણાવર્ત શંખનો આકાર છે, ચક્રવર્તિના ચક્ર રત્નનો

આકાર છે સરગા સાથીયાનો આકાર છે ચન્દ્રમા ૧ સૂર્ય ૨, શંખ ૩, ચક્ર ૪, સાથીયો એ પાંચ હાથને વિષે આકાર છે બીજે પણ લક્ષણે કરી સંપૂર્ણ તેણે કરી શોભીત શોભીત તેના હાથ છે બેનો પાગ, વરાહ સુઅર, સીંહ, મદુનો અષ્ટપ, ગરૂડ, હસ્તી, તેહના સરખા તે જુગળના ભના પુષ્ટ મોટા સ્કંધ છે ચાર આગુલ પ્રમાણ કાયગાના સરખી ગ્રીવા (કોક) છે જથાવસ્થિત બને પ્રકારે ચીતામ સરખી મુછ છે પુષ્ટ માંસે સંસ્થિત ભલી સીંહના સરખી મોટી હડપચી છે પુષ્ટ પ્રવાળા સરખા અથવા બીંબફળ (પાકા ઘોના) સરખા રાતા તેહના હોઠ છે પાંડુર ચંદ્રમા સરખા નીર્મળ તથા દક્ષણાવર્ત્ત શંખ ગાયનું દુધ, સમુદ્રનુ ફીણ મચકુંદનુ ફુલ, પાણીના ઠારા અથવા કમળ સરખી દાંતની શ્રેણી છે અખંડ દાંત છે ગાય રહીત દાંત છે અંતર રહીત દાંત છે ચીગટા દાંત છે સુનિષ્પન દાંત છે જાણીએ એક દાંત છે, એવુ દીસે પણ અનેક દાંત છે, અગ્નીએ ધમ્યો નિર્મળ તાતો સુવર્ણ જેવો તો હોય તેવુ તાળુ તાળવુ ને જીભ છે ગરૂડ પંખીના જેવી નાસીકા છે વીકસ્યા પુંડરિક કમળ સરખી આંખ છે વિકસ્યા કમળની પાંખડી સરખી પાંપણ છે થોડી નમી ધનુષ સરખી મનોહર કાળી અભ્રની રાય સરખી ભને સ્વસ્થાને મનોહર લાંબી ઉત્તમ પાતળી કાળી ચીગટી ભાંપણ (ભમર) છે વય ન પામે પ્રમાણ યુક્ત એવા કાન છે ભલા કાન છે માંસે કરી પુષ્ટ એવા ગાલના દેશ ભાગ છે નવમીનો ઉગ્યો બાળ સુર્યાકારે ઉત્તમ વિસ્તારપણે સમ નિલાડ (લ્પાળ) છે પ્રતિપૂર્ણ પુનમના ચંદ્રમા સમાન મુખ છે છત્રને આકારે મસ્તક છે નિબિડ પુષ્ટ નાડીએ કરી સુબંધ લક્ષણે કરી સહીત ઉંચા શીખર સરખો નભખી પ્રશીખર હોય એહવો શીખર છે દાડીમના ફુલની પરે તથા સુવર્ણને વર્ણ નિર્મળ સુગ્નત રાતી માથાની ચાંગડી છે સામળી વનના ફુલ સરખા ઘણું નિબડ માંસ ઉપચીત સુકુમાળ વિષદ પ્રસસ્ત સુક્ષ્મ લક્ષણવંત સુગંધ ગંધે મનોહર કૃષ્ણ વર્ણ જેહવો રાજનાગ અથવા ભીંગિ લીલો ત નીલશ્યામ અથવા કાજળ નો પુંજ (ગજો) અથવા ભમરાનો સમુહ તે સરખા શ્યામ ચીગટા અંબ એહના દક્ષણાવર્ત્તગના વધે નહીં એવા માથાના મોવાળા છે બત્રીસ લક્ષણે કરી સહીત છે સુનિષ્પન ભલા સગત અંગોપાંગ ભલા છે સરૂપવંત જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે અભીરૂપ છે પ્રતિરૂપ છે

વળી તે મનુષ્યો હંસ સરખો સ્વર છે ક્રોંચ પંખીના સરખો સ્વર છે વિણા સરખો છે સીંહ સરખો સ્વર, સીંહ સરખો ઘોષ છે મધુર સ્વર મધુર ઘોષ છે સુસ્વર છે, સુસ્વર ઘોષ છે છાયાએ કરી જાજવલ્યમાન તેહનુ અંગોપાંગ છે વજ્રરીખભનારાચ સંઘયણના ધણી છે સમચતુરંસ સંસ્થાનના ધણી છે શરીરની ચામડી ચીગટી છે રોગ રહીત છે ઉત્તમ પ્રસંસવા જોગ્ય છે જેહની ઉપમા હોય નહીં એવુ શરીર છે વળી પીસાબ, લઘુનીત, પરસેવો ઇત્યાદિક રહીત શરીર છે શરીરે મેલ પ્રમુખ મળે નહીં મનોહર વાયસમાન વેગ છે કંક પંખીની પેરે આહાર લીએ છે પારેવાની પેરે સર્વ પચે છે શકુન પંખીની પેરે નિહાર કરે છે (જેમ તે જનાવર નિહાર કરતા પાંખ ખરડાઇ નહીં તેમ તે જુગળને પણ લેપ લાગે નહીં) રોગ રહીત ઉંચા પેટ કેસ છે પદ્મ અથવા

[illegible] તેના [illegible] છે [illegible] પ્રકૃતિ [illegible] તે [illegible] સ્વભાવે [illegible] રહીત, [illegible] માન, માયા, લોભ [illegible] સહીત [illegible] સમજ [illegible] છે [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન, તે [illegible] ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] ઉપજે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન [illegible] જુગલની [illegible] કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે [illegible] છે [illegible] ગુણે કરી સહીત [illegible] છે [illegible] સુખદાઈ [illegible] છે, [illegible] રહીત, [illegible] જુગળ છે [illegible] અતિ [illegible] વર્ણ સહીત, [illegible] મતિ [illegible] સરખી [illegible] છે [illegible] તેના [illegible] છે [illegible] પ્રદેશ [illegible] મારો પુષ્ટ સુગમ એવી [illegible] (ગુલ પ્રદેશ) [illegible] પર [illegible] પરંતુ [illegible] રહીત [illegible] (પેટ) [illegible] છે [illegible] સમ રહીત [illegible] મનોહર [illegible] સુવિભક્ત [illegible] મનોહર [illegible] એવી [illegible] છે [illegible] સમાને [illegible] સમાન [illegible] તેજે [illegible] સરખી ગંભીર [illegible] છે [illegible] ઉત્તમ તે સમા [illegible] છે [illegible] છે [illegible] છે [illegible] (મનોહર) [illegible] છે [illegible] છે [illegible] કાંતિ સમાન [illegible] છે [illegible] સરખા પ્રમાણે સહીત [illegible] સુખ છે [illegible] મનોહર [illegible] સરખી રહીત [illegible] એવી [illegible] છે [illegible] છે [illegible] સહીત [illegible] છે [illegible] સુકોમળ

શોભાયમાન ચોસઠી હાથની રેખા છે ચંદ્રમા, સૂર્ય, દક્ષિણ વર્ત્ત શંખ, ચક્ર, સાથીયા પ્રમુખ ભી બન્ને પ્રકારે સ્નીત હાથને વિષે રેખા છે ૧૮ ઉંચી કુક્ષિ, ૯૫ અને નગ્તીપ પ્રદેશ પ્રતિપૂર્ણ છે માંમે કરી પૂર્ણ ગળુ અને ગાન છે ચાર આગુળ પ્રમાણે કાચમાના સરખી ગ્રીવા (ડોક) છે માંમે કરી સહીત ભને સરસ્થાને હડપચી છે દાડીમના ફુલ સમાન રાતે નખ પુષ્ટ ભા ૯૨ છે સુ ર હોઠ છે દહીં, પાણી, ફુ૫, ચંદ્રમા, મ ન કુંદનું ફુલ, માનતીનું ફુલ, અશોક વૃક્ષનું ફુલ એવે ધોળે વર્ણ છીદ્ર રહીત નિર્મળ દાંત છે રાતું કમળ તથા રાતું પદ્મ તે સરખી રાતે તપ સુવાળી ઝભ તથા તાળવુ છે કણેર તથા અશોક વૃક્ષ તે સરખી સમી ઉંચી સગળપણે લાગી એવી નાશીકા છે સરદકાળના નીપના કમળ અથવા ચંદ્રવિ ગી કમળ તથા નિલોત્પલ કમળ તેની પાખડી સમાન લક્ષણે સહીત મનોહર એવા નયણ છે લાવણ્ય સહીત તે નયણા ખુણા ત્રાંબા વરણા રાતા છે નમાવ્યુ એવુ ધનુ'ષ તે સરખી મનોહર કમે કાળી સહીત સંગત સુજાત શ્યામ વર્ણે ચોસઠી ભ્રુકુટિ છે પ્રમાણે યુક્ત એવા કા. છે પુટ મનોહર એવા ગાન છે ચાર આગુળ પ્રમાણુ વિશાળ સમુ નિલાડ (કપાળ) છે કાર્તિકની પૂર્ણમાના ચંદ્રમા સમાન નિર્મળ પ્રતિપૂર્ણ સૌમ્ય વદન છે છત્રી પરે ઉંચુ ઉતમાગ (મસ્તક) છે વાળ ચીગળા ભાવા શ્યામ વધ એવા માથાના કેસ છે છત્ર ૧, ધ્વજા ૨, જુગ ૩, થુભ ૪, દામની ૫, કમંડળ ૬, કળશ ૭ વાવી ૮, સાથીયો ૯ ગોરી ધ્વજા ૧૦, જવ ૧૧, માછલો ૧૨, કાચબો ૧૩ રથ ૧૪, મગર ૧૫, થાળ ૧૬ અંકુશ ૧૭, અષ્ટાપદ (તે જુગ વિશેષ) ૧૮, શ્રી રામ ૧૯, સુપ્રતિષ્ટક ૨૦, મોર ૨૧, લક્ષ્મીનો અભિષેક ૨૨, તોરણ ૨૩, પૃથ્વી ૨૪, સમુદ્ર ૨૫, દેવભવન ૨૬, પર્વત ૨૭, આરીસો ૨૮, લીલાવંતહાથી ૨૯, બળદ ૩૦, સીંહ ૩૧, ચામર ૩૨ એવા ઉત્તમ મનોગ્ન લક્ષણુની ધરણહાર છે હંસના સરખી ગત (ચાલ) છે કોયલના સ એ મધુર સ્વર છે મનોહર છે સર્વો સમસ્ત વલભ છે ઘરડ કેશ દુર્વર્ણ, કુચેષ્ટા, વ્યાધી દોભાગ્ય, શોક એટલાથી રહીત છે ઉંચપણે પુરૂષથકી થોડી (ચાર આગુળ) નીચી છે સ્વભાવે સોળ શૃગાર અને આચાર તેણે કરી મનોહર વેષ છે બોલવુ, હસવુ, બેસવુ, વિનાશ વાત કરવી તેણે સહીત છે મનોહર નિસક પુકે છે, ને નખ, હાથ, પગ, ચક્ષુ લાવણ્ય, રૂપ, જોવન વિલાસે કરી સહીત છે નંદન વનની રહેનારી અપસરા સમાન રૂપે આશ્ચર્ય જોવા જોગ વિશેષે જોવા જોગ દેખવા જોગ મનોહર છે, પ્રતિબિંબ સમાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જુગળની સ્ત્રીઓ કેને કાળે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એ તરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે મનુષ્ય શેનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વીના રૂપના ફુલ ને ફળ તેનો આહાર કરે છે એવા તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુ'ષવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પૃથ્વીનો કેવો સ્વાદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે યથા દૃષ્ટાંતે જોગ, અથવા ખાંડ અથવા સાકર અથવા મિશ્રી અથવા બિસકંદ (દેશવિશેષ) અથવા પર્પટ મોદક પુષ્પોત્તર, અથવા પદ્મોત્તર, આકોશીય, વિજયાસાર, મહાવિજયાસાર આદર્શ મિષ્ટાન્ન વિશેષ ઉપમ ગાયનું દુધ, ચાર ગાયો પાય તેનું દુધ ત્રણ ગાયો પાય તેનું દુધ બે ગાયો પાય તેનું દુધ એક ગાયો પાય તે ગાયનું ઉત્તમ દુધ તે મધ્યે જોગ ખાંડ, સાકર પ્રમુખ નાખીને તે મંદ અગ્નીએ કરી પકાવીએ તે વર્ણ કરી વખાણવા જોગ યાવત્ સ્પર્શ કરી સ્પર્શવા જોગ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે પૃથ્વીનો સ્વાદ એવો રૂપ યાવત્ સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી તે પૃથ્વીના એથી ઇષ્ટ યાવત્ મનોજ્ઞ સ્વાદ કહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પુષ્પ ફળનો કેવો સ્વાદ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે યથા દૃષ્ટાંતે ચાર દીશાના અંતના સ્વામી ચક્રવર્તિ તેનો પરમ કલ્યાણ ભોજન લાખ ગાયથી નીપનું તે ભોજન વર્ણ કરી વર્ણવા જોગ, ગંધે કરી વખાણવા જોગ્ય, રસે કરી વખાણવા જોગ્ય સ્પર્શે કરી સ્પર્શવા જોગ્ય આસ્વાદવા જોગ્ય દીપાવવા જોગ, કામ વધારવા જોગ, સુખનું કારણ સર્વ ઇંદ્રિયો ગાત્ર તેનો સુખનું કારણ છે એમ શ્રીગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે પુષ્પ ફળનો સ્વાદ એવો યાવત્ સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી તે પુષ્પ ફળનો એથી ઇષ્ટતર (એથી અધિક એટલે ચક્રવર્તિના ભોજનથી ઘણો મનોહર) યાવત્ સ્વાદ કહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે મનુષ્ય આહાર કરીને ક્યાં રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે મનુષ્યના ગણ વૃક્ષ રૂપ ઘરમાં રહે છે અહો સર્વો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે વૃક્ષ કેવે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ કૂટાગાર શિખરને આકારે, પેક્ષા (ઘુમટ) ઘરને આકારે છે (જોવા જોગ) છત્રને આકારે છે ધ્વજાને આકારે સ્તુભને આકારે તોરણને આકારે, ગોપુર (રાજાને વેદિકા બેસવા જોગ ભૂમિ ચોપાળ ઉપર બેસવાનું સ્થાન) ને આકારે, ચૈત્ય તે દેવતાના ઘરને આકારે અટારીને આકારે મોટા અગાસીને આકારે પ્રસાદને આકારે ધનવંત વ્યવહારીયાના ઘરને આકારે ગોખને આકારે, તળાવને વિષે જળ ઉપર જે પ્રાસાદ તેને આકારે વળી ઘર વિશેષ ચન્દ્રને આકારે, ચોકને આકારે વૃક્ષ છે બીજા પણ ઘણા ઘણા વૃક્ષ ભવન રચના ગાસન ઉત્તમ તેને સંસ્થાને વૃક્ષ છે વળી ઘણી જાતના તે વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે અહો સર્વો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ ક્ષેત્રમાં ઘર અથવા ગૃહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નથી વૃક્ષરૂપ ઘર છે એના તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે અહો સર્વો આયુષ્યવંતો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે ગામ અથવા નગર જાવત્ સંનિવેશ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી સ્વઇચ્છાએ જાય એવો સ્વભાવ તેનો છે એવા તે મનુષ્યના સમુદ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે અસી (તરવાર) કર્મ કરી જીવે તે સીપાઇ પ્રમુખ, મસી (સાઇએ લખવું તે) કર્મે જીવે તે કસી (ખેતી પ્રમુખ) કર્મ જીવે તે કણબી, અથવા વેપાર કરી જીવે તે, અથવા વ્યાપારી લોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ગયા છે અસી, મસી, કસી પ્રણીત વ્યાપાર પ્રમુખ કર્મ ઇત્યાદિ કાર્ય કરી જીવે તે મનુષ્ય છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપ રૂપું, સુવર્ણ, કાસુ, વસ્ત્ર મણી, ચંદ્રકાંતાદિક મોતી, ઘણું ધન સુવર્ણ, રત્ન મણી, મોતી, સંખ દક્ષિણાવર્ત્ત પ્રવાળા પ્રમુખ વસ્તુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે વસ્તુ છે, પણ તે મનુષ્યનો તે ઉપર તિવ્ર મમતભાવ ઉપજતો નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે રાજા (દેશનો ધણી) યુવરાજ (પાટવી કુમાર) ઇશ્વર તળાટી, માડંબીક, ધનવંત, મોટા કુટુંબના ધણી, મોટા ધનવંત, વ્યવહારી, નગરશેઠ, કટકના ધણી સાથના ચલાવનાર પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે મનુષ્ય ઋધીના અહંકાર રહીત છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે દાસ (વેચાતો લીધેલ જાવ જીવ પર્યંત રહે તે) પેક્ષ (ખેડ કામ કરવા માટે મુકરર કરેલ) અથવા શિષ્ય, અથવા ભાગીયા, અથવા ભાઇના, (ગોઠીયા) ચાકર, (કામ કરનાર) ભગીક (સાથે બેસી જમવા વગેરે ભોગ ભોગવના) પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં વ્યાપાર દાસ પ્રમુખ રહીત તે મનુષ્યના સમુદ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે માતા પિતા, ભાઇ, બેન સ્ત્રી પુત્ર, પુત્રી, દીકરાની વહુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા છે પણ તે મનુષ્યનો ઘણો પ્રેમબંધન ઉપજતો નથી સ્વભાવેજ તે મનુષ્યને પ્રેમબંધન પાતળો કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે જે વીરના દુશ્મન અથવા વેરી, ઘાતના કરનાર, વધના કરનાર પ્રત્યનિક, (છિદ્રના જોનાર) પુરૂષ મિત્ર ભેદ પાડે શત્રુ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે મનુષ્યના સમુહ વેરભાવ રહીત કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકોરૂક દ્વીપે મિત્ર છે, અથવા સખા છે (અતિ સ્નેહવંત) મિત્ર વિશેષ, નખો, સાહેલી ગમખ મુખી અથવા મહા ભોગી પ્રમુખ ભોગીઓની ગણનાના કરનાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે મનુષ્ય પ્રેમબંધ રહીત કહ્યા છે અહો સાધુ આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એમરૂક દ્વીપે વિવાહ મેળાવા, પરણાવવું, યજ્ઞ કરવા, સગદ, સંવત્સરી, જમણવાર, રાધવાની ક્રિયા તે ... બાળકો નસ્ત્ર પહેરાવાના, ચુડામણ સંસ્કાર ઉપનયન મુંડ કરાવવું વિગેરે ઓચ્છવ, અરથી, પુજવા પી, નવેદ્ય કાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તેના વિવાહ મેળાવા, પરણવું, યજ્ઞ, શ્રાધ, જમણવાર નઓચ્છવ આરથી ... પ્રમુખ કર્મ રહીત તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એમરૂક દ્વીપે ઇંદ્ર મહોત્સવ સ્વામી કાર્તિકનો મહોત્સવ મહાદેવનો મહોત્સવ, રીનો મહોત્સવ, વેશમણનો મહોત્સવ, મુકુંદનો મહોત્સવ, નાગ મહોત્સવ, જક્ષનો મહોત્સવ, ભતકિનો મહોત્સવ કુવાના મહોત્સવ તળાવના મહોત્સવ, નદીના મહોત્સવ, દ્રહના મહોત્સવ પર્વતના મહોત્સવ, વૃક્ષરોપણ મહોત્સવ, ચૈત્યનો મહોત્સવ, શુભનો મહોત્સવ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં મતિમાદિક કરીને રહીત તે મનુષ્યના સમુહ છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એમરૂક દ્વીપે નટ તે ભવાયા પ્રમુખ, જગલી વિશેષ, મલ્લની કીડા મુષ્ટીયુદ્ધ પ્રમુખ, વેડમક, (ભાંડ ભવાઈઆ) કથા કહેવા ... ના કહેવાર આખ્યાનના કહેનાર, લાગ તે ... નાર, (નદી તળાવ, કુવા ... ના) ... નાર તથા ભવાબુ ...) નામ ... નામ ઉપર ચઢી રમે તે, વાંસીયપટ નઇ ... માગે ત ... ના નગાડા ... તે કાન ... ની રમત, માગધા તે મંગલીક કહેનાર, રતેના કરનાર તથા ... તે, આ સર્વ નાટક પ્રમુખ જોવાના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં તે મનુષ્યો કૌતુક ધ્યાન નથી ઉપજતો અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એમરૂક દ્વીપે ગાડા રથ વેન પાલખી ગિલી પાલખી થિલીપણ, શિલીપણ, વહાણ જે માંહે ચલ હોય તે શિવકા (પાલખી) ચક્ર મણિમ, (શિવકા ...) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે મનુષ્યના પગ પગે કરી વિહાર કરે છે (ચાલે છે) અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એમરૂક દ્વીપે હાથી ઘોડા, ઉંટ બળદ પાડા, ગધેડા (ગધેડા), બકરાં ઘેટાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા છે પણ તે મનુષ્યો ચડવા ... ભોગપણે નથી આવતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એમરૂક દ્વીપે ગાય, ભેંસ, ઉંટડી, બકરી, ગાડર પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, હા છે, પણ તે મનુષ્યો દુધ પીવા નિમતે ભોગપણે નથી આવતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે સીંહ, વાઘ, ચિતા, રિંછ, અચ્છનામા જીવ, પરસર નામા જીવ, તરછનામા જીવ, બિલાડા, કુતરા, સ્વાન (ઘુસ), લંકુરી (સ્વાન વિશેષ), કોલકી જીવ સસલા, ચીતા ચિત્રા, ચિલ્લનામા જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, હા છે, પણ તે જીવ એક બીજાને માંહોમાંહે તથા ત્યાંના મનુષ્યોને કાંઇ પીડા, અબાધા, ભય, તાડના ઉપજાવે નહીં અંગોપાંગ છેદે નહીં, કેમકે ત્યાંના તે પશુઓ ભદ્રીક સ્વભાવ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે સાળ, ધાન્ય, જવ, ઘઉં, મગ, ચણા, તલ, મેથી પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, હા છે, પણ તે મનુષ્યો ભાગપણે નથી આવતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ખાડ, ગુફા, ખીલાકાળી જગ્યા, ઉત્પાતના ઠામ, વિખમઠામ, નિચાણ પ્રમુખ ધુડ, વેળુ, કચરો જ વિશેષ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં, એકરૂક દ્વીપને વિષે વાટ જ સમ મનોહર ભૂમિ છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ખીલા, કાંટા પ્રમુખ ડાભ તૃણનો કચરો, પાંદડાંનો કચરો, અપવીત્ર પાચ પ્રમુખ દુર્ગંધ, ખીજા અનોખી (અસુચી) વસ્તુ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં ત્યાં ખીલા, કાંટા, રજ, ડાભ, તૃણ કચરો, પાનનો કચરો અપવીત્ર પરુ પ્રમુખ દુર્ગંધ અનોખી વસ્તુ રહીત એકરૂક દ્વીપ કહ્યો છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એકરૂક દ્વીપે ડાંસ, મસા, પીસુઆ (માંકડ પ્રમુખ) જુ લીખ, ઢંકણ (જીવ વિશેષ) છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં એકરૂક દ્વીપ ડાંસ, મસા, પીસુન, જુ, લીખ, ઢંકણ પ્રમુખે રહીત છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એકરૂક દ્વીપે સર્પ અજગર મહોરગ ગોન્હા સર્પ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ હા છે, પણ તે માંહો માંહે તથા ત્યાંના મનુષ્યોને કાંઇ પીડા અબાધા, છવીછેદ પ્રમુખ શરીરે કરે નહીં સ્વભાવે ભદ્રક એવા સર્પના સમુહ છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ગ્રહદંડ, તે બોરથીઆ જોગાજોગ ઉગે છે તે, અનર્થ ઉત્પાત હેતુ ગ્રહમુસલ, તે પુછડીઆ ગ્રહ ઉગે તે મુશળની પેરે ઉત્થાન કરે તે, ગ્રહ સંબંધી ગર્જારવ ગ્રહ સંબંધી જુદ્ધ, ગ્રહ સંઘાટક (નાના એકઠા મળે ગ્રહજુદ્ધ) ગ્રહ અપસવ્ય તે ગ્રહનું વક્ર માર્ગ ઉચ્છ્વાસ થયું તે; અભ્રવૃક્ષ તે વાદળા પ્રમુખ રામાયણે પ્રાપ્ત અભ્રવૃક્ષ તે વૃક્ષ પ્રકારે વાદળા, પાગરાં ગાંધર્વ, ગાંધર્વ નગર તે

આગમે ગાયના ઉગ મે દેના ય પ્રમાણ જૈનીન આગમમાં દેખાય છે, ગર્જારવ વીજળી તારા પડે તે ઉલ્કાપાત (उल्कापाते मजापीडा,भूकंपे भूपतिक्षय, अनावृष्टि च दिग्दाह, दुर्भिक्ष धूली वर्षणे ॥१॥) દીગીદાહ આઠ દીશાને વિષે નગ દિશા અગ્નિ જ્વાળા જેવું ત નિધાન વીજળી પડે તે, નેરણિ, ભૂકંપ, ગર્જા પ્રમુખનો કાપ ધુમ ધુંઅર મારી અંતરિક્ષ ચંદ્રગ્રહણ, સૂર્યગ્રહણ, (ચંદ્ર સૂર્યનું ગ્રહણ તે આકાશ જ્યોતિષનો હેતુ છે તેમાં પણ દેવતા નિમિત્ત છે, પણ કોઈ દેવતાના રહેવાસ છે તે જાણ વિના ચંદ્ર સૂર્ય ન પ્રકાશે છે તે ગ્રહણ એ અંધકાર થાય ત્યારે દીસે છે અને નહિ, તે માટે દેવતાના પડે બીજા પણ કારણથી તે ભેરનો સબબ છે માટે તાપણુ ત ઉપયોગ લાગ આપાત દ ઠી ઠર નહી) ચંદ્રપરિવેષ તે ચંદ્રની પછવાડે મંડળ કરે થાય તે સૂર્ય પરિવેષ ત સૂર્યની પછવાડે મંડળાકારે થય તે, પ્રતિચંદ્ર તે બે ચંદ્ર દીસે પ્રતિસૂર્ય તે બે સૂર્ય દીસે, ઇંદ્રધનુષ, ઉદકમચ્છ (વરસાદ મધ્યે માછલા પડે) પૂર્વ દીશાનો પ્રતિકૂળ વાય પશ્ચિમદિશાનો પ્રતિકૂળ વાય, જાવત્ શુદ્ધ વાય, ગામદાહ, નગરદાહ, જાવત્ સન્નિવેશદાહ, પ્રાણીના ક્ષય, જનના ક્ષય, કુળના ક્ષય, ધનના ક્ષય, વ્યસન કષ્ટભૂત અનર્થ માત્ર એવા ઉત્પાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં (એ માહેનું કાંઈ નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એ જંબૂદ્વીપે હનિ પ્રમુખ દુકાળ માંહોમાંહે ક્લેશ ઘણા માણસ મરે તે ભીન, માંહોમાંહે ખાર, માંહો માંહે વેર, રાજાના માંહો માંહે વિરોધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં ત્યા હનિ દુંકાળ, ક્લેશ, બે ર, ખાર વેર, પ્રમુખ ઇત્યાદિક રહીત તે મનુષ્ય છે અહો સાધુ આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ જંબૂદ્વીપે મોટા જુદ્ધ મોટા સંગ્રામ, મોટા સાધનના પાપના મોટા પકના પડણ મણુ ઘણા શરીરના પાત, નાગપાસ નાગ બાણ એ નામ (આકાશમાં ચાલે તે) તામસબાણ (અંધકાર કરે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અશિવ કષ્ટ કુળ મધ્યે રોગ ગામ મધ્યે રોગ, નગર મધ્યે રોગ, મંડળ રોગ, મથાની વેદના, આંખની વેદના કાનની વેદના, નાકની વેદના દાતની વેદના દાંતની વેદના ખાસી, ખેન શ્વાસ તાવ, દાહ જ્વર, ખરજના ખસ, કોઢ ડમરવાત, હરસ, અજીર્ણ ભગંદર ઇંદ્રગ્રહ, ખંધગ્રહ કુમારગ્રહ, નાગગ્રહ જક્ષગ્રહ ભૂતગ્રહ, ઉદ્વેગ ગ્રહ ધનગ્રહ એકાંતરો તાવ, બે આંતરો તાવ, ત્રિયાંતરો તાવ, ચોથાંતરો તાવ હૃદય સુળ, મસ્તકસુળ, પાસાસુળ કુખસુળ જોનિસુળ, ગામ મધ્યે મરકી જાવત્ સન્નીવેશ મધ્યે મરકી તેણે કરી પ્રાણીના ક્ષય, જાવત્ વ્યસન ભૂત એવા કષ્ટરૂપ અનાર્ય હોય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં ત્યાના મનુષ્ય રોગ રહીત કહ્યા છે અહો સાધુ આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકરૂક દ્વીપે અસત ઘણો વરસાદ, મંદ વરસાદ, ઉત્તમ વૃષ્ટિ, અલ્પવૃષ્ટિ, પાણીના પ્રવાહ, (તે પાણીના પ્રવાહે ધરતી ફાટે) પાણીની પીડા (તે પાણીથી દુઃખ ઉપજે) ગામને તાણે, જાવત્ સંનીવેષને તાણે, તેમાં પ્રાણીના ક્ષય જાવત્ વ્યસનભૂત એવા ભાવ આવે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી પાણીના ઉપદ્રવ રહિત તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકરૂક દ્વીપે લોહના આગર, તાંબાના આગર, સીસાના આગર, સોનાના આગર, રત્નના આગર હીરાના આગર, વસુધારા ધનના વરસાદ, રૂપાના વરસાદ, સોનાના વરસાદ, રત્નના વરસાદ, વજ્ર (હીરા)ના વરસાદ, આભરણના વરસાદ, પત્રના વરસાદ, બીજના વરસાદ, ફુલનો વરસાદ ફળનો વરસાદ, માલનો વરસાદ, ગંધનો વરસાદ, ચુર્ણનો વરસાદ, સીસાના વરસાદ, રત્નની વૃષ્ટિ, રૂપાની વૃષ્ટિ, સુવર્ણની વૃષ્ટિ, જાવત્ ચુર્ણની વૃષ્ટિ, સુકાળ, દુકાળ, સુભીક્ષ, દુર્ભિક્ષ મોંઘી વસ્તુ મોંઘી વસ્તુ, લેવી, તેમ વેચવી, તેમ સંગ્રહવી સંગ્રહી વસ્તુ વેચવી, ધન પ્રમુખ, નિધાન પ્રમુખ, જુના ધન, જે ધનના ભોગવનાર મરણ પામ્યા, જે ધનના સેવનાર મરણ પામ્યા, જે ધનના સેવનારના ગોત્ર વિછેદ ગયા છે તે જે એ ગામ, નગર, ખેડ, કરબ, મંડપ, દ્રોણમુખ, પાટણ સમરથા નકા સંબાહ, સંનીવેષને વિષે, સીંગોડાને આકારે ઠામ, તવરે, ચોવટે, ચાચરે, ચોમુખ, બીજે પણ રાજમાર્ગ, નગરના ખાળને વિષે, મશાણના ઠામને વિષે, પર્વતની ગુફાને વિષે, શીલાને વિષે ભૂવનને વિષે, ઘરને વિષે, ધન દાટ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી (એટલા વાના ત્યાં નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકરૂક દ્વીપે મનુષ્યને કેટલા કાળનું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ, તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણો જાણવો ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ સંપૂર્ણ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે મનુષ્ય કાળ કરી કઇ ગતે જાય, ક્યાં જઇ ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે મનુષ્ય છ મહીના શેષ આયખે રહે (જુગળ) બાળ પુત્ર, પુત્રી જણી તે જુગળની ઓગણએંશી દિવસ સુધી પ્રતિપાલના કરે સારીપેઠે રાખે સારીપેઠે ગોપવે સારીપેઠે રાખતા થકા ઉશ્વાસો લેતા થકા, નિશ્વાસો લેતા થકા ખાંખારતા થકા, છીંકતાથકા અશાતાએ દુઃખ ઉપના વિના સુખે સુખે કાળ કરીને અનંતર દેવતાના ભૂવનપતિ, વ્યંતર દેવતાપણે આહીનાવી એકે અથવા બીજે ગમે આવખે દેવતાનો અવતાર પામે દેવતાનો અવતાર તે મનુષ્યના સમુદાય કહ્યો છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો! એ એકરૂક દ્વીપ કહ્યો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દક્ષણદીસનો આભાષિક મનુષ્યનો આભાષિક દ્વીપ નામે દ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપમાંના દ્વીપે મેરૂ પર્વતને દક્ષણદીસે ચુલહીમવંત વર્ષધર

પર્વતને દક્ષણ પુર્વદીશો ચરીમાન અગ્નીખુણે લવણ સમુ મધ્યે ત્રણસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા આભાષિક દ્વીપ છે શેષ અધિકાર એકરૂક દ્વીપનીપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈસાણીક મનુષ્યના વૈસાણીક નામાદ્વીપ કયા કહ્યા છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરૂ પર્વતને દક્ષણદીશે ચુલહેમવંત વર્ષધર પર્વતને દક્ષણ પશ્ચિમનો ચરીમાન તે નૈરૂત્ય ખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા વૈસાણીક દ્વીપ છે તે એકરૂક દ્વીપ સરખો સર્વે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશના નાગોલીક મનુષ્યનો નાગોલીક નામા દ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરૂ પર્વતના દક્ષણદીશે ચુલહીમવંત વર્ષધર પર્વતને ઉત્તર પશ્ચિમનો ચરીમાન તે વાયવ્યખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા નાગોલીક દ્વીપ છે તે એકરૂક દ્વીપ સરખા જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશના હયકર્ણ મનુષ્યનો હયકર્ણનામા દ્વીપ કયા છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, એકરૂક દ્વીપના ઇશાનખુણાના ચરીમાન થકી લવણ સમુદ્રમધ્યે ચારસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા દક્ષીણદીશના હયકર્ણ મનુષ્યનો હયકર્ણ નામે દ્વીપ ચારસે જોજન લાંબપણે, પહોળપણે કહ્યો છે ને બારસે પાસઠ જોજન કાંઇક ઉણો ફરતો છે તે એક પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડે સહીત છે શેષ અધિકાર જેમ એકરૂક દ્વીપનો કહ્યો તેમ જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશે ગજકર્ણ નામા દ્વીપ કયા કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ આભાષિક દ્વીપના અગ્નીખુણાના ચરીમાન થકી લવણ સમુ મધ્યે ચારસે જોજન જઈએ ત્યા ગજકર્ણ નામે દ્વીપ છે તે હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષિણ દિશે ગોકર્ણનામા દ્વીપ કયા કહ્યો છે?

ઉતર—હે ગૌતમ વૈસાણી દ્વીપને દક્ષિણ પશ્ચિમ દિશે નૈરૂત્યખુણે લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચારસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા ગોકર્ણ નામે દ્વીપ છે તેપણ હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સકુલીકર્ણ નામે દ્વીપ કયા કહ્યા છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, નાગોલીક દ્વીપને વાયવ્યખુણે ચરીમાન થકી લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચારસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા સકુલીકર્ણ નામે દ્વીપ છે તે પણ હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત આદર્શમુખ નામે અંતરદ્વીપ કયા કહ્યો છે?

ઉતર—હે ગૌતમ હયકર્ણ દ્વીપને ઇશાનખુણાને ચરીમાનથી લવણસમુદ્ર મધ્યે પાંચસે જોજન અવગાહી જઈએ ત્યા દક્ષિણદિશાના આદર્શમુખ મનુષ્યનો આદર્શમુખ નામે દ્વીપ કહ્યો છે તે પાંચસે જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે હવે સંક્ષેપે વિવા કહે છે

આદર્શમુખ ૧, મેઢમુખ ૨, અજોમુખ ૩, ગોમુખ ૪, એ ચાર દ્વીપ પાચમે જોજનના લાંબા પહોળા છે

અશ્વમુખ ૧, હસ્તીમુખ ૨, સીંહમુખ ૩ ને વ્યાઘ્રમુખ ૪, એ ચાર દ્વીપ છઠ્ઠે જોજનના લાંબા પહોળા છે

અશ્વકર્ણ ૧, સીંહકર્ણ ૨, અકર્ણ ૩, ને કર્ણપ્રાવરણ ૪, એ ચાર દ્વીપ સાતમે જોજનના લાંબા પહોળા છે

ઉલ્કામુખ ૧, મેઘમુખ ૨, વીજુમુખ ૩, ને વિદ્યુતદંત ૪ એ ચાર દ્વીપ આઠમે જોજનના લાંબા પહોળા છે

ઘનદંત ૧, લષ્ટદંત ૨, ગુઢદંત ૩, ને શુદ્ધદંત ૪ એ ચાર દ્વીપ નવમે જોજનના લાંબા પહોળા છે

એકરૂકાદિક પહેલે ચોકે ચાર દ્વીપ નવમે ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે ફરતા છે

બીજે ચોકે હયકર્ણાદિક ચાર દ્વીપ બારમે પાસઠ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે

ત્રીજે ચોકે આદર્શમુખાદીક ચાર દ્વીપ પંદરમે એકાશી જોજન કાંઈક ઝાઝેરા પરિધિપણે છે

ચોથે ચોકે અશ્વમુખાદિક ચાર દ્વીપ અઢારસે સતાણું જોજન કાંઇક અધિકેરા પરિધિપણે છે

એમ અનુક્રમે ચાર ચાર દ્વીપ વાધતા થકા પાચમે ચોકે અશ્વકર્ણાદિક ચાર દ્વીપ સાતસે જોજન લાંબા પહોળા છે ને બાવીશસે તેર જોજન ફરતા પરિધિપણે છે

છઠે ચોકે ઉલ્કામુખાદિક અંતરદ્વીપ ચાર આઠસે જોજન લાંબા પહોળા છે ને પચીસસે ઓગણત્રીસ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે

સાતમે ચોકે ઘનદંતાદિક, ચાર અંતરદ્વીપ નવમે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને બે હજાર આઠમે પીસ્તાળીશ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે

વળી જેટલો જે દ્વીપનો વિષ્કંભપણો છે તે દ્વીપ તેટલા જોજન લવણ સમુદ્ર મધ્યે છે (તે એમકે પ્રથમ ચોક ત્રણસે જોજનના છે તે જગતીથકી ત્રણસે જોજન લવણ સમુદ્રમા છેટે છે એમ બીજો ચોક પ્રથમ ચોકથી ચારસે જોજન લવણ સમુદ્રમા છે એમ જાવત્ સાતમો ચોક છઠા ચોકથી નવસે જોજન લવણ સમુદ્રમા છેટે છે તે ચોકની ગણતી એવી રીતની લેવી જે એકેક દાઢા ઉપરનો એક દ્વીપ એમ ચાર દાઢાના મળી અનુક્રમે એક ચોક થાય એ ભાવાર્થ જાણવો) પ્રથમ દ્વીપનો લાંબપણો, પહોળપણો તેથી બીજા દ્વીપ અધિક અધિક જાણવા ને વિશેષ અધિકાર સર્વ જેમ એકરૂક દ્વીપનો કહ્યો તેમ જાણવો જાવત્ અઠાવીશમા શુદ્ધદંત દ્વીપ પર્યંત જાણવો ને તે મનુષ્ય દેવલોક ગામી કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો ॥

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉત્તર દિશીના એકરૂક નામે મનુષ્યનો એકરૂક નામા દ્વીપ કયા કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુદ્વીપનામા દ્વીપના મેરુ પર્વતથી ઉત્તર દિશે શિખરી વર્ષધર પર્વતનો ઇશાન ખુણાના ચરીમાતથી લવણ સમુદ્ર મધ્યે ત્રણસે જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા એકરૂકનામા દ્વીપ છે એમ જાવત્ જેમ દક્ષિણ દિશે અઠાવીશ અતર્દ્વીપ કહ્યા તેમ ઉત્તર દિશે પણ અઠાવીશ અતરદ્વીપ જાણવા પણ તેમા એટલો વિશેષ જે શીખરી વર્ષધર પર્વતની ખુણે છે એમ જાવત્ અઠાવીસમા સુદ્દત અતરદ્વીપ પર્યત જાણવુ એ છપન અતર્દ્વીપનો અધિકાર કહ્યો

૫૦. ત્રીસ અકર્મભૂમિ મનુષ્યના અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકર્મભૂમિના કટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અકર્મભૂમિના મનુષ્ય જ્યા દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષથી સુખ ભગવે ને અસી, મસી, કસીનો વ્યાપાર તથા સેવક સ્વામીનો વ્યવહાર નહીં તે અકર્મભૂમિ તેના ત્રીસ ભેદ છે પાચ હેમવય, પાચ ઐરણવય, પાચ હરિવાસ, પાચ રમ્યકવાસ પાચ દેવકુરૂ ને પાચ ઉત્તરકુરૂ એમ ત્રીશ અકર્મભૂમિ કહ્યા (એ ત્રીશ ક્ષેત્રમા એક હેમવય, એક ઐરણ્યવય એક હરીવાશ, એક રમ્યકવાશ, એક દેવકુરૂ ને એક ઉત્તરકુરૂ એ ૬ ક્ષેત્ર જબુદ્વીપમા છે, એમ બે હેમવય, બે ઐરણુવય બે હરીવાશ બે રમ્યકવાસ બે દેવકુરૂ ને બે ઉત્તરકુરૂ એ બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખડમા છે એમ એના બાર ક્ષેત્ર અર્ધપુષ્કરવર દ્વીપમાં છે એમ સર્વ ત્રીસ ક્ષેત્ર ૭)

૫૧. પદર કર્મભૂમિ મનુષ્યનો અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કર્મભૂમિ મનુષ્યના કટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના પદર ભેદ છે પાચ ભરતના મનુષ્ય પાચ ઐરવતના મનુષ્ય ને પાચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય (તેમા એક ભરત, એક ઐરવત ને એક મહાવિદેહ એ ત્રણ ક્ષેત્ર જબુદ્વીપ મધ્યે છે એવા બે ભરત, બે ઐરવત ને બે મહાવિદેહ એ ૬ ક્ષેત્ર ઘાતકીખડ દ્વીપ મધ્યે છે ને તેવાજ બીજા ૬ ક્ષેત્ર અર્ધ પુષ્કરદ્વીપ મધ્યે છે એમ પદર ક્ષેત્ર છે) તેના સક્ષેપે બે ભેદ કહ્યા છે એક વર્મ જાણે તે આર્ય ને બીજા ધર્મ ન જાણે તે અનાર્ય (મ્લેચ્છ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મ્લેચ્છ (અનાર્ય) મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, સક દેશ યવન દેશ, ચિલાયત દેશ, સબર દેશ બબ્બર દેશ, મરૂડ દેશ ભગદ દેશ, ત્રિશગ દેશ એ પ્રીદેશ કુનમ દેશ ગોડદેશ સિહલ દેશ પારશ દેશ ગોધ દેશ, મન દેશ વિમલ દેશ પુલિંદ દેશ હારોષ દેશ પચ દેશ કણક દેશ ગધહાર દેશ, પહિલી દેશ લનિન દેશ અજન દેશ રોમ દેશ, પામ દેશ, પઉશ દેશ, ઘ્ય દેશ, બધુ દેશ, સુયલી દેશ કુકણ દેશ મેવદેશ, પલ્હવ દેશ, માલવ દેશ, મગર દેશ આભાસિક દેશ, નક દેશ, ચીન દેશ, લસીન દેશ, ખસ દેશ ઘાતી દેશ

નેહર દેશ, મેઢ દેશ, ટોખીન દેશ, ગન દેશ, પયોરા દેશ, કેન્કેત દેશ, અષ્ઠકે દેશ, હુન દેશ, ભ ઝ દેશ, મરૂ દેશ, સાવી દેશ, સિવર દેશ, ચાગ દેશ, ઇત્યાદિક અનેક ભેદ મલેચ્છ અનાર્ય મનુષ્યના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આર્ય મનુષ્યના કેટના ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક રૂધિવંત આર્ય મનુષ્ય ૧, ને બીજા અરૂધિવંત આર્ય મનુષ્ય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રૂધિવંત આર્ય મનુષ્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના છ ભેદ છે અરિહંત ૧, ચક્રવર્તિ ૨, બળદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, ચારણ ૫, ને વિદ્યાધર ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અરૂધિવંત આર્ય મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના નવ ભેદ છે ક્ષેત્ર આર્ય (તિર્થંકરાદિક જ્યા ઉપજે તે) ૧, જાતી આર્ય (પુજવા યોગ્ય હોય તે) ૨, કુલ આર્ય (ઉત્તમ કુળ હોય તે) ૩, કર્મ આર્ય (દયા સહીત કાર્ય કરે તે) ૪, સિલ્પાર્ય (કળાવાર્ય) ૫, ભાષા આર્ય (જેના બોલવામા ડહાપણ હોય તે) ૬, નાણ આર્ય (શાસ્ત્રે વિષે ડાહ્યા હોય તે) ૭, દરશન આર્ય (સમકિતવંત) ૮, ને ચરિત આર્ય (ચારિત્રવંત હોય તે) ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ ક્ષેત્ર આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાડી પચીશ ભેદ છે મગધ દેશ-મુખ્ય શહેર રાજગ્રહી નગરી૧, અંગ દેશ-મુખ્ય શહેર ચંપાનગરી ૨, વંક દેશ-મુખ્ય શહેર તામલિપ્ત ૩, કલિંગ દેશ-મુખ્ય શહેર કંચનપુર ૪, કાશી દેશ-મુખ્ય શહેર વરાણશી નગરી ૫, કોશલ દેશ-મુખ્ય શહેર શાકેતપુર નગર ૬ કુરૂ દેશ-મુખ્ય શહેર ગજપુર નગર ૭, કોશાંત દેશ-મુખ્ય શહેર સૌરીપુર ૮, પંચાળ દેશ-મુખ્ય શહેર કંપીલપુર ૯ જંગલ દેશ-મુખ્ય શહેર અહિછતા નગરી ૧૦, સોરઠ દેશ-મુખ્ય શહેર દ્વારકા નગરી ૧૧, વિદેહ દેશ-મુખ્ય શહેર મિથુલા નગરી ૧૨, વચ્છ દેશ-મુખ્ય શહેર કોસંબી નગરી ૧૩ સાંડી ય દેશ-મુખ્ય શહેર નંદપુર નગર ૧૪, મલય દેશ-મુખ્ય શહેર ભદિલપુર નગર ૧૫, વૈરાટ દેશ-મુખ્ય શહેર વૈરાટપુર ૧૬, વરણ દેશ-મુખ્ય શહેર અચ્છા નગરી ૧૭, દેશાણ દેશ-મુખ્ય શહેર મૃત્તકાવતી નગરી ૧૮, વદ દેશ-મુખ્ય શહેર સોત્તિકાવતી નગરી ૧૯, સિંધુ દેશ-મુખ્ય શહેર વિભય નગરી ૨૦, સોવીર દેશ-મુખ્ય શહેર મથુરા નગરી ૨૧, સુરસેન દેશ-મુખ્ય શહેર પાવા નગરી ૨૨, ભંગ દેશ-મુખ્ય શહેર માસપુરી નગરી ૨૩, કણાલ દેશ-મુખ્ય શહેર સાવથિ નગરી ૨૪, લાટ દેશ-મુખ્ય શહેર કોડીવર્ષ નગર ૨૫, ને કેકે અર્ધ દેશ-મુખ્ય શહેર સેતંબીયા નગરી ૨૫ા (કેકે દેશમા અર્ધમા આર્ય છે ને અર્ધ દેશમા અનાર્ય છે તેથી અર્ધો દેશ લીધો છે) એ સાડી પચીશ દેશમા તિર્થંકર ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવાદિક ઉત્તમ પુરૂષોની ઉત્પત્તિ થાય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ખીજા જાતી આય્ય કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૭ ભેદ છે અમ્બષ્ઠ નામે ૧, કલીંદ નામે ૨ વિદેહ નામે ૩ વેદગાય નામે ૪, હરિત નામે ૫ ચુચુણ નામે ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત ત્રીજા કુલ આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૭ ભેદ છે ઉગ્રકુલ ૧, ભોગકુલ ૨, રાજનુકુલ ૩, ઇક્ષાગકુલ ૪, જ્ઞાતકુલ ૫ કૌરવકુલ ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચોથા કર્મ આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે વસ્ત્રના વેપારી, સુતના વેપારી કપાસના વેપારી, સુકતાફળ (મોતી ના વેપારી, કરીયાણાના વેપારી, ખાતી પ્રમુખ, (માના, રપાના)ના વેપારી, નરવાહીન (જાતિ વિશેષ) ના વેપારી એ આદર દેઈને ઘણા પ્રકારના આર્ય વેપારી તે કર્મ આય કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચમા શીલ્પ (કળા આર્ય)ના કેટના ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ તેના અનેક ભેદ છે તુણાનુ જ્ઞાન, વસ્ત્ર વણવાનું જ્ઞાન, રેશમી પટકુળ વણવાનું જ્ઞાન, દપણ વિજ્ઞાન, કાષ્ટના વિજ્ઞાન ચાખડી પ્રમુખનુ કરવુ, વળી કાષ્ટ દિકનુ જ્ઞાન (ચિત્રાદિકનુ કરવું) મુજ પાદુકાના કરનાર, ચમ્મકારિક છત્રકાર ચીત્રકાર લેહાર કોસય પાથી લખવાનું જ્ઞાન, લખવાનુજ્ઞાન, દાત વિના ઘર કરવાનું જ્ઞાન કુભકારાદિકનુ જ્ઞાન, નાટકનુ જ્ઞાન ઘરનું ચણવુ, એ આદર દેઈને તથાપ્રકારનું જ્ઞાન તે શીલ્પાર્ય કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત છઠા ભાષા આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ અનેક ભેદ છે જે મનુષ્ય અર્ધ માગધિભાષા બોલે તે ભાષા આર્ય કહીએ તેના અઢાર ભેદ છે બ્રહ્મી લીપી ૧ જવનાલીપી ૨, દાષા લીપી ૩, પુરકાગી ૪ ખરોષ્ટી ૫, પુક્કર સારિકા ૬, ભોગવતિ ૭ પહારિ ૮, અત્યાક્ષરી ૯ અક્ષર પુષ્ઠીકા ૧૦ વેનતિમ ૧૧ નીમ ૧૨ આક લીપી ૧૩, ગણિત ૧૪, ગધર્વ ૧૫, આ શ ૧૬, મહેશ્વરિ ૧૭, દોમરી (પુલદી) ૧૮ એ ભાષા આર્ય કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત સાતમા નાણ (જ્ઞાન) આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના પાચ ભેદ છે મતિજ્ઞાન ૧ શ્રુતજ્ઞાન ૨, અવધિજ્ઞાન ૩ મન પર્યવ જ્ઞાન ૪ ને કેવળજ્ઞાન આર્ય ૫ તે જ્ઞાન આર્ય કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, આઠમા દર્શના આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સરાગદર્શના આર્ય (ઉપશાત કષાય સહિત અગ્યારમા ગુણસ્થાનક સુધી) ૧, ને વીતરાગ દર્શના આર્ય (ક્ષીણ કષાય બારમા ગુણસ્થાનકના) ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત સરાગદર્શના આર્યના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે નિસગરૂચી ૧, ઉપદેશરૂચી ૨, આજ્ઞારૂચી ૩, સુત્રરૂચી ૪, બીજરૂચી ૫, અભિગમરૂચી , વિસ્તારરૂચી ૭, ક્રિયારૂચી ૮, સંક્ષેપરૂચી ૯, ને ધર્મરૂચી ૧૦

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નીસગરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જીવ ૧, અજીવ ૨, પુન્ય ૩, પાપ ૪, આશ્રવ ૫, સંવર ૬, નિર્જરા ૭ બંધ ૮, ને મોક્ષ ૯ એ નવ પદાર્થના છતા અર્થનું જાણપણું, જાતિસ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી જાણીને યથાતથ્ય શ્રધે તે લક્ષણ, તેમજ જે વીતરાગે પદાર્થ દીઠા તે સર્વ ભાવને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ને ભાવથી જાતિ સ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી યથાતથ્ય જાણીને શ્રધે તે નિસર્ગરૂચી કહીએ ૧

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપદેશરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વોક્ત નવ પદાર્થને કેવળી તથા છદ્મસ્થ ગુરૂયાદિકે ઉપદેશ આપે થકે યથાતથ્ય શ્રધે તે ઉપદેશરૂચી કહીએ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આજ્ઞારૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, મિથ્યાત્વાદિક જેને ગયેલા હોય એવા પુરૂષની આજ્ઞાએ પુર્વોક્ત નવ પદાર્થને જાણે શ્રધે તે ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુત્રરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આચારંગાદિક અંગ ને અંગબાહિર તે ઉત્તરાધ્યયનાદિક શાસ્ત્ર ભણે, ભણાવે તે સુત્રરૂચી કહીએ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પાણીને વિષે તેલનું બીંદુ વિસ્તાર પામે, તથા જેમ એક બીજ માથી ઘણા બીજ થાય, તેમ એક જીવાદિક પદાર્થ, એક દષ્ટાંત, એક હેતુ, જાણવે કરી ઘણા પદાર્થ, ઘણા દષ્ટાંત ને ઘણા હેતુનું જાણપણું થાય તે બીજરૂચી કહીએ ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભિગમરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ આચારંગાદિક અગ્યાર અંગ ને બારમું દ્રષ્ટિવાદ અંગ, પયન્ના, કાળિક, ઉત્કાળિકાદિક સર્વ સિદ્ધાંતના અર્થ જેણે જાણ્યા છે તે અભિગમરૂચી કહીએ ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વિસ્તારરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધર્માસ્તિકાયાદિક ૬ દ્રવ્યના સર્વ ભાવ પ્રત્યક્ષાદિક સર્વ પ્રમાણના જાણપણે કરી તથા નૈગમાદિક સાત નયની વિધિએ કરી જેણે સિદ્ધાંતના ભાવ જાણ્યા પ્રતર્યે તે વિસ્તારરૂચી કહીએ ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ક્રિયારૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, જ્ઞાન દર્શન, ચારીત્ર, તપ, વિનય, સત્યપ્રતિમા, પાંચ સુમતિ, ત્રણ ગુપ્તિ ઇત્યાદિક શુદ્ધ પદાર્થને વિષે ભાવથી ક્રિયા કરે તે ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સંક્ષેપરુચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અનાભિગ્રહિક, મિથ્યાદ્રષ્ટિ પરમતિ, નિહ્નવ ને બૌધમતાદિક મત જેણે અંગીકાર કર્યા નથી ને જીન પ્રવચન મતને વિષે અનિપુણ છે, તેમજ કપિલાદિક મતને વિષે નિપુણ નથી ને તેનો મત પણ ગ્રહ્યું કર્યો નથી (અર્થાત જૈનમાર્ગની શ્રદ્ધા શુદ્ધ છે પણ વધારે ભણેલા નથી તે સંક્ષેપરુચી કહીએ ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ધર્મરુચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અસ્તિકાય ધર્મ ૧, (ષટ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય) શ્રુતધર્મ ૨, (અંગ ને ઉપાંગાદિક એવા સિદ્ધાંત) ચારિત્રધર્મ ૩ (સાધુના પંચ મહાવ્રત બાર ભિક્ષુની પડિમા, શ્રાવકના બાર વ્રત, અગીઆર પડિમા) એ ત્રણ પ્રકારના ધર્મના સ્વરૂપને જૈન જિનેશ્વરે કહ્યું છે તેમ શ્રદ્ધે તે ધર્મરુચી કહીએ ૧૦, (એ દશ પ્રકારની રુચીથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સમ્યગ્દર્શન ભાવ (સમકિત) તેની સદ્દહણા કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ત્રણ ભેદ ૧ જીવાદિક પદાર્થ ૫ માંય તેના સ્વરૂપના જાણ વાનો અભ્યાસ કરે તથા સ્તુતિ કરે ૧, પરમાર્થના જાણ એવા આચાર્યાદિકની સેવા કરે ૨, ને સમ્યક્ત્વ વમેલા તથા નિહ્નવાદિક એવા કદાગ્રહના સંગત તજે ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સરાગદર્શનના આપના આચાર કેટલા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના આઠ આચાર છે જૈન વચન વિષે શંકા રહિત ૧, અન્યદર્શનને વિષે મોક્ષની સાધના હશે એવી વાંચ્છા રહિત ૨, ધર્મના ફળના સંસય રહિત ૩, ઘણા મત મતાંતર મિથ્યાત્વનો આડંબર દેખી તથા જુદી જુદી પરૂપણા દેખીને કયો માર્ગ સત્ય હશે એમ મુઝાય નહિ તે ૪, જૈનધર્મ પામીને દાન, બ્રહ્મચર્યાદિક શુભ આરાધે તેના ગુણગ્રામ કરે ૫, ધર્માનુષ્ઠાનને વિષે સિદાતા (દુઃખ પામતા) ધર્મિ પુરુષને સાહાતા કરે તથા ધર્મથી પડતાને સ્થિર કરે ૬ સ્વધર્મિની ભક્તિ કરે તથા તેના હિતનો કરણ હાર ૭, જૈનધર્મની ઉન્નતિ કરે તથા વીતરાગના વચન શુદ્ધ પરૂપે ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વીતરાગ દર્શનના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે ઉપશાંત કષાય (અગ્યારમા ગુણસ્થાનકવાળા) ૧ ને ક્ષીણકષાય (બારમાં ચઉદમા ગુણ સ્થાનકવાળા) ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ઉપશાંત કષાય વીતરાગ દર્શનના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પ્રથમ સમયના ઉપશાંત કષાય ૧, ને એક સમય ઉપરાંતના ઉપશાંત કષાય, અથવા છેલ્લા સમયના ઉપશાંત કષાય અથવા છેલ્લાથી પહેલા સમયના ઉપશાંત કષાય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીણ કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે છદ્મસ્ત ૧, ને કેવળ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદમસ્ત ક્ષીણ કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સ્વયબુદ્ધ ૧, ને બુદ્ધબોધિ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયબુદ્ધના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પ્રથમ સમયના સ્વયબુદ્ધ પ્રવર્તે છે તે ૧ ને બીજા સમયથી માંડીને અનેક સમે સ્વયબુદ્ધ થયા હોય ને પ્રવર્તે છે તે એમ જાવત્ ઉપશાન્ત કષાય વીતરાગનીપરે કહેવુ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બુદ્ધ બોધિના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પ્રથમ સમયના સમકતવંત તે ૧ ને બે આદિક સમયના સમકતવંત તે એમ જાવત્ ઉપશાંત કષાયની પરે કહેવુ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સજોગી કેવળી (તેરમા ગુણ સ્થાનકવાળા) ૧ ને અજોગી કેવળી (ચઉદમા ગુણુસ્થાનકવાળા) ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સજોગી કેવળીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પહેલે સમયે કેવળ જ્ઞાન થયુ ને પ્રવર્તે છે તે ૧ ને બે આદિક સમયે કેવળજ્ઞાન ઉપનુ ને પ્રવર્ત તે, એમ જાવત્ ઉપશાન્ત કષાયની પરે કહેવુ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજોગી કેવળીના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પહેલા સમયના અજોગી કેવળી ૧, ને બે આદિક સમયના અજોગી કેવળી એમ જાવત્ ઉપશાન્ત કષાયની પરે કહેવુ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચારિત્ર આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, સરાગ ચારિત્ર ૧, ને વીતરાગ ચારિત્ર ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સરાગ ચારિત્રના કેટના ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે સુક્ષ્મ સંપરાય સરાગ ચારિત્ર ૧ ને બાદર સંપરાય સરાગ ચારિત્ર ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ સંપરાય સરાગ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે પ્રથમ સમયના સુક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર ૧, ને બે આદિક સમયના સુક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર, અથવા છેલ્લા સમયના સુક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર, અથવા છેલ્લેથી પહેલા સમયના સુક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર ૨ તથા વળી સુક્ષ્મ સંપરાય

ચારિત્રના બે ભેદ છે સરાગ અને (જે ઉપશમ શ્રેણીથી પડતા હોય તે) ૧ તે વિશુદ્ધ માન (તે ક્ષપક શ્રેણિએ ચડતા હોય તે) ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવન, યથાખ્યાત ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે જેમ સૂક્ષ્મ સંપરાયના કહ્યા તેમ જાણવા ? તથા વળી યથાખ્યાત ચારિત્રના બે ભેદ છે પડવાઇ ૧, તે અપડવાઇ

પ્રશ્ન—હે ભગવન, સામાયક ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ઉપશાન્ત કષાય ૧, તે ક્ષીણ કષાય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ઉપશાન્ત કષાય ચારિત્રના આપના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે છદ્મસ્થ અને કેવલીની પેઠે જાણવા તેમાં એટલો વિશેષ જે ચારિત્ર પાંચ પ્રકારના છે સામાયક ચારિત્ર—સમ અને આયિક એ બે શબ્દનો એક સામાયક શબ્દ થયો છે સમ એટલે રાગ દ્વેષ રહિતપણો તે માટે આય એટલે ગમન આપણું છે, તથા તે સમ કહીએ, તે જ્યાં ઉપન્યું સામાયક તે વળી સમ તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તેનું આયિક તે લાભ જ્યાં થાય છે, એ રીતે કરી જ્ઞાન, દર્શન, તથા ચારિત્ર એ ત્રણેની પ્રાપ્તિ થાય તેને સર્વ સાવદ્ય યોગનો ત્યાગરૂપ અને વિરતિ રૂપ તેમ સેવા સામાયક કહીએ એને સામાયક ચારિત્ર પણ કહે છે એ સામાયક ચારિત્ર ઉત્તમ પ્રાપ્ત થયા વિના બીજા ચારિત્રનો લાભ થાય નહીં માટે એને આરંભમાં કહ્યું છે ૧ બીજું છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર—તે પૂર્વોક્ત સર્વ વિરતિ સામાયક ચારિત્ર જે કહ્યું છે તે વિશેષપણે વિશુદ્ધ કરે શબ્દથી તથા અર્થથી નાના પ્રકારે ભજે ત્યાર છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર થાય છે, એ તે પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને ઉપન્યાસ એટલે ગુરુએ આપેલું પંચ મહાવ્રતરૂપપણું જે મહાવ્રતનો વિધિ હોય તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ ૨ ત્રીજું પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર—તપ વિશેષ તેણે કરી વિશુદ્ધિ એટલે મનની નિર્મળતા જે ચારિત્રની વિધિ હોય તે પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર કહીએ ૩ ચોથું સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર સૂક્ષ્મ કષાય જ્યાં તે સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર કહીએ તે ઉપશમ શ્રેણીએ કર્મ ઉપશમાવતા અથવા ક્ષપક શ્રેણીએ કર્મ ખપાવતા હોય ત્યાં નવમે ગુણસ્થાને લોભના સંખ્યાતા ખંડ કરી તેને ઉપશમાવે અગીઆરમે જે હોય, તે ઉપશમાવે તથા ક્ષપક શ્રેણીઓ હોય તે ખપાવે તે સંખ્યાતા ખંડ માંહેલો છેલ્લો જે એક ખંડ છે તેના અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ ખંડ કરીને દશમે ગુણસ્થાને ઉપશમાવે અથવા ક્ષપક હોય તે ખપાવે, તે દશમા ગુણસ્થાનનું નામ સૂક્ષ્મસંપરાય અને ચારિત્રનું નામ પણ સૂક્ષ્મસંપરાય જાણવું ૪ પાંચમું યથાખ્યાત ચારિત્ર—તે જ્યાં તથાવિધ કરી ? અકષાયપણું અર્થાત જ્યાં સંજ્વલનાદિકે કરી સર્વથા રહિતપણું કહીએ તે યથાખ્યાત ચારિત્ર જાણવું ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવન સામાયક ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે થોડા કાળનું (ઇત્વરિકપણે) સામાયક ચારિત્ર ૧ જે જાવજીવ સુધીનું (યાવત્કથિક) સામાયક ચારિત્ર ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અતિચાર સહીત, તે મૂળગુણ ઉત્તરગુણમા દોષ લાગે ને બીજી દિક્ષા આપે તે ૧, ને બીજો ભેદ અતિચાર રહિત, તે વ્રત પચખાણમા દોષ લાગેલ ન હોય ને બીજી દિક્ષા આપે તે જેમ પાર્શ્વનાથ સ્વામિના સાસનના સાધુને મહાવિર સ્વામીએ બીજી દિક્ષા આપી તેમ તથા નવ દિક્ષિતને પહેલી દિક્ષાએ સામાયક ચારિત્ર આપી, પછી બીજી દિક્ષા સાત દિવસે, ચાર માસે કે ૬ માસે બીજી દિક્ષા આપે તે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તેમા પહેલુ જે ચાર જણા પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રના વેહેનારા એ કલ્પમા પ્રવર્તતા હોય તેનુ ચારિત્ર તે નિર્વિશમાનસિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવુ ૧ ને બીજુ જે ચાર જણ તેના અનુચારી હોય તેને નિર્વિષ્ટ કાયિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવુ ૨ તે એવી રીતે કે નવ જણાનો ગચ્છ જુદો નીકળે તે તિર્થંકર પાસે અથવા પુર્વે જેણે તિર્થંકર પાસેથી એ ચારિત્ર અંગીકાર કરેલ હોય તેની પાસે એ ચારિત્ર અંગીકાર કરે હવે તે નવ સાધુમા ચાર જણ પરિહારી એટલે તપના કરનારા થાય તે નિર્વિશમાનસિક જાણવા અને ચાર તેના વૈયાવચ્ચના કરનાર થાય તે નિર્વિષ્ટકાયિક જાણવા તથા એકને વાચનાચાર્ય ગુરૂસ્થાનકે ઠરાવે પછી તે ચાર પરિહારી ૬ માસ સુધી તપ કરે, તેમા ઉષ્ણકાળે જઘન્યથી એક ઉપવાસ, મધ્યમથી છઠ ને ઉત્કૃષ્ટથી અઠમ તપ કરે, ને શિતકાળે જઘન્યથી છઠ, મધ્યમથી અઠમ ને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર ઉપવાસ તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠમ, મધ્યમથી ચાર ઉપવાસ ને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ઉપવાસ કરે પારણે આંબીલ કરે એમ ૬ મહિના તપ કરે, તે પછી ફરી ચાર તપસ્યાના કરનાર તે વૈયાવચ્ચીયા થાય ને વૈયાવચ્ચીયા તપ કરનાર થાય તે પણ ૬ માસ લગે તપ કરે ત્યારપછી ગુરૂ વાચનાચાર્ય ૬ માસ લગી તપસ્યા કરે ને આઠ સાધુ ગુરૂની વૈયાવચ્ચ વ્યાખ્યાન કરે એમ અઢાર માસે તપ સંપૂર્ણ થાય ૨ તથા વળી બીજે પ્રકારે પણ બે ભેદ—તે એક ઉપર પ્રમાણે તપ પુરો કર્યા પછી ગચ્છમા આવે ૧ ને બીજો ભેદ ગચ્છમા આવે નહીં ને જીનકલ્પ આદરે ૨ (પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણનો ધણી, ત્રીજા ચોથા આરાનો જનમેલો, જઘન્ય નવમા પુર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુનો જાણ હોય તે આદરે તેમજ પહેલા છેલા તિર્થંકરના વારે હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ઉપશમ કે ક્ષપક શ્રેણિએ ચઢતાને વિશુદ્ધ માનસિક હોય ૧, ને બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સંક્લીષ્ટ માનસિક હોય ૨ (ઉપસમીકને એ ચારિત્ર આખા સંસારમા પાંચ વાર ને એક ભવમા બે વાર આવે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, યથાખ્યાત ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ક છે સંકીર્ણ સમા (તે ઉપશમ શ્રેણીથી પડતા હોય તે) ૧ ને વિશુદ્ધ
શ્રેણીએ ચડતા હોય તે) ૨

પ્રશ્ન, સાગ સંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર તેના બે ભેદ છે તે જેમ સૂક્ષ્મ સંપરાય કહ્યા તેમ જાણવા ૨
ર સરાગ ચારિત્રના બે ભેદ છે પ્રશસ્ત ૧, ને અપ્રશસ્ત ૨

પ્રશ્ન વીતરાગ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર તેના બે ભેદ છે ઉપશાંત કષાય ૧ ને ક્ષીણ કષાય ૨

પ્રશ્ન, ઉપશાંત કષાય ચારિત્રના આયના ભેદ છે?
ઉત્તર તેના બે ભેદ છે [illegible] તેમાં એનો વિશેષ
પ્રકારના છે સામાયક ચારિત્ર-સમ અને આયિક એ બે શબ્દો એક
થયો છે સમ એટલે રાગ દ્વેષરહિતપણું માટે આય એટલે ગમણ
તે સમ કહીએ, તે જ્યાં ઉપન્યું સામાયક તે વળી સમ તે જ્ઞાન, દર્શન,
આયિક તે લાભ જ્યાં થાય છે, એટલે જે કરી જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્ર
થાય તેને સર્વ સાવદ્ય યોગ ત્યાગરૂપ અને નિરવદ્ય યોગ સેવારૂપ
એ સમ્યક્ ચારિત્ર પણ કહે છે એ સામાયક ચારિત્ર કર્યા વિના
ચારિત્રનો લાભ થાય નહીં માટે એને આદ્યમાં કહ્યું છે ૧ બીજું
ચારિત્ર-તે પૂર્વોક્ત સર્વ વિરતિ સામાયક ચારિત્ર જે છે તેહિ વિશેષપણે
શબ્દથી તથા અર્થથી નાના પ્રકારપણું ભજે ત્યારે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર
તે પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને ઉપસ્થાપન એટલે ગુરુએ આપેલું પંચ
જે મહાવ્રતો વિષે હોય તે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ ૨ ત્રીજું
ચારિત્ર-તપ વિશેષ તેણે કરી વિશુદ્ધિ એટલે કર્મની નિર્જરા જે ચારિત્રે
પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર કહીએ ૩ ચોથું સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર સૂક્ષ્મ છે
તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર કહીએ તે ઉપશમ શ્રેણીએ કર્મ ઉપશમાવતા
શ્રેણીએ કર્મ ખપાવતા હોય ત્યાં દશમે ગુણસ્થાને લોભના સંખ્યાતા ખંડ
કરી નવગીવાઝો જે હોય તે ઉપશમાવે તથા ક્ષપક શ્રેણીવાળો હોય તે
ખ્યાતા ખંડ માહેનો જ્યારે છેલ્લો એક ખંડ રહે તેના અસંખ્યાતા સૂક્ષ્મ
દશમે ગુણસ્થાને ઉપશમાવે અથવા ક્ષપક હોય તે ખપાવે, તે દશમા ગુણ
સૂક્ષ્મસંપરાય અને ચારિત્રનું નામ પણ સૂક્ષ્મસંપરાય જાણવું ૪ પાંચમું
ચારિત્ર-તે જેમ તથાવિધ કરીને અપ્રમાદપણું સ્થાન જ્યાં સંજ્વલનાદિકે કરી
કહીએ, તે યથાખ્યાત ચારિત્ર જાણવું ૫

પ્રશ્ન સામાયક ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર તેના બે ભેદ છે થોડા કાળ (ઇત્વરિકપણું) સામાયક ચારિત્ર ૧ ને
(યાવત્કથિકપણું) સામાયક ચારિત્ર ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અતિચાર સહીત, તે મૂળગુણ ઉત્તરગુણમાં દોષ લાગે ને બીજી દિક્ષા આપે તે ૧, ને બીજો ભેદ અતિચાર રહિત તે વ્રત પચખાણમા દોષ લાગેલ ન હોય ને બીજી દિક્ષા આપે તે જેમ પાર્શ્વનાથ સ્વામિના સાસનના સાધુને મહાવિર સ્વામીએ બીજી દિક્ષા આપી તેમ તથા નવ દિક્ષિતને પહેલી દિક્ષાએ સામાયક ચારિત્ર આપી, પછી બીજી દિક્ષા સાત દિવસે, ચાર માસે કે છ માસે બીજી દિક્ષા આપે તે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તેમા પહેલુ જે ચાર જણ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રના વેહેનારા એ કલ્પમા પ્રવર્તતા હોય તેનુ ચારિત્ર તે નિર્વિશમાનમિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવુ ૧ ને બીજું જે ચાર જણ તેના અનુચારી હોય તેને નિર્વિષ્ટ કાયિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવુ ૨ તે એવી રીતે કે નવ જણાનો ગચ્છ જુદો થઈને તે તિર્થંકર પાસે અથવા પૂર્વે જેણે તિર્થંકર પાસેથી એ ચારિત્ર અંગીકાર કરેલ હોય તેની પાસે એ ચારિત્ર અંગીકાર કરે હવે તે નવ સાધુમા ચાર જણ પરિહાર એટલે તપના કરનારા થાય તે નિર્વિશમાનમિક જાણવા અને ચાર તેના વૈયાવચ્ચના કરનારા થાય તે નિર્વિષ્ટકાયિક જાણવા તથા એકને વાચનાચાર્ય ગુરૂસ્થાનકે ઠરાવે પછી તે ચાર પરિહારક છ માસ સુધી તપ કરે, તેમા ઉષ્ણકાળે જઘન્યથી એક ઉપવાશ, મધ્યમથી છઠ ને ઉત્કૃષ્ટથી અઠમ તપ કરે, ને શિતકાળે જઘન્યથી છઠ, મધ્યમથી અઠમ ને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર ઉપવાસ તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠમ, મધ્યમથી ચાર ઉપવાસ ને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ઉપવાસ કરે પારણે આંબીલ કરે એમ છ મહિના તપ કરે, તે પછી ફરી ચાર તપસ્યાના કરનાર તે વૈયાવચ્ચીયા થાય ને વૈયાવચ્ચીયા તપ કરનાર થાય તે પણ છ માસ લગે તપ કરે ત્યારપછી ગુરૂ વાચનાચાર્ય છ માસ લગી તપસ્યા કરે ને આઠ સાધુ ગુરૂની વૈયાવચ્ચ વ્યાખ્યાન કરે એમ અઢાર માસે તપ સંપૂર્ણ થાય તથા વળી બીજે પ્રકારે પણ બે ભેદ-તે એક ઉપર પ્રમાણે તપ પુરો કર્યા પછી ગચ્છમા આવે ૧ ને બીજો ભેદ ગચ્છમા આવે નહીં ને જીન કલ્પ આદરે ૨ (પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણનો ધણી, ત્રીજા ચોથા આરાનો જન્મેલો, જઘન્ય નવમા પુર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુનો જાણ હોય તે આદરે, તેમજ પહેલા છેલા તિર્થંકરના વારે હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ઉપશમ કે ક્ષપક શ્રેણીએ ચડતાને વિશુદ્ધ માનસિક હોય ૧, ને બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સંક્લીષ્ટ માનસિક હોય ૨ (ઉપસમીકને એ ચારિત્ર આખા સંસારમા પાંચ વાર ને એક ભવમા બે વાર આવે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, યથાખ્યાત ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક છદ્મસ્થ યથાખ્યાત ચારિત્ર તે અગ્યારમા, બારમા ગુણઠાણાને વિષે હોય ૧, ને બીજો ભેદ કેવળી યથાખ્યાત ચારિત્ર તે તેરમે, ચૌદમે ગુણઠાણાને વિષે હોય ૨ એ ચારિત્ર આર્યના બે ભેદ કહ્યા એ ઋદ્ધિ રહીત આર્યના નવ ભેદ કહ્યા એ આર્ય મનુષ્ય કહ્યા ને કર્મભૂમિ મનુષ્ય કહ્યા એટલે એ નવ મનુષ્યનો અધિકાર શ્રી પન્નવણાજીથી કહ્યા છે

૫૨. દેવતાનો અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે ભવનપતિ ૧, વાણવ્યંતર ૨, જ્યોતિષી ૩ ને વૈમાનિક ૪

૫૩. ભવનપતિ દેવતાનો અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિ દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે અસુર કુમાર આદિક એનો અધિકાર જેમ પન્નવણાસૂત્રમધ્યે છે તે આગળ કહેશું તેમજ દેવતાના ભેદ જાણવા યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા પર્યંત જાણવું એમજ અનુત્તરોવવાઈ દેવતાના પાંચ ભેદ છે વિજય ૧, વૈજયંત ૨, જયંત ૩, અપરાજિત ૪, ને સર્વાર્થ સિદ્ધ ૫ એ પાંચ વૈમાન છે એ અનુત્તરોવવાઈ દેવતા કહ્યા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિ દેવતાના ભવન ક્યાં છે અને ભવનપતિ દેવતા ક્યાં રહે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ એક લાખ ને એંશી હજાર જોજનના પીંડમા એક હજાર જોજન ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન હેઠે મુકીએ વચ્ચે એક લાખ ને અઠ્ઠોતેર હજાર જોજનની પોલાણમા ભવનપતિના ભવન છે તેનો વર્ણન પન્નવણા સૂત્રથી જાણવો યાવત્ રમણિક છે ત્યાં ભવનપતિ દેવતાના સાત ક્રોડ ને બહોતેર લાખ ભવન (૭૭૨૫) છે એમ અનંતે તીર્થંકરે કહ્યું છે ત્યાં ઘણા ભવનપતિ દેવતા વસે છે યાવત્ સુખમા રહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસુર કુમાર દેવતાના ભવન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણાસૂત્રે કહ્યું છે તેમ જાણવું યાવત્ વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષિણ દીશના અસુર કુમાર દેવતાના ભવન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એનો અધિકાર પન્નવણાજીમા કહ્યો પ્રમાણે જાણવો યાવત્ ચમરેન્દ્ર ત્યાં અસુર કુમારનો ઇંદ્ર અસુર કુમારનો રાજા રહે છે યાવત્ સુખમા વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચમરેન્દ્ર અસુરના ઇંદ્ર, અસુરનો રાજા, તેને કેટલી પરખદા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા કહી છે સમિતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩ તેમા માંહીલી પરખદાનું નામ સમીતા, મધ્ય પરખદાનું નામ ચંડા ને બાહેરલી પરખદાનું નામ જાયા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચમરેંદ્ર અસુરનો ઇંદ્ર, અસુરનો રાજા, તેની માહીની પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે? મધ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે? ને બાહીરલી પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્રને માહીની પરખદાએ ચોવીશ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ અઠાવીશ હજાર દેવતા છે ને બાહીરલી પરખદાએ બત્રીશ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુર રાજાની માહીની પરખદાએ કેટલી સો દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદાએ કેટલી સો દેવાંગના છે ને બાહીરની પરખદાએ કેટલી સો દેવાંગના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરનો રાજાની માહીની પરખદાએ સાડા ત્રણસો દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદાએ ત્રણસો દેવાંગના છે ને બાહીરલી પરખદાએ અઢીસો દેવાંગના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચમરેંદ્ર અસુરનો ઇંદ્ર અસુરનો રાજા તેના માહની પરખદાના દેવતાનુ કેટલું આવખુ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાનુ કેટલું આવખુ છે ને બાહીરની પરખદાના દેવતાનું કેટલું આવખુ છે? તેમજ વળી તેની માહીની પરખદાની દેવાંગનાનુ કેટલુ આવખુ છે, મધ્ય પરખદાની દેવાંગનાનુ કેટલુ આવખુ છે ને બાહીરલી પરખદાની દેવાંગનાનુ કેટલુ આવખુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્રના માહીની પરખદાના દેવતાનુ અઢી પલ્યોપમનુ આવખુ છે મધ્ય પરખદાના દેવતાનુ બે પલ્યોપમનુ આવખુ છે ને બાહીરની પરખદાના દેવતાનુ દોઢ પલ્યોપમનુ આવખુ છે તેમજ વળી માહની પરખદાની દેવાંગનાનુ દોઢ પલ્યોપમનુ આવખુ છે, મધ્ય પરખદાની દેવાંગનાનુ એક પલ્યોપમનુ આવખુ છે ને બાહીરલી પરખદાની દેવાંગનાનુ અર્ધ પલ્યોપમનુ આવખુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્રની ત્રણ પરખદા છે તે સમીતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩, તેમા વળી માહીની સમીતા, મધ્યની ચંડા ને બાહીરલી જાયા એમ શે કારણે કહેવાણું?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરના રાજાની માહીની પરખદાના દેવતા તેડ્યા આવે પણ અણતેડ્યા ન આવે મધ્ય પરખદાના દેવતા તેડ્યા પણ આવે ને અણ તેડ્યા પણ આવે ને બાહીરની પરખદાના દેવતા અણ તેડ્યા આવે ને અણ મોકલ્યા જાય વળી બીજે કારણે પણ હે ગૌતમ ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરનો રાજા ઘણા ઉત્તમ તથા મધ્ય કાર્ય તથા પોતાની રાજધાનીને કાર્ય ઇત્યાદિક કાર્ય ઉપને થકે માહેલી પરખદાના દેવતા સાથે ઉત્તમને કર્યું પ્રમુખ પુછના થકાં વિચરે છે ને મધ્ય પરખદાના દેવતા સાથે સક્ષેપે રહસ્ય વાત કરે જે અમે એ વાત એમ કરશું પણ વિસ્તારપણે વાત કરે નહીં ને બાહીરલી પરખદાના દેવતા સાથે પુર્ણ વાતનો લેશ માત્ર કહી હુકમ કરે જે એ કામ અવશ્ય ... હુકમ કરજે તે માટે હે ગૌતમ એમ કહીએ ... રેંદ્ર

અસુરેદ્ર અસુર કુમારના રાજાની ત્રણ પરખા સમીતા ૧, ચડા ૨, ને જાયા ૩ તેમા માહીની સમીતા ૧, મધ્યની ચડા ૨ ને બાહીરલી પરખદા જાયા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત ઉત્ત દીશના અસુરકુમાર દેવતાના ભવન કહા છે?

ઉતર—હે ગૈતમ જેમ અધિકાર પનવણા સુત્રના ઠાણપદ થી જાણવો જાવત્ ત્યા બલી નામે વીરો વૈરોચનનો ઇંદ્ર વૈરોચનનો રાજા વસે છે તે જાવત્ સુખમય વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત બલી નામે વૈરોચન રાજાને કેટલી પરખા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, તેને ત્રણ પરખા કહી છે સમીતા ૧, ચડા ૨, ને જાયા ૩ તેમા માહીની સમીતા મધ્યની ચડા ને બાહીરની પરખા જાયા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બલી નામે વૈરોચનના રાજાને માહીની પરખાએ કેટલા હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખાએ કેટલા હજાર દેવતા છે એમ જાવત્ બાહીરલી પરખદાએ કેટલા સે દેવાગ્ના છે?

ઊતર—હે ગૈતમ બલી નામે વૈરોચેદ્રને માહીની પરખદાએ વીસ હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખાએ ચૌવીસ હજાર દેવતા છે ને બાહીરની પરખાએ અઠાવીસ હજાર દેવતા છે તેમજ વળી માહીની પરખદાએ સાડા ચાર સે દેવાગ્ના છે મધ્ય પરખાએ ચારસે દેવાગ્ના છે ને બાહીરની પરખદાએ સાડા ત્રણસે દેવાગ્ના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત બલેદ્રની માહીની પરખદાના દેવતાનુ કેટલુ આવખુ છે, જાવત્ બાહીરની પરખદાની દેવાગ્નાનુ કેટલુ આવખુ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ બલી નામે વૈરોચેદ્ર તેની માહીની પરખદાના દેવતાનું સાડાત્રણ પલ્યોપમનુ આવખુ છે મધ્ય પરખદાના દેવતાનુ ત્રણ પલ્યોપમનુ આવખુ છે ને બાહીરની પરખદાના દેવતાનુ અઢી પલ્યોપમનુ આવખુ છે તેમજ વળી માહીની પરખદાની દેવાગ્નાનું અઢી પલ્યોપમનુ આવખુ છે, મધ્ય પરખદાની દેવાગ્નાનુ બે પલ્યોપમનુ આવખુ છે ને બાહીરની પરખદાની દેવાગ્નાનું દોઢ પલ્યોપમનુ આવખુ છે શેષ અધિકાર સર્વ ચમરેદ્રની પરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત નાગકુમાર દેવતાના ભવન કહા છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, જેમ પનવણા સુત્રના ઠાણપદમા કહ્યા છે તેમ જાણવા, જાવત્ એમ દક્ષિણ દીશના પણ ભવન પુછયા ત્યા દક્ષિણ દિશે જાવત્ ધરણેદ્ર એવે નામે નાગકુમારનો ઇંદ્ર નાગકુમારનો રાજા વસે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ધરણેદ્ર નાગકુમારનો ઇંદ્ર નાગકુમારનો રાજા તેને કેટલી પરખા છે?

ઉતર—હે ગૈતમ, તેને ત્રણ પરખા છે એનો અધિકાર ચમરેદ્રના સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ધરણેદ્ર નાગકુમારનો ઇંદ્ર નાગકુમારના રાજાને માહીલી પરખાએ કેટલા હજાર દેવતા છે જાવત્ બાહીરલી પરીખાએ કેટલા સો દેવાગ્ના છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ ધરણેદ્ર નાગકુમારનો ઇંદ્ર નાગકુમારનો રાજા તેને માહીની પરીખદાએ

સાઠ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ સીત્તેર હજાર દેવતા છે, ને બાહીરની પરખદાએ એંસી હજાર દેવતા છે તેમજ વળી માહીની પરખદાએ એકસો ને પચોતેર દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદાએ એકસો પચાસ દેવાંગના છે ને બાહીરની પરખદાએ એકસો પચીશ દેવાંગના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ધરણેંદ્રની અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાનું કેટલું આવખું છે જાવત્ બાહીરની પરીખદાએ દેવાંગનાનું કેટલું આવખું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ધરણેંદ્રની માહીની પરખદાએ દેવતાનું કાંઇક અધિક અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે મધ્ય પરખદાએ દેવતાનું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે, ને બાહીરની પરખદાએ દેવતાનું દેશેઉણું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે તેમજ વળી માહીની પરખદાએ દેવાંગનાનું દેશ ઉણું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે, મધ્ય પરખદાએ દેવાંગનાનું કાઇક અધિક પલ્યોપમના ચોથા ભાગનું આવખું છે, ને બાહીરની પરખદાએ દેવાંગનાનું પલ્યોપમના ચોથા ભાગનું આવખું છે શેષ અધિકાર ચમરેંદ્રના સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તર દીશીના નાગકુમારના ભવન કયાં છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર પનવણાસૂત્રના સ્થાનપદથી જાણવો જાવત્ સુખે વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભૂતાનેંદ્ર નાગકુમારનો રાજા તેની માહીની પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે, ને બાહીરની પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે જાવત બાહીરની પરખદાએ કેટલા સે દેવાંગના છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, ભૂતાનેંદ્ર નાગકુમારેંદ્ર નાગકુમારના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ પચાસ હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખદાએ સાઠ હજાર દેવતા છે, ને બાહીરની પરખદાએ સીત્તેર હજાર દેવતા છે તેમજ વળી અભ્યંતર પરખદાએ બસે ને પચીસ દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદાએ બસે દેવાંગના છે, ને બાહીરની પરખદાએ એકસો પચોતેર દેવાંગના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભૂતાનેંદ્ર નાગકુમારનો ઇંદ્ર, નાગકુમારના રાજાની માહીલી પરખદાએ દેવતાનું કેટલું આવખું છે, જાવત્ બાહીરની પરખદાએ દેવાંગનાનું કેટલું આવખું છે

ઉતર—હે ગૌતમ ભૂતાનેંદ્રને અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાનું દેશેઉણ પલ્યોપમનું આવખું છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાનું કાંઇક અધિક અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે ને બાહીરની પરખદાએ દેવતાનું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે તેમજ વળી અભ્યંતર પરખદાએ દેવાંગનાનું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે, મધ્ય પરખદાએ દેવાંગનાનું દેશે ઉણું અર્ધ પલ્યોપમનું આવખું છે ને બાહીરની પરખદાએ દેવાંગનાનું કાંઇક અધિક પલ્યોપમના ચોથા ભાગનું આવખું છે શેષ અધિકાર ચમરેંદ્રની પરે જાણવો

શેષ મોટા ઇંદ્ર વેણુદેવ પ્રમુખનો ને મહાઘોષ પર્યંતનો અધિકાર પનવણાસૂત્રના ઠાણુપદથી નિરવિશેષપણે જાણવો ને પરખદા જેમ ધરણેંદ્ર ને ભૂતાનેંદ્રની કહી તેમ જાણવી તેમજ વળી દક્ષિણ દિશાના ઇંદ્રની પરખદા ધરણેંદ્રના સરખી જાણવી ને ઉત્તર દીશાના ઇંદ્રની પરખદા ભૂતાનેંદ્રના સરખી જાણવી તેમજ દેવતાદિકનું માન ને આવખા પ્રમુખ જાણવા એ ભવનપતિ દેવતાનો અધિકાર કહ્યા

૫૪. વાણવ્યંતર દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વાણવ્યંતર દેવતાના ભવન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના રત્નકાંડ ઉપરનો પીંડ એક હજાર જોજનનો છે તેમાં એકસો જોજન ઉપર મૂકીએ ને એકસો જોજન નીચું મૂકીએ તે વારે આઠસો જે જોજની પોલાણમાં મોટા નગર વાણવ્યંતરના ભવન (નગર) છે એનો અધિકાર પન્નવણાસૂત્રના ઠાણપદથી જાણવો જાવત્ સુખે વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પીશાચ દેવતાના ભવન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એનો અધિકાર પન્નવણાસૂત્રના ઠાણપદ થી જાણવો જાવત્ સુખે વિચરેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષિણ દિશિના કાળ નામે પીશાચ કુમારના રાજાની કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા છે ઈશા ૧, તુડિતા ૨, ને દૃઢરથા ૩, તેમાં માહીલી પરખદા ઈશા, મધ્ય પરખદા તુડીતા, ને બાહીરની પરખદા દૃઢરથા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળ પીશાચ કુમારનો ઈંદ્ર પીશાચ કુમારના રાજાની માહીલી પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે જાવત્ બાહીરની પરખદાએ કેટલા સો દેવતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ કાળ નામે પીશાચ કુમારેંદ્ર પીશાચ કુમારના રાજાને માહીલી પરખદાએ આઠ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે, ને બાહીરલી પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે તેમજ વળી માહીલી પરખદાએ એકસો દેવતા છે મધ્ય પરખદાએ પણ એકસો દેવતા છે ને બાહીરલી પરખદાએ પણ એકસો દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળ નામે પીશાચ કુમારનો ઈંદ્ર પીશાચ કુમારના રાજાની માહીલી પરખદાએ દેવતાનું કેટલું આયખુ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાનું કેટલું આયખુ છે, ને બાહીરની પરખદાએ દેવતાનું કેટલું આયખુ છે? જાવત્ માહીલી [illegible] કેટલું આયખુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ કાળ નામે પીશાચ કુમારનો ઈંદ્ર પીશાચ [illegible] માહીલી પરખદાના દેવતાનું અર્ધ પલ્યોપમનું આયખુ છે, મધ્ય પરખ[illegible] ઉણું અર્ધ પલ્યોપમનું આયખુ છે, ને બાહીરની પરખદાએ દેવતાનું [illegible] પમના ચોથા ભાગનું આયખુ છે તેમજ વળી મા[illegible]એ દે[illegible] પલ્યોપમના ચોથા ભાગનું આયખુ છે, મધ્ય [illegible] ભાગનું આયખુ છે ને બાહીરની પરખદાએ દેવતાનું [illegible] પલ્યોપમ[illegible] આયખુ છે

શેષ અધિકાર સર્વ ચમરેંદ્રના સરખો જાણવો —
જાવત્ ગીતજશનામા ગંધર્વના ઈંદ્ર પર્યંત જાણવું એ

૫૫. જ્યોતિષિ દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યોતિષિ દેવતાના વિમાન કયા છે, ને જ્યોતિષી દેવતા કયા વસે છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર ઉપરે ને એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઘણુ સમ મનોહર ભૂમિ ભાગ તે મેરૂ પર્વતના મુળ મધ્યે અષ્ટ પ્રદેશી ગોસ્તનાકારે રૂચક છે તે સમ ભૂમિતળ જાણવુ ત્યાથી સાતસેને નેવુ જોજન ઉંચા જઈએ ત્યા એકસો ને દશ જોજનને જાડપણે જ્યોતિષિ દેવતાના ત્રીજા અસખ્યાતા જ્યોતિષિ વિમાન અસખ્યાતા લાખ છે એમ અનંતા તિર્થંકરે કહ્યુ છે વળી તે વિમાન અર્ધ કાંઠના ફળને સસ્થાને છે એનો વર્ણન પનવણા સૂત્રના ઠાણુપદથી જાણવો જાવત્ ચદ્રમા ને સૂર્ય એ બે ત્યા જ્યોતિષિના ઇંદ્ર જ્યોતિષિના રાજા વસે છે તે મોટી રૂધીના ધણી જાવત્ સુખમય વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્યનામા જ્યોતિષિનો ઇંદ્ર જ્યોતિષિનો રાજા તેને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા છે તુમા ૧, તૂટિતા ૨, ને પચા ૩, તેમા વળી માહીલી તુમા, મધ્યની તૂટિતા ને બાહીરલી પરખદા પચા

શેષ અધિકાર ૫ ખદામાન પ્રમુખ ને આનખા પ્રમુખ વાણવ્યતરના કાળેદ્રના સરખો જાણવો ને પરખદાના અર્થ પ્રમુખનો અધિકાર ભવનપતિના ચમરેદ્રના સરખો જાણવો તેમજ ચદ્રમાને પણ એમજ સૂર્યની પરે અધિકાર જાણવા

૫૬. દ્વીપ, સમુદ્રનો અધિકાર. તેમા પ્રથમ જબુદ્વીપનો અધિકાર ૧.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કયા છે દ્વીપ, સમુદ્ર? કેટલા છે દ્વીપ સમુદ્ર? કેવડા મોટા છે દ્વીપ, સમુદ્ર? શ્યે આકારે છે દ્વીપ, સમુદ્ર? શ્યે ભાવે છે દ્વીપ, સમુદ્ર? શ્યે સ્વરૂપે છે દ્વીપ, સમુદ્ર?

ઉતર—હે ગૌતમ, જબુદ્વીપ આદિ દઇને અસખ્યાતા દ્વીપ છે ને લવણ સમુદ્ર આદિ દઇને અસખ્યાતા સમુદ્ર છે ગરસ્થાનથી એકજ આકારે છે ને વિસ્તારપણે અનેક પ્રકારના છે વિસ્તારપણે પ્રથમ દ્વીપથી પ્રથમ સમુદ્ર બમણો તેથી બીજો દ્વીપ બમણો તેથી બીજો સમુદ્ર બમણો એમ વિસ્તારપણે બમણાબમણા પહોળપણે છે તે મધ્યે જે સમુદ્ર છે તે કલ્લોલે કરી શોભતા છે ને દ્વીપ મધ્યે દ્રહ પ્રમુખ ઘણા છે ત્યા ઉત્પલ પદ્મ, ચદ્રવિકાસી, સૂર્યવિકાસી કમળ નલીન, શુભગ તે ગતુ કમળ, સોગધીક કમળ, પુડરીક શ્વેત કમળ, મહા પુડરીક કમળ સત (સો) પત્ર કમળ, સહસ્ર (હજાર) પત્ર કમળ પ્રમુખ શ્વેત અથવા રક્ત ફુલ અને તેની પીળી કેસર તેણે કરી સહીત છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક દ્વીપ ને સમુદ્ર પદ્મવર વેદિકાએ સહીત છે એટલે ચોપખેર ગઢની પરે પદ્મવર વેદિકા છે વળી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખડે સહીત છે એટલે વેદિકા કે વનખડ વીટી વલ્યુ છે એ તીરછાલોકે અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર છે તે મધ્યે જબુદ્વીપ આદિ (પેહેલો) છે, ને સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર અતે છેલો છે અહો આયુષ્યવતો તે મધ્યે આ જબુદ્વીપ નામા દ્વીપ સર્વ દ્વીપ ને સર્વ સમુદ્રમા મધ્ય ને સર્વ દ્વીપથી લઘુ છે તે જબુનો વૃતાકારે ગોળ છે (પાણીમા તેલનુ ^ તેલનુ ચક્ર ગોળ હોય પછી તે) તેલના પુડલા જેવા ગોળ હોય તેવો ગોળ છે,

આકાર ગોળ છે, કમળના ડોડાને સરખો ગોળ છે, પુર્ણિમાના ચંદ્રમા સમાન ગોળ છે એ જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ને ત્રણ લાખ, સોળ હજાર બસે સતાવીસ જોજન તે ઉપર ત્રણ ગાઉ એકસો અઠાવીસ ધનુષ્ય ને સાડાતેર આંગુલ કાંઈક ઝાઝા એટલા પરિધિપણે છે તે જંબુદ્વીપ એક જગતી તે ગઢરૂપ જેમ નગર ચઉદીશ ગઢ ફરતો હોય તે રીતે ચોપખેર વિંટાણો છે

૫૭ જંબુદ્વીપની જગતીનો વર્ણન.

તે જગતી (ગઢરૂપ) આઠ જોજન ઉંચી ઉચપણે છે મુળમા બાર જોજન પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજન પહોળી છે ને ઉપરે ચાર જોજન પહોળી છે મુળમા પહોળી છે મધ્યે સાંકડી છે ને ઉપર પાતળી છે ગાયના પુછને સરખો છે (જેમ ગાયનુ પુછ ઉચુ કરવું મુળમા જાડુ ને પછી ઉત ના પાતળુ હોય તેમ મુળે જાડી ને પછી પતળી છે) સર્વ ઇન વજ્ર રત્નની છ સ્ફટીક રત્નનીપેર નિર્મળ છે સુકુમાલ છે ઘસેલી મઠારેલી સ્વભાવે રજ સહિત મળ રહિત નિર્મળ છે કરમે રહીત છે, નિરાવરણ નિરૂપઘાત કાંતિ છે કાંતિ સહીત છે જોવા લાયક છે દેખવા યોગ્ય છે શોભાયમાન મનોહર છે અસત પ્રતિરૂપ છે

વળી તે જગતી ઉપર જંબુદ્વીપને પાસે એક જાળીએ કરી ચાતરફ સર્વદિશ વિંટાએલી છે દેખવા જાળી પેર તે જાળી અર્ધ જોજન ઉંચી ઉચપણે છે પાંચસે ધનુષ્ય પહોળાપણે છે જગતપણે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે સુકુમાળ ઘસેલી, ઘસેલી મઠારી છે, રજ રહીત છે, નિર્મળ છે, પંક રહીત છે, નિરૂપઘાત કાંત છે, કાંતિ સહીત છે, સશ્રીક (શોભનીક) છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા લાયક છે દેખવા લાયક છે, મનોહર છે, પ્રતિરૂપ શોભાયમાન છે

વળી તે ઉપર ઘણુંજ સમ ભુમિ ભાગ છે તેના મધ્ય ભાગે એક મોટી પદ્મવર વેદિકા છે તે અર્ધ જોજન ઉંચી ઉચપણે છે, પાંચસે ધનુષ્ય પહોળપણે છે સર્વ રત્નમય છે જગતી સમાન ફરતી છે તે પદ્મવર વેદિકા તેનો એવે રૂપે વર્ણ પ્રમુખ છે વજ્ર રત્નની તે પદ્મવર વેદિકાની ભુમિ (પાયો) છે, અરીષ્ટ રત્નમય પ્રતિષ્ઠા (પાયાનો ઉપનો ભાગ) છે, વૈડુર્ય રત્નના થાંભા છે સોનાના ને રૂપાના પાટીયા છે તે વચ્ચે વજ્ર રત્નની સંધી પુરી છે લોહીતાક્ષ રત્નની તે પાટિયા વચ્ચે ખીલી છે રયા નાના પ્રકારના રત્નના મનુષ્યના યુગળ શરીર છે, ને એ ઓળી પણ મનુષ્યના રૂપ છે, નાના પ્રકારના રત્નમય રૂપ છે રૂપાના સરખાન ઘુમ છે, તેના અંકરત્નમય દંડ છે જ્યોતીરસ રત્નમય વંશ છે તેમ ને જમણા પાસે વસી વેલુ ખાની વીશેષ છે વંસ ઉપરે રૂપાની પાટલી છે તે ઉપર સોનાની ઢાંકણી છે વજ્રરત્નની તે ઉપરે વળી નિરંતર છે તે ઉપરે સર્વ શ્વેત રૂપામય આચ્છાદન છે એવી પદ્મવર વેદિ છે

વળી તે પદ્મવર વેદિકાએ એ સુવર્ણની માળા, એક ઘુઘરીની માળા, જાસુદ ફુલની માળા, એક કમળની માળા, તે પણ સર્વે રત્નમય તેણે કરી સર્વ દિશ સહીત

છે તે માળાઓ રક્ત સુરપુના ઝુમખા છે સોનાને પ્રકરણે સહીત નાના પ્રકારના મણી ને રત્ન તેના હાર તે અર્ધહાર તેણે શોભીત સહીત છે નગારક માહોમાહે વેગળો છે તેને પુર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષણ, ઉત્તરનો મંદ મંદ પવન વાય તેણે કરી કંપતીથકી કંપતી થકી ચળાતીથકી, લળાતીથકી, ઝબેણાટ પ્રમુખ શબ્દ કરતીથકી, શબ્દ કરતીથકી તે ઉદાર મનો ગમતાથકી ને મનને સુખના કરનાર એવા શબ્દ તેણે કરી ચોતરફ પુરતીથકી શોભાએ કરી અસત શોભતીથકી રહે છે

વળી તે પદ્મવર વેદિકાને તે તે ઠામે જ્યા ત્યા ઘણી પણ ઘણા ઘોડાના જોડના ઘણા હાથીના જોડલા, મનુષ્યના જોડના, કીન્નરનામા વ્યંતરના જોડના, કીંપુરુષનામા વ્યંતરદેવના જોડના મહોરગનામા વ્યંતરદેવના જોડના, ગાધર્વનામા વ્યંતરદેવના જોડના વૃષભના જોડના હંસાદિક, ઘણા જોડના સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે સુકમાળ છે, ઘસાર્યા મસાર્યા, રજરહીત છે, નિર્મળ છે, કદમાદિકે રહીત છે, નિરપઘાત છે, કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ છે, દેખવા જોગ છે, મનોહર છે, પ્રતિબીંબ સમાન છે

વળી તે પદ્મવર વેદિકાને તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણા ઘોડાના રૂપની પંક્તિ, તેમજ પુરવીપરે જાવત્ પ્રતિબીંબ સમાન છે એમ ઘોડાના મૈથુનના રૂપ, એટલે ત્યા સહીત છે જાવત્ મનોહર છે

વળી તે પદ્મવર વેદિકાએ તે તે ઠેકાણે ત્યા ત્યા ઘણી પદ્મલતા, નાગલતાની લતા, એમ અશોકવૃક્ષની લતા, ચંપકવૃક્ષની લતા, આમવન પ્રમુખની લતા, વૃક્ષજાતિ અતીમુક્તક લતા, મચકુંદ લતા શ્યામ લતા પ્રમુખ નિત્યે ફુલી ફુલીથકી જાવત્ સુવીભક્ત માજરીએ કરી સહીત છે સર્વ રત્નમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે લષ્ટ છે, ઘસાર્યા, મસાર્યા છે નિર્મળ છે, રજ રહીત નિર્મળ છે, કાદવે રહીત છે, નિરૂપમ કૃષ્ણ છાયા છે, કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ્ય છે, દેખવા જોગ્ય છે, અભિરૂપ છે, પ્રતિરૂપ છે

વળી તે પદ્મવરવેદિકાએ તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણા ચોખાના સાથીઆ છે તે સર્વ રત્નમય છે એવી તે પદ્મવરવેદિકા છે ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પદ્મવરવેદિકા એહવુ નામ સ્યે અર્થે કહો છો ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પદ્મવર વેદિકાએ ત્યા ત્યા તે તે ઠામે વેદિકાને વિષે વેદિકાના પડખાને વિષે, વેદિકાના પાટીયાના માથાને વિષે વેદિકાના પુટાતરને વિષે, થાભાને વિષે થાભાના પાસાને વિષે, થાભાને માથે થાભાના પુટાતરને વિષે ખીલીને વિષે, ખીલીના મુખને વિષે ખીલીના પાટીયાને વિષે, ખીલીના પુટાતરને વિષે ખીલીને પાસે, ખીલીના પતના બાધાને વિષે, ખીલીના પક્ષના અત્યને ઠામે ઘણા ઉત્પલ તથા પદ્મ તે સુર્યવિકાસી કમળ જાવત્ લાખ પાખડીના કમળ સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે સુકમાળ છે, લષ્ટ છે (લીસા) ઘસાર્યા, મસાર્યા છે રજ રહીત છે નિર્મળ છે, કર્દમ રહીત છે નિરુપ કૃષ્ણ છાયા કાતિ સહીત છે સશ્રીક છે ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ છે, દેખવા જોગ

નોહર છે, પ્રતિબીંબ સમાન છે મોટા વર્ષાકાળના જળ રાખવાના ઠામ તથા છત્ર તે સ ખા મોટા છ તે પદ્મવરવેદિકાને વિશે રત્નમય કમળ પ્રમુખ છે એટલા સાથે આયુષ્યવતો! તે અર્થે હે ગૌતમ, પદ્મવર વેદિ । એવુ ાામ કહીએ ડીએ, અથવા પદ્મવરવેદિમ એવુ સાસ્વતુ નામ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે પદ્માવર વદિમ સાસ્વતિ છ કે અસાસ્વતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્યે અર્થ એમ કહો છો જે સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યપણે તો સાસ્વતિ છે, પણ વર્ણને પર્યાએ, ગંધને પર્યાએ, રસને પર્યાએ સ્પર્શને પર્યાએ અસાસ્વતિ છે તે અર્થે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ પદ્મવરવેદિમ કાળથકી કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કદાપિ એ હતી નહીં એમ નથી હમણા નથી એમ પણ નથી, ને વળી કયારેય એ નહીં હોય એમ પણ નથી અતિત કાળે હતી વર્તમાનકાળે છે ને અનાગત કાળે હોસે. ધ્રુવ છે, નિત્ય છે સાસ્વતિ છે, ક્ષય નથી, ચળતી નથી, અવસ્થીત છે એહવી તે પદ્મવર વેદિકા છે એ પદ્મવર વેદિકાનો વર્ણ કહ્યા

વળી તે જગતી ઉપરે ને પદ્મવર વેદિકાથી બાહીરે એક મોટુ વનખંડ કહ્યું છે તે દેશ ઉણા બે જોજન ચોફેર ચક્રવાળપણે પોહોળુ છે, ને જગતી સમાન ફરતુ છે તે કૃષ્ણ વર્ણે એટલે કૃષ્ણ સ્યામ એટલે કૃષ્ણજ શોભા છે એટલે લીલી શોભા છે જાવત્ અનેક ગાડા, પ્રધાન રથ, પાલખી તેહને મુકવાને ઠામે સહીત છે રમણીક છે, જોવા જોગ્ય છે, સુકમાળ છે, લષ્ટ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે રજરહીત છે, કર્દમ રહીત છે, નિર્મળ છે નિરૂપમ કૃષ્ણ છાયા છે, કાંતિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોતવત છે, જોવા જોગ્ય છે, દેખવા જોગ્ય છે, અભિરૂપ છે, પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વનખંડ માહિ ઘણું સમ મનોહર ભૂમિ ભાગ છે તે જેહવો મુરજ (ઢોલ વિશેષ) તેહનો તળ, માદળનો તળો, તળાવનુ તળ, હથેળી, આરીસાનો તળ, ચંદ્રમાનો મંડળ, સુર્યનો મંડળ, ઘેટાનું ચર્મ, વૃષભનુ ચર્મ, વરાહનુ ચર્મ સીંહનુ ચર્મ વાઘનુ ચર્મ, છાગનુ ચર્મ દીપડાનુ ચર્મ (ચામડુ) તે સરખુ સમ તળ છે અનેક શકુન પ્રમાણે કીલ સહસ્ત્ર ગમે તેણે કરી સહીત એહવુ દીસે છે તે મધ્યે નક્ષત્રની શ્રેણી પ્રસેણી સ્વસ્તીક, (લક્ષણ વિશેષ) વરધમાન સપુટ મચ્છ, કચ્છ, મગરમચ્છ, પ્રમુખને લક્ષણે ઇત્યાદિક આકારે સહીત છે ફુલની શ્રેણી તથા પદ્મ પ્રમુખ તેણે કરી ભાંત શોભે છે પંચવર્ણ યુક્ત છે તે કહે છે કૃષ્ણ વર્ણ જાવત્ સ્વેત વર્ણ છે ત્યારે ગૌતમ પુછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ત્યાં જે કૃષ્ણ વર્ણ તૃણ ને મણી છે તેહનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણ ને શોભા કહીએ? તે યથાનામે જેહવી મેઘની ઘટા, અંજણ ખંજન, કાજળ સાહી, ગળી, પાડાનો સીંગ, મહિષ પગ, (સાગ) ને ભમરો, ભમરાની, ભમરાનો સમુહ ભમરાની

પાંખ, જાબુનું ફળ, કાક (કાગડો) પક્ષી, કોયનપખી, હરતી, હાથીનો કળભ, (વીશ વરસનો હાથી તે કળભ કહીએ) કૃષ્ણ સર્પ, કાળા કેશ, કૃષ્ણવર્ણ, ફુલ વૃક્ષ, નિર્મળ આકાશનું તળ, કૃષ્ણ અશોકવૃક્ષ, કૃષ્ણ કણયર, કૃષ્ણ બંધુજીવ (એ ત્રણ વૃક્ષના ભે૦ છે) ઇસાદિક શ્યામ વર્ણ છે તે સરખો તે તૃણ ને મણીનો શ્યામ વર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે કૃષ્ણ તૃણ ને મણી તેહનો એહથી અધિક શ્યામ વર્ણ મનોહર વર્ણ છે પ્રીતિકારી છે, મનોજ્ઞ છે, મનને ગમતો તેનો વર્ણ કહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સા જે નીલ વર્ણ તૃણ ને મણિ છે તેહનો એહવો વર્ણ કહ્યો છે? તે યથાનામે ભૃંગો જીવ, ભૃંગાની પાંખ, નીલચાસ પક્ષી, નીલચાસની પાંખ, સુડા, સુડાની પાંખ, નીલી (ગળી) વસ્તુ (નીલ) વસ્તુનો ભેદ, નીલી વસ્તુનો સમુહ, સામો, (ધાન વિશેષ) દાતનો કાચો રંગ, (વૃક્ષ વિશેષ) વનની ઘટા પ્રમુખ, બળદેવના વસ્ત્ર, મોરની ગ્રીવા, (ડોક) પારેવાની ગ્રીવા, અળસીના ફુલ, બાણ વૃક્ષના ફુલ, (દેશ વિશેષ) અંજન કેસીકા, (વૃક્ષ વિશેષ) તેના ફુલ, નીલા કમળ નીલો અશોક વૃક્ષ, નીલો કણયર, નીલો બંધુ જીવ (નામા વૃક્ષ) ઇસાદિક નીલ વર્ણ છે તે વર્ણ સરખો તે તૃણ ને મણિનો વર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી તે નીલ તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વર્ણ છે મનોહર વર્ણ છે, જાવત્ સુંદર વર્ણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સા જે રાતે વર્ણ તૃણ ને મણિ છે, તેનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણ કહ્યો છે? તે યથા દષ્ટાંતે સસલાનું લોહી, બકરાનું લોહી, મનુષ્યનું લોહી, વરાહ તે સુયરનું લોહી, પાડાનું લોહી, તત્કાળનો ઉપજેલ બાળ અમોલો જીવ, ઉગતો સૂર્ય, સંધ્યાનો જેહવો રાતો વાન, ચણોઠીનો જેહવો અર્ધ ભાગ રાતો, જાતવંત હીંગળો જેમ રાતો, પ્રવાળા, પ્રવાળાના અંકુરા, લોહીતાક્ષ રત્ન, લાખનો રસ, કૃમીનો રંગ, (તે હીર વિશેષ,) પાટલ જાતના વૃક્ષનુ ફુલ, લાલ ફુલ, રાતો કમળ, કેશુડાના ફુલ, જાસુંનાફુલ, રાતો અશોક વૃક્ષ, રાતો કણયર, રાતો બંધુ જીવનામા વૃક્ષ, ઇસાદિક જેમ રાતે વર્ણે છે, એહવો એ તૃણ ને મણિનો રાતો વર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે રાતા તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વર્ણ છે જાવત્ શુભ વર્ણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સા જે પીળા તૃણ ને મણિ છે તેનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણ કહ્યોછે? તે યથા દષ્ટાંતે ચંપક વૃક્ષ ચંપકની છાલ, ચંપકનો છેદ કીધે જેવો પીળો વર્ણ, હળદર, હળદરનો ભેદ હળદરની ગોળી, હરીયાળ, હરીયાળનો ભેદ, હરીયાળની ગોળી, ચિકુરનામા વસ્તુ વિશેષ તેહનીમતે વસ્ત્ર પ્રમુખે જેહવો રંગ પીળો, સુવર્ણનો જેહવો પટ પીળો, ઉત્તમ કનકનો નિઘર્ષ જેવો, સુવર્ણના વાસણ જેવો, વાસદેવના વસ્ત્ર જેહના પીળાં, સલુક વૃક્ષના જેહના પીળા ફુલ, ચાપાના ફુલ, કૃષ્માડી વૃક્ષના જેહવા પીળા ફુલ આવળ વૃક્ષના જેહના પીળા ફુલ, વિસુગ તથા ગીભટ તેહના જેહના પીળા ફુલ, સુવર્ણ

ચુચિકા નામે વનસ્પતિ તેહના જેહવા પીળા ફુલ, કોરંટ વૃક્ષના ફુલની જેહવી પીળી માળા, સુહીરન્યકા નામે વનસ્પતિ તેહના જેહવા પીળા ફુલ, બીજક નામે વનસ્પતિ તેહના જેહવા પીળા ફુલ, પીળો અશોક વૃક્ષ, પીળો કણયર, પીળો બધુ જીવ નામા વૃક્ષ. ઇત્યાદિક જેહવાં પીળા છે, તેહવો તે તૃણ ને મણિનો પીળો વર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે પીળા તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વલ્લભ જાવત્ શુભ વર્ણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સા જે શ્વેતવર્ણે તૃણ ને મણિ છે તેહનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણ કહ્યો છે? તે યથાદ્રષ્ટાંતે અંકરત્ન, દક્ષણાવર્ત્ત શંખ, ચંદ્રમા, મચકુંદનું ફુલ, પાણીના ફુવારા, હંસપંખીની શ્રેણી, ક્રૌંચપંખીની શ્રેણી, મોતીના હારની શ્રેણી, બગલાની શ્રેણી, ચંદ્રાવળી તે નિર્મળ જળમધ્યે ચંદ્રમાના પ્રતિબીંબની શ્રેણી, શરદકાળના જેહવા મેઘ વાદળા, અગ્નીએ ધમ્યો જેહવો રૂપાનો પટ, ધોળા ચોખા તુસ રહીત, મચકુંદના ફુલનો પુંજ, મોરપીંછનો ગર્ભ, સ્વેત કમળનો પુંજ, સુકી છીવાડીનામા વૃક્ષના ફુલ, પદ્મનીકંદ, પદ્મતંતુવા, હાથીના દાંત લવંગદળ (પત્ર) પોડરીક કમળનું પત્ર, વર્ષાનું જળ, જાયના ફુલની માળા, ધોળો અશોકવૃક્ષ, ધોળો કણયર, ધોળો બધુજીવનામા વૃક્ષ, (અશોક વૃક્ષ, કણયર, ને બંધુજીવ નામા વૃક્ષ, એ ત્રણે વૃક્ષ પાંચે વર્ણ કહ્યાં છે) ઇત્યાદિકો જેમ સ્વેત વર્ણ છે તેહવો એ તૃણ ને મણિનો શ્વેતવર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે સ્વેત તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વલ્લભ જાવત્ શુભ વર્ણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે તૃણ ને મણિ તેહનો કેહવો ગંધ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદ્રષ્ટાંતે કોઇના પડા સુગંધી પાનના પડા, ચુવાના પડા, તગરના પડા એળચીના પડા, કાંમેરાનામા દ્રવ્યના પડા, આંબાના ચંદનના પડા, કુંકમના પડા, ઉસીરના પડા, (ઉસીર તે ગીરણવૃક્ષનું મુળ જાણવું) ચંપાના ફુલના પડા, મરવાના પડા, દમણાના પડા, જાયના ફુલના પડા, જુઇના ફુલના પડા, માલતીના ફુલના પડા, નવ માલતીના ફુલના પડા, વાસંતીનામા વૃક્ષના ફુલના પડા કેતકીના ફુલના પડા, કપુરના પડા પાડળ વૃક્ષના ફુલના પડા, તેહને મંદ વાયને વિષે મુકતે થકે, પડાને ઉખેળતે થકે પડાને ભેદતે થકે, કઠ પ્રમુખ ખાડતે થકે, છેદતે થકે, ખંડોખંડ કરતે થકે સુગંધી દ્રવ્યનો સંજોગ મેળવતે થકે, ઉખેળતે થકે, પીખેરતેથકે ભોગવતેથકે બીજે દેતેથકે એક ઠામથી બીજા ઠામને વિષે મુકતે થકે મનોહર મનને ગમતો નાશીકા અને મનને સુખના કરણહાર એહવા સર્વ દીસ ચો ફેર મનોહર ગંધપ્રતે વાને (મુકે) તેવારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે તૃણ ને મણિનો એહવો ગંધ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વલ્લભ ગંધ છે જાવત્ મનને ગમતો નિશ્ચે ગંધ કહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ ને મણિનો કહવો સ્પર્શ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદૃષ્ટાંતે કહે છે મૃગચર્મ પ્રમુખ પરહનના પીંખડા, હંસના બાળક, રૂ, હંસગભરત્ન, માખણ, હંસગર્ભ સેજ્યાની તળાય સરખી, અર્કતુન, સરસનના ફુલનો સમુહ, કુણા કમળના પત્ર તેહનો સમુહ તેનો સુંવાળો સ્પર્શ હોય એમ કહેથકે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ ને મણિનો એહવો સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં તે તૃણ ને મણિનો એહથી અધિક વલ્લભ જાવત્ સ્પર્શ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણના વનો પુર્વ, પશ્ચિમ, દક્ષણ, ઉત્તરદિશ પ્રમુખના મંદ મંદ વાયરા આવતેથકે તે તૃણાદિક તે વાયરાથી કંપતેથકે, ખોભાને થકે, ચંચળ થાતેથકે, ક્ષોભના પામતેથકે, માહોમાહે ઘસાતેથકે, ઉદેરાતેથકે કેહવો સ્વર ને શબ્દ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદૃષ્ટાંતે સીવકા, (પાલખી) સ્યંદમાનિકા, (શીવકાવિશેષ) અથવા રથ ઇત્યાદિક છત્ર સહીત, ધ્વજા સહીત, ઘંટ સહીત, તોરણ સહીત, બાર પ્રકારના વાજીંત્ર સહીત, લઘુ ઘુઘરી ને હેમની માળા તેણેકરી ચોફેર સહીત છે હેમવંત પર્વતના મનોહર વિશીષ્ટ સુવર્ણે જડીત તીનસનામા વૃક્ષના કાષ્ટનો છે ઉત્તમ સુર્યમંડળ સમાન તેજવંત એહવે ધુસરે કરી સ્હીત છે લોહમય ભને પ્રમારે પઇડાને પાટો બાંધ્યો છે પ્રધાન ગુણે કરી સહીત તે રથને અશ્વ જોતર્યા છે વળી બુદ્ધિવંત એહવો સારથી ઘણુંજ ડાહ્યો તેણે તે અશ્વને ગ્રહ્યા છે સરમ એકમો તીરે એક તોણ થાય એહના બત્રીશ તોણે સહીન છે બગતર, ટોપે સહીન યુદ્ધરથ છે, ધનુષ સહીત બીજા પણ છત્રીશ આયુધે યુક્ત છે ઢાલ પ્રમુખ પ્રહરણે યુક્ત યોદ્ધા પુરૂષો યુદ્ધ કરવાયુક્ત તે રથને રાજાના આગણાને વિષે, અંતપુરને વિષે, મેહોલને વિષે, તથા મનોહર મણિમય ભૂમિતળને વિષે, વારવાર વેગેકરી ફેરવતેથકે, પાછા વાળતેથકે, ઉત્તમ મોટા લક્ષણોપેત અશ્વ તેહને વેગેકરી તે રથમાહેથી ઇષ્ટ મનોહર મનને ગમતા કર્ણને મન તેહને સુખના કરણહાર સર્વદિશે શબ્દ નિસરે એમ કહ્યે થકે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ અને મણિનો એવો શબ્દ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં વળી બીજો દ્રષ્ટાંત કહે છે તે યથા નામે પ્રભાત સમયે વૈતાળકી વિણા તે તાલ વિના વાજે તે વિણા ગંધાર સ્વરની મુઠાએ કરીને ખોળાને વિષે ભને પ્રમારે મુકી બાવના ચંદનની વિણા તેને કોઇ કુશળ પુરૂષ અથવા સ્ત્રીએ ઝાલીને પ્રભાત કાળ સમયે હળવે હળવે સ્વર વિશેષે વગાડતે થકે, મુર્છા પ્રાપ્ત કરતે થકે, ઉદેરતેથકે ઉદાર મનને ગમતા કર્ણને મન તેને સુખના ઉપજાવણહાર સર્વ દિસે શબ્દ નીસરે, એવુ કહયે થકે વળી ગૌતમ પુછેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ અને મણિનો એવો સ્વર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં વળી ત્રીજે કહ્યાન કહ્યું છે તે યથાનામે કિંનર નામા દેવતા, કિંપુરૂષનામા દેવતા, મહોરગનામા વ્યંતરદેવતા, ગાંધર્વનામા વ્યંતર દેવતા તે દેવતા મેરૂ પર્વતના ભદ્રસાળ વનને વિષે અથવા મેરૂ પર્વતના નંદન વનને વિષે, અથવા મેરૂના સૌમનસ વનને વિષે, અથવા મેરૂના પંડગ વનને વિષે, અથવા હીમવંત પર્વત મલ્યા ચળ, મેરૂપર્વતની ગુફાને વિષે ગયા થકા, એકઠા એકઠાંમે બેઠા થકા, સમ્યકપણે કોઇ કોઇના વિખવાદ રહિત રહ્યા, પ્રમુદિત, ક્રીડંત, ક્રીડારત, હરખભરી ક્રીડા કરતા થકાં, ગીતરતી નામે ગાંધર્વ હર્ષ સહીત મનો કરી ગાયન વિષે જીતાદિક પદ કવિતાદિ ગાયને યુક્ત, પદે બંધ પદે બંધ પ્રુરયળ ગાયન કરતાં થકા, પ્રવર્ત્તતા થકા હળવે હળવે રૂડુ થકું સાત સ્વરે યુક્ત J આઠ રંગે સહીત,N છ દોષ રહીત,P અગ્યાર ગુણના અલંકાર તેણે યુક્ત,S ગીતના આઠ ગુણ તેણે યુક્તX ગુંજતો થકો વંસની નળી એટલે વાંસળી સમાન પછી પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ ને ત્રિસ્થાન કરણશુદ્ધ એટલે ઉર શુદ્ધ ૧, કંઠશુદ્ધ ૨, શિરશુદ્ધ ૩, એ ત્રણ ઠામે શુદ્ધ મધુર સ્વરે લલીત સહીત મનોહર મૃદુ (કોમળ) સ્વરે સહીત, મનોહર પદ સંચારે શુભ શોભનીક સાંભળવે કરી સાંભળવાવાળાને આનંદ થાય, ઉત્તમ મનોહર રૂપ એવા દેવતા સંબંધી નાટક તત્કાળ ગીતનો ગાવે તે શોભનીક સાંભળવા જોગ ગાયન કરે એવું કહીયેકે વળી ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ ને મણિ પ્રમુખનો એવો શબ્દ છે?

J ષડજ ૧, રૂષભ ૨, ગંધાર ૩, મધ્યમ ૪, પંચમ ૫, ધૈવત ૬, નિષાદ ૭, એ સાત સ્વર

N શૃંગાર પ્રમુખ સહિત

P ભીતિ નામા દોષ—તે અધીક ત્રાસવાળા મનથી બીહતા બીહતા ગાવું તે ૧ દ્રુતદોષ-ઉતાવળું ગાવું તે ૨, ઉપ્પિચ્છદોષ-આકુળ વ્યાકુળ થઇ સ્વાસ યુક્ત ઉતાવળું ગાય તે ૩, ઉતાળદોષ-તાળસ્થાન અતીક્રમીને ગાય તે, ૪, કાકસ્વરદોષ-સાનુનાસિક ગાવું (પાતળે સ્વરે ગાવું) તે ૫ અનુનાસિકદોષ-નાકમાથી સ્વર કાઢી ગાવું તે ૬, એ ૭ દોષ

S આ અલંકાર તેણે સહીત તે અલંકાર પૂર્વના અંતગત સ્વર પ્રાભૃતને વિષે સારી રીતે કહ્યા છે

X+ પૂર્ણ ગુણ—સ્વર કળાએ પૂર્ણ ગાય તે ૧ રક્તગુણ-ગાયન કરવા યોગ્ય તેના રાગથી અનુરક્તપણે ગાય તે ૨, અલંકૃત ગુણ-અન્યોન્ય સ્વર વિશેષ કરવે કરીને અલંકારની પેઠે શોભતું ગાય તે ૩ વ્યક્તગુણ-અક્ષર સ્વર સ્ફુટ કરવે કરીને વ્યક્ત પ્રગટપણે ગાય તે ૪, અવિઘુષ્ટગુણ-વિપરીત સ્વરથી બૂમાર ઘુમો બકવાદ રહીત ગાય તે ૫, મધુર ગુણ-જેમ વસંત માસે કોયલ સરખો મધુર સ્વર હોય તેમ મધુર સ્વરે ગાય તે ૬, સમ ગુણ-તાળ, વંશ સ્વરાદિકને અનુસરતું ગાય તે ૭, સુલલીતગુણ-સ્વર ઘોળણા પ્રકારે કરી લલિતપણા સહિત ગાય તે ૮, એ આઠ ગુણ

ઉતર—હે ગૌતમ, હા, એવો તે તૃણ અને મણિ પ્રમુખનો શબ્દ છે
વળી તે વનખંડને તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણી લઘુ મોટી, ચોખૂણી વાવ, ગોળ વાવ, જેમા પુષ્પ થાય તે પુષ્કરણી, ગુજાળીકા તે ઢાળ વાવ, લાબી વાવ, સરપક્તી તે એકેં લેન હોય તે, સરપક્તિઓ તે એકનું જળ બીજામા જાય અને તે બીલ પક્તિ તે કુવાની પક્તિ, તે નિમળ સ્ફટિકની પરે સુકુમાળ છે રત્નમય તેના કાઠા છે વજ્જમય તેના પાષાણ છે તેણે કરી પાચા બાધ્યા છે સુવર્ણમય તેના તળીયા છે વૈડુર્ય ને સ્ફટિક રત્ન તેના તટ છે સુવર્ણ ને રૂપામય તેની વેળુ છે સુખે પ્રવેશ કરના જોગ્ય છે સુખે ઉતરના જોગ્ય છે, નાના પ્રકારના રત્ન તેણે કરી તિથ ભીંત બાધી છે ચોખુણી છે, સમ તટ છે, અનુક્રમે નમતુ નમતુ જળનું ઠામ છે, ત્યા ગભીર શીતળ જળ છે મૃણાલ નામે કમળ તેના પત્રે કરી ઢકાણી છે ઘણા ઉત્પળ, કુમુદ, નલીણ, સુભગ, સોગધીક, પુડરીક, સત પત્ર, સહસ્ત્ર પત્રે ઇત્યાદિક કમળ તેના પત્ર ને કેસરા તેણે કરી સહીત છે ત્યા તે કમળ પ્રતે ભમરા પ્રમુખ ભોગવે છે નિમળ પાણીએ કરી તે વાવ પ્રતિપૂર્ણ ભરી છે ત્યા મચ્છ, કચ્છ પ્રમુખ ભમતા છે, ત્યા અનેક પખીના જુગળ મૈથુન ક્રીડા કરે છે એવી તે વાવ છે તે દરેક વાવ પ્રમુખ પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ કરી સહીત છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે કરી સહીતછે તેમા કેટલીક વાવ પ્રમુખના પાણી ચદ્રહાસ મદીરાના સરખાછે કેટલીક વાવ પ્રમુખના વારૂણી સમુદ્રના પાણી સરખા પાણી છે તે તાડી સમાન છે કેટલીક વાવના ગો દુધ સરખા પાણી છે કેટલીક વાવના પાણી ધૃત સરખા છે કેટલીક વાવના પાણી પાણી સરખા છે કેટલીક વાવના પાણી શેલડીના રસ સરખાં છે કેટલીક વાવના પાણી અમૃત સરખા છે કેટલીક વાવના પાણી સ્વભાવીક મોતી સરખા ઉજ્વળ છે જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે નાની વાવ જાવત્ બીલ પક્તિ તે કુવા પ્રમુખ તેહને તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણા ચારે દીશે તેમા એકેકે દીશે ત્રણ ત્રણ પગથીઆં છે તે પગથીઆંનો એવો એવે રૂપે વર્ણ ને શોભા છે તે કહે છે વજ્ર રત્નની તે પગથીઆની ભૂમિછે અરીષ્ટ રત્નના પગથીઆંના મુળ છે વૈડુર્ય રત્નના થભ છે સોનાના ને રૂપાના તે પગથીયાંના પાટીઆ છે વજ્ર રત્નની તે પાટીયા વચ્ચે સધી પૂરી છે, લોહીતાક્ષ રત્નની તે પાટીયા વચ્ચે ખીલી છે નાના પ્રકારના ત્યા ઝાલવાના અવલબન છે ને અવલબનની બાહા છે તે ત્રીસોપાન (પગથીયાંને આગળે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે પગથીઆ પ્રત્યે તોરણ કહ્યાં છે તે તોરણ નાના પ્રકારનાં મણિ રત્નના છે તે રત્નમય થભને વિષે સનીવિષ્ટ છે એટલે બધરૂપ છે વિવિધ પ્રકારના મુક્તાફળ તેણે કરી સહીત છે વિવિધ પ્રકારના તારા જે ચદ્રિકા તેને રૂપે કરી શોભિતછે વળી તે તોરણને વિષે મૃગ, વૃષભ, અસ્વ મનુષ્ય, પખી, મગરમચ્છ, સર્પ, કિનરનામા વ્યતર, ગેડા, સીંહ ચમરીગાય, વનહસ્તી, વનલતા, પદ્મલતા ઇત્યાદિકના મનોહર રૂપ છે થભ ઉપરે વજ્જમય વેદિકા એટલે કુભી છે તેણે કરી તે તોરણ મનોહર છે તે થભનેવિષે વિદ્યાધરના જુગળ સમ શ્રણીએ સૂર્યના સહસ્ત્ર કીરણ તેથી પણ અધિક તેજવત છે સહસ્ત્રગમે રૂપે યુક્ત છે તેજે કરી દીપે છે વિશેષે તેજે કરી દેદીપમાન

છે ચક્ષુને જોવા જોગ છે સુખકારી સ્પર્શ છે સશ્રીક રૂપ છે, જોવા જોગ છે, જાવત્ મનોહર છે

* વળી તે તોરણ ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળીક કહ્યાછે સાથીઓ ૧ શ્રીવચ્છ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન સપૂટ ૪, ભદ્રાસન ૫, કળસ ૬, મચ્છજુગમ ૭, ને આરીસો ૮ એ આઠે મંગળીક સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે, સુકમાળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજ, નીલા ચામરની ધ્વજ, રાતા ચામરની ધ્વજ, પીળા ચામરની ધ્વજ, ધોળા ચામરની ધ્વજ નિર્મળ છે, સુકમાળ છે તે ચામરને રૂપાનો પટ છે વજ્ર રત્નના તેના દંડ છે કમળના સરખો તેનો ગંધ છે, સરૂપ જોવા જોગ છે જાવત્ મનોહર છે

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણા છત્ર તે ઉપર છત્ર ને વળી તે ઉપરે છત્ર છે ધ્વજ તે ઉપરે ધ્વજ છે ઘંટાના ઘણા જુગળ છે ચામરના ઘણા જુગળ છે ઘણા ઉત્પલ હસ્ત કમળના રૂપ છે જાવત્ લક્ષપત્ર કમળ હસ્ત એવા સરૂપ છે સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પતિરૂપ છે

વળી તે લઘુ વાવ પ્રમુખ જાવત્ કુવાની પંક્તિને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણા ઉત્પાત પર્વત છે ત્યાં વ્યંતર પ્રમુખ દેવતા દેવીઓ વિચિત્ર ક્રીડા કરવા નિમીતે વૈક્રીય શરીર કરેછે (જાવત્ વૈક્રીય શરીર કરીને ક્રીડા કરે,) તે નિયતિ પર્વત જગતિ પર્વત, દારૂ પર્વત, સ્ફટીક રત્નના મંડપ, સ્ફટી ના મંચક, દગમાળ, (પ્રાસાદ વિશેષ) સ્ફટીકનામા પ્રસાદ, તે ઉંચા છે ને લાંબપણે પહોળપણે લઘુ છે વળી ત્યાં અંદોલક હીંડોળાપ્રમુખ, પક્ષાંદોલક, તે પક્ષી બેસવાના ઠામ ઇત્યાદિક સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપછે

વળી તે ઉત્પાત પર્વતને વિષે જાવત્ પક્ષાંદોલકને વિષે ઘણા હંસને આકારે સીંહાસન છે, ક્રૌંચને આકારે સીંહાસન છે, ગરૂડને આકારે સીંહાસન છે ઉન્નતાસન નમતાસન, દીર્ઘાસન, સજ્યા પ્રમુખ ભદ્રાસન, પક્ષાસન મયુરને આકારે આસન વૃષભને આકારે આસન સીંહને આકારે આસન, પદ્મને આકારે આસન સથીયાને આકારે આસન છે તે આસન સર્વ નિર્મળ છે, સુકમાળ, લષ્ટ છે ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, રજ રહીન નિર્મળ છે, રત્નમય છે કર્મ રહીન નિષ્કંપક છાયા છે કાંતિ સહીત છે સશ્રીક છે ઉદ્યોતવંત છે જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે, અભિરૂપ છે, પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વનખંડને વિષે ત્યાં ત્યાં તે તે ઠામે ઘણા આલી ઠામે વનસ્પતિના ઘર, માલીનામા વનસ્પતિના ઘર કેળીના ઘર લતાના ઘર આસ્થાન ઘર પ્રેક્ષણઘર, સ્નાન કરવાના ઘર, પ્રસાધન ઘર, ગર્ભ ઘર મોહનઘર, પડસાળ ઘર, જાળીયાના ઘર, કુસુમના ઘર, ચીત્રામ સહીત ઘર, ગાયન કરવું તેના ઘર આરીસાના ઘર ઇત્યાદિક સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે, સુકુમાળ છે ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે રજ રહીત નિર્મળ છે કર્મ રહીત છે, નિષ્કંપ છાયા છે, કાંતિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે અભિરૂપ છે પ્રતિરૂપ છે

વળી તે આળી પ્રમુખના ઘરને વિષે, જાવત્ આદશનના ઘરો વિષે, ઘણા હસાસન છે જાવત્ દિશા સો સ્વસ્તિકાસન છે તે સર્વ રત્નમય છે જોવાયોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપછે.

વળી તે વનખડો વિષે, તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણા જયના માડવા, જુઇના માડવા, માલતીના માડવા, નવમાલતીના માડવા, વાસતીનામા વનસ્પતિના માડવા, દધીવાસુકીનામા વનસ્પતિના માડવા, નાગરવેલીના માડવા, દ્રાખના માંડવા, નાગલતાના માડવા, અતીમુક્ત મડપ, આસ્ફોટ મડપ, નાગેરીના માડવા, સામળવૃક્ષના માડવા, નિત્યે ફુલ્યા ફુલ્યાં સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે જાયના માડવાને વિષે જાવત્ સામળવૃક્ષના માડવાને વિષે ઘણા પૃથ્વીમય શીલાના પટ્ટ છે તે કહે છે હસને સસ્થાને સસ્થીત છે, ક્રૌંચપખીને સસ્થાને સસ્થીત છે, ગરૂડપખીને સસ્થાને સસ્થીત છે, ઉનતાસને સસ્થીત છે, નમાસને સસ્થીત છે, દીર્ઘાસન સસ્થાને આકારે સસ્થીત છે ભદ્રાસનને સસ્થાને સસ્થીત છે, પક્ષાસનને સસ્થાને સસ્થીત છે, મગરમચ્છને સસ્થાને સસ્થીત છે, વૃષભને સસ્થાને સસ્થીત છે, સીંહાસનને સસ્થાને સસ્થીત છે, પદ્માસનને સસ્થાને સસ્થીત છે, દીશા સો સ્વસ્તિકાસનને સસ્થાને સસ્થીત છે, વળી ત્યા ઘણી ઉત્તમ સન્યા ને આસન તેહને સસ્થાને પૃથ્વીશીલાના પટ્ટ છે અહો સાધો આયુષ્યવતો! તેનો સ્પર્શ સુકમાળ છે તે જેવો મૃગચર્મ, રૂ, બુરનામા વનસ્પતિ, માખણ અર્કતુલ, તે સરખો સુકુમાળ સ્પર્શ છે તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે ત્યાં ઘણા વ્યતરીક દેવતા ને દેવાંગના વિશ્રામ કરે છે, સુવે છે, (શ્રી ભગવતિજી સૂત્રના પાચમા સતકમા દેવતાને નિદ્રા કહી છે) બેસે છે, પાસુ પાલટે છે, રમે છે, ઇચ્છીત સુખ ભોગવે છે ક્રીડા કરે છે, મોહ પામેછે પુવલા ભવના પુર્વલા ઉત્તમ આચરીત, ઉત્તમ મનોહર શુભ કલ્યાણકારીયા કૃતકર્મ તેહના ઉત્તમ ફળ વૃત્તિવિશેષ ભોગવતા થકા વીચરે છે એ વનખડનો વર્ણન પુરો થયો

વળી તે જગતી ઉપરે ને પદ્મવર વેદિકાને માહીલે પાસે ઇહા એક મોટો વનખડ કહ્યો છે તે વનખડ દેશેઉણા બે જોજન પહોળપણે છે ને વેદિકા સમાન ફરતો છે કૃષ્ણ છે કૃષ્ણશોભા છે તે પુર્વના વનના વર્ણન સમાન એ વનનો વર્ણન તૃણના શબ્દ રહીત જાણવો (મતનમ કે આ વનમા તેટલુ ઓછુ છે) તે વનને વિષે ઘણા વ્યતરીક દેવતા ને દેવાંગના વિશ્રામ કરે છે, શયન કરે છે, બેસે છે, ઉિધ્યા કરે છે, પાસો પાલટે છે, રમે છે, સુખ ભોગવે છે, ક્રીડા કરે છે, મોહ પામે છે પુર્વના ભવના પુર્વના શુભ આચરીત શુભ કૃતકર્મ શુભ મનોહર એહવા કર્મ તેહના ફળ વૃત્તિવિશેષ ભોગવતા થકા વિચરે છે એ જગતિનો વર્ણન પુરો થયો

૫૮ જબુદ્વીપના દ્વારનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જબુદ્વીપ નામાદ્વીપ તેને કેટલા દ્વાર કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર દ્વાર કહ્યા છે વિજય ૧, વિજ્યત ૨, જયત ૩, ને અપરાજીત ૪ એ ચાર છે તેમા પ્રથમ વિજયદ્વારનું વર્ણન પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્રીપનામા દ્વીપ તેનુ વિજયનામા દ્વાર ક્યા છે ?
ઊતર—હે ગૌતમ જંબુદ્રીપ ના મા દ્વીપ ત્યા મેરૂ પર્વત તે પુર્વદીસે પીસ્તાલીશ હજાર જોજન જાઇએ ત્યા જંબુદ્રીપનામા દ્વીપને પુર્વદીશે ને લવણ સમુદ્ર પુર્વદીશાને પશ્ચિમ દીશે શીતા મહા નદીને ઉપરે ત્યા જંબુદ્રીપ નામા દ્વીપનુ વિજયનામા દ્વાર છે તે દ્વાર આઠ જોજન ઉંચુ ઉચપણે છે, ચાર જોજન પહોળપણે છે, ને તેમજ ચાર જોજન પ્રવેશ લાંબપણે છે શ્વેત છે ઉત્તમ સુવર્ણનુ તો તેહનુ શીખર છે ત્યા હાથી, મૃગ, વ્યાળ, અશ્વ, મનુષ્ય મગર પંખી, સર્પ, કિંનરનામા વ્યંતરદેવ રૂરૂનામા જીવ, ગેંડો ચમરીગાય અષ્ટાપદ, વનલતા પદ્મલતા ઇત્યાદિક તેણે કરી ચિત્રામે કરી યુક્ત છે થંભમાથે ઉત્તમ વેદિકા (કુંભી) તેણેકરી સહીત છે મનોહર છે વિદ્યાધરના જુગળ તેહના આકાર તેણે કરી તે થંભ યુક્ત છે સ્વયના હજારોગમે કીરણ તેના તેજથી અધિક તેનું તેજ છે હજારોગમે રૂપ તેણે કરી સહીત છે, તેણેકરી દેદીપમાન દિસે છે તેણે કરી દેદીપમાન ચક્ષુને જોવા યોગ્ય છે સુખકારી સ્પર્શ છે સશ્રીક રૂપ છે વજ્રરત્નમય તેનો ભૂમિ ભાગ છે અરીઠ રત્નમય પગથીયાના મૂળ છે વૈડુર્ય રત્નમય થંભ છે સુવર્ણે કરી સહીત ઉત્તમ પંચવર્ણી મણિ રત્ન તેણે કરી તેનુ ભૂમિતળ બાંધ્યુ છે, હંસગર્ભ રત્નનો ભૂમિનો ઉંબરો બાંધ્યો છે ગોમેધ્ય રત્નના હેઠના રેનાંકછે ને ઇંદ્રકીલ છે લોહીતાક્ષ રત્નમય બારસાખ છે જ્યોતિરસ રત્નમય બારસાખના ઉપ ના ચાપણા છે વૈડુર્યે રત્નમય કપાટ (કમાડ) છે વજ્રરત્નમય માહેલી સંધી જડી છે લોહીતાક્ષ રત્નમય બે પાટીયા વચ્ચે ખીલી છે નાના મણીમય સમુગક (ચઉવારા) છે, વજ્રરત્નમય ભોગળ છે ને ભોગળનો ઠામ પણ વજ્ર રત્નમય છે વજ્રરત્નમય આવર્તન પીઠીકા ઉંબરો છે અંકરત્નમય દ્વારના બે પાસા છે આંતરા રહીત નિવડ અભંગ કમાડ છે તે દ્વારને બેઉ પાસ ચોખા એકસોના છપન નીકા ઓગલા છે (છપ્પન તીન એટલે એકસો અડસઠ) તે પાસે પણ એકસો અડસઠ ગોમાન શીયા છે નાના મણિમય સર્પના રૂપ છે લીલાએ કરી સહીત એવી બે પાસે દ્વારને પુતળી છે વજ્ર રત્નમય શીખર છે રૂપામય ઉપરલો પીઠ છે સર્વ સુવર્ણમય ચંદુઆ છે, નાના મણિમય જાળ પંજર ગવાક્ષ (ગોખ) છે મણિમય ઉપનો વંશ છે લોહીતાક્ષ રત્નમય પ્રતિવંસ છે રૂપામય ભૂમિ છે, અંકરત્નમય આ સરના થાંભા છે ને બીજા પણ થાંભા અંકરત્નમય છે જ્યોતિરસ રત્નમય નસતે નળા છે એક વેગુમ તે ખાપ (ખપેડા છે) તે પણ જ્યોતિષ રત્નમય છે રૂપામય તે ઉપરે પાટી છે સુવર્ણમય તે વચ્ચે પાતળી છોઇ છે વજ્રરત્નમય તે વચ્ચે સુંવાળ તૃણ સમાન આચ્છાદન હેતુ છે તે ઉપરે સર્વ શ્વેત રૂપામય આચ્છાદન છે અંકરત્નમય પક્ષ બાહા છે સુવર્ણના શીખર છે સુવર્ણમય તે ઉપરે થુભીકા છે શ્વેત દંતરત્ન શંખનો ઉપરલો ભાગ નિર્મળ દધીનો પીંડ ગાયનુ દધ સમુદ્રના ફીણ રૂપાના પુંજ તે સરખો ત્રોગનો પ્રકાશ છે તીલક રત્ન તથા અર્ધ ચંદ્ર તેણે કરી સહીત અનેક ચીત્રામ છે નાના પ્રકારના રત્નની માળા તેણે કરી દ્વારના મુખ શોભીત છે બાહીર ને માહે સુકુમાળ છે વળી તે ગ્રીવમધ્યે સુવર્ણની વેળુ પાથરી છે શુભ સ્પર્શ છે સશ્રીક રૂપ છે, જોવાયોગ્ય છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વિજય નામે દ્વાર તેને બે પાસે ઓટલા છે, તેને વિષે બે બે ચંદને ચર્ચિત કળશ છે તે ચંદને ચર્ચિત કળશ ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે, સુગંધી ઉત્તમ પાણીએ કરી પ્રતિપુર્ણ ભર્યા છે વળી તે કળશને બાવના ચંદનના ખાટા ખીધા છે તેના ગળાને વિષે રક્ત સુતના દોરા બાંધ્યા છ તેને કમળના ઢાંકણા છે એ કળશ પ્રમુખ સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે મોટા મોટા મહેંદ્ર કુંભ સમાન તે કળશ કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે વિજય નામે દ્વારને બે પાસે બેસવાને સ્થાનકે બે બે ગજદંત સરખા ખીલા છે તે ગજદંતે ઘણી મોતીની માળા, લંબાયમાન હેમની માળા, ગવાક્ષ (ગોખ)ને આકારે રત્નની માળા ને ઘુઘરમાળ પ્રમુખ વળગાડી છે તે ગજદંતા કાંઇક ઉંચા છે સન્મુખ નીકળ્યા છે બીજા ભીંત પ્રદેશને વિષે રૂડીપરે રહ્યા છે હેઠે સર્પના અર્ધ આકાર સમાન છે સર્પાર્ધ સંસ્થાને સંસ્થીત છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે એવા મોટા મોટા નાગદંતા હાથીના દંત સમાન કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે નાગદંતાને વિષે ઘણા કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી લંબાયમાન ફુલની માળાના સમુહ વળગાડયા છે, એમ નીલા, રાતા, પીળા ને ધોળા સુત્રે બાંધી લંબાયમાન માળાએ કરી સહીત છે તે માળાને સોનાના ફુમખા છે સોનાની પાનડીએ મંડીત છે નાના મણિરત્ન વિવિધ હાર ને અર્ધહાર તેણે કરી સહીત છે જાવત્ શોભાએ કરી અત્યંત અત્યંત શોભતા થકા શોભતા થકા રહે છે

વળી તે નાગદંતા ઉપરે વળી બીજા બે બે નાગદંતા છે તે નાગદંતા મોતીની માળાએ કરી શોભીત છે તેનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે તે રૂપામય સીકાને વિષે ઘણા સશ્રી સોભાવંત વૈડુર્ય રત્નમય ધુપના કડચ્છા છે તે ધુપના કડચ્છાને વિષે કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂક તેલ ધુપે કરી મઘ મઘાયમાન ગંધને ઉત્કૃષ્ટપણે કરી મનોહર છે સુગંધ ગંધે કરી ગંધવંત છે ગંધની વ્રતી ભૂત ઉદાર મનોજ્ઞ મનોહર નાશીકા અને મન તેહને સુખ ઉપજાવે એહવે ગંધે કરી પ્રદેશપ્રને સર્વ દીસે ચોફેર પુરતીથકી પુરતીથકી અત્યંત અત્યંત સોભતીથકી સોભતીથકી જાવત્ રહે છે

વળી તે વિજય નામે દ્વાર તેને બે પાસે ઓટલા છે તેને વિષે બે બે સાળભંજીકા (પુતળી) કહીછે તે પુતળી લીલાવંત ભલે પ્રકારે થાપી છે ભલે અનંકારે અલંકૃત છે નવ નવા આકારના વસ્ત્ર છે તે પુતળીએ નવ નવા પ્રકારની ફુલની માળા કંઠે પેહેરી છે મુષ્ટીએ આહ્ય છે કરી પ્રદેશ પાતળો છે જેનો શીખર સરખા સમાન સરખા વૃત્તાકારે ઉંચા પુષ્ટ સામે યુક્ત એહના તેના પયોધર છે તેના નેત્રના ખુણા રાતા છે, કાળા છે કેશ કોમળ નીર્મળ ભલા લક્ષણ સહીત પ્રશસ્ત સંવર્યો છે છેડો જેહનો એહવા મસ્તકના કેશ છે થોડોક રહ્યો અશોકવૃક્ષને આશ્રીત છે શરીર જેહનો ડાબે હાથે અશોક વૃક્ષની શાખા ગ્રહીછે થોડોક રહ્યો અર્ધ કટાક્ષ તેહની ચેષ્ટાએ કરી દેવતા પ્રમુખના મનને હરતીથકી ચક્ષુને

નિગોદવે કરી માહો માહે જાણીએ હારય કે તિ હોયતી। તે પુતળી પૃથ્વીકાયમય છે સાસ્વતે ભાવે કરી પ્રાપ્ત છે એટલે સાસ્વતી છે તેનો ચંદ્રમા સરખો મુખ છે ચંદ્રમાના સરખો મનોહર વિનાસ છે અર્ધ ચંદ્રમા સરખુ તેનુ નિલાડ (કપાળ) છે, ચંદ્રથકી અધીક ગોમ્ય દર્શન છે ઉ'કાપાતની પરે ઉદ્યોત કરતી છે મેઘની વીજળી તેહથી દે દીપમાન, સૂર્યથી પણ દે દીપમાન અધિ તર તેહનો પ્રમાશ છે સોજે શૃગાર ને આકાર તેણે કરી મનોહર વેષ છે જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તેજે કરી અસત અત્યંત ભોભની ભોભતી થકી રહે છે

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે જાળી કટકના (કડાના) સમુહ છે તે જાળ કટક સવ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે ઘંટા કહી છે તે ઘંટાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે તે કહે છે જંબુનદ રત્નની ઘંટા છે વજ્ર રત્નમય લાલા (લોલક) છે નાના મણિમય ઘંટાના પાસા છે સુવર્ણમય તેની સાંકળ છે રૂપામય રાસડા છે તે ઘંટાનો ઓઘ (ગંભિર) સ્વર છે મેઘના સરખો સ્વર છે, હંસના સરખો સ્વર છે, ક્રોંચ ના સરખો સ્વર છે, બાર વાજા સામટા વાજે તે નંદીસર કહીએ તેહના સરખો સ્વર છે તેહના સરખો ઘોસ છે નીકો સ્વર છે, મીઠો ઘોષ છે ભલો સ્વર છે ભલો સ્વરનો ઘોસ છે તે સ્થાનના પ્રદેસ ઉદાર મનોજ્ઞ સ્વરે કાન ને મન તેને સુખનો કરણહાર એહવે શબ્દે જાવત્ રહે છે

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે વનમાળા કહી છે (વનમાળા તે જમણે પત્ર પુષ્પ, ફળ અંકુરા ને શાખા એ પાંચ એકઠા ગુંથ્યા હોય તે જાણવી) તે વનમાળા નાના પ્રકારના દ્રુમ, લતા, ટીશી, અંકુરા તેણે કરી સહીત છે ભમરા પ્રમુખ જીવે ભોગવતીથકી શોભાયમાન મનોહર છે જોવા જોગ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે સાના પ્રદેશ ઉદાર જાવત્ ગંધે કરી પુરતીથકી જાવત્ રહે છે

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે વળી બે બે ચોખુણા ઓટલા છે તે ઓટલા ચાર જોજન લાંબ, પોહોળા છે ને બે જોજન જાડપણે છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ચોખૂણા ઓટલા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતસક છે તે પ્રાસાદાવતસક ચાર જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, બે જોજન લાંબપણે ને પોહોળપણે છે સનમુખ નીકળી સર્વ દીસે પસરી પ્રભા તેણે કરી જાણીએ મન્તિ ખળાતી રહેતી નથી? એહના આસાર છે વિવિધ પ્રકારના મણિરત્ન તેહની ભાતે કરી ચીત્રીત છે, વાયરે કરી કંપીત વિજય અને વૈજયંતી ધ્વજા છે છત્ર ને તે ઉપરે છત્ર તેણે કરી સહીત છે તે પ્રાસાદના શીખર અસત ઉંચા છે આકાશ તળને ઉલંઘે છે નાખર જેહના ભૂવનની ભાતે જાળી છે, તેહની સોભા છે ને રત્ન જડીત છે તે જેહવા કરંડીયા મધ્યે રાખ્યા હોય તે જેહના સોજે તેહવા તેજવંત ગાજેછે, અને સુવર્ણના ચાખર છે વિકસ્વર સત (સો) પત્ર તથા પુંડરીક કમળ

તથા તીલક વૃક્ષ પ્રમુખ રત્નમય તથા અર્ધચંદ્ર ઇત્યાદિકના સ્વરૂપ છે દ્વારો વિષે નાના મણિમય માળા તેણે શોભીત છે તે પ્રાસાદનું દ્વાર તે પ્રાસાદ માહે અને બાહીરે સુકમાળ છે તે પ્રાસાદના તળા સુવર્ણની વેળુ પાથરી છે સુખકારી સ્પર્શ છે સશ્રીક મનોહર રૂપ છે જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે પ્રાસાદાવતંસકને પ્રત્યેક પ્રત્યેક મધ્યે ઘણુંજ સમ મનોહર ભૂમિભાગ છે તે યથાદ્રષ્ટાંતે જેહવો મુરજનામા ઢોલ તેહનું તળુ તે સમાન સમ ભૂમિભાગ છે જાવત્ મણિએ કરી શોભીત છે તે મણિનો વર્ણ ગંધ, સ્પર્શ પુરેનીપરે જાણવો તે પ્રાસાદાવતંસક મધ્યે ચંદ્રોદય અને પદ્મલતા પ્રમુખ છે જાવત્ સામશ્રીક નામે વનસ્પતિ પ્રમુખના ચિત્રામણ છે તે સર્વ સુવર્ણમય છે, નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ઘણોજ સમ મનોહર ભૂમિભાગ તેહને મધ્યદેશ ભાગને વિષે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિમય મણિપીઠીકા છે (ચોતરા રૂપ) તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સીંહાસન છે તે સીંહાસનનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે તે કહે છે સુવર્ણમય તેના પાયાના હેઠના પ્રદેશ છે રૂપામય સીંહાસન છે સુવર્ણમય પાયા છે નાના રત્નમય પાયાના બંધન છે જંબુનદ રત્નમય ગાત્ર છે વજ્ર રત્નમય સંધી પુરીત છે નાના રત્નમય સીંહાસનનું તળીયું છે તે સીંહાસન હસ્તી, મૃગ, વૃષભ, જાવત્ પદ્મલતા પ્રમુખ ચિત્રામે યુક્ત છે ઉત્તમ સાર પ્રધાન મણિ રત્નની પાદપીઠ (પગથીયા) છે તે માથે કોમળ મસૂર નવનીત (માખણ) ની પરે સુકમાળ સીંહના કેશરા સમાન કોમળ એહવે વસ્ત્રે ઢાક્યુ છે તેણે કરી મનોહર છે રત્ને કરી સહીત દેવદુષ્ય વસ્ત્રે કરી ઢાક્યુ છે ભલા સારા રજસ્ત્રાણ ઉપર ઢાંકવાના આચ્છાદન વિશેષ તે જેમને, તથા રાતે વસ્ત્રે તે પાદપીઠ ભલીપરે ઢાક્યા છે શુભ રમણિક છે મૃગચર્મ, રૂઉ, બુર વનસ્પતિ વિશેષ માખણ, અર્ક તુલ તે સમાન કોમળ તેનો સ્પર્શ છે જોવા યોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે સીંહાસન ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વિજય દુષ્ય છે (ચંદ્રવારૂપ તે જાણવા) તે વિજયદુષ્ય શ્વેત સંખ, મચકુંદ, પાણીના બિંદુઆ, અમૃત, સમુદ્રના ફીણ ઇત્યાદિક તે સરખા શ્વેત વર્ણે છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વિજયદુષ્યને મધ્યદેશ ભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વજ્ર રત્નમય આંકડા અંકુશરૂપ છે તે વજ્ર રત્નમય અંકુશને વિષે પ્રત્યેક પ્રત્યેક કુંભ સમાન મોટી મોતીની માળા છે તે કુંભ સમાન મોટી મોતીની માળા પાસે બીજી ચાર પુરનાથી અર્ધ સ્વરૂપે એટલે અર્ધ કુંભ સમાન મોતીની માળાએ કરી સવદીશે ચોફેર પરીક્ષીપ્ત એટલે વીંટ્યા છે તે માળો સુવર્ણના લુંબક છે સુવર્ણ પ્રતરે મંડીત શોભીત છે જાવત્ રહે છે

વળી તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળીક છે તે કહે છે સાથીયો

શ્રીવ૭ પ્રમુખ અધિકાર પુર્વપરે જાણુવો જાવત્ પ્રતપર્ત્તન જાણુવો વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે બે ઓગલે બે બે તોરણુ કહ્યાં છે તે તોરણુ નાના મણિ રત્નમય છે એહનો વર્ણન તેમજ પુર્વપરે આઠ આઠ મંગળીક છે તે ઉપરે છત્રા તી છત્ર છે વળી તે તોરણુ આગળે બે બે પુતળી છે તે જેમ હેઠની પુતળી વખાણી તેમ ઉપ લીપણુ જાણવી વળી તે તોરણુ આગળે બે બે નાગદતા છે તે નાગદતાને મોતીની માળા વળગાડી છે, તેમ તે નાગદતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ અને બાંધી ફુલની માળાના સમુહ જાવત્ રહે છે

વળી તે તોરણુને આગળે બે બે ઘોડાને આનંદે જુગમ છે જાવત્ વૃષભ જુગમ છે તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે એમ પંક્તિ પુર્વપરે જાણવી વાત્તની પંક્તિ મોહ ઉપજાવે તેની ક્રીડાએ કરી તે સ્ત્રી સહીત સાપ છે બે બે પદ્મલતા છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે તોરણુ આગળે બે બે ચોખાના સાથીયા છે તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે તોરણુ આગળે બે બે ચદન કળશ છે એટલે ચદને ચર્ચિત છે તે ચદન ચર્ચિત કળશ ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે તેમજ પુર્વપરે સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે અહો સાધો આયુષ્યવતો! વળી તે તોરણુ આગળે બે બે ભૂગાર કહ્યા છે તે ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે જાવત્ સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે મોટા મોટા માતા હાથીના મુખ સમાન આકાર છે અહો સાધો આયુષ્યવતો!

વળી તે તોરણુ આગળે બે બે આરીસા છે તે આરીસાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે તે કહેછે રાતા સુવર્ણમય આરીસાનો ઘડો છે વૈડૂર્ય રત્નમય ઝાનરાની મુઠ છે વજ્ર રત્નમય હાથો છે અનેક મણિમય ગુંખનાએ શોભીત છે અંક રત્નમય આપ છે રૂપ જોવાનુ ઠામ તે માજવે કરી નિર્મળ આપ છે તેની છાયાએ કરી સર્વ દીશે અનુબંધ સહીત છે ચંદ્ર મંડળ સરખા છે મોટા મોટા અર્ધ કાય સમાન તે આરીસા (તક્તા) કહ્યા છે અહો સાધો આયુષ્યવતો!

વળી તે તોરણુ આગળે બે બે વજ્રની નાભી સમાન થાળ છે તે થાળ નિર્મળ સ્ફટીક સમાન ત્રણ વાર છડયા સાળી મધ્યના તંદુળ મુશળે (સાબેલે) કરી ખાંડ્યા એવે તંદુળે (ચોખે) કરી ભર્યા થકા રહે છે તે ચોખા અને થાળ સર્વ જબુનદ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે મોટા મોટા રથના પૈડા સમાન તે થાળ છે અહો સાધો આયુષ્યવતો!

વળી તે તોરણુને આગળે બે બે પાત્રી કહી છે તે પાત્રી નિર્મળ પાણીએ કરી પ્રતિપૂર્ણ છે અનેક પ્રકારના પંચવર્ણના ફળે કરી પ્રતિપૂર્ણ સમાન રહે છે તે પાત્રી સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે મોટા મોટા ગાયને ખાણ દેવાના સુડલા સમાન તે પાત્રી છે અહો સાધો આયુષ્યવતો!

વળી તે તોરણુને આગળે બે બે સુપ્રતિષ્ટક (ભાજન વિશેષ) છે તે સુપ્રતિષ્ટક અનેક

પ્રકારના ઉપગરણ તેણે કરી ભર્યા છે સમસ્ત ઓષધીએ કરી પ્રતિપૂર્ણ છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણને આગળે બે બે મનોગુલીકા પીઠીકા છે તે પીઠીકાને વિષે ઘણાં સોનામય, રૂપામય પાટીયા છે તે સોના રૂપાના પાટીયાને વિષે ઘણા વજ્રમય નાગદંતા છે તે નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય શીકા છે તે રૂપામય શીકાને વિષે ઘણા વાયરો કરવાના વીંઝણા છે તે વાયરો કરવાના વીંઝણા કૃષ્ણસૂત્રે જાવત્ શ્વેત સૂત્રે ઢાંકયા છે સર્વ વૈડુર્ય રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણને આગળે બે બે આશ્ચર્યકારી રત્નના કરંડીયા છે તે યથા દૃષ્ટાંતે રાજા ચાર દિશીનો ધણી ચક્રવર્તિ તેનો જેવો આશ્ચર્યકારી રત્નકરંડ વૈડુર્યરત્ન ને સ્ફટીક રત્નમય ઉપરલે ઢાંકણે ઢાંકયો છે પોતાની કાન્તિ ત્યાના પ્રદેશ પ્રતે સર્વ દીશે ચોકફેર બે પાસે ઉદ્યોત કરે તપે કાંતિ વધારે તેમ તે પણ આશ્ચર્યકારી રત્નના કરંડીયા છે તેના વૈડુર્યરત્નના ઢાંકણા છે પોતાની કાન્તે તે પ્રદેશપ્રતે સર્વદિસે ચોકફેર દીપાવેછે જાવત્ કાન્તિ વધારે છે

વળી તે તોરણને આગળે બે બે હયકંઠ (તે લોક ભાષાએ ઘોડલા કહીએ) જાવત્ બે બે વૃષભના કંઠને આકારે ટોડલા છે તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે હયકંઠને વિષે જાવત્ વૃષભકંઠને વિષે બે બે ફુલની ચંગેરી વળગાડીછે એમ માળાની ચંગેરી, ગંધની ચંગેરી, ચુર્ણની ચંગેરી, વસ્ત્રની ચંગેરી, આભરણ પ્રમુખની ચંગેરી, સરસવની ચંગેરી, પુંજણીની ચંગેરી, એ સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણ આગળે બે બે ફુલના પુંજ જાવત્ પુંજણીના પુંજ (ઢગના) સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણ આગળે બે બે સીંહાસન છે તે સીંહાસનનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન છે એહનો વર્ણન પુર્વલીપરે જાણવો જાવત્ જોવા યોગ્ય છે પ્રતિરૂપ છે

વળી તે તોરણ આગળે બે બે રૂપામય છત્ર છે તે છત્રનો વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ દંડ છે જાબુનંદ રત્નની કર્ણિકા છે વજ્ર રત્નમય સંધી પુરી છે મોતીની માળાએ ચોકફેર વ્યાપ્ત છે એક હજાર ને આઠ સુવર્ણની સીલાકા (સળી)એ નિપનો છે કુંડીને વિષે ઘાલ્યો શ્રીખંડનો વાસ તેહવો સર્વ રૂતુને વિષે સુરભી શીતળ છાયા છે જાવના ચંદન સમાન આઠ મંગળીકની ભાતે કરી ચીત્રીત છે ચંદ્રમાને આકારે વૃત્ત છે

વળી તે તોરણ આગળે બે બે ચામર છે તે ચામર નાના પ્રકારના મણિ સુવર્ણ તેને રત્ને કરી સહીત નિર્મળ બહુ મુલ્ય સુવર્ણ આશ્ચર્યકારી દંડ છે તેહના શંખ, અંક રત્ન મચકુંદ, પાણીના ફુવારા, અમૃત સમુદ્રના ફીણ ઇલાયંકના પુંજ સમાન શ્વેતવર્ણ સુક્ષ્મ રૂપામય લાંબા વાળ છે તે સર્વ રત્નમય છે [illegible]

વળી તે તોરણ આગળ બે બે ધુગધી તેલના દાબડા, કોઠા દાબડા, સુવાના દાબડા, તગરના દાબડા, હરીયાળા દાબડા, મજુમીતના દાબડા, ગોરગી દાબડા, હીંગળાના દાબડા, ગોચર અંજનના દાબડા તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપછે

વળી તે વિજય દ્વારે દ્વાર એકસો ને આઠ ચક્રો ચીન્હ યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ મગરો ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ ગરૂડો ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ નાગ વાળો ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ પીંછો ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે એકસોને આઠ છત્રો ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ સકુની પખીને ચીન્હે યુક્ત ધ્વજા છે એકસોને આઠ સીંહો ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ વૃષભને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે ને એકસો ને આઠ શ્વેત ચાર દાંતના હસ્તીના ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે ૧૦, એમ એણી રીતે સર્વ મળી વિજયદ્વારે એક હજાર ને એંસી ધ્વજા છે એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે

વળી તે વિજયદ્વારની ભૂમિ કહી છે તે ભૂમિ મધ્યે સમ રમણીક ભૂમિ ભાગ છે જાવત્ મણિનો સ્પર્શ જાણવો તે ભૂમિ ઉપરે ચંદુવા છે પદ્મલતા જાવત્ શ્યામલતા તેણે કરી ભિતિ ચીત્ર ચીતરામ યુક્ત છે જાવત્ સર્વ સુવર્ણમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે ભૂમિના મધ્યદેશ ભાગને વિષે (એટલે પાચમી ભૂમિએ) ત્યાં એક મોટુ સીંહાસન છે તે સીંહાસનનો વર્ણન તે વિજય દુષ્યનો વર્ણન જાણવો ત્યાં અંકુશ તેડો ફુલની માળા પ્રમુખ સર્વ પુરવરે જાણવું

વળી તે સીંહાસનને વાયવ્ય ખુણે, ને ઉત્તર દીશે, ને ઈશાન ખુણે ઈહાં વિજય દેવતાના ચાર હજાર સામાનીક દેવતાના ચાર હજાર ભદ્રાસન છે તે સીંહાસનને પુર્વ દીશે જમણે પાસે ઈહા વિજય દેવતાની ચાર અગ્ર મહીષીના પરીવાર સહીત ચાર ભદ્રાસન છે તે સીંહાસનને અગ્નિખુણે ઈહા વિજય દેવતાની અભ્યંતર પરખદાના આઠ હજાર દેવતાના આઠ હજાર ભદ્રાસન છે તે સીંહાસનને દક્ષિણ દીશે વિજય દેવતાની મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતાના દશ હજાર ભદ્રાસન છે તે મુળ સીંહાસનથી નૈરૂત્ય ખુણે ઈહા વિજય દેવતાની બાહીરની પરખદાના બાર હજાર દેવતાના બાર હજાર ભદ્રાસન છે તે મૂળ સીંહાસનથી પશ્ચિમ દીશે ઈહા વિજય દેવતાના સાત કટકના ધણીના સાત ભદ્રાસન છે તે મૂળ સીંહાસનથી પુર્વ દીશે, દક્ષિણ દીશે પશ્ચિમ દીશે ને ઉત્તર દીશે ઈહા વીજય દેવતાના સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતાના સોળ હજાર ભદ્રાસન છે તે વીવરીને અનુક્રમે કહેછે પુર્વ દીશે ચાર હજાર ભદ્રાસન, એમ દક્ષણે, પશ્ચિમે, જાવત ઉત્તરે ચાર હજાર ભદ્રાસન છે અનશેષ આઠ ભૂમિપ્રતે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસન કહ્યા છે

વળી તે વિજયદ્વારનો ઉપરલો ભાગ (એટલે પોળ ઉપર) સોળ પ્રકારને રત્ને કરી તે શોભીત છે તે કહે છે રત્નકરત્નાદિ ૧ વજ્ર ૨, વૈડુર્ય ૩, લોહીતાક્ષ ૪, મસારગલ્લ ૫ હંસગર્ભ , પુલક ૭, સોગંધીક ૮, જ્યોતિરસ ૯ અંક ૧૦, અંજન ૧૧, રજત

૧૨, જાતિરૂપ ૧૩, અજન પુનક, ૧૪, સ્ફટીક ૧૫, રીષ્ટ ૧૬, એ સોળ પ્રકારને રત્ને કરી સોભીત છે વળી વિજયદ્વાર ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મગળીક છે તે કહે છે સાથીયો ૧, શ્રીવછ ૨, જાવત્ આદશ ૮, એ સર્વે મણિ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી વિજયદ્વારને ઉપરે ઘણા કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા જાવત્ સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી વિજયદ્વારને ઉપરે ઘણા છત્રાતી છત્ર પ્રમુખ સર્વે તેમજ પૂર્વ પરે જાણવા એમ કહ્યેથકે હવે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્યે અર્થ વિજયદ્વાર એહવુ નામ કહોછો ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વિજયદ્વારે વિજયનામે દેવતા મહર્ધિક મોટા કાન્તિનો ધણી જાવત્ મહાનુભાવનો ધણી પલ્યોપમને આઉખે વસે છે તે ત્યા ચાર હજાર સામાનીક દેવતા, ચાર અગ્રમહીષી (દેવાગના) પરીવાર સહીત, ત્રણ પરખદા, સાત કટક, (તે ગધર્વ ૧, નટ ૨, હય ૩, ગય ૪, રથ ૫, મહીષ ૬, પાયદળ ૭, એ સાત અણીકા) સાત કટકના ધણી, સોળ હજાર આત્મ રક્ષક દેવતા પ્રમુખ વિજયદ્વારને વિષે, વિજય રાજ્યધાનીએ બીજા પણ ઘણા વિજય રાજધાનીના રહેનાર દેવતા ને દેવાગના પ્રમુખ તેના ઠાકુરપણે જાવત્ દેવતા સબધીયા ભોગ ભોગવતોથકો વીચરે છે તે અર્થ હે ગૌતમ વિજયનામે દ્વાર એમ કહીએ છીએ વળી નિશ્ચયે હે ગૌતમ વિજયદ્વારનુ સાસ્વતુ નામ છે પણ એ વિજયદ્વારનું નામ કેણેઇ દીધુ નથી, કોઇ નામ દેતુ પણ નથી ને તેમ કોઇ નામ દેસે પણ નહીં એ સાસ્વતુ નામ છે જાવત્ અવસ્થીત છે એ વિજયનામે દ્વાર નિત્ય છે

૫૯ વિજયદેવતાની વિજય નામે રાજ્યધાનીનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વિજય નામા દેવતાની વિજયનામા રાજ્યધાની કયા છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વિજયદ્વારને પુર્વદીશે ત્રીછા અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર મુકીને જઇએ ત્યા બીજો જબુદ્વીપનામા દ્વીપ આવે તે મધ્યે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા વિજયદેવતાની વિજય નામે રાજ્યધાની છે તે બાર હજાર જોજન લાબપણે, પહોળપણે છે ને સાડત્રીશ હજાર નવસે જોજન કાઇક વિશેષાધિક પરિધિપણે ફરતી છે તે રાજ્યધાની એક પ્રાકારે (ગઢે) કરી સર્વદીશે ચોફેર વીટી છે તે પ્રાકાર (ગઢ) સાડત્રીશ જોજન ને અર્ધ જોજન (સાડી સાડત્રીશ જોજન) ઉચો ઉચપણે છે મૂળમા સાડા બાર જોજન (પાઇએ) પોહોળો છે, મધ્યે સવા ૭ જોજન પોહોળો છે, ને ઉપરે ત્રણ જોજન ને અર્ધ ગાઉ પોહોળપણે છે મૂળમા વિસ્તારપણે છે, મધ્યે સાકડો છે ને ઉપરે પાતળો છે વળી બાહીરે ગોળ છે ને અદર ચોખુણો છે ગાયના પુછને સસ્થાને સસ્થીત છે સર્વ સુવર્ણમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ગઢને નાના પ્રકારના પચ વર્ણના કોસીસા તેણે કરી સોભીત છે, તે કહે છે કૃષ્ણ જાવત્ સુક્લ વર્ણ પર્યંત કોસીસા છે ને કોસીસા અર્ધ ગાઉ લાબપણે છે, પાચસે ધનુષ પોહોળપણે છે ને દેશે ઉણુ અર્ધ ગાઉ ઉચા ઉચપણે છે તે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વિજય રાજ્યધાનીએ એકકો દીસે સનારો સનામો દ્વાર (પ્રોળ) છે એમ અનતે તિર્થંકરે કહ્યુ છે તે દ્વાર સા ા બાસઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, સવા એકત્રીશ જોજન પહોળપણે છે ને સવા એકત્રીસ જોજન પ્રવેશે લાંબપણે છે શ્વેત છે ઉત્તમ સુવર્ણમય શીખર છે હાથી, મૃગ ઇત્યાદિક પુરપરે જેવો વિજયદ્વાર વર્ણ વ્યો તેવો જાણવો જાવત્ તે દ્વાર મધ્યે સુવર્ણમય વેળુ પાથરી છે શુભ સ્પર્શ છે, સશ્રીક છે સરુપ જોવા જોગ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે દ્વારને બે પાસે બે ઓટલે બે બે ચંદન ચર્ચિત કળશની પરીપાટી કહી છે ઇત્યાદિક સર્વે તેમજ પુર્વપરે જાણવુ જાવત્ વનમાળા પર્યંત અધિકાર જાણવો

વળી તે દ્વારને બે પાસે બે ઓટલાની વળી બે બે ચોખુણા ઓટલા છે તે ઓટલા સવા એકત્રીશ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને પનર જોજન ને અઢી કોસ છે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

ચોખુણા ઓટલાને ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે પ્રાસાદાવતંસક ન ઉંચા ઉંચપણે છે પનર જોજન ને અઢી કોસ લાંબપણે, પોહોળ વ પુરવીપરે જાણવો અંજનના દાનડા પ્રમુખ જાવત્ એટલો ય રાજધાનીના દ્વારનો એ અધિકાર જાણવો

કેક દ્વારે એકસો આઠ ચક્રાંકિત ચિહ્ને ધ્વજા છે જાવત્ યુક્ત ધ્વજા છે ૧૦ એણી રીતે સરવાળે વિજય ધ્વજા છે એમ અનતે તિર્થંકરે કહ્યુ છે

...નર સતર ભૂમિ છે તે ભૂમિએ ... મે યુક્ત છે તે ભૂમિના મધ્ય ...ણા છે તે સીંહાસનનો ... વર્ણન કહ્યો તેમ ... ઉપરલો ભાગ ... એમ સર

કરે છે, પુરવા ભવના પુર્વના ઉત્તમ આચરણ ઉત્તમ કૃત સભકૃત કર્મ તેહના કલ્યાણ કારી ફળ વૃત્તિ વિશેષ ભોગવતાયકા વિચરે છે

વળી તે વાખડના મધ્ય દેશ ભાગને વિષે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક સાડા બાસઠ જોજન ઊંચા ઊંચપણે છે, સવા એકત્રીસ જોજન લાંબા,

તેણે કરી જાજ્વલમાન
કહ્યા છે તે પ્રાસાદ મધ્યે
વતંસકને મધ્ય દેશ ભાગે
ચાર સહીત જાણવા
છે છત્રાતિછત્ર છે ત્યા
નામા દેવતા ૧, સપ્તવર્ણ
ત્યા તે દેવતા પોતપોતાને
નીક દેવતામા, પોતપોતાની
દેવતામા ઠકુરાઇ કરતા

ભુમિ ભાગ કહ્યો છે જાવત્
છે (એટલે ત્યા તૃણાદિક
વત્ વિચરે છે

ભાગને વિષે ઇહાં એક મોટો
પણે છે, ને ત્રણ હજાર,
ને અધ કોસ જાડપણે
છે તે ચોતરો એક પદ્મવર
પદ્મવર વેદિકાનો વર્ણન

ગ્ર છે, ને ચોતરા સમાન
રીયા છે તે વર્ણવવા જોગ્ય
નિછત્ર છે

દેશ ભાગે ઇહા એક મોટો
ન ઉંચો ઉંચપણે છે, સવા
ગવનબતો ન હોયાં એવો
ટાય॥ એમ પુર્વ પરે તેમજ
ન ભાગ છે જાવત્ મણિનો
ભૂમિ ભાગને વિષે બહુ મધ્ય

દેશ ભાગને વિષે હવા એક મણિમય પીઠીકા (ચોતરો) છે તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબી, પહોળી છે, ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે સર્વ રત્નમય છે, નિર્મળ છે, સુંવાળા છે, તે મણિપીઠીકાને ઉપરે એક મોટું સિંહાસન છે એમ સિંહાસનનો વર્ણ પરીવાર સહીત જાણવો તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા છે, છત્રાતિ છત્ર છે વળી તે મૂળ પ્રાસાદાવતંસક પાસે બીજા ચાર મૂળ પ્રાસાદથી અર્ધ ઉંચપણે પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોફેર વ્યાપ્ત છે તે ચાર પ્રાસાદાવતંસક સાડા એકત્રીસ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે સાડા પનર જોજન ને અર્ધ ગાઉ લાંબા, પોહળા છે તેણે કરી દિપમાન છે તેમજ પુરવરે તે પ્રાસાદાવતંસકને મધ્યે ઘણું સમ રમણિક ભુમિ ભાગ છે ચંદ્રોદય રમણીક છે તે મધ્યે બહુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ મધ્યે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સિંહાસન કહ્યા છે તે વર્ણ કરવા જોગ છે તેનો પરીવાર સહીત ભદ્રાસન છે ત્યાં તે પ્રાસાદ ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા પ્રમુખ છત્રાતિછત્ર છે વળી તે ચાર પ્રાસાદાવતંસકને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે બીજા વળી ચાર ચાર અર્ધ ઉંચા તે મૂળ પ્રાસાદથી ચોથે ભાગે ઉંચા એહવે પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોફેર વ્યાપ્ત છે તે સોળે પ્રાસાદાવતંસક સાડા પનર જોજન ને અર્ધ ગાઉ ઉંચા ઉંચપણે છે દેસે ઉણા આઠ જોજન લાંબા પહોળા છે અભ્યુદગત જાવત તેમજ પૂર્વ પરે જાણવા તે પ્રાસાદાવતંસક માંહી ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે ત્યાં ચંદુવા પ્રમુખનો વર્ણન પુર્વ પરે જાણવો ત્યાં ઘણુંજ સમ મનોહર ભૂમિ ભાગને વિષે મધ્ય દેશ ભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્માસન કહ્યા છે તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા પ્રમુખ છત્રાતિછત્ર છે વળી તે સોળ પ્રાસાદાવતંસકે બીજા ચાર ચાર પ્રાસાદ અર્ધ પ્રમાણે ઉંચા તે બીજા પ્રાસાદથી આઠમે ભાગે ઉંચા એવા ચાર ચાર પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોફેર વ્યાપ્ત છે તે ચોસઠે પ્રાસાદાવતંસક દેસેઉણા આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે દેસે ઉણા ચાર જોજન લાંબા, પહોળા છે અભ્યુદગત, ભૂમિ ભાગ છે બહુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે, ત્યાં ચંદ્રોદયનો વર્ણન જાણવો તે પદ્મ લતા પ્રમુખના ચિત્રામ સહીત જાણવો તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા છે, છત્રાતિછત્ર છે (એ પ્રકારે સર્વ મળીને પંચાશી પ્રાસાદ થાય તે એમ જે મુળ મધ્યનો ૧ એક પ્રાસાદ તે કેડે ચાર તે એકેકા કેડે વળી ચાર ચાર ત્યારે સોળ થાય વળી તે એકેકા કેડે ચાર ચાર ત્યારે ચોસઠ થાય એટલે ચોસઠ ને સોળ મેળતા એંશી તેમાં વળી પુરના ચાર મેળતા ચોરાશી ને એક મૂળ પ્રાસાદ મેળતા એ પ્રકારે પંચાશી પ્રાસાદ થાય છે)

વળી તે મૂળ પ્રાસાદાવતંસકથી ઇશાન ખૂણે ઇહાં વિજય દેવતાની સુધર્મા નામે સભા કહી છે તે સભા સાડા બાર જોજન લાંબપણે છે, સવા ૭ જોજન પોહોળપણે છે ને નવ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે અનેક થાંભા શત (સેંકડો) તેણે કરી સહીત છે અતિ ઉંચા થંભ ઉપરે રૂડી પરે ખોધી વજ્ર રત્નમય ઉપરની કુંભી છે ત્યાં પ્રધાન રચીત તોરણ ને પૂતળી છે સુબંધ મનોજ્ઞ સસ્થાને સસ્થીત છે ઉત્તમ વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ થંભ છે ઇહાં નાના પ્રકારના રત્ન, સુવર્ણ મણિ પ્રમુખે સહીત નિર્મળ વિસ્તાર

પણે અસત ઉત્તમ નિરક આશ્ચર્યભરી મોહર એહવો કુત્રિમ તળ તે ધ તી તળ છે હાથી, મૃગ, વૃષભ, અશ્વ, મનુષ્ય, મગરમચ્છ, પખી, વ્યાળ (સર્પ) કિંનરનામા વ્યતર દેવ, ગેડા, ચમરીગાય, વનહસ્તી, પદ્મલતા, વ ાનતા પ્રમુખ ઇત્યાદિક આકારે કરી ચિત્રીત મોહર છે થભો વિષે વજ્રનની કુબી છે તેણે કરી મનોહર છે સા વિધ્યા ધરના જુગળના ચિતામણુ છે સૂર્યના હજારો કીણ તે થકી પણ અધીક તેજ છે હજારો ગમે રૂપે કરી સહીત છે તેણે કરી દેદિપમાન છે વિશેષે દેદિપમાન છે ચક્ષુને પણ જેના જોગ્ય છે શુભ સુખભરી સ્પર્શ છે મનોહર રૂપ છે સુવર્ણ, મણિ ને રત્નમય તે સભાના શીખર છે ના॥ પ્રકારની પચરંગી ધટાને ધ્વજા તેને કરી શોભાએ સમીણુ તે સભા છે અગ્ર શિખર ધોળા મરિચિ જે કીણુ તેના સમુહને મુક્તો તથા ગોશીર્ષ ચદન તથા સરસ રક્તચદન તથા દર્દર તેના પચાગુલીયે હાથના થાપા દીધા છે ચદનના કળશ જેને વિષે તથા ચદનના ઘડા તેણે ભલી રીતે કીધા જે તોરણ તે પ્રતિદ્વાર બારણાના દેશો ભાગ વિષે છે જેને તથા હેઠળ ઉપર ભૂમિ ભાગને લગતો વિસ્તારવત લાંબો પસાર્યો છે પુષ્પમાળાનો સમુહ તેો જે ઉપચાર તેણે સહિત છે તથા કાળાગુરૂ પ્રધાન જે કદરૂ પ્રમુખ તથા તુરુષ્ક એહવો જે ધૂપ તેણે મહમહાટ કરતો જે ગધ તેણે મનોહર છે તથા ગધ-વૃત્તિ છે ભુમિ ઇહા અપસરાો સમુદાય તેણે સમોહે કરી સહીત છે દેવતાના વાજીત્ર મૃદગાદિક તેહો સ્વરે કરી સહીત છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે, તે સૌધર્મિ સભાએ ત્રણ દીસે ત્રણ દ્વાર છ તેમા એક પુર્વ દિશે, ૧ દક્ષણ દિશે ૨ ને ઉત્તર દિશે ૩ છ તે દ્વાર પ્રત્યેક પ્રત્યેકે બે જોજન ઉચા ઉચપણે છે એક જોજન પહોળ પણે છે તેટલાજ પ્રવેશે છે (એટલે ભીતિનું જાડપણ જાણવું) તે દ્વાર માથે શ્વેત ઉત્તમ સુવર્ણના શીખર છે જાવત્ વનમાળા પર્યંત દ્વારનુ વર્ણન પૂર્વપરે જાણવુ

વળી તે દ્વારને આગળે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મુખ મડપ છે તે દ્વાર મુખ મડપ સાડા બાર જોજન લાબપણે છે સાડા છ જોજન પોહોળપણે છે અને કાઇક બે જોજન ઝાઝેરા ઉચા ઉચપણે છે તે મુખ મડપ અનેક સત થભે કરી સહીત છે જાવત્ સા ચદ્રોદય ને ભુમિ ભાગનો વર્ણન પૂર્વપરે જાણવો તે મુખ માડવા ઉપરે પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે આઠ આઠ મગળીક છે તે કહે છે સાથીઓ ૧, જાવત્ મચ્છ જુગમ ૮ વળી તે મુખ માડવા આગળે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રેક્ષાઘર માડવા છે તે પ્રેક્ષાઘર માડવા સાડા બાર જોજન લાબપણે છે જાવત્ બે જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે જાવત્ મણિ પ્રમુખનો સ્પર્શ પૂર્વપરે જાણવો વળી તે પ્રેક્ષાઘર માડવાના મધ્યદેશ ભાગને વિષે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચોખુણા ચોતરા કહ્યા છે તે ચોખુણા ચોતરાો મધ્ય દેશ ભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠિકા કહી છે તે મણિપીઠિકા એક જોજન લાબી પહોળી છે ો અર્ધ જોજન જાડપણે છે તે મણિપીઠિકા સર્વ મણિમય છે વળી તે મણિપાઠિકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સીંહાસન કહ્યાં છે તે સીંહાસનનો વર્ણન પૂર્વપરે જાણવો જાવત્ ફુલની માળા પર્યંત પરીવાર સહીત જાણવો તે પ્રેક્ષાઘર માડવા ઉપરે આ આઠ મગળીક છે, ધ્વજા છે તે ઉપર છત્રાતિછત્ર છે

વળી તે પ્રેક્ષાઘર માં..ા આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠિકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપર પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યથુભા કહ્યાછે તે ચૈત્યથુભા બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાઇક ઝાઝેરા બે જોજન ઉંચા ઉચપણે છે શ્વેત છે તે શંખ, અંકરત્ન, મચકુંદના ફુલ, પાણીના ફુવારા, સમુદ્રા ફીણ તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણે છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે ચૈત્યથુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે જાવત્ છત્રાતિ છત્ર છે

વળી તે ચૈત્યથુભને ચાર દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠકા કહી છે તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે પર્યંકાસને બેઠી છે શુભ સાહમી બેઠી છે તેહના નામ કહેછે પુર્વ દીસે રૂષભ ૧, દક્ષણ દીસે વર્ધમાન ૨ પશ્ચિમ દીસે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીસે વારીસેન ૪

વળી તે ચૈત્યથુભને આગળે ત્રણ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને એક જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે સુકમાળ છે ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, કદમ રહીત છે, રજ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાછે તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભુમિ મધ્યે ઉંડા છે બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, ૭ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય દેશ ભાગને વિષે અર્ધ જોજન જાડી છે, કાઇક ઝાઝેરા આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યા છે તે ચૈત્યવૃક્ષનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે વજ્રરત્નમય મુળ છે રૂપામય સુપ્રતિષ્ઠિત શાખા છે અરીષ્ટ રત્નમય વિસ્તિર્ણ કંદ છે વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે ઉત્તમ પ્રધાન સુવર્ણમય મુળથી વિસ્તર્ણ શાખા છે નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા ને પ્રતિશાખા છે વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે સુવર્ણમય પાનનાં બીટ છે જંબુનદ રત્નમય રાતે વર્ણ મૃદુ (કોમળ) મનોજ્ઞ સુકમાળ ટીસી પહ્લવ છે ઉત્તમ પ્રધાન શોભતા અંકુરા છે આશ્ચર્યકારી નાના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ ને ફળ તેણેકરી તે વૃક્ષની શાખા નમી છે છાયા સુમ્ત છે કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે અમૃત રસ સમાન સરસ તે વૃક્ષના ફળ છે અધીકપણે નયન ને મન તેહને સુખના ઉપજાવનાર છે જોવા જોગ્ય છે દેખવા જોગ છે મનોહર છે પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ બીજા ઘણા તીલકવૃક્ષ, લવકવૃક્ષ, છત્રોપગવૃક્ષ સરીખવૃક્ષ, સદા સદાદિપ્તવૃક્ષ દધિવર્ણવૃક્ષ, લોદ્રવૃક્ષ, ધવવૃક્ષ, ચંદનવૃક્ષ, નીપવૃક્ષ, કુટજવૃક્ષ, કદંબવૃક્ષ, ફણસવૃક્ષ તાડવૃક્ષ તમાલવૃક્ષ પ્રીયાળવૃક્ષ પ્રીયંગુવૃક્ષ પારાપતનામાવૃક્ષ, રાજવૃક્ષ રાવણ નંદીવૃક્ષ, પ્રમુખે સર્વ દીસે ચોમેર વિંટાણા છે, વ્યાપ્ત છે ને તિલકવૃક્ષ, જાવત્ નંદીવૃક્ષ,

મૂળરત છે, કદવત છે જાવત્ સુરૂપ રમણીક છે વળી તે તિલકરક્ષ, જાવત્ નદીરૃક્ષ, બીજી ઘણી પદ્મ લતાએ કરી જાવત્ સામ લતાએ કરી સર્વ દીસે ચોફેર વ્યાસ છે, વિગણા છે તે પદ્મલતા જાવત્ શ્યામલતા નિત્યે ફળી, ફુલીથકી જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે ચૈત્યવૃક્ષ ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા છે છત્રા તિ છત્ર છે

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે તે મણિમય પીઠીકા તે ચોતરા એક જોજન લાબપણે, પોહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મહેદ્રધ્વજ છે તે મહેદ્રધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે અધ ગાઉ જાડપણે છે વજ્ર રત્નમય વૃત્ત નિવડ મોહન સરસ્થાને સરસ્થીત ભલે પ્રકારે લષ્ટ, ઘૃષ્ટ, મૃષ્ટ સરસ્થીત વિસીષ્ટ મનોહર છે વળી તે મહેદ્રધ્વજ અનેક ઉત્તમ પંચવર્ણિ લઘુ ધ્વજા હજારોગમે તેણે કરી સહીત છે તે મહેદ્રધ્વજ વળી મનોહર છે વાયે કરી ઉડતી વિજય ને વિજ્યતી નામે ધ્વજા ને છત્રા તિ છત્ર તેણે કરી સહીત છે ઉંચા આકાશપ્રતે ઉળધના તેહના શીખર છે તે મહેદ્રધ્વજ જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે મહેદ્રધ્વજને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે

વળી તે મહેદ્રધ્વજને આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ નંદા પુષ્કરણી (વાવ) છે તે નંદા પુષ્કરણી સાડાબાર જોજન લાબી છે સવા છ જોજન પહોળી છે ને દશ જોજન ઉંડી છે નિર્મળ છે સુકુમાળ છે તે પુષ્પકરણીનો વરણ પુરવરે જાણવો વળી તે પુષ્પકરણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વેદિકા સહીત છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડ સહીત છે તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખડનો વર્ણન પૂર્વપરે જાણવો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે નંદા પુષ્પકરણીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક ત્રણ દીશે ત્રણ ત્રણ પગથીયા છે તે પગથીયાનો વર્ણન ને તોરણનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો જાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે

વળી તે સુધર્મા સભાએ છ હજાર મનોહર ચોખુણા ઓટલા છે તે કહે છે પુર્વ દીશે બે હજાર, પશ્ચિમ દિશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર ને ઉત્તર દીશે એક હજાર તે ઓટલાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયા છે તે સુવર્ણ રૂપામય પાટીયાને વિષે ઘણા વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી ફુલની માળાના સમુદાય છે જાવત્ શ્વેત સુત્રે બાંધી ફુલની માળાના સમુહ છે તે માળાને રાતા સુવર્ણના ઝુમકા છે જાવત્ સા રહે છે

વળી તે સુધર્માસભાએ છ હજાર ગોમાનસીકા સજ્યારૂપ સ્થાનક લાંબા ઓટલા કહ્યા છે તે કહે છે પૂર્વદીશે બે હજાર પશ્ચિમ દીશે બે હજાર દક્ષણ દીશે એક હજાર, ને ઉત્તર દીશે એક હજાર તે ગોમાનસીમને વિષે ઘણાં સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં કહ્યાં છે જાવત્ તે વજ્રમય રતના નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે તે રૂપામય સીકાને વિષે ઘણી વૈડુર્ય રત્નમય ધુપઘડી છે તે ધુપઘડી કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂક પ્રમુખે કરી સહીત છે જાવત્ નાશીકા ને મન તેહને સુખનો ઉપજાવણહાર ગંધ એહવે ગંધે કરી

સર્વેઠીગે ચોકફેર પુતળી થકી પુતળી થકી ગ્રહે છે વળી તે સુધર્મા સભાની વિરે મધ્યે ઘણુંક સમ મનોહર ભૂમિભાગ છે યાવત્ મણિ પ્રમુખના સ્પર્શ પર્યંત જાણવા. વહુસા, પર્વતના પ્રમુખ બીજી નાનામય પુષ્પ છે, યાવત્ ગંધ ગુણમય છે, નિર્માણ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે બહુ સમ રમણીક ભૂમિભાગને વિષે ઘણા મધ્યદેશ ભાગે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પહોળી છે ને એક જોજન જાડ પણે છે, સર્વ મણિમય છે તે મણિપીઠીકા ઉપર ઇહાં માણવક નામે ચૈત્યથંભ છે તે માણવક ચૈત્યથંભ સાડા સાત જોજન ઉંચો ઉચપણે છે અર્ધકોશ ભૂમિમાંહે ઉંડો છે ને અર્ધકોશ પીહોળપણે છે તે ચૈત્યથંભે છ હાંસ છ ખુણા છે ને છ ભાગ છે ગોળાકાર છે વજ્ર રત્નમય યાવત્ પુષ્પ સંસ્થાન છે જેમ મહેંદ્રધ્વજ વર્ણવ્યો તેમ વર્ણવ જાણવો યાવત્ જોવા જોગ છે પ્રતિરૂપ છે વળી તે માણવક ચૈત્યથંભ ઉપરે છ કોશ જઇએ એટલે હેઠ જોજન જઇએ અને હેઠે પણ છ કોશ કાઢીએ એટલે હેઠ જોજન છાંડીએ ત્યાં મધ્યે સાડા ચાર જોજનમાં ઘણા સુવર્ણમય, રૂપમય ફલગ પાટીયાં છે તે સુવર્ણમય, રૂપામય પાટીયાં વિષે ઘણા વજ્રમય નાગદંત છે તે વજ્રમય નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય શીકા છે ને ઘણાં રૂપામય શીકાને વિષે ઘણા વજ્રરત્નમય ગોળ દાબડા છે તે વજ્રરત્નમય દાબડાને વિષે ઘણી જીનદાઢા છે (તે દાઢારૂપે શાશ્વતી પુદ્ગળરૂપ જાણવી પણ તિર્થંકરની દાઢા નથી) તેણે કરી સન્નિહિત થકી રહે છે તે દાઢા વિજય દેવતાને ને બીજા પણ ઘણા વ્યંતરીક દેવતા ને દેવીઓને અર્ચવા જોગ છે વાંદવા જોગ છે પુજવા જોગ છે, ચંદનાદિકે, વસ્ત્રાદિકે સત્કારવા જોગ છે સન્માન બહુમાન દેવા જોગ છે કલ્યાણકારી, મંગળકારી દેવ સંબંધી ચૈત્યનીપરે સેવા કરવા જોગ છે (જેમ દેહલોકે ઇહલોકના અર્થી અન્ય દેવતા પ્રમુખની સેવા કરે છે તેમ દેવતા પણ તે દાઢાની સેવા કેવળ સંસાર નિમિત્તે કરે છે એ જીત વેહેવાર છે એના પુજવાવાળા ભવ્ય, અભવ્ય, સમકિતિ મિથ્યાતિ બધા દેવતા છે વળી કહ્યું છે જે તે જીનદાઢા વિજયદેવતા ને બીજા વ્યંતરીક દેવતા દેવીઓને પુજવા જોગ છે વગેરે બોલ કહ્યા પણ જે દાઢા પુજે કેવળી પરૂપ્યો ધર્મ હોય તો સાધુ સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, સમદ્રષ્ટિને પુજવા જોગ છે વગેરે એ બોલ કહેત તો તે તો નથી વળી બીજા ઘણા સિદ્ધાંતોના ન્યાયથી તે દાઢાનું પુજવું જીત વહેવારે છે પણ તેમાં ધર્મ નથી, કેમકે **धम्मोवसयं१ जिणपडिमा२ अने जिणदाढा३** એ ત્રણે એક પાતે છે) વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભ તે ઉપર આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા છે છત્રાતિ છત્ર છે ૩

વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભને પુર્વ દીશે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પોહોળી છે, ને એક જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહાં એક મોટું સીંહાસન છે ને સીંહાસનનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો

વળી તે માણવક ચૈત્યથંભને પશ્ચિમ દીસે ઇહા એક મોટી મણિપીઠિકા છે તે મણિપીઠિકા એક જોજન લાંબી પોહેળી છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે મણિપીઠિકા ઉપરે ઇહા એક મોટી દેવસજ્યા છે તે દેવસજ્યાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે નાના મણિમય ઢોલીયા હેઠે પાયાના પડવાયા છે ને સુવર્ણના પાયા છે નાના મણિમય પાયાના મસ્તક છે જબુનદ રત્નમય તેની ઈસ ને ઉપળા છે તેની વજ્ર રત્નમય સધી પુરી છે તે ઢોલીયા મધ્યે નાના રત્ન મણિમય પાટી ભરી છે રૂપામય તળાઇ છે લોહીતક્ષ રત્નમય ઓસીકા છે સુવર્ણમય ગાલમસુરીયા છે બે પાસે બે ઓસીકા છે તે મસ્તક ને પાગથીએ છે બે પાસે ઉંચી છે મસ્તક ને પાગથે પાસે મધ્યે ગંભીર ઉંડીછે ત્યા બે ગાલમસુરીયા છે ગંગા નદીના જે તટ તેહની વેળુ તેહનીપરે શુકમાળ નમતી સજ્યા છે તે સજ્યા રૂડુ નીપાવ્યુ દેવ દુ'ષ વસ્ત્ર તેણે કરી ઢાકી છે ભલા રચ્યા છે રજત્રાણરૂપ જ્યા વસ્ત્ર તેણે કરી સહીત રાતે વસ્ત્રે કરી તે ઢોલીયો પાયા લગે ઢાક્યો છે મનોહર છે જેહવુ મૃગચર્મરૂ, બુર, (વનસ્પતિ વિશેષ) માખણ, અકતુલ ઇત્યાદિકના સરખો સ્પર્શ છે જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે દેવસજ્યાને ઇશાનખુણે ઇહા એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબી પોહોળી છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે જાવત્ નિર્મળ છે પ્રતિરૂપ છે તે મણિપીઠીકા ઉપરે એક પુર્વલા મહેંદ્ર ધ્વજની અપેક્ષાએ લઘુ એહવો મહેંદ્ર ધ્વજ કહ્યો છે તે મહેંદ્ર ધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉચો ઉચપણે છે ને અર્ધ કોશ પોહોળપણે છે વૈડુર્ય રત્નમય છે વ્રત લષ્ટ સસ્થીત છે તેમજ પુર્વલીપરે જાવત્ આઠ આઠ મંગળીક ધ્વજા ને છત્રા તી છત્ર સહીત છે,

વળી તે લઘુ મહેંદ્ર ધ્વજને પશ્ચિમદીસે વિજય દેવતાનો ચોપાળ નામે હથીયારનો ભંડાર કહ્યો છે ત્યા વિજય નામે દેવતાના ભોગળ, રત્ન પ્રમુખ ઘણા શસ્ત્ર રત્ન થાપ્યા થકા રહે છે તે શસ્ત્ર નિર્મળ છે કાટ રહિત છે, તેજવત છે તે શસ્ત્રની તીખી ધાર છે જોવા જોગ્ય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે સુધર્મા સભા ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મંગળિક, ધ્વજા ને છત્રા તી છત્ર છે

વળી તે સુધર્મા સભાથી ઇશાન ખુણે ત્યા એક મોટુ સીધ્યાયતન કહ્યુ છે તે સીદ્ધાયતન સાડા બાર જોજન લાબપણે છે, સવા ૭ જોજન પહોળપણે છે ને નવ જોજન ઉંચુ ઉંચપણે છે જાવત્ ગોમાણસીય તે લઘુ લાબા ઓટના ત્યા લગે અધિકાર જેમ સુધર્મા સભાએ વખાણ્યો તેમજ નિર્વિશેષપણે સીદ્ધાયતન પુર્વલી પરે કહેવુ વળી જેમ દ્વારના મુખ મંડપ ને પ્રેક્ષા ઘરના મંડપ ધ્વજા, થુભ, ચૈત્ય વૃક્ષ મહેંદ્ર ધ્વજ, નદા પુષ્પકરણી વાવ પ્રમુખ ઇત્યાદિકનુ પ્રમાણ સુધર્મા સભાના અધિકારથી જાણવુ વળી મનોગુલીકા તે ચોખુણા લઘુ ઓટલા ને ધુપઘડી પ્રમુખનો માન પુર્વલી પરે જાણવો. તેમજ વળી ધરની તળ અને ચદ્રુવા પ્રમુખ તેહનો સ્પર્શ પુર્વની પરે જાણવો વળી તે

સીદ્ધાયતન। તેહને મધ્ય દેશ ભાગે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા છે તે બે જોજન લાંબી, પહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે નિર્મળ છે તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહાં એક દેવછંદો છે તે બે જોજન લાંબો પહોળો છે ને કાંઇક અધિક બે જોજન ઊંચો ઉંચપણે છે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે તે દેવછંદે એક સો ને આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે એહવા પ્રતીમા થાપી રહે છે તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાનો એહવો સ્વરૂપે કહ્યો વર્ણન કર્યા છે તે કહે છે રાતા સુવર્ણના હાથ ના ને પગના તળીયા છે અંક રત્નમય નખ છે તે મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની રેખા છે સુવર્ણમય પુરણ આંગળાં ને આંગુઠા છે સુવર્ણમય જંઘા છે સુવર્ણમય ઢીંચણ છે સુવર્ણમય સાથળ છે સુવર્ણમય શરીર છે રત્ન સુવર્ણમય નાભી છે અરીષ્ટ રત્નમય શરીરની રોમરાય છે તપનીય સુવર્ણમય છે ચુચક રહેતા સ્તનના અગ્ર ભાગ તે જેના રાતા સુવર્ણમય હૃદય છે કનકમય ભુજા છે સુવર્ણમય પાસાં છે સુવર્ણમય ગ્રીવા (ડોક) છે અરીષ્ટ રત્નમય દાઢી (મુછ) છે પ્રવાળામય હોઠ છે સ્ફટીક રત્નમય દાંત છે રાતા સુવર્ણમય જીભ ને તાળુ છે સુવર્ણમય નાસીકા છે ને મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની પ્રતિસેક રેખારૂપ કાન્તિવંત છે અંકરત્નમય આંખ છે ને આંખ મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની રેખા છે પુલક રત્નમય કીકી છે અરીષ્ટ રત્નમય ભાંપણ છે અરીષ્ટ રત્નમય પાંપણ છે, અરીષ્ટ રત્નમય ભાંપણ (ભમર) છે, સુવર્ણમય ગાલ છે સુવર્ણમય કાન છે, સુવર્ણમય નિલાડ (કપાળ) પટ છે વજ્રરત્નમય મસ્તક છે રાતા સુવર્ણમય કેશ ભૂમિ તે મસ્તકની ચામડી છે અરીષ્ટ રત્નમય મસ્તકના કેશ છે વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને પુંઠે પ્રત્યેક પ્રત્યેક છત્રધારકની પ્રતિમા કહી છે તે છત્રધારકની પ્રતિમા સમુદ્રના ફીણ સમાન, રૂપા સમાન મચકુંદ ફુલ તથા ચંદ્ર સમાન શ્વેત વર્ણ કોરંટ વૃક્ષના ફુલની માળાએ કરી યુક્ત એહવા ધોળા છત્ર ગ્રહીને લીલા સહીત ધરતીથકી રહે છે વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને બે પાસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચામર ધારકની પ્રતિમા છે તે ચામર ધારક પ્રતિમા ચંદ્રકાન્ત રત્ન, વજ્રરત્ન વૈડુર્યરત્ન, અનેક પ્રકારના મણિ કનક રત્ને રચીત બહુ મુલ્ય રક્ત સુવર્ણમય ઉજ્વળ નિર્મળ વિચીત્ર દંડે કરી સહીત શંખ તથા અંક રત્ન તથા મચકુંદ તથા પાણીના ફુવારા તથા અમૃત મથ્યુ તેના ફીણના સમુહ તે સરીખા સુક્ષ્મ શ્વેત રૂપામય જેહના લાંબા વાળ છે એહવા ચામર ગ્રહીને લીલા સહીત વીંઝતી વિંઝતી થકી રહે છે વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમા આગળે બે બે નાગ દેવતાની પ્રતિમા બે બે જક્ષ દેવતાની પ્રતિમા બે બે ભૂત દેવતાની પ્રતિમા, બે બે કુંડધાર (દેવતા વિશેષ) તેહની પ્રતિમા છે તે વિનયે કરી નમતી પગે લાગતી થકી, હાથ જોડતી થકી, એહવી થકી રહે છે તે પ્રતિમા સર્વ રત્નમય છે, નિર્મળ છે, સુકમળ છે, ઘુંટ છે રજ રહીત છે, કર્દમ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમા આગળે એકસો ને આઠ ઘંટા છે એકસો ને આઠ ચંદને કરી ચર્ચિત કળશ છે એમ એકસો ને આઠ ભૃંગાર, એકસો ને આઠ આરીસા, એકસો ને આઠ થાળ એકસો ને આઠ પાત્રી એકસો ને આઠ સુપ્રતિષ્ઠક, (ભાજન વિશેષ) એકસો ને આઠ મનોગુલીકા (પીઠ વિશેષ) એકસો

ને આઠ વીંજણા, એકસો ને આઠ મનોહર રત્ન કરડ, એકસો ને આઠ હયકંઠક, (ભાજન) જાવત્ વૃષભ કંઠક, (ભાજન) એકસો ને આઠ ફુલની ચગેરી, એકસો ને આઠ પુંજણીની ચગેરી, એકસોને આઠ ફુલના પટલ, (ઢગલા) જાવત્ એકસો ને આઠ સુગંધી તેલના દાબડા, જાવત્ એકસો ને આઠ ધુપના કડછા ઇત્યાદિક થાપ્યા થકા રહે છે વળી તે સીદ્ધાયતન ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મગળીક છે ધ્વજા છે છત્રા તી છત્ર છે તે સીદ્ધાયતનના શીખર સોળ પ્રકારને રત્ને કરી શોભીત કહ્યા છે, તે કહે છે રત્ન ૧, જાવત અરીષ્ટ રત્ન ૧૬ ઇત્યાદિકે શોભિત છે

વળી તે સિદ્ધાયતનને ઇશાન ખુણે ઇહા એક મોટી ઉપપાત સભા કહી છે તે વિજય દેવતાને ઉપજના જો યનો ઠામ છે તે જેહવી સુધર્મા સભા કહી તેહવી ઉપપાત સભા જાણવી જાવત્ ગોમાણસીમા પર્યંત તેમજ જાણવુ તે ઉપપાત સભાએ પણ દ્વાર મુખ માડવા (મુખ મંડપ) ભૂમિ ભાગ પ્રમુખ સર્વ સુધર્મા સભાની પરે જાવત્ મણિના સ્પર્શ પર્યંત અધિકાર જાણવો તે સભાના સમ રમણીક ભૂમિ ભાગને વિષે મધ્ય દેશ ભાગે ઇહા એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે તે એક જોજન લાંબી પહોળી છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે નિર્મળ છે તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહા એક મોટી દેવતાની સજ્યા (ગોદીયારૂપ) છે તે દેવ સજ્યાનું વર્ણન પાઠ ઉપર જાણવું વળી તે ઉપપાત સભાને ઉપરે આઠ આઠ મગળીક, ધ્વજા સહીત છત્રા તી છત્ર છે જાવત્ જ્યા લગે ઉત્તમ આકાર છે ત્યા લગે સર્વ કહેવું

વળી તે ઉપપાત સભા થકી ઇસાન ખુણની દીસે ઇહા એક મોટો દ્રહ કહ્યો છે તે દ્રહ સાડાબાર જોજન લાંબપણે છે, સવા છ જોજન પોહોળપણે છે ને દશ જોજન ઊંડો ઉંડપણે છે આછો છે સુકમાળ છે, તેનો સર્વ વર્ણન જેમ નંદા પુષ્પકરણીનો કહ્યો છે તેમ કહેવો જ્યા લગે તોરણ ત્યા લગે કહેવો

વળી તે દ્રહ થકી ઇશાન ખુણની દીસે ઇહા એક મોટી અભિષેક સભા કહી છે તેહનું વર્ણન જેમ સુધર્મા સભાનું વર્ણન પાઠમા કીધુ છે તેમ નિરવિશેષપણે કહેવું જાવત્ ગોમાણસીમ (પીઠ વિશેષ) કહ્યા છે તે ભૂમિ ભાગ ઉપરે ઉલેચ છે તેમજ સર્વ કહેવું તે ઘણું સમ રમણિક સ્થાનકે ઘણું મધ્ય દેશ ભૂમિ ભાગે ત્યા એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે, ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે નિર્મળ છે તે મણિપીઠીકાને ઉપરે ત્યા એક મોટો સીંહાસન કહ્યા છે તે સીંહાસનનો વર્ણન પરીવાર રહીત કહેવો ત્યા સામાનીક પ્રમુખ દેવતાને બેસવાના ભદ્રાસન છે તે અભિષેક સભાને વિષે વિજય દેવતાને અભિષેક કરવાના ઘણા અભિષેક ભાંડ, કળશાદિક થાપ્યા થકા રહે છે તે અભિષેક સભા ઉપરે આઠ આઠ મગળીક છે જાવત્ ઉત્તમ આકાર છે, ને સોળ પ્રકારના રત્ન તેણે કરી ઉપશોભીત છે

વળી તે અભિષેક સભા થકી ઇશાન ખુણ દીસે ત્યા એક મોટી અલંકારની સભા કહી છે તેહની વ્યક્તવ્યતા સર્વ અભિષેક સભાની પરે સર્વ કહેવી જાવત્ ગોમાણસીમા

મણિપીઠિકા જેમ અભિષેક સભાએ કહી તેમ કહેવી તે મણિપીઠિકા ઉપરે સીંહાસન છે તે પરીવાર વીના કહેવુ ત્યા વિજય દેવતાનો અલંકાર પહેરવાના પણું ભાંડ અણુંએ ભર્યા થાપ્યા થકા રહે છે તે અલંકાર સભા ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક ધ્વજ છે યાવત્ ઉતમ આકાર છે ત્યા લગે સર્વ કહેવુ

વળી અલંકાર સભા થકી ઉતર પુર્વ દીશે એટલે ઇશાન ખુણની દીશે ત્યાં એક મોટી વ્યવસાય સભા કહી છે તેની પણ વર્ણવના જેમ અભિષેક સભાની કહી તેમ કહેવી યાવત્ સીંહાસન પરીવાર રહીત કહેવુ વળી ત્યા વ્યવસાય સભાને મધ્યે એક મોટુ પુસ્તક રત્ન થાપ્યુ થકુ રહે છે ત્યા તે પુસ્તક રત્ન તેહનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યા છે તે કહે છે રીષ્ટ રત્નમય પુઠા છે રૂપામય તે લખવાના પાનાં છે રીષ્ટ રત્નમય અક્ષર છે તપનીયમય તે પાના પરોવ્યાનો દોરો છે અનેક મણિમય તે દોરાની ગાંઠ છે (જેણે કરી પાના નીકળે નહીં કદાપી) વૈડુર્ય રત્નમય મશી ભાજન (તે ખડીયો દવાત) છે તપનીય સુવર્ણમય મશી ભાજનની સાંકળ છે રીષ્ટ રત્નમય ઢાંકણ (તે દવાતનુ ઢાંકણુ) છે રીષ્ટ રત્નમય મશી (તે શાહી) છે વજ્રમય લેખણ છે રીષ્ટ રત્નમય અક્ષર છે તેમા ધર્મ આચાર રૂપ ધર્મના શાસ્ત્ર લખ્યા છે તે વ્યવસાય સભાને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક, ધ્વજ સહીત છત્રાતીછત્ર છે ઉતમ તેહનો આકાર છે

વળી તે વ્યવસાય સભાથકી ઇશાન ખુણની દીશે ત્યા એક મોટી નંદા પુષ્કરણી કહી છે તેહનું વર્ણન તે જેમ પુર્વ નંદાનું વર્ણન કહ્યુ તેમજ સર્વ કહેવુ વળી તે નંદા પુષ્કરણીથકી ઇશાનખુણને દીશે ત્યાં એક મોટો બળીપીઠ કહ્યો છે તે બળીપીઠ બે જોજન લાંબો, પહોળો છે ને એક જોજન જાડપણે સર્વ રત્નમય સ્વચ્છ છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે (આગ વિશેષણ કહેવા) એ વિજય રાજ્યધાનીનું સ્વરૂપ કહ્યુ હવે જ્યારે વિજયદેવતા નવો ઉપજે ત્યારે જે આચરણા કરે તે દેખાડે છે

૬૦ વિજય દેવતાનુ ઉપજવુ.

તે કાળે તે સમયે (ઉપજવાને અવસરે) વિજયનામા દેવતા વિજય રાજ્યધાનીએ, ઉપપાત સભાએ, દેવતા સબંધી સજ્યાને વિષે દેવદુષ્ય વસ્ત્રને અંતરે, આગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે શરીરની અવગાહનાએ, વિજય રાજ્યધાનીના ધણીપણે ઉપનો ત્યારે તે વિજયદેવતા તત્કાળ ઉપનો થકોજ પાંચ પ્રકારની પર્યાપ્તી કરીને પર્યાપ્તી ભાવપ્રતે તે કહે છે આહાર પર્યાપ્તી ૧, (આહાર લીએ) શરીર પર્યાપ્તી ૨, (તે શરીર બાંધે) ઇંદ્રિય પર્યાપ્તી ૩ (તે પાંચે ઇંદ્રી બાંધે) શ્વાસો શ્વાસ પર્યાપ્તી ૪ (તે શ્વાસો શ્વાસ લેવાની શક્તિ) ને ભાષા મન પર્યાપ્તી ૫ (એકઠા બાંધે તે માટે) (દેવતા, ભાષા, મન એક સમયે એકઠા એક પર્યાપ્તી પણે બાંધે તે માટે પાંચ કહી અન્યથા ૬ પર્યાપ્તી જાણવી) ત્યારપછી તે વિજયદેવતાને પંચવિધ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તો થયા થકાને એહવો એ તદ્રુપ અધ્યાત્મિક ચિંતન અર્થિત, મનોગત સંકલ્પ ઉપનો, જે પુર્વ પ્રથમ હમણા મુજને શુ મંગળીકકારી છે પછી આગળે મુજને શુ શ્રેયકારી, પુર્વ પ્રથમ મુજને શુ કરવા જોગ્ય છે શુ મુજને પછી આગળે કરવા

જોગ્ય છે શુ મુઝને પુર્વે હમણા અથવા પછી હીતને કાજે, સુખને કાજે, ક્ષમાને કાજે, શ્રેયકારી, આનુગામી સહચારી થાશે એહવુ મનમા ચીંતવે ત્યારે તે વિજયદેવતાના સામાનીક દેવતા ને અભ્યંતર પરખદાના દેવતા વિજય દેવતાનો એહવો તદ્રુપ અભ્યર્થિત, ચિંતીત, પ્રાર્થિત, મનોગત, સકલ્પ ઉપનો જાણીને જ્યા તે વિજય દેવતા છે ત્યા આવે આવીને વિજય દેવતા પ્રત્યે હાથ જોડી માથે આવર્તરૂપ અંજળી કરીને, જયે વિજયે કરીને વધાવે વધાવીને એમ કહે એમ નીચે હે દેવાનુપ્રીયા! તુમારી વિજયા રાજ્યધાનીને વિષે સિદ્ધાયતન છે તેને વિષે એકસો ને આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે થાપીથકી રહે છે ને વળી સુધર્મા સભાએ માણવકનામા ચૈત્યથંભને વિષે વજ્ર રત્નમય ગોળ દ્રત્તાકારે ડાબડા છે તેહને વિષે ઘણી જીનદાઢા (પુદ્ગળીક વસ્તુ દાઢાને રૂપે શાશ્વતે ભાવે) થાપીથકી રહે છે તે દાઢા ને પ્રતિમા, હે દેવાનુપ્રીય! તુમને ને બીજાએ પણ ઘણા વિજય રાજ્યધાનીના રહેનાર દેવતા દેવીઓને અર્ચવા જોગ્ય છે, વાંદવા જોગ્ય છે, પુજવા જોગ્ય છે, સત્કારવા યોગ્ય છે સનમાનવા યોગ્ય છે કલ્યાણકારી, મગળીક, દેવ સબંધી ચૈત્યનીપરે સેવવા યોગ્ય છે એહ તુમારે પુર્વે હમણા પણ હે દેવાનુપ્રીયા? મગળીક છે, હે દેવાનુપ્રીય? તુમને પછે આગળે પણ મગળીક, એહ હે દેવાનુપ્રીયા? એ તુમારી પુર્વ હમણા પણ કરણી છે, એ તુમારી પછે પણ કરણી છે, જાવત્ અનુગામી સહચારી થાશે એમ કહીને મોટે મોટે શબ્દે કરીને જય જય શબ્દ પ્રયુજે (કહે)

ત્યારે તે વિજય દેવતા તે સામાનીક ને માહીલી પરખદાના ઉપના દેવતાને સમીપે એ અર્થ સાભળીને હીયે ધારીને પરીણમાવીને હર્ખ સતુષ્ટ જ્યાલગે હર્ખકરી વિસ્તાર પામ્યો છે હીયો એહવો થઇને તે દેવસજ્યાથકી ઉઠે ઉઠીને દેવતા સબધીયુ દેવદુષ્ય જુગમ (વસ્ત્ર) પહેરે, તે પહેરીને તે દેવસજ્યાથકી ઉતરે, ઉતરીને ઉપપાત સભાના પુર્વને દ્વારે થઇ નીકળે, નીકળીને જીહા દ્રહ છે ત્યા આવે, આવીને તે દ્રહને પ્રદક્ષણા કરતો થકો પુર્વને તોરણે થઇને પેસે પેસીને પુર્વદીશને પગથીએ થઇને દ્રહને વિષે ઉતરે, ઉતરીને દ્રહને અવગાહે, અવગાહીને જળનુ અવગાહવુ કરે કરીને જળમજન કરે જળમજન કરીને જળક્રીડા કરે, જળક્રીડા કરીને અત્યંત ચોખો થઇને પરમ સુચી પવિત્રથકો દ્રહથકી પાછો નીકળે, નીકળીને જ્યા અભિષેક સભા છે ત્યા આવે, આવીને અભિષેક સભાને પ્રદક્ષણા કરતો થકો પુર્વદીશને બારણે થઇને માહે પ્રવેશ કરે, કરીને જ્યા મણિપીઠીકા છે, જ્યા સીંહાસન છે ત્યા આવે, આવીને સિંહાસન વર પ્રધાન તેને પુર્વને મુખે બેસે ત્યારે તે વિજય દેવતાના સામાનીક ને માહીલી પરખદાના ઉપના દેવતા તે પોતાના આભિયોગિક (તે આજ્ઞાકારી ચાકર) દેવતાને બોલાવે બોલાવીને એમ કહે શીઘ્ર (ઉતાવળા) અહો દેવાનુપ્રીયા! તમે વિજયદેવતાને કાજે મહા અર્થવત્ત મહર્ઘ બહુમૂલ્ય, વિપુલ, વિસ્તીર્ણ, ઇંદ્રાભિષેકને જોગ્ય વસ્તુ આપો

૬૧ વિજય દેવતાને રાજ્યાભિષેક.

ત્યારે તે આજ્ઞાકારી દેવતા વિજય દેવતાના સામાનીક ને અભ્યંતર પરખદાના દેવતા

રક્ષક દેવતા પ્રમુખ, અનેક ઘણા વિજય રાજ્યધાની ॥ નારી વાણવ્યંતર દેવતા ને દેવીઓ તે સ્વાભાવીક કળશ તથા ઉત્તર વહીને ભૃંગાર જાથ વધમાન કમળની સરખી એમણીએ થાપ્યા સુગંધ વર પ્રધા । પાણીએ ભર્યા, ચંદને કરી અર્ચિત જેહને ગળે દોરા બાંધ્યા છે એહના કમળ પત્ર ઉત્પત્તને આકારે પ્રધાન ઢાંકણે ઢાંક્યા છે સુહાળા કોમળ એહવા હસ્ત તળાને વિષે ગૃહ્યા સર્વ કળશ એહવા એક હજારને આઠ સોનાને કળશે કરી ૧ એમ એક હજારને આ રૂપા ॥ ૨, એમ મણિ ॥ ૩, સો ॥ રૂપાના ૪, સુવર્ણમણિના ૫, રૂપા મણીના ૬, રૂપા, સુવર્ણ મણિ ॥ ૭, ને માટી ॥ ૮ એમ આઠ હજાર ને ચોસઠ કળશે કરી, સર્વ પાણીએ કરી, સર્વ મૃતિકા (માટી) એ કરી સર્વ તુવર રસ વસ્તુએ કરી, સર્વ જાતિના ફુલે કરી, જાવત્ સર્વોષધી શ્વેત સરસવે કરીને સર્વ રૂધીએ કરી, જાવત્ સર્વ ફુલ, ગંધ માલ્ય, અલંકારની શોભાએ કરી સર્વ દેવ સંબંધી વાજીંત્રને શબ્દે કરી મોટી રૂધીએ કરી, મોટી કાંતિએ કરી મોટે બળે કરી, મોટે દેવતાને સમુદાએ કરી, મોટી તુટિત તે વાજીંત્ર જમક સમક (એક સાથે એકની પરે) નામે પડહા વજાડયા તેહને શબ્દે કરીને, શંખ, પણવ, વાજીંત્ર પડહ, ભેરી, ઝાલરી, ખરમુહી, કાન ટીદુ, મુક વાજીંત્ર પ્રમુખ માહળ, દેવ દુંદુભી નિર્ઘોષનત વજાડવાને શબ્દે કરીને, મોટે મોટે ઇંદ્રાભિષેકે કરીને અભિષેક કરે

૬૨ વિજય રાજ્યધાનીના દેવતાના આનંદીત કૃત્ય.

ત્યારે તે વિજય દેવતાને મોટે મોટે ઇંદ્રાભિષેક વર્તતે થકે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે અત્યંત ઉદક (પાણી) નહીં અત્યંત માટી નહીં, વિમળપણે ફુવારા માત્ર અલ્પ સુગંધ ગંધ રેણુ તે ઉડે ત્યાર એહવો સુગંધ પાણીનો મેઘ વરસાવે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની ગજ રીત નિષ્ટ રજ, પ્રસાત રજ, ઉપસમી છે રજ જહાં એહવી કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે માંહે અને બાહીરે પાણીએ છાંટી, મુંજી લીંપી ફીરી પાણીએ છાંટી પવીત્ર કરી સુદ્ધ કર્યો છે માગ જહાં એહવી કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે માચા ઉપર માચા માંડીને તેણે સહીત કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે અનેક પ્રકારના રંગની ઉંચી કાંધી છે ધ્વજા વિજય વિજયંતી નામે પતાકા ઉપરે પતાકા તેણે કરી મંડીત સહીત કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે ઉપની ભૂમિ ચંદનના માંડના તેણે કરી પુજીત તથા ચર્ચ્યા સહીત કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે ગોશીર્ષ નામા ચંદન તથા રસ સહીત રક્ત ચંદન તથા દરદર નામા ચંદન તેના દીધા છે પંચાંગુલી તળ તે હાથા (થાપા) જહાં એહવી કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે થાપ્યા છે ચંદને અર્ચિત કળશ સા ચંદનના ઘડા ભરીને થાપ્યા છે તોરણે જહાં એહવો પ્રતિહાર દેસ ભાગ કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે હેઠી વળગાડી તળા લગે પોહોચે એહવી વિપુળ વિસ્તીર્ણ વૃત્તાકારે પ્રલંબાયમાન એહવી ફુલની માળા કલિત કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે પાંચ વરણી સરસ સુગંધ મુક્યો જે ફુલનો સમુહ તેહને ઉપચારે

કરીને કલિત સહીત કરે કેટલાએક દેવતા વિજય રાજધાની પ્રતે કૃષ્ણાગર, ઉત્તમ કુદરક સેલારસ તેહના ધુપનો મધમધાયમાન ગધનું ઉછળવુ તેણે કરી અભિરામ સુગધવર પ્રધાન ગધે કરી ગધિત ગધ વૃટી ભૂત કરે કેટલાએક દેવતા રૂપાનો વરસાદ વરસાવે કેટલાએક દેવતા સુવર્ણની વૃષ્ટિ કરે એમ રત્નની વૃષ્ટી કરે, વજ્ર હીરાની વૃષ્ટી કરે, માળાની વૃષ્ટી કરે, ગંધવાસની ગધની વૃષ્ટી કરે, ચૂર્ણની વૃષ્ટી કરે વસ્ત્રની વૃષ્ટી કરે, આભર્ણની વૃષ્ટી કરે કેટલાએક દેવતા હીરણ્ (રૂપા) ની વીધી દીપાવે એમ સુવર્ણની વીધી, રત્નની વિધી, વજ્ર હીરાની વિધી, ફુલની વિધી, માલ્યની વિધી, ગધની વિધી, વસ્ત્રની વિધી, આભરણની વિધી, દીપાવે વળી કેટલાએક દેવતા ચાર પ્રકારના વાજીત્ર વજાડે તે કહેછે તતવિણાદિક ૧, વિતત ભેરી પ્રમુખ ૨ ઘણતાન પ્રમુખ ૩, સુશિર તે માદલ પ્રમુખ ૪ વળી કેટલાએક દેવતા ચાર પ્રકારના ગીત ગાય તે કહછે ઉક્ષિપ્ત પેહેલેથી આરભતુ તે ૧, પ્રવર્તક પ્રગતાદીક ગાયને પ્રવર્તે ૨, મદાયીત મુર્છના સહીત ગાય તે ૩, ને રોચીતા વસાન યથોચિત લક્ષણોપેત ગાય તે ૪ કેટલાએક દેવતા ચાર પ્રકાર અભિનય દેખાડે તે કહે છે દ્રષ્ટાંતિક ૧, પ્રાતિશ્રુતિક ૨, સામાન્યો વિનિપાતીક ૩, ને લોકમધ્યા વસાનિક ૪, (એ ચાર વિધે ડાહ્યા હોય તે નાટકીઓ કહીએ) વળી કેટલાએક દેવતા દ્રુત નામા (બાવીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા વિલબીત નામા (ત્રેવીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા દ્રુત વિલબીત નામા (ચોવીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા અચિત નામા (પચીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા રીભીત નામા (છવીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા અચિત રીભિત નામા (સત્તાવીશમો) નાટીકની વિધી દેખાડે, કેટલાએક દેવતા આભટ નામા (અઠાવીશમો) નાટક દેખાડે કેટલાએક દેવતા ભસોલ નામા (ઓગણત્રીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા આરભટ ભસોળ નામા (ત્રીશમો) નાટીક દેખાડે કેટલાએક દેવતા ઉંચુ ઉત્પતિને નીચે પડતુ તે ઉત્પાત, નિપાત પુનઃ નીચુ પડીને ઉંચુ ઉત્પતતુ તે પાતોત્પાત પૂર્વે શરીર સકોચીને પસારવુ તે સકુચીત પ્રસારીત જાવુ આવવુ ભ્રાંત સભ્રાંત નામા (એકત્રીશમો) દીવ્ય નાટક દેખાડે કેટલાએક દેવતા પુષ્ટ થાય કેટલાએક બુત્કાર કરે કેટલાએક તાડવનામા નૃત્ય કરે કેટલાએક દેવતાપુષ્ટ થાય બુત્કાર કરે, તાડન કરે, લાસ્ય કરે, એ ચારે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા આસ્ફોટ કરે કેટલાએક દેવતા માહોમાહ વળગે કેટલાએક દેવતા ત્રિપદિ છેદે કેટલાએક દેવતા આસ્ફોટ કરે, વળગે, ને ત્રિપદી છેદે એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા ઘોડાનીપરે હેષારવ કરે કેટલાએક દેવતા હાથીની પરે ગુલ ગુલાટ શબ્દ કરે કેટલાએક દેવતા રથનીપરે ઘણ ઘણાટ શબ્દ કરે કેટલાએક દેવતા ઘોડાનો હેષારવ, હાથીનો ગુલ ગુલાટ ને રથનો ઘણ ઘણાટ એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા ઉંચા ઉછળે કેટલાએક દેવતા પાછા પડે કેટલાએક દેવતા આકરો શબ્દ કરે કેટલાએક દેવતા ઉંચા ઉછળે પાછા પડે ને આકરો શબ્દ કરે એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા સીંહનાદ કરે કેટલાએક દેવતા પગે કરી દર દર શબ્દ કરે કેટલાએક દેવતા ભૂમિ ચપેટા દીએ કેટલાએક દેવતા સીંહનાદ કરે દર, ને ભૂમિ ચપેટા દીએ એ ત્રણે સામટા કરે

કેટલાએક હુકાર શબ્દ કરે કેટલાએક થુકાર શબ્દ કરે કેટલાએક થથકાર શબ્દ કરે કેટલાએક પુકાર કરે કેટલાએક ચકાર શબ્દ કરે, કેટલાએક દેવતા નામ લઈ બોલાવે કેટલાએક હકાર, પુકાર, થકાર, ચકાર શબ્દ ને નામ કહે થુકાર શબ્દ એ છ વાના સામટાં કરે કેટલાએક દેવતા ઉંચા ઉછળે, કેટલાએક દેવતા નીચા પડે કેટલાએક દેવતા તીર્છા પડે. વળી કેટલાએક દેવતા ઉંચા ઉછળીને નીચા પડે, અને તીર્છા પડે એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા જ્વાળારૂપ થાય કેટલાએક દેવતા તપે કેટલાએક દેવતા પ્રતપે કેટલાએક દેવતા જ્વલે, તપે ને પ્રતપે એ ત્રણે સામટાં કરે કેટલાએક દેવતા ગાજ કરે, કેટલાએક દેવતા વીજ કરે, કેટલાએક દેવતા વર્ષા કરે વળી કેટલાએક દેવતા ગાજ, વીજ ને વર્ષા એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા દેવ સંનિપાત કરે કેટલાએક દેવે ઉત્કલિકા કરે કેટલાએક દેવતા કહકહાટ કરે. કેટલાએક દેવતા દુહદુહ શબ્દ કરે વળી કેટલાએક દેવતા સનીપાત કરે ઉત્કલીકા, કહકહાટ ને દુહદુહ શબ્દ, એ ચારે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા ઉદ્યોત કરે, કેટલાએક દેવતા વીજળી કરે કેટલાએક દેવતા વસ્ત્રની વૃષ્ટિ કરે કેટલાએક દેવતા ઉદ્યોત, વિજળી પેઠે ઝબકારા, અને કેટલાએક દેવતા વસ્ત્રની વૃષ્ટિ એ ત્રણે સામટા કરે કેટલાએક દેવતા બત્રીશ બંધ નાટકની વિધિ દેખાડે તે કહે છે સ્વસ્તિક ૧, શ્રી વત્સ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન ૪, ભદ્રાસન ૫, કળશ ૬, મત્સ્ય ૭ દર્પણ ૮, રૂપ આઠ મંગળીકને આકારે અભિનય જેહનો આકાર છે એવા પ્રકારનો પ્રથમ નાટિક વિધિ. ॥૧॥ આવર્ત ૧, પ્રત્યાવર્ત ૨, શ્રેણિ ૩ પ્રશ્રેણિ ૪, સ્વસ્તિક ૫, પુષ્પમાણવ ૬, વર્ધમાન ૭ મત્સ્યાંડક ૮, મકરાંડક ૯, જારમાર ૧૦, પુષ્પાવળી ૧૧, પદ્મપત્ર ૧૨, સાગરતરંગ ૧૩, વાસંતી લતા ૧૪, પદ્મ લતાની વિધિ ૧૫, એ ચિત્ર આલેખન જેહનો અભિનય પ્રકાર છે એવો બીજો નાટિક વિધિ ॥૨॥ ઈહામૃગ ૧, રૂષભ ૨, તુરંગ ૩, નર ૪, મકર ૫, વિહંગ ૬, વ્યાળ ૭ કિંનર ૮, રૂરૂ ૯, સરભ ૧૦, ભમર ૧૧, કુંજર ૧૨ વનલતા ૧૩, પદ્મ લતા ૧૪, વિચિત્ર ચિત્રનામા ૧૫, એ ત્રીજો નાટિક વિધિ ॥૩॥ એકથી ચક્ર ૧ બેથી ચક્ર ૨, એકથી ચક્રવાળ ૩, બેથી ચક્રવાળ ૪, ચક્રાર્ધથી ચક્રવાળ ૫ એવા જેહનો પ્રકાર છે તે ચોથો નાટિક વિધિ ॥૪॥ ચંદ્રાવળિ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાવળિ પ્રવિભક્તિ ૨, વલયાવળિ પ્રવિભક્તિ ૩, તારાવળિ પ્રવિભક્તિ ૪ મુક્તાવળિ પ્રવિભક્તિ ૫ રત્નાવળિ પ્રવિભક્તિ ૬, કનકાવળિ પ્રવિભક્તિ ૭, હંસાવળિ પ્રવિભક્તિ ૮, એકાવળિ પ્રવિભક્તિ ૯, એ પાંચમો નાટિક વિધિ ॥૫॥ ચંદ્રોદ્ગમ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યોદ્‌ગમ પ્રવિભક્તિ ૨, એહવા પ્રકારે ઉદ્‌ગમન પ્રવિભક્તિ નામે છઠો નાટિક વિધિ ॥૬॥ ચંદ્રાગમન પ્રવિભક્તિ ૧ સૂર્યાગમન પ્રવિભક્તિ ૨, એ પ્રકારે આગમનાગમન પ્રવિભક્તિ નામા સાતમો નાટિક વિધિ ॥૭॥ ચંદ્રાવરણ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાવરણ પ્રવિભક્તિ ૨, એ પ્રકારે આવરણા વરણ પ્રવિભક્તિ નામા આઠમો નાટિક વિધિ ॥૮॥ ચંદ્રાસ્તમન પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાસ્તમન પ્રવિભક્તિ ૨, એ પ્રકારે અસ્તમન પ્રવિભક્તિ નામા નવમો નાટિક વિધિ ॥૯॥ ચંદ્ર મંડળ ૧, સૂર્ય મંડળ પ્રવિભક્તિ ૨ નાગ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૩, યક્ષ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૪, ભૂત મંડળ પ્રવિભક્તિ ૫, રાક્ષસ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૬, મહોરગ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૭

ગંધર્વ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૮, એ મંડળ પ્રવિભક્તિ નામા દશમો નાટિક વિધિ ॥૧૦॥ ઋષભ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૧, સિંહ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૨, હયવિલબીત ૩, ગજવિલબીત ૪, હયવિલસીત ૫, ગજ વિલસિત ૬, મત્ત હય વિલસિત ૭, મત્ત ગજ વિલસિત ૮, મત્ત હય વિલંબિત ૯, મત્ત ગજ વિલંબિત ૧૦, દ્રુત વિલંબિત ૧૧, નામા અગ્યારમો નાટિક વિધિ ॥૧૧॥ સકટ પ્રવિભક્તિ ૧, સાગર પ્રવિભક્તિ ૨, નાગ પ્રવિભક્તિ ૩, સાગર નાગ પ્રવિભક્તિ ૪, નામા બારમો નાટિક વિધિ ॥૧૨॥ નંદા પ્રવિભક્તિ ૧, ચંદા પ્રવિભક્તિ ૨, નંદા ચંદા પ્રવિભક્તિ ૩, નામા તેરમો નાટિક વિધિ ॥૧૩॥ મત્સાંડક પ્રવિભક્તિ ૧, મકરાંડક પ્રવિભક્તિ ૨, જાર પ્રવિભક્તિ ૩, માર પ્રવિભક્તિ ૪, મત્સાંડક, મકરાંડક, જાર, માર, પ્રવિભક્તિ ૫, નામા ચૌદમો નાટીક વિધિ ॥૧૪॥ કકાર પ્રવિભક્તિ ૧, ખકાર પ્રવિભક્તિ ૨, ગકાર પ્રવિભક્તિ ૩, ઘકાર પ્રવિભક્તિ ૪, ડકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા પંદરમો નાટિક વિધિ ॥૧૫॥ ચકાર ૧, છકાર ૨, જકાર ૩, ઝકાર ૪, ઞકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા સોળમો નાટિક વિધિ ॥૧૬॥ ટકાર ૧, ઠકાર ૨, ડકાર ૩, ઢકાર ૪, ણકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા સતરમો નાટિક વિધિ ॥૧૭॥ તકાર ૧, થકાર ૨, દકાર ૩, ધકાર ૪, નકાર પ્રવિભક્તિ ૫ નામા અઢારમો નાટિક વિધિ ॥૧૮॥ પકાર ૧, ફકાર ૨, બકાર ૩, ભકાર ૪, મકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા ઓગણીશમો નાટિક વિધિ ॥૧૯॥ અશોક પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૧, આમ્રપલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૨, જંબુ પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૩, કોશાંબ પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૪ એ પ્રકારે પલ્લવ પ્રવિભક્તિ નામા વીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૦॥ પદ્મ લતા પ્રવિભક્તિ ૧, નાગ લતા પ્રવિભક્તિ ૨, અશોક લતા પ્રવિભક્તિ ૩, ચંપક લતા પ્રવિભક્તિ ૪, ચૂત લતા પ્રવિભક્તિ ૫, વન લતા પ્રવિભક્તિ ૬, વાસંતિ લતા પ્રવિભક્તિ ૭, અતિમુક્ત લતા પ્રવિભક્તિ ૮, સ્યામ લતા પ્રવિભક્તિ ૯, એ પ્રકારે લતા પ્રવિભક્તિ નામા એકવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૧॥ દ્રુતનામા બાવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૨॥ વિલંબિત નામા ત્રેવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૩॥ દ્રુત વિલંબિત નામા ચોવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૪॥ અંચિત નામા પચીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૫॥ રિભિત નામા છવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૬॥ અંચિત રિભિત નામા સતાવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૭॥ આર્ભટ નામા અઠાવીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૮॥ ભશોળ નામા ઓગણત્રીશમો નાટિક વિધિ ॥૨૯॥ આરભટ ભશોળનામા ત્રીશમો નાટિક વિધિ ॥૩૦॥ ઉત્પાત, નિપાત પ્રસક્ત, સંકુચિત, પ્રસારિત, રચિત સંભ્રાંત નામા એકત્રીશમો નાટિક વિધિ ॥૩૧॥ શ્રમણ ભગવંત મહાવિરના પૂર્વ ભવ નિબદ્ધ કહેતા પાછલા મનુષ્ય ભવ, દેવ ભવ, ચરમ (છેલો) દેવલોક ભવ ચરમ ચ્યવન, ચરમ ભરતક્ષેત્ર, અવસર્પિણી, તિર્થંકર જન્માભિષે, ચરમ બાળભાવ, ચરમ યૌવન, ચરમ કામભોગ, ચરમ નિક્રમણ (દિક્ષા), ચરમ તપનું આચરણ, ચરમ જ્ઞાનનું ઉપજવું, ચરમ તિર્થનું પ્રવર્તાવવું ચરમ નિર્વાણ એ પ્રમાણે સર્વ રૂપ દેખાડી નાટિક કરે તે બત્રીશમો નાટિક વિધિ (રાયપ્રસેણિ સુત્રમાથી લખી છે) (વળી બત્રીશમો નાટિક વિધિ છે તે જે ટાણે જે તિર્થંકરનું શાસન હોય તેનું નાટિક કરે) ॥૩૨॥ એ પ્રકારે બત્રીશ વિધિ નાટિક દેખાડે કેટલાએક દેવતા ઉત્પલ હાથમા લઇને યાવત્ લક્ષપત્ર કમળ હાથમા લઇને ક્યારે

હાથમા લઇને જાવત્ ધુપના કડછ હાથમા ગ્રહો હરરત મનુષ્યકા જાવત્ હાને વિં ઉપાય પામનું તેન્નું હ ય છે તે વિજ્યા જાખ્યાનીન વિ। સધગે ચોકરૂ કાઢે, વિશેષપણે કાઢે

ત્યારે તે વિજ્ય દેવનાપ્રતે ચાર હજાર સામાનિક દેવતા ચાર અગ્ર મહિષી (સ્ત્રી) પરીવાર સહીત, જાવત્ સોળ હજાર આત્મ રક્ષક દેવતા, બીજા પણ ઘણાં વિજ્ય રાજ્ય ધાનીના વાસી વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાઓ તેહ કજાન ગ્ર ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા જાવત્ એક હજાર ને આઠ સુવર્ણ્ણી કળશે તેમજ જાવત્ એક હજાર ને આઠ માટીના કળશે કરીને, સર્વ જાતીએ કરીને, સર્વ માટીએ કરીને સર્વ ફુલે, જાવત્ સર્વ ઔષધીએ કરી સર્વ રૂધી સહીત જાવત્ વાજીત્રને શબ્દે કરીને મોટે મોટે ઇન્દ્રાભિષેક કરે, અભિષેક કરીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક સાથે આવર્તરૂપ અંજલી કરીને એમ આશીર રાજન કહે જયજય નંદા જયજય ભદ્રા આનંદ પામો હે આનંદવતી જયજય ભદ્રા કલ્યાણ પામો હે મંગળીભૂતી તમને મંગળીક હેજો અણ જીત્યાને જીતજો જીત્યાને પાળજો જીત્યા માહે વસજો અણ જીત્યાને જીતજો તે શત્રુપક્ષ જીતજો જીત્યાને પાળજો તે મિત્રપક્ષ પાળજો જીત્યામાહે વસજો તે દેવતાની સભા માહે ઉપસર્ગ રહીતપણે વસજો દેવતા માહે ઇંદ્રની પરે, તારા માહે ચંદ્રમાની પરે, અસુર કુમાર માહે ચમરેંદ્રની પરે, નાગ કુમાર માહે ધરણેંદ્રની પરે, મનુષ્ય માંહે ભરત ચક્રવર્તિની પરે ઘણા પલ્યોપમ લગે ઘણા સાગરોપમ લગે ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનું, જાવત્ સોળ હજાર આત્મ રક્ષક દેવતાનુ, વિજ્ય દ્વારનુ, વિજ્ય રાજ્યધાનીનુ તથા બીજા એ ઘણા વિજ્ય રાજ્યધાનીના વસણહાર વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાનું અધિપતિપણું જાવત્ આજ્ઞા ઇશ્વર સેનાપત્યપણું કરતાંથકા, પાળતા થકા વિચરજો એમ કહીને મોટે મોટે શબ્દે જયજય શબ્દ પ્રયુંજે (ઉચરે)

૬૩ વિજ્ય દેવતાના કૃત્ય

ત્યાર તે વિજ્ય દેવતા મોટે મોટે અભિષેકે કરી અભિષેક થકો સિંહાસન થકી ઉઠે, ઉઠીને અભિષેક સભાથકી પુર્વ દીશીને બારણે થઇને બાહીર નીસરે, નીસરીને જ્યા અલંકાર સભા છે ત્યા આવે આવીને અલંકારીક સભાને પ્રદક્ષિણા કરતોથકો પુર્વ દિશીને બારણે થઇ તે માહે પેસે પુર્વ દિશીના બારણા માહે પેસીને જ્યા સિંહાસન છે ત્યા આવે, આવીને સિંહાસનને વિષે પુર્વ દિશી સાહમો બેસે

ત્યારે તે વિજ્ય દેવતાના સામાનીક ને અભ્યંતર પરખદાના દેવતા પોતાના આજ્ઞાકારી દેવતા પ્રતે તેડાવે, તેડાવીને એમ કહે શીઘ્રપણા થકી હે દેવાનુ પ્રિય! વિજ્ય દેવતાને અલંકારીક ભાંડ (ઘરણાના ડબ્બા) આણી આપો તેમજ તે પણ આજ્ઞાકારીક દેવતા અલંકારીક ભાંડ (ડબ્બા) આણી આગળે મુકે

ત્યારે તે વિજ્ય દેવતા પ્રથમ પહેલી રોમ સહીત સુકમળ દેવ સંબંધી સુગંધ કષાયીત વસ્ત્રે કરીને ગાત્ર લુહે, લુહીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરી શરીરે વિલેપન કરે ત્યાર પછી નાશીકાને વાયરે ઉડે એટલુ સુક્ષ્મ આંખને મનોહર શુભ વર્ણ ને શુભ સ્પર્શે

૬૫. પ્રતિમાદીકનુ પુજવુ.

ત્યારે તે વિજય દેવતા ચારહજાર સામાનીક દેવતા સાથે જાવત્ અનેરા ઘણા વ્યત રીક દેવતા, દેવાંગા સાથે પરીવર્યો થકો સર્વ રૂધીએ કરી સર્વ દ્યુતિ કાન્તિએ કરી જાવત્ વાજીત્રને શબ્દે કરી સહીત જ્યા સીદ્ધાયતન છે ત્યા આવે, આવીને સીદ્ધાયતન પ્રતે પ્રદક્ષીણા કરતો થકો પુર્વ દીસીને બારણે થઇને જ્યા દેવચ્છંદો (ગભારો) છે ત્યા આવે, આવીને જીન પ્રતિમાને દેખીને પ્રણામ કરે, પ્રણામ કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને મોર પીંછની પુંજણી લેઇ કરી પુંજે પુંજીને સુગધ ગધોદક પાણીએ કરીને નવરાવે પખાળ કરે, પખાળ કરીને દેવ સબધી સુગધ કષાયીત વસ્ત્રે કરીને ગાત્ર લુહે, લુહીને સરસ ગોશીર્ષ નામા ચદને કરીને શરીરે વિલેપન કરે, વિલેપન કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને અખડિત શ્વેત ઉજળા દીવ્ય ઉત્તમ દેવદુષ્ય વસ્ત્રના જુગળ પહીરાવે, પહીરાવીને અમ ઉત્તમ પ્રધાન સુગધ દ્રવ્ય ને ફુલની માળા તેણે કરી અર્ચ, અર્ચીને ફુલ ચડાવે, સુગધી પદાર્થ ચડાવે, ચુર્ણવાસ ચડાવે, વસ્ત્ર ચડાવે, આભરણ ચડાવે, ચડાવીને ઉંચી વળગાડી થકી નીચા તળા લગે પહોંચે એવડી વિપુલ વિસ્તીર્ણ વૃતાકારે પ્રલબમાન એવી ફુલની માળાનો જાપ કરે કરીને આછા સુકમાળ શ્વેત ધોળા રૂપામય અસત નિર્મળ એહવે ચોખે કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમા આગળે આઠ આઠ મગળીક આળેખે તે કહે છે સાથીઓ ૧, શ્રીવચ્છ ૨, જાવત્ દર્પણ ૮ આઠ મગળીક આળેખીને હાથેકરી ગ્રહ્યા જે ગ્રહતા હાથથકી પડ્યા હોય તે ઉચ્છિષ્ટ થયા તેણે રહીત એહવા પાચવર્ણિ ફુલને મુકે ફુલોના પુજ અબાર કરે, કરીને ચદ્રપ્રભ રત્ન, વજ્રરત્ન, વૈડુર્ય રત્નનો નિર્મળ જેહનો દંડ છે એહવો કાચનમણિ રત્નની ભાતિ કરીને ચિત્રીત મનોહર કૃષ્ણાગુરૂ પ્રવર ઉત્તમ કુદરૂક તે સેનારસ તેહના ધુપની ઉત્તમ ગધેકરી સહીત ધુપની વૃષ્ટિપ્રતે મુકતા એહવો વૈડુર્ય રત્નમય ધુપ કડછો લેઇને પ્રયત્ન ઉદ્યમવત થકો ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને એકસો ને આઠ વિશુદ્ધ છદાદિક દોષે રહિત અર્થે યુક્ત મહા ચિત્તે કરી મોટા કાવ્ય અર્થ કરી સહીત પુનરપિ દોષે રહિત કરીને સ્તવન કરે સ્તવન કરીને સાત આઠ પગલા પાછો ઓસરે, (હઠે) ઓસરીને ડાબો ઢીંચણ ઉંચો રાખે રાખીને જમણો ઢીંચણ ધરતી તળે સ્થાપે સ્થાપીને ત્રણવાર મસ્તક ધરતીએ લગાડે લગાડીને લગારેક ઉંચો થાય, થઇને કટક ને ત્રુટીત બાજુબધ તેણે સ્તભિત એહવી ભુજાપ્રતે પાછી સહરે ઉંચી લીએ, ઉંચી લેઇને બે હાથ જોડી માથે આવર્તન કરી મથે અજળી કરીને એમ કહે નમસ્કાર હયો અરીહત ભગવત જાવત્ સિદ્ધગતિ નામે સ્થાનક મોક્ષપદ તે પ્રતે પહોંચ્યા તેહને માહરો નમસ્કાર હયો એમ કહીને વાંદે નમસ્કાર કરે વાદી નમસ્કાર કરીને જ્યા સિદ્ધાયતનનો ઘણો મધ્યદેશ ભાગ છે ત્યા આવે આવીને દિવ્ય ઉદક ધારાએ પખાળે પખાળીને પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચદને પચાગુલીત હાથનુ મડળ આળેખે (થાપા) આળેખીને ચદનની ચર્ચા કરે (છાંટણા કરે) ચર્ચા કરીને કચગ્રહ, ગ્રહીને અને હાથથી હેઠા પડ્યા તેણે વર્જિત એહવે પચવર્ણી ફુલે કરી યુક્ત પુષ્પના પુજ (ઢગલા) તેહને ઉપચારે સહીત કરે, કરીને ધુપ દીએ, ધુપ દઇને જ્યા સિદ્ધાયતનનુ દક્ષીણ દીશીનું દ્વાર છે ત્યા આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને દ્વાર,

શાખા, પુત્તળીઓ તથા વ્યાળપ્રમુખ રૂપ છે તેો મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજી દિવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, પખાળે, પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદનો કરી પચાંગુલીત હાથે કરીલીપે વિલેપન કરે, ફરીને ચંદનો છાંટે, છાંટીને ફુલ ચઢાવે જાવત્ આભર્ણ ચડાવે, ચડાવીને ઉંચી લબાયમાન વિપુળ જાવત્ એહવી ફુલની માળા સમુહ કરે, કરીને હાથે ગ્રહ્યા જાવત્ એહવા પંચવર્ણનો ઉપચાર કરે, કરીને ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને જ્યાં દક્ષીણદીશીના મુખમંડપનો ઘણું મધ્યદેશ ભાગ છે ત્યાં આવે, આવીને ઘણુ મધ્યદેશ ભાગપ્રતે મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દીવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, પખાળે, છાંટી પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદનો કરીને પંચાંગુલી તળું મંડળ આલેખે, મંડળ આલેખીને ચંદનની ચર્ચા કરે, (ધારણા) ચર્ચા કરીને કચગ્રહ્યા ફુલ ચઢાવે જાવત્ ધુપ કરે, ધુપ કરીને જ્યાં મુખમંડપનું પશ્ચિમદીશીનું દ્વાર છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને દ્વાર, શાખા, પુત્તળીઓ તથા વ્યાળરૂપ તે પ્રતે મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, છાંટીને પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદનો કરીને વિલેપન કરે જાવત્ ચર્ચા કરે, કરીને માળા ચડાવે, ફુલ પુંજ કરે, ધુપ દીએ, દેઇને જ્યાં દક્ષીણ દીશીના મુખમંડપની ઉત્તરદીશીની થાંભાની પંક્તિ છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને ત્યાંની પુત્તળીયુ દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે સરસ ગોસીષ ચંદને વિલેપન કરે ફુલ ચડાવે જાવત્ માળા ચડાવે ફુલનો અબાર કરે ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને જ્યાં મુખમંડપનું પુર્વદીશીનું દ્વાર છે તેમજ સર્વ કહેવું જાવત્ દ્વારાદિકની પુજા કરે પછે જ્યાં દક્ષીણ દીશીનું દ્વાર છે ત્યાં પણ તેમજ સર્વ પાછલીપરે કહેવું પછે જ્યાં પ્રેક્ષાઘર મંડપના ઘણુ મધ્યદેશ ભાગ છે જ્યાં વજ્રમય અક્ષાટક છે (પીઠ વિશેષ) જ્યાં મણિપીઠીકા છે જ્યાં સીંહાસન છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને અક્ષાટક સિંહાસન મોરપીંછની પુંજણીએ કરીને પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, ફુલ ચડાવે, જાવત્ ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને પછે જ્યાં પ્રેક્ષાઘર મંડપનું પશ્ચિમ દિશિનું દ્વાર છે ત્યાં પણ પાછલી રીતે પુજા કરે, પછે ઉત્તરદિશિની સ્થંભપંક્તિ ત્યાં પણ તેમજ કરે ત્યાંથી પુર્વદિશિનું દ્વાર ત્યાં પણ તેમજ પુજા કરે ત્યાંથી જ્યાં દક્ષીણદિશિનું દ્વાર ત્યાં પણ તેમજ અર્ચા કરે ત્યાંથી પ્રેક્ષાઘર મંડપો દક્ષીણનું દ્વાર તે બાહીરે ચૈત્ય સ્થુભ છે ત્યાં આવે આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ લેઇને ચૈત્યસ્થુભ મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ કરી પખાળે સરસ ચંદને પુંજે ફુલ પ્રમુખ ચડાવે માળા ચડાવે જાવત્ ધુપ કરે ત્યારપછી તે ચૈત્યસ્થુભ ઉપરે જ્યાં પશ્ચિમદિશિની મણિપીઠીકા છે તે ઉપરે જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે ત્યાં આવે, આવીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને દ્રષ્ટે દેખીને પ્રણામ કરે, કરીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને તેમજ સર્વ જેમ પુર્વે પુજાનો અધિકાર કહ્યો તેમ કહેવો જાવત્ સિદ્ધગતિનામા સ્થાનકપ્રતે પામ્યા ત્યાંલગે કહીને વાંદે નમસ્કાર કરે. એમ ઉત્તરદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા એમ પુર્વદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા, એમ દક્ષીણદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા પુંજે. પછે જ્યાં ચૈત્યદ્રુમ છે, જ્યાં મહેદ્રધ્વજ છે, ત્યાં આવે, આવીને ત્યાં દ્વારની વિધિ

૬૫. પ્રતિમાદીકનું પુજનનું.

ત્યારે તે વિજય દેવતા ચાર હજાર સામાનીક દેવતા સાથે જાવત્ અનેરા ઘણા વ્યંતરીક દેવતા, દેવાંગ્ના સાથે પરીવર્યો થકા સર્વ રૂધીએ કરી સર્વ દ્યુતિ ક્રાન્તિએ કરી જાવત્ વાજીત્રને શબ્દે કરી સહીત જ્યાં સીદ્ધાયતન છે ત્યાં આવે, આવીને સીદ્ધાયતન પ્રતે પ્રદક્ષીણા કરતો થકો પુર્વ દીસીને બારણે થઈને જ્યાં દેવછંદો (ગભારો) છે ત્યાં આવે, આવીને જીન પ્રતિમાને દેખીને પ્રણામ કરે, પ્રણામ કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને મોરપીંછી પુંજણી લેઈ કરી પુંજે, પુંજીને સુગંધ ગંધોદક પાણીએ કરીને નવરાવે પખાળ કરે, પખાળ કરીને દેવ સબંધી સુગંધ કષાયીત વસ્ત્રે કરીને ગાત્ર લુહે, લુહીને સરસ ગોશીર્ષ નામા ચંદને કરીને શરીરે વિલેપન કરે, વિલેપન કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને અખંડિત શ્વેત ઉજળા દીવ્ય ઉત્તમ દેવદુષ્ય વસ્ત્રના જુગળ પહીરાવે, પહીરાવીને અગ્ર ઉત્તમ પ્રધાન સુગંધ દ્રવ્ય ને ફુલની માળા તેણે કરી અર્ચ, અર્ચીને ફુલ ચડાવે સુગંધી પદાર્થ ચડાવે, ચુર્ણવાસ ચડાવે, વસ્ત્ર ચડાવે, આભરણ ચડાવે, ચડાવીને ઉંચી વળગાડી ધણી લીધા તળા લગે પહોંચે એવી વિપુલ વિસ્તીર્ણ વૃતાકારે પ્રલંબમાન એવી ફુલની માળાનો કળાપ કરે, કરીને આછો સુક્ષ્માળ શ્વેત ધોળા રૂપામય અક્ષત નિર્મળ એહવે ચોખે કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમા આગળે આઠ આઠ મંગળીક આળેખે તે કહે છે સાથીઓ ૧, શ્રીવછ ૨, જાવત્ દર્પણ ૮ આઠ મંગળીક આળેખીને હાથેકરી ગ્રહ્યા ને મુકતા હાથથકી પડ્યાં હોઈ તે ઉર્દ્ધ થયા તેણે સહીત એહવા પાંચવર્ણી ફુલને મુકે ફુલનો પુંજ અવતાર કરે, કરીને ચંદ્રપ્રભ રત્ન, વજ્રરત્ન, વૈદુર્ય રત્નનો નિર્મળ જેહનો દંડ છે એહવો કાંચનમણિ રત્નની ભાતે કરીને ચિત્રીત મનોહર કૃષ્ણાગર પ્રવર કુંદરૂક તે સેલારસ તેહના ધૂપની ઉત્તમ ગંધેકરી સહીત ધુપની વટીમને મુકતા એહવો વૈદુર્ય રત્નમય ધુપ કડછો લેઈને પ્રયત્ન ઉદ્યમવંત થઈ ધુપ દીએ, ધુપ દેઈને એકસો ને આઠ વિશુદ્ધ શબ્દાદિક દોષે રહિત અર્થે યુક્ત મહા ચિત્તે કરી મોટા કાવ્ય અર્થે કરી સહીત પુનરપિ દોષે રહિત કરીને સ્તવન કરે સ્તવન કરીને સાત આઠ પગલા પાછો ઓશરે, (હઠે) ઓશરીને ડાબો ઢીંચણ ઉંચો રાખે રાખીને જમણો ઢીંચણ ધરતી તળે સ્થાપે સ્થાપીને ત્રણવાર મસ્તક ધરતીએ લગાડે લગાડીને લગારેક ઉંચો થાય થઈને કટક ત્રુટીત બાજુબંધ તેણે સ્તંભિત એહવી ભુજાપ્રતે પાછી સહર ઉંચી લીએ, ઉંચી લેઈને બે હાથ જોડી માથે આવર્તન કરી મથે અંજળી કરીને એમ કહે નમસ્કાર હુવો અરીહંત ભગવંત જાવત્ સિદ્ધગતિ નામે સ્થાનક મોક્ષપદ તે પ્રતે પહોચ્યા તેહને માહરો નમસ્કાર હુવો એમ કહીને વાંદે, નમસ્કાર કરે વાંદી નમસ્કાર કરીને જ્યાં સિદ્ધાયતનનો ઘણ મધ્યદેશ ભાગ છે ત્યાં આવે આવીને દિવ્ય ઉદક ધારાએ પખાળે પખાળીને પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને પંચાંગુલીત હાથનું મંડળ આળેખે (થાપા) આળેખીને ચંદનની ચર્ચા કરે (છાંટણા કરે) ચર્ચા કરીને કચગ્રહ ગ્રહીને અને હાથથી છૂટા પડ્યા તેણે વર્જિત એહવે પંચવર્ણને ફુલે કરી યુક્ત પુષ્પના પુંજ (ઢગલા) તેહને ઉપચારે સહીત કરે, કરીને ધુપ દીએ, ધુપ દઈને જ્યાં સિદ્ધાયતનનું દક્ષીણ દીશાનું દ્વાર છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઈને દ્વાર,

શાખા, પુત્તળીઓ તથા વ્યાળપ્રમુખ રૂપ છે તે ગોરપીંછી પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, પખાળે, પખાળીને સરસ ગોશીર ચંદને કરી પંચાંગુલીત હાથે કરી લીંપે વિલેપન કરે, કરીને ચંદન છાંટે, છાંટીને ફુલ ચડાવે જાવત્ આભર્ણ ચડાવે, ચડાવીને ઉંચી નમાવ્યમાન વિપુળ જાવત્ ગોળની ફુલની માળાના સમુહ કરે, કરીને હાથે મુકા જાવત્ એહવા ફુલનો ઉપચાર કરે, કરીને ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને જ્યાં દક્ષીણદીશીના મુખમંડપનો ઘણું મધ્યદેશ ભાગ છે ત્યાં આવે, આવીને ઘણું મધ્યદેશ ભાગપ્રતે મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દીવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, પખાળે, છાંટી પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરીને પંચાંગુની તળું મંડળ આળેખે, મંડળ આળેખીને ચંદનની ચર્ચા કરે, (છાંટણા) ચર્ચા કરીને કર મુકા ફુલ ચડાવે જાવત્ ધુપ કરે, ધુપ કરીને જ્યાં મુખમંડપનું પશ્ચિમદીશીનું દ્વાર છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને દ્વાર, શાખા, પુત્તળીઓ તથા વ્યાળ રૂપ તે પ્રતે મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ છાંટે, છાંટીને પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરીને વિલેપન કરે જાવત્ ચર્ચા કરે, કરીને માળા ચડાવે, ફુલ પુંજ કરે, ધુપ દીએ, દેઇને જ્યાં દક્ષીણ દીશીના મુખમંડપની ઉત્તરદીશીની થાભાની પંક્તિ છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને ત્યાંની પુત્તળીયુ દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે સરસ ગોસીર્ષ ચંદને વિલેપન કરે ફુલ ચડાવે જાવત્ માળા ચડાવે ફુલનો અંબાર કરે ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને જ્યાં મુખમંડપનું પુર્વદીશીનું દ્વાર છે તેમજ સર્વ કહેવું જાવત્ દ્વારાદિકની પુજા કરે પછે જ્યાં દક્ષીણ દીશીનું દ્વાર છે ત્યાં પણ તેમજ સર્વ પાઠનીપરે કહેવું પછે જ્યાં પ્રેક્ષાઘર મંડપના ઘણું મધ્યદેશ ભાગ છે જ્યાં વજ્રમય અક્ષાટક છે (પીઠ વિશેષ) જ્યાં મણિપીઠીકા છે જ્યાં સીંહાસન છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને અક્ષાટક સિંહાસન મોરપીંછની પુંજણીએ કરીને પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, ફુલ ચડાવે, જાવત્ ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને પછે જ્યાં પ્રક્ષાઘર મંડપનું પશ્ચિમ દિશિનું દ્વાર છે ત્યાં પણ પાછલી રીતે પુજા કરે, પછે ઉત્તરદિશિની થંભપંક્તિ ત્યાં પણ તેમજ કરે ત્યાંથી પુર્વદિશિનું દ્વાર ત્યાં પણ તેમજ પુજા કરે ત્યાંથી જ્યાં દક્ષીણદિશિનું દ્વાર ત્યાં પણ તેમજ અર્ચા કરે ત્યાંથી પ્રેક્ષાઘર મંડપનો દક્ષીણનું દ્વાર તે આગીરે ચૈત્ય સ્થુભ છે ત્યાં આવે આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને ચૈત્યસ્થુભ મોરપીંછની પુંજણીએ કરી પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ કરી પખાળે સરસ ચંદને પુંજે ફુલ પ્રમુખ ચડાવે માળા ચડાવે જાવત્ ધુપ કરે ત્યારપછી તે ચૈત્યસ્થુભ ઉપરે જ્યાં પશ્ચિમદિશિની મણિપીઠીકા છે તે ઉપરે જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે ત્યાં આવે, આવીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને દ્રષ્ટે દેખીને પ્રણામ કરે, કરીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને તેમજ સર્વ જેમ પુર્વે પુજાનો અધિકાર કહ્યો તેમ કહેવો જાવત્ સિદ્ધગતિનામા સ્થાનકપ્રતે પામ્યા ત્યાંસગે કહીને વાંદે નમસ્કાર કરે એમ ઉત્તરદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા, એમ પુર્વદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા, એમ દક્ષીણદિશિની મણિપીઠીકાની પ્રતિમા પુંજે પછે જ્યાં ચૈત્યવૃક્ષ છે ત્યાં મહેંદ્રધ્વજ છે, ત્યાં આવે, આવીને ત્યાં દ્વારની વિધિ

પૂજા અર્ચા કરે પછી જ્યાં દક્ષિણદિશિના દ્વાર પુંખ મુખ છે ત્યાં આવે આવીને મોર- પીંછની પુંજણી લીએ તેણે દેરિક પખાળવા તેમજ પુંજણી ભળા કરીને એ સર્વ પુંજણીએ કરી પુંજે પુંજણીએ પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને વિલેપન કરે કરીને ફુલ ચડાવે, યાવત્ ધુપ કરે એમ સિદ્ધાયતનના દક્ષિણ દ્વારની અર્ચા પુરી થઈ તો સિદ્ધાયતનને પ્રદક્ષિણા કરતો થકો સિદ્ધાયતનનો પુર્વ ધાને જ્યાં ઉત્તરદિશિના દ્વાર પુંખક મુખ ત્યાં આવે, યાવત્ ત્યાં અનુક્રમે મહેંદ્રધ્વજ, ચૈત્યવૃક્ષ ચૈત્યસ્તૂપ ત્યાં પશ્ચિમદિશિની મણિપીઠિકા જ્યાં જીન પ્રતિમા તે પ્રતિમા પુંજે એમ ઉત્તરદિશિની મણિપીઠિકાની પ્રતિમા પુર્વદિશિની મણિપીઠિકાની અને દક્ષિણદિશિની મણિપીઠિકાની પ્રતિમા પુંજે તે પછી પ્રેક્ષાઘર મંડપની અર્ચા પણ તેમજ કરી એમ પ્રેક્ષાઘર મંડપની દક્ષિણદિશિની કરી તેમ યાવત્ પશ્ચિમદિશિનો બારણું જ ઉત્તરદિશિના પ્રેક્ષાઘર મંડપની દક્ષિણદિશિના થાંભા પંક્તિ સામે મુખમંડપ ત્યાં દ્વાર અર્ચા કરે છે તે દક્ષિણમુખ મંડપની પેરે કહેવો યાવત્ ત્યાં પૂર્વદિશિની અર્ચા સર્વ પંક્તિ અર્ચા કરે સિદ્ધાયતન માંહે ઉત્તર દ્વારની અર્ચા કરી ત્યાંથી સિદ્ધાયતન માંહે થઈને પ્રદક્ષિણાએ ત્યાંથી ત્યાંથી આવી કરે, ઈમ સર્વ તમામ અનુક્રમે પૂર્વદિશિ મુખમંડપ, પ્રેક્ષાઘર મંડપ, ચૈત્યસ્તૂપ, ચારે પ્રતિમા, ચૈત્યવૃક્ષ મહેંદ્રધ્વજ, યાવત્ નંદા પુષ્કરણી એ સર્વની અર્ચા અનુક્રમે પૂર્વની પેરે કરે, કરી પછી ત્યાંથી જ્યાં સુધર્મા સભા છે તે દિશિભણી આવવા તત્પર થયા

૬૦. સભાદિકનુ પુજન

ત્યારે તે વિજયદેવતાના ચાર હજાર સામાનિક દેવતા યાવત્ સોળ હજાર આત્મરક્ષક દેવતા સાથે સર્વ ઋદ્ધિએ કરી યાવત્ વાજિત્ર વાજતે જ્યાં સુધર્મા સભા છે ત્યાં આવે આવીને તે સુધર્મા સભાને પ્રદક્ષિણા કરતો થકો પુર્વને દ્વારે થઈને માંહે પ્રવેશ કરે, કરીને જીન દાઢા દીઠે પ્રણામ કરે કરીને પછે જ્યાં મણિપીઠિકા છે, જ્યાં માણવકનામા ચૈત્યથંભ છે, જ્યાં વજ્રમય ગોળવટ્ટ દાબડા છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ લેઈને વજ્રમય ગોળવટ્ટ દાબડાને મોરપીંછની પુંજણીએ કરીને પુંજે, પુંજીને વજ્રમય ગોળવટ્ટ તેના દાબડા ઉઘાડે ઉઘાડીને જીનદાઢાને મોરપીંછની પુંજણીએ કરીને પુંજે, પુંજીને પછે સુગંધ ગંધોદકે એકવીસ વાર ઉદકની ધારાએ પખાળે પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરી વિલેપન કરે, કરીને ઉત્કૃષ્ટ વર પ્રધાન સુગંધ કપુરાદિક દ્રવ્ય તે ફૂલની માળાએ કરીને અર્ચા કરે કરીને પછી ધુપ દીએ, દેઈને વજ્રમય ગોળવટ્ટ દાબડામાંહે ઉઠાવીને થાપે, થાપીને પછે માણવક નામા ચૈત્યસ્થંભ મોરપીંછની પુંજણીએ પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરીને અર્ચા કરે કરીને ફુલ ચડાવે યાવત્ સરસ સુગંધ ફુલની પુજા કરે યાવત્ ધુપ દીએ દઈને પછે જ્યાં સુધર્મા સભાને ઘણું મધ્ય દેશ ભાગે તેમજ અર્ચા કરે યાવત્ જ્યાં સીંહાસન છે ત્યાં આવે આવીને તેમજ અર્ચા તેમજ દ્વારની અર્ચા કરે પછે જ્યાં દેવશય્યા છે તે પણ તેમજ અર્ચા, પછે જ્યાં ક્ષુ

મહેદ્રધ્વજ છે ત્યા પણ સર્વ તેમજ કહેવુ પછે જ્યા હથીયારનો ચોફાળ નામે સહસ્ત્ર કોશ (ભડાર) છે ત્યા આવે, આવીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક હથીયારને મોર પીંછની પુજણીએ કરીને પુજે, પુજીને સરસ ગોસીર્ષ ચદને કરીને સર્વને વિલેપન કરે તેમજ શેષ સર્વેની પણ અર્ચા પુર્વ પરે કરે સુધર્માં સભાના દક્ષિણ દ્વારથી માડીને તેમજ કહેવુ જાવત્ નદા પુષ્પકરણી લગે સિદ્ધાયતનની પરે દક્ષિણ દ્વાર મુખ મડપ, ચૈત્યસ્થુભ, ચાર જીન (દેવતાની) પ્રતિમા, ચૈત્યવૃક્ષ, મહેદ્રધ્વજ ને નદા પુષ્પકરણી અર્ચે (પુજે) ત્યાથી સુધર્મા સભાને પ્રદક્ષિણાએ પુરે કરીને ઉત્તર દીસે એવે એટલા વાના અર્ચે તેમ વળી પુર્વ દિસે પણ દ્વારથકી માહે એટલા વાના અર્ચે જાવત્ પુર્વ દિસીની નદા પુષ્પકરણી લગે સર્વ સભાને વિષે જેમ સુધર્મા સભાએ અર્ચા કહી તેમજ સર્વ કહેવી વળી ઉપપાત સભાએ પણ સર્વ અર્ચા તેમજ કહેવી, પણ એટલો વિશેષ જે દેવ સન્ત્યાની અર્ચા કહેવી, અને શેષ ત્રણ સભાએ સિહાસનની અર્ચા કહેવી (એ ફેર દેખાડયો) વળી દ્રહની પુજા જેમ નદા પુષ્પકરણીની કહી તેમ કહેવી પછે ત્યાથી વ્યવસાય સભાએ આવી પુસ્તકરત્ન મોરપીંછની પુજણીએ પુજે, પુજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, પખાળીને સરસ ગોસીર્ષનામા બાવના ચદને કરી વિલેપન કરે, કરીને ઉત્કૃષ્ટ વર પ્રધાન ગધ કપુરાદિ ફુલની માળાએ કરી અર્ચે, અર્ચીને પછે સીહાસન મોરપીંછની પુજણીએ પુજે જાવત્ ધુપ દીએ શેષ સર્વ તેમજ પુર્વની પરે કહેવુ પછે નદા પુષ્પકરણીને જેમ દ્રહની અર્ચા કહી તેમ કહેવી તેજ રીતે અર્ચા કહેવી પછે જ્યા બળીપીઠ છે ત્યા આવે, આવીને બળી વિસર્જન કરીને અભિયોગી (આજ્ઞાકારી) દેવતાને તેડાવે, તેડાવીને એમ કહે ઉતાવળાથકા હે દેવાનુ પ્રીયા! વિજય રાજ્યધાનીને વિષે શૃગાટક (સિઘાડાને આકારે) ત્રીક (જ્યા ત્રણ વાટ ભેળી થાય) તેને વિષે, ચતુષ્ક (ચોવટા) ને વિષે ચાચર (ઘણા માર્ગ આવી મળે) તે ને વિષે, ચતુર્મુખ તે મોટા રાજ માર્ગને વિષે, પ્રાસા ને વિષે, ગઢને વિષે, અટાળાને વિષે, ગોપુરને વિષે, તોરણને વિષે, એવે ઠેકાણે જઇને તમે તેની પુજા કરો, ને પુજા કરીને એ માહરી આજ્ઞા મુજને પાછી સુપો

ત્યારે તે સેવક દેવતા વિજય દેવતાએ એમ કહ્યેથકે જાવત્ હર્ષવત સતુષ્ટ થયા થકા વિનએ કરીને વિજય દેવતાનુ વચન સાભળે, સાભળીને વિજય રાજ્યધાનીએ ત્રીકાદિકને ઠામે જાવત્ અર્ચા કરે, કરીને પછે જ્યા વિજય દેવતા છે ત્યા આવે, આવીને એ આજ્ઞા પાછી સોપે જે જેમ તમે કહ્યુ તેમ કીધુ ત્યારે તે વિજય દેવતા તે અભિયોગી દેવતા પાસે એહવો અર્થ સાભળીને હર્ષ ધરીને હર્ષ સતુષ્ટ ચીતમા આનદ પામ્યો જાવત્ દ્રવીત હૃદય થયો થકો જ્યા નદા પુષ્પકરણી છે ત્યા આવે, આવીને પુર્વ દિશીને તોરણે થઇને પેસે પેસીને જાવત્ હાથ, પગ ધોઇ, ધોઇને અત્યત ચોકખા કરે પરમસુચી પવિત્ર થઇને પછે નદા પુષ્પકરણીથકી પાછો નીકળે, નીકળીને જ્યા સુધર્મા સભા છે તે ભણી ચાલવા તત્પર થાય

૬૭ સુધર્માં સભાને વિષે સભાનુ વરણ

ત્યારે તે વિજય દેવતા ચાર હજાર સામાનીક દેવતાએ કરી જાવત્ સોળ હજાર

આતમ રક્ષક દેવતાઓ હાથી મત ધાને કરી નાવત્ ગાઢ તેના શબ્દ સાભળે પછે જ્યા સુધર્મા સભા છે ત્યાં આવે, આવીને સુધર્મા સભાને પુર્વ દ્વારે પ્રવેશે પેસ, પેસીને જ્યાં મણિપીઠીકા છે ત્યા આવે આવીને રત્નમય સીંહાસન ઉપરે પુર્વ દીશી સાહમો બેસે ત્યારે તે વિજય દેવતાના ચાર હજાર સામાનીક દેવતા અનુક્રમે ત્યાં પછે પ્રતેક પ્રતેક પુર્વે સ્થાપીત ભદ્રાસને બેસે ત્યાર પછી તે વિજય દેવતાની ચાર અગ્રમહીશી દેવતા પુર્વ દીશે પ્રતેક પ્રતેક પુર્વ સ્થાપીત ભદ્રાસને બેસે, તિવાર પછી વિજય દેવતાની દક્ષિણ ને પુર્વ વચે એટલે અગ્નિ ખુણે અભ્યંતર પરખદાના આઠ હજાર દેવતા પ્રતેક પ્રતેક ભદ્રાસને બેસ એમ દક્ષીણ દીશે મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતા ભદ્રાસને બેસે તેમજ નૈરુત્ય ખુણે (દક્ષિણ ને પશ્ચિમ વચે) બાહ્ય પરખદાના બાર હજાર દેવતા પ્રતેક પ્રતેક ભદ્રાસને બેસે ત્યાર પછી વિજય દેવતા થકી પશ્ચિમ દીશે સાત અણીકાધિપતી પ્રતેક પ્રતેક ભદ્રાસને બેસે ત્યારપછી તે વિજય દેવતા થકી પુર્વ દીશે દક્ષિણ દિશે, પશ્ચિમ દીશે ને ઉત્તર દીશે સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતા પ્રતેક પ્રતેક પુર્વે સ્થાપિત ભદ્રાસને તિહાં બેસે, તે વીગતી કહે છે પુર્વ દીશે ચાર હજાર, દક્ષિણ દીશે ચાર હજાર પશ્ચિમ દિશે ચાર હજાર ને ઉત્તર દીશે ચાર હજાર એમ સોળ હજાર વળી તે આતમ રક્ષક દેવતા કહવા છે સનાહબધ આયુધને સજ સાજ્ય પેહેરીને જેણે કાય બાધ્યા છે ઉંચી કીધી છે સરાસન ધનુર તેની પાછી જેણે ડોકે વિષે અલંકાર પેહેર્યા છે રૂપ નિર્મળ ઉતમ સુભટનું ચિન્હ પટ જેને હાથને વિષે છે ગ્રહ્યા છે આયુધ ને પ્રહરણ (આયુધ વિશેષ) જેણે ત્રણ ઠામે નમ્યા વાંકા વજ્રના ને ત્રણ સંધીને વિષે સધી છે વજ્રમય જેહની કોટી સધી છે એહના ધનુર હાથમા ગ્રહીને પર્યંત પુર્ણ તે બાણ તેના કલાપ ભાથા જેણે ભર્યાં છે વળી કેટલાએકના હાથમા નીલી લાકડીના ધનુર છે, કેટલાએકના હાથમા પીળી લાકડીના ધનુર છે, કેટલાએકના હાથમાં રાતી લાકડીના ધનુષ્ય છે કેટલાએકના હાથમા ચાર આયુધ છે, કેટલાએકના હાથમા ચર્મ ચામડા છે કેટલાએકના હાથમા ખડગ છે કેટલાએકના હાથમા દંડ છે કેટલાએકના હાથમા પાસ છે નીલ, પીત રક્ત ચાપચાર, ચર્મ ખડગ, દંડ પાસ પ્રમુખ આયુધના ધરણહાર રહ્યા છે (અંગના રક્ષાના કરણહાર ગુપ્ત રક્ષા કરી રહ્યા ગુણે કરી યુક્ત પરીવાર સહીત પ્રતેક પ્રતેક સમય માત્રાએ નમતા થકા કિંકર ભૂત થકા રહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વિજય દેવતાની કેટલા કાળની આયુષ્યની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, તેની એક પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વિજય દેવતાના સામાનીક દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉતર—હે ગૈતમ, તેની પણ એક પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

એહવો મહર્ધિક મોટા રધીવંત એહવો મહા દ્યુતિવંત છે એહવો મહા બળવંત છે એહવો મહા જશવંત છે એહવો મહા સુખવંત છે એહવો મોટા અનુભાગવંત વિજય નામે દેવતા છે એ વિજય દેવતા અને વિજય દ્વારનો અધિકાર કહ્યો

૬૮. સુરિયાભ દેવતાનો (રાયપ્રસેણી સૂત્રથી) અધિકાર.

હવે સુરિયાભે તથા વિજય પ્રોળીયે પ્રતિમા પુજી છે તથા દાઢા પુજી છે, માટે અમે પણ પુજીએ છીએ. એમ જે કહે છે તેનો ઉત્તર.

સુરિયાભ અને વિજય પ્રોળીયાનો અધિકાર એક સરખો છે. તે વિજય પ્રોળીયાનો અધિકાર ઉપર કહેવાઇ ગયો છે જેથી હવે પ્રસંગને લઇને આ ઠેકાણે સુરિયાભનો અધિકાર લગતો જાણી રાયપ્રસેણી સુત્રમાંથી સમજુતી સાથે અહીં દાખલ કરવામાં આવે છે.

૧ પ્રથમ સુરિયાભ દેવતાએ શ્રી મહાવીર દેવને આમલકપ્પા નગરીએ અંબસાલ વનમાં દીઠા તીહા સાંભળી જઇ નમે પુછ્યું કહ્યું તે હાથ જોડી પ્રભુ શી રીતે કહ્યું કેમ પર કલ્પીત છે

૨ પછે એમ કહ્યું કે—

त महाफल खलु देवाणुप्पिया महारुवाणं अरिहताण भगवताणं नाम गोयस्सवि सवणयाए किमग पुण अभिगमण वदण नमसण पडीपुछण पजुवासणयाए एगसवि आयरियस्स धम्मीयस्स सुवयणस्स सवणयाए किमग पुण विउलस्स अठस्स गहणयाए

શબ્દાર્થ—ત૦ તે મ૦ મોટા ફળ ખ૦ નિશ્ચે દે૦ દેવતાને વહાલા ત૦ તિર્થંકરને ગુણે કરી સહીત તેહનુ અ૦ અરિહંતનું ભ૦ ભગવંતનું ના૦ નામ ગોત્રનુ ને ફક્ત ગોત્ર તે ગુણ નિષ્પન તેહનુ પણ સ૦ સાંભળવે કરી કી૦ તેહનું શું કહેવું પુ૦ વળી અ૦ સામુ જાવું વ૦ વાંદવું ગુણગ્રામ કરવા સ્તુતિ કરવી ન૦ પ્રણામનું કરવું પ૦ પ્રશ્નાદિકનું વળી પુછવું પ૦ સેવાને કરવે કરી એ૦ એક પણ આ૦ આર્ય ધ૦ ધર્મ સબંધીનું સુ૦ ભલા સ૦ સાંભળવું કી૦ તેનું શુ કહેવું! પુ૦ વળી વી૦ વિસ્તીર્ણ અ૦ અર્થને ગ૦ ગ્રહીને

ભાવાર્થ—અહીં વાંદવાનો અને ઉપદેશ સાંભળવાનો મોટો લાભ કહ્યો, પણ સુરિયાભે નાટિકનો મોટો લાભ ગણ્યો નથી કેમકે વાંદવો ને ઉપદેશ સાંભળવો તે ક્ષયોપશમ ભાવ છે ને ભગવંતની આજ્ઞાનું સ્થાન છે, અને નાટિક છે તે ઉદય ભાવ છે ભગવંતની આજ્ઞા બાહારનું કર્તવ્ય છે

૩ વળી સુરિયાભે દેવલોકમાં વિચારણા કરીને એમ કહ્યુ કે—

एव मे पेचा हियाए सुहाए खमाए निसेसाए आणुगामियत्ताए भविस्सई तिकट्टु

મેં સુરિયાભિના જેહવી જ તેો ભવ્ય અભવ્ય સમદ્રષ્ટિ, મિથ્યાદ્રષ્ટિ સર્વ એકજ રીતે પુજે છે એમા ધર્મ કરતવ્ય શુ થયુ?

વળી પ્રતિમા પુજે એટના સમ દ્રષ્ટિ થાય તો વિજય નામીયાદિક અસખ્યાતા ગોળીયા સર્વ વિજય પ્રોળીયાનીપર પ્રતિમા પુજે છે તો તે સર્વ સમ દ્રષ્ટિ હશે??? વળી સર્વ જીવ વિજય પ્રોળીયાપણે અનંતીવાર ઉપન્યા છે તો પ્રતિમા પુજનારાને આતલવાર કેમ ક ના પડ્યા?? કેમકે સમ્યકત્વવતને અનંતા ભવ હોય નહીં તેતો સર્વ સાખ છે

વળી અરણીક નામક કામ ? આરકો દેવતાગે પરીસહ દીધા તે દેવતા તેમજ ગોશા ળામતિ, જમાલીમતિ પરિતમતિ અજ્ઞા જે મિથ્યાત્વિ દેવતા જે ધર્મના દ્વેષી, તે પણ ઉપજતી વેળાએ કુતઆચર માટે સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા પુજે છે ઓછ મસીત કે મંદિરદ્વાર પુજતા નથી, તેમ તે ત્યા જ પણ નહીં હવે જુવો એ સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા તિર્થંકરની હોય તો મિથ્યાત્વી કેમ પુજે? માટે એ વ્યાવાર કૃત નકરાર મધ્યે પ્રતિમાની પુજા જાણવી પણ સમ્યક્ત્વ ખાતે જાણવી નહીં કેમક જે એ સમ્યક્ત્વ કહી દેવતાજ પુજતા હોય તો તો ધર્મ ખાતે થાય પણ નર સમ્યક્ત્વી મિથ્યાત્વી મળી પુજે ત્યાર ધર્મના કયાંથી!

૮ વળી એ પ્રતિમા તિર્થંકરની નહીં એમ સિદ્ધાત શાસ્ત્રથી સિદ્ધ થાય છે જ્યારે પ્રથમ સુરિયાભ દેવતા રાજ્યાભિષેક થયો ત્યાર પછી વ્યવસાય સભામધ્યે આવ્યો ત્યા "**धमीए सथे वाएति**" એહવો પાઠ છે એટલે ધર્મશાસ્ત્ર વાચ્યા એ ધર્મશાસ્ત્ર છે વમશાસ્ત્ર જાણ્યા છે, પણ કુળધર્મની રીત ગમ ધીયા છે પણ આચારગાદિક સાગ પ્રવચન સિદ્ધાંત નથી કેમક જો આવા ગાદિ દ્વાદસાગી હોય તો મિથ્યાતિ અભવ્ય કેમ વાચે? કેમ સદ્હે? અને જીનવચન સાચા કેમ જાણે? મા વાચતા તો ભવ્ય પડે છે વળી મિથ્યાત્વીના ઓગણુ ? પાપસૂત્ર કહાનપણ જુઓ ત્યા નથી તેમ કયાઇ સમ્યક દ્રષ્ટિ આચારગાદિ વાચ અને મિથ્યાતિ કુરાન, પુરાણ વગર વાચે એમ તો કહ્યું નથી ત્યા તો જેટના ગાર બોલનારા ઉપજે તે સર્વ એકજ ધર્મશાસ્ત્ર વાચે છે માટે એ ધર્મ શાસ્ત્ર તે પણ લોકીક કુળરીતના જાણવા

વળી જ્યાએક કહે કે—શ્રાવક સમ્યક્દૃષ્ટિ સિદ્ધાન વાચે તો અનત સસારી થાય હવે એમ કહેનારના લેખે જો આચારગાદિ ધર્મશાસ્ત્ર હોય તો સમ્ય દ્રષ્ટિ દેવતા સિદ્ધાત વાચીને અનત સસારી શા માટે થાય? માટે નક્કી એ ધર્મ શાસ્ત્ર તે કુળ રીતનાજ છે જેમ મનુષ્ય લોક મધ્યે બોહોતેર કળાના શાસ્ત્ર, તથા ઋગ્વેદ યજુર્વેદ, સામ, વેદ, બેદ ઇત્યાદિક ગ્રથ છે તેજ સરખા તે પણ જાણવા, અને સમ્ય દ્રષ્ટી, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી ભવને એક સરખી રીતે ભાગ આવે એક સરખી રીતે મનાય તેવા છે, એમને એ પ્રતિમા અને એ શાસ્ત્ર એ બે એક લોકીક ખાતે છે જેમ અનતા જીવ અનતીવાર દેવતા થઇ ને એ પ્રતિમા પુજી ને પુસ્તક વાચ્યા, પણ કોઇ સમ્યકત્વ પામ્યા નહીં

૯ ત્યાર પછી એ પુસ્તક વાંચીને "धम्मीय ववसाइय गिन्हिजा" ધ૦ કુળ ધમ સબધી વ૦ વ્યાપાર ગિ૦ ગ્રહે એવો પાઠ છે

ભાવાર્થ—એ ધર્મનો વ્યાપાર કર્યો તે પ૦ પણ સમુચય છે ત્યા એમ નથી કહ્યુ કે પ્રતિમા પુજી તે ધમ વ્યવસાય સમુચય પદ મધ્યે તો પ્રતિમા, પુત્તળી, સ્થાળા, હ થીયાર, તોરણ પ્રોળ, ખડગ, પુસ્તક એમ બત્રીશ વાના પુજ્યા, તે સર્વે ધર્મવ્યવસાય મધ્યા કરે પુજ્યા છે, તે માટે ધર્મવ્યવસાય પદ તે પણ સાધારણ પાઠ છે

ત્યાર પછી ઉઠીને ઇશાન ખુણે સિદ્ધાયતન મધ્યે ગયો જ્યા એકસો ને આઠ જીન પડીમા છે ત્યા આવ્યો, આવી પ્રતિમાનો શરીર ચરચ્યો

હવે પ્રતિમાદિક એક બીજાથી વિરુદ્ધ પડે છે તે સૂત્ર થકી કહે છે

૧ જ્યા વિજ્ય દેવતાની પ્રતિમા (જીવાભિગમ મધ્યે) પાઠથી વરણવી ત્યા "रीठ मयामसु" રીષ્ટરત્નમય દાઢી કહી છે અને રાયપસેણીમા સુરિયાભે પ્રતિમા પુજી તેને દાઢી નથી કહી એ ફેર

૨ "कणग्गमया चुचुआ" એટલે કનકમય સ્તન છે હવે જુઓ એ સ્તન જુગળ કને હોય? શ્રી ઊવાઇ મધ્યે શ્રી વિતરાગનુ શરીર વખાણ્યુ ત્યા સ્તન જુગળ મુખથીજ કહ્યા નથી, કમક તિર્થંકર, ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, ઉત્તમ પુરૂષ, સામત, ઘોડો એટલાને સ્તન હોય નહિ માટે તે પ્રતિમા જો જીન તિર્થંકરની હોય તો સ્તન હોય નહીં એ સ્તન કહ્યા તે ફેર

૩ વળી તે પ્રતિમાને પાસે (પછવાડે) બે બે ચામરધારની પડીમા, એક એક છત્ર ધારની પડીમા, અને મુખ (મોઢા) આગળે બે બે નાગપડીમા, બે બે જક્ષપડીમા હાથ જોડીને વિનય કરતી રહે છે હવે જુઓ એ નાગ, ભૂત અને જક્ષની પડીમા કોના પરીવાર મધ્યે હોય? તિર્થંકરની પાસે તો સૂત્ર મધ્યે ઠામ ઠામ કહ્યુ છે કે "इसीपरीसाए जइपरीसाए" કહ્યુ છે જો એ પ્રતિમા પાસે ગણધર, સાધુની પ્રતિમા હોત તો જાણત કે એ તિર્થંકરની પ્રતિમા ખરી, પણ તે તો નથી માટે એમ જાણવુ જે કોઇ ભોગીદેવ કામદેવાદિકની પ્રતિમા છે

વળી આજે પણ પ્રતિમા જે કરાવે છે તેની પાસે કાઉસગીઆ સાધુની પ્રતિમા કરાવે છે, પણ નાગ, ભૂત, જક્ષની પ્રતિમા કરાવતા નથી, તો એ બે પ્રતિમા મધ્યે સાચી કઈ ને જુઠી કઇ? માટે એ પ્રતિમા નાગ, ભૂત, જક્ષ, ઇદ્ર, વેસમણ, ક્ષેત્રપાળ, મહેશ, કામદેવાદિકની નિસદેહ જાણવી

૪ વિશેષમા વળી સુરિયાભે પુજતા પહેલા થકી "लोमहथेण पमजइ" કહ્યુ છે એટલે કે મોરપીંછની પુંજણી થકી પુજી કહી જેમ દ્રુપતીએ ભ ાસાર્થવાહણીએ જક્ષની

પ્રતિમા મોરપીછ વગેરે પુ ન રીતે પછ છે તો નાગ્ધાની પુસ્તકી વંતર્યોગ થી. તે ઠાણાંગમે પાચમે ઠાણે નીચે પ્રમાણે છે કે—

कप्पइ निग्गंथाणवा निग्गंथीणवा पंच वत्थाइं धारीत्तएवा परिहरित्तएवा तंजहा. उन्निए १, उट्टिए २, साणए ३, पच्चापिच्चिए ४, मुंजापिच्चिए ५

શબ્દાર્થ—ક૦ કલ્પે નિ૦ નિગ્રંથ નિ૦ નિગ્રંથીને પં૦ પાંચ વ૦ વસ્ત્ર ધા૦ ધારવા પ૦ ગ્રહવા ત૦ તે કહે છે ઉ૦ ઉનનાં વસ્ત્ર ૧ ઉ૦ ઉંટના રોમનો ૨ સા૦ સાણનો ૩ પ૦ તૃણ વિશેષ કુટિને વણીને ૪ મુ૦ મુંજનો કુટિ ઘો ૫

ભાવાર્થ—એ ગ્રંથ સાધ્વી તથા સાધુએ પાંચ વસ્ત્ર ધારણ કરવા પાંચ મો પીંછ ખાનાની તો ગમે તેમ ન બને એ મોર નિષેધ છે કેમકે અતિ સુકમાળ છે પણ ભગવંત અજ્ઞાનમાં નહિ આજ્ઞાએ એક સાધુને તે થય તે માટે નિષેધ છે

હવે જુઓ સાધુ તો પાંચ વસ્ત્ર ધારણ કરે તો સાધુ સ્વામી ભગવંતનો શરીર તો પોતાનું પુરૂં ઢાંક્યું હતું તો ભગવંતને તો મૂળથીજ અચેલકપણું થી તો ભગવંતની પ્રતિમાને આંગી કેમ ચઢાવી તે જોવું શી રીતે એ પ્રતિમા કહો

૫ વળી મતિયાર પ્રતિમા પુજે ત્યાર પ્રથમથી પ્રતિમાને વસ્ત્રાદિ પહ—

" अहयाइ देवदुस जुयलाइ नियसेइ २ त्ता "

અ૦ અખંડ સુ૦ સારા દે૦ દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર જુ૦ જુગલ નિ૦ પહેરે પહેરાવે

ભાવાર્થ—એમ પાઠ છે તે પ્રતિમાને આંગી કરી, ઉનની ચાર રીતે એટલે અખંડ વસ્ત્રના જોડા પહેરાવ્યા એમ પાઠ છે તો જુઓ તીર્થંકર તો અચેલ છે, તે વસ્ત્ર પહેરતા નથી તો તીર્થંકરની પ્રતિમાને ધાતી ન કેમ પહેરાવે? એ લેખે તે પ્રતિમા કયા જીવની કરી તે વીચારવું કેમકે આગમ તો એક રીતે છે માટે જો કલ્પે તો તો બધું કલ્પે, જો ન કલ્પે તો એકે ન કલ્પે

વળી આજે જે પ્રતિમા પુજે છે તે પણ વસ્ત્ર પહેરેલી નથી, તો દેરના ભગવંતો અચેલ ધારણીને વસ્ત્ર કેમ પહેરાવે? માટે એમ જાણવું કે એ પ્રતિમા વસ્ત્રના પહીરણદાર દેવતાની છે, પણ જીનદેવ તિર્થંકર નથી

વળી કોઇ કહેશે કે એ તો વસ્ત્ર ભગવંતને મુખ આગળ મુક્યા છે, એમ કહે તો તે વાત ખોટી છે કેમકે મુખ આગળ વસ્ત્ર મુક્યા તે તો "वथारुहण" પાઠ જુદો છે "गंधारुहण चुन्नारुहण पुप्फारुहण वथारुहण आभरणारुहण" અર્થ—ગંધના આરોપણ ચુ૦ ચૂર્ણવાસક્ષેપ ચડાવે પુ૦ પુષ્પ ચડાવે વ૦ વસ્ત્ર ચડાવે આ૦ આભરણ ચડાવે તેમાં આ ગો પણ અહીં તો "देवदुसा जुयलीय नियसेइ २ त्ता"

કહેતા દે૦ દેવદુષ્ય જુ૦ જુગળ વસ્ત્ર નીં૦ પહીરાવે પહીરાવીને કહ્યુ નિર્ગમ્યા પછી રવા કહ્યા છે એમ આભરણ ચડાવ્યા તે જુ । અને પહેરાવ્યા તે પણ જુદા માટે એ આભરણ અને વસ્ત્ર એ બે વસ્તુ ભગવતને અગ્રાહ્ય, તેમ ભગવતની પ્રતિમા હોય તો તેને પણ અયોગ્ય

વળી કોઇ કહેશે કે ભગવતને તો એ બે વસ્તુ અયોગ્ય છે પણ ભક્તિવતની ભક્તિ છે કે જે સાર વસ્તુ હોય તે પ્રતિમાને ભગવત નિમિત્તે કરીએ એમ કહે તો ઉત્તર જે, જો ત્યાગી પુરૂષની ભક્તિ ભોગવડે થાય તો સ્ત્રી કેમ ન ચડાવીએ? કેમકે સર્વ ભોગમા સ્ત્રી પ્રધાન છે જેમ વસ્ત્ર આભૂષણ તેમ સ્ત્રી પણ વાળુ પ્રભ દેવાધીદેવને એવી ભક્તિ જીનમા ગમધ્યે કાઇ કરી નથી

૬ વળી પ્રધાનપણ મંત્રો પાયમે અપરા આશ્રારે દેવતા ચૈત્ય અને દેવની પરીગ્રહ મધ્યે કહ્યા છે તે પાઠ નીચે છે

एवचेते चउविहा सपरिसावि देवा ममायंति भवण वाहण जाण विमाण सयणा सणाणिय नाना विह वत्थ भूसणाणीय पवर पहरणाणिय णाणामणी पचवण दिवच भायणविह णाणाविह कामरुव वेउव्विया अच्छर गणा सघाए दिव समुद्दे दिसाओ विदिसाओ चेइयाणिय वणसडे पव्वते गाम नगराणीय आरामु जाण काणणाणीय कुव सर तलाग वावि दिहाय देवकुल सभ पव्वा वसही माइयाइ वहुयाइ कित्तणाणिय परिगेन्हत्ता परिग्गहं विपुल दव्व सार देवावि सइरगा नव्वित्ति नतुट्ठि उवलभति

શબ્દાર્થ—એ૦ એણિપરે તે૦ તે દેવતા ચ૦ ચાર પ્રકારના પ્રમાર ॥ સ૦ પરિખદ સહીત એ પુર્વે કહ્યા તે દે૦ દેવ તે મ૦ મદા । એવી મમતા કરે (તે કાળ એન ઉપર ગાઢ । એવી મમતા કરે તે એવ કહ્યુ છે) ભ૦ ઘર ૧ વા૦ અશ્વાદિક ૨ જા૦ સુખાદિક ૩ વિ૦ વિમાન ૪ સ૦ પલ્યંકાદિક ૫ સ૦ સિંઘાસનાદિક પ્રતે મમતા કરે ૬ ના૦ ॥॥ પ્રકારના વ૦ વસ્ત્ર । ભુ૦ આભરણ પ્રતે ૮ પ૦ પ્રધાન । પ૦ હથી યાર પ્રતે મમતા કરે ૯ ભા૦ ॥॥ પ્રકારના મણી ૧૦ પ૦ પાચ વર્ણ દિ૦ પ્રધાન ભા૦ ભાજન । ૧૧ ના૦ ॥॥ પ્રકારના કા૦ કામરૂપ ધારનાર ૧૨ વે૦ વૈક્રીય કીધા એવા અ૦ અપછરાના ૧૩ ગ૦ સમોહ તેહ ॥ પ્રતે દી૦ દીપ ૧૪ સ૦ સમુદ્રપ્રતે ૧૫ દી૦ ચાર દિશાપ્રતે ૧૬ વી૦ ચાર વિદિશાપ્રતે ૧૭ ચે૦ ચૈત્ય પ્રતિમા પ્રતે ૧૮ (અન્ય તિર્થિની પ્રતિમા પણ પરિગ્રહ મધ્યે જાણવી) વ૦ વણખંડ ૧૯ પ૦ પર્વત ૨૦ ગા૦ ગામ ૨૧ ન૦ નગર પ્રતે ૨૨ આ૦ આરામ ૨૩ ઉ૦ ઉદ્યાન । ૨૪ કા૦ કાનન તે વન પ્રતે ૨૫ કુ૦ કુપ (કુવા) ૨૬ સ૦ સરોવર ૨૭ ત૦ તળાવ ૨૮ વા૦ વાવ

૨૯ દી૦ દિર્ઘ । ૩૦ (લાંબી વાર પાળવી) દે૦ શીખરબંધ દહેરા ૩૧ સ૦ સભા પ૦ પર્વ ૩૨ વ૦ તાપસના આશ્રમ ૩૩ આ૦ એ આદિ દેઈને મ૦ ઘણા પ્રકાર પ્રતે કી૦ એમ કહે જે એ માહરા । એ માહરા એવી મમતા કરે પ૦ અર્થી એવા પ૦ પરિગ્રહને પરીગ્રહ કેહતા છે તો કે વી૦ વિનિભ ઠ૦ દ્રવ્યે કરી સા૦ પ્રમા । એવા પરિગ્રહો આદરી દે૦ દેવતા પણ સ૦ ઈંદ્ર સહિત દે। ન૦ તૃપ્તિ । પામે તે દેવતા ઘણા વિસ્તીર્ણ લોભે પ ભગ્યા થકા

ભાવાર્થ—એ ૫૬ મધ્યે જે જે વસ્તુ કહી તે તે વસ્તુ દેવતાનો પરિગ્રહ મધ્યે કહી તેમા દેહરૂ (દેહરાં) પ્રતિમા તે પણ પરિગ્રહમા ગણ્યા છે માટે પરિગ્રહ પુજે ધર્મ હોય નહીં એ નક્કી જાણવુ

વળી કોઈ કહેશે કે પુણ્યભદ્રાદિક જક્ષ છે તે જક્ષની પ્રતિમા પરિગ્રહ ખાતે છે, શેષ પ્રતિમા પરિગ્રહમા નહીં એમ કહે તેનો ઉત્તર—જો તીર્થંકરની પ્રતિમા છે

તે પ્રતિમા પરિગ્રહ મધ્યે કહેશો તો કહ્યા તો **“चउविहादेवा”** ચાર પ્રકારના દેવતા કહ્યા છે વળી ઈંદ્ર સહીત તો તેની પ્રતિમા ગામ લોક માટી કહ્યા છે? અને કેણ પુજે

છે? અને **“दिव समुद्दे चेइयाणीय”** કહ્યું તે કયા જીવ તણી પ્રતિમા છે? વળી સર્વ દ્વીપ, સમુદ્રની પ્રતિમા તિર્થંકરની માને છે તો કહ્યા તો તે પણ ભેગી આવી છે વળી દેવતાઓ મધ્યે વૈમાનદીક પ્રતિમા છે તે પણ વૈમાનવાસીને પરિગ્રહ ખાતે છે કારણ કે પોત પોતાના વૈમાનની સર્વ પુજે છે કોઈ બીજાની પુજતા નથી વળી સુરિયાભને સામાનિક પુજવાનું કહ્યુ છે તેણે પણ સુરિયાભ વૈમાનના સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા સુરિયાભ દેવને પુજવી કહી દેખાડી, અને તેણે તેહીજ પુજી છે પણ અન્ય સ્થાનની, મેરૂની, નંદીસર દ્વીપની પુજવી બતાવી નથી જે પહીલા કહ્યા આચારમા પુજવાની છે તેજ બતાવી એટલે પોતાની કરી બતાવે છે, તે માટે પરિગ્રહ ખાતેજ છે વળી તિર્થંકરના જન્માદિક મહોત્સવ કરતા સર્વ ઈંદ્ર ભેગા થાય છે તેમા કોઈ એમ નથી કહેતું કે અમુક તિર્થંકર તો મારી હદના છે માટે હું જન્માદિ મહોત્સવ કરીશ એમ કોઈ મમતા કરતા નથી ત્યા તો ભરત ઐરવત મહાવિદેહના જેટલા છે તેમનાનો સહુ જન્મ મહોત્સવાદિક કરે છે, માટે તે કોઈ દેવતાના પરિગ્રહમા નથી અને પ્રતિમા તો જેની જે મધ્યે વમાન માટી આવી તેનેજ પોતની જાણી મમતા છે જેથી પુજે છે, તે માટે તે પરીગ્રહ ખાતે કહી છે પણ તિર્થંકર કે સાધુ આદીની એ મધ્યે ગણા નથી એ ચોરો ફેર છે

હવે ત્યારે કોઈ કહેશો કે સૂરિયાભની પ્રતિમા તિર્થંકરની નથી એવુ તને કેમ જાણ્યુ? એમ કહે તેનો ઉત્તર—કે એ પ્રતિમના દેખવા થકી ભગવંતથકી જુદા પડ્યા તે કહે છે પ્રથમ દાઢી ૧, રતન ૨ મોગરાદિ ૩, નગ ભુજનો પરિવાર ૪ કપડા પહેરાવ્યા ૫ ને આભુષણ પહેરાવ્યા ૬ તેણે કરી જાણ્યુ કે એ ભગવંતની પ્રતિમા નથી એ ૭ બોલ

વિરૂદ્ધનો વિસ્તાર ઉપર કહેવાઇ ગયો છે વળી દ્રુપતિની પ્રતિમા તે સતીના અધિકાર એ સાતમો વીરૂદ્ધ

૮ ત્યારે કોઇ કહેશે કે એ પ્રતિમા વીત્તરાગની નથી તો "**धुवदाउण जीण वराण**" કેમ કહ્યું? એમ કહે તો ઉત્તર:—જે જીનવર ધુપ, સુગધ એ તો સુરિયાભે પ્રત્યક્ષ ભગવતનો ધુપ કેમ ન કર્યો? તે કહો માટે જે ધુપ, સુગધના ભોગી દેવ છે તે માટે દેવના રૂપ જીનની પ્રતિમા જાણવી, પણ તિર્થંકરની પ્રતિમા જાણવી નહીં એ આઠ પ્રશ્ન થયા

ત્યારે કોઇ કહેશે કે એ સધી વાત તો ઠીક પણ જો તિર્થંકરની પ્રતિમા નથી તો સુરિયાભે નમોથુણ કેમ કહ્યું? એમ કહે તો ઉત્તર:—સુરિયાભનુ નમોથુણ ધર્મ ખાતે નથી એ તો કુળાચાર વ્યવહાર ખાતે છે કેમકે નમોથુણ ત્રણ પ્રકાર કહે છે લોકીક રીતે ૧, કુપ્રાવચનીક રીતે ૨, અને લોકોત્તર રીતે ૩ એ ત્રણ પ્રકારે તેની સમજુતી કહે છે

૧ લોકીક તે લૌકીક દેવ ગુરૂ દેવ, ગુરના ગુણ રહીતની આગળે નમોથુણ કહે તે જેમ દ્રુપતિ પોતે મિથ્યાતી અને નિયાણા સહીત થકી ભોગી દેવની પ્રતિમા આગળે નમોથુણ કહ્યુ તેમ તેમજ અતગડ સુત્રે છઠ્ઠા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનમા અર્જુન માળીએ મોગરપાણી જક્ષને કહ્યું કે—

"एव खलु अह गाल पभिए चेव मोगरपाणीस्स भगवओ कल्लाकल्लि जाव कप्पेमाणे विहरामि"

આદી અર્જુન માળીએ મોગરપાણી જક્ષને ભગવત કહી બોલાવ્યો તેથી શુ તે ભગવત થયો? અર્થાત નહી હોય તે તેના ગુણગ્રામ કરે વળી જેમ ઓશવાળ મહાજન આગળે પોકરણા ભોજક ચોવીસ જીનના નામ સભળાવે, પણ પોતે સદ્દહે નહીં ફકત આજીવીકા અર્થે કહે તેમ જાણવુ માટે એમા ધર્મ નથી

૨ કુપ્રાવચનીક તે ગોશાળા જમાલીના શિષ્ય શ્રાવક, ગોશાળા, જમાલીને નમોથુણ કહે તે કુપ્રાવચનીક, તથા અનુજોગદ્વારે વ્યાસના રજોહાર વેષધારી તથા દીગંબર નમોથુણ કહે તે સર્વ કુપ્રાવચનીક જાણવા

૩ લોકોત્તર નમોથુણ તે સાધુ શ્રાવક, શ્રી વીત્તરાગને ગૌતમાદિ ગણધરોએ કહ્યુ તે એકાંત મુક્તિ હેતુ જાણવુ

વળી જેમ સુરિયાભે પ્રતિમા આગળ નમોથુણ કહ્યુ તેમ અસખ્યાતા વિજય દેવના અસખ્યાતા વિજયત દેવતા, અસખ્યાતા જયત દેવતા અને અસખ્યાતા અપરાજીત દેવના એકેકે ઠાણે અનતા થયા અને અનતા થશે તે સમ્યક્ત્વી, મિથ્યાત્વી ભવ્ય, અભવ્ય સર્વ નમોથુણ કરે તેમજ અસખ્યાતા ભવનપતિ અસખ્યાતા વ્યતર, અસખ્યાતા જ્યોતિષી અને અસખ્યાતા વૈમાનિક તે સર્વ સુરિયાભની રીતે પ્રતિમા પુજે છે,

દાદા પુછે છે અને [illegible] દેવની [illegible] માટે તે સેણીક ગીતમા [illegible] નમોથુણ [illegible] એટલા સમ [illegible] તો [illegible] અને હોય પણ તેમ તો [illegible] અને [illegible]

[illegible] પ્રતિમાની [illegible] ધર્મ અને [illegible], [illegible] આકે પ્રતિમા પુઠ [illegible], [illegible] એમ [illegible]

[illegible] દેવતાએ પ્રતિમા આગળ નમોથુણ કર્યું તેમજ [illegible] તેનો નમોથુણ કર્યું, પણ [illegible] નમોથુણ કેમ ન કર્યું? તો શું પ્રતિમાથકી [illegible] પણ એમ તો નહીં, દેવતાની [illegible] તે પ્રમાણે [illegible] એમાં [illegible] ધર્મ કર્મનો [illegible]

૧૦ [illegible] પ્રતિમાની [illegible] કર્યું તે [illegible] અને [illegible] લોક અને નથી તેની [illegible] ભગવતી [illegible] છે કે, ને [illegible] સ [illegible] દેવી [illegible] એમ [illegible]

निज्जरिए समाणे पुव्वि पच्छा हियाए सुहाए खमाए निसेसाए अणुगा मीय ताए भविस्सइ ॥

શબ્દાર્થ—નિ૦ [illegible] પુ૦ પહીલા પ૦ [illegible] પણ હી૦ [illegible] સુ૦ [illegible] ખ૦ [illegible] નિ૦ મુક્તિ [illegible] અ૦ [illegible] ભ૦ [illegible]

ભાવાર્થ—એ [illegible] પહેલા [illegible] પ્રમુખ થાશે એટલે [illegible] છે કે [illegible], [illegible] છે તે [illegible] એ [illegible] થશે [illegible]

पेचा हियाए सुहाए खमाए निसेसाए अणुगामीयताए भविस्सइ ॥

શબ્દાર્થ—પે૦ [illegible] હી૦ [illegible] સુ૦ [illegible] ખ૦ [illegible] નિ૦ [illegible] અ૦ [illegible] ભ૦ [illegible]

ભાવાર્થ—પચ્ચા [illegible] પ્રમુખ [illegible] પ્રમુખ [illegible] તો [illegible] પણ [illegible] “પુર્વી પચ્છા” [illegible] એ [illegible] “हियाए” પ્રમુખ [illegible] તેમજ સંજમ લેતા પણ [illegible] તે [illegible]

"हियाए" પ્રમુખ ચારો એમ કહ્યુ એહના શબ્દ નો ફેર છે તેમ સૂરિયાભે ભગવતો નમોથુણં કહ્યુ ત્યાં "पेचा हियाए" પ્રમુખ પાઠ બોલ કહ્યા, જેમ સંજમ લેતા ખંધકે કહ્યા તેમ, અને પ્રતિમા પુજી સામાનિક દેવતાએ બતાવી ત્યાં "पुब्वि पच्छा हियाए" પ્રમુખ પાઠ બોલ કહ્યા એ ધન નામના આગળના ઠીક જણાય એ લેખે ખંધકનો સંજમ અને સુરિયાભનુ ભગવતને વંદન નમોથુણં એ બે પરભવ ખાતે, અને ધન કાઢ્યુ અને પ્રતિમા પુજી એ બે ઇહ લોક ખાતે થીયા એ પરમાર્થ જાણવો

૧૧ વળી કોઇ કહે કે પ્રતિમા પુજી ત્યાં "निसेसाए" કહ્યુ છે, માટે નિશેષ શબ્દનો અર્થ મોક્ષનો હેતુ એવો થાય છે માટે પ્રતિમાની પુજા મોક્ષ હેતે થઇ એમ કહે તેને ઉત્તર કે—ભગવતી સૂત્ર પંદરમે ચોથા રાજાને મોકળતા એક પુરુષ વાના તે પુરુષ રાજાના મોકળનાળા પુરુષો

हियकामए सुहकामए पथकामए निसेसियाए ॥

હીતનો વાંછક, આનંદરૂપ તેહનો વાંછક પરંતુ પરે પથ્ય તેહનો વાંછક, મોક્ષનો વાંછક

अस्यार्थ टीकाया हितकामए हिंइहहितमपायाभाव सुहकामए त्तिसुखमादन रुप पथकामए त्तिपथमिवपथ्य आनद कारण वस्तु अणुकपएति अनुकपाया वरतित्यानुकपीक' निमेयमिएतिनि श्रेय सयन्मोक्षमिउति तिनिश्रेयिक'

ભાવાર્થ—ઇહા નિશેષ શબ્દે મોક્ષ અર્થ કરો તો ઇહા મોક્ષનો અર્થ કરવાનુ કારણ શુ હતુ? ખંધકની અધિકારે 'નિસેસ' કહ્યુ વળી ધન કાઢ્યુ ત્યાં પણ "નિશેષ" કહ્યુ તો ધન કાઢવામા મોક્ષનો અર્થ શુ હતો? કેમકે ધન તો પ્રત્યક્ષ ઇહ લોકનો અર્થ છે, માટે શબ્દ સરખો પણ ભાવાર્થ વિચરવો

વળી પ્રતિમાની પુજા તે મોક્ષનો અર્થ હોય તો ભવ્ય, અભવ્ય, પૂજાવાળા બધા મુક્તિ જાય પણ તેમ તો નથી

વળી કોઇ કહશે કે આગળ જિનાલયે પ્રતિમા પુજી તેની શાખ સૂત્રમા કયાં છે? એમ કહે તો ઉત્તર કે—મિહાન મધ્યે તો ચાભડ કોઇ સર્વ જિનાલય ઉપરા જેથી ત્યાંની સ્થિતિ રાખવા માટે સૂત્ર જોતો પ્રતિમા પુજી છે એ વાત આખ છે તે કરતા પણ પ્રત્યક્ષ પાઠ જેવો હોય તો (જે પ્રતિમામતી) ઓઘનિયુક્તિની ટીકામાં છે તે મધ્યેજ કહ્યુ છે—

इव्वामि जिणहराइ नित्रारयया द्रव्यल्गिगि परिगृहितानि चैत्यानिसम्यक्तदृष्टी नसभावितानि इतिकम्मातनजस्मात द्रव्यलिगी मिथ्यादृष्टी स्यात् यद्येव नहि

दिगम्बरसमर्थीनि चैत्यानि अथतत्सत्य तर्हि स्वर्गलोके पुसाश्विनानि चैत्यानि सुर्याभाद्यादेवा सम्यगदृष्टय मपूज्यते तत् चैत्यानिसंगमकवत् अभव्यदेवा मनीय मदीय मितिग्रहमानात् मपूज्यते पुर्वापर विरुद्ध नस्यात् नतुसुर्याभाद्यादेवा स्वर्गलोके पुसास्वतानि चैत्यानि मज्ञुले ततकल्प स्थितिवशानुरोधात अतएव विरुध न सभवाति

એમ જો કહો અભવ્ય સંગમ દેવતાએ પુજા પ્રતિમા સુરિયાભાદિક દેવતા કેમ પુજે ? એમ પુછ્યું ત્યારે કહ્યું કે દેવતાની સ્થિતિ છે માટે પુજે સ્થિતિનો કલ્પ (આચાર, વ્યવહાર) એટલોજ છે જે તમે જાણો એ લેખે અભવ્ય સંખ્યા તે પણ પ્રતિમા પુજે એ ધર્મબુદ્ધિ રીત છે તો પણ જીત વ્યવહાર માટે પુજે તો હવે તે લોકિક રીત થઇ કે ધર્મ રીત થઇ ?

૧૭ વળી કેટલાક કહે છે કે સુરિયાભે અને વિજય પોળીયે છતા વાદા પુજ્યા છે અને તે દેવતાના ગાળામાં લીધા છે ધર્મમાં સભા મધ્યે ત્યાગ ભાવના નથી તે માટે તેની પુજા મુકિત હેતે છે એમ કહે છે તેને ઉત્તર—આવું પુજ્યું સમ્યક્ત્વ ખાતે નથી કેમકે “ग्म्मीयसथे १, जीणपडीमा २, जीणदाढा ३,” એ ત્રણે એક ખાતે છે કારણ—એનો પણ ભવ્ય અભવ્ય સમ્યક્ત્વદ્રષ્ટી, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી સર્વ પુજે છે સર્વના ભવન મધ્યે સર્વ વૈમાનિક છે મનનાં કે ચારે જાતના દેવના તે સર્વ છે અનંતા નિર્ગ્રંથ મુનિ ગયા તઠો સર્વ ચારે ભાગે ... તેમાં લેસાવાળા પણ ચાર જણ છે તે કહુ છે શક્રેંદ્ર ૧ ઇશાનેંદ્ર ૨ ચમરેંદ્ર ૩ ને બળેંદ્ર ૪ એ જ લીએ છે તે તો ... ધારી પુજે છે એ દાઢ ધર્મ જાણીને લેતા હોય તો તો ધર્મ પણ ધર્મ, જીત વ્યવહાર પ જાણીને લીએ ત્યાં ધર્મ નહીં વળી તે દેવતા ધર્મ ... ચારીત રૂપ ધર્મ જાણીને લેતા નથી જો ધર્મ જાણીને લેતા હોય તો અચ્યુતેંદ્ર તે સર્વ ઇંદ્રાદિકથકી મોટા છે તે કેમ લેતા નથી? એ લીએ તો તેને ... કોણ ના કહી શકે ? પણ જેહનો જેવો જીત વ્યવહાર છે, જે રીત લેવાની છે તેજ રીતે તેહજ લે છે તેમા જુવો ઉપલી જમણી દાઢ શક્રેંદ્ર લેછે ૧, ઉપલી ડાબી દાઢ ઇશાનેંદ્ર લેછે ૨, નીચલી જમણી દાઢ ચમરેંદ્ર લેછે ૩ નીચલી ડાબી દાઢ બળેંદ્ર લેછે એ રીતે લેછે એ ચાર દાઢ છે ... પરીણામે છે તે અસંખ્યાતા કાળ ઉપરાંત રહે નહીં તેમ ચાર દાઢો વૈમાનીજ છે એથી વધે ત્યાં નથી વળી દાઢાની પુજા તો શક્રેંદ્રાદિ ઇંદ્ર તથા સુરિયાભાદિ સામાનીક તથા વિજયાદિ પોળીયા તથા અસંખ્યાતા ભવનપત્યાદિક જો પુજે છે તો તે સર્વે જીત વ્યવહાર કયાથી આવી ? પણ એમ નથી, એની સ્થીતિ એવી છે જે શાસ્વતા પુદગળ દાઢો આકારે પરીણમા છે તો પુજે છે એનું નામ જીત વ્યવહાર છે પણ આણી વાત જાણ તે સમજણ વડે તો સમને કેમાણે હોય એમ મનેજ નથી જેમ જમાલિ મેઘકુમારે દીક્ષા લીધી ત્યારે તેની માતાએ

મસ્તકના કેશ લીધા, એ સમયે "अपच्छीमे दरमणं भविस्सई" કહ્યું, તે મોહની કર્મનો ઉદય તેમ હતા પણ મોહની કર્મજનિત જીત આચાર માટે એ તેમ એ દાતાનું લેવું તથા પુજવું તે ધર્મને ખાતે નથી. જાણવું કે જો ધર્મ ખાતે હોત તો દેવના દાગ સર્વ જ્યારે મનુષ્ય આવી સમ્યક્ દ્રષ્ટિ જીવો (નાખ) તો હશે? પણ એમાં કાંઇ ધર્મ ખાતું છેજ નહિ. એ તો દેવતાનો જીત વ્યવહાર છે માટે એ છે કે જો તે દાનને પુજ્યે કેવળી પરૂપ્યો ધર્મ હોત તો ભવ્ય, અભવ્ય સમ્યક્દ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ સર્વ કેમ પુજે? કેમકે અભવ્ય, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિને જીન માર્ગની રૂચી પણ ન હોય. વળી જેમ મનુષ્ય લોકમાં સમ્યક્દ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ જુદા જુદા છે તેમ દેવલોકમાં પણ દેવતા સમ્યક્દ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ જુદા જુદા છે પણ જીનમાર્ગના અને અન્યમાર્ગના પુસ્તક જુદા જુદા નથી કે જીનમાર્ગી સીદ્ધાંત વાંચે છે અને અન્યમાર્ગી કુમાર્ગના પુસ્તક વાંચે છે એમ તો કાંઇ છે નહીં. સર્વને "धम्मीणसथे" એકજ છે તે લેખિત માર્ગ મનાને સરખા માનવા યોગ્ય છે.

વળી પ્રતિમા તે જેમ મનુષ્ય લોકમાં હિંદુ મુસલમાનના જુદા જુદા છે તેમ દેવ લોકમાં સમ્યક્દ્રષ્ટિ મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિના દેરા પ્રતિમા જુદા જુદા નથી કેમ વૈમાન પ્રત્યે એકેક સિદ્ધાયતન અને ઉપપાતસભામાં છે તેહીજ છે અને તેનેજ સર્વે પુજે છે.

વળી જેમ મનુષ્ય લોકમાં જીનમતિ, અન્યમતિ જુદા જુદા સર્વ પોતપોતાના ઠાકુરના અંગ પુજવા જાય માટે છે તેમ દેવલોકમાં જીનમતી જીન પ્રતિમા પુજે છે અને અન્યમતિ અન્ય દેવની પ્રતિમા પુજે છે એમ તો કાંઇ છે નહીં. સર્વ એહીજ પ્રતિમા પુજે છે તે માટે

૧ જે કામ સમ્યક્દ્રષ્ટિજ કરે તે કામ તો લોકોત્તર ખાતે એટલે ધર્મખાતે જાણવું

૨ જે કામ એકલા મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિજ કરે તે કામ કુપ્રાવચનીક મિથ્યાત્વ ખાતેજ જાણવું

૩ અને જે કામ સમ્યક્દ્રષ્ટી, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ બન્ને કરે તે કામ લોકીક જીતવ્યવહાર તથા પોતાના સ્વાર્થહેતે જાણવું એ હકીકત આગળ પણ કહેવાઇ ગઇ છે. વળી પાપ પણ કરવું પડે તે સર્વ લોકીક રીત જાણવી. તેમ એ પ્રતિમા સમ્યક્ત્વી મિથ્યાત્વી સર્વ પુજે માટે લોકીક કરણી ઠરી. એ પ્રતિમા અનંતી વખતે અનંતી વાર પુજી પણ મોક્ષ સમ્યક્ત્વ પામ્યો નહીં.

વળી સુધર્મા સભામાં દેવતા ભોગ નથી ભોગવતા એ જીનદાઢાનો મહિમા છે એમ કહે છે તેનો ઉત્તર કે—જીનના મોક્ષ ગમે અસંખ્યાતો કાળ વહી ગયો તો પણ સુધર્મા સભા કહી છે, ત્યાં જીનદાઢા તો નથી તો શું તે સુધર્મા સભા મધ્યે ભોગ કરતા હશે? નાપિ. કહે કે દાઢાનું મહાત્મ દેખાડ્યું તે ઠીક પણ ઉપપાતસભા આદિ જીનભા હાટ બાગ, બજાર હાટ, પ્રમુખ જે નથી તો શું ત્યાં ભોગ કરતા હશે? પણ નહીં. ભોગ તો ભોગને ઠેકાણે હોય પણ તેહીજ સુધર્મા સભામાં જવા કાજ છે ત્યાં એક દેવતા ચારે બાજુ બેસે છે તથા સામાન્ય બાજુ તે ... રૂપ બાજુ બેસે છે તથા મન

છે. પ્રશ્ને અનાગામા સારા ગર્ભ દાસ, વિનેદ નિયમ ગૌતમ ઉ, મારિચ, કાંડિક, નીરીકહાન ગીત, ઇત્યાદિ ને કરે છે તે અનાગી જીવો કહ્યા છે એમાં પણ, અભવ્ય, અભ્યકરત વિ મિથ્યા દ્રષ્ટિ સત્યા ચર છે એમા કાર મુનિનું કારણ સમજવાનું નથી

૧૦ નગરી કદનાક ક્ષક ટે મન ઉદ દેવતાપણે ઉપના તેમ વિધિ પૂર્વક પુજાક પ્રતિમા દશાવેતાના ન ૧ ચાર પૂછ ર નમા ક્ષેત્ર અજ અભવ્ય સમ્યકત્વની મિત્ર દ ૧ દ્રવ્ય પણા નહિ એ ગન તો ઠીક પણ એ વિમાનના અધિપતિએ પ્રતિમા પુજી ક તે તો અનંત સમ્યકદૃષ્ટિ ન ન કેમક મિત્રની ઇતના અધિપતિ પણે ઉપજે નહીં એમ હોય તે તનમાં મન સિદ્ધ છે કેમકે ભુગો મન મને તમને નાયગ આગ નાપગી પુજા ૧૧ નાપગી મિથ્યાદિ ઠગ કહ્યાં અભવિક પ્રમાદપણે ઉપના હતા તો તત ચનાની સ્થિતિ ૭ન આ ૧ ગ મને પ્રતિમા પૂ ક ગે કે તેની પુજા દેવાદ કેમક સમ્યક્ત્વ તો પક ધા ધા ૭ ૧ પ્રતિમા ને C પાન તી સામ વિશે ઉન્નતપણે ન તમ પુજ છે તે માર જેમ થી કે સમકિત પુજ

નગી દવીપ મરીના કરેતો આગમ પુજા છે તેમા મયું છે કે એ પણે આમાનિક દેવપણે નાય નિકાપણે લોકપાળપણે પરમાધામીપણે તથા પ્રતિમા માય ને પાતાળપણે, પ્રતિમાના આગના દગ, પન્નાદિને તેના મધે ગાન ૧ ઉત્ત ઉપજ ઇતિ જેતનું મયું છે તેનો ઉત્તર કે—

૧ ઠ પણે ૧ ઉપજે વિમાનના મણીપણે ૧ ઉપજે તે ના મા દેવોમાં ર થળ પણ ૧૧ આપના દેવતા અધિપ છે અતિભેદ છ તે મધે આગ જ્યોતી, માંતિ, પુનાહ તે ચામર ઇ થળ પર અધિપ છે તો તે મધે તો અભવ્ય આ મિથ્યા દ્રષ્ટિ ઉપજતા નવ મધે કહ્યા છે ભગવતી અનેક મધે સર છે ૧૧ એકેન્દ્રિયપણે અનંતીવાર ઉપના મ્યા કે તે મન ચન ૧૧ગીત ગણી અભવ્ય ઉપજ્યુ કહ્યું તે વિચારવા જેવું છે।

૨ નગી આવશ્યકની વૃત્તિ બાલીશ હરાગી હરીભદ્ર મરીની કરી તેમા આમાનિ ૧મા અધ્યાયની ગીમાંમાં અભવ્ય સગામો દેવતો અધિકાર છે કે શ્રી મહાવીરને ઉપસર્ગ કરવા આ તો સા પાપ્યા સહ તેના કે મહાવીરને ક ૧ ન તી ૧ ગણે ત્યારે સગામો અભવ્ય દેવના સહેતો સામાનિક છે તે તો તો કે—

अह सगामो नाम सोहम्म कप्पवासी देवो सक्कसामाणिओ सोभणोड देव
राया अहोरागे नउझयईका माणुसो दवो न चालीसई अह चालेमि नाहं
सकात भवारति माजाणिहिति परनिसाए भगवतरो कम्म करेति एसो आगतो

ભાવાર્થ— તે સક્કનો સામાનિ છે, સગામો દેવતા કહ્યા અને અભવ્ય કહ્યા

૩ વળી સગે ટીકાવાળી પ્રામે કથ છે તેહની ટીકામા કહ્યું છે કે—

मन्येतताहि सगमकःमाय माहा मिथ्यादिष्टि देवे निमान स्छ सिद्धायतन प्रतिमा अपीनातनमिति चेतृनन्येतपन्युपुदि सगम यत अभव्य अपीदेवा मदियमिति वहुमानात् कल्प स्थितिवसानुरोधात् तदभत मभावादान कदाचीत असमजस क्रिया आरभ्यते ॥

ભાવાર્થ—એ નગામે દેવતા અભવ્ય કહ્યો, અને છનો સામાનીક પણ કહ્યો સામાનીક દેવતા છ સરખા વૈમાનો ધણી ઉપજતી વેળાએ સૂરિયાભની પેરે પ્રતિમા દાગ પુજે પોતાની કપ સ્થિતિ માટે એ પ્રથતી શાખ આપી

૪ વળી સિદ્ધાન સાખ આપણે જેહએ અભવ્ય અને મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ સામાનીક દેવતાપણે ઉપજે નહી તો શ્રી મહાવીર પ્રત્યે સૂરિયાભ કેમ પુછ્યુ કે સ્વામી હુ ભવ્ય, અભવ્ય, સમ્યક્દ્રષ્ટી, મિથ્યત્વદ્રષ્ટી ઇત્યાદિક બાર બોલ કેમ પુછ્યા? ત્યારે સૂરિયાભ વૈમાને મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી, અભવ્ય ઉપજે તહાનો સદેહ શેનો ઉપનો?

વળી કહે છે કે જેમ અનુત્તર વૈમાને અભવ્ય મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી હોય નહીં તેમ વૈમાનના અધિપતિપણે પણ જાણવુ કહે તેનો ઉત્તર—જો પ્રતિમા પુજતા સમ્યક્દ્રષ્ટી હોત તો સૂરિયાભ તો ઉપજતાવેતજ પ્રતિમા પુજી છે અને ત્યારપછી ભગવત પાસે વાંદવા આવ્યો છે તો પ્રતિમા પુજતાજ સમ્યક્દ્રષ્ટિ ભવ્ય તો થઇ ચુક્યો સદેહ ન રહ્યો ત્યારે પછી ભગવતને પુછવાનુ શુ કારણ હતુ? ત્યારે કોઇ કહેશે કે એણે જાણતા છતા પણ નિસદેહ થવા માટે પુછ્યું એમ કહે તેનો ઉત્તર કે—જે જાણતો નિસદેહ થવા માટે પુછે તો આ મનુષ્ય લોકમા ગણધર સાધુ શ્રાવક, સમ્યક્દ્રષ્ટિ, રાજા, શેઠ, સેનાપતિ પોતાના હિત આશ્રી તથા મનુષ્ય આશ્રી એ બાર બોલ કોઇ પુછ્યા કહ્યા નથી જ્યાં ત્યાં બાર બોલની પુછા દેવતા આશ્રીયજ છે જુવો ભગવતી સતક સોળમે બીજે ઉદેશે સક્રદ્રના બાર બોલ ગૌતમે પુછ્યા વળી ભગવતી સતક ત્રીજે પહેલે ઉદેશે સનતકુમારના બાર બોલ પણ ગૌતમે પુછ્યા રાયપ્રસેણી મધ્યે સૂરીયાભે બાર બોલ પોતે પુછ્યા એમ જ્યા શબ્દ મધ્યે બાર બોલની પુછા વળી ઠેકાણે ચાલી છે, પણ ગણધર, સાધુ, શ્રાવક મનુષ્યના પુછ્યા નથી એટલાજ માટે એમજ જાણવુ કે વૈમાનના ધણીપણે પણ બાર બોલવાળા ઉપજે છે તે સર્વ પ્રતિમાને તારો પુજે છે, તે માટે પ્રતિમા દાગની પુજા સસાર હેતે છત આચારમા જાણવી, પણ સૂત્ર ધર્મને ચારીત્ર ધર્મ મધ્યે જાણવી નહીં

૧૪ વળી કોઇ કહે છે કે પ્રતિમાની પુજા દેવતાને ધર્મ ખાતે છે એમ કહે છે તેનો ઉત્તર—પ્રતિમા તો ભગવતના શરીર થકી જુદી છે પણ સાક્ષાત ભગવતનુ

શરીર તેનો મહોત્સવ તે પણ દેવતાએ જીત આચાર માં કહ્યા છે તો પ્રતિમાની પુજા ધર્મ વ્યવહાર મધ્યે ક્યાથી થાશે?

શ્રી જબુદ્વીપ પન્નતિ મધ્યે છપન દિશા કુમારી સાક્ષાત ભગવતના શરીરનો મહોત્સવ કરવા આવી ત્યાં પણ જીત આચાર કહ્યો છે તે પાઠ કહુછે

उपन्ने खलु भो जम्बुद्दीवे २ भगवं तित्थयरे तंजीय मेय तीय पच्चुप्पन्न मणागयाणं अहोलोग वथव्वाणं अठन्ह दिसाकुमारीणं भगवओ तित्थयरस्स जम्मण महिम करित्तए ॥

શબ્દાર્થ—ઉ૦ ઉપનો ખ૦ નિશ્ચે ભો૦ અહો! દેવિ આમંત્રણે જ૦ જબુદ્વીપ નામા દ્વીપને વિષે ભ૦ ભગવંત તિ૦ તિર્થંકર ત૦ તેહ ભણી જી૦ જીત આચાર છે એ૦ એહ અ૦ અતીત કાળ થયો પ૦ હમણા વર્તમાન કાળે છે અ૦ અને આગળે અનાગત કાળે થાશે અ૦ અધોલોકની વસનારી અ૦ આઠ દિશાકુમારી ભ૦ ભગવંત તિ૦ તિર્થંકરનો જ૦ જન્મ મહોત્સવ (મહીમા) ક૦ કરવાનો આચાર છે

વળી રૂષભદેવ સ્વામીના નિર્વાણ સમયને અધિકારે જબુદ્વીપ પન્નતીમાં સક્રે, એમ વિચાર્યું કે—

परिनिव्वुए खलु जम्बुद्दीवे २ भारहेवासे उसभे अरहा कोसलीये तं जीय मेय तीय पच्चुप्पन्न मणागयाणं सक्काणं देविंदाणं देवरायाणं तित्थगराणं परिनिव्वाण महिम करित्तए ॥

શબ્દાર્થ—પ૦ પરીનીર્વાન મોક્ષ પોહતા ખ૦ નિશ્ચે જ૦ જબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે ભ૦ ભરતક્ષેત્રે ઉ૦ રૂષભદેવ અ૦ અરીહંત કો૦ કોસલીક ત૦ તે માટે જીત આચાર છે માહરો વળી અ૦ એહ અતીત કાળના પ૦ વર્તમાન કાળના અને અ૦ અનાગત કાળના સ૦ સુધર્મ. તે દે૦ દેવતાના ઈ. દે૦ દેવતાના રાજા હોય તે તી૦ તિર્થંકરનો પ૦ પરિનિર્વાણ મ૦ મહિમા (નીર્વાણ મોહોત્સવ) ક૦ કરે

ભાવાર્થ—એજ રીતે સર્વ ઈંદ્રને સક્રેંદ્રની પરે વિચારણા થઇ હવે જુવો સાક્ષાત જીનના શરીરનો મહોત્સવ જીત વ્યવહાર મધ્યે કહ્યો છે, તો પછે પ્રતિમાની પુજા ધર્મ વ્યવહાર મધ્યે ક્યાથી થાશે? જન્મ મહોત્સવ દિક્ષા મહોત્સવ અને નિર્વાણ મહોત્સવ મધ્યે અનેક ક્રોડોગમે દેવતા આવે તે સર્વે જીત વ્યવહાર મધ્યે ગણ્યા છે અને જ્યાં જીત વ્યવહાર કહ્યો ત્યાં સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ ભવ્ય અભવ્યનું શું કારણ રહ્યું?

વળી સક્ર સુરિયાભ પ્રમુખ દેવતા પ્રમુખ સહીત જે ભગવંતને વાંદવા આવ્યા ત્યાં જીત વ્યવહાર નથી કહ્યો માટે એમ જાણજો જે દેવતા જે જે કરતવ્ય કરે નમોથુણં, પુજા, જન્મ મહોત્સવ, દિક્ષા મહોત્સવ, નિર્વાણ મહોત્સવ, દાઢા લેવી, સ્તુભ કરાવવા

એ સવ કામ જીત વ્યવહારના છે જો ધર્મ વ્યવસાયના હોય તો મનુષ્ય, શ્રાવક, સમ્યક દ્રષ્ટિ, રાજા, શેઠ, સાર્થવાહાદિક કેમ ન કરે?

વળી કોઈ કહે કે ઋષભદેવ સ્વામી તથા બાહુ બળ મુક્તિ ગયા તેહના ચૈત્યસ્તુભ ભરથેશ્વરે કરાવ્યા એમ કહે છે તે વાત ખોટી છે કેમકે જંબુદ્વીપ પન્નતિ મધ્યે ઋષભ દેવનો એક સ્તુભ દેવતાએ કર્યો કહ્યુ છે તેમા ભરથેશ્વરનું નામ પણ નથી અને ત્રેવીસ તિર્થંકરના સ્થુભ ઈંદ્રે કર્યા, તે પોતાના જીત આચાર માટે પણ કોઈ મનુષ્ય શ્રાવકે કર્યા નથી કહ્યા વળી ઈંદ્ર સરખે પણ ગર્ભમા રહ્યા તિર્થંકરને નમોથુણં કર્યા, પ્રતિમા આગળ નમોથુણં કર્યા, પણ શ્રી વીતરાગનો નાના આના ત્યા સાક્ષાત ભગવતને નમોથુણં કોઈ દેવતાએ કહ્યુ નહીં તો શુ પ્રતિમા થકી ભગવત મોહ ઉત તા હતા? પણ એમ જાણવું કે દેવતાનો જીત વ્યવહાર એહવોજ જણાય છે

વળી ભગવતી શતક સતરમે ઉદ્દેશે બીજે કહ્યુ કે—

जीवाण भंते किं धम्मेठिया अधम्मेठिया धम्माधम्मेठिया पुछा गोयमा जीवा धम्मेत्रिठिया अधम्मेत्रिठिया धम्माधम्मेत्रिठिया नेरइयाण पुछा गोयमा नेरइया नो धम्मेठिया अधम्मेठिया नो धम्माधम्मेठिया एव जाव चउरिंदियाण पचंदिय तिरिखजोणीयाण पुछा गोयमा नो धम्मेठिया अधम्मेठिया धम्माधम्मे ठिया मणुसा जहा जीवा वाणमतर जोइसिय वेमाणीया जहा नेरइया ॥

અર્થ—જીવ હે ભગવત શુ ધર્મને વિષે રહ્યા કહીએ? અથવા અધર્મને વિષે રહ્યા કહીએ? કે ધર્માધર્મને વિષે રહ્યા કહીએ? ઈતિપ્રશ્ન ઉત્તર—હે ગૌતમ જીવ ધર્મને વિષે પણ રહ્યા કહીએ અધર્મને વિષે પણ રહ્યા કહીએ અને ધર્માધર્મને વિષે પણ રહ્યા કહીએ—નારકી હે ભગવત ઈત્યાદિક પ્રશ્ન પુછ્યે ઉત્તર હે ગૌતમ નારકીને સર્વ વીરતીના અભાવથકી ધર્માસ્થિત ન કહીએ, અધર્માસ્થિતજ કહીએ, તેમજ દેસવીરતીના અભાવથકી ધર્માધર્માસ્થિત પણ ન કહીએ એમ જાવત્ ઠેઠ ચઉરેંદ્રિય સુધી કહેવુ પછી પચેંદ્રિય તિર્યંચયોનીનો પ્રશ્ન પણ ઉપર પ્રમાણે પુછ્યો તેનો ઉત્તર કે હે ગૌતમ ધર્મને વિષે રહ્યા ન કહીએ અધર્મસ્થિત કહીએ ધર્માધર્મને વિષે પણ દેસવ્રતીના સદ્ભાવથકી રહ્યા કહીએ મનુષ્યના પ્રશ્નમા હે ગૌતમ જેમ સમચે જીવ કહ્યા તેમ કહેવા પછી વાણવ્યતર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિકનો પ્રશ્ન પણ ઉપર પ્રમાણે કર્યો તે ઉત્તર જેમ નારકી કહ્યા તેમ કહેવા

ભાવાર્થ—એ લેખે દેવતાને ભગવતે અધર્માસ્થિત કહ્યા તે વ્રતસ્વરૂપ ધર્મ નથી, પણ સમ્યક્ત્વ આશ્રી તથા શુભ જોગ આશ્રી દેવતા ધરમી કહીએ વળી રાયપ્રસેણી મધ્યે પુસ્તક વાચીને દેવતા ઉઠ્યો ત્યારે " **धम्मीय ववसाइ गींन्हिजा** " કહ્યુ તે પાઠ ઉપર કોઈ કહે છે કે—પ્રતિમા પુજી તે ધર્મ વ્યવસાય મધ્યે છે તેનો ઉત્તર ક—

અબાધાએ (મર્યાદાએ) જંબુદ્વીપ ઉલ્લંઘી ને લવણ સમુદ્ર ના ઉત્તરપૂર્વથી દક્ષિણ દીશે ૪૫ જંબુદ્વીપ ના દ્વીપનામા દ્વાર કહ્યું તેનું પ્રમાણ તેમજ વિજયદ્વારની પરે સર્વ જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેની અપરાજીતનામા દ્વારની ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જંબુદ્વીપથી ઉત્તર દીશે ચાર હજાર જોજન જંબુદ્વીપ ઉલ્લંઘી અપરાજીતનામા રાજધાની છે ત્યાં અપરાજીતનામા દેવતા વસે છે ઇત્યાદિક જેવી બાકીના વિજય રાજધાનીપરે કહેવી (તેમ રાજધાની ચારે અસંખ્યાતમે જંબુદ્વીપે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપના દ્વાર ને (એક એક દ્વારથી બીજા દ્વારને કેટલું અબાધાએ અંતર (છેટું) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઓગણાએંસી હજાર બાવન જોજન ને દેશ ઉણ કાંઇક ઉણું અર્ધ જોજન એટલું એક દ્વારથી બીજા દ્વારનું અબાધાએ અંતર છે (તે કેમ તેનો વીવરો કરે છે જંબુદ્વીપની પરિધી ત્રણ લખ, સોળ હજાર બસે સતાવીસ જોજન ત્રણ ગાઉ એકસો અઠાવીશ ધનુષ ને સાડા તેર આગુળ કાંઇક જાજેરાની છે તેમાથી ચાર ચાર જોજન દ્વારના પોહોળપણાના એટલે ચાર દ્વારના મળી સોળ જોજન ને બારસાખનો વિસ્તાર બે કોસનો એટલે ચાર બારસાખનો વિસ્તાર મળીને આઠ કોસનો થયો તેના બે જોજન તે સોળમાં ભળતા અઢાર જોજન ઉપરલી પરિધીમાથી બાદ કરતાં બાકી ત્રણ લાખ, સોળ હજાર બસે નવ જોજન ત્રણ ગાઉ, એકસો અઠાવીશ ધનુષ ને સાડા તેર આગુળ કાંઇક જાજેરા પરિધી રહી તે ચાર ભાગે વહેચતાં એકેક ભાગે ઓગણાએંસી હજાર બાવન જોજન ને એક કોસ આવે હવે ઉપરલા પરીધીના ત્રણ ગાઉ છે તેના ૬ હજાર ધનુષ થય તેમા પરિધીના ઉપ૨ના એકસો અઠાવીશ ધનુષ ભેળતા ૬ હજાર એકસો અઠાવીશ ધનુષ થાય તેને ચાર ભાગે વહેચતાં પંદરસે બત્રીસ ધનુષ એકેક ભાગે આવે હવે ઉપરલા સાડાતેર આગુળ કાંઇક જાજેરા છે તેના ચાર ભાગે વહેચતાં દરેક ભાગે ત્રણ ત્રણ આગુળ આવે હવે એક આગુળના આઠ જવ તેમા પરિધીના પાચ જવ ભેળતા તેર જવ થય તે ચાર ભાગે વહેચતાં એકેક ભાગે ત્રણ ત્રણ જવ આવે ને ઉપર વધ્યો એક જવ તે એક જવની જુકા (જુ) આઠ થાય તેને ચારે ભાગે વહેચતાં એકેક ભાગે બે જુકા આવે એટને સરવાળે ઓગણાએંસી હજાર બાવન જોજન એક કોસ પંદરસે બત્રીશ ધનુષ ત્રણ આગુળ ત્રણ જવ ને બે જુકા એટલો એક દ્વારથી બીજા દ્વારનો અંતર જાણવો એ ભાવ) એ જંબુદ્વીપના દ્વારનો વર્ણન થયો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપના પ્રદેશ લવણ સમુદ્રને સ્પર્શા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સ્પર્શા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પ્રદેશ જંબુદ્વીપમાહે કહીએ, કે લવણ સમુદ્રમાહે કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પ્રદેશ જંબુદ્વીપમાહે કહીએ પણ તે પ્રદેશ લવણ સમુદ્રમાહે ન કહીએ (તે કેમ જે હસ્તને વિષે રહી જે તર્જની, જેણાંગુલી સ્પર્શિ છે તે પોતાના પ્રદેશને ભજે પણ પરપ્રદેશો ન ભજે તેણે ન્યાયે જંબુદ્વીપ ને લવણસમુદ્રના પ્રદેશ જુદા કહીએ એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રના પ્રદેશ જંબુદ્વીપને સ્પર્શ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સ્પર્શ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પ્રદેશ લવણ સમુદ્રમાહે કહીએ, કે જંબુદ્વીપમાહે કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પ્રદેશ લવણ સમુદ્રમાહે કહીએ પણ તે પ્રદેશ જંબુદ્વીપમાહે ન કહીએ (પુર્વરીતે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપના જીવ એકેંદ્રિયાદિક મરીને લવણ સમુદ્રમાહે ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કેટલાએક જીવ ઉપજે છે ને કેટલાએક જીવ નથી ઉપજતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રના જીવ એકેંદ્રિયાદિક મરીને જંબુદ્વીપમાહે ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કેટલાએક જીવ ઉપજે છે ને કેટલાએક જીવ નથી ઉપજતા

૭૦. ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ એહવુ નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે મેરૂ પર્વતથકી ઉત્તર દિશે, નીલવંત વર્ષધર પર્વતને દક્ષિણદિશે, માલવંતનામા ગજદંતા (હાથીદાતને આકારે) વખારા પર્વતને પશ્ચિમદિશે, ગંધમાદનનામા ગજદંતા વખારા પર્વતો પુર્વદિશે ઇહા ઉત્તરકુરૂ નામે કુરૂક્ષેત્ર છે તે ક્ષેત્ર પુર્વ, પશ્ચિમદિશે લાંબુ છે ને ઉત્તર, દક્ષિણદિશે પોહોળુ છે અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે સંસ્થીત છે તેહનો પ્રમાણ અગ્યાર હજાર, આઠસે, બેતાળીશ જોજન ને એક જોજનના ઓગણીશ ભાગ કરીએ એહવા બે ભાગ એટલું દક્ષિણ ઉત્તરે પહોળું છે (એટલો પ્રમાણ કેમ હોય તે કહે છે મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું પહાળપણુ તેત્રીશ હજાર છસે ચોરાશી જોજન ને ચાર કળા તેમાથી મેરૂનું વિષ્કંભપણુ દશ હજાર જોજન બાદ કરતા બાકી તેવીશ હજાર, છસે, ચોરાશી જોજન અને ચાર કળા રહે તેહને બે ભાગે વહેચતા એટલે તેનું અર્ધ અગ્યાર હજાર, આઠસે, બેતાળીશ જોજન ને ઉપરે બે કળા એટલો પ્રમાણ હોય) તેહની જીવા (પણછરૂપ) તે ઉત્તર દિશે (નીલવંત તરફ) પહોળી છે ને પુર્વ પશ્ચિમે બે છેહડે બે વાંકપણે છે વખારા પર્વતો સ્પર્શિ છે તે કહે છે પુર્વ, પશ્ચિમને છેહડે તેમા પુર્વદિશે જીવાનો છેહડો માલવંત ગજદંતા વખારા પર્વતને સ્પર્શ્યો છે અને પશ્ચિમદિશે જીવાનો છેહડો પશ્ચિમ દિશીના ગંધમાદન ગજદંતા વખારા પર્વતને સ્પર્શ્યો છે તે જીવા ત્રેપન હજાર જોજન પુર્વ પશ્ચિમે લાંબપણે છે (તે કેમ તેનો પ્રમાણ

કહે છે મેરૂ પર્વતથકી પુર્વે ને પશ્ચિમે ભદ્રસાલ વનનો દીર્ઘપણો બાવીશ બાવીશ હજાર જોજનનો છે તે બે પાસેનો દીર્ઘપણો ભેળો કરતા ચઉમાલીશ હજાર જોજન થાય તેમા મેરૂ પર્વતનુ પહોળપણ દશ હજાર જોજન ભેળતા ચોપન હજાર જોજન થાય તેમાથી માલવંત અને ગંધમાદન બે ગજદંતા વખારા પર્વત પાચસે પાચસે જોજનના એટલે બને મળી એક હજાર જોજન થાય તે કાઢ્યા બાકી પ્રમાણ ત્રેપન હજાર જોજન રહે એ ભાવ) તેની ધનુપપીઠ દક્ષિણ દિશે સાઠ હજાર ચારસે અઢાર જોજન ને એક જોજનના ઓગણીશ ભાગ કરીએ એહવા બાર ભાગની કહી છે એટને એટલી પરધી છે (ગંધમાદન અને માલવંતનો જુદો જુદો પ્રમાણ કહે છે ત્રીશ હજાર બસે નવ જોજન અને ૬ કળા એટના લાબપણે છે એટલે બને મળી સાઠ હજાર ચારસે અઢાર જોજન અને બાર કળાના જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ઉત્તર કુરુ ક્ષેત્રનો કેહવો આકાર ભાવ (સ્વરૂપ) કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો ઘણો સમ રમણીક ભુમિભાગ છે તે જેમ કોઇ આલીંગનામા (ઢોલ) વાજીંત્રનું પડ હોય યાવત્ જેમ એકરૂક અંતરદ્વીપની વક્તવ્યતા કહી તેમ સર્વ જાણવી યાવત્ દેવલોક ગતિના જાણહાર (જનાર) સર્વ મનુષ્યના સમુહ છે અહો શ્રમણો આયુષ્યમંતો! પણ એટનો વિશેષ છે જે ઉત્તરકુરૂના મનુષ્ય ૬ હજાર ધનુષ (ત્રણ ગાઉ) ઝ્યાએ ઉંચા છે અને બસે ને છપન પાસળી છે વળી તે જુગળને અઠમ ભક્તે એટલે ત્રણ દિવસને અંતરે ચોથે દિવસે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે તેનુ આયુષ જઘન્યથી દેશેઊણુ ત્રણ પલ્યોપમનુ છે તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણું છે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરૂં છે તે જુગળ પોતાના બાળકની ઓગણપચાશ દીન પ્રતિપાલણા કરે શેષ સર્વ અધિકાર એકરૂક અંતરદ્વીપની પરે જાણવો વળી ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે ૬ પ્રકારના મનુષ્ય ઉપજે તે કહે છે પદ્મગધા ૧, (પદ્મ કમળ સમાન જેના શરીરની સુગંધ તે) મૃગગધા ૨ (કસ્તુરીના જેવી જેના શરીરની ગંધ આવે તે) અમમા ૩, (મમતા રહિત) અસહ ૪, (ભાઇબંધના પ્રતિબંધ રહિત) તેતલી ૫, ને સનીચારી ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે જમકનામા બે પર્વત ક્યાં કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત વર્ષધર પર્વતથકી દક્ષિણ દીશે આઠસે ચોત્રીસ જોજન ને એક જોજનના સાત ભાગ કરીએ એહવા ચાર ભાગ એટની આબાધાએ (વેગળા) સીતા મહા નદીને બે પાસે (બે કાઠે) ઇહા ઉત્તરકુરૂને વિષે બે જમક નામે પર્વત કહ્યા છે તે એક પૂર્વને કાંઠે ને એક પશ્ચિમને કાંઠે છે તે પર્વત એકેક હજાર જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અઢીસે જોજન ભૂમિ માટે ઉંડા છે મુળે એક હજાર જોજન લાબપણે પહોળપણે છે વચ્ચે સાડા સાતસે જોજન લાબપણે, પહોળપણે છે ને ઉપરે પાચસો જોજન લાબપણે, પહોળપણે છે મુળે ત્રણ હજાર એકસો બાસઠ જોજન કાઇક ઝાઝેરા પરિધીપણે છે, વચ્ચે બે હજાર ત્રણસે બહોતેર જોજન કાઇક ઝાઝેરા પરિધીપણે છે, ને ઉપરે પંદરસે એકાસી જોજન કાઇક ઝાઝેરા પરિધીપણે છે મુળે વિસ્તીર્ણ છે, મધ્યે સંક્ષીપ્ત

(સાકરો) છે ને ઉપરે પાતળો છે, ગોપુચ્છને સઠ્યાને સંસ્થિત છે સર્વ સુવર્ણમય છે આછા સુકુમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદીકાએ વીંટયા છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે વીંટયા છે તે વેદીકાને વનખંડનો વર્ણન પુર્વલી રીતે કરવો વળી તે જમક પર્વતને ઉપરે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે, જાવત્ ત્યા દેવતા બેસે છે તે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે (સમેવિચે) પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક સાડી બાસઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, ને સવા એકત્રીસ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે અત્યંત ઉંચા નિકળતા શિખર છે તે પ્રાસાદાનું વર્ણન ભૂમિ ભાગ ઉલેચ સર્વ પુર્વલી રીતે કરવુ વળી તે પ્રાસાદ માંહે બે જોજનની મણિપીઠીકા છે, તે ઉપરે સીંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ જાવત્ ત્યા જમક નામે દેવતા રમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શ્યામાટે જમક પર્વત એહવુ નામ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જમકનામા પર્વતને વિષે તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણી નાની નાની વાવ જાવત્ બીલપંક્તિ છે તે નાની નાની વાવને વિષે જાવત્ બીલપંક્તીને વિષે ઘણા ઉત્પલ જાવત્ લક્ષપત્ર કમળ છે તે જમક સરખા પ્રભાએ છે, જમકને વર્ણ છે ને વળી ઇહા જમક નામે બે દેવતા મહર્ધિક (મોટી રૂધીના ધણી) છે જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તે દેવતા ત્યા પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર હજાર સામાનિક દેવતાનું, ચાર અગ્ર મહીષીનુ સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતાનુ, જાવત્ જમક પર્વતનું, જમક રાજ્યધાનીનુ, અનેરા ઘણા વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાનું અધિપતિપણ જાવત્ પાળતાથકા વિચરે છે તે કારણે હે ગૌતમ જમક પર્વત એહવુ નામ કહીએ છીએ વળી હે ગૌતમ નિરંતરપણે નિશ્ચે એ જમક નામ સાસ્વતુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જમક દેવતાની જમક નામે રાજ્યધાનીયુ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જમક પર્વતને ઉતર દીસે તીર્છા અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર વ્યતિક્રમી જઇએ ત્યા અનેરા જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે બાર હજાર જોજન અવગાહીને જઇએ, ઇહા જમક દેવતાની જમક નામે બે રાજ્યધાની છે, તે રાજ્યધાની બાર હજાર જોજન લાંબી, પહોળી છે તે જેમ વિજય દેવતાની વિજય રાજ્યધાની કહી તેમ સર્વ કહેવી જાવત્ એહવા મહર્ધિક બે જમક દેવતા છે

૭૨. નિલવંત દ્રહનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે નીલવંત દ્રહ નામે દ્રહ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જમક પર્વતથકી દક્ષિણ દીસે આઠસે ચોત્રીસ જોજન ને એક જોજનના સાત ભાગ કરીએ એહવા ચાર ભાગની અબાધાએ (વેગળો) સીતા મહા નદીને ઘણુ મધ્ય દેશ ભાગે ઇહા ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રે નીલવંત દ્રહનામા દ્રહ છે તે ઉત્તર દક્ષિણે લાંબો છે ને પૂર્વ, પશ્ચિમે પહોળો છે એક હજાર જોજન ઉત્તર દક્ષિણે લાંબપણે છે ને પાચસે જોજન પુર્વ પશ્ચિમે પહોળપણે છે દશ જોજન ઉંડા છે આછોસુકુમાળ રૂપામય તટ છે

ચોખણુ અસે તટ (પાળ) છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે પદ્મ પુર પશ્ચિમે બે પદ્માવર વેદિકાએ ને બે વનખંડે કરીને સર્વ ચોફેર પરિક્ષિપ્ત (વિંટ્યા) છે એ વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર પરે કહેવો વળી નીલવંત કહતે તે તે કેમે ત્યાં ત્યાં ઘણાં પદ્મદીપા છે તેનો વર્ણન પુરવી પર કહેવો ૧૨૬ તોરણ સર્વે કહેવા

૭૨. પદ્મ કમળનો અધિકાર વિસ્તાર સાથે.

વળી નીલવંત કહેવો ઘણું મધ્ય દેસ ભાગે (ત્ય) ત્યાં એક મોટું પદ્મ (કમળ) છે તે કમળ (ફુલ) એક જોજન લાંબપણે પોહોળા પણે છે તીગુણી વિશેષ એટલે ત્રણ જોજન ઝાઝેરી તેની પરધી છે અર્ધ જોજન જાડપણે છે, દસ જોજન ઉંડપણે (પાણીમાં) છે ને બે કોસ પાણીથકી ઉંચુ છે મા ભેળી સાડા દસ જોજન સરવાગ ઉંચપણે છે, તે કમળનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવાસ કહ્યો છે તે કહે છે વજ્રરત્નમય મૂળ છે અરિષ્ટ રત્નમય કંદ છે વૈડૂર્ય રત્નમય નાળ છે વૈડૂર્ય રત્નમય બાહીરલા દેહલા પત્ર છે જાંબુનદ રત્નમય માંહીલા પત્ર પાખડી છે તપનીય સુવર્ણમય કેસરા છે સુવર્ણમય કર્ણિકા (ડોડા) છે અનેક મણિમય કમળના કપુણા (બીજ) છે તે કર્ણિકા અર્ધ જોજન લાંબી પોહોળી છે તેથી ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરિધીપણે છે એક કોસ જાડપણે છે, સર્વ સુવર્ણમય છે અચ્છા સુકમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે કર્ણિકા ઉપરે ઘણો સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે જાવત મણિએ કરી સુશોભીત છે તે ઘણું સમ રમણીક ભૂમિ ભાગને ઘણું મધ્ય દેસ ભાગે ઇહાં એક મોટું ભવન છે ને એક કોસ લાંબપણે છે, અર્ધ કોસ પહોળપણે છે ને દેસઊણું એક કોસ ઉંચુ ઉંચપણે છે અનેક સેંકડા થંભે સ્થંભે કરી સનિવિષ્ટ (અધીન) છે જાવત્ તેનો વર્ણન પાડપણીપરે કહેવો તે ભવનને ત્રણ દીસે ત્રણ દ્વાર છે પુર્વ ૧ દક્ષિણ ૨ ઉત્તર ૩ તે દ્વાર પાંચસે ધનુષ ઉંચા ઉંચપણે છે, અઢીસે ધનુષ પોહોળાપણે છે, ને તેટલુંજ (અઢીસે ધનુષ) પ્રવેશપણે છે શ્વેત છે, વર પ્રધાન કનકની થુભિકા શીખર છે જાવત્ વનમાળા લગે વર્ણન કહેવો વળી તે ભવનની માંહે ઘણું સમો રમણિક ભૂમિ ભાગ છે તે જેમ કોઇ માદલનું પડ હોય જાવત મણિનગે વર્ણન કહેવો વળી તે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગના ઘણું મધ્ય દેસ ભાગને વિષે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા છે તે પાંચસે ધનુષ લાંબપણે પોહોળપણે છે ને અઢીસે ધનુષ જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે તે મણિપીઠિકાને ઉપરે ઇહાં એક મોટી દેવસજ્યા છે તે દેવસજ્યાનો વર્ણન પુરવીપરે કહેવો

- વળી તે મુખ્ય પદ્મ કમળને અનેરા એકસો આઠ તે મુખ્ય કમળથી અર્ધ ઉંચ પ્રમાણમાને કમળે કરીને સરવે ચોફેર વિંટ્યુ છે તે એકસો આઠ કમળ અર્ધ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે તેથી ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરધીપણે છે, કોસ જાડપણે છે દસ જોજન પાણી માંહે ઉંડપણે છે ને એક કોસ પાણી ઉપરે ઉંચા છે સાડા દસ જોજન સર્વાંગે ઉંચપણે છે તે એકસો આઠ કમળનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યા છે તે કહે છે વજ્રમય મૂળ છે જાવત્ અનેક મણિમય કમળ બીજ છે તે એકસો આઠ કમળની કર્ણિકા એક કોસ

લાંબી પહોળી છે તેથી તીગુણી ઝાઝેરી પરિધીપણે છે, અર્ધકોસ જાડપણે છે સર્વ કનક મય છે આછા જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે કર્ણિકાને ઉપરે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે જાવત્ મણિનો વર્ણ ગંધ, સ્પર્શ પુર્વપરે કહેવો વળી તે મુખ્ય કમળને વાયવ્ય ખૂણે ઉત્તર દીસે ને ઇશાન ખૂણે નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના ચાર હજાર સામાનીકના ચાર હજાર કમળ છે એમ સર્વ પરીવારના કમળ કહેવા વળી તે મુખ્ય કમળ અરીરી બીજી ત્રણ કમળની પરિધીએ કરીને સઘળે ચોફેર વીંટ્યુ છે તે કહે છે અભ્યંતરની પરિધી ૧, મધ્ય પરિધી ૨ ને બાહીરી પરિધી ૩ તેમા અભ્યંતરની પરિધીએ બત્રીસ લાખ કમળ છે, મધ્ય પરિધીએ ચાલીસ લાખ કમળ છે ને બાહીરલી પરિધીએ અડતાલીસ લાખ કમળ છે એ ત્રણે પરિધીના મળીને એક ક્રોડ ને વીસ લાખ કમળ હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે

(હવે સર્વ કમળ પરીવાર નીલવંત દ્રહમાં છે તે કહે છે મુખ્ય કમળ ૧ તેને પરિધી ૧૦૮ની તેની પરિધી ૩૪,૦૧૧ની તેને પરિધી ૩૨,૦૦,૦૦૦ની તેને પરિધી ૪૦,૦૦,૦૦૦ની તેની પરિધી ૪૮,૦૦,૦૦૦ની સર્વ મળીને ૧,૨૦,૫૦,૧૨૦ એક ક્રોડ વીશ લાખ પચાસ હજાર એકસો વીશ કમળ થાય હવે તેનો વીવરો કહી બતાવે છે

૧ મુખ્ય કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાનુ છે
૧૦૮ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના ભંડારના છે
૪ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાની ચાર અગ્રમહીષીના છે
૭ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાની અનીક (કટક) સાત તેના સ્વામીના છે
૧૬ ૦૦૦ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના આત્મ રક્ષકના છે
૪,૦૦૦ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના સામાનીક દેવતાના છે
૮,૦૦૦ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાની અભ્યંતર પરખદાના દેવતાના છે
૧૦,૦૦૦ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાની મધ્ય પરખદાના દેવતાના છે
૧૨ ૦૦૦ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાની બાહીરલી પરખદાના દેવતાના છે
૩૨,૦૦,૦૦૦ કમળ ત્રણ કોટ છે તેમા પહેલે કોટે એટલે પહેલી પરિધીએ છે
૪૦ ૦૦,૦૦૦ કમળ બીજે કોટે એટલે મુખ્ય કમળ થકી પાચમી પરિધીએ છે
૪૮,૦૦ ૦૦૦ કમળ ત્રીજે કોટે એટલે છઠ્ઠી પરિધીએ છે એમ
૧,૨૦,૫૦,૧૨૦ સર્વાળો ૧ કરોડ ૨૦ લાખ ૫૦ હજાર એકસોવીશ કમળ છે,

એ સર્વ કમળ સાસ્વતા પ્રથવી પરીણામે છે ત્યાં મુખ્ય કમળને વિષે નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતા રહેછે તેની પ્રથમ પરિધીએ ઉપગ્કર તેના ભાડાદિક છે બીજી પરિધીએ તેનો પરિવાર છે ત્રીજી પરિધીએ તેના આત્મ રક્ષક દેવતા છે ચોથી, પાચમી અને છઠ્ઠી પરિધીએ તેના કીંકર દેવતા રહેછે વળી અભ્યંતર પરખદાના દેવતાના આઠ હજાર કમળ દક્ષિણે છે મધ્ય પરખદાના દેવતાના દસ હજાર કમળ નૈરૂત્ય ખુણે છે. ને બાહીરી પરખદાના દેવતાના બાર હજાર કમળ પશ્ચિમે સાત કમળ એવા ચોત્રીસ હજાર અગીઆર

ક્રમથી બીજી પરિધીએ છે ને ત્રીજી પરિધીએ ચારે દીસે ચાર ચાર હજાર આત્મ રક્ષક દેવતાના કમળ એમ સોળ હજાર કમળ એ પરીવાર જાણવો એ કમળનો વીવરો કરી બતાવ્યો)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે શ્યામાટે નીલવંત દ્રહ એહવું નામ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત દ્રહને વિષે ત્યાં જે ઉત્પલ કમળ છે જાવત્ લક્ષપત્ર કમળ છે તે સર્વ નીલે વર્ણે, નીલી પ્રભાએ છે, નીલી પ્રભા કાન્તિ છે વળી નીલવંત દ્રહકુમાર નામે ઇંહા નાગકુમાર દેવતા વસે છે તે જમક દેવતા સરીખો કહેવો જાવત્ તે માટે નીલવંત દ્રહ એહવું નામ કહીએ છીએ

વળી તે નીલવંત દ્રહને પૂર્વદીસે ને પશ્ચિમદીસે બે પાસે દશ દશ જોજનને આંતરે ઇંહા દશ દશ કાચનગીરી પર્વત છે એ પાસે થઇને વીસ છે ને કાચનગીરી સો સો જોજન ઉંચા ધરતીથકી ઉંચપણે છે ને પચવીશ જોજન ઊંડા ધરતી માહે છે મૂળે એકેકા સો સો જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે, વચ્ચે પચોતેર પચોતેર જોજન લાબપણે પોહોળ પણે છે ને ઉપરે પચાસ પચાસ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે મૂળે ત્રણસે સોળ જોજન કાઇક અધેરા પરિધીપણે છે, વચે બસે સાડત્રીશ જોજન કાઇક અધેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એકસો અઠાવન જોજન કાંઇક અધેરા પરિધીપણે છે, મૂળે વિસ્તીર્ણ છે (સો જોજન માટે) વચે સાકડા છે (પચોતેર જોજન માટે) ને ઉપરે પાતળા છે (પચાસ જોજન માટે) ગોપુચ્છને સંસ્થાને (આકારે) સંસ્થીત છે સર્વ કનકમય છે અછા પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ ને પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે વીંટ્યા છે તે કાચનગિરી પર્વતો ઉપરે ઘણું સમો રમણિક ભૂમિભાગ છે જાવત્ ત્યાં દેવતા, દેવતા રમે છે, વસે છે, ક્રીડા કરે છે વળી તે કાચન પર્વતે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે તે સાડીબાસઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે ને સવાએકત્રીશ જોજન લાબપણે પહોળપણે છે તે પ્રાસાદમાહે મણિપીઠીકા છે તે બે જોજનની છે તે ઉપરે સીંહાસન પરીવાર સહીતછે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે શ્યા માટે કાચનગિરી પર્વત એહવું નામ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાચનગિરી પર્વતને વિષે તે તે ઠામે વાવી પ્રમુખે ઉત્પલ પ્રમુખ કાચનો વર્ણે કમળ છે જાવત્ ત્યાં કાચનગિરીનામા દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વસે છે તે કારણે હે ગૌતમ, કાચનગિરી પર્વત એહવું નામ કહીએ છીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત કાચન દેવતાની કાચનામા રાજ્યધાની કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાચન પર્વત થકી ઉત્તર દીસે કાચના નામા રાજ્યધાની ત્રીજા અસંખ્યાતમે અનેરે જંબુદ્વીપને વિષે છે તેહનો વર્ણન સર્વ વિજય રાજ્યધાનીની પરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપે ઉત્તર કુરુક્ષેત્રે ઉત્તરકુરુનામા દ્રહ કયાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત દ્રહથકી દક્ષીણ દીસે આઠસે ચોત્રીસ જોજન ને એક જોજનના સાત ભાગ કરીએ એહના ચાર ભાગ એટલી અબાધાએ (છેટે) ઉત્તરકુરુ દ્રહ છે તે જેમ નીલવંત દ્રહ કહ્યો તેમ સર્વ અધિકાર તેના સરખો કહેવો દ્રહના નામે દેવતા છે સર્વે

દ્રહને પુવ દીસે ે પશ્ચિમ દીસે કાચન ગીરી પવત દસ દસ છે તે સવ પવત એક પ્રમાણે જાણુવા તે સર્વની રાજયધાની અસખ્યતમે અનેરા જબુદ્વીપને વિષે ઉત્તર દીસે છે એ બે દ્રહ કહયા હવે ચદ્ર દ્રહ ત્રીજો ઐરાવત દ્રહ ચોથો અને માનવત દ્રહ પાચમો એમ એકેકો દ્રહ નીનવત દ્રહ સરખો જાણુવો એ દ્રહના અધિપતિ દેવતા તેની રાજયધાની એ એ સર્વ જાણુ

(ત્રીજો ચદ્ર દ્રહ ઉત્તર કુરૂ દ્રહને દક્ષિણ દિશાના છેહડાથી ઉત્તર દક્ષિણ દિશે આઠ શો ચોત્રીશ જોજન ને જોજનના સાતીયા ચ્યાર ભાગ એટલે છેટે, સીતાનામે મહા નદીના ઘણા મધ્ય ભાગે ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે ચદ્ર દ્રહ નામે દ્રહ કહ્યો છે એહનો વર્ણવ નીનવત દ્રહની પરે લાબપણે, પોહોળપણે, બે પદ્મવર વેદિકા, વનખડ, ત્રીસોપાન, (પગથીયા) તોરણ મૂળભૂત્ત, પદમકમળ, પરિવારના કમળ સર્વ જાણવા, પણ એટલો વિશેષ જે તેહના કમળાદિક ચદ્રમાની પ્રભા કાન્તિ વાળા છે ચદ્રને આકારે છે ચદ્રનામે ત્યાં દેવતા વસેછે તે માટે ચદ્ર દ્રહ કહીએ જાવત્ ચદ્ર રાજ્યધાની, કાચન ગીરી પવત રાજયધાની લગે સવ પૂર્વની પરે કહેવુ

ચોથો ઐરાવત દ્રહ તે ચદ્ર દ્રહના દક્ષિણુના છેડાથી દક્ષણ દિશે આઠશો ચોત્રીશ જોજને ને જોજનના સાતીયા ચાર ભાગ અધિક એટલે છેટે સીતા મહા નદીના બહુ મધ્ય ભાગે ઐરાવત દ્રહ છે એહની હકીકત નીનવત દ્રહની પરે લાબપણે પોહોળપણે સર્વ કહેવી જાવત્ ઐરાવત રાજયધાની ઐરાવત દેવતા વીગેરે સર્વ પૂર્વની પરે જાણુવુ

પાચમો માનવત દ્રહ તે ઐરાવત દ્રહના દક્ષિણના છહડાથી ઓરા દક્ષિણદિશે આઠશો ચોત્રીસ જોજન ને જોજનના સાતીયા ચાર ભાગ અધીક એટલે છેટે સીતા મહાનદીના ઘણા મધ્યના ભાગે એટલે અતરે ઉત્તરકુરૂને વિષે માનવત નામા દ્રહ છે તેનો સર્વ વર્ણવ નીનવત દ્રહના સરખો જાણવો જાવત્ પદમ કમળ માલવત નામે દેવતા, માનવત રાજ્યધાની સર્વ તેમજ કહેવુ એ પાચે દ્રહના એકશો કાચનગીરી પવત થાય છે તે એમકે એકેકા દ્રહને એકેકે કાઠે દસ, દસ કાચનગીરી પવત છે એમ બે કાઠાના મળી વીશ થાય એમ પાચે દ્રહના મળી સો કાચનગીરી પર્વત છે તેનો વર્ણન પૂર્વ પરે જાણવો)

૭૩. જબુપીઠ ને જબુસુદર્શન વૃક્ષ. વિસ્તાર સાથે.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે જબુસુદર્શન વૃક્ષનો જબુપીઠનામા પીઠ કયા છે?
ઉત્તર—હે ગૈતમ, જબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે મેરૂ પવતથકી ઇશાન ખુણે નીલવત વખારા પર્વતથકી દક્ષીણ દીસે, માલવત નામા ગજદતાકારે વખારા પવતથકી પશ્ચિમ દીસે, ગંધમાદન નામા ગજદતાકારે વખારા પર્વતથકી પૂર્વદીસે, સીતામહા નદીને પૂર્વદીશીને કાંઠે ઇહા ઉત્તરકુરૂને વિષે જબુપીઠ નામાપીઠ છે તે પીઠ પાચસે જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે પદરમે એકાસી જોજન કાઇક ઝાઝેરો પરિધી પણે છે તેહને ઘણુ મધ્ય દેસ ભાગે

(વચે) બાર જોજન જાડપણે છે ત્યાર પછી માત્રાએ માત્રાએ પ્રદેશની હાણીએ ઘટતુ ઘટતુથકુ સરવે છેહડે ચોફેર બે કોસ જાડપણે છે તે સર્વ જંબુનદમય છે આછો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે જંબુપીઠ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સરવે ચોફેર વિટેર છે તે વનખંડ ને વેદિકાનું વર્ણન પૂર્વલીપરે કહેવુ તે જંબુપીઠને ચારે દીસે ચાર ત્રીસોપાન (પગથીયા) છે તેનો વર્ણન પૂર્વલીપરે જાવત્ તોરણ ધ્વજ છત્રાતિ છત્રસુધી કહેવો તે જંબુપીઠને ઉપરે ઘણુ સમ રમણીક ભૂમિભાગ છે તે જેમ ...ક માદળનુ પડ હોય જાવત્ મણિના સ્પર્શનગે કહેવુ તે ઘણો સમ રમણિક ભૂમિભાગને ઘણ મધ્ય દેશ ભાગે ઈહા એક મોટી મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠીકા આઠ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે ને ચાર જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય આછી સુહાળી જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે મણિપીઠીકાને ઉપરે ઈહા એક મોટો જંબુસુદર્શના નામા વૃક્ષ કહ્યો છે તે આઠ જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે અર્ધ જોજન ભૂમિમાહે ઉંડપણે છે બે જોજનનો સ્કંધ પ્રદેશ તે થડ છે તે થડ અર્ધ જોજન પોહોળપણે છે ને ૭ જોજનની ઉંચી નીકળતી, તેની શાખા છે તે જંબુસુદર્શન નામા વૃક્ષનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવાસ કહ્યો છે તે કહેછે વજ્ર રત્નમય મૂળ છે રૂપામય સુપ્રતિષ્ટ મૂળના અંકુર છે અરીષ્ટ રત્નમય વિસ્તીર્ણ કંદ છે વઈડુર્ય રત્નમય મોટેરો સ્કંધ તે થડ છે સુજાત ઉત્તમ રૂપામય ધુરથી વિસ્તીર્ણ શાખા છે અને મણિરત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા પ્રશાખા છે વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે રક્ત સુવર્ણમય પાનના બીટ છે જંબુનદ રત્નમય શાના મૃદુ સુકમાળ પ્રવાળ કુંપળ ને અંકુર તેનો ધરણહાર છે વિચિત્ર પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ છે ફળને ભારે કરી તેહની શાખા નમી છે પાસાદીત છે, કાન્તિવંત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોતવંત છે અસંત મનને સુખકારી મન પ્રસન્નકારી છે તે જંબુસુદર્શનાને ચાર દીસે ચાર શાખા છે તે કહે છે પુર્વદીસે ૧ દક્ષિણદીસે ૨ પશ્ચિમદીસે ૩ ને ઉત્તરદીસે ૪

ત્યા જે પુર્વ દીસીની સાખા છે ઈહા એક મોટુ ભવન (ઘર) છે તે એક કોસ લાબપણે છે, અર્ધ કોસ પહોળપણે છે ને દેસે ઉણુ એક કોસ ઉંચુ ઉંચપણે છે અનેક સ્થંભે કરી સહીત છે તેના વર્ણન કહેવો જાવત્ ભવનાનુ દ્વાર તહેજ પ્રમાણે પાચસે ધનુષ ઉંચુ ઉંચપણે છે અઢીસે ધનુષ પહોળપણે છે જાવત્ વનમાળા ભૂમિ ભાગ ઉલેચનો વર્ણન પુર્વલી પરે કહેવો મણિપીઠીકા પાચસે ધનુષની ઉંચી ઉંચપણે છે દેવ સજ્યા સર્વ પુર્વલી રીતે વર્ણન કહેવો

વળી ત્યા જે દક્ષિણ દીસીની શાખા છે ઈહા એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે, તે એક કોસ ઉંચો ઉંચપણે છે ને અર્ધ કોસ લાબપણે, પહોળપણે છે અત્યંત ઉંચો મોટો છે માટે વધુ સમો રમણિક ભૂમિ ભાગ છે ઉલેચનો વર્ણન કહેવો તે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને ઘણ મધ્ય દેસ ભાગે સીંહાસન પરીવાર સહીત વર્ણન કહેવુ

વળી ત્યાં જે પશ્ચિમ દીસીની શાખા છે ઈહા એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે તેનું પણ તેહજ પ્રમાણ જાણવું સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

વળી ત્યા જે ઉત્તર દીશીની શાખા છે, ઇહા એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે તેનુ પણ તેહજ પ્રમાણુ જાણવુ ત્યા પણ સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

વળી ત્યા જે સ્કંધ (થડ) ઉપરે મધ્ય ભાગે ઉંચી શાખા છે, ઇહા એક મોટ સિદ્ધાયતન છે તે એક કોસ લાંબપણે છે અર્ધ કોસ પહોળપણે છે ને દેસે ઉણુ એક કોસ (પોણો કોસ) ઉંચુ ઉંચપણે છે અનેક સૈકડાગમે સ્થંભે કરી સહીત છે તેહનો વર્ણ વાવની પરે કહેવો તેહને ત્રણ દીસે ત્રણ દ્વાર છે તે પાચસે ધનુષ ઉંચા ઉંચપણે છે, ને અઢીસે ધનુષ પહોળપણે છે તે માહે મણિપીઠીકા છે તે પાચસે ધનુષની લાંબી, પહોળી છે, તેની ઉપરે એક દેવછંદો પાચસે ધનુષ પહોળો છે કાંઇક અધીકેરા પાચસે ધનુષ ઉંચો છે ત્યા દેવછંદાની મધ્યે એકસો આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે, તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે એમ સર્વ સિદ્ધાયતનની વક્તવ્યતા પુર્વની પરે કહેવી જાવત્ ધુપના કડછા છે તે સિદ્ધાયતનનો ઉપરનો ભાગ મેળ પ્રમારન રત્ને કરી ઉપશોભીત છે

વળી તે જંબુ સુદર્શનો મુળે બાર પદ્મવર વેદિકાએ કરી સઘળે ચોફેર વેષ્ટીત છે. તે પદ્મવર વેદિકા અર્ધ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે પાચસે ધનુષ પહોળપણે છે, તેનો વર્ણન પુર્વની પરે કહેવો

વળી તે જંબુ સુદર્શન વૃક્ષ અનેરા એકસો આઠ જંબુ મૂળ જંબુથકી અર્ધ ઉંચપણે તેણે કરી સઘળે ચોફેર વ્યાપ્ત છે તે જંબુ વૃક્ષ ચાર જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, એક કોસ ઉંડપણે છે, એક જોજનનો સ્કંધ તે થડ છે તે થડ એક કોસ પહોળપણે છે ત્રણ જોજનની નીકળતી ઉંચી શાખા છે ઘણ મધ્ય દેશ ભાગે ચાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે સનાચાર જોજન સનાગે ઉંચપણે છે તેના વજ્રમય મૂળ છે તેહનો વર્ણ ચૈત્યવૃક્ષના સરખો કરવો

વળી તે જંબુ સુદર્શનાને વાયવ્ય ખુણે ઉત્તર દીસે ઇશાન ખુણે ઇહા અનાધૃત દેવતાના, ચાર હજાર સામાનીક દેવતાના, ચાર હજાર જંબુ છે જંબુ સુદર્શનને પુર્વ દીસે ઇહાં અનાધૃત દેવતાની ચાર અગ્ર મહીષીના ચાર જંબુ છે એમ સર્વ પરીવાર કહેવો જંબુને જાવત્ ચારે દીસે આત્મ રક્ષકના સોળ હજાર જંબુ છે હવે તેનો વિસ્તાર કહેછે મૂળ જંબુ ૧ તેને ફરતા ૧૦૮, તેને ફરતા ૩૮૦૧૧ તેને ફરતા ૧૬,૦૦૦ સર્વ મળીને ૫૦,૧૨૦) જંબુ છે તે સર્વ પૃથ્વીકાય રૂપ છે સાસતે ભાવે છે તે મૂળ જંબુએ અનાધૃત દેવતા પોતે રહે છે ને તેની પહેલી પરિધીએ તેહના ભુષણાદિ ઉપકરણ છે બીજી પરિધીએ પરીવાર રહે છે ને ત્રીજી પરિધીએ આત્મ રક્ષક દેવતા રહે છે હવે સહુ સહુના જુદા જુદા જંબુ કહે છે

- ૧ મૂળ જંબુસુદર્શન અનાધૃત દેવતાનુ છે
- ૧૦૮ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાના ભંડાર છે
- ૪ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાની ચાર અગ્રમહીષીના છે
- ૭ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાના સાત કટકના સાત સ્વામીના છે

૪,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાદૃત દેવતાના સામાનીક દેવતાના છે
૮,૦૦૦ જંબુ અનાદૃત દેવતાની અભ્યંતર પરખદાના આઠ હજાર દેવતાના છે
૧૦,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાદૃત દેવતાની મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતાના છે
૧૨,૦૦૦ જંબુ અનાદૃત દેવતાની બાહીરની પરખદાના બાર હજાર દેવતાના છે
૧૬,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાદૃત દેવતાના આત્મરક્ષક દેવતાના ત્રીજી પરિધીએ છે
૫૦,૧૨૦ સર્વ સરવાળે પચાસ હજાર એકસો વીશ જંબુ સુદર્શન વૃક્ષ છે

એ વિસ્તાર કરી બતાવ્યો વળી જંબુ સુદર્શનની ચો ગમ સો જોજનના ત્રણ વનખંડ છે તેણે કરીને સર્વ ચોમેર પરીક્ષામ વેઢીત (વિંટ્યાં) છે તે કહે છે પહેલું ૧, બીજું ૨, ને ત્રીજું ૩ એ પ્રત્યેક સો સો જોજનના જાણવા

વળી તે જંબુ સુદર્શનની પુર્વદીશે પહેલું વનખંડ પચાસ જોજન અવગાહીને જઈએ ઇહાં એક મોટું ભવન છે તેનો વર્ણન જેમ જંબુ સુદર્શન ઉપરે પુર્વશાખાએ ભવન કહ્યું તેમ કહેવો યાવત્ દેવશય્યા સાંગે સર્વ કહવું, એમ દક્ષીણે, પશ્ચિમે, ને ઉત્તર દીશી ચાર ભવન કહેવાં

વળી તે જંબુ સુદર્શનથી ઉત્તર પૂર્વે ઇશાનખુણે પહેલું વનખંડ પચાસ જોજન અવગાહી જઈએ ઇહાં ચાર નંદા પુષ્પકરણી છે તેના નામ કહે છે પદ્મા ૧ પદ્મપ્રભા ૨, કુમુદા ૩ ને કુમુદપ્રભા ૪ તે એક કોશ લાંબી છે, અર્ધકોશ પહોળી છે ને પાંચસે ધનુષ ઉંડી છે આકાશ ફટીકમય સ્વચ્છ શુદ્ધ, મૃષ્ટ પંક રહીત રજ રહીત યાવત્ પ્રતિરૂપ છે તેનો વર્ણન પૂર્વલીપરે યાવત્ તોરણ લગે કહેવો વળી તે ચાર નંદા પુષ્પકરણીને વચ્ચે મધ્ય દેશભાગે ઇહાં એક પ્રાસાદાવતંસક છે, તે એક કોશ લાંબપણે છે, અર્ધકોશ પહોળપણે છે તેનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો યાવત્ સીંહાસન પરીવાર રહીત કહેવું એમ દક્ષીણ, પૂર્વ અગ્નીખૂણે પણ પચાસ જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં વનખંડમાંહે ચાર નંદા પુષ્પકરણી છે તે કહે છે ઉત્પલ ગુલ્મા ૧, નલીના ૨ ઉત્પલા ૩ ને ઉત્પલઉજ્વલા ૪ તેહનું પ્રમાણ પુર્વલીપરે તેમજ પ્રાસાદાવતંસક તેહનું પ્રમાણ પૂર્વપરે કહવું એમ દક્ષિણ, પશ્ચિમ ને નૈઋત્યખુણે પણ વનખંડમાંહે પચાસ જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં પણ ચાર નંદા પુષ્પકરણી છે તેહના નામ કહે છે ભૃંગા ૧, ભૃંગનિભા ૨, અંજના ૩ ને કજ્જળપ્રભા ૪ શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવું વળી જંબુ સુદર્શનથકી ઉત્તર પશ્ચિમે વાયવ્યખુણે પહેલું વનખંડ પચાસ જોજન અવગાહી જઈએ ઇહાં ચાર નંદા પુષ્પકરણી છે તેના નામ શ્રીકંતા ૧ શ્રીમહિતા ૨, શ્રીચંદ્રા ૩, તેમજ શ્રીનિલયા ૪ તેનું પ્રમાણ પણ તેમજ જાણવું ને તેમજ વીચે એક પ્રાસાદાવતંસક છે

વળી તે જંબુ સુદર્શનાએ પુર્વદીશાના ભવનને ઉત્તરદીશે ને ઇશાનખૂણાના પ્રાસાદાવતંસકને દક્ષિણ દિશે ઇહાં એક મોટો કૂટ કહ્યો છે તે આઠ જોજન ઉંચો ઉચ્ચપણે છે મૂળે બાર જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે, મધ્યવચ્ચે આઠ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ને ઉપરે ચાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે મૂળે કાંઇક ઝાઝેરા સાડત્રીશ જોજન

પરિધીપણે છે, વચે કાઇક આઝેરા પચવીશ જોજન પરિધીપણે છે ને ઉપરે કાઇંક આઝેરા બાર જોજન પરિધીપણે છે મુળે વિસ્તીણ છે (બાર જોજન માટે) વચે સાકડો છે (આઠ જોજન માટે) ને ઉપરે પાતળો છે (ચાર જોજન માટે) ગોપુછને સસ્થાને સસ્થીત છે સર્વ જંબુનદમય છે આછો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે તે કુટ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સઘળે ચોકફેર વિટયો છે તે વેદિકા ને વનખડનો વર્ણન પુર્વપરે કહેવો જાવત્ દેવતા બેસે છે વળી તે કુટને ઘણુ મધ્યદેશભાગે ઇહા એક મોટુ સિદ્ધાયતન છે તે એક કોશ લાબપણે છે, અર્ધકોશ પહોળપણે છે ને દેશેઉણ એક કોશ (પોણો કોશ) ઉંચુ ઉંચપણે છે જાવત્ એકસો આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે જાવત્ તેની વક્તવ્યતા સર્વ પુર્વેલીપરે કહેવી

વળી તે જંબુ સુદર્શનાએ પુર્વદીશીના ભવનને દક્ષિણદીશે ને અગ્નીખુણાના પ્રાસાદાવતસકને ઉત્તરદીશે ઇહા એક મોટો કુટ કહ્યો છે (એ બીજો કુટ) તેહજ પ્રમાણ પહેલા કુટનીપરે સા સિદ્ધાયતન છે

વળી જંબુ સુદર્શનાના વનખડમાહે દક્ષિણદીશીના ભવનને પુર્વદીશે ને દક્ષીણ પુર્વ અગ્નીખુણાના પ્રાસાદાવતસકને પશ્ચિમદીશે ઇહાં એક મોટો કુટ કહ્યો છે તેવું તેહજ પ્રમાણ ને સિદ્ધાયતન કહેવુ (એ ત્રીજો કુટ)

વળી જંબુસુદર્શનાના વનમા દક્ષણદીશીના ભવનને પશ્ચિમદીશે ને દક્ષિણ પશ્ચિમ નૈરુત્ય ખુણના પ્રાસાદાવતસકને પુર્વદીસે ઇહા એક મોટો કુટ કહ્યા છે (એ ચોથો કુટ) તેહજ પ્રમાણ ને સિદ્ધાયતન કહેવુ

વળી જંબુસુદર્શનાના વનમા પશ્ચિમ દીશીના ભવનને દક્ષિણદીસે ને દક્ષિણ પશ્ચિમ નૈરુત્યખુણના પ્રાસાદાવતસકને ઉત્તરદીસે ઇહા એક મોટો કુટ છે (એ પાચમો કુટ) તેહજ પ્રમાણ ને સિદ્ધાયતન કહેવુ

વળી જંબુસુદર્શનાના વનમા પશ્ચિમ દીશીના ભવનને ઉત્તરદીસે ને ઉત્તર પશ્ચિમ વાયવ્યખુણના પ્રાસાદાવતસકને દક્ષિણદીસે ઇહા એક મોટો કુટ છે (એ છઠો કુટ) તેહજ કુટનુ પ્રમાણ ને સા સિદ્ધાયતન કહેવુ

વળી જંબુસુદર્શનાના વનમા ઉત્તરદીસીના ભવનને પશ્ચિમદીસે ને ઉત્તર પશ્ચિમ વાયવ્યખુણના પ્રાસાદાવતસકને પુર્વદીસે ઇહા એક મોટો કુટ છે (એ સાતમો કુટ) તેહજ પ્રમાણ ને સિદ્ધાયતન કહેવુ

વળી તે જંબુસુદર્શનાના વનમાહે ઉત્તરદીસીના ભવનને પુર્વદીસે ને ઉત્તર પુર્વ ઇશાન ખુણના પ્રાસાદાવતસકને પશ્ચિમદીસે ઇહા એક મોટો કુટ છે (એ આઠમો કુટ) તેહજ પ્રમાણ પહેલા કુટની પરે અને ઉપરે તેમજ સિદ્ધાયતન કહેવુ

વળી તે સુદર્શના ઓરે ઘણે તિલક વૃક્ષે કરી લકુચ વૃક્ષે કરી જાવત્ રાજવૃક્ષે કરી જાવત્ ચોકફેર વીટેલ છે તે જંબુસુદર્શનાને ઉપરે ઘણા આઠ આઠ મગળીક છે તે

કહેછે સાથીઓ ૧, શ્રીન્ઠ ૨, જાવત્ દપણ ૮, કૃષ્ણચામર ધ્વજા જાવત્ ઝના તિ જ્ઞછે

વળી તે જંબુ સુદર્શનાના બાર નામ કહ્યા છે તે કહે છે સબમાર દર્શન માટે સુદર્શના ૧, નિ ફળ નહીં સાસ્વતા છે માટે અમોઘા ૨, મગિન્ન બધ માટે સુપ્રબદ્ધા ૩, જસવંત માટે જસોધરા ૪, જંબુદ્વીપ નામ વિસ્તારે માટે વિદેહ જંબુ ૫, ઉત્તમ વૃક્ષ માટે સોમનસ ૬ સાસ્વતા માટે નિયતા ૭, સ્થિર માટે નિત્યમંડીતા ૮, ભદ્રકારી માટે સુભદ્રા ૯, વિસ્તીર્ણ માટે વિશાળા ૧૦ ભલો તે સુજ્જયા ૧૧, જે દેખતા મન પ્રસન્ન થાય માટે સુમના ૧૨, એ બાર બેલ. એટલે સુદર્શના જંબુવૃક્ષના એ બાર નામ કહ્યા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે શ્યા માટે જંબુ સુદર્શના એહવુ નામ કહોછો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુ સુદર્શનાનો વિષે જંબુદ્વીપનો અધિપતિ (સ્વામી) અનાધૃત નામે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ પલ્યોપમના આઉખાવત વસેછે તે દેવતા ત્યા ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનુ જાવત્ જંબુદ્વીપનુ, જંબુ સુદર્શનાનું, અનાધૃત રાજ્યધાનીનુ અધિપતિપણુ કરતો થકો જાવત્ વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અનાધૃત દેવતાની અનાધૃત નામે રાજ્યધાની ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરુ પર્વતથકી ઉત્તર દીશે તીર્છા અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર પછી અનેરો જંબુદ્વીપ આવે ત્યા અનાધૃત રાજ્યધાની છે જાવત્ મહર્ધિક એમ સર્વ વ્યક્તવ્યતા વિજય રાજ્યધાનીની પરે કહેવી. તેમ વળી હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે ઉત્તર કુરુ ક્ષેત્રને વિષે તે તે ઠામે ત્યા ત્યા ઘણા જંબુવૃક્ષ જંબુના વર્ણ, જંબુના વન ખંડ નિત્ય ફુલ્યા ફુલ્યા જાવત્ શોભાએ કરી અતીવ અતીવ ઉપ શોભતા થકા રહેછે તેણે અર્થ હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ એહવુ નામ કહીએ છીએ તેમ વળી સદાય નિરંતર છે હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપનું નામ સાસ્વતુ છે જે કોઇ કાળે એ નામ હતું નહીં એમ નથી જાવત્ નિત્ય સાસ્વતુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે કેટના ચંદ્રમા પ્રભાસ્યા પ્રભાસે છે ને પ્રભાસશે કેટલા સૂર્ય તપ્યા, તપે છે ને તપશે કેટલા નક્ષત્ર ચંદ્રમાદિ ગ્રહો સાથે જોગ જોડયા જોડે છે ને જોડશે કેટલા મહાગ્રહ ચાર ચરતા હુવા, ચરે છે ને ચરશે કેટલા તારાના સમુહની ક્રોડાક્રોડીઓ શોભતી હુઇ, શોભે છે, ને શોભશે (એ પાચે પ્રકારના જ્યોતીષીની નવે કાળની પુછા કરી)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે બે ચંદ્રમા પ્રભાસ્યા, પ્રભાસે છે ને પ્રભાસશે બે સૂર્ય તપ્યા તપે છે ને તપશે છપન નક્ષત્ર ચંદ્રમા સાથે જોગ જોડયા, જોડે છે ને જોડશે એક સો છોતેર મહાગ્રહ ચાર ચરતા હુઆ ચરે છે, ને ચરશે એક લાખ, તેત્રીશ હજાર નવસે ને પચાશ એટલી ક્રોડાક્રોડી ૧૩૩૯૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ તારાગણ સમુહ શોભતા હુઆ શોભે છે, ને શોભશે એટલે એ જંબુ દ્વીપનો અધિકાર સંક્ષેપ માત્ર પુરો થયો

તે જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ પ્રતે લવણનામા સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાને આકારે ગ્લોયકો જંબુ દ્વીપને સઘળે ચોકફેર વીંટીને રહ્યો છે જેથી કરી લવણ સમુદ્રનો અધિકાર હવે કહે છે

૭૮. લવણ સમુદ્રનો અધિકાર. ॥૨॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર શું સમ ચક્રવાળે સંસ્થિત છે કે વિષમ ચક્રવાળે સંસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળે સંસ્થિત છે, પણ વિષમ ચક્રવાળે સંસ્થિત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણનામા સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાળે પહોળપણે ફરતો છે? ને કેટલો પરિધીપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજન ચક્રવાળ ફરતો પહોળપણે છે ને પંદર લાખ એકાસી હજાર એકસો ઓગણપચાશ જોજન કાંઇક ઝાઝેરા પરિધીપણે છે

તે લવણ સમુદ્ર એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સઘળે ચોકફેર વીંટીયો થકો રહે છે તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વ પરે કહેવો તે પદ્મવર વેદિકા અર્ધ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે પાંચસે ધનુષ પહોળપણે છે, ને લવણ સમુદ્ર જેવડી પરિધીપણે છે. શેષ સર્વ તેમજ પુર્વપરે કહેવુ તે વનખંડ દેસે ઉણા બે જોજન પહોળપણે છે જાવત્ દેવતા વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રના કેટલા દ્વાર કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર દ્વાર કહ્યા છે વિજય ૧, વિજયંત ૨, જયંત ૩, ને અપરાજીત ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું વિજય નામે દ્વાર કયાં કહ્યુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને પુર્વને અંતે ને ધાતકીખંડ દ્વીપને પુર્વાર્ધ પશ્ચિમની દીસે સીતા મહા નદીને ઉપરે ત્યાં લવણ સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર કહ્યુ છે, તે દ્વાર આઠ જોજન ઉંચુ ઉંચપણે છે ને ચાર જોજન પહોળપણે છે એમ જંબુ દ્વીપના વિજયદ્વાર ની પરે સર્વ સરખો વર્ણન જાવત્ આઠ આઠ મંગળિકના વર્ણવ સુધી કહેવો પણ એટલો વિશેષ જે રાજ્યધાની પૂર્વને દીસે અનેરે લવણ સમુદ્રે કહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનુ વિજયંતનામા દ્વાર કયાં કહ્યુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને દક્ષિણ દીસને અંતે ને ધાતકીખંડ દ્વીપને પાંતે દક્ષણાર્ધથકી ઉત્તરે વિજયંતનામા દ્વાર કહ્યુ છે શેષ સર્વ વિજયદ્વારની પરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રનુ જયંતનામા દ્વાર કયાં કહ્યુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની પશ્ચિમ દીસીને અંતે ને ધાતકીખંડ દ્વીપને પાંતે પશ્ચિમાર્ધથકી પુર્વ સીતા મહા નદીને ઉપરે જયંતનામા દ્વાર કહ્યુ છે શેષ સર્વ તેમજ પુર્વ પરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રનુ અપરાજીતનામા દ્વાર કયા કહ્યુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની ઉત્તર દીશીએ અંતે ને ધાતકીખંડ દ્વીપને પતિ ઉત્તર ધયકી દક્ષિણે અપરાજીતનામા દ્વાર છે એમ સર્વ પૂર્વ પરે વિજયદ્વાર જેવુ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રના દ્વારદ્વારને એકને એક દ્વારથી બીજા દ્વારને આબા ધાએ કેટલુ અતર કહ્યુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રણ લાખ, પચાણુ હજાર, બસે એશી જોજન ને તે ઉપર એક કોસ એટલું આતરૂં કહ્યુ છે, (તે કેમજે એકેક દ્વારનું પહોળપણુ ચાર ચાર જોજનનું એટલે ચારે દ્વાર થઇને સોળ જોજન થાય વળી એકેકે દ્વાર બારસાખની સાખા એકેક કોસની એટલે ચાર દ્વારની સાખા ગણના ચાર દુ આઠ કોસ થાય. તે આઠ કોસના બે જોજનને પુરના સોળ જોજનમાં ભેળતા અગાર જોજન થાય, તે લવણની સઘળી પરિધી માહેથી બાદ કરીએ તે બાકી રહેતાને ચાર ભાગે વહેંચીએ ત્યારે ત્રણ લાખ, પચાણુ હજાર, બસે એશી જોજન એક કોસ એટલું એક દ્વારથી બીજા દ્વારને આતરૂં (છેદુ) જાણવુ એ ભાવાર્થ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રના પ્રદેશ ધાતકીખંડને સ્પરયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ જબુદ્વીપનું વ્યાખ્યાન કહ્યુ તેમ ધાતકીનામને આલાવે પણ સર્વ તેમજ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત લવણ સમુદ્રના છવ મરીને ધાતકીખડે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુદ્વીપની પરે સર્વ આળાવા સહીત કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્ર એહવુ નામ શ્યામાટે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું ઉદક (પાણી) આવીલ, રજવત, ચેજેકરી કાળે વર્ણે, સ્વભાવે નિપર કડુવ લવણ (ખારૂ) સરખુ અપ્રીય છે ઘણા દુપદ, ચતુષ્પદ મૃગ, પશુ, પખીયા, સરીસર્પાદિ તેહને પીવા જોગ્ય નથી પણ એટલો વિશેષ જે ત્યાના ઉપના મચ્છાદિક તેહને અપ્રીય નથી (લવણ સમુદ્ર થકી ઉપના તે સ્વજોની માટે તેહને પ્રાય છે) વળી સુસ્થિત એહવે નામે મહર્ધિક ત્યા લવણાધિપતિ દેવના જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિ વત છે તે ત્યા ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનું જાવત્ લવણ સમુદ્રનુ, સુસ્થિત રાજ્યધાનીનું અનેરા ઘણાનુ અધિપતિપણું કરતો થકો વીચરે છે તેણે અર્થે લવણ સમુદ્ર એહવુ નામ કહીએ વળી લવણ સમુદ્ર એહવુ સાસ્વતું નામ કહ્યુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રને વિષે કેટલા ચદ્રમા કાંતિએ કરી દીપતા હુવા, દીપે છે ને દીપસે? એમ સૂર્ય નક્ષત્ર, ગ્રહ, તારા એ પાંચ જ્યોતિષી પુછયા

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રને વિષે ચાર ચદ્રમા દીપતા હુવા, દીપેછે ને દીપશે ચાર સૂર્ય તપતા હુવા, તપેછે ને તપશે એકસો બાર નક્ષત્ર ચદ્રમાદિક સાથે જોગ જોડયા જોડેછે, ને જોડશે ત્રણસે બાવન ગ્રહ ક્ષેત્ર પ્રતે ચાર ચરતા હુવા, ચરેછે ને ચરશે બે

લાખ, સતસઠ હજાર ને નવમે એટલી ક્રોડા ક્રોડી એટના તારાના સમુહ (જથ્થો) લવણ સમુદ્ર માહે શોભતા હુતા, શોભેછે ને શોભશે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું જળ (પાણી) શ્યા કારણે ચઉદશ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમે અસત અધિક અધિક વધે ઘટે (ભરતી ઓટ થાય) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપની ચારે દીસે બાહીરલી વેદિકાના અંતથકી લવણ સમુદ્ર પચાણુ પચાણું હજાર જોજન અવગાહી જાએ ત્યા ચાર અત્યંત મોગ આનમવત મોટા અવજર (ભાજન વિશેષ) તેહને સસ્થાને સસ્થિત માહા પાતાળા કળશા છે તેના નામ પૂર્વ દીસે વળયા મુખ ૧, દક્ષિણે કેતુમુખ ૨, પશ્ચિમે યુપ ૩, ને ઉત્તરે ઇશ્વર ૪ તે માહા પાતાળા કળશા એકેક લાખ, લાખ જોજન જળ માહે ઉંડપણે છે મુળે દશ હજાર જોજન પોહોળપણે છે ત્યારપછી એક પ્રદેશે વધતા વધતા થકા વીચે એક પ્રદેશની શ્રેણીએ એક લાખ જોજન પોહોળપણે છે ને ત્યારપછી વળી પ્રદેશ પ્રદેશ ઘટતા ઘટતા થકા ઉપરે મુખને મુળે દશ હજાર જોજન પોહોળપણે છે વળી તે માહા પાતાળા કળશાની ફરીને કાહ ઠીકરી સઘળે સરખી એક હજાર જોજન જાડપણે છે તે સર્વ વજ્ર રત્નમય નિર્મળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે ત્યા ઘણા જીવ, ઘણા પુદગળ આશ્રય છે, ઉપજે છે, ચવે છે તે ઠીકરી દ્રવ્યાથપણે સાસ્વતિ છે ને વર્ણાદિકને પર્યાયે કરી અસાસ્વતિ છે વળી તે ચાર પાતાળા કળશે ચાર દેવતા મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિએ વસે છે તેના નામ વળયા મુખે કાળ ૧, કેયુપે મહાકાળ ૨, યુપે વૈલંબ ૩, ને ઇશ્વરે પ્રભંજન ૪ તે માહા પાતાળા કળશાને ત્રણ ત્રણ ભાગ છે તે કહેછે હેઠલો ત્રીભાગ ૧, મધ્યનો ત્રીભાગ ૨, ને ઉપરલો ત્રીભાગ ૩, તે ત્રણ ભાગ માહીલો એકેકો ત્રીભાગ તેત્રીસ હજાર, ત્રણસે તેત્રીસ જોજન ને એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એટલો જાડપણે છે (લાખના ત્રણ ભાગ કરવા) ત્યા જે હેઠલો ત્રીભાગ તેમા વાયુકાય કેવળ વાયરો છે ને જે વચલો ત્રીભાગ તેમા વાયુમય ને અપકાય (વાયરો, પાણી) ભેળો રહે છે ને જે ઉપરલો ત્રીજો ભાગ છે ત્યા કેવળ અપમય (પાણી) છે

તેમ વળી હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રને વિષે તે તે ઠામે ઘણા નાહના અનંજર ભાજનને સસ્થાને સસ્થિત તે નાહના પાતાળા કળશા છે તે નાના પાતાળા કળશા એક હજાર જોજન ઉંડા છે મુળે સો જોજન પોહોળા છે ત્યાર પછી પ્રદેશે પ્રદેસે વધતા વધતાથકા વચ્ચે એક પ્રદેશની શ્રેણીએ એક હજાર જોજન પોહોળા છે ત્યાર પછી પ્રદેશે પ્રદેસે ઘટતાં ઘટતાથકા ઉપરે મુખને ઠામે સો જોજન પોહોળા છે, તે લઘુ (નાના) પાતાળા કળશા ની ઠીકરી સઘળે સરીખી દશ જોજન જાડી છે તે સર્વ વજ્રમય નિર્મળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે ત્યા ઘણાં જીવ ઘણા પુદ્દગળ ઉપજે છે, ચવે છે તે ઠીકરી દ્રવ્યપણે સાસ્વતિ છે ને વર્ણાદિકને પર્યાએ કરી અસાસ્વતિ છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક અર્ધ પલ્યોપમની સ્થિતિના દેવતાએ સહીત છે તે લઘુ પાતાળા કળશાને પણ ત્રણ ત્રણ ભાગ છે તે કહે છે હેઠલો ત્રીભાગ ૧, વચનો ત્રીભાગ ૨, ને ઉપરનો ત્રીભાગ ૩ તે એકેકો ત્રીભાગ ત્રણસે, તેત્રીસ જોજન

ને એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એટલુ જાડપણે છે (હજાર જોજનના ત્રણ ભાગ કરવા) ત્યા જે હેઠલો ત્રીભાગ છે ત્યા કેવળ વાયરો છે તે વચલે ત્રીભાગે વાયરો ને પાણી છે, તે ઉપરલે ત્રીભાગે કેવળ પાણી છે એમ સર્વ નાહના ગોહટા મળીને લવણ સમુદ્રને વિષે સાત હજાર, આઠસે, ચોરાશી પાતાળા કળશા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે હવે જ્યારે તે મોટા પાતાળા કળશા ને નાહના પાતાળા કળશાને હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ (ઉંચા) ગમન સ્વભાવવંત વાયરા ઉપજે છે, મુર્છા પામે છે, હાલે છે, ચાલે છે, કંપે છે, ક્ષોભાય છે સંઘટ પામે છે માહોમાહે આથડે છે, તે તે ભાવપ્રત્યે પરીણમે છે ત્યારે તે પાણી ઉંચુ ઉછળે છે, ઉભરાય છે, ને જ્યારે તે નાહના પાતાળા કળશા ને મોટા પાતાળા કળશા હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ ગમન સ્વભાવવંત વાયરા નથી હાલતા જાવત્ ને તે ભાવપ્રતે ન પરીણમે ત્યારે તે ઉદક (પાણી) ઉંચુ ઉછળે નહીં, ઉભરાય નહી વળી તે પાતાળા કળશાના વાયરા અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર તે વાયુ પ્રેરે છે ત્યારે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર પાણી ઉંચુ ઉછળે છે તે કારણે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર વેળ ભરાય છે (ભરતી ઓટ થાય છે) ને જ્યારે તે કળશાના વાયરા અધવચાળે અનેરા વાયુગમને ઉદેરે નહીં ત્યારે અધવચાળેથકી તે પાણી ઉભરાય નહીં ઉછળે નહીં એમ નિશ્ચે હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ચઉદસ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમને વિષે અત્યંત અધીકો વધે તથા ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રનુ પાણી અહોરાત્રના (દીવસ રાત્રી થઇને) ત્રીશ મુહુર્ત માંહે કેટલી વાર અત્યંત વધે, ઘટે છે? (ભરતી ઓટ થાય છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનુ પાણી ત્રીશ મુહુર્તમાહે બેવાર અત્યંત વધે ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત શ્યામાટે એમ કહો છો જે લવણ સમુદ્રનુ પાણી દિવસ રાત્રમાહે બે વાર વધે, ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રે ત્રીશ મુહુર્તમાહે બેવાર અધવચાળેથી વાયરો ઉઠે છે (પાતાળા કળશાની વાયરે કરીને ચઉદસ, આઠમ પુનમ અમાવાસ્યાએ પાણી ઉભરે છે પાણી અધવચાળે સમુદ્રમાહે અનેરા વાયરા પાતાળા કળશાને વાયરે નૈર્યાયિકા અહોરાત્રમા બે વાર ઉઠે છે તેણે કરી અહોરાત્રમા બેવાર વેળ ભરાય છે ઇતિભાવ) ત્યારે અધવચાળે ત્રીજે પાણી ઉછળે તે માટે હે ગૌતમ દીવસની ત્રીશ મુહુર્તમાહે તે વાયરાની અપેક્ષાએ કરીને બેવાર વધે, ઘટે છે જાવત્ વાયુને પ્રતાપે લવણ સમુદ્રને વિષે શીખા ઉંચી છે ચક્રવાળની વિષમ ગતિ છે આવર્ત આકારે અથવા વૃત્તાકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રની શીખા કેટલી ચક્રવાળે ફરતી પહોળપણે છે, ને કેટલી વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની શીખા દશ હજાર જોજન ચક્રવાળ ફરતી પોહોળપણે છે ને માંહક ઉણુ અર્ધ જોજન તે શીખા ઉપરે વેળ વધે, ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રની કેટલા હજાર નાગ કુમાર દેવતા અભ્યંતર (માહીલી) વેળ (જંબુદ્વીપ તરફ) ધરે છે, કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરની વેળ (ધાતકી ખંડ તરફ) ધરે છે, ને કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરનુ પાણી) લવણ સમુદ્રનું ધરે છે? (દબાવે છે)

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બેતાળીસ હજાર નાગકુમાર દેવતા અભ્યંતર (જંબુદ્વીપમા માહીલી) વેળ ધરે છે બોહોંતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરલી (ધાતકી ખંડમા) વેળ ધરે છે, ને સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલું પાણી) ધરે છે એણી રીતે સર્વ મળીને એક લાખ, ચમોતેર હજાર, નાગકુમાર દેવતા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા વેળંધર નાગકુમાર રાજા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર વેળધર નાગકુમાર રાજા છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, સીવક ૨, શંખ ૩, ને મનોસીનક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ચાર વેળંધર નાગ રાજાના કેટના આવાસ પવત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર આવાસ પર્વત છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, દગભાસ ૨, શંખ ૩, ને દગસીમક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોથુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોથુભનામા આવાસ પર્વત કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પુર્વ દીસે લવણ સમુદ્ર પ્રતે બેતાળીશ હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા ગોથુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોથુભ નામા આવાસ પર્વત છે તે સતરસે ને એકવીશ જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે ચારસે ને સવાત્રીસ જોજન ઉંડો ઉંડપણે છે મુળે એક હજાર બાવીશ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે વીચે સાતસે ત્રેવીસ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે ને ઉપરે ચારસે ચોવીસ જોજન લાંબ પણે પોહોળપણે છે મુળે ત્રણ હજાર બસે ને બત્રીસ જોજન કાઇક ઉંણા પરિધીપણે છે, વીચે બે હજાર બસે ને ચ્યાસી જોજન કાઇક અધીકેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એક હજાર, ત્રણસે ને એકતાલીસ જોજન કાઇક ઉંણા પરિધીપણે છે મૂળે વિસ્તીર્ણ છે, વચે સંક્ષીપ્ત (સાકડો) છે, ને ઉપરે સંકીર્ણ (સાંકડો) છે ગોપુછને સંસ્થાને સંસ્થિત છે સર્વે કનકમય છે નિર્મળજાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ગોથુભ પર્વત એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરીને સવળે ચોફેર વીંટયો છે તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુવપરે કહેવો તે ગોથુભનામા આવાસ પર્વતને ઉપરે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિભાગ છે જાવત્ દેવતા વસે છે તે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે ત્યાં એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક સાડાબાસઠ જોજન ઉંચપણે છે, તેમજ ઉંચપણાનું અધ અેવા એકત્રીસ જોજન લાંબ પણે, પોહોળપણે છે તેનો વર્ણન કહવો જાવત્ સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

ને એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એગ્રું જાડપણે છે (હજાર જોજનના ત્રણ ભાગ કરવા) ત્યાં જે હેઠલો ત્રીભાગ છે ત્યાં કેવળ વાયરો છે ને વચલે ત્રીભાગે વાયરો ને પાણી છે ને ઉપરલે ત્રીભાગે કેવળ પાણી છે એમ સર્વ નાહના મોહટા મળી લવણ સમુદ્રને વિષે સાત હજાર, આઠસે, ચોરાસી પાતાળા કળશા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે હવે જ્યારે તે મોટા પાતાળા કળશા ને નાહના પાતાળા કળશાને હેઠના ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ (ઉંચા) ગમન સ્વભાવવંત વાયરા ઉપજે છે, મુર્છના પામે છે, હાલે છે, ચાલે છે કંપે છે, ક્ષોભાય છે, સંઘટ પામે છે માંહોમાંહે આથડે છે, તે તે ભાવપ્રતે પરીણમે છે ત્યારે તે પાણી ઉચું ઉછળે છે, ઉભરાય છે, ને જ્યારે તે નાહના પાતાળા કળશા ને મોટા પાતાળા કળશા હેઠના ને વચના ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ ગમન સ્વભાવવંત વાયરા નથી હાલતા ચાલતા ને તે ભાવપ્રતે ન પરીણમે ત્યારે તે ઉદક (પાણી) ઉંચુ ઉછળે નહીં, ઉભરાય નહી વળી તે પાતાળ કળશામાં વાયરા અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર તે વાયુ ફેરે છે ત્યારે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર પાણી ઉંચુ ઉછળે છે તે કારણે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર વેળ ભરાય છે (ભરતી ઓટ થાય છે) ને જ્યારે તે કળશાના વાયરા અધવચાળે ઓરા વાયરાપ્રતે ઉદેરે નહીં ત્યારે અધવચાળેથકી તે પાણી ઉભરાય નહીં, ઉછળે નહીં એમ નિશ્ચે હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ચઉદસ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમને વિષે અત્યંત અધીકા વધે તથા ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું પાણી અહોરાત્રના (દીવસ રાત્રી થઈને) ત્રીશ મુહુર્ત માંહે કેટલી વાર અત્યંત વધે, ઘટે છે? (ભરતી ઓટ થાય છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું પાણી ત્રીશ મુહુર્ત્તમાહે બેવાર અત્યંત વધે ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્યામાટે એમ કહો છો જે લવણ સમુદ્રનું પાણી દિવસ રાત્રમાહે બે વાર વધે, ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્ર ત્રીશ મુહુર્ત્તમાહે બેવાર અધવચાળેથી વાયરો ઉઠે છે (પાતાળા કળશાની વાયરે કરીને ચઉદસ, આઠમ, પુનમ, અમાવાસ્યાએ પાણી ઉછરે છે પાણી અધવચાળે સમુદ્ર માહે અનેરા વાયરા પાતાળા કળશાને વાયરે પ્રેર્યાથકા અહોરાત્રમા બે વાર ઉદે છે તેણે કરી અહોરાત્રમા બેવાર વેળ ભરાય છે ઇતિભાવ) ત્યારે અધવચાળે થીજ પાણી ઉછળે તે માટે હે ગૌતમ દીવસની ત્રીશ મુહુર્ત્તમાહે તે વાયરાની અપેક્ષાએ કરીને બેવાર વધે ઘટે છે ત્યાવત વાયુને પ્રકોપે લવણ સમુદ્રને વિષે સીખા ઉઠતી છે ચક્રવાળની વિષમ ગતિ છે આવર્ત્ત આકારે અથવા વૃત્તાકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રની સીખા કેટલી ચક્રવાળે ફરતી પહોળપણે છે, ને કેટલી વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની સીખા દસ હજાર જોજન ચક્રવાળ ફરતી પોહોળપણે છે ને કાંઈક ઉણુ અર્ધ જોજન તે સીખા ઉપરે વેળ વધે, ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રની કેટલા હજાર નાગ કુમાર દેવતા અભ્યંતર (માહીલી) વેળ (જંબુદ્વીપ તરફ) ધરે છે, કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરલી વેળ (ધાતકી ખંડ તરફ) ધરે છે, ને કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલું પાણી) લવણ સમુદ્રનું ધરે છે? (દબાવે છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બેતાળીસ હજાર નાગકુમાર દેવતા અભ્યંતર (જંબુદ્વીપમા માહીલી) વેળ ધરે છે બોહોતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરલી (ધાતકી ખંડમા) વેળ ધરે છે, ને સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલુ પાણી) ધરે છે એણી રીતે સર્વ મળીને એક લાખ, ચમોતેર હજાર, નાગકુમાર દેવતા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા વેળધર નાગકુમાર રાજા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર વેળધર નાગકુમાર રાજા છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, સીવક ૨, શંખ ૩, ને મનોસીનક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ચાર વેળધર નાગ રાજાના કેટલા આવાસ પર્વત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર આવાસ પર્વત છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, દગભાસ ૨, શંખ ૩, ને દગસીમક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોથુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોથુભનામા આવાસ પર્વત કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પુર્વ દીસે લવણ સમુદ્ર અંતે બેતાળીશ હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા ગોથુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોથુભ નામા આવાસ પર્વત છે તે સતરમે ને એકવીશ જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે ચારસે ને સવાત્રીસ જોજન ઉંડો ઉંડપણે છે મુળે એક હજાર બાવીસ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે વીચે સાતમે ત્રેવીસ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે ને ઉપરે ચારસે ચોવીસ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે મુળે ત્રણ હજાર બસે ને બત્રીસ જોજન કાઇક ઉણા પરિધીપણે છે, વીચે બે હજાર બસે ને અઠયાસી જોજન કાઇક અધીકેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એક હજાર, ત્રણસે ને એકતાલીસ જોજન કાઇક ઉણા પરિધીપણે છે મુળે વિસ્તીર્ણ છે, વચે સંક્ષીપ્ત (સાકડો) છે, ને ઉપરે સંકીર્ણ (સાકડો) છે ગોપુછને સંસ્થાને સંસ્થિત છે સર્વ કનકમય છે નિર્મળજાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ગોથુભ પર્વત એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરીને સઘળે ચોફેર વીંટયો છે તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વપરે કહેવો તે ગોથુભનામા આવાસ પર્વતને ઉપરે ઘણુ સમ રમણિક ભુમિભાગ છે જાવત્ દેવતા વસે છે તે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે ત્યાં એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક સાડાબાસઠ જોજન ઉંચપણે છે, તેમજ ઉંચપણાનુ અર્ધ સવા એકત્રીસ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે તેનો વર્ણન કહેવો જાવત્ સિંહાસન પરીવારે સહીત કહેવુ

તે એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એટલું જાડપણે છે (તેત્રીસ જોજનના ત્રણ ભાગ કરવા) તેમાં જે હેઠલો ત્રીભાગ છે ત્યાં કેવળ વાયરો છે ને વચલે ત્રીભાગે વાયરો ને પાણી છે ને ઉપલે ત્રીભાગે કેવળ પાણી છે એમ ચાર નાહના મોટા પાતાળ કળશા લવણ સમુદ્રને વિષે સાત હજાર, આઠસે, ચોરાશી પાતાળ કળશા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે હવે જ્યારે તે મોટા પાતાળ કળશા ને નાહના પાતાળ કળશાને હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ (ઉચા) ગમન સ્વભાવવંત વાયરા ઉપજે છે, મુર્છના પામે છે, હાલે છે, ચાલે છે, કંપે છે, ક્ષોભાય છે, સંઘટ્ટ પામે છે માંહોમાંહે આફડે છે, તે તે ભાવપણે પરીણમે છે ત્યારે તે પાણી ઉચુ ઉછળે છે, ઉભરાય છે, ને જ્યારે તે નાહના પાતાળ કળશા ને મોટા પાતાળ કળશા હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ ગમન સ્વભાવવંત વાયરા નથી હાલતા યાવત્ તે ભાવપણે નથી પરીણમતા ત્યારે તે ઉદક (પાણી) ઉચુ ઉછળે નહીં, ઉભરાય નહીં વળી તે પાતાળ કળશાના વાયરા અહોરાત્રની મધ્યે બેવાર તે વાયુ પ્રેરે છે ત્યારે અહોરાત્રના મધ્યે બેવાર પાણી ઉચુ ઉછળે છે તે કારણે અહોરાત્રની મધ્યે બેવાર વેળ ભરાય છે (ભરતી ઓટ થાય છે) ને જ્યારે તે કળશાના વાયરા અધસ્થાને અનેરા વાયરાને ઉદેરે નહીં ત્યારે અધસ્થાનેથી તે પાણી ઉભરાય નહીં ઉછળે નહીં એમ નિશ્ચે હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ચઉદસ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમને વિષે અત્યંત અધીકા વધે તથા ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું પાણી અહોરાત્રના (દીવસ રાત્રી થઇને) ત્રીશ મુહુર્ત માંહે કેટલી વાર અત્યંત વધે, ઘટે છે? (ભરતી ઓટ થાય છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું પાણી ત્રીશ મુહુર્તમાંહે બેવાર અત્યંત વધે ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત શામાટે એમ કહો છો જે લવણ સમુદ્રનું પાણી દિવસ રાત્રમાંહે બે વાર વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રે ત્રીશ મુહુર્તમાંહે બેવાર અધસ્થાનેથી વાયરો ઉઠે છે (પાતાળ કળશાની વાયરે કરીને ચઉદસ આઠમ, પુનમ અમાવાસ્યાએ પાણી ઉભરે છે પાણી અવવચાગે સમુદ્ર માંહે અનેરા વાયરા પાતાળ કળશાનો વાયરે પ્રેર્યાથકાં અહોરાત્રમાં બે વાર ઉઠે છે તેણે કરી અહોરાત્રમાં બેવાર વેળ ભરાય છે કહિવાય) ત્યારે અધસ્થાને થીજ પાણી ઉછળે તે માટે હે ગૌતમ દીવસની ત્રીશ મુહુર્તમાંહે તે વાયરાની અપેક્ષાએ કરીને બેવાર વધે ઘટે છે યાવત્ વાયુને પ્રકોપે લવણ સમુદ્રને વિષે શીખા ઉડતી છે ચક્રવાળની વિષમ ગતિ છે આવર્ત આકારે અથવા વૃત્તાકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રની શીખા કેટલી ચક્રવાળ કેટલી પહોળપણે છે, ને કેટલી વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની શીખા દશ હજાર જોજન ચક્રવાળ કરતી પોહોળપણે છે ને કાંઇક ઉણું અર્ધ જોજન તે શીખા ઉપરે વેળ વધે, ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રની કેટના હજાર નાગ કુમાર દેવતા અભ્યતર (માહીની) વેળ (જબુદ્રીપ તરફ) ધરે છે, કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરલી વેળ (ધાતકી ખડ તરફ) ધરે છે, ને કેટના હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલુ પાણી) લવણ સમુદ્રનુ ધરે છે? (દબાવે છે)

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બેતાળીસ હજાર નાગકુમાર દેવના અભ્યતર (જબુદ્રીપમા માહીની) વેળ ધરે છે બોહોતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરલી (ધાતકી ખડમા) વેળ ધરે છે, ને સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલુ પાણી) ધરે છે એણી રીતે સર્વે મળીને એક લાખ, ચમોતેર હજાર, નાગકુમાર દેવતા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા વેળધર નાગકુમાર રાજા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર વેળધર નાગકુમાર રાજા છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, સીવક ૨, શખ ૩, ને મનોસીનક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે ચાર વેળધર નાગ રાજાના કટલા આવાસ પર્વત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર આવાસ પર્વત છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, દગભાસ ૨, શખ ૩, ને દગસીમક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગોથુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોથુભનામા આવાસ પર્વત કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુદ્રીપના મેરૂ પર્વતને પુર્વે દીસે લવણ સમુદ્ર પ્રતે બેતાળીશ હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યા ગોસ્થુભનામા વેળધર નાગરાજાનો ગોસ્થુભ નામા આવાસ પર્વત છે તે સતરસે ને એકવીશ જોજન ઉચો ઉચપણે છે ચારસે ને સવાત્રીસ જોજન ઉડો ઉડપણે છે મુળે એક હજાર બાવીશ જોજન લાબપણે, પોહોળપણે છે વીચે સાતસે ત્રેવીસ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે ને ઉપરે ચારસે ચોવીસ જોજન લાબ પણે પોહોળપણે છે મુળે ત્રણ હજાર બસે ને બત્રીસ જોજન કાઇક ઉણા પરિધીપણે છે, વીચે બે હજાર બસે ને અડયાસી જોજન કાઇક અધીકેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એક હજાર, ત્રણસે ને એકતાલીસ જોજન કાઇક ઉણા પરિધીપણે છે મુળે વિસ્તીર્ણ છે, વચે સક્ષીપ્ત (સાકડો) છે, ને ઉપરે સકીર્ણ (સાકડો) છે ગોપુછને સસ્થાને સસ્થિત છે સર્વ કનકમય છે નિર્મળજાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ગોસ્થુભ પર્વત એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખડે કરીને સઘળે ચોફેર વીંટયો છે તે વેદિકા ને વનખડનો વર્ણન પુર્વપરે કહેવો તે ગોસ્થુભનામા આવાસ પર્વતને ઉપરે ઘણુ સમ રમણિક ભુમિભાગ છે જાવત્ દેવતા વસે છે તે ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે ત્યાં એક મોટો પ્રાસાદાવતસક છે તે પ્રાસાદાવતસક સાડાબાસઠ જોજન ઉચપણે છે, તેમજ ઉચપણાનુ અધ સવા એકત્રીસ જોજન લાબ પણે, પોહોળપણે છે તેનો વર્ણન કહેવો જાવત્ સિહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

ને એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એટલું જાણપણે છે (૧૧૧૧ જોજનના ત્રણ ભાગ કરવા) ત્યા જે હેઠલા ત્રીભાગ છે ત્યા કેવળ વાયરો છે ને વચલે ત્રીભાગે વાયરો ને પાણી છે ને ઉપરલે ત્રીભાગે કેવળ પાણી છે એમ સર્વ ૧૯ સો મોટા મળી લવણ સમુદ્રને વિષે સાત હજાર, આઠસે ચોરાશી પાતાળ કળશા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે હવે જ્યારે તે મોટા પાતાળ કળશા ને નાહના પાતાળ કળશાને હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ (ઉંચા) ગમન સ્વભાવવંત વાયુ ઉપજે છે, મુર્છા પામે છે, હાલે છે ચાલે છે, કંપે છે ક્ષોભાય છે સંઘટ પામે છે માંહોમાંહે આફળે છે, તે તે ભાવપણે પરીણમે છે ત્યારે તે પાણી ઉંચુ ઉછળે છે, ઉભરાય છે, ને જ્યારે તે નહાના પાતાળ કળશા ને મોટા પાતાળ કળશા હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ્વ ગમન સ્વભાવવંત વાયુના થીકાના જાતઃ ને તે ભાવપણે ન પરીણમે ત્યારે તે ઉદક (પાણી) ઉંચુ ઉછળે નહીં, ઉભરાય નહીં વળી તે પાતાળ કળશાના વાયરા અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર તે વાયુ પ્રેરે છે ત્યારે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર પાણી ઉંચુ ઉછળે છે તે કારણે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર વેળ ભરાય છે (ભરતી ઓટ થાય છે) ને ત્યારે તે કળશાના વાયરા અપવ્યાપ અજોગ વાયરાપણે ઉઠે નહીં ત્યારે અપવ્યાપેપણે તે પાણી ઉભરાય નહીં, ઉછળે નહીં એમ નિશ્ચે હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ચઉદસ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમને વિષે અત્યંત અધીકો વધે તથા ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું પાણી અહોરાત્રના (દીવસ રાત્રી મધ્યે) ત્રીસ મુહુર્ત માંહે કેટલી વાર અત્યંત વધે ઘટે છે? (ભરતી ઓટ થાય છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું પાણી ત્રીસ મુહુર્તમાંહે બેવાર અત્યંત વધે ઘટે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શ્યામાટે એમ કહો છો જે લવણ સમુદ્રનું પાણી દિવસ રાત્રમાંહે બે વાર વધે, ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ત્રીસ મુહુર્તમાંહે બેવાર અપવ્યાપથી વાયરો ઉઠે છે (પાતાળ કળશાની વાયરે કરીને ચઉદસ, આઠમ પુનમ, અમાવાસ્યાએ પાણી ઉભરે છે પાણી અપવ્યાપે સમુદ્રમાંહે અનેક વાયરા પાતાળ કળશાને વાયરે પેયાથકી અહોરાત્રમા બે વાર ઉઠે છે તેણે કરી અહોરાત્રમા બેવાર વેળ ભરાય છે ઇતિભાવ) ત્યારે અપવ્યાપે શીઘ્ર પાણી ઉછળે તે માટે હે ગૌતમ દીવસની ત્રીસ મુહુર્તમાંહે તે વાયરાની અપેક્ષાએ કરીને બેવાર વધે, ઘટે છે જગત વાયુનો પ્રેર્યો લવણ સમુદ્રને વિષે શીખા છતી છે ચક્રવાળની વિષમ ગતિ છે આવર્ત આકારે અથવા દત્તાકારે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રની શીખા કેટલી ચક્રવાળે ફરતી પહોળપણે છે, ને કેટલી વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રની શીખા દશ હજાર જોજન ચક્રવાળ ફરતી પોહોળપણે છે ને કાંઇક ઉણું અર્ધ જોજન તે શીખા ઉપરે વેળ વધે, ઘટે છે।

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રની કેટના હજાર નાગ કુમાર દેવતા અભ્યતર (માહીલી) વેળ (જંબુદ્વીપ તરફ) ધરે છે, કેટલા હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરની વેળ (ધાતકી ખંડ તરફ) ધરે છે, ને કેટના હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (શીખા ઉપરલુ પાણી) લવણ સમુદ્રનું ધરે છે? (દબાવે છે)

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બેતાળીસ હજાર નાગકુમાર દેવતા અભ્યતર (જંબુદ્વીપમા માહીલી) વેળ ધરે છે બોહોતેર હજાર નાગકુમાર દેવતા બાહીરની (ધાતકી ખંડમા) વેળ ધરે છે, ને સાઠ હજાર નાગકુમાર દેવતા અગ્રોદક (સીખા ઉપરલુ પાણી) ધરે છે એણી રીતે સર્વ મળીને એક લાખ, ચમોતેર હજાર, નાગકુમાર દેવતા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા વેળંધર નાગકુમાર રાજા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર વેળંધર નાગકુમાર રાજા છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, સીવક ૨, શખ ૩, ને મનોસીવક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે ચાર વેળંધર નાગ રાજાના કેટના આવાસ પર્વત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર આવાસ પર્વત છે તેના નામ-ગોથુભ ૧, દગભાસ ૨, શખ ૩, ને દગસીમક ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગોથુભનામા વેળંધર નાગરાજાનો ગોથુભનામા આવાસ પર્વત કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પુર્વ દીસે લવણ સમુદ્ર પ્રતે બેતાળીશ હજાર જોજન અવગાહી જઇએ સા ગોથુભનામા વેળંધર નાગરાજાનો ગોથુભ નામા આવાસ પર્વત છે તે સતરસે ને એકવીશ જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે ચારસે ને સત્રીસ જોજન ઊંડો ઉંડપણે છે મૂળે એક હજાર બાવીશ જોજન લાબપણે, પોહોળપણે છે વીચે સાતસે ત્રેવીસ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે ને ઉપરે ચારસે ચોવીસ જોજન લાબ પણે પોહોળપણે છે મૂળે ત્રણ હજાર બસે ને બત્રીસ જોજન કાઇક ઉંણા પરિધીપણે છે, વીચે બે હજાર બસે ને અઠયાસી જોજન કાઇક અધીકેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એક હજાર, ત્રણુસે ને એકતાલીસ જોજન કાઇક ઉંણા પરિધીપણે છે મૂળે વિસ્તીર્ણ છે, વચે સક્ષીપ્ત (સાકડો) છે, ને ઉપરે સકીર્ણ (સાકડો) છે ગોપુછને સસ્થાને સસ્થિત છે સર્વ કનકમય છે નિર્મળજાવત્ અતિરૂપ છે

વળી તે ગોથુભ પર્વત એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરીને સઘળે ચોફેર વીંટયો છે તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુરવપરે કહેવો તે ગોથુભનામા આવાસ પર્વતને ઉપરે ઘણ સમ રમણિક ભૂમિભાગ છે જાવત્ દેવતા વસે છે તે ઘણ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે સા એક મોટો પ્રાસાદાવતસક છે તે પ્રાસાદાવતસક સાડાબાસઠ જોજન ઉંચપણે છે, તેમજ ઉંચપણાનું અધ સવા એકત્રીસ જોજન લાબ પણે, પોહોળપણે છે તેનો વર્ણન કહવો જાવત્ સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોસ્થુભનામા આવાસ પર્વત એવુ નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગોતમ, ગોસ્થુભનામા આવાસ પર્વતને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી નાની મોટી વાવ છે યાવત્ ત્યાં ગોસ્થુભનો વર્ણ ઘણા કમળ છે તેમજ પૂર્વની પરે યાવત્ ગોસ્થુભ નામે ત્યાં દેવતા મહર્દ્ધિક યાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તે દેવતા ત્યાં ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનુ યાવત્ ગોસ્થુભનામા આવાસ પર્વત [illegible] ગોસ્થુભનામા રાજધાનીનું યાવત્ અધિપતિપણુ કરતો વિચરે છે તેને અર્થ હે ગોતમ ગોસ્થુભ આવાસ પર્વત નામ કહીએ યાવત્ એ નામ નિત્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોસ્થુભનામા દેવતાની ગોસ્થુભનામા રાજધાની કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, ગોસ્થુભ પર્વતને પૂર્વદીશે તીજા અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર વ્યતીક્રમીને અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે ગોસ્થુભ રાજધાની છે તેહીજ પ્રમાણ કહેવુ તેમજ સર્વ વર્ણન જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સીવ નામા વેળધર નાગરાજનો દગભાસનામા આવાસ પર્વત કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂપર્વતને દક્ષિણદીશે લવણ સમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સીવકનામા વેળધર નાગરાજનો દગભાસનામા આવાસ પર્વત છે તેનું પ્રમાણ જેમ ગોસ્થુભનુ કહ્યુ તેમ જાણવુ પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ અંક રત્નમય છે નિર્મળ છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દગભાસનામા આવાસ પર્વત એહવુ નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગોતમ, દગભાસનામા આવાસ પર્વત લવણ સમુદ્ર માહે આઠ જોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રમાહે પાણીપ્રતે સઘળે ચોફેર દીપાવે છે ઉદ્યોત કરે છે, તપે છે કાન્તિ વધારે છે ને સીવકનામા ત્યાં દેવતા મહર્દ્ધિક છે તે કારણે એ નામ કહીએ યાવત્ તેની રાજધાની દક્ષીણ દીશે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્ર સીવક નામે દગભાસની પેરે સર્વ તેમજ પૂર્વની પરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંખનામા વેળધર નાગરાજનો સંખનામા આવાસ પર્વત કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પશ્ચિમ દીશે લવણ સમુદ્રપ્રતે બેતાળીસ હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સંખનામા વેળધર નાગરાજનો સંખનામા આવાસ પર્વત છે તેનું પ્રમાણ ગોસ્થુભની પરે કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ રૂપામય છે નિર્મળ છે તે એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંખનામા આવાસ પર્વત એહવુ નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગોતમ, સંખનામા આવાસ પર્વતને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી નાની વાવ પ્રમુખો વિષે યાવત્ ઘણા કમળ પ્રમુખ સંખની પ્રભા સરીખા છે સંખને વર્ણ ધોળા

છે, સખવર્ણની પ્રભાવત છ સખનામા દેવતા મહર્ધિક જાવત્ રાજ્યધાની પશ્ચિમદીશે સખપવતને સખનામા રાજ્યધાની છે તેહીજ પ્રમાણ સવ પુર્વપરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનોસીનક વેળધર નાગરાજાનો દગસીમક આવાસ પવત કયા છે?

ઊતર—હે ગૈતમ, જબુદ્રીપના મેરૂપવતને ઉત્તરદીશે લવણ સમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહીને જહએ ત્યા મનોસીનકનામા વેળધર નાગરાજાનો દગસીમકનામા આવાસ પવત છે તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વરીતે કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે સવ સ્ફટીક રત્નમય આછો નિર્મળ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ગસીમનામા આવાસ પવત એહવુ નામ સ્યે અથ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, દગશીમનામા આવાસ પવત છ તે સીતા સીતોદા મહાનદીનો પ્રવાહ તે પર્વતને સમ્મા જુજુઓ ચાલે છે ને તે પવતને આથડીને સમુદ્રના પાણીમા ભળી જાય છે તેણે અથ દગસીમક નામ કહીએ જાવત્ એ નામ નિત્ય છે ત્યા મનોસીનક નામા દેવતા મહર્ધિક છે જાવત્ ત્યા ચાર હજાર સામાની જાવત્ વીચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનોસીનક વેળધર નાગરાજાની મનોસીનકા રાજ્યધાની કયા છે?

ઊત્તર—હે ગૈતમ, દગસીમ આવાસ પર્વતને ઉત્તરદીશે ત્રીછા અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર મુકી જઇએ ત્યા અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે ત્યા મનોસીનક નામે રાજ્યધાની છે તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વપરે જાણવુ જાવત્ મનોસીનકનામે દેવતા ત્યા રહે છે

(ચારની વ્યાખ્યા) પેહેલો કનકમય ૧, બીજો અકરતામય ૨, ત્રીજો રૂપામય ૩, ને ચોથો સફ્ટીક રત્નમય ૪, એ ચાર વેળધર દેવતાના આવાસ પવત ગોસ્થુભાદિ જાણના ને અનુવેળધર રાજાના પવત છે તે ચારે રત્નમય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત અનવેળધર નાગદેવતાના રાજા કેટના છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, ચાર અનુવેળધર નાગદેવતાના રાજા છે કર્કોટક ૧ કદમક ૨ કૈલાસ ૩ ને અરૂણપ્રભ ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત કર્કોટક અનુવેળધર નાગરાજાનો કર્કોટક આવાસ પવત કયા છે?

ઉતર—હે ગૈતમ, જબુદ્રીપના મેરૂપર્વતને ઇશાનખૂણે લવણસમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહીને જઇએ ત્યા કર્કોટકનામા અનુવેળધર નાગરાજાનો કર્કોટકનામા આવાસ પર્વત છે તે સતરસે, એકવીસ જોજન ઉચો છે તેહીજ પ્રમાણ જેમ ગોસ્થુભનુ કહ્યુ તેમજ જાણવુ પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ જાવત્ નિરવિશેષપણે સવ કહેવુ જાવત્ સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવન, કર્કોટકનામા આવાસ પવત એહવુ નામ સ્યે અર્થે કહોછો?

ઉતર—હે ગૈતમ ત્યા ઘણા ઉત્પલ કમળ કર્કોટક સરખા છે પ્રભાએ કરી સેસ સવ તેમજ કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે તેની કર્કોટક રાજ્યધાની કર્કોટક પવતને ઇશાનખૂણે અનેરે લવણ સમુદ્ર છે તેમજ સવ કહેવુ

વળી કર્દમનામા અનુવેળાધર નાગરાજનો પણ તેમજ સમો આગ્નેયખૂણે કર્કોટક નીપરે કહેવા. પણ એટલો વિશેષ જે અગ્નિખૂણે છે કર્દમનામા આવાસ પર્વત એહની વિદ્યુત્પ્રભા રાજધાની તે પણ અગ્નિખૂણે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે છે

વળી કૈલાસનામા અનુવેળાધર નામ રાજા પણ એમજ કહેવો પણ એટલો વિશેષ જે નૈઋત્યખૂણે કૈલાસનામા પર્વત છે ને તેની કૈલાસનામા રાજધાની તે પણ તેમજ રીતે નૈઋત્યખૂણે અનેરે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે છે

વળી અરુણપ્રભનામા અનુવેળાધર નાગરાજનો આવાસ પર્વત પણ એમજ કહેવો પણ એટલો વિશેષ જે વાયુખૂણે છે ને તેહની અરુણપ્રભનામા રાજધાની તે પણ તેહીજ વાયુખૂણે અનેરે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે જાણવી

એ ચારે આવાસપર્વત એક પ્રમાણે સંખ્યા છે અને સર્વ રત્નમય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન્, સુસ્થિત લવણ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા તેહનો ગૌતમ દ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરુ પર્વતથી પશ્ચિમદિશે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન આગળી જઇએ ત્યાં સુસ્થિતનામા લવણ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનો ગૌતમ દ્વીપનામા દ્વીપ છે તે બાર હજાર જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે સાડત્રીશ હજાર નવસે અડતાળીશ જોજન કાંઇક ઝાઝા પરિધીપણે છે તે દ્વીપ જંબુદ્વીપની દીશે સાડી અઠ્યાશી જોજન ને એક જોજનના પંચાણુ ભાગ કરીએ એહવા ચાળીશ ભાગ એટલો જળથકી ઊંચો છે ને લવણ સમુદ્રની દીશે બે કોશ જળથકી ઊંચો છે વળી તે ગૌતમદ્વીપ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સર્વથી ચોફેર વિંટ્યો છે ને વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો તે ગૌતમદ્વીપનામા દ્વીપને ઉપરે ઘણો સમો રમણિક ભૂમિભાગ છે તે જેમ કોઇ માદળનું તળું જાવત્ ત્યાં દેવતા બેસે છે તે ઘણું સમો રમણિક ભૂમિભાગને મધ્ય ભાગે ત્યાં સુસ્થિત લવણાધિપતિ દેવતાનો એક મોટો આક્રીડાવાસનામા ભૂમિ વિહાર છે તે ક્રીડા કરવાનો પ્રાસાદ છે તે સાડીબાસઠ જોજન ઉચ્ચપણે છે તે થકી અર્ધ એટલે સવા એકત્રીશ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે અનેક સેંકડા સ્થંભ તેણે કરી સહીત છે ભવનનો વર્ણન કહેવો તે આક્રીડાવાસ ભૂમિ વિહારને માંહે ઘણો સમો રમણિક ભૂમિભાગ છે જાવત્ મણિના સ્પર્શ લગે કહેવું તે ઘણું મધ્યભાગે ત્યાંહાં એક મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પોહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે નિર્મળ છે તે મણિપીઠીકાને ઉપરે ત્યાંહાં એક દેવશયની (દેવતાની સજ્યા ઢોલીયારૂપ) છે તેનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવન્, ગૌતમ દ્વીપનામા દ્વીપ એહવું નામ શે અર્થે કહ્યા છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ગૌતમ દ્વીપે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણા કમળ જાવત્ ગૌતમની કાન્તિવંત છે (ગૌતમ નામે કોઇક વસ્તુ વિશેષ જાણવી) તેણે અર્થે હે ગૌતમ, ગૌતમ દ્વીપ એહવું નામ કહીએ છીએ જાવત્ એ નામ નિત્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુસ્થિતનામા લવણાધિપતિ દેવતાની સુસ્થિતનામા રાજ્યધાની ક્યાં છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગૌતમ દ્વીપને પશ્ચિમ દીશે તીહા અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર મુકીને જાવત્ અનેરા લવણ સમુદ્રો વિષે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા સુસ્થિતા રાજ્યધાની છે, એણી પરે તેમજ સર્વ પુરવત્ જાણવુ જાવત્ સુસ્થિત દેવતા વસે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, જબુદ્વીપના ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ ક્યા છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, જબુ દ્વીપના મેરૂ પર્વતને પુર્વ દીશે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા જબુ દ્વીપના ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપ નામે દ્વીપ છે તે દ્વીપ જબુ દ્વીપની દીશે સાડી અઠયાસી જોજન ને એક જોજનના પચાણુ ભાગ કરીએ એહવા ચાળીશ ભાગ એટલા જળથકી ઉંચા છે અને લવણ સમુદ્રની દીશે બે કોશ જળથકી ઉંચા છે તે દ્વીપ બાર હજાર જોજન લાબપણે, પહોળપણે છે શેષ સર્વ તેમજ જેમ ગૌતમ દ્વીપની પરિધી કહી તેમજ કહેવી વળી તે દ્વીપ પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ ને પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખડે કરી સહીત છે તે વેદિકા ને વનખડનો વર્ણન પુર્વલી પરે કહેવા તે દ્વીપ ઉપર બહુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે જાવત્ ત્યા ઘણા જ્યોતિષી દેવતા બેશે છે તે બહુ સમરમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે પ્રાસાદાવતસક છે તે સાડી બાસઠ જોજન ઉંચા તેહને મધ્ય ભાગે મણિપીઠીકા બે જોજનની છે જાવત્ ત્યા સિહાસન પરીવાર સહીત કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ એહવુ નામ સ્યે અર્થ કહીએ?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યા ઘણી વાવડી મોટી વાવડી વિષે ઘણા કમળ ચદ્રમાને વર્ણ છે ચદ્રમા સરખી કાન્તિવત છે ચદ્રનામે ત્યા જ્યોતિષીના ઇદ્ર દેવતા મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવત વસે છે તે તે ત્યા ત્યા પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનુ જાવત્ ચદ્રદ્વીપનું ચદ્ર રાજ્યધાનીનું અનેરા ઘણા જ્યોતિષી દેવતા દેવાગ્નાનુ અધિપતિપણુ કરતા થકા જાવત્ વિચરે છે તેણે અર્થ હે ગૌતમ ચદ્રદ્વીપ એહવુ નામ કહીએ જાવત્ એ નામ નિત્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જબુ દ્વીપના ચદ્રમાની ચદ્ર નામે રાજ્યધાનીયુ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રના ચદ્રદ્વીપને પૂર્વ દીશે ત્રીછા અસખ્યાતા દ્વીપ છાંડીને જાવત્ અનેરા જબુ દ્વીપને વિષે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા ચદ્રા રાજ્યધાની છે તેહીજ પ્રમાણ જાવત્ એહવા મહર્ધિક ચદ્ર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જબુ દ્વીપના સૂર્યના સુર્યનામા દ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુ દ્વીપના મેરૂ પર્વતને પશ્ચિમ દીશે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા સૂર દ્વીપ છે તેમજ પુર્વની (ચદ્રદ્વીપની) પરે ઉંચપણુ લાબપણુ પહોળપણુ, પરિધીપણુ કહેવુ વળી પદ્મવર વેદિકા, વનખડ ભૂમિ ભાગ તેમજ કહેવા જાવત્ જ્યોતિષી દેવતા વસે છે વળી પ્રાસાદાવતસકનુ પણ તેહીજ પ્રમાણ કહેવુ મણિપીઠીકા સીંહાસન પરીવાર સહીત કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૂર્યદ્વીપનામા દ્વીપ એહવુ નામ શ્યે અર્થે કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યાના કમળ સૂર્યની કાંતિ સરખા છે જાવત્ જ્યોતિષી દેવતા વસેછે સૂયનામા ત્યા જ્યોતીષીના ઈંદ્ર દેવતા વસે છે તેણે અર્થે સૂર્યદ્વીપ એહવુ નામ કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જબુદ્વીપના સૂર્યની સર્વ ાામે રાજધાનીયુ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, તેહની રાજ્યધાની લવગુ સમુદ્રના સૂર્ય દ્વીપને પશ્ચિમ દિસે અનેરા અસખ્યાતમે જબુદ્વીપે છે શેષ સર્વ તેમજ જાવત્ સૂય દેવતા ત્યા વસે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણુ સમુદ્રની શીખા માહી જબુદ્વીપની દીસે ફરે છે તે અભ્યતર લાવણીક ચદ્રમાના ચદ્ર દ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતથી પૂર્વ દીસ લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા અભ્યતર લવણ સમુદ્રના ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ છે તે જેમ જબુદ્વીપના ચદ્રમાના દ્વીપ કહ્યા તેમજ કહેવા પણ એટલો વિશેષ જે રાજ્યધાનીયુ અનેરા લવણુ સમુદ્રને દિસે કહેવી શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ એમ અભ્યતર લવણુ સમુદ્રના સૂર્યના દ્વીપ તે પશ્ચિમ દિશે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા છે તેમજ સવ રાજ્યધાની પણ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રની શીખા બાહીર અને ધાતકીખડ દીસે ફરે છે તે બાહ્ય લાવણીક ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણુ સમુદ્રની પૂર્વ દીસેની વેદિકાથકી લવણુ સમુદ્ર પશ્ચિમ દીશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા બાહીરના લવણ સમુદ્રના ચદ્રમાના ચદ્ર દ્વીપ છે તે દ્વીપ ધાતકી ખડ દીસે સાડા અઠ્યાસી જોજન ને એક જોજનના પચાણુ ભાગ કરીએ એવા ચાળીશ ભાગ એટલા જળ થકી ઉચા છે અને લવણુ સમુદ્ર દીસે બે કોસ જળથકી ઉચા છે બાર હજાર જોજન લાબપણે પોહળપણે છે તે દ્વીપે પદ્મવર વેદિકા, વનખડ, ઘણ સમરમણિક ભૂમિભાગ મણિપીઠીમ, સિહાસન પરીવાર સહીત તેમજ નામનો અર્થ પુર્વપરે કહેવો તેની રાજ્યધાની બાહીરના લવણ સમુદ્રના ચદ્ર દ્વીપથી પૂર્વ દીસે ત્રીજા અસખ્યાતમા અનેરા લવણ સમુદ્રને દિસે છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાહીરના લવણ સમુદ્રના સૂર્યના સૂર્યદ્વીપનામા દ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની પશ્ચિમ દિસિની વેદીકાથકી લવણુ સમુદ્ર પૂર્વ દીસે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા સૂર્ય દ્વીપ છે જાવત્ ધાતકીખડ દીસે તે દ્વીપ સાડા અઠયાસી જોજન ને એક જોજનના પચાણુ ભાગ કરીએ એહવા ચાળીશ ભાગ જળ થકી ઉચા છે અને લવણુ સમુદ્રની દિસે બે કોસ જળથકી ઉચા છે જાવત્ રાજ્યધાની બાહીરના લવણુના સૂર્ય દ્વીપથકી પશ્ચિમ દિસે ત્રીજા અસખ્યાતમે લવણુ સમુદ્રે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા છે તેમજ સર્વ પૂર્વપરે કહેવુ

૭૫. ધાતકી ખંડથી માડીને સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર, તેના ચંદ્ર, સૂર્યના ચંદ્ર, સૂર્યદ્વીપ ને ચંદ્ર, સૂર્ય રાજયધાનીની આરના.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતખીખંડ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતખીખંડ દ્વીપના પૂર્વ દિશીની વેદિકા થકી કાળોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યા ધાતખીખંડ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્ર દ્વીપનામા દ્વીપ છે તે સઘળે ચોકફેર બે કોસ પાણીથકી ઉંચા છે (કાળોદધી સમુદ્ર સરખો સમો છે તે માટે) બાર હજાર જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે તેમજ વિશલ, પરિધિ ભૂમિ ભાગ, પ્રાસાદાવતસક, મણિપીઠીકા, સિંહાસન પરીવાર સહીત, અર્થ પણ તેમજ કહવો ને તેની રાજ્યધાની પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વ દીસે અનેરા અસખ્યાતમે ધાતખીખંડ દ્વીપને વિશે છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વપરે કહેવુ એમ સૂર્ય દ્વીપ પણ કહેવા પણ એટલો વિશેષ જે ધાતખીખંડ દ્વીપની પશ્ચિમ દિસીની વેદિકા થકી કાળોધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજને તેમજ સર્વે કહેવુ જાવત્ તેહની રાજ્યધાની સૂર્ય દ્વીપને પશ્ચિમ દિસે અનેરે ધાતખીખંડ દ્વીપે છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રની પૂર્વ દિશીની વેદિકાના અંતથકી (અભ્યતર) કાળોદધિ સમુદ્ર પશ્ચિમ દિશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યા કાળોદધિ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ છે તે સઘળે ચોકફેર બે કોસ જળથકી ઉંચા છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવુ જાવત્ રાજ્યધાની તે પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વદીસે અનેરે અસખ્યાતમે કાળોદધી સમુદ્રે બાર હજાર જોજન અવગાહીને શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ જાવત્ ત્યા ચંદ્ર દેવતા રહે છે એમ સૂર્યના દ્વીપા પણ કહેવા પણ એટલો વિશેષ જે કાળોધી સમુદ્રની પશ્ચિમ દીસીની વેદીકાના અંતથકી કાળોધી સમુદ્ર પૂર્વદીસે બાર હજાર જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યા સૂર્યદ્વીપ છે ને તેની રાજ્યધાની પોતાના દ્વીપને પશ્ચિમદીસે અનેરા કાળોધી સમુદ્રને વિશે શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુંકરવર દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુંકરવર દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ પુષ્કરવર દ્વીપની પૂર્વદીસીની વેદિકાના અંતથકી પુંકરવર સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યા છે અને તેની રાજ્યધાની અનેરા પુંકરવર દ્વીપે છે તેમજ સર્વે કહેવુ ને સૂર્યદ્વીપ પુંકરવર દ્વીપની પશ્ચિમ દીસીની વેદિકાના અંતથકી પુષ્કરોધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યા છે તેમજ સર્વ જાવત્ રાજ્યધાની અનેરા પુંકરોધી સમુદ્રે છે

હવે સર્વ દ્વીપના જે ચંદ્રમા સૂર્ય તેહના દ્વીપ આગલેજ સમુદ્રને બાહીરને પાસે છે તેમાં વળી ચંદ્રદ્વીપ સર્વ પૂર્વદીસે છે ને સૂર્યદ્વીપ સર્વ પશ્ચિમદીસે છે ને સર્વ સમુદ્રના જે ચંદ્રમા, સૂર્ય તેહના દ્વીપ તેહજ સમુદ્રે છે દ્વીપના ચંદ્રમા સૂર્યના દ્વીપ તે આગના

સમુદ્રને માહીને પામે છે તે સમુદ્રના ચદ્રમા, સુર્યના દ્વીપ તેહીજ સમુદ્રે છે તેહની રાજ્યધાનીયુ દ્વીપના ચદ્રમા, સુરની પોતાના સરીખા નામે દ્વીપે છે અને સમુદ્રના ચદ્રમા, સુર્યની પોતાના સરીખા નામને સમુ છે તેમા પણ વળી ચદ્રની રાજ્યધાની પુર્વદીસે અને સુર્યની રાજ્યધાની પશ્ચિમ દીસે છે

હવે દ્વીપ, સમુદ્રના નામ જાણવાને અર્થે એ ગાથાનો અર્થ કહે છે પેહેલો જબુદ્વીપ લવણ સમુ ધાતકી દ્વીપ કાળાદધી સમુ, પુષ્કરવર દ્વીપ, પુષ્કરવર સમુદ્ર, વારુણીવર દ્વીપ, વારુણીવર સમુદ્ર, ક્ષીરવર દ્વીપ, ક્ષીરવર સમુદ્ર, ઘૃતવર દ્વીપ, ઘૃતવર સમુદ્ર, ઇક્ષુવર દ્વીપ, ઇક્ષુવર સમુદ્ર, નદીસ્વર દ્વીપ, નદીસ્વર સમુ, અરુણ દ્વીપ, અરુણ સમુદ્ર, અરુણવર દ્વીપ, અરુણવર સમુદ્ર કુડળ દ્વીપ, કુડળ સમુ, રુચક દ્વીપ, રુચક સમુ, આભરણને નામે, વસ્ત્રને નામે ગધને નામે કમળને નામે, તીલકને નામે, પૃથ્વીને નામે, નિધાનને નામે, રત્નને નામે, વર્ષધરને નામે, દ્રહને નામે, નદીને નામે, વિજયને નામે, વખારાને નામે, બાર દેવલોકને નામે, ચોસઠ ઇંદ્રને નામે, દેવકુરુ, ઉત્તર કુરુને નામે, મેરુને નામે, આવાસને નામે, શીખરને નામે, અસ્તીગ ભવનને નામે, ચદ્રને નામે, સુર્યને નામે, એમ સર્વ ઉત્તમ વસ્તુને નામે, અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર કેહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવદ્વીપ (છેલ્લા સ્વયભૂરમણથકી પુઠે (વાગે) પાચમો દ્વીપ) તેના ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ દેવદ્વીપની પુર્વ દિશાની વેદિકાના અતથકી દેવોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં ચદ્રમાના દ્વીપ છે તે પુરી રીતે જાણવા જાવત્ રાજ્યધાની પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વ દીસે અન્ય દેવ સમુ અસખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં દેવદ્વીપના ચદ્રમાની ચદ્રમા નામે રાજ્યધાનીઓ કહી છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વની પરે જાણવું દેવદ્વીપના ચદ્રમાના જેમ એ દ્વીપ કહ્યા તેમજ દેવદ્વીપના સુર્યના પણ દ્વીપ કહેવા, પણ એટલો વિશેષ જે પશ્ચિમ દીશે તેહીજ સમુદ્રમા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત દેવ સમુદ્રના ચદ્રમાના ચદ્રદ્વીપ ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ દેવોદધી સમુદ્રની પૂર્વ દીશીની વેદિકાના અતથકી દેવોદક સમુદ્ર પશ્ચિમ દીશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ તેમજ અનુક્રમે જાવત્ રાજ્યધાની પોતાના ચદ્રદ્વીપથકી પશ્ચિમ દિશે દેવોદધી સમુદ્ર અસખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યા દેવોદધી સમુદ્રના ચદ્રમાની ચદ્રાનામે રાજધાની છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ એમ સુર્યના દ્વીપ પણ કહેવા પણ એટલો વિશેષ જે દેવોદધી સમુદ્રની પશ્ચિમ દિશીની વેદિકાના અત થકી દેવોદધી સમુદ્ર પૂર્વ દિશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યા સુર્યદ્વીપ છે અને તેની રાજ્યધાનીઓ પોતાના દ્વીપને પૂર્વ દિશે દેવોદધી સમુદ્ર અસખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહીને જાઇએ ત્યા છે

વળી એમ નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર જક્ષ દ્વીપ, જક્ષ સમુદ્ર, ભૂત દ્વીપ, ભૂત સમુદ્ર,

તેના ચંદ્રમા, સૂર્યના ચંદ્ર, સૂર્યદ્વીપ ને તેની રાજ્યધાની તે જેમ દેવો ધી દ્વીપ, સમુદ્રની કહી તેમજ કહેવી એટલે એ નામે દ્વીપ, સમુદ્રની એક રીત કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ નામે દ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના પૂર્વ દિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂ મહોદક સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં ચંદ્રદ્વીપ છે અને તેની રાજ્યધાની પોત પોતાના ચંદ્રદ્વીપને પૂર્વદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે તેમજ પૂર્વવત્ કહેવું એમ સૂર્યના દ્વીપ સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના પશ્ચિમ દિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે અને તેની રાજ્યધાની પોતપોતાના દ્વીપથકી પશ્ચિમદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં અસંખ્યાતા જોજન જઇએ ત્યાં છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના પૂર્વદિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર પશ્ચિમદિશે બાર હજાર જોજન જઇએ ત્યાં ચંદ્રદ્વીપ છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વનીપરે કહેવું ને તેની રાજ્યધાનીયું પોતપોતાના દ્વીપને પશ્ચિમદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાહે અસંખ્યાતા જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે તેમજ સર્વ કહેવું એમ સૂર્યના દ્વીપ પણ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાંહે પશ્ચિમાંતથકી પૂર્વદિશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સૂર્યદ્વીપ છે ને તેની રાજ્યધાનીયું પોતપોતાના દ્વીપથકી પૂર્વદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના સર્વની રાજ્યધાનીઓ છે જાવત્ ત્યાં સૂર્યદેવતા ઇંદ્ર છે એ દ્વીપ સમુદ્ર તેના ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ અને રાજ્યધાનીનો અધિકાર પુરો થયો હવે લવણનો તો અધિકાર ચાલે છે તેજ હવે કહે છે

૭૬. લવણ સમુદ્રની સાથે બીજા સમુદ્રનો મુકાબલો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રમાહે વેળધરનામા નાગરાજા, અગ્ર, શીખા, નમણ, (નીચાણ) અને ગ્રાસ, વૃદ્ધિ (વધ, ઘટ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (નીચાણ વધ ઘટ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જેમ લવણ સમુદ્રે વેળધરનામા નાગરાજા, અગ્ર, શીખા, નમણ, ગ્રાસ, વૃદ્ધિ છે તેમ બાહીરલા જે કાળોદધી પ્રમુખ અસંખ્યાતા સમુદ્ર છે ત્યાં વેળધર નામા નાગરાજા, અગ્ર, શીખા, નમણ, તે ગ્રાસ, વૃદ્ધિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એટલે એહવા નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું શું ઉંચુ સીખાવંત પાણી છે? કે પ્રસ્તારવંત સમુ પાણી છે? કે શું વાયરે ક્ષોભાતુ પાણી છે? કે અક્ષોભાતુ પાણી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું ઉંચુ સીખાવંત પાણી છે, પણ સમુ પ્રસ્તારવંત

પાણી નથી વાયરે કરી ક્ષોભાતુ જળ (પાણી) છે, પણ અણુક્ષોભાતું સ્થિર પાણી નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જેમ લવણ સમ દ્રનું ઉંચુ શીખાવત પાણી છે, પણ સમુ પ્રસ્તારવત પાણી નથી વાયરે કરી ક્ષોભાતું પાણી છે, પણ અણુક્ષોભાતુ સ્થિર પાણી નથી તેમ બાહીરના જે અસખ્યાતા સમુદ્ર છે તેનુ પાણી શું ઉંચુ સીખાવત છે, કે પ્રસ્તારવત સમુ પાણી છે? વાયરે કરી ક્ષોભાતુ પાણી છે, કે અણુક્ષોભાતુ સ્થિર પાણી છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ બાહીરના કાળોદધી પ્રમુખ સર્વ સમુદ્ર સીખાવત ઉંચુ પાણી નથી, પણ પ્રસ્તારવત સમુ પાણી છે વાયરે કરી ક્ષોભાતુ પાણી નથી, પણ અણુક્ષોભાતુ સ્થિર પાણી છે (પાતાળા કળશાના અભાવ માટે) જેટલી પૂરા છે પૂરા પ્રમાણ ભર્યા છે છળતા નથી અને ઉણા પણ નથી સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત લવણ સમુદ્રને વિષે ઘણા ઉદાર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે? વરસે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, હા ઉપજે છે, વરસે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જેમ લવણ સમુદ્રને વિષે ઘણા ઉદાર બાદર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે, સમુછના પામે છે, વરસે છે તેમ બાહીરના જે કાળોદધિ પ્રમુખ અસખ્યાતા સમુદ્ર છે તેને વિષે ઘણા ઉદાર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે? સમુછના પામે છે? વરસે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એટલે મેઘ વરસતા નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત બાહીરના સમુદ્ર મેઘની વૃષ્ટિવિના જળે કરી પૂર્ણ પૂર્ણ પ્રમાણે ભર્યા છે પણ મેઘ વરસતા નથી, છળતા નથી, ઊણાપણુ નથી સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહે છે એમ શ્યે અર્થે કહો છો?

ઊત્તર—હે ગૌતમ બાહીરલા સમુદ્રને વિષે મેઘની વૃષ્ટિ વિના ઘણા બાદર અપકાયા ઉદક જોનીના જીવ પુદ્ગળ પાણીપણે આશ્રય છે, ઉપજે છે, પૂર્ણ થાય છે ઉપચય પ્રતે પામે છે તેણે અર્થ હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે બાહીરલા સમુદ્ર મેઘવૃષ્ટિ વિના પાણીએ ભર્યા જાવત્ સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહે છે

૭૭. લવણ સમુદ્રના ઉગમાળાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ઉંડપણે વૃદ્ધિએ વધતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ લવણ સમુદ્રને બે પાસેથી (જંબુદ્વીપની જગતીથી ને ધાતકી ખંડ તરફથી) માંહે પંચાણુ પંચાણુ પ્રદેશ જઈએ ત્યારે એક પ્રદેશ ઉંડપણે વધે, પંચાણુ પંચાણુ વાળાગ્ર જઈએ ત્યારે એક વાળાગ્ર ઉંડો વધે છે એમ પંચાણુ પંચાણું લીક્ષા જઈએ ત્યારે એક લીક્ષા પ્રમાણ ઉંડો છે એમ પંચાણુ જુએ એક જુ વધે એમ એણે અભિપ્રાયે પંચાણુ જવે એક જવ પંચાણુ આગુલે એક આગુલ પંચાણુ વિહથે (વેંત) એક વિહથ પંચાણુ હાથે એક હાથ પંચાણુ કુક્ષીએ (કાંખના મધ્ય ભાગ સુધી એટલે બે હાથનુ નામ) એક કુક્ષી પંચાણું ધનુષે (વાંભે) એક ધનુષ પંચાણુ ગાઉએ એક ગાઉ પંચાણું જોજને એક જોજન પંચાણુ શતે (સેંકડે) એમ સત જાવત્ પંચાણુ હજાર

જોજન જઇએ ત્યારે એક હજાર જોજન ઉંડપણે વધે છે (જે ગણતી લેવી તે તમામ જગતીના કાંઠેથી લેવી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ઉંચપણે શિખાએ વધતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને બે પાસે પચાણું પચાણું પ્રદેશ જઇએ ત્યારે સોળ સોળ પ્રદેશ શીખા ઉંચપણે વધે છે એમ અનુક્રમે જાવત્ પચાણું પચાણું હજાર જોજન જઇએ ત્યારે સોળ હજાર જોજન ઉંચપણે શીખા વધે છે* (જેમ પ્રથમથી ગણતી તેમજ લેવી પણ એટલો વિશેષ જે ઉંચપણું સોળગણું લેવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનો કેવડો મોટો ગોતિથ કહ્યો છે? (ગોતિર્થ તે ચડતું ઉતરતું પાણી)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને બે પાસે પચાણું પચાણું હજાર જોજન ગોતિર્થ છે

---

* આ રીતની જળ વૃદ્ધિથી કેટલાએકના મનમાં એમ વકા થાય જે આમ જળ વૃદ્ધિ ગણતા લવણ સમુદ્ર મધ્યેના જુગળીયાના અંતરદ્વીપા ગૌત્તમદીપ, ચંદ્ર, સૂર્યના દ્વીપા, વેળધર પર્વતો વગેરે ડુબી જવા જોઇએ, પણ તેમ થતું નથી કારણકે ભગવંતે જે જળવૃદ્ધિ બતાવી છે તે અપેક્ષા વચનથીજ સહજ છે તેનું એમ સમજાય છે કે—તે ગણતરી લવણ સમુદ્રના કાંઠાથી તે ડગમાળાના અગ્ર ભાગની દોરીછેટ એકંદર ગણતરી જણાય છે

હવે જળવૃદ્ધિ ગણતા દ્વીપા વગેરેને હરકત આવે નહીં તે સબંધમાં સમાધાન એ છે કે જગતીથકી પાંચસે જોજન લવણ સમુદ્રમાં જઇએ ત્યારે જુગળીયાનો પાંચશો જોજનનો લાંબો, પહોળો ત્રીજો અંતરદ્વીપો આવે તે દ્વીપો જંબુદ્વીપ તરફ સાડાત્રણ જોજન ને પચાણુંયા પાસઠ ભાગ એટલો જળથકી ઉંચો દેખાય છે, ને લવણ સમુદ્રમાં ડગમાળા તરફ અર્ધ જોજન (બે કોસ) જળથકી ઉંચો દેખાય છે એ હીસાબે પાંચસે જોજને ત્રણ જોજન ને પચાણુંયા પાસઠ ભાગ જળ વૃદ્ધિ થઇ તેને બમણા કરતા એટલે એક હજાર ને સાત જોજન ને જોજનના પચાણુંયા પાંત્રીશ ભાગની જળ વૃદ્ધિ થઇ તેને પચાણુંએ ગુણતા સાતસે જોજન થાય એટલે પચાણું હજાર લવણ સમુદ્રમાં જઇએ ત્યાં સાતસે જોજનની જળ વૃદ્ધિ થાય

વળી જગતીથકી લવણ સમુદ્ર મધ્યે બાર હજાર જોજન જઇએ ત્યારે બાર હજાર જોજનનો લાંબો પોહોળો, ગૌતમદ્વીપો આવે છે તે દ્વીપો જગતી તરફ જળથી સાડી અઠ્યાસી જોજન ને પચાણુંયા ચાળીશ ભાગ ઉંચો દેખાય છે ને લવણ સમુદ્રના ડગમાળા તરફ અર્ધ જોજન જળથકી ઉંચો દેખાય છે એ હિસાબે પણ બાર હજાર જોજનમાં જળવૃદ્ધિ અઠયાસી જોજનને પચાણુંયા ચાળીશ ભાગ થાય એ સૂત્રના ન્યાયથી એક હજાર ને સાત જોજન ને જોજનના પચાણુંયા પાંત્રીશ ભાગની જળવૃદ્ધિ થાય એટલે પચાણું હજાર જોજન લવણ સમુદ્રમાં જઇએ ત્યારે સાતસે જોજનની જળવૃદ્ધિ થાય છે એ હકીકત ન્યાયપૂર્વક સાચી જણાય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું કેટલું ગોતીર્થ ગોતિર્થ રહીત સમુ (સરખું) પાણી હોય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું દસ હજાર જોજન પ્રમાણ ચક્રવાલ વિષ્કંભે ગોતિર્થ રહીત સમુ હોય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રનો કેટલો મોટો ઉદકમાળ પાણીનો ઢગલો મધ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ હજાર જોજન ચક્રવાલ પોહોળાપણે ઉંચો ઉપર સમો ઉદકમાળ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્ર કેવે સંસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગોતિર્થને સંસ્થાને છે નાવને સંસ્થાને છે, છીપ સંપુટને સંસ્થાને વચે ઉંચો છે અશ્વના સ્કંધને સંસ્થાને છે, વલભીગૃહને સંસ્થાને બે પાસે નમતો છે, વચે ઉંચો, વૃત્ત વાટલો છે તો વલીયાને સંસ્થાને સંસ્થિત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાલ ફરતો પોહોળપણે છે? કેટલો પરિધી પણે છે? કેટલો ઉંડપણે છે? કેટલો ઉંચપણે છે? ને કેટલો સર્વાગે ઉંડપણે, ઉંચપણે થઈને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજન ચક્રવાલ સર્વ ફરતો પોહોળપણે છે પંદર લાખ, એકાસી હજાર, એકસો ઓગણચાળીસ જોજન ઝાઝેરૂ ઉણો પરિધિપણે છે એક હજાર જોજન ઉંડપણે છે સોળ હજાર જોજન ઉંચપણે શીખા છે સતર હજાર જોજન ઉંડપણે, ઉંચપણે મળીને સર્વાગે પાણીનો પીંડ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યારે જો તે લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજન ચક્રવાલ સર્વે પોહોળ પણે છે પંદર લાખ, એકાસી હજાર, એકસો, ઓગણ ચાળીસ જોજન ઝાઝેરૂ ઉણો પરિધીપણે છે એક હજાર જોજન ઉંડપણે છે સોળ હજાર જોજન ઉંચપણે સીખા છે સતર હજાર જોજન ઉંડપણે ઉંચપણે મળીને સર્વાગ જળપીંડ છે તો શ્યે કારણે હે ભગવંત લવણ સમુદ્ર જંબુદ્વીપનામા દ્વીપપ્રતે પાણીએ કરી રેલતો નથી? પીડા ઉપજાવતો નથી? તેમ વળી નિશ્ચે એકાંત જળમય (જળાકાર) કેમ કરતો નથી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જંબુદ્વીપ નામા દ્વીપને વિષે ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રે અરીહંત ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘા ચારણ સાધુ વિધ્યાચારણ સાધુ વિધ્યાધર, સાધુ, સાધવી, શ્રાવક શ્રાવિકા, બીજાએ મનુષ્ય છે તે પ્રકૃતિ સ્વભાવેજ ભદ્રિક છે, સ્વભાવેજ વનિત છે સ્વભાવેજ જેહને પાતળા અલ્પ (થોડો) ક્રોધ માન, માયા ને લોભ છે જેહને મૃદુ કોમળ, માર્દવ કોમળતા તેણે કરી સહીત છે વૈરાગ્યથી સંસારમા લેપાયેલ નથી, ભદ્રક છે, વનિત છે તેહની નેશ્રાએ તેહને પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર જંબુદ્વીપ પ્રતે પાણીએ રેલતો નથી પીડતો નથી જળમય કરતો નથી બોળતો નથી

વળી ગંગા ૧, સિંધુ ૨, રક્તા ૩, અને રક્તવતી ૪ એ નદીને વિષે અધિષ્ઠાયક દેવીઓ મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેહની નેશ્રાએ કરી તેહને પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર જાવત્ એકોદક કરતો નથી, બોળતો નથી

વળી ચુલહિમવત અને શિખરીનામા વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવતા મહર્ધિક વસેછે તેહની નેશ્રાયે તેહને પ્રભાવે કરીને લવણ સમુદ્ર રેલતો નથી

વળી હીમવત, ઍરણ્યવત ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ પ્રમુખ પ્રકૃતિ સ્વભાવેજ ભદ્રિક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી

વળી રોહીતા ૧, રોહીતસા ૨, સુવર્ણકૂળા ૩, ને રૂપકૂળા ૪ એ નદીને વિષે દેવીઓ મહર્ધિક વસેછે જાવત્ તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી શબ્દપાતિ વિકટાપાતિ વૃત્ત વતાઢ્ય પર્વતને વિષે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિવત વસે છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી મહા હેમવત, રૂપી વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવના મહર્ધિક છે જાવત્ પલ્યો પમની સ્થિતિવત વસે છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી હરીવાસ, રમ્યક્વાસ ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ પ્રમુખ પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રિક છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી નરકંતા ૧, નારીકંતા ૨, હરીકંતા ૩, ને હરીસલીના ૪, એ મહા નદીને વિષે દેવીઓ મહર્ધિક છે જાવત્ તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી ગંધાપાતી માલવતનામા વૃત વૈતાઢ્ય પર્વતને વિષે દેવતા મહર્ધિક છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી નીષધ નીલવંત નામા વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવના મહર્ધિક છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી

વળી પદ્મદ્રહ ૧, માહા પદમદ્રહ ૨, પુંડરીક દ્રહ ૩ મહા પુંડરીક દ્રહ ૪, તીગચ્છ દ્રહ ૫, ને કેસરી દ્રહ ૬, એને વિષે શ્રી ૧, હ્રી ૨, ધૃત્તિ ૩, કિર્તિ ૪, બુદ્ધિ ૫, ને લક્ષ્મી ૬ એ ૭ દેવીઓ મહર્ધિક છે તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી પૂર્વ માહાવિદેહ, પશ્ચિમ માહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે અરિહત, ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘાચારણ વિધ્યાચારણ સાધુ વિધ્યાધર સાધુ સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, બીજાએ મનુષ પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રીક છે તેહની નેશ્રાએ પ્રભાવે લવણ સમુદ્ર લોપે નહીં

વળી સીતા, સીતોદા મહા નદીને વિષે દેવીઓ મહર્ધિક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી

વળી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ્ય પ્રકૃતિએ ભદ્રક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી

વળી મેરૂ પર્વતે દેવતા મહર્ધિક વસે છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી

વળી જંબુ સુદર્શના વૃક્ષે જંબુદ્રીપનો અધિપતિ અનાધૃતનામા દેવતા મહર્ધિક વસે છે તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર રેલતો નથી, પીડતો નથી નિશ્ચય જળમાં

કરતો નથી તેમ વળી હે ગૌતમ એ લોકની સ્થિતિ છે, એ લોકનોજ સ્વભાવ છે, જેથી કરી લવણ સમુદ્ર જમ્બુદીપ પ્રતે રેલતો નથી, પાણીએ કરી પીડતો નથી, નિશ્ચે એકોદક જળમય કરતો નથી, બોળતો નથી એ લવણ સમુદ્રનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો એ મંદર નામા ઉદેશો નીજી પતિનિનો સંપૂર્ણ થયો

૭૮. ધાતકીખંડ દ્વીપનો અધિકાર. ॥૨॥

હવે તે લવણ સમુદ્ર પ્રતે ધાતકીખંડનામા દ્વીપ વૃત વળયાકારે આકારે ગ્લાથકો સઘળે ચોફેર વીંટીને રહ્યો છે (જેથી તેનો અધિકાર કહે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપ શું સમ ચક્રવાળે સંસ્થીત છે (સમ ગોળ છે) કે વિષમ ચક્રવાળ સંસ્થીત (વિષમ ગોળ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળ સંસ્થીત છે, પણ વિષમ ચક્રવાળ સંસ્થીત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપ કેટલો ચક્રવાળે ફરતો પહોળપણે છે? ને કેટલો પરિધીપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર લાખ જોજન ચક્રવાળ પહોળપણે છે, ને એકતાલીસ લાખ, દશ હજાર નવસે એકસઠ જોજન કાંઇક ઉણા પરિધીપણે છે, (તે એક લાખ જોજનનો જમ્બુદ્વીપ બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તે પુર્વ પશ્ચિમના મળી ચાર લાખ જોજન ને ચાર લાખ જોજન ધાતકીખંડના પૂર્વ પશ્ચિમના મળી આઠ લાખ, ને લવણના ચાર લાખ, ને જમ્બુદ્વીપ એક લાખ જોજન કુલ તેર લાખ જોજનને નવગુણા અંગેરા કરતા થાય) તે ધાતકીખંડનામા દ્વીપ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સઘળે ચોફેર વિંટયો છે તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન સર્વ પૂર્વની પરે કહેવો, અને તેની દ્વીપ સમાન પરિધીએ ફરતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપના કેટલા દ્વાર કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર દ્વાર કહ્યા છે વિજય ૧, વિજયંત ૨, જયંત ૩ ને અપરાજીત ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપનું વિજયનામા દ્વાર ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતકીખંડને પૂર્વ દિસીને છેડે અને કાળોદધી સમુદ્રના પૂર્વાર્ધ ને પશ્ચિમ દિશે સીતામહા નદીને ઉપરે ઇહા ધાતકીખંડનું વિજયનામા દ્વાર છે તેનો વર્ણન સર્વ જમ્બુદ્વીપના દ્વારની પરે કહેવો ને તેની રાજ્યધાની અનેરા ધાતકીખંડ દ્વીપે છે તેની વ્યક્તવ્યતા સર્વ વિજય રાજ્યધાનીની પરે કહેવી એમ ચારે દ્વાર અને રાજ્યધાનીનો સર્વ વર્ણન પૂર્વ પરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપના દ્વાર દ્વારને કેટલું અબાધાએ અંતર (છેટું) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ દશ લાખ, સત્યાવીશ હજાર, સાતસે પાંત્રીશ જોજન અને ત્રણ કોસ એટલું દ્વાર દ્વારને એક એક દ્વારથી બીજા દ્વારને આંતરૂ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપના પ્રદેશ કાળોદધી સમુદ્રને સ્પર્શ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સ્પર્શ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્યારે તે પ્રદેશ ધાતકીખંડ કહીએ, કે કાળોદધી સમુદ્ર કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પ્રદેશ ધાતકીખંડ કહીએ, પણ કાળોદધી સમુદ્ર કહીએ નહીં એમ કાળોદધી સમુદ્ર તેના પ્રદેશ પણ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપના જીવ મરીને કાળોદધી સમુદ્રે ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કેટલાએક ઉપજે છે, ને કેટલાએક નથી ઉપજતા એમ કાળોદધી સમુદ્રના જીવ પણ ધાતકીખંડમા કેટલાએક ઉપજે છે, ને કેટલાએક નથી ઉપજતા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપ એહવુ નામ શ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતકીખંડ દ્વીપને વિષે તે તે દેશે તીહા તીહા ઘણા ધાતકીના વૃક્ષ, ધાતકી વૃક્ષના વન છે, ધાતકીખંડે ધાતકી વૃક્ષના વનખંડ છે તે નિત્યે ફળ્યા ફુલ્યા જાવત્ શોભતાથકા રહે છે અને વળી ધાતકીખંડને પુર્વાર્ધે ઉતરકુરૂ ક્ષેત્રે ધાતકી વૃક્ષ છે, અને પશ્ચિમાર્ધ ઉતરકુરૂ ક્ષેત્રે મહા ધાતકી વૃક્ષ છે તે જબુ વૃક્ષ જેહવા આગ્નતા છે ત્યા સુદર્શન અને પ્રીયદર્શન એહવે નામે બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તેણે અર્થ હે ગૌતમ ધાતકીખંડ દ્વીપ એહવુ નામ કહીએ તેમ વળી હે ગૌતમ નિત્ય સાસ્વતુ એ નામ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપે કેટલા ચદ્રમા દીપતા હુવા, દીપે છે અને દીપશે? કેટલા સૂર્ય તપતા હુવા, તપે છે અને તપશે? કેટલા માહાગૃહ ચારપ્રતે ચરતા હુવા, ચરે છે, અને ચરશે? કેટલા નક્ષત્ર જોગ જુજતા હુવા, જુજે છે, અને જુજશે? કેટલી ક્રોડાક્રોડી તારા શોભતા હુવા, શોભે છે, અને શોભશે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતકીખંડ દ્વીપે બાર ચદ્રમા દીપતા હુવા, દીપે છે, અને દીપશે બાર સૂર્ય તપતા હુવા તપે છે, અને તપશે (સૂર્ય, ચદ્ર મળીને ચોવીશ છે) વળી, બત્રીશ નક્ષત્ર છે એક હજાર, છપન ગૃહ છે અને આઠ લાખ, ત્રણ હજાર, સાતસે એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા શોભતા હુવા, શોભે છે, અને શોભશે એ ધાતકીખંડનો અધિકાર થયો

૭૯ કાળોદધી સમુદ્રનો અધિકાર. ॥શ॥

તે ધાતકીખંડ દ્વીપપ્રતે કાળોદધીનામા સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાકારે સસ્થિત સવળે ચોફેર વિટીને રહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર શુ સમ ચક્રવાળે સસ્થિત છે, કે વિષમ ચક્રવાળે સસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળ સસ્થિત છે, પણ વિષમ ચક્રવાળ સસ્થિત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોધી સમુ કેટલો ચક્રવાલે પોહાળપણે છે અને કેટલો પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠ લાખ, જોજન ચક્રવાલે પોહાળપણે છે અને એકાણુ લાખ, સીતેર હજાર ૯૧ પચોતેર જોજન ઝાઝેક અધિકેરા પરિધિપણે છે (સર્વ અભ્યંતરના દ્વીપ સમુદ્રના મળીને થાય) તે કાળોધી સમુદ્ર એક પદ્મવર વેદિકાએ અને એક વન ખંડે કરી ચોફેર વિટયો છે તે વેદિકા અને વનખંડનો વર્ણ પૂર્વપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોધી સમુ તેને કેટલા દ્વાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ચાર દ્વાર છે વિજય ૧, વિજયંત ૨ જયંત ૩ ને અપરાજીત ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોધિ સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રના પૂર્વદિશીને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના પૂર્વાર્ધને પશ્ચિમ દિશે સીતોદા મહા નદીને ઉપરે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર છે તે આઠ જોજન ઉંચપણે છે તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વાપરે કહેવું જાવત્ રાજ્યધાની લગે અધિકાર કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોધી સમુદ્રનું વિજયંતનામા દ્વાર કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળો ધી સમુદ્રની દક્ષિણ દિશીને છેડે અને પુષ્કરવર દ્વીપના દક્ષિણાર્ધ ને ઉત્તર દિસે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું વિજયંતનામા દ્વાર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનું જયંતનામા દ્વાર કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળો ધી સમુ ની પશ્ચિમ દિશીને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના પશ્ચિમાર્ધ ને પૂર્વ દિસે સીતા મહા નદીને ઉપરે ઇહાં કાળોદધી સમુ નુ જયંતનામા દ્વાર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનું અપરાજીતનામા દ્વાર કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રની ઉત્તર દિશીને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના ઉત્તરાર્ધ ને દક્ષિણ દીસે ઇહાં કાળો ધી સમુ નુ અપરાજીતનામા દ્વાર છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વની પરે દ્વારનું માન ને રાજ્યધાની તમામ જંબુદ્વીપના વિજયદ્વારની પરે નિરવિશેષપણે અધિકાર કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત કાળોદધી સમુદ્રના એક દ્વારથી બીજા દ્વારને કેટલું અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાવીશ લાખ બાણુ હજાર, છસે છેતાલીસ જોજન ને ત્રણ કોસ એટલો દ્વારાંતર છે (એટલે એક દ્વારથી બીજા દ્વારને એટલું છેટું છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળો ધી સમુદ્રના પ્રદેશ પુષ્કરવર દ્વીપને સ્પરશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૂર્વલીપરે કહેવું એમ પુષ્કરવર દ્વીપના પણ પ્રદેશ સ્પર્શ્યા કહેવા, ને જીવ ઉપજવાનું પ્રશ્ન પણ સર્વ પૂર્વની રીતે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર એહવુ નામ શ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રનું પાણી આસ્વા ના જોગ્ય છે, પુષ્ટ ભારે પાણી છે, મનોહર છે, કાળો વર્ણ છે, અડ ના ઢગનાને વપુ છે, ને સ્વભાવિક પાણીના રસ સમાન સ્વાદ છે વળી કાળોદધી સમુદ્રે કાળ અને મહા કાળ નામે ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેણે અથ હે ગૌતમ કાળોદધી સમુદ્ર એહવુ નામ કહીએ જાવત્ કાળોદધી સમુદ્ર એ નામ નિત્ય છે સાશ્વતુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રને વિષે કેટલા ચદ્રમા દીપતા હુના, દીપે છે, અને દીપશે? એમ પાચે જ્યોતિષી પુછ્યા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રે બેતાનીશ ચદ્રમા, ને બેતાનીશ સૂર્ય દીપતા હુવા, દીપે છે ને દીપશે સબધ લેસ્યાવંત છે એમ એક હજાર, એકસો છોતેર નક્ષત્ર ચાર ચરે છે ત્રણ હજાર, છસે ને છનુ એટલા માહા ગ્રહ છે અઠાવીશ લાખ બાર હજાર, નવસે પચાશ એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા કાળોદધી સમુદ્રને વિષે શોભતા હુના, શોભે છે, ને શોભશે, એ કાળો ધી સમુદ્ર કહયો

૮૦. પુષ્કરવર દ્વીપનો અધિકાર. ॥૩॥

તે કાળોદધી સમુદ્રને પુષ્કરવર દ્વીપ વૃત વળીયાકારે સસ્થીતથકો ચોફેર વીટીને રહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપ શુ સમ ચક્રવાળ સસ્થીત છે, કે વિષમ ચક્રવાળ સસ્થીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળ સસ્થીત છે, પણ વિષમ ચક્રવાળ સસ્થીત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવરનામા દ્વીપ કેટલો ચક્રવાળ પહોળપણે છે, અને કેટલો પરિધીપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ લાખ જોજન ચક્રવાળ પહોળપણે છે અને એક ક્રોડી, બાણુ લાખ, નેવાશી હજાર, આઠસે ચોરાણુ જોજન એટનો પરિધીપણે છે તે પુષ્કરવર દ્વીપ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખડે કરી ચોફેર વિટયો છે, તે વેદિકા અને વનખડનો વર્ણવ સર્વ પૂર્વપરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપને કેટલા દ્વાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ચાર દ્વાર છે વિજય ૧, વિજયંત ૨ જયંત ૩ ને અપરાજીત ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપનું વિજયનામા દ્વાર ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવર દ્વીપની પૂર્વ દિશીને અતે અને પુષ્કરોદધી સમુદ્રના પૂર્વાર્ધને પશ્ચિમ દિશે ઇહા પુષ્કરવર દ્વીપનું વિજયનામા દ્વાર છે તેનો વર્ણવ પૂર્વપરે કહવો એમ ચારે દ્વાર કહેવા પણ સીતા સીતોદા મહા નદીને ઉપરે કહેવા નહીં (જે ભણી પુષ્કરવર દ્વીપના બાહીરના અર્ધમા સીતા, સીતોદા પ્રમુખ કોઇ નદી નથી તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુંકરવર દ્વીપના દ્વાર દ્વારને કેટલું અબાધાએ વચ્ચે અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અડતાલીશ લાખ, બાવીશ હજાર, ચારસો ઓગણોતેર જોજન એટલું દ્વાર દ્વારને અંતર છે

પુષ્કરવર દ્વીપ અને પુંકરવર સમુદ્ર બંનેના પ્રદેશ પરસ્પર સ્પર્શ્યા છે તેમજ ઉપર બંનેના પરસ્પર કેટલાએક ઉપજે ચવે છે ને કેટલાએક નથી ઉપજતા, ચવતા તેમજ સર્વ પૂર્વ પેરે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પુષ્કરવર દ્વીપ એહવું નામ સ્યે અર્થે કહ્યા છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુંકરવર દ્વીપને વિષે તે તે ઠામે તીહાં તીહાં ઘણા પદ્મના વૃક્ષ છે, પદ્મના વનખંડ છે તે નિત્યે ફુલ્યા ફુલ્યા યાવત્ રહે છે ને ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રે પદ્મ ને પદ્મના વનખંડ છે તે નિત્યે ફુલ્યા ફુલ્યા યાવત્ રહે છે ને ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રે પદ્મ ને મહા પદ્મ એ બે વૃક્ષ છે તે જંબુવૃક્ષ સરખા જાણવા છે તેને વિષે પદ્મ અને પુંડરીક નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક છે યાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેણે અર્થે હે ગૌતમ! પુંકરવરદ્વીપ એવું નામ કહીએ છીએ યાવત્ એ નામ નિત્ય છે શાશ્વતું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુંકરવર દ્વીપે કેટલા ચંદ્રમા પ્રભાસે છે? દ્વીપના કેટલા, દીપે છે અને દીપશે? એમ પાંચે જ્યોતીષી (ત્રણ કાળ આશ્રી) પુછ્યા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકસો ચમાલીશ ચંદ્રમા ને એકસો ચમાલીશ સૂર્ય પુંકરવર દ્વીપને વિષે ચાલે છે પ્રકાશ કરે છે ચાર હજાર બત્રીસ નક્ષત્ર છે બાર હજાર છસે બહોતેર મહા ગ્રહ છે છનુ લાખ ચમાળીશ હજાર ચારસે એટલી કોડાકોડી તારા શોભતા હુઆ, શોભે છે ને શોભશે એ પુંકરવર દ્વીપ વિષે

૮૨. માનુષોત્તર પર્વત ને મનુષ્ય ક્ષેત્ર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપે માનુષોત્તરનામા પર્વત કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવર દ્વીપને મધ્ય ભાગે એહા માનુષોત્તરનામા પર્વત છે તે વર્તુ વલીયાને આકારે રહ્યો છે તે માનુષોત્તર પર્વત પુંકરવર દ્વીપ પ્રતે બે ભાગે વહેંચીને મધ્ય ભાગ વચે રહ્યો છે તે કેમ એક અભ્યંતર પુંકરાર્ધ માનુષોત્તર માહીલો ૧, ને માનુષોત્તર બાહીરે તે બાહ્ય પુષ્કરાર્ધ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ કેટલો ચક્રવાલે પોહોળપણે છે અને કેટલો પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠ લાખ જોજન ચક્રવાલ પહોળપણે છે અને એક ક્રોડ બેતાલીસ લાખ ત્રીસ હજાર બસેં ઓગણપચાસ જોજન એટલી પુંકરવરદ્વીપના માહીલા અર્ધ પુંકરવરની પરિધિ જાણવી એમ એ મનુષ્ય ક્ષેત્રની પણ પરિધિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ એવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પુષ્કરવર દ્વીપનો માહીલો અર્ધ માનુષોત્તર પર્વતે ચોફેર વિંટ્યો છે

તેણે અર્થે હે ગૌતમ! અભ્યંતર માહીનો પુષ્કરાર્ધ એવું નામ કહીએ છીએ તેમ વળી હે ગૌતમ! જાવત્ એ નામ નિત્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ કેટલા ચંદ્ર પ્રભાસ કરે છે? તેમજ પાચે પુછ્યા જાવત્ કેટલા ક્રોડાક્રોડી તારા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બોહોતેર ચંદ્રમા છે ને બોહોતેર સૂર્ય દીપે છે ૭ હજાર ત્રણસે છત્રીસ મહાગ્રહ પુષ્કરવર દ્વીપની માહીને અર્થે ચાર ચરે છે બે હજાર સોળ નક્ષત્ર છે ને અડતાલીસ લાખ, બાવીસ હજાર સમે એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા પુષ્કરાર્ધને વિષે શોભતા હુતા, શોભે છે અને શોભશે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમયક્ષેત્ર કેટલુ લાંબપણે, પોહોળપણે અને કેટલુ પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પીસ્તાળીશ લાખ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે અને એક ક્રોડ બેતાલીસ લાખ, ત્રીસ હજાર, બસે ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે છે (જેટલી અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધની પરિધિ તેટલી ઇહા પણ કહેવી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યક્ષેત્ર એવું નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અઢી દ્વીપ પ્રમાણ મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષે ત્રણ પ્રકારના મનુષ્ય વસે છે કર્મભૂમિના ૧, અકર્મભૂમિના ૨, ને અંતરદ્વીપના ૩, તેણે અર્થ હે ગૌતમ મનુષ્યક્ષેત્ર એવું નામ કહીએ છીએ (વળી મનુષ્યના જન્મ, મરણ પણ મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષેજ થાય છે, પણ બાહીર થતા નથી એટલુજ નહિ પણ પૂર્વે જન્મ મરણ થયા નથી, હમણા થતા નથી ને આગળે થશે નહીં કદાપી કોઇ મનુષ્યને કોઇ દેવ, દાનવ, વિધ્યાધર પૂર્વ વૈર વાળવાને અર્થે એમ વિચારે જે આ મનુષ્યને આહીથી ઉપાડી મનુષ્ય ક્ષેત્ર બાહીર નાખુ તો સુકાઇ સુકાઇને મરી જાય પણ લોકના સ્થીતી ભાવથી મહીમાથી તેવી બુદ્ધિ પાછી ફરી જાય તેથી કરી સહરણ થાયજ નહિ તેમ છતા વખતે સહરણ કરે તો પણ પાછો લાવી મનુષ્ય ક્ષેત્રમા મુકવાની બુદ્ધિ થઇ જાય પણ સહરણ આશ્રી પણ કોઇ મનુષ્યનું મરણ મનુષ્ય ક્ષેત્ર બાહીર થયુ નથી થતુ નથી ને થશે પણ નહીં વળી જંઘા ચારણ વિધ્યા ચારણ સાધુ લબ્ધીથી નંદીશ્વરાદિક દ્વીપ સુધી અધ્યાપી જાય છે પણ ત્યા મરણ પામે નહીં એટલુજ નહીં પણ ઉચાર પાસવણાદિક પણ થઇ શકે નહીં જે ક્ષેત્રની મર્યાદા માનુષોત્તર પર્વત સીમા કરીને રહ્યો છે, ત્યા સુધી મનુષ્યક્ષેત્ર કહીએ જાવત્ હે ગૌત્તમ! મનુષ્યક્ષેત્ર એવું નામ સાસ્વતુ નામ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યક્ષેત્રને વિષે કેટલા ચંદ્રમા દીપતા હુતા, દીપે છે ને દીપસે? કેટલા સૂર્ય તપતા હુતા તપે છે ને તપશે? એમ પાચે જ્યોતિષી પુછ્યા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એકસો બત્રીસ ચંદ્રમા છે ને એકસો બત્રીસ સૂર્ય છે સર્વ મનુષ્ય લોકને વિષે (અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્રના થઇને તે કેમ થાય તે કહે છે બે ચંદ્ર ને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપના, ચાર ચંદ્ર ને ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રના, બાર ચંદ્ર ને બાર સૂર્ય ધાતકી ખંડના

બેતાળીશ ચદ્ર ને બેતાળીશ સૂર્ય કાળોદધી સમુદ્રના, બહોતેર ચદ્ર ને બહોતેર સૂર્ય અભ્યતર પુષ્કરાર્ધના એ સર્વ એકસો બત્રીસ ચદ્ર ને એકસો બત્રીશ સૂર્ય થાય તેને અહાસી ગુણા કરતા ગ્રહ થાય અઠાવીશ ગુણા કરતા નક્ષત્ર થાય) ચાલે છે ને પ્રકાશ કરેછે, અગ્યાર હજાર છસે સોળ એટલા માહા ગૃહ ચાર પ્રતે ચરે છે ત્રણ હજાર, છસે છનુ એટલા નક્ષત્ર છે અઠયાસી લાખ ચાળીશ હજાર, સાતસે એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા શોભતા હતા, શોભે છે ને શોભશે

એ તારાનો પીંડ સર્વ સમુદાએ મળીને મનુષ્યલોક માહી છે અને મનુષ્યક્ષેત્ર બાહીરે તારા તિર્યક્ અસખ્યાતા કહ્યા છે એટલો તારાનો સમુહ કહ્યો છે મનુષ્ય લોક માહે તે સર્વ કદબ પુષ્પને સસ્થાને સસ્થિત જ્યોતીષ ચાર ચરે છે તે મેરૂ પર્વત દીસે સન્મુખ (સામા) અને બાહીરલી તરફ વિસ્તિર્ણ પ્રકાશવત છે સૂર્ય, ચદ્રમા, ગૃહ, નક્ષત્ર એટલા કહ્યા છે મનુષ્યલોક માહી જેહના નામ અને ગોત્ર પ્રગટપણે કહ્યા છે છાસઠ પીટક (પરિધીરૂપ પક્તિ) ચદ્રમા, સૂર્યના મનુષ્યલોક માહી છે બે ચદ્રમા, બે સૂર્ય એકેકે પીટકે હોય છાસઠ પીટક (પરિધીરૂપે પક્તિ) છે નક્ષત્રના મનુષ્ય લોકને વિષે છપન નક્ષત્ર એકેકે પીટકે હોય છાસઠ પીટક (પરિધી પે પક્તિ) છે માહા ગૃહના મનુષ્ય લોકને વિષે એકસો છોતેર ગૃહ એકેકે પીટક હોય ચાર પક્તિ છે મેરૂથકી માનુષોત્તર સાહમી ચદ્રમા, સૂર્યની મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ ચદ્ર, સૂર્ય એકેકી પક્તે હોય છપન પક્તિ મેરૂથી માનુષોત્તર સાહમી નક્ષત્રની મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ નક્ષત્ર એકેકી પક્તે હોય એકસો છોતેર પક્તિ છે ગૃહની મેરૂથકી માનુષોત્તર સાહમી મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ ગ્રહની એકેકી પક્તે હોય તે સર્વ જ્યોતિષી મેરૂ પર્વતને ફરતે પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સર્વને ફેરે ફરે છે (પરિધી ફરતાથકા જમણો હાથ મેરૂ ભણી આવે રહે ને ડાબો હાથ બાહીરની તરફ રહે તે પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સર્વનો ફેર કહીએ) અનવસ્થિત જોગે કરીને જુજુઆ નક્ષત્ર સાથે જોગે કરીને તથા વક્રઅતિચાર પ્રમુખ અનવસ્થિત જોગે ચદ્રમા સૂર્ય અને ગૃહના સમુહ અને નક્ષત્ર તારાના મડળ તે સદાઈ અવસ્થિત જાણવા સદા સરખી ગતીવત છે તે પણ પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સર્વને ફરે મેરૂ પ્રત્યે ફરે છે ચદ્રમા અને સૂર્યનો ઉચો તથા નીચો સક્રમ નથી સભૂતલથકી જેટલા ઉચા છે તેટલેજ ચાલે છે પણ તેથી ઉચા નીચા ચાર કરતા નથી, અને તીર્છું મડળનું સક્રમ છે માહીને બાહીરલે માડલે નીકળ આવે જાય છે સર્વ ચદ્રમા ચદ્રમા, સૂર્ય, નક્ષત્ર અને માહાગૃહ એ ચારને વિષે રાસીભોગ ક્ષેત્ર ભોગે કરીને હો। મનુષ્યને સુખ દુખ કરણની પ્રકિયાય વળી તે ચદ્ર, સૂર્યાદિક બાહ્ય મડળથકી જેમ જેમ માહીને મડળે પેસે તેમ તેમ તાપક્ષેત્ર વધ નિરન્તે દીષમાન મોટુ થાય, અને તેહીજ વળી અનુક્રમે અભ્યતર મડળથકી બાહ્ય મડળે જેમ જેમ નીકળે તેમ તેમ તાપક્ષેત્ર ઘટ માન ને તે સૂર્યાદિકને કદબ વૃક્ષના ફુલને આમ તાપક્ષેત્રનો માગ હોય સમ (ગાડા)ને આકારે એટલે માહે મેરૂ દીસે સાકડો અને બાહીર લાબુ સમુદ્ર દીસે પહોળા હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, જે કાળે ચદ્રમા માનવક્ષ ભય ભો ને જે કાળે ચદ્રમા કૃષ્ણ

પક્ષે ઘટે છે? દીવસે દીવસે એક કૃષ્ણપક્ષ અને એક શુક્લપક્ષ તે શ્યે કારણે ચંદ્રમાનો થાયછે? ઉત્તર—હે ગૌતમ, અંજન રત્નમય કાળુ રાહુનુ વિમાન છે તે નિત્ય સદાઇ ચંદ્રના સાથે વિરહ રહીત રહે છે તે ચાર આંગુલ નીચુ ચંદ્ર વિમાનની હેઠે ચાલે છે ચંદ્ર વિમાનના બાસઠ ભાગ કરીએ એહના ચાર ચાર ભાગ દીવસે દીવસે અજવાળીએ પખવાડે ચંદ્રમા વધે છે, અને તેહજ ચાર ચાર ભાગ અંધારે પખવાડે રાહુ ચંદ્રમાને ઢાંકે, અને બે ભાગ સદાય અમાવાસ્યાએ પણ ઉઘાડા રહે ચંદ્રબીંબના ૫ ૨ ભાગ કરીએ એહવો એકેકો ભાગ દીન દીન પ્રતે અંધારે પખવાડે રાહુ ચંદ્રમાને ઢાંકે એમ કરતા અમાવાસ્યાએ સમગ્ર ચંદ્રમા ઢાંકે તેહીજ રીતે એકેક ભાગ અજવાળે પખવાડે રાહુ ચંદ્રમાને મુકે એમ કરતા પુનમે સમગ્ર ચંદ્રમા મુકે એવી રીતેજ ચંદ્રમા શુકલપક્ષે વધે છે અને એવી રીતેજ ચંદ્રમા કૃષ્ણપક્ષે ઘટે છે તેણે કારણે ચંદ્રમાનો કૃષ્ણપક્ષ, અને શુકલપક્ષ થાય છે

મનુષ્યક્ષેત્ર અઢીદ્વીપ માહે ચારોવનન છે તે ચાર ગયે ઉત્પન્ન કહેતા પામેના એટલે ફરતા રહેછે પાંચે પ્રકારના જ્યોતિષિ દેવતા ચંદ્રમા ૧, સૂર્ય ૨, ગૃહ ૩, નક્ષત્ર ૪, અને તારા ૫ તે અઢીદ્વીપ ઉપરાંત જે શેષ ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગૃહ, નક્ષત્ર અને તારા જે અસંખ્યાતે દ્વીપ, સમુદ્રે છે તેહને ગતિ નથી અને ચાર પણ નથી એટલે તે જ્યોતિષી અવસ્થિત સ્થિર છે હાલતા નથી

હવે દ્વીપ સમુદ્ર ગત ચંદ્ર, સૂર્યાદિ સંખ્યાની પ્રરૂપના જાણવા કારણ કહે છે બે ચંદ્રમા અને બે સૂર્ય જંબુદ્વીપે છે તેહથી બમણા લવણ સમુદ્રે છે લવણ સમુદ્રના ચંદ્ર, સૂર્ય તે થકી ત્રીગુણા ચંદ્રમા, સૂર્ય ધાતકીખંડે છે બે ચંદ્રમા અને બે સૂર્ય એ જંબુદ્વીપે છે અને ચાર ચંદ્રમા ચાર સૂર્ય લવણ સમુદ્રે છે અને ધાતકીખંડ દ્વીપે બાર ચંદ્રમા બાર સૂર્ય છે ધાતકીખંડ દ્વીપ થકી આગળે પૂર્વલા દ્વીપ, સમુદ્રના ચંદ્ર, સૂર્ય ત્રીગુણા કરીએ અને તે પૂર્વે જે દ્વીપ, સમુદ્રના સૂર્ય, ચંદ્ર હોય તે સહીત કરીએ ત્યારે આગળે દ્વીપ સમુદ્રે સૂર્ય, ચંદ્રની સંખ્યા થાય (ઉદાહરણ યથા-ધાતકીખંડે બાર ચંદ્રમાને ત્રીગુણા કરતા છત્રીશ થાય તેમા પૂર્વલા જંબુના બે અને લવણના ચાર એ ૬ મેળવતા બેતાલીસ ચંદ્ર, સૂર્ય કાળોદધિએ થાય તે કાળોદધીના બેતાલીશ ચંદ્ર, સૂર્યને ત્રીગુણા કરતા એકસો છવીસ થાય તેમાં પૂર્વના જંબુના બે લવણના ચાર, ધાતકીના બાર એ અઢાર મેળવતા એકસો, ચમાલીસ પુષ્કરવર દ્વીપે થાય તેમાથી અર્ધ એટલે બોહોતેર ચંદ્ર સૂર્ય પુષ્કરવર દ્વીપ અભ્યંતરાર્ધે થાય તે આગળે તો જુદી રીતે છે તે આગળે કહેશે નક્ષત્ર, ગ્રહ અને તારાની સંખ્યા જે દ્વીપે તથા સમુદ્રે જાણવા વાંછીએ તે દ્વીપે તથા સમુદ્રે જેટલા ચંદ્રમા હોય તેટલા ગુણો એક ચંદ્રમાનો પરીવાર કરીએ ત્યારે તે દ્વીપ તથા સમુદ્રના નક્ષત્ર ગ્રહ, તારાની સંખ્યા થાય) માનુષોત્તર પર્વત બાહીર ચંદ્રમાથકી સૂર્યને અને સૂર્યથકી ચંદ્રમાને પચાસ હજાર જોજન પુરાં અંતર (છેટુ) હોય અને સૂર્યથકી સૂર્યને અને ચંદ્રમાથકી ચંદ્રમાને માનુષોત્તર પર્વત બાહીરે એક લાખ જોજનનુ અંતર છે સૂર્યને અંતરે ચંદ્રમા છે અને ચંદ્રમાને અંતરે સૂર્ય છે તે આપાપણી મર્યાદાએ તેજવંત છે સુખકારી અને મંદ લેશ્યા વંત છે એટલે ચંદ્રમા અતી સીતળ નથી અને સૂર્ય અતી તપતા નથી હવે એક

ચન્દ્રમાનો પરિવાર કહેછે અઠયાસી ગ્રહ, અઠાવીસ નક્ષત્ર અને છાસઠ હજાર, નવસે પંચોતેર એટલા કોડા કોડી તારા એટલો એક ચન્દ્રમાનો પરીવાર જાણવો (સૂર્યનો જુદો પરીવાર સમજવો નહીં એ જે પરીવાર કહ્યો તેમા સૂર્ય, ચન્દ્રનો સમાવેશ સમજવો એટલે એ પરીવાર એક સૂર્ય, ચન્દ્રમાનો જાણવો પણ કહેવાય ચન્દ્રમાનો એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, માનુષોત્તરનામા પર્વત કેટલો ઉચપણે છે? કેટલો ઉંડપણે ધરતીમાં છે? કેટલો મૂળે પોહોળપણે છે? કેટલો વચ્ચે પોહોળપણે છે? કેટલો શીખરે (ઉપરે) પોહોળપણે છે? કેટલો માહીની (ધરતીમા) પરીધે ફરતો છે? કેટલો બાહીરની તરફ મૂળે (જમીનના થડમા) ફરતો છે? કેટલો બાહીરની તરફ વચ્ચે પરીધિ પણે ફરતો છે? અને કેટલો બાહીરની તરફ શીખરે (ઉપરે) પરીધિપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, માનુષોત્તરનામા પર્વત સત્તરસે, એકવીસ જોજન (ધરતી થકી) ઉંચો છે ચારસે, ત્રીશ જોજન અને એક કોશ ઉંડો (ધરતીમા) છે મૂળે એક હજાર, બાવીસ જોજન પોહોળો છે વચ્ચે સાતસે, ત્રેવીશ જોજન પોહોળો છે ઉપરે ચારસે, ચોવીસ જોજન પોહોળો છે હવે માહીની પરીધિ (ધરતી માહે) એક ક્રોડ, બેતાલીસ લાખ, ત્રીસ હજાર બસે, ઓગણ પચાસ જોજન કાંઇક અધિકેરી માહીલી પરીધિ છે હવે બાહીરલી હેઠલી પરીધિ એક ક્રોડ, બેતાલીશ લાખ, છત્રીશ હજાર, સાતસે નવ જોજનની છે હવે બાહીરલી મધ્ય ભાગની પરિધી એક ક્રોડ, બેતાલીશ લાખ, ચોત્રીસ હજાર, આઠસે, ત્રેવીશ જોજનની છે હવે બાહીરલી તરફ ઉપરની પરિધિ એક ક્રોડ બેતાલીશ લાખ, છત્રીશ હજાર, નવસે બત્રીશ જોજન બાહીરની ગમા ઉપરે એટલો પરિધિપણે છે મૂળે વિસ્તિર્ણ (પહોળો) છે, વચ્ચે સંક્ષીપ્ત (સાંકડો) છે અને ઉપરે પાતળો છે મધ્યભાગે ઉંચો છે બાહીરને પાસે દેખવા જોગ મનોહર છે લગારેક શ્લક્ષણ છે બેઠો જાતો છે બેસા સીંહને સન્થાને છે અર્ધા જવની રાસને સંસ્થાને સંસ્થિત છે (જેમ અર્ધા અધા જવ કરીને જોડે માહીએ જાડા પાસા બાહીરલી તરફ રાખીએ તે સંસ્થાને છે) માહીને પાસે સુકુમાર ભિત્તિ ચિત્તરૂપ પાધરો છે સર્વ જાંબુનદનામા રક્ત સુવર્ણમય છે નિર્મળ સુકમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે બે પાસે એટલે માહે અને બાહીરે બે પદ્મવર વેદિકાએ ને બે વનખંડ કરીને સર્વગે ચોફેર વિટયો છે તે વેદિકા ને વન ખંડનો વર્ણન પૂર્વપરે કરવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત માનુષોત્તર પર્વત એહવું નામ શે કારણે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ માનુષોત્તર પર્વતને માહે મનુષ્ય છે ઉપરે સુવર્ણકુમાર દેવતા છે ને બાહીરે દેવતા છે તેમ વળી નિશ્ચે હે ગૌતમ! માનુષોત્તર પર્વતપ્રતે મનુષ્ય ક્યારેય પણ પોતાની શક્તિ અતિક્રમી (ઉલંઘી) ગયા નથી, વ્યતીક્રમી જાતા નથી ને વ્યતીક્રમી જાશે પણ નહીં પણ એટલો વિશેષ જે જંઘાચારણ વિદ્યાચારણ સાધુ તથા વિદ્યાધર તથા દેવ પ્રયોગે મનુષ્ય માનુષોત્તર પર્વત ઉલંઘી બાહીર જાય પણ અન્યથા ન જાય કદાચિત વિદ્યાબળે તથા દેવપ્રયોગે માનુષોત્તર બાહીરે જાય અન્યથા ન જાય તોપણ ત્યાં વ્યાઘાતકા

આહાર, નિહાર, જન્મ, મરણ એ ચાર વાના થાય નહીં તેણે અથ હે ગૌતમ! માનુષોત્તર પર્વત એહવુ નામ કહીએ તેમ વળી નિત્ય શાશ્વતુ નામ છે

વળી જ્યાલગી ઘર છે, ઘર હાટ છે ત્યાંલગી એ મનુષ્યલોક કહીએ જ્યાંલગે ગામ, નગર જીવત, રાજ્યધાની છે ત્યાંલગે એ મનુષ્યલોક કહીએ જ્યાંલગી અરીહંત, ચક્રવર્તિ બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘાચારણ વિદ્યાચારણ સાધુ વિદ્યાધર, સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, મનુષ્ય પ્રકૃતિ ભદ્રક, વનીત ત્યાંલગે એ મનુષ્યલોક કહીએ

વળી જ્યાંલગે સમય, (અતી સુક્ષ્મ કાળ) અસખ્યાતા સમયની આવળીકા, ચાર હજાર, ચારસે, બેતાળીસ આવળીમનો શ્વાસોશ્વાસ સાત શ્વાસે સ્તોક સાત સ્તોકે લવ સીતોતેર લવે મુહુર્ત પંદર મુહુર્તે દીવસ ત્રીસ મુહુર્તે અહોરાત્ર પંદર અહોરાત્રે પક્ષ બે પક્ષે માસ બે માસની ઋતુ ત્રણ ઋતુએ અયન બે અયને સંવત્સર પાંચ સંવત્સરનો જુગ વીશ જુગે સત (સો) વર્ષ દશ સત વર્ષ સહસ્ર (હજાર) વર્ષ સો સહસ્રે લક્ષ (લાખ) વર્ષ ચોરાસી લાખ વર્ષે એક પુર્વાંગ ૧, ચોરાસી લાખ પુર્વાંગે એક પુર્વ ૨, ચોરાસી લાખ પુર્વે એક ત્રુટિતાંગ ૩ ચોરાસી લાખ ત્રુટિતાંગે એક ત્રુટિત ૪, ચોરાસી લાખ ત્રુટિતે એક અડડાંગ ૫, ચોરાસી લાખ અડડાંગે એક અડડ ૬, ચોરાસી લાખ અડડે એક અવવાંગ ૭ ચોરાસી લાખ અવવાંગે એક અવવ ૮, ચોરાસી લાખ અવવે એક હુહુતાંગ ૯, ચોરાસી લાખ હુહુતાંગે એક હુહુત ૧૦, ચોરાસી લાખ હુહુતે એક ઉત્પલાંગ ૧૧, ચોરાસી લાખ ઉત્પલાંગે એક ઉત્પલ ૧૨, ચોરાસી લાખ ઉત્પલે એક પદ્માંગ ૧૩ ચોરાસી લાખ પદ્માંગે એક પદ્મ ૧૪, ચોરાસી લાખ પદ્મે એક નલિનાંગ ૧૫, ચોરાસી લાખ નલિનાંગે એક નલિન ૧૬, ચોરાસી લાખ નલિને એક અર્થનિકુરાંગ ૧૭, ચોરાસી લાખ અર્થનિકુરાંગે એક અર્થનિકુર ૧૮ ચોરાસી લાખ અર્થનિકુરે એક અયુતાંગ ૧૯ ચોરાસી લાખ અયુતાંગે એક અયુત ૨૦ ચોરાસી લાખ અયુતે એક પ્રયુતાંગ ૨૧ ચોરાસી લાખ પ્રયુતાંગે એક પ્રયુત ૨૨ ચોરાસી લાખ પ્રયુતે એક નયુતાંગ ૨૩ ચોરાસી લાખ નયુતાંગે એક નયુત ૨૪ ચોરાસી લાખ નયુતે એક ચૂલીકાંગ ૨૫ ચોરાસી લાખ ચૂલીકાંગે એક ચૂલિકા ૨૬ ચોરાસી લાખ ચૂલિકાએ એક શીર્ષ પ્રહેલીકાંગ ૨૭ ચોરાસી લાખ શીર્ષ પ્રહેલીકાંગે એક શીર્ષ પ્રહેલીકા થાય ૨૮ (એટલો ઉત્કૃષ્ટ આંક એક શીર્ષ પ્રહેલીકા થાય) તે ઉપરાંત ગણીત નથી અસખ્યાતે વર્ષ એક પલ્યોપમ થાય (પાલાની ઓપમાએ) દશ ક્રોડાક્રોડ પલ્યોપમે એક સાગરોપમ થાય દશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમે એક અવસર્પિણી થાય અને દશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમે એક ઉત્સર્પિણી થાય વીશ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમે એક કાળ ચક્ર થાય એવુ કાળમાન જ્યાં છે તે એહ મનુષ્યલોક કહીએ સમયક્ષેત્ર કહીએ

વળી જ્યાં બાદર વીજળી અને બાદર સ્થનીત ગર્જારવ શબ્દ છે ત્યાં એ મનુષ્ય લોક કહીએ સમયક્ષેત્ર કહીએ વળી જ્યાં લગે ઉદાર ઘણા બાદર મેઘ વરસાદ ઉપજે છે સમુર્છના પામે જમાવ કરે છે વરસે છે ત્યાં એ મનુષ્ય લોક કહીએ વળી જ્યાં

લગે બાદર તેજકાય (અગ્ની) છે ત્યાલ્ગે એ મનુષ્ય લોક કહીએ વળી જ્યાં લગે સુવર્ણાદિકના આગર છે, નિધાન ભૂમિગત ધન છે ત્યા લગે એ મનુષ્ય લોક કહીએ વળી જ્યા લગે અગડ, કુવા, ખાડ, નદી વહે છે ત્યા લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ વળી જ્યા લગે ચદ્રગ્રહણ સુર્યગ્રહણ ચદ્રમા પુર્ણે પરિધિ હાય (કુનાળુ) સુર્યે પરિધિ હાય પ્રતિચદ્રમા (પ્રતિબિબ) દીસે છે પ્રતિસુર્ય (પ્રતિબિબ) દીસે છે, ઇંદ્ર ધનુષ્ય, ઉત્કમચ્છ, કપિહસિત પ્રમુખ વર્ણન કરેલ છે તે સર્વે છે ત્યા લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ વળી જ્યા લગે ચદ્રમા, સુર્ય ગ્રહ ગણ નક્ષત્ર, તારાને અતી ગમન વક્રગતી ચાર પ્રમુખ નિર્ગમન બાહ્ય અભ્યતર મડલે સક્રમણ ચદ્ર બીજની હાણી, વૃદ્ધિ શુક્લ પક્ષ, કૃષ્ણપક્ષાદિક દીસાદિક અવસ્થીત સસ્થાનક કહીએ છીએ ત્યા લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ સમયક્ષેત્ર કહીએ અઢી દ્વીપ પીસ્તાલીસ લાખ જોજન પ્રમાણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત મનુષ્ય ક્ષેત્ર માહે જે ચદ્રમા, સુર્ય ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે તે દેવતા શુ ઉચા ઉર્ધ્વ લોકે (કલ્પાતીતમા) ઉત્તપન છે એટલે ઉર્ધ્વલોક વાસી છે, કે કલ્પ (સૌધર્માદિક) દેવલોકના રેહણહાર છે, કે વૈમાનના રહણહાર છે, કે ચારોપપન તે ચાર પ્રત્યે (મડળ ગતિરે પરિભ્રમણ કરવુ) પામ્યા છે, કે ચાર સ્થીતીક સ્થીર છે, કે ગતિને વિષે આશક્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે દેવતા ઉર્ધ્વ લોક ઉત્પન નથી તેમ કલ્પોપપન પણ નથી એટલે દેવલોકવાસી નથી ત્રીછા લોકમા પોતાના જ્યોતિષીના વૈમાનને વિષે ઉત્પન છે ચારોપપન છે, ચાર ચરે છે પણ સ્થિર ચારી નથી ગતીને વિષે આસક્ત છે ગતીપ્રતેજ આશ્રય છે ઉધ્વમુખ કલબુક પુષ્પને સસ્થાને સસ્થીત અનેક સહસ્ત્રગમે જોજન પ્રમાણ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીત થકા અનેક સહસ્ત્ર ગમે બાહીરલી વૈકુર્વિત પરખદાએ કરી સહીત થકા મોટે નાદે સ્વરે વજાડતા નાટક ગેય ગીત વાજીત્ર વીણા હસ્તતાળ, ત્રસ્યનાદ, તુટિત, મોટુ મૃદગ પડહ એવે વાજીત્રને શબ્દે કરીને મોટા ઉત્કૃષ્ટા સીહનાદ બોલ કલકલ શબ્દને કોલાહળ શબ્દે કરી વિપુલ દિવ્ય ભોગ ભોગવતા થકા ભોગવતા થકા આછો નિર્મળ પવત્તા રાજા (મેરૂ) પ્રતે દક્ષણાવર્ત્ત સદાયે ફેરે મડળ કરતા થકા મેરૂ પર્વત પુઠે પરિભ્રમણ કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જ્યારે તે જ્યોતિષી દેવતાનો ઇંદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા ઇંદ્ર રહીત દેવ-ભાવ કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યારે ચાર પાચ સામાનીક દેવતા તે ઇંદ્ર સ્થાનક અગીકાર કરીને વિચરે જ્યા લગે ત્યા અનેરો ઇંદ્ર ઉપજે ત્યા લગે તે દેવભાવ પ્રતે કરે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે ઇંદ્રની ઉપજવાની સખ્યા કેટલા કાળ લગે ઇંદ્ર વીરહીત રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય થકી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે છ માસનો વિરહ હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવત મનુષ્યક્ષેત્ર બાહીરના જે ચદ્રમા, સુર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે તે

દેવતા શુ ઉર્ધ લોક ઉત્પન છે, કે કલ્પના છે, ચાર કરે છે, કે સ્થીર ચારવત છે, કે ગતીને વિષે આસક્ત છે, ગતી પ્રતે આશ્રય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતા ઉર્વ લોકે ઉત્પન નથી, (ત્રીજે લોકે વસે છે) તેમ દેવલોક ના રહેણહાર પણ નથી વૈમાનીમા છે પોતાને વૈમાને રહે છે ચારોપન નથી ચાર ગ્યીતીક છે, સ્થીર છે ગતીને વિષે આસક્ત નથી ગતી પ્રતે આશ્રયા નથી પાકી છટને સસ્થાને સથીત (ચોખણા) છે લક્ષ જોજન પ્રમાણ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીતથકા અને સહશ્રગમે બાહીરની વૈકુવિ પરખ ાગે સહીતથમ મોટે મોટે રાગે વજાડના નાટીક યોગ્ય ગીત વાજીત્રો નાદે કરીને દેવ સબંધી ભોગ ભોગવતાથકા સુભ કાન્તિવત સીતળ લેસ્યા વત મદ છે, આતાપ જેહનો એહવી લેસ્યાવત વિચીન મોહદર છે બે ને અતરે ખીરણ જેહના શીખરની પરે સ્થાને સ્થીર રહ્યાથકા માહો માહે ભની રીતે અવગાઢ કરી રહી લેસ્યાઓ તેણે સહીત છે એટલે ચદ્ર, સર્યની પ્રત્યેક લેસ્યાનો વિસ્તાર લાખ જોજનનો છે, ને ચદ્ર, સુર્યને સુચી પક્તિએ રહેનો પરસ્પર અતર પચાશ હજાર જોજનનું છે, માટે ચદ્રની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી સુર્યની પ્રભા છે ને સુર્યની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી ચદ્રપ્રભા છે એમ પરસ્પર અવગાઢ કરી રહી લેસ્યા સહીત છે એટલે કીરણે કરીને તે ક્ષેત્રના પ્રદેશ પ્રતે સરગે ચોફેર ઉદ્યોત કરે છે અવભાસે છે, તપે છે, કાન્તિએ કરી દીપાવે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જ્યારે તે દેવતાનો ઇદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા દેવકાર્ય કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્યા લગે ત્યા બીજો ઇદ્ર ઉપજે ત્યા લગે ચાર પાચ સામાનીક દેવતા તે ઇદ્ર સ્થાનક અગીકાર કરીને વિચરે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ઇંદ્ર સ્થાનક દેવ સહીત કેટલો કાળ ઇંદ્ર રહીત રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટથી ૬ માસનો વીરહ લાગ એ મનુષ્યક્ષેત્ર ને માનુષોત્તર પર્વતનો પ્રસગે આવેલ અધિકાર કહ્યો

૮૪. પુંકરોદધી સમુદ્ર. ॥૩॥

હવે તે પુંકરવર દ્વીપપ્રતે પુંકરોદધી નામે સમુદ્ર વૃત્ત વળીઆને આકારે જાવત્ વીટીને રહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત પુંકરોદધીનામા સમદ્ર કેટલો ચક્રવાલે પહોળપણે પણે કહ્યો છે અને કેટલો પરિધીપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા લાખ જોજન (બત્રીસ લાખ જોજન) ચક્રવાલે પહોળપણે છે અને સખ્યાતા લાખ જોજન (નવ્વ ક્રોડ, પચાણ લાખ ચોરાસીહજાર, ચારસે કાનેર જોજન) પરિધીપણે ફરતો છે, તેને એક પદ્મવર વેદિકા ને એક વનખડે કરી વીંટ્યા વીટેલ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પુકરોદધી સમદ્રને કેટલા દ્વાર છે?

લગે બાર તેજકાય (અગ્ની) છે ત્યાંનો એ મનુષ્ય લોક કહીએ વળી જ્યાં લગે સુવર્ણાદિકના આગર છે, નિધાન ભુમિગત ધા છે ત્યા લગે એ મનુષ્ય લોક કહીએ વળી જ્યા લગે આગર, કુવા, ખાડ નદી વહે છે ત્યા લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ વળી જ્યા લગે ચદ્રગ્રહણ સુર્યગ્રહણ, ચદ્રમા પુઠે પરિધિ હોય (કુડાળુ) સુર્યો પરિધિ હોય પ્રતિચદ્રમા (પ્રતિબિંબ) દીસે છે પ્રતિસુર્ય (પ્રતિબિંબ) દીસે છે, ઇદ્ર ધનુષ્ય, ઉદકમચ્છ, ઉપિહસિત પુર્વ નર્જન કરેય છે ત મર છે ત્યા લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ વળી જ્યા લગે ચદ્રમા, સુર્ય ગ્રહ ગણ નક્ષત્ર તારા અતી ગમન વક્રગની ચાર પ્રમુખ નિર્ગમન બાહ્ય અભ્યતર મડળે સક્રમણ ચ. બીમની હાણી, વૃદ્ધિ ના સ પદ, કૃષ્ણપક્ષાદિક ઇત્યાદિક અનરથીત સસ્થાનક કહીએ છીએ ત્યાં લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ મમયક્ષેત્ર કહીએ અઢી દ્વીપ પીસ્તાલીસ લાખ જોજન પમાણુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્ય ક્ષેત્ર માહે જે ચદ્રમા, સુર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે તે દેવતા શુ ઉંચા ઉર્ધ્વ લોક (કલ્પાતીતમા) ઉત્તપન છે એટલે ઉધલોક વાસી છે, કે કલ્પ (સૌધર્માદિક) દેવલોકના વસણહાર છે, કે વૈમાનના વસણહાર છે, કે ચારોપપન તે ચાર પ્રતે (મડળ ગતિએ પરિભ્રમણ કરવુ) પામ્યા છે, કે ચાર સ્થીતીક સ્થીર છે, કે ગતિને વિષે આસક્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, તે દેવતા ઉર્ધ્વ લોક ઉત્પન નથી, તેમ કલ્પોપપન પણ નથી એટલે દેવલોકવાસી નથી ત્રીજા લોકમા પોતાના જ્યોતિષીના વૈમાનને વિષે ઉત્પન છે ચારોપપન છે, ચાર ચરે છે પણ સ્થિર ચારી નથી ગતીને વિષે આસક્ત છે ગતીપ્રતેજ આશ્રય છે ઉર્ધ્વમુખ કલબુ પુષ્પને સસ્થાને સસ્થીત અનેક સહસ્ત્રગમે જોજન પ્રમાણુ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીત થકા અનેક સહસ્ત્ર ગમે બાહીરલી વૈકુર્વિત પરખદાએ કરી સહીત થકા મોટે મોટે સ્વરે વગાડતાં નાટક સંગ ગીત વાજીન, વીણા, હસ્તતાળ, કાસ્યતાલ, તુટિત, મોટુ મૃદગ, પડહ એવે વાજીત્રને શબ્દે કરી મોટા ઉત્કૃષ્ટા સીંહનાદ બોલ કલકલ હર્ષો કોળાહળ શબ્દે કરી વિપુલ વિસ્તીર્ણ દેવસબધી ભોગ પ્રતે ભોગવતા થકા આછો વિમળ પર્વતો રાજા (મેરૂ) પ્રતે પ્રદક્ષણાવર્ત સાથે ફેરે મડળ કરતા થકા મેરૂ પર્વત પુઠે પરિભ્રમણુ કરે ७

પ્રશ્ન—હે ભગવત જ્યારે તે જ્યોતિષી દેવતાનો ઇંદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા ઇદ્ર રહીત દેવકાર કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્યારે ચાર પાચ સામાનીક દેવતા તે ઇદ્ર સ્થાનક અગીકાર કરીને વિચરે જ્યા લગે ત્યા અનેરો ઇંદ્ર ઉપજે ત્યા લગે તે દેવકાર્ય પ્રતે કરે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે ઇંદ્રની ઉપજવાની સત્તા કેટલા કાળ લગે ઇંદ્ર વીરહીત રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે છ માસનો વિરહ હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્યક્ષેત્ર બાહીરલા જે ચદ્રમા, સુર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે તે

દેવતા શુ ઉર્ધ્વ લોકે ઉત્પન છે, કે કલ્પા છે, ચાર કરે છે, કે સ્થીર વાસ્વત છે, કે ગતીને વિષે આસક્ત છે, ગતી પ્રતે આશ્રય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતા ઉર્ધ્વ લોકે ઉત્પન નથી, (ત્રીજે લોકે વસે છે) તેમ દેવલોક ના રહેણહાર પણ નથી વૈમાનીક છે પોતાને વૈમાને રહે છે ચારોપન નથી ચાર સ્થીતીક છે, સ્થીર છે ગતીને વિષે આસક્ત નથી ગતી પ્રતે આશ્રયા નથી પાકી ઇટને સંસ્થાને સથીત (ચોખણા) છે લખ જોજન પ્રમાણ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીતથકા અને સહશ્રગમે બાહીરલી વૈકુવિ પરખદાએ સહીતથકા મોટે મોટે શબ્દે વજાડતા નાટીક યોગ્ય ગીત વાજીંત્રે શબ્દે કરીને દેવ સંબધી ભોગ ભોગવતાથકા સુભ કાન્તિવંત સીતળ લેસ્યા વત મ છે, આતાપ જેહનો એહવી લેસ્યાવંત વિચીત્ર મોહડા છે એકે અંતરે કીરણ જેહના વીખરની પરે સ્થાને સ્થીર રહ્યાથકા માહો માહે ભલી રીતે અવગાઢ કરી રહી લેસ્યાઓ તેણે સહીત છે એટલે ચદ્ર, સુર્યની પ્રત્યેક લેસ્યાનો વિસ્તાર લાખ જોજનનો છે, તે ચદ્ર, સુર્યને સુચી પક્તિએ રહેવાને પરસ્પર અંતર પચાશ હજાર જોજનનુ છે, માટે ચદ્રની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી સુર્યની પ્રભા છે ને સુર્યની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી ચદ્રપ્રભા છે એમ પરસ્પર અવગાઢ કરી રહી લેસ્યા સહીત છે એહવે કીરણે કરીને તે ક્ષેત્રના પ્રદેશ પ્રતે સઘળે ચોફેર ઉધોત કરે છે અવભાસે છે, તપે છે, કાન્તિએ કરી દીપાવે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યારે તે દેવતાનો ઇંદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા દેવકાર્ય કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્યા લગે ત્યા બીજો ઇદ્ર ઉપજે ત્યા લગે ચાર પાચ સામાનીક દેવતા તે ઇદ્ર સ્થાનક અંગીકાર કરીને વિચરે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ઇદ્ર સ્થાનક દેવ સ્થાનક કેટલો કાળ ઇદ્ર રહીત રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટથી ૬ માસનો વીરહ હોય એ મનુષ્યક્ષેત્ર ને માનુષોત્તર પર્વતનો પ્રસંગે આવેલ અધિકાર કહ્યો

૮૨. પુષ્કરોદધી સમુદ્ર ॥૩॥

હવે તે પુષ્કરવર દ્વીપપ્રતે પુષ્કરોદધી નામે સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાને આકારે ચૌતરફ વીંટીને રહયો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરોદધીનામા સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાલે પહોળપણે પહોળો છે અને કેટલો પરિધીપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન (બત્રીસ લાખ જોજન) ચક્રવાલે પહોળપણે છે અને સંખ્યાતા લાખ જોજન (ત્રણ ક્રોડ પચાસ લાખ અડયાસીઞ હજાર, ગણસે એકોતેર જોજન) પરિધીપણે ફરતો છે તેને એક પદ્મવર વેદિકા ને એક વનખંડે કરી ચોતરફ વીંટયો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પુષ્કરોદધી સમુદ્રને કેટલા દ્વાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર દ્વાર છે તેમજ સર્વ કહવું પુષ્કરોદધી સમુદ્રને પૂર્વ દીશાને અંતે અને વારુણીવર દ્વીપના પૂર્વાર્ધને પશ્ચિમ દીશે એહાં પુષ્કરોદધી સમુદ્ર વિજયનામા દ્વાર છે એમ શેષ ત્રણ દ્વાર પણ કહવા દ્વાર દ્વારનું અંતર સંખ્યાતા લાખ જોજનનું અબાધાએ વચ્ચે અંતર છે પ્રદેશ અને જીવ તેમજ કહેવા મદિમાદે સ્પર્શ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન શે અર્થ એમ કહો છો જે પુષ્કરોદધી સમુદ્ર એહવું નામ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પુષ્કરોદધી સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ છે પથ્ય નિર્મળ જાવત્ હળવું છે સ્ફટીક રત્ન સરખું વરણે છે સ્વભાવિક પાણી સમાન સ્વાદ છે શ્રીધર ૧ ને શ્રીપ્રભ ૨, નામે બે દેવતા મહર્ધિક છે જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તેણે અર્થે હે ગૌતમ! જાવત્ એ નામ નિત્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન પુષ્કરોદધી સમુદ્રને વિષે કેટલા ચંદ્રમા પ્રકાશ કરતા હુવા કરે છે ને કરશે જાવત કેટલી કોડા કોડી તારાગણ શોભતા હુવા, શોભે છે અને શોભશે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સંખ્યાતા ચંદ્રમા દીપતા હુવા, દીપે છે ને દીપશે જાવત્ સંખ્યાતી કોડા કોડી તારાગણ શોભતા હુવા શોભે છે ને શોભશે

૮૩. વારુણીવર દ્વીપ. ॥૪॥

ત પુષ્કરોદધી સમુદ્ર પ્રતે વારુણીવરનામા દ્વીપ વર્તુલ ગોળાકારે જાવત્ વીંટીને રહ્યો છે તેમજ સમચક્રવાલ સંસ્થીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, વારુણીવર દ્વીપ કેટલો ચક્રવાલ પોહોળો છે ને કેટલો પરીધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન (ચોસઠ લાખ જોજન) ચક્રવાળ પોહોળપણે છે અને સંખ્યાતા લાખ જોજન (આઠ ક્રોડ, પાંચ હજાર છસે પચવીસ જોજન) પરિધિપણે છે તે વારુણીવર દ્વીપ પદ્મવર વેદિકાએ ને વનખંડે વીંટેલ છે તેનું વર્ણન પૂર્વપરે કહેવો દ્વારાંતર પ્રદેશ જીવ તેમજ સર્વ પૂર્વપરે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, વારુણીવર દ્વીપ એહવું નામ શે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ વારુણીવરનામા દ્વીપે તે તે ઠામે ઘણી ઘણી નાની મોટી વાવ જાવત્ બીલ પંક્તિ છે આછી છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ અને વનખંડે પરીક્ષીપ્ત છે તે વારુણી સરખા પાણીએ ભરી છે તે દેખવા જોગ્ય મનને પ્રસન્નકારી છે તે નાની મોટી વાવ્યોને વિષે જાવત્ બીલ પંક્તિને વિષે ઘણા ઉત્પાત પર્વત છે જાવત્ ખડહડક સ્થાનક વિશેષ તે સર્વ સ્ફટીક રત્નમય છે આછા તેમજ કહેવા વરુણ ૧, અને વરુણપ્રભ ૨ એ બે દેવતા મહર્ધિક છે જાવત્ વસે છે તેણે અર્થ એમ કહીએ છીએ જાવત્ એ નામ નિત્ય શાશ્વતું છે

જ્યોતિષી સર્વ સંખ્યાતા કહેવા જાવત્ તારા ગણ સંખ્યાતી કોડા કોડીઓ છે

૮૪. વારૂણોદધી સમુદ્ર. ॥ઠ॥

તે વારૂણીવર દ્વીપપ્રતે વારૂણોદની સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાકારે જાવત્ વીંટીને રહ્યો છે સમ ચક્રવાળ સંસ્થીત છે તેમજ સર્વ કહેવુ પોહોળપણે અને પરધીપણે સંખ્યાતા લાખ જોજન છે (એક ક્રોડ, અઠયાવીશ લાખ જોજન પોહોળો છે અને સોળ ક્રોડ, નવ લાખ, ઓગણસાઠ હજાર, નવસે તેત્રીસ જોજન પરિધી છે) દ્વારાંતર પણ એમજ કહેવુ પદ્મ વર વેદિકા, વનખંડ, પ્રદેશ, જીવ એ સર્વ પૂર્વલીપરે કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વારૂણોદધી સમુદ્ર એહવુ નામ શ્યે અર્થ કહોછો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વારૂણોદધી સમુદ્રનુ પાણી જેમ કોઇ ચંદ્રપ્રભા મદિરા, મણીસીલાના મદિરા, પ્રધાન સીધુ, (મદ્ય વિશેષ) વર ઉત્તમ વારૂણી (મદ્ય વિશેષ) પત્રનો આસવ, (રસ) ફુલનો આસવ, ચુઆનો આસવ, ફળનો આસવ, મધુ મેરક, (મદ્ય જાતી) જાતવંત રસના મદિરા, ખજુર સાર, દ્રાખનો સાર, કાપીસાયન (મદ્ય જાતી) તથા ભલી રીતે પાકો કર્યો જે તાડીનો રસ તે સરખો મદ્ય વિશેષ તથા ઘણા સંસ્કારે ઘણી વસ્તુના સમોહ યુક્ત પોસ માસે નીપજાવવા યોગ્ય નિપહન કોઇ રીતે જેનો અટકાવ ન થઇ શકે, હણાય નહિ, ઘણે કાળે, ઘણા ઉપચારે નીપજાવેલી મુરા સુધી અમૃત સરખી તથા ઉત્કૃષ્ટે કરી અષ્ટ પ્રકારના પીષ્ટ પીરે નીપજાવેલી સુખે ક્રોધી પધાન કોઇ કર્મ વિશેષ તે સરખી એલચી પ્રમુખ વસ્તુ વતે ગાળી પ્રસન્નરૂપ નિર્મળ પ્રધાન વારૂણી સરા અતી રસ યુક્ત જાંબુના ફળ સમાન વર્ણવંત સુજાત ભલી લીગારેક હોઠે પીતા અવનથ કરે (મીરી માટે) અસત મધુર મીરી પીવા જોગ્ય લગારેક રાતી આંખ કરે (ચાહે કરી) ક્વાગ સ્થળને કોમળ કરે એહવી જે મદિરા હીનની કરણહારી અનેાુત અન્યાય કરણ તે અનોપમ કાયની કરણહાર, હપપ્રતે ઉપજાવણહાર સંતોષ વિભ્રમ વિલાસની કરણહાર, વનલ મનની કરણહાર, વિશેષ અધિક સત્વની ઉપજાવણહાર એહવી મદિરા હોય, સગ્રામને દેસે તે દામે રણસગ્રામને રસે મદે કરી યુક્ત હૃદયને કોમળની કરણહાર હોય ઉપવેસીત ક્રાધીથળ સહકાર (આંબા) નો સુગધ રસ તેણે દીપાવી સુગધી ગધવંત આસ્વાદવા જોગ્ય, વિશેષે સ્વાદવા જોગ્ય, શરીરની વૃદ્ધિની કરણહાર, પુષ્ટીની કરણહાર, દર્પની વધા રણહાર, કંદર્પની વધારણહાર, સર્વ ઇંદ્રી અને ગાત્ર જે શરીર તેહને પ્રહલાદ ની કરણહારી સ્વાદવા જોગ્ય, પુષ્ટોકારી મનોહર શુભ વર્ણ કરી સહીત, ગંધે કરી સહીત, રસે કરી સહીત, સ્પર્શ કરી સહીત એહવી હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એહવે સ્વાદે વારૂણોદધી સમુદ્રનુ પાણી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં વારૂણોદધી સમુદ્રનુ પાણી એથકી અસત ઇષ્ટ મનોહર જાવત્ સ્વાદે કરીને છે વળી તે વારૂણોદધી સમુદ્રે વારૂણી ને વારૂણીકાંત નામે બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે તે અર્થ હે ગૌતમ! વારૂણોદધી નામ છે જાવત્ નિત્ય સાસ્વતુ નામ છે ચંદ્રાદિ સર્વ જ્યોતિષી સંખ્યાતે આણ જાણવા

૮૫. ક્ષીરવર દ્વીપ. ॥૫॥

તે વારૂણીવર સમુદ્રપ્રતે ક્ષીરવરનામા દ્વીપ વૃત્ત વળીયાને આકારે ચોકફેર વીંટીને
છે તે સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિપણે જાણવો (એ પાચમો ક્ષીરવર દ્વીપ
બે ક્રોડ ૭૫ લાખ જોજન પોહોળો છે ને બનોત ક્રોડ, અઠ્યાવીશ લાખ, અડ
હજાર, પાચસે, ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે છે) જાવત્ અર્થ કહે છે ત્યાં પ
નાની મોટી વાવ જાવત્ સરોવરની પંક્તિ છે તે દુધ સમાન પાણીએ ભરી છે
પ્રસન્નકારી છે તે નાની મોટી વાવને વિષે જાવત્ બિલપંક્તિને વિષે ઘણા ઉત્પાત પ
છે તે સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે ત્યાં પુંડરીક અને પુંડ્દંત નામે બે દે
મહર્ધિક (મોટી રૂદ્ધિના ધણી) જાવત્ વસે છે તેણે અર્થે ક્ષીરવર દ્વીપ નામ કહીએ છે
જાવત્ નિત્ય શાશ્વતુ છે ચંદ્રાદિક જ્યોતિષી સર્વ સંખ્યાતા કહેવા

૮૬. ક્ષીરોદધી સમુદ્ર. ॥૫॥

તે ક્ષીરવર દ્વીપપ્રતે ક્ષીરોદધીનામા સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાને આકારે સંસ્થિત જાવત્
ચોકફેર વીંટીને રહ્યો છે સમ ચક્રવાળ સંસ્થિત છે પણ વિષમ ચક્રવાળ સંસ્થિત નથી
સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિપણે છે (એ પાંચમો ક્ષીર સમુદ્ર પાંચ ક્રો
બાર લાખ જોજન પોહોળો છે અને ચોસઠ ક્રોડ, બાસઠ લાખ, પચાસી હજાર, સાતં
એકાશી જોજન પરિધિપણે છે) તેમજ સર્વ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીરોદધી સમુદ્ર એહવુ નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષીરોદધી સમુદ્રનુ પાણી જેમ કાંઇ યથા દ્રષ્ટાંતે ઔષધિ સર્વ ઔષ
દેશ વિશેષ જાણવી અર્જુન નામે તરણ તેમે રહિત કોમળ પત્રે સહિત છેદ્યા નથી તૃણ
આગળના ભાગ જેના તેનો રસ તથા પોડગ નામે વનસ્પતિ વગેરેનુ દેશ વિશેષ જાણવી
વારૂણિ તથા વનગ ટના પાન ફુલ, ફળ ઉપરાંત અંકુરા તથા કકોલ નામા ફળ
તથા ઘણા ગુચ્છ, ગુચ્છે સહીત એલચીની લાકડીનો રસ જેઠીમધ તથા પ્રચુર પીપરફ
ફુલી વેલડી છે ઉંચા તેનો રસ તથા પ્રધાન વાણી મૂત્ર વિગેરે એહવી વર પ્રધ
વિવર ભૂમિભાગની ચીચરણહારી અલ્પ ઉદકવંત કાંઇ રહીન સરસ ભૂમિભાગ
નિર્ભયપણે સુખે બેસણહારી રોગેકરી વર્જિત એહવી નિરૂપહત તે નિર્ભય સુખસ્થાને ભ
રીતે રહેલી ઉપદ્રવ રહીત છે અખંડ શરીરવંત ક્રીડાએ સુખે પ્રસન્ન છે જેહને એહ
બીજીવાર ત્રીજીવાર પ્રસવી (વીઆણી) હોય એહવી વળી જેહનુ અંજન હોય તથા
પ્રધાન મહીષ શ્રૃંગનું (પાડાના શીંગનુ) વલય તથા મેઘ તથા જાંબુ અંજન તથા અરી
તથા ભ્રમર એ સરખી કાળી ગાય (કાળી ગાયનુ દુધ વિશેષ વખાણવા જોગ્ય છે
માટે વળી શાસ્ત્રમાં ઠેકાણે ઠેકાણે કાળી ગાયની વાત આવે છે પણ ભેંસની વાત ક્યા
આવતી નથી જેથી ભેંસને કાળી ગાય કહીને બોલાવી હોય એમ સંભવ થાય છે) તે
કુંડા સરીખુ મોટુ આઉ છે અથવા ચાર સ્થાનકે પરીણમીત (તે કેમ લક્ષ હજાર ગાય
દુધ એક હજાર ગાયને પાઇએ તે એક હજાર ગાયનુ દુધ એકસો ગાયને પાઇએ

એકમો ગાય] દૂધ દશ ગાયને પાઇએ તે દશ ગાયનું દૂધ એક ગાયને પાઇએ એ ચાર સ્થાનક) એહવું કાળી ગાયનું દૂધ મધુર રસ તેહનો વર્ણે દર્ગે સહીત ઉદ્યમે કરી મંદાગ્નીએ કરેલું આયુક્ત ખાંડ, ગોળ, સાકરની પાય તેણે યુક્ત રાજા ચાતુરંત ચક્રવર્ત્તિ તેહને અર્થે નીપજાવેલ તે ખીર (દૂધપાક) આસ્વાદવા જોગ્ય વિશેષ સ્વાદ લેવા જોગ્ય શરીરને પુષ્ટ કરે જાવત્ સર્વ ઇંદ્રિ ને ગાત્ર જે શરીર તેહનો પ્રમોદ કરે શુભવર્ણ કરી સહીત જાવત્ સ્પર્શ કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એહવું તે ક્ષીર સમુદ્રનું પાણી હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ક્ષીરોદધી સમુદ્રનું પાણી એ થકી અત્યંત ઇષ્ટ છે જાવત્ આસ્વાદે કરીને છે વળી વિમળ અને વિમળપ્રભ નામે ઇહાં બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વસે છે તેણે અર્થે ક્ષીરોદધી સમુ એહવું નામ કહીએ સંખ્યાતા ચંદ્રમા જાવત્ સંખ્યાતા તારા છે

૮૭. ધૃતવર દ્વીપ. ॥૬॥

તે ક્ષીરોદધી સમુદ્ર પ્રતે ધૃતવરનામા દ્વીપ વૃત્ત વળીયાને આકારે જાવત્ ચોફેર વીંટીને રહ્યો છે તે સમ ચક્રવાળ સંસ્થીત છે પણ વિષમ ચક્રવાળે નથી સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે ને પરિધિપણે છે (એ છઠ્ઠો ધૃતવર દ્વીપ દશ ક્રોડ ચોવીસ લાખ જોજન પોહોળપણે છે ને એકસો ઓગણત્રીસ ક્રોડ, તેતાળીસ લાખ, વીશ હજાર, બસે પીસ્તાળીસ જોજન પરિધિપણે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધૃતવરનામા દ્વીપ એવું નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ધૃતવર દ્વીપે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી નાની મોટી વાવ છે જાવત્ ધૃત સમાન પાણીએ ભરી છે તે વાવમાંહી ઉત્પાત પર્વત છે જાવત્ ખડખડક તે સર્વ કાંચનમય છે આગળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી કનક અને કનકપ્રભ નામે ઇહાં બે દેવતા મહર્ધિક છે તે અર્થ ધૃતવર દ્વીપ એવું નામ કહીએ ત્યાં ચંદ્રાદિક જ્યોતિષી સર્વ સંખ્યાતા છે

૮૮. ધૃતોદધિ સમુદ્ર. ॥૬॥

તે ધૃતવર દ્વીપ પ્રતે ધૃતોદધી નામા સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાને આકારે જાવત્ વીંટીને રહ્યો છે સમ ચક્રવાળ છે તેમજ વિખંભ, પરિધિ દ્વારાંતર પ્રદેશ જીવ કહેવા (એ છઠ્ઠો ધૃતવર સમુદ્ર વીશ ક્રોડ ને અડતાળીસ લાખ જોજન પોહોળપણે છે અને બસે અઠાવન ક્રોડ, પચાણું લાખ નેવાશી હજાર, એકસો તેત્રીસ જોજન પરિધિપણે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધૃતવર સમુદ્ર એવું નામ સ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી જેમ શરદ ઋતુના વિકસ્વર કણયર ના ફુલ જેવા હોય તથા સરસ તાજા વિમ્સ્વર કોરંટ વૃક્ષના ફુલની માળા સરખો શ્વેત પીડ છે જેનો ચીગટ તે ગુણે અને તેણે કરી દીપમાન નિરૂપમહત ઉત્તમ સુંદર અસત એવું દધી જાતીવંત મથીને તેજ દીવસનું નવીન માખણ ભલે પ્રકારે તાવ્યું અસત પુષ્ટ સુગંધી

ન્યે મુગ્ધ મોહ્દ વધુ પ્રભામેં ફરી દેખતા લોન પ્રમરથ નિમેંગ સુધે ઉત્કર્ષ ડ ક પનરૈ કિ વાલુનો મહ સોરૈ પુનર્ સમુદ્ર ઉપર દેવ પ્રધાન શ્રીર (ત્યાના ઘાણી પણ આવીને) તેથી ત્યારે નામ પુરૂ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એવો શી જાતનુ ધૃતોદધી સમુદ્ર પાણી કહેવાય છે

ઉત્તર—હે ગાતમ એ સમ મમમ નહી ધૃતોદધી સમુદ્ર પાણી એ ઘણી અમત છે છ આસવાદે ફરીને વળી કાન્ત ને નકાન્ત નામે બે દેવતા મહર્ધિક વસતા એમ છે ફીર સર તેમજ ફરી ગ્રહાદિક નક્ષિત્ર સંખ્યાતા જ તારા સંખ્યાતી ફરોડની તારામણ્ છે

૮૯ ક્ષુદ્રવર દ્વીપ ॥૭॥

તે ધૃતોદધી સમ ને ક્ષુદ્રવર નામા દ્વીપ તે વલયાકાર આકારે ચારતરફ ઘેરીને રહ્યો છે તેમજ સર્વ કહેવુ (એ આઠમો ક્ષુદ્રવર દ્વીપ ચાળીસ કોડ ને વીશ લાખ જોજન પોહોળ પણે છે અને પરિધિએ અઢાર કોડ એકલાખ, સત્તાવીસ હજાર ને એકોણપચાસ જોજન પરિધિપણે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન ક્ષુદ્રવર દ્વીપ એવુ નામ શે અર્થ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, ક્ષુદ્રવર દ્વીપને વિષે તે ઠામે નાની મોટી વાવ છે યાવત તે ક્ષુદ્રરસ સમાન પાણીએ ભરી છે તથા ઉત્પાત પર્વત છે તે સર્વ વૈડૂર્ય રત્નમય છે યાવત પ્રતિરૂપ છે વળી સુપ્રભ અને મહાપ્રભ એ બે દેવતા મહા મહર્ધિક છે યાવત વસે છે તેણે અર્થ ક્ષુદ્રવર દ્વીપ નામ કહીએ

સર્વ જ્યોતિષી ચંદ્રાદિક યાવત તારા ક્રોડે સર્વ સંખ્યાતા છે

૯૦. ક્ષુદ્રવર સમુદ્ર. ॥૭॥

તે ક્ષુદ્રવર દ્વીપ પ્રતે ક્ષુદ્રવર નામા સમુદ્ર તે વલયાને આકારે ઘેરીને રહ્યા છે યાવત સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિએ છે (એ આઠમો ક્ષુદ્રવર સમુદ્ર એંસી કોડ ને ચાળીસ લાખ જોજન પોહોળપણે છે અને એક હજાર છત્રીસ કોડ બાર લાખ, બે હજાર સાતસે એકતાલીસ જોજન પરિધિપણે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત ક્ષુદ્રવર સમુદ્ર એવુ નામ શે અર્થ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ ક્ષુદ્રવર સમુદ્રનુ પાણી જેમ કોઇ મનોહર પ્રશસ્ત વિસ્તાર સ્નીગ્ધ સુકમાળ એહવો ભૂમિ ભાગ હતો છે ત્યાંના એહવા ક્ષેત્રો વિષે ક્ષુદ્ર લષ્ટ વિશિષ્ટ જે ફળ તેણે ખેડીને પ્રયત્ને કરી નિપુણ કારીગર તે નેહડી વાવી પરીકર્મ અનુપાલીત સુગત તે ગાના સુદ્ધિવત જને પીલીત અને તૃણના દોષ લેશે કરી વ રહીત (રહીત) નિવર્તિ સ્થાનકે વધી નિર્મળ પાણી સુદર પવીત્રત પાણી પીનપુષ્ટ જાડી થાય ભરી મોટી રસવંત ઉપદ્રવે વર્જીત તાપે કરી ફરનીત એહવા રીતના જાતની છે જેતુ॥ ઉપદ્રવ્ય રહીત એવા તાજા ભાગના સાધના વિચાવાના નાજા ભાગની અપનીત (નીચલો તથા ઉપલો ભાગ કાઢીને)

ટાળ્યા છે મૂળ જેહના અને વળી ગાર કાઢી નાખી છે સાહાની માહે મનુષ્યે કાપી ઉંચ દેશની જાવત્ ખોડ દેશની ઉપની બળવંત મનુષ્યે યંત્ર કોળુએ (ચીચોડે) તત્કાળ પીલી એહવી શેલડીનો રસ હોય તે વસ્ત્રે કરી ગળીને ચતુર્યાત સુગંધ દ્રવ્યે વાસીત અત્યંત પથ્ય હળવો વણ ફરી સ્રદીન જાવત્ તેમજ આસા ના જોગ્ય છે ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર સમુદ્રનુ પાણી એહવું સ્વાદવંત છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થે સમર્થ નહીં ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી એ થકી અત્યંત ઇષ્ટ છે જાવત્ આસ્વાદે કરીને છે વળી પૂર્ણભદ્ર અને માણીભદ્ર એહવે નામે બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વિચરે છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું ચંદ્રાદિક જ્યોતિષી સર્વ સંખ્યાતા છે

૯૧. નંદીશ્વર દ્વીપ. ॥૮॥

તે ઇક્ષુવર સમુદ્રપ્રતે નંદીશ્વરનામા દ્વીપ વૃત્ત વળીયાકારે વીંટીને રહયો છે તેમજ સંખ્યાતા ક્રોડ જોજન પહોળપણે ને પરિધીપણે છે (એ આઠમો નંદીસ્વર દ્વીપ એકસો ત્રેસઠ ક્રોડ ને ચોરાસી લાખ જોજન પહોળપણે છે, ને બે હજાર, બહોંતેર, ક્રોડ, તેત્રીસ લાખ, ચોપન હજાર, એકસો પાસઠ જોજન પરિધીપણે છે) વળી પદ્મવર વેદિકા, વનખંડ તેહનું માન, દ્વારનામ, માન, દ્વારાંતર, પ્રદેશ, જીવ સર્વ તેમજ પૂર્વની રીતે કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નંદીસ્વરનામા દ્વીપ એહવું નામ શ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નંદીશ્વર દ્વીપે તે તે ઠામે ઘણી નાની મોટી વાવ છે જાવત્ બીલ પંક્તિ છે તે શેલડીના રસ સરીખે પાણીએ કરી ભરી છે ઉત્પાત પર્વત સર્વ વજ્ર રત્નમય છે પંક્તિ છે આછા જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

૯૨. ચાર અંજનગીરી પર્વત્તનો અધિકાર.

તેમ વળી હે ગૌતમ નંદીશ્વર દ્વીપના ચક્રવાળ વિખંભ પહોળપણાને મધ્ય ભાગે ઇહાં ચારે દિશે ચાર અંજનગીરી પર્વત્ત છે તે અંજનગીરી પર્વત્ત ચોરાશી હજાર જોજન ઉંચપણે છે એક હજાર જોજન ઉંડપણે છે હેઠા મૂળે કાંઇક અધીકેરા દશ હજાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે, ને ધરતી તળે પુરા દશ હજાર જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે ત્યાર પછી માત્રાએ માત્રાએ પ્રદેશ પ્રદેશની હાણીએ ઘટતા ઘટતા થકા ઉપરે એક હજાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે મૂળે એકત્રીશ હજાર, છસે ત્રેવીશ જોજન કાંઇક અધેરા પરિધીપણે છે ધરતી તળે એકત્રીશ હજાર, છસે ત્રેવીશ જોજન કાંઇક ઉણા પરિધીપણે છે શીખર તળે ઉપરે ત્રણ હજાર, એકસો બાસઠ જોજન કાંઇક અધેરા પરિધીપણે છે મૂળે વિસ્તીર્ણ છે, વચ્ચે સાંકડા છે ને ઉપરે પાતળા છે ગોપુચ્છને સરખા સંસ્થીત છે સર્વ અંજન રત્નમય (શ્યામ કાળા) છે આછા જાવત્ પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ પરીક્ષીપ્ત છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે પરિક્ષીપ્ત છે તે વેદિકા અને વનખંડનો વર્ણન પૂર્વપરે કહેવો

તે અંજનગીરી પર્વત્તને ઉપરે પ્રત્યેકે પ્રત્યેક ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છ

તે જેમ કોઇ માદળનું તળુ હોય જાવત્ દેવતા વસે છે તે પણ સમ રમણિક ભૂમિભાગને મધ્યભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સિદ્ધાયતન છે તે એક સો જોજન લાંબપણે છે, પચાસ જોજન પહોળપણે છે, બહોતેર જોજન ઉંચપણે છે અનેક સ્થંભ સેંકડા તેણે કરી સનિવિષ્ટ છે વર્ણું પૂર્વની પરે કહ્યું તે સિદ્ધાયતનને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ચાર દિશે ચાર દ્વાર છે તેના નામ કહે છે દેવ દ્વાર ૧, અસુર દ્વાર ૨, નાગ દ્વાર ૩, ને સુવર્ણ દ્વાર ૪ ત્યાં ચાર દેવતા મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તેના નામ કહે છે દેવ ૧, અમર ૨, નાગ ૩ ને સુવર્ણ ૪ તે દ્વાર સોળ જોજન ઉચપણે છે આઠ જોજન પોહોળપણે છે તેટલાજ પ્રવેસપણે છે શ્વેત છે ઉત્તમ સુવર્ણમય છે વર્ણન સર્વ કહેવો જાવત્ વનમાળા છે તે દ્વારો ચારે દિશે ચાર મુખમંડપ છે તે મુખમંડપ એક સો જોજન લાંબપણે છે પચાસ જોજન પોહોળપણે છે કાંઇક અધીકેરા સોળ જોજન ઉંચપણે છે તેનો વર્ણન પૂર્વની રીતે કહેવો તે મુખમંડપને ચારે દિશે ચાર દ્વાર છે તે દ્વાર સોળ જોજન ઉંચપણે છે આઠ જોજન પોહોળપણે છે તેટલાજ પ્રવેશપણે છે શેષ સર્વ તેમજ જાવત્ વનમાળા લગે કહેવું એમ પ્રેક્ષાઘર મંડપ પણ તેહીજ પ્રમાણે કહેવું જેમ મુખ મંડપના દ્વાર કહ્યા તેમ પ્રેક્ષાઘર મંડપના દ્વાર પણ તેમજ કહેવા તે પ્રેક્ષાઘર મંડપો મધ્યભાગે અક્ષાટક છે તે વિચે મણિપીઠીકા છે તે આઠ જોજન પ્રમાણ છે તે ઉપર સીંહાસન છે પરીવાર રહીત જાવત્ દામ છે ચારે દિશે સ્થુલ છે (ચૈત્યરૂપ) તેમજ કહેવા પણ તે સોળ જોજન પ્રમાણ છે કાંઇક ઝાઝેરા સોળ જોજન ઉંચા છે શેષ તેમજ જાવત્ ત્યાં જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે ચૈત્યવૃક્ષ તેમજ ચાર દિશે ચાર છે તેહીજ પ્રમાણ સર્વ વિજય રાજ્યધાની પરે કહેવું પણ એટલો વિશેષ જે મણિપીઠીકા સોળ જોજન પ્રમાણ છે ચૈત્યવૃક્ષ તે ચૈત્યવૃક્ષને ચારે દિશે ચાર મણિપીઠીકા છે તે આઠ જોજન લાંબી પોહોળી ચાર જોજન જાડી છે તે ઉપરે મહેંદ્ર ધ્વજ છે તે સાઠ જોજનનો છે તે આગળ વાવ છે તે સો સો જોજન લાંબપણે છે પચાસ જોજન પોહોળપણે છે દસ જોજન ઉંડપણે છે શેષ સર્વ તેમજ મનોગુલિકા અને ગોમાનસીમ અડતાલીશ અડતાલીશ હજાર છે તે કહે છે પૂર્વદિશે સોળ હજાર, પશ્ચિમ દિશે સોળ હજાર દક્ષિણ દિશે આઠ હજાર ને ઉત્તર દિશે આઠ હજાર, એમ અડતાળીશ હજાર શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વની પરે કહેવા ઉલોચ ભૂમિ ભાગ કહેવા જાવત્ તે સિદ્ધાયતનને મધ્યભાગે મણીપીઠીકા છે તે સોળ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે આઠ જોજન જાડપણે છે તે મણીપીઠીકાને ઉપરે દેવછંદા છે તે સોળ જોજન લાંબા પોહોળા છે અને કાંઇક ઝાઝેરા સોળ જોજન ઉંચપણે છે સર્વ રત્નમય છે તે માંહી એકસો આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે સર્વ તેહજ ગમો વર્ણવો જેમ વૈમાનીક સિદ્ધાયતનનો અધિકાર (સુર્યાભ વૈમાનના સિદ્ધાયતનનો અધિકાર રાયપ્રસેણી સુત્રમાં) છે તેમ જાણવો

વળી તીહાં જે પૂર્વદિશીનો અંજનગીરી પર્વત છે તેને ચારે દિસે ચાર નંદાપુંકરણી વાવ છે નંદોત્તરા ૧, નંદા ૨, આનંદા ૩ ને નંદીવર્ધના ૪ તે નંદાપુંકરણી એકેક

લાખ જોજન લાંબી પોહોળી છે દશ જોજન ઉંડી છે નિર્મળ સુંમાળ છે તે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ ને અનેક પ્રત્યેક વનખંડે કરી પરીક્ષીપ્ત છે તીહા જાવત્ ત્રીસોપાન (પગથીયા) તોરણ કહેવાં તે પુંકરણીને મધ્યભાગે વિષે પ્રત્યેક પ્રત્યેક દધીમુખ પર્વત્ત છે તે ચોસઠ હજાર જોજન ઉચપણે છે એક હજાર જોજન ઉંડા છે સઘળે મૂળે અને શીખરે ધાન ભરવાના પાલાને સસ્થાને સંસ્થીત છે દસ હજાર જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે એકત્રીસ હજાર છસો ત્રેવીસ જોજન પરિધીપણે ફરતા છે સર્વ રત્નમય છે આછા જાવત્ પ્રતિરૂપ છે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ ને વનખંડે પરીક્ષીપ્ત છે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન કરવો તે ઉપરે સમ ભૂમિભાગ છે જાવત્ દેવતા વસે છે તે વચે સિદ્ધાયતન છે પૂર્વ માન અંજનગીરી પર્વત્તને વિષે જે સિદ્ધાયતનની વ્યક્તવ્યતા કહી તેહીજ નિરવિશેષપણે કહેવી જાવત્ ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે

વળી તીહા જે દક્ષિણ દિશીનો અંજન પર્વત્ત છે તેહને ચારે દિશે ચાર નંદાપુષ્કરણી વાવ છે તે ભદ્રા ૧, વિશાળા ૨, કુમુદા ૩, ને પુંડરગિણી ૪ તેહીજ પ્રમાણ કહેવું તેમજ તે માહે વચે દધીમુખ પર્વત્ત છે તેહીજ પ્રમાણ તીહા સિદ્ધાયતન છે

વળી તીહા જે પશ્ચિમ દિશીનો અંજન ગીરી પર્વત્ત છે તેહને ચારે દિશે ચાર નંદાપુષ્કરણી છે નંદિષેના ૧, અમોઘા ૨, ગોસ્તુભા ૩ ને સુદર્શના ૪ એહનું માન, એ માંહે દધીમુખ પર્વત્ત છે તેહનુ માન સર્વ તેમજ કહેવુ જાવત્ તે દધીમુખ ઉપરે સિદ્ધાયતન છે

વળી તીહા જે ઉત્તર દિશીનો અંજન પર્વત્ત છે તેહને ચાર દિશે ચાર નંદા પુંષ્કરણી છે વિજયા ૧, વિજયતી ૨, જયતી ૩ ને અપરાજીત ૪ શેષ સર્વ તેમજ વાવનું માન તે માહે દધીમુખ પર્વત્ત છે તેહનું માન તે ઉપરે સિદ્ધાયતન છે તેહનું માન જાવત્ ચૈત્યવૃક્ષ લગે સર્વ વર્ણન પૂર્વનીપરે જાણવું

(વળી તે વાવને અંતરાળે બે બે રતીકર પર્વત્ત છે એમ સોળ વાવ વચે બત્રીશ રતીકર પર્વત્ત છે તે ઇહા કહ્યા નથી પણ બીજે સૂત્રે કહ્યા છે તે માટે ચાર અંજનગીરી, સોળ દધીમુખ, ને બત્રીશ રતીકર એમ બાવન પર્વત્તે બાવન સિદ્ધાયતન નંદીસ્વર દ્વીપે છે) તીહા ઘણાં ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષિ, વમાનિક દેવતા ત્રણ ચોમાસા તે અશાઢ ચોમાસુ, કાર્તિક ચોમાસુ, ને ફાગણ ચોમાસુ, ને સવત્સરી પર્યુષણ પર્વ તથા અનેરી પણ ઘણી તિથિને વિષે તિર્થંકરના જન્મ કલ્યાણિક દીક્ષા કલ્યાણિક, કેવળજ્ઞાન પ્રામિ કલ્યાણિક, પરિનિર્વાણ કલ્યાણિક ઇત્યાદિક દેવતા સબધી કાર્યને વિષે, દેવતા સમુદાયને વિષે, દેવ સબધી ગોષ્ટીને વિષે, દેવ સબધી સમવાયને વિષે દેવ સબધી એહના હિત પ્રયોજનને વિષે એકાંત એકઠા મળ્યાથકા પ્રમુદિત અત્યંત હરખત થકા અઠ્ઠાઇમ મોટા મહોત્સવ કરતાથકા સુખે સુખે વિચરે છે વળી કઇલાસ અને હરીવાહન નામે ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિએ વસે છે તેણે અર્થે હે ગૌતમ! નંદીશ્વર દ્વીપ એહવુ નામ કહીએ જાવત્ એ નામ શાશ્વતુ છે

જ્યોતિષી પ્રમુખ સર્વ સંખ્યાતા છે એ નંદીસ્વર દ્વીપ ...વા

૯૩. દ્વીપ સમુદ્રના નામ, વિષ્કંભ, ને પરિધિપણાની સમજુતી.

નંબર	દ્વીપ, સમુદ્રના નામ	દ્વીપ, સમુદ્રનું પોહોળપણું	દ્વીપ, સમુદ્રનું પરિધિપણું
૧	જંબુદ્વીપ	જોજન, ૧૦૦૦૦૦	૩૧૬૨૨૭-૩-૧૨૮-૧૩॥
૧	લવણ સમુદ્ર	૨૦૦૦૦૦	૧૫૮૧૧૩૯ ઝાઝેરી
૨	ધાતકીખંડ દ્વીપ	૪૦૦૦૦૦	૪૧૧૦૯૬૧
૨	કાળો ધી સમુદ્ર	૮૦૦૦૦૦	૯૧૭૦૬૦૫
૩	પુષ્કરવર દ્વીપ	૧૬૦૦૦૦૦	૧૯૨૦૦૮૯૪
૩	પુષ્કરો ધી સમુદ્ર	૩૨૦૦૦૦૦	૩૯૫૨૮૪૭૧
૪	વારૂણીવર દ્વીપ	૬૪૦૦૦૦૦	૮૦૦૦૫૬૨૫
૪	વારૂણોદધી સમુદ્ર	૧૨૮૦૦૦૦૦	૧૬૦૯૫૮૯૩૦
૫	ક્ષીરવર દ્વીપ	૨૫૬૦૦૦૦૦	૩૨૨૮૬૮૫૪૯
૫	ક્ષીરોદધી સમુદ્ર	૫૧૨૦૦૦૦૦	૬૪૬૬૮૫૭૮૧
૬	ઘૃતવર દ્વીપ	૧૦૨૪૦૦૦૦૦	૧૨૯૪૩૨૦૨૪૫
૬	ઘૃતો ધી સમુદ્ર	૨૦૪૮૦૦૦૦૦	૨૫૮૯૫૮૯૧૭૩
૭	ઇક્ષુવર દ્વીપ	૪૦૯૬૦૦૦૦૦	૫૧૮૦૧૨૭૦૨૯
૭	ઇક્ષુ ધી સમુદ્ર	૮૧૯૨૦૦૦૦૦	૧૦૩૬૧૨૦૨૫૮૧
૮	નંદીસ્વર દ્વીપ	૧૬૩૮૪૦૦૦૦૦	૨૦૭૨૦૩૫૪૧૬૫
૮	નંદીસ્વર સમુદ્ર	૩૨૭૬૮૦૦૦૦૦	૪૧૪૪૦૭૬૫૭૦૧૩
૯	અરૂણ દ્વીપ	૬૫૫૩૬૦૦૦૦૦	૮૨૮૮૧૬૨૭૦૯
૯	અરૂણ સમુદ્ર	૧૩૧૦૭૨૦૦૦૦૦	૧૬૫૭૯૩૪૭૪૧૦૧
૧૦	અરૂણવર દ્વીપ	૨૬૨૧૪૪૦૦૦૦૦	૩૩૧૫૮૭૮૯૬૮૮૫

નંબર	દ્વીપ, સમુદ્રના નામ	દ્વીપ, સમુદ્રનું પોહોળપણું	દ્વીપ, સમુદ્રનું પરિધિપણું
૧૦	અરૂણવર સમુદ્ર	૫૨૪૨૮૮૦૦૦૦૦	૬૬૩૧૭૬૭૪૨૪૫૩
૧૧	અરૂણવરાવભાસ દ્વીપ	૧૦૪૮૫૭૬૦૦૦૦૦	૧૩૨૬૩૫૪૪૩૩૫૮૯
૧૧	અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર	૨૦૮૭૭૧૫૨૦૦૦૦૦	૨૬૫૨૭૦૯૮૧૫૮૬૧
૧૨	કુંડલ દ્વીપ	૪૧૯૫૪૩૦૪૦૦૦૦૦	૫૩૦૫૪૨૦૫૮૦૪૦૫
૧૨	કુંડલ સમુદ્ર	૮૩૯૦૮૬૦૮૦૦૦૦૦	૧૦૬૧૦૮૪૨૧૦૯૪૮૩
૧૩	કુંડલવર દ્વીપ	૧૬૭૭૭૨૧૬૦૦૦૦૦	૨૧૨૨૧૬૮૫૧૬૭૬૬૯
૧૩	કુંડલવર સમુદ્ર	૩૩૫૫૪૪૩૨૦૦૦૦૦	૪૨૪૪૩૩૭૧૨૮૪૦૨૧
૧૪	કુંડલવરાવભાસ દ્વીપ	૬૭૧૦૮૮૬૪૦૦૦૦૦	૮૪૮૮૬૭૪૩૫૧૬૭૨૫
૧૪	કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર	૧૩૪૨૧૭૭૨૮૦૦૦૦૦	૧૬૮૭૭૩૪૮૭૯૮૨૧૩૩
૧૫	રૂચક દ્વીપ	૨૬૮૪૩૫૪૫૬૦૦૦૦૦	૩૩૯૫૪૬૯૭૬૫૧૨૯૪૯
૧૫	રૂચક સમુદ્ર	૫૩૬૮૭૦૯૧૨૦૦૦૦૦	એમ સઘળે પૂર્વની પરિધિને
૧૬	રૂચકવર દ્વીપ	ઇહાથી આગળે અસ	બમણી કરીને તે માહે
૧૬	રૂચકવર સમુદ્ર	ખ્યાતા જોજનના દ્વીપ,	૯૪૮૬૮૩ નવ લાખ, અડ
૧૭	રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ	સમુદ્ર કહેવા (ક્રોડાક્રોડ	તાલીશ હજાર, છસે, ત્રીયાશી
૧૭	રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર	ઉપરાત તે લોક વ્યવહારે	એટલા મેળવીએ તેની જે
૧૮	હાર દ્વીપ	અસખ્યાતુ કહીએ તે	સંખ્યા થાય તે આગળે પરિધિ
૧૮	હાર સમુદ્ર	માટે)	થાય એમ સર્વત્ર સમજવુ
૧૯	હારવર દ્વીપ		(એ આમ્ના લખી છે)
૧૯	હારવર સમુદ્ર		
૨૦	હારવરાવભાસ દ્વીપ		
૨૦	હારવરાવભાસ સમુ°		

(પન્નરમો રૂચક દ્વીપ ને પદરમો રૂચક સમુદ્ર ત્યા લગે દ્વીપ સમુદ્રના માન પોહોળ પણે તથા પરિધિપણે સખ્યાતા જોજન પ્રમાણ છે (જઘાચારણ સાધુ પમુખ મનુષ્ય પણ પદરમા રૂચક દ્વીપ લગે જઇ શકે તે આગળે ન જાય) જ્યોતિષ ચક્ર પણ સર્વ સખ્યાતુ કહેવુ, અને એ આગળે જે દ્વીપ સમુદ્ર છે તે સર્વ એકેકથી બમણા પોહોળપણે અસખ્યાતા જોજનના કહેવા ત્યા જ્યોતીષ ચક્ર પણ સર્વ અસખ્યાતુ કહેવુ (ક્રોડાક્રોડ ઉપરાત તે લોક વ્યવહારે અસખ્યાતુ કહીએ તે ભાવે) વળી જબુ લવણાદિક નામે પ્રતેકે પ્રતેકે અસખ્યાતા છે જાવત્ સરવરાવભાસ સમુદ્ર લગે કહેવુ તે પછી પાચ દ્વીપ ને પાચ સમુદ્ર છેહલા છે તે એકેક નામે છે (એ નામે બીજા વધારે નથી) તેના નામ દેવદ્વીપ ૧ દેવસમુદ્ર ૧ નાગદ્વીપ ૨ નાગસમુદ્ર ૨, યક્ષદ્વીપ ૩, યક્ષસમુદ્ર ૩ ભૂતદ્વીપ ૪, ભૂતસમુદ્ર ૪ સ્વયભૂરમણ દ્વીપ ૫ સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર ૫ તે છેલો સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર રાજનો ચોથો ભાગ ઝાઝેરો પોહોળપણે છે ને ત્રણ રાજ અને રાજનો છઠ્ઠો ભાગ એટલો ફરતો પરિધિપણે છે તથા જબુદ્વીપના મધ્ય મેરૂપર્વતથકી માડીને એક દિશાએ સ્વયભૂ રમણ દ્વીપના છેહ (છેડા) લગે સર્વ અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર દોઢ લાખ જોજને ઓછા રાજના ચોથા ભાગમા રહ્યા છે એક છેલો એક સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર એક દિશાએ પોહોળ પણે દોઢ લાખ જોજને અધીક રાજના ચોથા ભાગમા રહ્યોછે તથા પ્રતર ગણીતે ગણીત ભાગપદ જોઇએ ત્યારે રત્નપ્રભા પૃથવીના ચોથા ભાગ માહેરા માહે અસખ્યાતા સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર રહ્યા છે અને ત્રણ ભાગ ઝાઝેરામાહે એક સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર રહ્યો છે એટલો સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર મોટો છે તથા રત્નપ્રભા પ્રથવીના ચાર ભાગ માહે સર્વ સમુદ્ર છે અને પાચમા એક ભાગ માહે સર્વ દ્વીપ છે (ઇતિ તત્વ) એ દ્વીપ સમુદ્રના નામ તથા સમજુતી કહી

૯૪. નદીસ્વર સમુદ્ર. ॥૮॥

તે નદીસ્વર દ્વીપ પ્રતે નદીસ્વર નામા સમુદ્ર વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે જાવત્ તેમજ સર્વ પુર્વ રીતે સર્વ કહેવા ઇખ્વર સમુદ્રની પરે ઇક્ષુરસ સમાન પાણી છે, જાવત્ સુમનસ ને સોમનસ નામે દેવ તે, દેવતા મહર્ધિક જાવત રહે છે શેષ સર્વ તેમજ સખ્યાતા જ્યોતિષી તારા લગે કહેવુ

૯૫. અરૂણ દ્વીપ ॥૯॥

તે નદીસ્વર સમુદ્ર પ્રતે અરૂણનામા નવમો દ્વીપ વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત અરૂણનામ દ્વીપ શુ સમચક્રવાળે સસ્થીત છે કે વિષમ ચક્રવાળે સસ્થીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સમ ચક્રવાળે સસ્થીત છે પણ વિષમ ચક્રવાળે સસ્થીત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અરૂણનામા દ્વીપ કેટલો પોહોળપણે છે ને કેટલો પરિધિપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સખ્યાતા લાખ જોજન ચક્રવાળે પોહોળપણે છે અને સખ્યાતા લાખ જોજન ફરતો પરિધિપણે છે -

વળી પદ્મવર વેદિકા, વનખડ, દ્વારાતર તેમજ કહેના સખ્યાતા લાખ જોજન દ્વારના અતર છે જાવત્ અથ કહે છે. તે દ્વીપે વાવ પ્રમુખ છે તે ઇક્ષુરસ સમાન પાણીએ ભરી છે ને ઉત્પાત પર્વત્ત છે તે સવ વજ્ર રત્નમય છે અશોક અને વિતશોક નામા ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વસે છે તેણે અર્થે અરૂણદ્વીપ નામ કહીએ જાવત્ સર્વ જ્યોતિષી સખ્યાતા છે

૯૬. અરૂણોદધી સમુદ્ર. ॥૯॥

તે અરૂણદ્વીપ પ્રતે અરૂણો ધીનામા સમુદ્ર વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે તેનો પણ તેમજ વિપ્રભ, પરીક્ષેપ સખ્યાતા જોજનનો છે અથ ઇક્ષુવર સમુદ્રની પરે કહેવો પણ એટલો વિશેષ જે સુભદ્ર ને સમણભદ્રનામા ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ

૯૭. અરૂણવર દ્વીપ. ॥૧૦॥

તે અરૂણોદધી સમુદ્ર પ્રતે અરૂણવરનામા દસમો દ્વીપ વૃત્ત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે તેમજ સર્વ કહેવુ જાવત્ અર્થ કહે છે સા વાવ પ્રમુખ ઇક્ષુરસ સમાન પાણીએ ભરી છે સા ઉત્પાત પવત્ત છે તે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે આઠા છે અરૂણવરભદ્ર ને અરૂણવર માહાભદ્ર નામે ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે

૯૮. અરૂણોવરદધિ સમુદ્ર. ॥૧૦॥

તે દ્વીપને અરૂણોવરદધી સમુદ્ર વીટીને રહ્યો છે જાવત્ અરૂણવર ને અરૂણ મહાવર નામે ઇહા બે દેવતા છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ

૯૯ અરૂણવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૧॥

તે અરૂણવર સમુદ્ર પ્રતે અરૂણવરાવભાસનામા અગ્યારમો દ્વીપ વૃત વીટીને રહ્યો છે જાવત્ અરૂણવરાવભાસભદ્ર ને અરૂણવરાવભાસ મહાભદ્ર નામે ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક વસેછે

૧૦૦. અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર ॥૧૧॥

તે દ્વીપને અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર વીટીને રહ્યો છે સા અરૂણવરાવભાસવર ને અરૂણવરાવભાસ માહાવર નામે ઇહાં બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે

૧૦૧. કુડલ દ્વીપ. ॥૧૨॥

તે કેડે બારમો કુડલ દ્વીપ છે સા કુડલભદ્ર ને કુડલ માહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્ધિક છે

૧૦૨ કુડલોદધી સમુદ્ર ॥૧૨॥

તે પુઠે કુડલોદધી સમુદ્ર છે તીહા ચક્ષુસુભ ને ચક્ષુકાન્ત એ બે દેવતા મહર્ધિક વસેછે

૧૦૩. કુડલવર દ્વીપ ॥૧૩॥

તે કેડે તેરમો કુડલવર દ્વીપ છે તીહાં કુડલવર ભદ્ર ને કુડલવર મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે

૧૦૪. કુંડલવર સમુદ્ર ॥૧૩॥

તે કેડે કુંડલવર સમુદ્ર છે તીહા કુંડલવર ને કુંડલ મહાવર નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક છે

૧૦૫. કુંડલવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૪॥

તે કેડે કુંડલવરાવભાસનામા દ્વીપ છે તે વડો મોટો દ્વીપ છે તીહા કુંડલવરાવભાસ ભદ્ર ને કુંડલવરાવભાસ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૦૬. કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર. ॥૧૪॥

તે આગળે કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર છે તીહા કુંડલવરાવભાસવર ને કુંડલવરાવભાસ મહાવર એવે નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે

૧૦૭. રૂચક દ્વીપ. ॥૧૫॥

તે કુંડલવરાવભાસ સમુદ્રને પરખેો રૂચક નામા દ્વીપ છે તે વૃત વળીયાને આકારે વીંટીને રહ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રૂચક દ્વીપ શું સમ ચક્રવાલે છે, કે વિષમ ચક્રવાલે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાલે છે, પણ વિષમ ચક્રવાલે નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રૂચક દ્વીપ કેટલો ચક્રવાલે પહોળો, કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન ચક્રવાલે પહોળપણે છે ઈત્યાદિ તીહા સર્વાર્થ ને મનોરમ નામે બે દેવતા વસે છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું

૧૦૮. રૂચકોદધી સમુદ્ર. ॥૧૫॥

તે આગળે રૂચકોદધીનામા સમુદ્ર છે જેમ ક્ષુદ્રવર સમુદ્ર તેમ અર્થ કહેવો તે સંખ્યાતા લાખ જોજન પહોળપણે છે, ને સંખ્યાતા લાખ જોજન પરિધીપણે છે દ્વાર થકી દ્વારનું અંતર પણ સંખ્યાતા લાખ જોજન છે જ્યોતિષી પણ સર્વ સંખ્યાતા કહેવા અર્થ પણ ક્ષુદ્રવર સમુદ્રની પરે કહેવો પણ તીહા સુમનસ ને સૌમાનસ નામે બે દેવતા વસે છે તેમજ કહેવું

એ રૂચક સમુદ્ર લગે સર્વ સંખ્યાતુ છે, ને તે પછી સર્વ અસંખ્યાતુ છે દ્વીપ સમુદ્રનું પહોળપણું, પરિધી, દ્વારાંતર, જ્યોતિષી, એ સર્વ અસંખ્યાતુ કહેવું

૧૦૯. રૂચકવર દ્વીપ. ॥૧૬॥

તે રૂચકોદધી સમુદ્રપ્રતે ગોળમો રૂચકવર દ્વીપ વૃતાકારે વીંટીને રહ્યો છે રૂચકવર ભદ્ર ને રૂચકવર મહાભદ્ર નામે બેહુ બે દેવતા વસે છે

૧૧૦. રૂચકવરોદધી સમુદ્ર ॥૧૬॥

તે કેડે રૂચકવરોદધી સમુદ્ર છે રૂચકવર અને રૂચકમહાવર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૧. રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૭॥

તે આગળે સતરમો રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ છે ત્યા રૂચકવરાવભાસ ભદ્ર ને રૂચકવરાવભાસ માહા ભદ્ર નામે ઇહા બે દેવતા મહર્ધિક છે

૧૧૨. રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર ॥૧૭॥

તે પછી રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર છે ત્યા રૂચકવરાવભાસવર ને રૂચકવરાવભાસ માહા વર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૩. હાર દ્વીપ. ॥૧૮॥

તે પરે અઢારમો હાર દ્વીપ છે ત્યા હારભદ્ર ને હાર માહાભદ્ર નામે બે દેવતા વસેછે

૧૧૪. હાર સમુદ્ર. ॥૧૮॥

તે પરે હાર સમુદ્ર છે ત્યા હારવર ને હાર મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૫. હારવર દ્વીપ. ॥૧૯॥

તે પછી ઓગણીશમો હારવર દ્વીપ છે ત્યા હારવર ભદ્ર ને હારવર મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે

૧૧૬. હારવર સમુદ્ર. ॥૧૯॥

તે પછી હારવર સમુદ્ર છે ત્યા હારવર ને હાર મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૭. હારવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૨૦॥

તે પછી વીસમો હારવરાવભાસ દ્વીપ છે ત્યા હારવરાવભાસ ભદ્ર ને હારવરાવભાસ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૮. હારવરાવભાસ સમુદ્ર ॥૨૦॥

તે પછી હારવરાવભાસ સમુદ્ર છે ત્યા હારવરાવભાસવર ને હારવરાવભાસ મહાવર નામે બે દેવતા વસેછે

એમ સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર ત્રીપડ્યવતાર એટલે એકેક નામે ત્રણ ત્રણ જાણવા જાવત્ સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર લગે ત્રીપડ્યવતાર જાણવા વળી દ્વીપને વિષે ભદ્ર ને મહાભદ્ર દેવતા ને સમુદ્રને વિષે વર ને મહાવર નામે દેવતા છે ને તેહને પુઠે દ્વીપ, સમુદ્રનુ નામ જોડીએ ઇક્ષુવર થકી માંડીને સ્વયંભૂરમણ દ્વીપ લગે સર્વ દ્વીપોને વિષે વાવ પ્રમુખ છે તે ઇક્ષુ રસ સમાન પાણીએ કરીને ભરી છે તે વાવ માહી ઉત્પાત પર્વત છે તે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે

૧૧૯ દેવદ્વીપ. ॥૨૧॥

તે સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર પછી દેવદ્વીપ છે ત્યા બે દેવતા મહર્ધિક દેવભદ્ર ને દેવ માહાભદ્ર નામે વસે છે

૧૨૦. દેવોદધી સમુદ્ર. ॥૨૧॥

તે પછી દેવોદધી સમુદ્ર છે ત્યા દેવવર ને દેવ મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે

દેવ દ્વીપ, દેવ સમુદ્ર, નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર, યક્ષ દ્વીપ, યક્ષ સમુદ્ર ભૂત દ્વીપ, ભૂત સમુદ્ર જાવત્ સ્વયભૂરમણ દ્વીપ ને સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર તે પછી દ્વીપ, સમુદ્ર નથી, પણ અલોક છે જાવત્ સ્વયભૂરમણ દ્વીપે સ્વયભૂરમણ ભદ્ર ને સ્વયભૂરમણ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે

૧૨૧. સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર. ॥૨૨॥

તે સ્વયભૂરમણ દ્વીપને સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર વૃત્ત વલીયાને આકારે ફરતો વીંટીને રહ્યો છે જાવત્ અસખ્યાતા લાખ જોજન પોહળપણે અને પરિધિપણે છે (કોઈ લાખ જોજનને અધીક ગજનો ચોથો ભાગ પોહોળપણે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર એવુ નામ શ્યે અર્થ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ છે આછુ, પથ્ય નિરોગ, જાત્યુ હળવુ સ્ફટિક સરખુ વર્ણે કરી નિર્મળ ને સ્વભાવીક પાણી સમાન સ્વાદે કરી છે વળી સ્વયભૂરમણવર ને સ્વયભૂરમણમહાવર નામે બે મોટા દેવતા વસે છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વીપરે જાણવુ જાવત્ અસખ્યાતી ક્રોડાક્રોડી તારાના સમૂહ શોભતા હુવા, શોભે છે ને શોભશે

૧૨૨. સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર આશ્રી અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવત કેટલા જબુદ્વીપ એવે નામે દ્વીપ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસખ્યાતા જબુદ્વીપ નામે દ્વીપ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેટલા લવણ સમુદ્ર એહવે નામે સમુદ્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસખ્યાતા લવણ સમુદ્ર નામે સમુદ્ર છે

વળી એમ ધાતકીખડ નામે પણ અસખ્યાતા દ્વીપ છે એમ જાવત્ અસખ્યાતા સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર નામે છે પણ દેવદ્વીપ નામે એકજ દ્વીપ છે તેમ દેવોદધી સમુદ્ર નામે એકજ સમુદ્ર છે એમ નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર યક્ષ દ્વીપ, યક્ષ સમુદ્ર ભૂત દ્વીપ ભૂત સમુદ્ર, સ્વયભૂરમણ દ્વીપ, સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર એ પાચ દ્વીપ, સમુદ્ર નામથકી એકેકાજ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણનામા સમુદ્રનુ પાણી કેવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનુ પાણી આવીલ મલીન છે ગોમૂત્ર સરખુ, લુણસરખુ કડવુ, ખારૂ, અણપીવાજોગ્ય ઘણા દુપદ, ચઉપ , મૃગ, પશુ પખી સરીસપ, મનુષ્યને પીવા જોગ્ય નથી, પણ એટલો વિશેષ જે કેવળ તે જળમાહે જે મચ્છાદિક ઉપના છે તેહને પીવા જોગ્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કાળો ધી નામા સમુદ્રનું પાણી કહેવુ આસ્વાદે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, આસને સુખકારી, પુષ્ટકારી, મનોહર છે વર્ણ કાળુ છે અડદના પુંજ (ઢગના) સરખુ વર્ણ છે ને સ્વભાવીક પાણી સમાન સ્વાદ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરોદધી સમુદ્રનુ પાણી કેહવુ સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આછુ, નિર્મળ, જાત્યુ, હળવુ સ્ફટિક સરીખુ સ્વેત વર્ણે ને નિર્મળ સ્વાભાવિક પાણી સમાન સ્વાદે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વારૂણોદધી સમુદ્રનું પાણી કેહવુ સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ પત્રનો આસવ હોય, ફુલનો આસવ હોય, ખજુરનો સાર હોય દ્રાખનો સાર (રસ) હોય, પાકી સેલડીનો રસ હોય, મેરક મદ્યજાતની કાપીસાયન (મદિરા વિશેષ) ચંદ્રપ્રભા મદિરા, મણિસીલાકા મદિરા, વરપ્રધાન સીધુ (મદ્ય) ઉત્તમ વારૂણી મદિરા, આઠ વાર પીષ્ટે પ ણીત મદિરા, જાંબુના ફળ સમાન વર્ણી ઉત્તમ મદિરા, ઉત્કૃષ્ટ મ ઘત, વગારેક હોઠે પીતા વિલબ કર (મીઠી માટે) ચડાકે કરી લગાવેજ આખ લાલ કરે આસ્વાદના જોગ્ય છે પુષ્ટકારી, મનોહર વર્ણ કરી સહીત જાવત્ સ્પર્શે કરી સહીત હોય ત્યારે ગાતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વારૂણોદધી સમુદ્રનું પાણી એહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં વારૂણો દધી સમુદ્રનું પાણી એથકી અત્યંત ઇષ્ટ છે જાવત્ સ્વાદે કરીને કહ્યુ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીરોદધી સમુદ્રનુ પાણી કેહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, જેમ કોઇ રાજા ચાતુરંત ચક્રવર્તિને અર્થ ચાતુરંત ચાર ઠામે પરણીત એહવુ ગાયનું દૂધ હોય (દશ હજાર ગાયનું દૂધ એક હજાર ગાયને પાઇએ, હજારનું સોને સોનુ દશને, અને દશ ગાયનું દૂધ એક ગાયને પાઇએ તે ચાતુરંત કહીએ) તે દૂધ વળી પ્રયત્ને, ઉદ્યમે કરીને મંદ અગ્નીએ કઢ્યુ વર્ણે કરી સહીત ઉત્તમ ખાંડ, ગોળ અને સાકર તેણે કરી સહીત જાવત્ સ્પર્શે કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ક્ષીરોદધી સમુદ્રનુ પાણી એહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં એ ક્ષીર સમુદ્રનું પાણી એથકી અત્યંત ઇષ્ટ જાવત્ આસ્વાદે કરી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી કેહવુ સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ધૃતોદધી સમુદ્રનુ પાણી જેમ કોઇ શરદ ઋતુનો ગોધૃતનો (ગાયનાઘીનો) માંડો, (સમુહ) સલકી તથા નવે કણયર તેહના ફુલને વર્ણ જેવો ભલી પરે કરીને ઉદાર મનોહર તાજુ તાવેલુ ઘીગા કચ્ચા રહીત વર્ણ કરી સહીત જાવત્ સ્પર્શે કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધૃતોદધી સમુદ્રનુ પાણી એહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ઘૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી એથકી અસત ઇષ્ટછે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી કેહવુ સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ મોટી જાતની ખુ દેશની ઉપની, હળીયાળ સરીખી પીત વર્ણે પરીપકપણાથી કાળી ગાંઠ છે સાંઠાનો હેઠલો ભાગ ને ઉપરનો ભાગ વરજીને વચનો ભાગ રાખીને ભગવંત મનુષ્યે યંત્ર કોળા (ગીરોળા) માંહે ઘાલીને પીલી તેહનો જે રસ હોય તે વસ્ત્રે કરી ગળીત તજ એલની, કેશર કપુર એ ચાતુર્જાતકે વાસીત અસત પથ્ય નિરોગ હળવો વપુ કરી મહીન યાવત્ સ્પર્શ કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે કે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી એહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી એથકી અસત ઇષ્ટ છે એમ શેષ સર્વ સમુદ્રના પાણી ઇક્ષુ રસ સરીખા જાણવા જાવત્ ભૂતોદધી સમુદ્ર લગે એમ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂ મણ સમુદ્રનું પાણી કેહવુ સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂ મણ સમુદ્રનું પાણી આછું, જાત્યુ પથ્ય, નિર્મળ, જેમ પુષ્કરો દધી સમુદ્રનું પાણી કહ્યું તેમ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્રના પાણી જુદા જુદા સ્વાદવંત છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, ચાર સમુદ્રના પાણી, જુદા જુદા સ્વાદવંત છે લવણ સમુદ્ર ૧, વારૂણોદધી સમુદ્ર ૨, ક્ષીરોદધી સમુદ્ર ૩, ને ઘૃતોદધી સમુદ્ર ૪ એ ચારના જુદા જુદા સ્વાદ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્રના પાણી સ્વભાવીક પાણી જેહવા સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ સમુદ્રના પાણી સ્વભાવીક પાણી સરખા સ્વાદે છે કાળોદધી સમુદ્ર ૧, પુષ્કરોદધી સમુદ્ર ૨, ને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર ૩, એમ શેષ સર્વ સમુદ્રના પાણી પ્રાએ સેળડીના રસ સમાન સ્વાદવંત છે અહો શ્રમણો આવખારતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્ર ઘણે મચ્છ કચ્છપાદિ જળચર જીવે કરી સહીત સમુદ્રછે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ ત્રણ સમુદ્ર ઘણે મચ્છ કચ્છાદિ જળચર જીવે કરી સહીત છે લવણ સમુદ્ર ૧ કાળોદધી સમુદ્ર ૨, ને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર ૩ અવશેષ બીજા સર્વ સમુદ્ર થોડે મચ્છ કચ્છપે કરી સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રને વિષે કેટલી મચ્છની કુળકોડી છે ને જેનીના લક્ષ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત લક્ષ કુળકોડી મચ્છની જાત છે ને અનેક જોની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર તેને વિષે કેટલી મચ્છની જાતી કુળકોડી જોની છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવ લક્ષ કુળકોડી મચ્છની જાત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયભૂરમણ સમુદ્રો વિષે કેટલી મચ્છની કુળકોડી જાત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાડીબાર લાખ કુળકોડી મચ્છની જાત છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રને વિષે મચ્છની કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આગુળનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાચસે જોજન મચ્છના શરીર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળો ધી સમુદ્રને વિષે મચ્છની કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આગુળનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાતસે જોજન મચ્છના શરીર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયભૂરમણ સમુદ્રો વિષે મચ્છની કેવડી મોટી શરીરની અવગાહનાછે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આગુળનો અસખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર જોજન મચ્છના શરીર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલે નામે કરી દ્વીપ, સમુદ્ર છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેટલા લોકને વિષે સુભ નામ છે, સુભ વર્ણ છે જાવત્ સુભ સ્પરા છે, એટલે નામે દ્વીપ, સમુદ્ર છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દ્વીપ, સમુદ્ર કેટના ઉદાર સમયે માને કહ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેટના અઢી સાગરોપમના ઉદ્ધાર સમય થાય (ઉછેદા આગુળના જોજન પ્રમાણ લાબો પોહોળો પાલો કરીએ તેમા જુગળીયાના બાળકના કેશ (મોવાળા) એકના સખ્યાના ખડ કાપીને તેણે ઠામે ભરીએ તે સમયે સમયે એકેકો ખડ કાઢતા જેટલે કાળે તે પાનો ઠાલો થાય ત્યારે એક ઉદ્ધાર પલ્યોપમ થાય એહવા દશ કોડાકોડ પલ્યોપમે એક ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય એહવા અઢી સાગરોપમના સમય પ્રમાણ દ્વીપ, સમુદ્ર છે) એટના દ્વીપ, સમુદ્ર ઉદ્ધાર સમયને માને છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દ્વીપ, સમુદ્ર શુ પૃથ્વી પરીણામે છે, કે જીવ પરીણામે છે, કે પુદ્દગળ પરીણામે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વી પરીણામે છે જીવ પરિણામે છે ને પુદ્દગળ પરીણામે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દ્વીપ સમુદ્રને વિષે સર્વ પ્રાણી (બેઇદ્રિયાદિક) સર્વ ભુત* (વનસ્પતિ) સર્વ જીવ (પચેદ્રિ) સર્વ સત્વ (પૃથ્વ્યાદિ) પૃથ્વીકાયપણે જાવત્ ત્રસકાયપણે પૂર્વે ઉપના છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનેકવાર વારવાર અનંતવાર સર્વે ઉપના છે એ દ્વીપ, સમુદ્રનો અધિકાર સર્વ પુરો થયો

૧૬૩. ઇદ્રિયનો વિષય અને દેવસત્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલે ભેદે ઇદ્રિ વિષયરૂપ પુદ્દગળ પરીણામ કહ્યા છે?
ઊત્તર—હે ગૌતમ, પાચ ભેદે ઇદ્રીય વિષય પુદ્દગળ પરીણામ કહ્યા છે તે શ્રોતેદ્રીનો વિષય ૧, જાવત્ સ્પર્શદ્રીનો વિષય ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શ્રોતેંદ્રીયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહયો છે શુભ શબ્દ પરીણામ ૧, ને દુષ્ટ સબ્દ પરીણામ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચક્ષુ ઈંદ્રિયનો વિષય પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહયો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહયો છે સુરૂપ પરીણામ ૧ ને દુરૂપ પરીણામ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઘાણેંદ્રિયનો વિષય પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહયો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહયો છે સુગધ પરીણામ ૧ ને દુર્ગંધ પરીણામ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, રસેંદ્રિય વિષયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહયો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહયો છે શુભ રસ પરીણામ ૧ ને દુષ્ટ રસ પરીણામ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્પર્શેદ્રિય વિષયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહયો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહયો છે સુસ્પર્શ પરીણામ ૧ ને દુસ્પર્શ પરીણામ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે નિસ્ચે અનેક પ્રકારના શબ્દ પરીણામને વિષે, અનેક પ્રકારના રૂપ પરીણામને વિષે, એમ ગંધ પરીણામને વિષે, રસ પરીણામને વિષે, સ્પર્શ પરીણામને વિષે પરીણમતા પુદ્ગળ તેહને પરીણામે છે એમ કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા અનેક પ્રકારના શબ્દ પરીણામને વિષે યાવત્ પરીણમતા પુદ્ગળ તેહને પરીણામે છે એમ કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે નિશ્ચય શુભ શબ્દના પુદ્ગળ દુષ્ટ શબ્દપણે પરીણમે? ને દુષ્ટ શબ્દના પુદ્ગળ શુભ શબ્દપણે પરીણમે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા શુભ શબ્દના પુદ્ગળ દુષ્ટ શબ્દપણે પરીણમે છે ને દુષ્ટ શબ્દના પુદ્ગળ શુભ શબ્દપણે પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે નિશ્ચય સુગધ પુદ્ગળ દુર્ગંધપણે પરીણમે છે? ને દુર્ગંધ પુદ્ગળ સુગધપણે પરીણમે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા એમ સુગધ પુદ્ગળ દુર્ગંધપણે પરીણમે છે ને દુર્ગંધ પુદ્ગળ સુગધપણે પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એમ સુરસ પુદ્ગળ દુરસપણે? ને દુરસ પુદ્ગળ સુરસપણે પરીણમે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એમજ પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એમ સુસ્પર્શ પુદ્ગળ દુસ્પર્શપણે? ને દુસ્પર્શ પુદ્ગળ સુસ્પર્શપણે પરીણમે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એમજ પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કોઇક દેવતા મહર્વિક યાવત્ મોટા પ્રભાવવત છે તે પૂર્વે જે પુદ્ગળ પાષાણાદિક પ્રતે બળે કરી નાખીને સમર્થ થાય? તેહીજ પાષાણાદિકને પુઠે ફરીને ધરતીએ પડ્યા પહેલા ગ્રહી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, હા એમ કરવાને સમર્થ થાય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે કેણે અર્થ એમ કહો છો જે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ ગ્રહી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, પાષાણાદિક પુદ્ગલ નાખતી વેળાએ પ્રથમ સીઘ્ર (ઉતાવળી) ગતીવંત થઇને, ત્યાર પછી મંદ (હળવી) ગતીવંત થાય તે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ માહા પ્રભાવંત પૂર્વે પણ તે પછી પણ ઉતાવળો ઉતાવળી ગતીવંત હોય તેણે અર્થ હે ગૈતમ! એમ કહીએ છીએ જે જાવત્ તે દેવતા નિશ્ચે જંબુદ્વીપને પછવાડે એકવીસ વાર ફરીને તે પુદ્ગળને ગ્રહે મેરૂની ચૂલિકાએ દેવતા ખડો ને જગતીની પોળે દેવાંગ્ના રહી ને તે હાથથી પાષાણાદિ પુદ્ગળ નાખે ભૂમિ ઉપર મુકે એટલે તે દેવતા મેરૂથકી જંબુદ્વીપની પાછળ એકવીશ વાર ફરીને તે પાષાણાદિક પુદ્ગળને ભૂમિએ પડે નહીં એટલામાં ગ્રહણ કરી લે એવી સીઘ્ર ગતિ દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા કોઇક મહર્ધિક જાવત્ માહા પ્રભાવવંત બાહીરલા અન્ય પુદ્ગલ શરીરથી લીધા વિના પૂર્વ પહેલાજ વાળ પ્રતે છેદ્યા ભેદ્યા વિના ગ્રહવા સમર્થ થાય? ગાંઠ બાંધી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી (એને ગ્રહણ કરવા સમર્થ ન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરના અન્ય પુદ્ગળ, શરીરથી લીધા વિના પૂર્વંજ વાળપ્રતે છેદી ભેદીને ગ્રહવા સમર્થ થાય? ગાંઠ બાંધી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં એટલે ગ્રહણ કરવા સમર્થ ન થાય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરલા પુદ્ગળ ગ્રહીને પૂર્વંજ વાળ પ્રતે છેદ્યા ભેદ્યા વિના ગ્રહવા સમર્થ થાય? ગાંઠ કરી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરલા પુદ્ગળ ગ્રહીને પૂર્વંજ વાળપ્રતે છેદી ભેદીને ગ્રહવા સમર્થ થાય? ગાંઠ કરી શકે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, હા સમર્થ થાય ગ્રંથી કરવા દ્રઢ બંધને બાંધે તેનેજ ગાંઠ પ્રતે છદ્મસ્થ જીવ ન જાણે ન દેખે એહવી સુક્ષ્મ ગાંઠ તે દેવતા કરે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરના પુદ્ગળ અણગ્રહેથકે પૂર્વંજ વાળ પ્રતે છેદ્યા વિના ભેદ્યા વિના દીર્ઘ (મોટો લાંબો) કરવા અથવા હ્રસ્વ (નાનો ટુંકો) કરવા સમર્થ થાય?

ઉત્તર—હે ગૈતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં (કરી શકે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરના શરીરથી અન્ય પુદ્ગળ લીધા વીના પૂર્વંજ વાળ પ્રતે છેદી ભેદીને દીર્ઘ કરવા અથવા લઘુ કરવા સમર્થ થાય?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (કરી શકે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્દ્ધિક આદીરના પુદ્ગળ ગ્રહીને પૂર્વજ વાળ અને છેદ્યા ભેદ્યા વિના સમર્થ થાય? દીર્ઘ કરવા અથવા લઘુ કરવા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એમ થઈ શકે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્દ્ધિક બાહીરના પુદ્ગળ ગ્રહીને પૂર્વજ વાળ અને છેદી ભેદીને સમર્થ થાય? તે ગાઢ દીર્ઘ કરવા અથવા લઘુ કરવા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સમર્થ થાય તે ગાઢ પ્રતે છદ્મસ્થ કોઈ ન જાણે ન દેખે એહવી સુક્ષ્મપણે ગાઢો દીર્ઘ (મોટી) કરે અથવા લઘુ (નાની) કરે એ ઈીય વિષય તથા દેવ સત્તાનો વિચાર પુરો થયો હવે ચાલતી જોતિષિની વાત કહે છે

૧૨૮ જ્યોતિષી દેવતાનો અધિકાર ચાલુ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનની હેઠે જે તારારૂપ જ્યોતિષી દેવતા છે તે કાન્તે કરી હીણ (ઓછા) તથા તુલ્ય (સરીખા) છે? વળી ચંદ્રમા સૂર્યને સમભાગે (જોડે) તારા છે તે કાન્તે કરી હીણ તથા તુલ્ય છે? વળી ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનને ઉપરે તારા છે તે કાન્તે કરી હીણ તથા તુલ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા તે તારા કાન્તે કરી હીણ તથા તુલ્ય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે એ અર્થ એમ કહો છો જે ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનની હેઠે જાવત્ ઉપરે તારા છે તે કાન્તિયાદિકે કરી હીણ તથા તુલ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ જેમ જેવા જેના તે તારારૂપ વૈમાનના અધિષ્ઠાયક દેવતાના પૂર્વે ભવને વિષે તપ, નિયમ, બ્રહ્મચર્ય પ્રમુખ ઉત્કૃષ્ટા કીધા ઉદયે આવ્યા તેમ તેમ તે દેવતાને કાન્તાદિકે કરી તેના તેના લઘુપણે તુલ્ય બરોબરપણે કહેવાય તેણે અર્થે હે ગૌતમ! ચંદ્રમા સૂર્યને જાવત્ ઉપરે પણ તારા કાન્તાદિકે હીણ તથા તુલ્ય છે (જેણે પાછલે ભવે તપ, નિયમ, બ્રહ્મચર્યાદિક મંદપણે કર્યા છે તે પ્રાણી તારારૂપ વૈમાનાધિપતિ દેવ ભવો પામ્યા ચંદ્ર સૂર્યથી દ્યુતિ કાન્તિ વૈભવાદિકની અપેક્ષાયે હીન થાય છે, ને જેણે ભવાન્તરને વિષે તપ, નિયમ બ્રહ્મચર્યાદિ ઉત્કૃષ્ટપણે આચર્યા છે તે પ્રાણી તારારૂપ વૈમાનનું અધિપતિ પણ પામ્યા દ્યુતિ કાન્તિ વૈભવાદિકે ચંદ્ર સૂર્ય, દેવ બરોબર સમાન હોય, જેમ મનુષ્ય રાજ્ય પામ્યા નથી પણ રાજાની બરોબર સુખ ભોગવે છે તેમ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એકેકા ચંદ્રમા સૂર્યને કેટલા નક્ષત્રનો પરીવાર છે? કેટલા મોટા ગ્રહનો પરીવાર છે? ને કેટલી ક્રોડાક્રોડી તારાનો પરીવાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકેકા ચંદ્રમા સૂર્યને અઠ્યાસી મોટા ગ્રહ (મંગળ પ્રમુખ) ને અઠ્યાવીસ નક્ષત્ર (અભિચિત પ્રમુખ) એ એક ચંદ્રમાનો પરીવાર છે (ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા એ સર્વ ચંદ્રમાના સેવક છે તો પણ બે સૂર્ય ચંદ્રમા બે ઇંદ્ર છે તે માટે બનેનો મધ્યસ્થ ભાવે પરીવાર કહ્યો) હવે તારાની સંખ્યા કહે છે છાસઠ હજાર, નવસે પંચોતેર એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા એક ચંદ્રમાનો પરીવાર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરૂ પર્વતના પૂર્વ દીશીના ચરીમાંતથકી કેટલા અબાધાએ (વેગળા) જ્યોતિષી દેવતા ચાર કરે છે? (ફરે છે?)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસે ને એકવીશ જોજન એટલા અબાધાએ (છેટે) જ્યોતિષી ફરે છે એમ દક્ષિણના, પશ્ચિમના, ઉત્તરના છેડાથી અગ્યારસે એકવીસ જોજન વેગળે જગત્ ફરે છે મેરૂથી એટલે છેટે જ્યોતિષી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લોકના અંતથકી (માહીલીકોરે) કેટલે વેગળા જ્યોતિષી રહે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસે ને અગ્યાર જોજનની અબાધાએ જ્યોતિષી રહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગથકી (સમભૂતળ થકી) કેટલે ઉંચા સર્વથી હેઠના તારામંડળ ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા ચંદ્રમા વૈમાન ચાર કરેછે? કેટલે ઉંચા સર્વથી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઘણુ સમ રમણિક ભૂમિભાગથકી સાતસે, નેવુ જોજન ઉંચા સર્વથકી હેઠના તારા ચાર કરે છે સમભૂતળથકી આઠસે જોજન ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે સમભૂતળથકી આઠસે, એંસી જોજન ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરે છે સમભૂતળથકી નવસે જોજન ઉંચા સર્વથકી ઉપરલા તારામંડળ ચાર કરેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સર્વથકી હેઠના તારામંડળથકી કેટલે ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા સર્વથકી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે છે? (ફરે છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી હેઠલા તારાથકી દશ જોજને ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે નેવુ જોજને ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરે છે એકસો દશ જોજને ઉંચા સર્વથકી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૂર્ય વૈમાનથકી કેટલે ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરેછે? ને કેટલે ઉંચા સર્વથકી ઉપરલા તારા ચાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સૂર્ય વૈમાનથકી એંશી જોજન ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરે ને એકસો જોજન ઉંચા સર્વથકી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચંદ્ર વૈમાનથકી કેટલા ઉંચા સર્વથકી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વૈમાનથકી વીશ જોજન ઉંચા સર્વથકી ઉપરના તારામંડળ ચાર કરે છે

એવી રીતે સર્વ મળીને એકસો દશ જોજન જાડપણે ને [illegible] દેવતાનો નિવાસ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે કયુ નક્ષત્ર [illegible]

કરે છે? કયુ નક્ષત્ર સર્વથકી બહીરલે માડલે ચાર ચરે છે? કયુ નક્ષત્ર સર્વથકી ઉચો ચાર ચરે છે? અને કયુ નક્ષત્ર સર્વથકી હેઠનો ચાર ચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે અભીજીત નક્ષત્ર સર્વથકી માહીલે માડલે ચાર ચરે છે મૂળ નક્ષત્ર સર્વથકી બાહીરલે માડલે ચાર ચરે છે સ્વાતી નક્ષત્ર સર્વથકી ઉપરલે માડલે ચાર ચરે છે અને ભરણી નક્ષત્ર સર્વથકી હેઠે ચાર ચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચદ્રમાનુ વૈમાન કયે સસ્થાને સસ્થીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધા કોઠ ફળને સસ્થાને સસ્થીત છે સર્વ સ્ફટિકરત્નમય છે અભ્યુદ્દગત ઉંચી વધતી પ્રબળપણે સર્વ દિશાઓમા પ્રસરતી પ્રભા કાન્તિ તેણે કરી મનોહર વર્ણન પુરનીપરે કહેવુ

એમ સર્વ વૈમાન, ગૃહ વૈમાન નક્ષત્ર વૈમાન, અને તારા વૈમાન એ સર્વ વૈમાન અર્ધા કોઠને સસ્થાને (આકારે) સસ્થીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચદ્રમાનુ વૈમાન કેટલું લાબપણે પોહાળપણે છે? કેટલું પરિધિપણે છે? ને કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહના છપન ભાગ લાબપણે પોહોળપણે છે તેથકી ત્રગણુ ઝાઝેરૂ પરિધિપણે છે ને એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહના અઠાવીશ ભાગ જાડપણે (ઉંચપણે) છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત સૂરનુ વમાન કેટલુ લાબપણે પોહોળપણે, પરિધિપણે અને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહના અડતાલીસ ભાગ લાબપણે પોહોળપણે છે, તેથી ત્રાગણુ ઝાઝેરૂ પરિધિપણે છે ને એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહના ચોવીશ ભાગ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગૃહ વૈમાન કેટલુ લાબપણે, પોહોળપણે પરિધિપણે ને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે તેથી ત્રીગણુ ઝાઝેરૂ પરિધિપણે છે ને એક કોશ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત નક્ષત્ર વૈમાન કેટલું લાબપણે, પોહોળપણે, પરિધિપણે ને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક કોસ લાબપણે પોહોળપણે છે તેથી ત્રીગણુ ઝાઝેરૂ પરિધિપણે છે ને અર્ધ કોસ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તારાના વૈમાન કેટલા લાબપણે પોહોળપણે પરિધિપણે અને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધ કોસ લાબપણે પોહોળપણે છે તેથી ત્રીગણું ઝાઝેરૂ પરિધિપણે છે ને પાંચસે ધનુષ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચદ્રમાનુ વૈમાન કેટલા હજાર દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર દેવતા ઉપાડે છે પૂર્વદિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે, એમ યાવત્ ઉત્તર દીશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચંદ્રમાનું વૈમાન સોળ હજાર દેવતા ઉપાડે છે તેમા ચાર હજાર દેવતા પૂર્વ દિશે ઉપાડે છે તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વૈમાને પૂર્વ દિશે ચાર હજાર દેવતા સીંહને રૂપે ઉપાડે છે તે સીંહ કહેવા છે તે કહેછે શ્વેત ધોળા ઉત્તમ કાન્તિવત જેહવુ સખનુ તળુ ધોળુ હોય તથા નિર્મળ દધીનો પીંડ તથા ગાયના દુધના ફીણ તથા રજનીકર (ચદ્રમા) તે સરીખા ધોળા પ્રભાવત છે વળી સ્થિર અગ લષ્ટ અત્યત પુષ્ટ સ્નિગ્ધ ઘન ગોળ અત્યત તીખી એહવી દાઢાએ કરી તેહનુ મુખ શોભીત છે રાતા કમળની પરે સુકમાળ તેહની જીભ ને તાળવુ છે પ્રસસ્ત ભલા વૈડુર્ય રત્નમય દેદિપ્યમાન કર્કસ તેહના નખ છે વિસ્તીર્ણ ને પુષ્ટ ઉરૂ તેના સાથળ છે પ્રતિપુર્ણ વિપુલ તેહના સ્કધ છે મૃદુ વિસદ અતી સુકમાળ પ્રસસ્ત સુક્ષ્મ લક્ષણવત વિસ્તારવત એહવે કેસરાને આટોપે કરીને શોભીત છે ચક્ર મીતા, લતીતા, પુનીતા, ગતી અને ધાવન (દોડવુ) તેણે કરી ગવત તેહની ગતી છે ઉચુ કરીને ભમાડયુ નીચુ જાતીવત આસ્ફાલીતુ એહવુ તેહનું પુછ છે વજ્ર રત્નમય તેહના નખ છે વજ્ર રત્નમય તેહની દાઢા છે રાતા સુવર્ણમય તેની જીભ છે રાતા સુવર્ણ મય તેહનું તાળવુ છે રક્ત સુવર્ણને જોત્રે કરી જોતર્યા છે ઇચ્છાએ તેહનું ગમન છે પ્રીતી કારી ગમનવત મનનીપરે ઉતાવળી ગતીવત મનોહર અણુગવી (મપાય નહીં તેવી) તેહની ગતી છે અતુલ ઘુ બળ વીર્ય પુરૂષાકાર તેહનુ પરાક્રમ છે મોહોટા આસ્ફોટિત સીંહનાદ બોલ કળકળ તે ઘણાનો કોલાહલ એહવે શબ્દે કરી, મનોહર શબ્દે કરી આકાશપ્રતે પુરતાથકા દશે દિશપ્રતે શોભાવતા થકા એહવા ચાર હજાર દેવતા સીંહ રૂપના ધરણહાર પૂર્વ દિશીની બાહાપ્રતે વહેછે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તીહા ચદ્ર વૈમાને દક્ષિણ દિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે દેવતા કહેવે રૂપે ઉપાડે છે

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ચદ્ર વૈમાને દક્ષીણ દિશે ચાર હજાર દેવતા હાથીને રૂપે ઉપાડે છે તે હાથી કહેવા છે તે કહેછે ધોળા સુભ કાન્તિ સહીત જેહવુ સખનું તળુ હોય, જેહવો નિર્મળ દધીનો પીડ હોય, ગાયના દુધના ફીંણ, રજનીકર ચદ્રમા તેહ સરીખો તેહનો ધોળો પ્રકાશ છે વજ્ર રત્નમય કુભસ્થળ જુગળ તેહને વિષે સુસ્થિત પીવર પુષ્ટ વજ્ર મય સોડી (સુઢ) તેણે કરી દેદિપ્યમાન રક્ત કમળ સમાન અભ્યુનત શોભતા તેહના મુખ છે રક્ત સુવર્ણમય વિસ્તિર્ણ ચચળ અતી ચપળ એહવા તેહના કાન વિમળ (ઉજળા) છે મધુર વર્ણે દીપતા સ્નીગ્ધ પીંગળ પાપણ સહીત ત્રણ વર્ણના મણિરત્નમય તેહના લોચન છે ઉંચા ઉપન્નતા છે અચળ (હાલે નહીં) માલીકાના ફુલ જેહવા ધોળા સમ સરીખા ન્હાના વર્ણે સહીત દઢ સ્ફટિક રત્નમય સુજાત ભલા એહવા દતમુસળ તેણે કરી શોભીત છે સોનાની ખોળાએ જડ્યા દાતના અગ્ર ને વળી નિર્મળ મણિરત્ને કરી

નાના પ્રકારે તે ઉર્દ્ધ તીણે વિચીનરૂપે કરી બીરાજીત છે રત્ન સુવર્ણમય પ્રિયાળ તીલક પ્રમુખ તેણે કરી પરીમંડીત સહીત છે અનેક મણિરત્નમય ઘણા ઉત્કૃષ્ટ ઘુઘરિ જે ગ્રૈવેયક પ્રમુખ ગળાને વિષે બાજુ બાંધ્યા છે વૈડુર્ય રત્નમય તેહનો ડંડ છે એહવો નિર્મળ વજ્રરત્નમય તીણો લષ્ટ અંકુસ કુંભસ્થળ વિષે રાખ્યો છે જેહને તપનીય સુવર્ણમય સુધ બાંધ્યો જે કક્ષાબંધ વિશેષ તેહને દર્પ કરી બળવંત છે જાંબુનદ રત્નમય નિર્મળ તેહનું નિરમંડળ છે વજ્ર રત્નમય અને ઘાના (ઘટાને વચે લટકે છે તે) તેણે કરી મનોહર અનેક મણિ રત્નમય તીહા ઘટાના પાસા છે રૂપામય દોરડીએ કરી બાંધી એહવી ઘટાનું યુગળ તેહનો મધુર સ્વરે કરી મનોહર છે લક્ષણ સહીત પ્રમાણો પેત સ્વસ્ત સુજાત ભને લક્ષણે કરી પ્રશસ્ત એહવી નખ ગજ મયવ તેહની ઉંચ છે નાના સુવર્ણમય જેણે કરી જીનરાં છે ઘરધાજે તેનું ગમન છે પ્રીતિકારી તેહનું ગમન છે મનને અનુસાર તેહનું ગમન છે મનોહર છે અપ્રમિત તેહની ગતિ છે અપ્રમિતું તેહનું બળ વીર્ય પુરૂષાકાર પ્રાક્રમ છે મોહોટે ગભીર ગુલગુલાટ શબ્દે કરીને મધુર સ્વરે મનોહર શબ્દે કરીને આકાશને પુરતા થકા તે દશે દિશાપ્રતે શોભાવતા થકા એહવા ચાર હજાર દેવતા હાથીના રૂપના ધરણહાર દક્ષિણ દિશીની બાહાને વહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચંદ્ર વૈમાનો પશ્ચિમ દિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉતર—હે ગાતમ, ચંદ્ર વૈમાનો પશ્ચિમ દિસે વૃષભ (બળદ) ને રૂપે ઉપાડે છે તે વૃષભ કેહેવા છે તે કહે છે શ્વેત સુભગ કાંતિ સહીત છે ચક્રમીત લલિત પુલિતનામા ગતી કરી હાલતુ ચપળ એહવું કકુદ તે ખુંધી તેણે કરી શોભતા સમ્યક પ્રકારે નમતા તેહના પાસા છે મીનતા પાસાં છે સુજાત ભલા પાસા છે મીતમવ્યા પ્રમાણોપેત પુષ્ટ રચિત પાસા છે ઝખમ મચ્છ તથા વીહગ (પંખી) તેહની પરે સુજાત ભલી તેહની કુખ છે પ્રશસ્ત સ્નીગ્ધ મધુનીપર ગોળી દેદીપમાન પીળી તેહની આંખ છે વિસ્તિર્ણ પુષ્ટ તેહના ઉરૂ છે અતિપૂર્ણ વિસ્તિર્ણ તેહના સ્કંધ છે વૃત અતિપૂર્ણ વિપુલ વિસ્તિર્ણ એહવે કપોળે કરી સહીત છે લગારેક નમતા ગભના ઉષ્ટ છે ઘણુ વિચિત્ર સુગંધ લક્ષણે કરી સહીત ચક્રમીત લલીત ચક્રવાળ એહવી ચપળ ગરવત તેહની ગતી છે પુષ્ટ વૃત આકારે સુસંસ્થિત તેહની કેડ છે અવનત મનમ લાંબા લક્ષણે કરી પ્રશસ્ત રમણિક મનોહર તેહના પુંછ છે સમી ખુરીના ધરણહાર સમ નિખીત સમા ને તીખા એહના તેહના શૃંગ છે તનું પાતળી સુક્ષ્મ સુજાત ભલી સ્નીગ્ધ એહવી રોમરાયના ધરણહાર છે ઉપચીત પુષ્ટ માંસળ વિશાળ પ્રતિપૂર્ણ વૈડુર્ય રત્નમય દેદીપમાન કટાક્ષે કરી નિરીક્ષણ તેહનું જોવું છે યુક્ત પ્રમાણે પ્રધાન ઉત્તમ સ્વસ્થ રમણિક એહવે ગળકંબલે કરી શોભીત છે ઘુઘર માળે કરી સુખુમ ઘંટ (ગળું) તેણે મંડીત સહીત છે અનેક મણિરત્ને વચિત કનક ઘંટામા આભૂષણ સુકૃત રચી તેહને ગળે માળા છે વર પ્રધાન ઘંટા શબ્દે કરી શોભતા સશ્રીક છે પદ્મ ઉત્પલ કમળ તેહની સુગંધ માળાએ કરીને વિભુષિત છે વજ્ર રત્નમય તેહની

ખુરી છે સ્ફટિક રત્નમય તેહના દાત છે રાતા સુવર્ણમય તેહની જીભ છે રાતા સુવર્ણ મય તેહનું તાળુ છે રાતા સુવર્ણમય જોતરે કરી જોતર્યા છે ઇચ્છાએ તેહનું ગમન છે પ્રીતિકારી તેહનુ ગમન છે મનને અનુસારે તેહનું ગમન છે મનોહર છે અણુમની તેહની ગતિ છે અપ્રમન્યુ બળ વીર્ય પુરૂષાકાર તેહનુ પ્રાક્રમ છે મોહોટે ગભીર ગર્જિત શબ્દે કરીને ગાજુ કરવે કરીને મધુર મનોહર શબ્દે કરીને આકાશ પ્રતે પુરતાથકા દશે દિશીપ્રતે શોભાવતાથકા એહવા ચાર હજાર દેવતા વૃષભના રૂપના ધરણહાર પશ્ચિમ દિશાની બાહા પ્રતે વહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન ચદ્ર વૈમાને ઉત્તર દિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડ છે તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચદ્ર વૈમાને ઉત્તર દિશે ચાર હજાર ઘોડાને રૂપે ઉપાડેછે તે ઘોડા કેહવા છે તે કહેછે સ્વેત સુભગ કાન્તિવત જાતિવત પ્રધાન યોવનવત તરૂણ હરિમેલા વનસ્પતિ વિશેષ, મલિમ વનસ્પતિ તેના જેવી ઉજ્વળ છે આખ જેહની ઘન નિવડ નિચિત પુષ્ટ એહના મા ળની પરે ઉનત ચક્રમિત, લલિત પુલિત, એહવી ચચળ ચપળ તેહની ગતી છે ઉનઘનુ, વળગનુ દ્રોડવુ શ્રેણીબધ ચાલવુ, ત્રીપદી છેદની એહવી સીખી છે ગતી જેણે નમતા તેહના પાસા છે સુજાત ભલા પાસા છે મિત માનાએ મળ્યા પુષ્ટ પીન તેહના પાસા છે મચ્છ તથા પખીની પરે સુજાત ઉત્તમ તેહની કુક્ષી છે પીનપુષ્ટ ગત આકારે સુસ્થિત તેહની કડી છે અવનળ, પ્રલમ લખાયમાન લક્ષણે કરી પ્રમાણ રમણીક તેહના પુઠ છે તારૂ પાતળા સુક્ષમ સુજાત સ્નીગ્ધ એહવી રોમરાયના ધરણહાર છે મૃદુ સુકમાળ વિશાળ પ્રમસ્ત સુક્ષ્મ લક્ષણોપેત વિસ્તિર્ણ એહવા કાધના કેશ તે કેશવાળી કહીએ તેહના ધરણહાર છે, લલિત લાસક વર ઉત્તમ ભૂષણના ધરણહાર છે મુખનુ મડન ગાયના મન પુછના ચામર, ઘોસગ આભરણ વિશેષ તેણે કરી પરીમડીત છે કટી પ્રદેશ જેનો રાતા સુવર્ણમય તેહની ખુરી છે રાતા સુવર્ણમય તેહની જીભ છે રાતા સુવર્ણમય જોતરે કરી જોતર્યા છે ઇચ્છાએ તેહનુ ગમન છે પ્રિતિકારી તેહનું ગમન છે મનને અનુસારે તેહનું ગમન છે, મનોહર છે અણુમવી તેહની ગતી છે અણુમવ્યુ બળ વીર્ય પુરૂષાકાર તેહનુ પ્રાક્રમ છે મોટો ઘોડાના હેષારવ શબ્દ અને ઘણા ઘોડાનો એકઠો શબ્દ તે કલકલાટ શબ્દ તેણે કરીને મધુર મનોહર શબ્દે કરીને આકાશપ્રતે પુરતાથકા દિશીપ્રતે શોભાવતાથકા એવા ચાર હજાર દેવતા ઘોડાને રૂપે ઉત્તર દિશીની બાહાપ્રતે વહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૂર્ય વમાન કેટલા હજાર દેવતા ઉપાડે છે?

ઊત્તર—હે ગાતમ, સોળ હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે પૂર્વલી ચદ્ર વૈમાનની પરે સર્વ જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રહ વૈમાન કેટલા દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ આઠ હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે પૂર્વલીપરે બે હજાર દેવતા પૂર્વ દિશીની બાહા ઉપાડે છે તે સિહને રૂપે છે પૂર્વલીપરે બે હજાર દેવતા દક્ષિણ દિશિના

બાહ્ય હાથીને રૂપે વહે છે બે હજાર દેવતા પશ્ચિમ દિશીની બાહા વૃષભને રૂપે વહે છે ને બે હજાર દેવતા ઉત્તર દિશીની બાહા ઘોડાને રૂપે વહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વૈમાન કેટલા દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે કહે છે સિંહ રૂપના ધરનાર એક હજાર દેવતા પૂર્વ દિશીની બાહા ઉપાડે છે એમ ચારે દિશાએ એકેક હજાર જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વૈમાન કેટલા દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે કહે છે સિંહ રૂપના ધરનાર પાંચસે દેવતા પૂર્વ દિશીની બાહા ઉપાડે છે એમ ચારે દિશે પાંચસે પાંચસે જાણવાં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા ૧, સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪ ને તારા ૫ એ માહે કયા કયા થકી ઉતાવળી ગતીવંત છે? અથવા હળવી ગતીવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્રમા થકી સૂર્ય શીઘ્ર (ઉતાવળી) ગતીવંત છે સૂર્યથકી ગ્રહ શીઘ્ર ગતીવંત છે ગ્રહથકી નક્ષત્ર શીઘ્ર ગતીવંત છે નક્ષત્રથકી તારા શીઘ્ર ગતીવંત છે ને સર્વે થકી ચંદ્રમા મંદ (હળવી) ગતીવંત છે ને સર્વ થકી તારા શીઘ્ર ગતીવંત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા ૧ સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪ ને તારા ૫ એ માહે કયા કયા થકી અલ્પ રૂધીવંત છે? અથવા મહા રૂધીવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તારાથકી નક્ષત્ર મહર્ધિક (મોટી રૂધીવંત) છે નક્ષત્રથકી ગ્રહ મહર્ધિક છે ગ્રહથકી સૂર્ય મહર્ધિક છે ને સૂર્યથકી ચંદ્રમા મહર્ધિક છે સર્વથકી અલ્પ રૂધીવંત તારા છે ને સર્વથકી મોટી રૂધીવંત ચંદ્રમા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપો વિષે એક તારાથકી બીજા તારાને કેટલું અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ બે પ્રકારે અંતર કહ્યું છે તે કહે છે એક વ્યાઘાતપણે અંતર ને બીજું નિર્વ્યાઘાતપણે અંતર ત્યાં જે વ્યાઘાતપણે અંતર છે તે જઘન્ય થકી બસે છાસઠ જોજન અંતર છે (તે કેમ જે નિષધ ને નિલવંત પર્વત સ્વભાવે ચારસે જોજન ઉંચા છે, તે ઉપરે પાંચસે જોજનના કુટ ઉંચા છે તે મૂળે પાંચસે જોજનના લાંબા પહોળા છે, મધ્યે ત્રણસે પચોતેર જોજનના ને શીખર ઉપરે તે બને પર્વતના કુટ અઢીસો જોજન પોહોળા છે ને તેને બે પાસે આઠ આઠ જોજન વેગળા (છેટે) તારા ચાલે છે એમ મળીને બસે છાસઠ જોજન વ્યાઘાતપણે જઘન્ય અંતર હોય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર હજાર, બસે બેતાલીસ જોજન અંતર હોય (તે કેમ જે દશ હજાર જોજનનો મેરૂ પર્વત પોહોળપણે છે ને તેને બે પાસે અગીયારસે ને એકવીસ જોજન વેગળા તારા ચાલે છે એ રીતે ત્રણ પીંડ મળીને બાર હજાર બસે બેતાલીસ જોજન વ્યાઘાતપણે ઉત્કૃષ્ટ અંતર હોય એ ભાવ) વળી ત્યાં જે નિર્વ્યાઘાતપણે અંતર છે તે જઘન્ય થકી પાંચસે ધનુષ્યનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે ગાઉનો એક તારાથી બીજા તારાને અંતર (છેટું) કહ્યું છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચદ્રમા જ્યોતીષીનો ઇંદ્ર જ્યોતીષીનો રાજા તેને કેટલી અગ્રમહિષી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર અગ્રમહિષી (દેવાંના સ્ત્રી) છે તે કહે છે ચદ્રપ્રભા ૧, દોશી નાભા ૨, અચિમાની ૩, ને પ્રભકરા ૪, ત્યા એ ચાર માહીની એકેકી દેવીને ચાર ચાર હજાર દેવાંગ્નાનો પરીવાર છે એમ સોળ હજાર દેવાના જાણવી તે અગ્રમહિષી માહીની એકેકી દેવી અનેરી ચાર ચાર હજાર દેવાનાનો પરીવાર વિકુર્વવાને સમર્થ થાય એમ સર્વ મગી સોળ હજાર દેવાંના વિકુવણાની થાય એ ત્રુટિત અતપુરો પરીવાર કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચદ્રમા જ્યોતીષીનો ઇંદ્ર જ્યોતીષીનો રાજા ચદ્રાવતસક વૈમાનને વિષે સુધર્મા સભાએ ચદ્રનામા સિહાસને તે ત્રુટીત સ્ત્રીના વૃદ સાથે દેવ સબધી ભોગ ભોગવતો થકો વીચરવાને સમર્થ થાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (ભોગ ભોગવે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે શે અર્થે એમ કહોછો જે એ અર્થ સમર્થ નહીં?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચદ્રમા જ્યોતીષીનો રાજા ચદ્રાવતસક વૈમાનને વિષે સુધર્મા સભાએ ચદ્રનામા સિહાસને ત્રુટિત તે સ્ત્રીના વૃદ સાથે દેવતા સબધી ભોગ ભોગવતો થકા વીચરે નહીં હે ગૌતમ! ચદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતીષીના રાજાને ચદ્રાવતસક વૈમાને સધર્મા સભાએ માણવકનામા ચૈત્ય સ્થભ છે તેહને વિષે વજ્ર રત્નમય ગોળ વૃત દાબડા છે તેહને વિષે ઘણી જીન દાઢા છે તે દાઢા ચદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતિષિના રાજાને ને અનેરાએ ઘણા જ્યોતિષી દેવતા દેવાંગ્નાને અરચવા જોગ્ય છે જાવત્ સેવવા જોગ્ય છે તેહને માટે સમર્થ નહીં ચદ્રમા જ્યોતીષીનો રાજા ચદ્રાવતસક વૈમાને ચદ્ર સીંહાસનને વિષે સ્ત્રીના વૃદ સાથે દેવ સબધી ભોગ ભોગવતો થકો વિચરે નહીં હે ગૌતમ! સમર્થ નહીં ચદ્રમા જ્યોતીષીનો રાજા ચદ્રાવતસક વૈમાને સુધર્માસભાએ ચદ્રનામા સીંહાસનને વિષે સ્ત્રીના વૃદ સાથે દેવ સબધી ભોગ ભોગવતો થકો વીચરે નહીં તેમ વળી હે ગૌતમ! સમર્થ છે ચદ્રમા જ્યોતીષીનો ઇંદ્ર જ્યોતીષીનો રાજા ચદ્રાવતસક વૈમાને સુધર્મા સભાએ ચદ્રનામા સીંહાસનને વિષે ચાર હજાર સામાનીક દેવતા જાવત્ સોળ હજાર આત્મ રક્ષક દેવતા અનેરાએ ઘણા જ્યોતીષિ દેવતા દેવાંગ્ના સાથે પરીવર્યો થકો મોહોટે શબ્દે વજાડના નાટીક, ગીત, વાજીત્ર, તત્રી વીણા, હસ્તતાલ, વણ કાસ્યતાળ, મૃદગ, ત્રુટિત એહવા પડહા વાજીત્રો શબ્દે કરી દેવતા સબધી ભોગ ભોગવતો વીચરે ગીત વાજીત્ર નાટક જોય કેવલ વિષય ત્રણ્ણા રહીત સ્ત્રીના વૃદને દ્રષ્ટી કરી જોવે પણ ત્યા મૈથુનસત્તા ન કરે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૂર્યનામા જ્યોતિષીના રાજાને કેટલી અગ્રમહિષી છે?

૧, વીમતી ૨, જયતી ૩, ને અપરાજીતા ૪ તદો પણ સર્વ અધિકાર ચદ્રમાની પરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચદ્રમાના વિમાનને વિષે દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણાને ચોથે સ્થિતિપદે કહી છે તે કહુછુ ચદ્રમાની જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્યને એક લાખ વરસની

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચદ્રમાની દેવીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યને પચાસ હજાર વરસની

પ્રશ્ન—હે ભગવત સૂર્ય વિમાનના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્ય ને હજાર વરસની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૂર્યની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્ય ને પાંચશે વરસની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રહ વિમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્યની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રહ વિમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્યની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નક્ષત્ર વિમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્યની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નક્ષત્ર વિમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પાવ પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી પાવ પલ્ય ઝાઝેરાની

પ્રશ્ન—હે ભગવત તારા વિમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પલ્યનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી પાવ પલ્યની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તારા વિમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પલ્યનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટો પલ્યોપમના આઠમા ભાગ ઝાઝેરાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ચદ્રમા ૧, સૂર્ય ૨ ગ્રહ ૩ નક્ષત્ર ૪ ને તારા ૫ એ માહે કયા કયા થકી થોડા અથવા ઘણા અથવા સરખા અથવા વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ચદ્રમા સૂર્ય એ બે પરસ્પરે તુલ્ય છે (બરાબર) ને બીજા જ્યોતિષી કરતા થોડા છે તે થકી નક્ષત્ર સખ્યાત ગુણા (અઠાવીસ ગુણા) છે તે થકી ગ્રહ સખ્યાત ગુણા (ચદ્ર સૂર્યથી અઠાસી ગુણા) છે ને નક્ષત્રથી ત્રીગુણા ઝાઝેરા છે તે થકી તારા સખ્યાત ગુણા છે તારા કોડાકોડી ગમે છે એ જ્યોતિષીનો અધિકાર પુરો થયો

૧૦૫. વૈમાનિક દેવતાના અધિકારનો પહેલો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વૈમાનીક દેવતા ના વૈમાન કયા કહ્યા છે? ને વૈમાનિક દેવના કયા વસે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાના બીજા સ્થાનપદને વિષે કહ્યુ છે તેમ સર્વ કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે પખ કહેવી જાવત્ ત્યા શક્ર સૌધર્મ ઇંદ્ર ચોરાશી હજાર સામાનીક જાવત્ ઓરાએ ઘણા સુધર્મ દેવતાના વાસી વૈમાનીક દેવતા, દેવીનુ અધિપતિપણું કરતો થકો વિચરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શક્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની કેટલી પરીખદા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા કહી છે સમિતા ૧, ચડા ૨, ને જાયા ૩ તેમા અભ્યતર પરખદા સમમિતા ૧, મધ્ય પરખદા ચડા ૨, ને બાહ્ય પરખદા જાયા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત સક્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતાછે, મધ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતાછે, ને બાહ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સક્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ ચઉદ હજાર દેવતા છે, ને બાહ્ય પરખદાએ સોળ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સક્રેંદ્ર દેવતાના રાજા તેની અભ્યતર પરખદાએ કેટલી સો દેવી છે? જાવત્ બાહીરલી પરખદાએ કેટલી સો દેવી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સક્રેંદ્ર દેવીંદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાએ સાતસે દેવી છે મધ્ય પરખદાએ છસે દેવી છે ને બાહીરલી પરખદાએ પાચસે દેવી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સક્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે? એમ મધ્ય પરખદાએ કેટલી સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાએ કેટલી સ્થિતિ છે? એમ જાવત્ દેવીની ત્રણ પરખદાની સ્થિતિ પુછી

ઉત્તર—હે ગૌતમ સક્રેંદ્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાએ દેવતાની પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાએ દેવતાની ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે અભ્યતર પરખદાએ દેવીની ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાએ દેવીની બે પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દેવીની એક પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

ત્રણે પરખદાનો અર્થ તેમજ ભવનપતિની પરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઇશાન દેવતાના દેવતાના વૈમાન ક્યા કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેમજ સર્વ પનવણાના સ્થાનપદની પરે કહેવુ જાવત્ ઇશાન ઇંદનામા બીજા દેવેદ્ર દેવતાનો રાજા વસે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ઇશાનઇંદ્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા છે સમિતા ૧ ચડા ૨ ને જાયા ૩ તેમજ

સન કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે અભ્યતર પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ ચઉદ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઇશાનઇદ્રનામા દેવેદ્ર દેવનાના રાજાને અભ્યતર પરખદાએ કેટલી દેવી છે, મધ્ય પરખદાએ કેટલી દેવી છે, ને બાહ્ય પરખદાએ કેટલી દેવી છે?

ઉત્તર—હે ગાતમ, ઈશાનઇદ્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યતર પરખદાએ નવસે દેવી છે, મધ્ય પરખદાએ આઠસે દેવી છે, ને બાહ્ય પરખદાએ સાતસે દેવી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત ઇશાન ઇદ્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અભ્યતર પરખદાએ દેવતાની સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાની છ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઇશાન ઇદ્રનામા દેવેદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યતર પરખદાની દેવીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યતર પરખદાએ દેવીની પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવીની ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દેવીની ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

ત્રણે પરખદાનો અર્થ તેમજ ભવનપતિની પરે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના વૈમાન પુછ્યા?

ઉત્તર—હે ગાતમ, તેમજ પન્નવણાના બીજા સ્થાનપદની પરે કહેવુ જાવત્ સનત કુમારેદ્રને ત્રણ પરખદા છે સમિતા ૧ ચડા ૨, ને જાયા ૩ તેમજ કહેવી પણ એટલો વિશેષ જે અભ્યતર પરખદાએ આઠ હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના ઇદ્રને અભ્યતર પરખદાના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અભ્યતર પરખદાએ દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાએ દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે (ત્રીજા દેવલોક ઉપરાત દેવી નથી)

અથ તેવીજ પ્રવીપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મહેદ્ર દેવલોકનુ પુછ્યુ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એમ મહેદ્રદેવપે પણ તેમજ કહેવુ જાવત્ ત્રણ પરખદા, પણ એટલો

વિશેષ જે અભ્યંતર પરખદાએ ૭ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ આઠ હજાર દેવતા છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેના ત્રણે પરખદાના દેવતાની સ્થિતિ પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ૬ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

તેમજ સર્વ ઇંદ્રના સ્થાન પરથી વૈમાન કહેવા ત્યાર પછી પરમ ઠ પ્રત્યેક પ્રત્યેક સર્વે કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમા દેવલોકના બ્રહ્મેદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને પણ ત્રણ પરખદા છે, પણ અભ્યંતર પરખદાએ ચાર હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખદાએ ૬ હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ આઠ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે દેવતાની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

અથ તેમજ પૂર્વની પરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લાંતક ઇંદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને પણ ત્રણ પરખદા છે જાવત્ અભ્યંતર પરખદાએ બે હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ ચાર હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ ૭ હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે દેવતાની સ્થિતિ પૂછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને ૭ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત માહાશુક્રેંદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને પણ જાવત્ ત્રણ પરખદા છે જાવત્ અભ્યંતર પરખદાએ એક હજાર દેવતા છે મધ્ય પરખદાએ બે હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ ચાર હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે દેવતાની સ્થિતિ પૂછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યતર પરખદાના દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને પાચ પલ્યો પમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે અને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

અર્થ તેનીજ પૂર્વીપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સહસારેદ્રની પરખદા પૂછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જાવત્ અભ્યતર પરખદાએ પાચસે દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ એક હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ બે હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તેહની સ્થિતિ પૂછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યતર પરખદાએ સાડા સત્તર સાગરોપમ અને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ સાડા સત્તર સાગરોપમ અને છ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે અને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની સાડા સત્તર સાગરોપમ અને પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

અર્થ તેનીજ પૂર્વપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, આનત પ્રાણત એ દેવલોકનો એક પ્રાણતેદ્ર તેહની પરખદા પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જાવત્ ત્રણ પરખદા છે અભ્યતર પરખદાએ અઢીસે દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ પાચસે દેવતા છે અને બાહ્ય પરખદાએ એક હજાર દેવતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત તે દેવતાની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અભ્યતર પરખદાએ દેવતાની ઓગણીશ સાગરોપમ ને પાચ પલ્યો પમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાએ દેવતાની ઓગણીસ સાગરોપમ ને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની ઓગણીસ સાગરોપમ ને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિછે

અર્થ તેહીજ પૂર્વેનીપરે જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત આરણ અને અચ્યુત દેવલોકના દેવતાના વિમાન ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેમજ કહેવા અચ્યુતેદ્ર પરીવાર સહીત જાવત્ વિચરે છે અચ્યુતેદ્રના દેવોને ત્રણ પરખદા છે તેમા અભ્યતર પરખદાએ સવાસો દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ અઢીસો દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ પાચસો દેવતા છે વળી અભ્યતર પરખદાએ દેવતાની એકવીશ સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાની એક્વીશ સાગરોપમ ને છ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની એક્વીશ સાગરોપમ ને પાચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, હેઠલી ત્રીક ગ્રવેયકના દેવતાના વિમાન ક્યા કહ્યા છે? ને હેઠલી ત્રીક ગ્રવેયકના દેવતા ક્યા વસે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાી બીજે અધ્યા।પે કહ્યુ છે તેમજ જાણવુ

એમ મધ્ય ત્રીક ગ્રૈવેયકના દેવતા, ઉપની ત્રીક ગ્રૈવેયકના દેવતા, અનુત્તર વૈમા।ના દેવતા જાનત્ તે નવ ગ્રવેયક અ। અનુત્તર વાની દેવના સવ અહમિ' છે ચાકર ઠાકર નથી તે માટે ત્યા પરખદા । કહેવી અહો શ્રમણો આરખાવતાં એ વૈમાનીક દેવતાનો પહેલો ઉદેશો થયો

૧૦૬. વૈમાનીક દેવતાના અધિકારનો બીજો ઉદેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇસાન દેવલોકે વૈમા।ની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધનોદધી (નિવડ પાણીરૂપ) તેહને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સા।તકુમાર, માહેદ્ર દેવલોકે વૈમા।ની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઘનવાય (નિવડ વાયરો) તેને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બ્રહ્મ દેવલોક વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ધનવાયને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લાતક દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઘનોદધી ને ઘનવાય એ બેને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, માહાશુક્ર ન સહસ્રાર દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઘનોદધી ને ઘનવાય એ બેને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, આનત, પ્રાણુત, આરણ્ ને અચ્યુત એ ચાર દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આકાશને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રૈવેયકના વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આકાશને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત,અનુત્તર વૈમાનની પૃથ્વી સ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આકાશને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન કલ્પને વિષે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સતાવીસસે જેજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સનતકુમાર, માહેદ્ર કલ્પે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છવીસસે જેજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત બ્રહ્મ, લાતિક દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પચવીસસે જેજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, માહાસુક્ર, સહશ્રાર દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચોવીસસે જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આનત, પ્રાણુત, આરણ ને અચ્યુત કલ્પે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રેવીસસે જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયકની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાવીસસે જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકવીસસે જોજન જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મ, લાંતક દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાતસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, માહાસુક્ર, સહસ્રાર દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત આનત, પ્રાણુત, આરણ ને અચ્યુત દેવલોકે વૈમાન કેટલા ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત નવ ગ્રૈવેયકના વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ અણુત્તર વૈમાન કેટલા ઉંચપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસે જોજન ઉંચપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન શ્યે આકારે સંસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે વૈમાન બે પ્રકારના છે તે એક આવળીકા પ્રવિષ્ટ તે શ્રેણીબંધ છે ને બીજા આવળીકામધ્યી બાહીર છુટક (પુષ્પાવિકરણ) છે વળી તેમા જે આવળીકા પ્રવિષ્ટ શ્રેણીબંધ છે તે ત્રણ પ્રકારના છે વૃત્ત (ગોળ) ૧ ત્રસ (ત્રીખૂણા) ૨ ને ચતુરસ (ચોરસ) ૩ તેમા તીહા જે આવળિકાથકી બાહીર છે તે પુષ્પાવિકરણ (છુટા ફુલની પરે) અનેક નાના પ્રકારના ઉત્તમ સંસ્થાને છે એમ જાવત ગ્રૈવેયકના વૈમાન લગે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પાચ અણુત્તર વૈમાન શ્યે આકારે સસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ અણુત્તર વૈમાન બે પ્રકારે છે વચે એક વૃત્ત (ગોળ) છે ને ચ્યાર દીસે ચ્યાર ત્રીખુણા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેટલા લાબપણે, પોહોળપણે છે? ને કેટના પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે, સખ્યાતા વિસ્તારના ને અસખ્યાતા વિસ્તારના જેમ નરકાવાસા કહ્યા તેમ જાણવા જાવત્ અણુત્તર વૈમાન વચનુ એક (સરવાર્થ સિદ્ધ) સખ્યાતા જોજનનુ છે ને ચ્યાર દીસે ચાર (વિજયાદિક) અસખ્યાતા જોજનના છે ત્યા જે સખ્યાતા વિસ્તારનું (સરવાર્થસિદ્ધ) છે તે જબુદ્વીપ પ્રમાણે લાખ જોજન વિસ્તારે છે ને જે અસખ્યાતા વિસ્તારના વૈમાન છે, તે અસખ્યાતા લાખ જોજન લાબપણે પોહોળપણે છે ને અસખ્યાતા લાખ જોજન પરિધિપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાચ વર્ણના છે કાળા ૧, લીલા ૨, રાતા ૩, પીળા ૪, ને ધોળા ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સનતકુમાર, માહેદ્ર કલ્પે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ચાર વર્ણના છે લીલા ૧, રાતા ૨, પીળા ૩, ને ધોળા ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવત બ્રહ્મલોક, લાતક કલ્પે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ વર્ણના છે તે રાતા ૧, પીળા ૨, ને ધોળા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવત, માહાશુક્ર, સહસારે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ બે વર્ણના છે પીળા ૧, ને ધોળા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત આનત, પ્રાણત, આરણ ને અચ્યુતે કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક ધોળા વર્ણના છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નવ ગ્રૈવેયકના વૈમાન કેવા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ પણ એક ધોળે વર્ણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત પાચ અણુત્તર વૈમાન કેવે વર્ણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પરમ શુકલ વર્ણ ધોળા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કહેવા પ્રભાએ કાન્તિએ કરીને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નિત્યે પ્રકાશવત છે નિત્યે ઉદ્યોતવત છે પોતાની કાન્તિએ કરી સહીત છે એમ જાવત્ અણુત્તર વૈમાન નિત્યે પ્રભાવત છે નિત્યે ઉદ્યોતવત છે પોતાની પ્રભાએ કરીને સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધમ ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેહવી ગધે કરીને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ કદના પુગ હોય જાવત્ ગધે કરીને જાવત્ એહથકી અત્યંત ઇષ્ટ ગંધવંત છે એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે ગંધ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેહવે સ્પર્શ કરી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ મૃગચર્મ (મૃગનું ચામડું) હોય તથા રૂ હોય તેમજ પૂર્વની પરે સર્વ સુકમાળ રૂપ કહેવો જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વમાન કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એહ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ સર્વ દ્વીપ ને સમુદ્ર મધ્યે છે તેમજ પૂર્વનીપરે તે પુરે ત્રણ ચપટીમાહે એકવીશ વાર ફરે એહવી ગતીએ કોઇક દેવતા છ માસ લગે તે વૈમાનમાહે ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર પણ ન આવે એવડા મોટા વૈમાન છે એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન એક સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાન પ્રતે વ્યતિક્રમી જાય ને વિજયાદિક ચાર વૈમાન પ્રતે વ્યતિક્રમી જાય નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન શ્યામય છે? (શેના છે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ રત્નમય છે ત્યાં ઘણા જીવ ને પુદ્ગળ એકેંદ્રિપણે ઉપજે છે, ચવે છે પુષ્ટ થાય છે તે વૈમાન દ્રવ્યાર્થપણે શાશ્વતા છે ને વર્ણને પર્યાયે, ગંધને પર્યાયે, રસને પર્યાયે ને સ્પર્શને પર્યાયે અશાશ્વતા છે એમ જાવત્ અનુત્તર વમાન લગે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકને વિષે દેવતા ક્યાંથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ઉપપાતનો આળાવો જેમ પન્નવણાને છઠ્ઠે વ્યુત્ક્રાંતિ પદે કહ્યા છે તેમ કહેવો તિર્યંચ, મનુષ્ય પચેંદ્રી સમુર્છિમ વરજીને ગર્ભજ પચેંદ્રી તિર્યંચ, મનુષ્યમાહેથી આવ્યા ઉપજે એમ ઉપપાત વ્યુત્ક્રાંતિ પ ને અનુસારે જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે કહેવું (આઠમા દેવલોક સુધી ગર્ભજ મનુષ્ય તિર્યંચ ઉપજે, ને નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ વમાન સુધી એક ગર્ભજ મનુષ્ય ઉપજે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતા એક સમયે કેટલા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય થકી એક, બે, ત્રણ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતા પણ ઉપજે અને અસંખ્યાતા પણ ઉપજે એમ જાવત્ સહસ્રાર આઠમા દેવલોક લગે જાણવા (તિર્યંચ આઠમા દેવલોક સુધી ઉપજે છે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત આણતાદિક ચાર દેવલોકે નવ ગ્રૈવેયક ને પાંચ અનુત્તર વૈમાને એક સમયે કેટલા દેવતા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય થકી એક બે ત્રણ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતાજ ઉપજે (આણતાદિક દેવલોકે ગર્ભજ મનુષ્યજ ઉપજે, ને ગર્ભજ મનુષ્યજ તે સંખ્યાતાજ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતા સમયે સમયે એક એક અપહરતા (કાઢતા) કેટલે કાળે સર્વ અપહરાય રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતા અસંખ્યાતા સમયે સમયે અપહરતાથકા અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી અપહરે તો પણ તે સર્વ અપહરાય નહીં એટલા છે એમ જાવત્ સહસાર આઠમા દેવલોક લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આણુતાદિક ચાર દેવલોકે, નવ ગ્રૈવેયકે, ને પાંચ અણુત્તર વૈમાને દેવતા સમયે સમયે એકેકો અપહરતા થકા કેટલે કાળે સર્વ અપહરાય રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ અસંખ્યાતા છે માટે સમયે સમયે અસંખ્યાતા અપહરતા થકા ક્ષેત્ર પલ્યોપમના સૂક્ષ્મપણે અસંખ્યાતા ભાગ લગી અપહરીએ તો પણ સર્વ અપહરાય નહીં એટલા છે પણ નિશ્ચે કયારેય પણ અપહર્યા નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાને કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની બે ભેદે શરીરની અવગાહના છે એક ભવધારણીક ને બીજી ઉત્તર વૈક્રીય તેમા જે ભવધારણીક શરીર તે જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે (ઉપજતી વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હાથની છે ને તીહા જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તે જઘન્યથી આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે છે (પ્રારંભ વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે લાખ જોજનની છે બાર દેવલોક સુધી

ત્યાર પછી એકેકો હાથ ઓછો કરીએ તે એમકે સનતકુમાર, માહેંદ્રે છ હાથ બ્રહ્મ, લાંતકે પાંચ હાથ માહાસુક્ર, સહસારે ચાર હાથ આનતાદિક ચાર દેવલોકે ત્રણ હાથ નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને એક હાથ શરીરની અવગાહના છે તેમા વળી નવ ગ્રૈવેયકે ને અણુત્તર વૈમાને એકજ ભવધારણીય શરીર છે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર નથી (કરવાની શક્તિ છે પણ કરે નહીં કાર્યના અભાવ માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાના શરીર કયે સંઘયણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ છ સંઘયણ રહીત અસંઘયણી છે હાડ નથી, રૂધિર નથી, ને નસ પણ નથી તે માટે સંઘયણ નથી (હાડ નસને બંધ તે સંઘયણ કહીએ તે માટે) વળી જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ, કાન્ત, મનોહર છે જાવત્ તે તેહના શરીરના સમુહપણે પરીણમે છે એમ જાવત્ અણુત્તર વૈમાનના દેવતા લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાના શરીર કયે સંસ્થાને સંસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતાના શરીર બે પ્રકારે છે એક ભવ ધારણીય શરીર ને બીજા ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તેમા જે ભવધારણીય શરીર છે તે સર્વ સમ ચતુરસ સંસ્થાને છે ને તેમા જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર છે, તે અનેક સંસ્થાને સંસ્થીત છે (જેહવા રૂપ ચીંતવે તેહવા રૂપ વૈકુવે) એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી જાણુવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયક અને અણુત્તર વૈમાનના દેવતાના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને એક ભવધારણીય શરીર છે તે સમચતુરસ સંસ્થાને સંસ્થીત છે તેને ઉત્તર વક્રીય શરીર નથી, (પ્રયોજનના અભાવ માટે આવા ગમન નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધમ, ઇશાન દેવલોક દેવના કહેવા વર્ણે કરીને છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તપ્ત સવણુ શરીખા રાતા વર્ણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સનતકુમાર, માહેદ્ર દેવલોકના દેવના કહેવા વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, કમળના કેસરા શરીખા ગૌર વર્ણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, બ્રહ્મ દેવલોકના દેવતા કહેવે વર્ણ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, આદ્ર મધુક વનસ્પતિ શરીખા પીળે વર્ણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, લાનકાદિક જાવત્ ગ્રૈવેયકના દેવના કેવે વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સુકલ વર્ણ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, અનુત્તર વૈમાનના દેવના કેવે વર્ણ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પરમ સુકલ વર્ણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધમ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાના શરીર કહેવા ગધવત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ કઠના પુડા હોય તેમજ સર્વ પૂર્વલીપરે જાવત્ અસત મનો હર ગધે કરીને છે એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવના લગી કહેવુ
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવનાના શરીર કહેવે સ્પર્શે કરીને છે?
ઉત્તર—ગૌતમ, સ્થિર મૃદુ સુકુમાળ, સ્નિગ્ધ એહવી શરીરની ત્વચા (ચામડી) છે એહવા સુકમાળ સ્પર્શવત છે એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવના લગી કહેવુ
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતા કેહના પુદ્ગળ સ્વાસો સ્વાસ પણે પરીણમે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ, કાન્ત, મનોહર જાવત્ તે પુદ્ગળ તે દેવતાને સ્વાસો સ્વાસપણે પરીણમે છે એમ જાવત્ અનુત્તર વિમાનના દેવના લગી કહેવુ
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાને કહેવા પુદ્ગળ આહારપણે પરીણમે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ કાન્ત મનોહર જાવત્ તે પુદ્ગળ તે દેવતાને આહારપણે પરીણમે છે એમ જાવત્ અનુત્તર લગી કહેવુ
પ્રશ્ન—હે ભગવત સૌધર્મે ઇશાન દેવલોકના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક તેજુ લેસ્યા છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સનતકુમાર, માહેદ્ર કલ્પના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને એક પદ્મ લેસ્યા છે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, બ્રહ્મ દેવલોકના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક પદ્મ લેસ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લાનક દેવલોકે જાવત્ નવ ગ્રૈવેયકના દેવતાને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉતર—હે ગૌતમ, તેને એક સુક્લ લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક પરમ સુક્લ લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકના દેવતા શુ સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિશ્ર દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ ત્રણે દ્રષ્ટી બારમા દેવલોક સુધી છે એમ જાવત્ નવ ગ્રૈવેયકના દેવતા સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે પણ મિશ્ર દ્રષ્ટી નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શુ સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિશ્ર દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે પણ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી નથી તેમ મિશ્ર દ્રષ્ટી પણ નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ ઇશાન દેવલોકના દેવતા શુ જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન નિશ્ચય છે એમ જાવત્ નવ ગ્રૈવેયક લગી જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શુ જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે જ્ઞાની છે પણ અજ્ઞાની નથી ત્રણ જ્ઞાન નિશ્ચય છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સર્વે વૈમાનીક દેવતાને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ જોગ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેહને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકાર અને નિરાકાર એ બે ઉપયોગ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા અવધિજ્ઞાને કરીને કેટલુ ક્ષેત્ર જાણે, દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આગુળનો અસખ્યાતમો ભાગ દેખે અને ઉત્કૃષ્ટપણે હેઠુ જાવત્ રત્નપ્રભા પૃથ્વી લગી દેખે ઉંચુ જાવત્ પોતાના વૈમાન લગી દેખે અને તીછુ જાવત્ અસખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર લગી દેખે એણી રીતે સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા પહેલી પૃથ્વી લગી અવધિજ્ઞાને કરી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સનતકુમાર, માહેદ્રના દેવતા અવધિજ્ઞાને કરી કેટલુ ક્ષેત્ર દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ત્રીજા, ચોથા દેવલોકના દેવતા બીજી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન— હે ભગવત, બ્રહ્મ, લાતકના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલુ દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પાચમા છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા ત્રીજી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, માહાસુક્ર, સહસારના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલુ દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સાતમા, આઠમા દેવલોકના દેવતા ચોથી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આણત, પ્રાણતના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે નવમા, દશમા દેવલોકના દેવતા પાંચમી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આરણ, અચ્યુતના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અગ્યારમા, બારમા દેવલોકના દેવતા પણ પાંચમી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, હેઠની ત્રીક અને મધ્યની ત્રીક એ ૭ ગ્રૈવેયકના દેવતા કેટલું દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ૭ ત્રીકના દેવતા છઠી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપરલી ત્રીક ગ્રૈવેયકના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?

ઉત્તર— ગૌતમ, તે ઉપરલી ત્રીકના દેવતા સાતમી પૃથ્વી લગી દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અણુત્તર વૈમાનના દેવતા અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું ક્ષેત્ર દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાંઈક ઉણી સમગ્ર લોકનાળ દેખે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સાૈધર્મ, ઈશાનના દેવતાને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને પાંચ સમુદ્ઘાત છે વેદના સમુદ્ઘાત ૧, કષાય સમુદ્ઘાત ૨, મારણાંતિક સમુદ્ઘાત ૩ વૈક્રીય સમુદ્ઘાત ૪, ને તેજસ સમુદ્ઘાત ૫ એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી પાંચ સમુદ્ઘાત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયક ને પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ધુરની (પ્રથમની) વેદના ૧, કષાય ૨, ને મારણાંતિક ૩, એ ત્રણ સમુદ્ઘાત છે (વૈક્રીયાદિક નથી પ્રયોજનના અભાવ માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ ઈશાનના દેવતા કેહવી ક્ષુધા, તૃષા ભોગવતાથકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષુધા, તૃષા નથી એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા લગી જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સાૈધર્મ ઈશાન દેવલોકે દેવતા એક રૂપ અથવા ઘણા રૂપ નવા વૈકુર્વી શકે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા એક અથવા ઘણા રૂપ વૈકુર્વે એમ એક રૂપ વૈકુર્વતાથકા એકેંદ્રીનું, બેઈંદ્રીનું, તેઈંદ્રીનું, ચૌરેંદ્રીનું રૂપ અથવા પચેંદ્રીનું રૂપ વૈકુર્વે ને ઘણા રૂપ વૈકુર્વતાથકા પણ એકેંદ્રીના રૂપ અથવા જાવત્ પચેંદ્રીના રૂપ વૈકુર્વે વળી સંખ્યાતા પણ વૈકુર્વે ને અસંખ્યાતા પણ વૈકુર્વે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત જે રૂપ વૈકુર્વે તે સરખા રૂપ વૈકુર્વે કે અણસરખા રૂપ વૈકુર્વે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સરખા પણ વૈકુર્વે ને અણસરખા પણ વૈકુર્વે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે રૂપ સંબંધપણે વૈકુર્વે કે અસંબંધપણે વૈકુર્વે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંબંધ પણ વૈકુર્વે ને અસંબંધ પણ વૈકુર્વે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તે રૂપ તેના વૈકુરીને શુ કરે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પોતાના મન ચીંતવ્યા કાર્ય કરે એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રૈવેયકના અને અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શુ એક રૂપ વૈકુવવા સમર્થ છે, કે ઘણા રૂપ વૈકુવવા સમર્થ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક રૂપ પણ વૈકુવવા સમર્થ છે ને ઘણા રૂપ પણ વૈકુવવા સમર્થ છે પણ નહીં નિશ્ચે તે સપતિ વૈકુવતા । હોય વૈકવતા નથી, ને વૈકુવશે નહીં (પ્રયોજનના અભાવ માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા કેહવુક સુખશાતા ભોગવતાથકા વિચરે છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનોજ્ઞ શબ્દ, રૂપ, રસ જાવત્ સ્પર્શ ભોગવતાથકા વિચરે છે એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા કેહવીક રૂદ્ધિવત છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મહા રૂદ્ધિવત છે, મહા જ્યુતીવત છે, જાવત્ માહા પ્રભાવત છે રૂદ્ધિએ કરી સહીત છે એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રૈવેયક, અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેહવીક રૂદ્ધિ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ મહર્ધિક છે જાવત્ સર્વ મહા પ્રભાવવત ઈંદ્રાદિક વ્યવહાર રહીત છે જાવત્ તે સર્વ દેવતાના ગણ અહમેદ્ર છે અહો શ્રમણો આયખાવતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા વિભૂષાયે શૃગારે કરી કેહવા છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે ઉત્તર વૈક્રીય શરીરવત ને ભવધારણીય શરીરવત તીહાં જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીરવત છે તે હારે કરી બીરાજીત છે હૃદય જેહના એહવા છે, જાવત્ દશે દિશિપ્રતે ઉદ્યોત કરતાથકા પ્રભાશ કરતાથકા જાવત્ પ્રતિરૂપ છે ને ત્યા જે ભવધારણીય શરીરવત છે તે આભરણ વસ્ત્ર રહીત છે ને તે સ્વભાવિક વિભૂષાયે કરી સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવાંગ્ના વિભૂષાએ કરી કેહવી છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે ઉત્તર વૈક્રીય શરીરવત ને ભવધારણીય શરીરવત ત્યા જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીરવત છે તે ઝાંઝર પ્રમુખ આભૂષણ સહીત છે, સુવર્ણમય ઘુઘરી શબ્દવત સહીત, પ્રવર ઉત્તમ જેણીએ વસ્ત્ર પહીર્યા છે, ચદ્રમા સમાન મુખ છે ચદ્ર માનીપરે વિલાસવત છે અર્ધ ચદ્ર સમાન તેહના નિલાડ છે, શૃગાર અને આકારે કરીને તેહનો મનોહર વેશ છે, સગત પ્રમુખ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે અને ત્યા જે ભવધારણીય શરીરવત છે તે દેવાંગ્ના આભરણ વસ્ત્રે કરી રહીત છે ને સ્વભાવિક શરીરની શોભાએ કરી સહીત છે બે દેવલોક ઉપરાત શેષ દેવલોકે દેવતાજ છે, દેવાંગ્ના નથી એમ જાવત્ અચ્યુત બારમા દેવલોક લગી કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ગ્રૈવેયકના દેવતા વિભૂષાએ શુભ્ર કરી કેવા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આભરણ વસ્ત્રે કરી હીન છે ને સ્વાભાવિક શરીરની શોભાએ કરી સહીત છે એમ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા પણ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા કહેવા કામ ભોગ ભોગવતા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઇષ્ટ શબ્દ, ઇષ્ટ રૂપ યાવત્ ઇષ્ટ સ્પર્શ ભોગવે છે એમ યાવત્ ગ્રૈવેયકના દેવતા સુધી કહેવું અને અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને ઉત્કૃષ્ટ શબ્દ યાવત ઉત્કૃષ્ટ સ્પર્શ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવત વૈમાનીક દેવતા, દેવીની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણાની સ્થિતિ પદે અનુસારે સર્વની સ્થિતિ કહેવી તે પહેલા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી બે સાગરોપમની તેની પરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી સાત પલ્યની ને અપરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી પચાશ પલ્યની બીજા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી બે સાગર ઝાઝેરી તેની પરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી નવ પલ્યની ને અપરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી પંચાવન પલ્યની ત્રીજા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બે સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સાત સાગરની ચોથા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બે સાગર ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી સાત સાગર ઝાઝેરી પાંચમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સાત સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરની છઠા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ચઉદ સાગરની સાતમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ચઉદ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સતર સાગરની આઠમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સતર સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી અઢાર સાગરની નવમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય અઢાર સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ઓગણીશ સાગરની દશમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ઓગણીસ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી વીશ સાગરની અગ્યારમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય વીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી એકવીશ સાગરની બારમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એકવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી બાવીશ સાગરની પેહેલી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બાવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રેવીશ સાગરની બીજી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રેવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ચોવીશ સાગરની ત્રીજી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ચોવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી પચવીશ સાગરની ચોથી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય પચવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી છવીશ સાગરની પાંચમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય છવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સતાવીશ સાગરની છઠી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સતાવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી અઠાવીશ સાગરની સાતમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય અઠાવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ઓગણત્રીશ સાગરની આઠમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ઓગણત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રીશ સાગરની નવમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી એકત્રીશ સાગરની ચાર અનુત્તર વૈમાનના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય

એકત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરની સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાનના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરની

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતા માહેથી આતરા રહીત ચવીને કયા જાય? કયા ઉપજે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાના વ્યક્રાંતિ પદમા કહ્યુ છે તેમ સવ કહેવુ તે સક્ષેપમા એમ જે પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા ચવીને બાદર પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ તિર્યંચ ને મનુષ્ય એ પાચમા જાય ત્રીજેથી આઠમા દેવલોક સુધીના દેવતા ચવીને ગર્ભજ તિર્યંચ, મનુષ્યમા જાય ને નવમા દેવલોકથી તે સરવાર્થ સિદ્ધના દેવતા ચવીને એક ગર્ભજ મનુષ્યમાજ જાય

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે સર્વ પ્રાણી, સવ ભૂત, સવ જીવ, સવ સત્વ પૃથ્વીકાયપણે, જાવત્ વનસ્પતિકાયપણે, દેવતાપણે, દેવીપણે, આસન, શયન, યાન, ભાંડ, ઉપગરણપણે પૂર્વે ઉપના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વારવાર, અનેકવાર, અનતીવાર ઉપના છે સર્વ દેવલોકને વિષે એમજ કહેવુ પણ એટલો વિશેષ જે બે દેવલોક ઉપરાત દેવીપણે નથી ઉપના (કેમકે બે દેવલોક ઉપરાત દેવી નથી તે માટે) એમ ગ્રૈવેયકને વિષે પણ કહેવુ ને અનુત્તર વૈમાનને વિષે પણ એમજ કહેવુ પણ એમા એટલો વિશેષ જે દેવતાપણે નથી ઉપના ને દેવીપણે પણ નથી ઉપના (કેમકે દેવી તો તીહા નથી ને દેવતા પણ તીહાના એક બે ચાર ભવ કરે તે માટે તીહાના દેવપણે સવ જીવ ઉપના નથી) એ વૈમાનિકનો અધિકાર પુરો થયો

૧૨૭. ચારે ગતિની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અબાધાકાળ અને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષની ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્યની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની પણ તિર્યંચનીપરે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતાની સ્થિતિ નારકીની પરે સ્થિતિ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતા, નારકીને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની જે ભવસ્થિતિ કહી તેહીજ કાયસ્થિતિ જાણવી (એકજ ભવ કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યચને કેટના કાળની કાયસ્થિતિ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યચ તિર્યચપણે જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત રહે (તિર્યચપણે એકજ લઘુ ભવ કરે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતા વનસ્પતિના કાળ અનતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી અસખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનુષ્ય મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહૂર્ત રહે (એકજ લઘુ ભવ કરે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુર્વ કોડી પૃથક્ત્વે અધીક રહે (સાત ભવ પુર્વ કોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગળીયાનો કરે ત્યાર)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકી, મનુષ્ય, દેવતાને અતર કેટલા કાળનો પડે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહૂર્તનો અતર પડે (અતર્મુહૂર્તનો અન્ય ભવ કરીને પાછો તેહીજ થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે (વનસ્પતિમા જાય ત્યારે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યચને કેટલા કાળનો અતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહૂર્તનો અતર પડે (અતમુહૂર્તનો ગાહનો મનુષ્યનો એકજ ભવ કરીને પાછો તિર્યચ થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પૃથક્ત્વ ઝાઝે રાનું અતર પડે (તિર્યચ ટાળી બાકી ત્રણ ગતીમાહે ઉત્કૃષ્ટો એટલોજ કાળ રહેવાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકી ૧ તિર્યચ ૨ મનુષ્ય ૩, અને દેવતા ૪ એ માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા, તુલ્ય વિશેષાધિક હોય ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧, તેથકી નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩, ને તે થકી તિર્યચ અનત ગુણાછે ૪ (વનસ્પતિ અનતા માટે) એટલે એ અધિકાર પૂરો થયો એ ચાર પ્રમારે સસારી જીવ કહ્યા એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે ચતુર્વિધ જીવની પ્રતિપત્તિ સપૂર્ણ થઇ

૧૨૮. પાચ પ્રકારે સસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પબહુત્વનો અધિકાર.

ત્યા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે પાચ પ્રમારે સસારી જીવ કહ્યા છે તે એવી રીતે કહે છે જે એકેદ્રિ ૧, બેઇદ્રિય ૨, તેઇદ્રિય ૩ ચઉરેદ્રિય ૪, ને પચદ્રિય ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત એકેદ્રિય જીવના કેટના ભેદ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે પર્યાપ્તા ૧ ને અપર્યાપ્તા ૨, એમ જાવત પચેદ્રિય પણ બે ભેદે છે પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રિય જીવને કેટના કાળની સ્થિતિ છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસની સ્થિતિ છે (પૃથ્વીકાય આશ્રી બાવીસ હજાર વરસની)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર વરસની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિય જીવો કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ઓગણપચાસ રાત દીવસની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચઉરેંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ માસની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિય જીવો કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ છે (નારકી દેવતા આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય અપર્યાપ્તાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્ત જાણવી એમ યાવત્ પચેંદ્રિ અપર્યાપ્તા ને અંતમુહુર્ત્તની સ્થિતિ છે (અપર્યાપ્તી પણાનો કાળ એટલોજ હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય પર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસ અંતમુહુર્ત્તે ઉણાની છે (ઉપજતી વેળાએ અંતર્મુહુર્ત્ત અપર્યાપ્તો હોય તે માટે) એમ સર્વે પર્યાપ્તાને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અંતર્મુહુર્ત્તે ઉણી જાણવી (ઉપજતી વેળાએ અંતમુહુર્ત્ત લગી સર્વ જીવ અપર્યાપ્તા હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય જીવ એકેંદ્રિયપણે કેટલા કાળ લગી રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્ત રહે (એકજ નાહનો ભવ કરે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટ પણે અનંતો કાળ રહે (વનસ્પતિમાં જાય ત્યારે વનસ્પતિના કાળ જેટલો રહે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિય બેઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે (સંખ્યાતા ભવ બેઇંદ્રિમાં કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૂર્વલી રીતે સંખ્યાતો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચૌરેંદ્રીય ચૌરેંદ્રીયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૂર્વલી રીતે સંખ્યાતો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રીય પચેંદ્રીયપણે કેટલોક કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરોપમ જાઝેરા રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રીય અપયામા એકેદ્રીય અપર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અતર્મુહુર્ત્તજ રહે (અપર્યાપ્તા ઘણા ભવ કરે તો પણ અતર્મુહુર્ત્તજ થાય) એમ બેદ્રીય, તેદ્રીય, ચૌરેદ્રીય ને પચેદ્રીય અપયાપ્તાપણે કાય સ્થિતિ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત એકેદ્રીય પયાપ્તા એકેદ્રીય પયાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સખ્યાતા હજાર વરસ રહે (પયાપ્તાપણે ભવ આઠ કરે તે માટે) એમ બેઇદ્રીય પયાપ્તાપણે સખ્યાતા વરસ લગી રહે તેઇદ્રીય પયાપ્તાપણે સખ્યાતા અહોરાત્ર ને ચૌરેદ્રીય પયાપ્તાપણે સખ્યાતા માસ લગે રહે ને પચેદ્રીય પર્યાપ્તાપણે સાગરોપમ સત પૃથકત્વ લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત એકેદ્રીય જીવને કેટલા કાળનું અતર હોય? (એકેદ્રીયપણું છાંડીને પાછુ કેટલે કાળે એકેદ્રીયપણું પામે?)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત (અતર્મુહુર્ત્તનો એકજ ભવ બેઇદ્રિયાદિકનો કરીને પાછો એકેદ્રીય થાય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સખ્યાતા વરસે અધીક (એટલો કાળ બેઇદ્રિયાદિકમા રહે પછે પાછો એકેદ્રીય થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રિયને કેટલા કાળનુ અતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો અનતો કાળ અતર પડે

એમ તેઇદ્રીયનુ પણ અતર કહેવુ એમ ચૌરેદ્રીયનુ પણ અતર કહેવુ એમ પચેદ્રીયનુ પણ અતર કહેવુ અપયાપ્તા સર્વને ઓઘીકની પરે એમજ કહેવુ અને પર્યાપ્તાપણે પણ એમજ ઓઘીકની પરે અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રિ ૧, બેઇદ્રી ૨, તેઇદ્રી ૩, ચૌરેદ્રી ૪, ને પચેદ્રી ૫ એ માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા, સરખા ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથકી થોડા પચેદ્રી ૧ તે થકી ચૌરેદ્રી વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી તેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩ તે થકી બેઇદ્રી વિશેષાધિક છે ૪ ને તે થકી એકેદ્રી અનત ગુણા છે ૫ અને તે થકી સઇદ્રી તે સર્વ સસારી જીવ તે વિશેષાધિક છે ૬ (બેઇદ્રિયાદિક સહીત માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત એકેદ્રી અપર્યાપ્તા જાવત્ પચેદ્રી અપર્યાપ્તા એ માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા, તુલ્ય ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પચેદ્રી અપયાપ્તા છે ૧ તે થકી ચૌરેદ્રીય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી તેઇદ્રીય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩ તે થકી બેઇદ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪ તે થકી એકેદ્રી અપયાપ્તા અનતગુણા છે ૫ તે થકી સઇદ્રી તે સર્વ સસારી જીવ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રી પર્યાપ્તા જાવત્ પચેદ્રી પર્યાપ્તા એ માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા, તુલ્ય ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા ચૌરેદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી પચેદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી બેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩, તે થકી તેઇંદ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪, તે થકી એકેદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૫, ને તે થકી સઇદ્રીય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સઈદ્રી જીવ પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા એ માહે કયા કયાથકી થોડા જાવત્ વિશેષાધિક હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સઈદ્રી અપર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી સઇદ્રી પર્યાપ્તા સખ્યાતગુણા છે ૨ એમ એકેદ્રી પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તાનુ પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રિ પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા એ માહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બેઇદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧ તેથકી બેઇદ્રી અપર્યાપ્તા અસખ્યાતગુણા છે ૨ એમ તેઇદ્રીય, ચઉરીદ્રીય, અને પચેદ્રીય પણ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રી ૧, બેઇદ્રી ૨, તેઇદ્રીય ૩, ચઉરીદ્રી ૪, ને પચેદ્રી ૫, પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તા ૧૦ એ માહે કયા કયા થકી થોડા જાવત્ વિશેષાધિક હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ચઉરીંદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧ તે થકી પચેદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી બેઇદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩ તે થકી તેઇદ્રીય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪ તે થકી પચેદ્રી અપર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૫ તે થકી ચઉરીદ્રી અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬ તે થકી તેઇદ્રિ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૭ તે થકી બેઇદ્રિ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૮ તે થકી એકેદ્રી અપર્યાપ્તા અનતગુણા છે ૯ તે થકી સઇદ્રિ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૦ તે થકી એકેદ્રી પર્યાપ્તા સખ્યાત ગુણા છે ૧૧ અને તે થકી સઇદ્રિ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૨ એ પાચ પ્રકારે સસારી જીવ કહ્યા એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે પચવિધ પ્રતિપત્તિ સપૂર્ણ થઇ

૧૨૯. ૭ પ્રકારે સસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ અતર અને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહેછે જે ૭ પ્રકારે સસારી જીવ છે તે એવી રીતે કહેછે જે પૃથ્વીકાયા ૧, અપકાયા ૨, તેઉકાયા ૩ વાયુકાયા ૪, વનસ્પતિકાયા ૫, ને ત્રસકાયા ૬

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પૃથ્વિકાયા જીવ કેટલે ભેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે છે સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૧, ને બાદર પૃથ્વીકાયા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવત સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદ છે પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨

૧૩૦. સુક્ષ્મ જીવની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતમુહૂર્તનીજ સ્થિતિ છે

એમ સુક્ષ્મ પૃથ્વી ૧, અપ ૨ તેઉ ૩, વાયુ ૪, વનસ્પતિ ૫, અને નિગોદની સ્થિતિ કહેવી વળી એમ સર્વ સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા પણ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતમુહૂર્તની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવ સુક્ષ્મપણે કેટલા કાળ લગી રહે? (કાયસ્થિતિપણે?)

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતમુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે

એમ પૃથ્વિઆદિક સર્વ સુક્ષ્મને પૃથ્વિનો કાળ કહેવો યાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદને પણ પૃથ્વિનો કાળ કહેવો, ને અપર્યાપ્તા સર્વને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તની કાયસ્થિતિ છે એમ પર્યાપ્તા પણ સર્વને જઘન્યપણે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત કાયસ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ તે કાળથકી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી ને ક્ષેત્રથકી આગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ આકાશ શ્રેણી માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીનો અંતર પડે

એમ સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયાને ને સુક્ષ્મ નિગોદને પણ આગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ આકાશ શ્રેણી માહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીનો અંતર પડે ને સુક્ષ્મ પૃથ્વી ૧ અપ ૨, તેઉ ૩ ને વાયુકાય ૪, તેને વનસ્પતિના કાળ પ્રમાણ (અનંતા કાળનુ) અંતર પડે એમ અપર્યાપ્તાને પણ અંતર કહેવુ, ને પર્યાપ્તાને પણ એમજ અંતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવ ૧, યાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ ૭ એ માહે કયા કયાથકી થોડા ૧, ઘણા છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સુક્ષ્મ તેઉકાયા છે ૧, તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા વિશેષાધિક છે ૩, તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૪, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૫ (સુક્ષ્મ નિગોદ તે સુક્ષ્મ વનસ્પતિના શરીર જાણવા અને તે એકેક નિગોદે અનંતા જીવ છે) તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા જીવ અનંત ગુણા છે ૬ (એકેકા નિગોદે અનંતા જીવ છે તે માટે) ને તે થકી સર્વે સુક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક છે ૭

એમ અપર્યાપ્તાનું પણ અલ્પ, બહુત્વ કહેવું ને પર્યાપ્તાનું અલ્પ, બહુત્વ પણ એમજ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨ એ માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સુક્ષ્મ જીવ અપર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૨,

એમ જાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ લગી અપર્યાપ્તાથકી પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ ૧, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨, જાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા ૭ અપર્યાપ્તા ૧૪ એ માહે કયા કયાથકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સુક્ષ્મ તેઉકાયા અપર્યાપ્તા છે ૧ તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩, તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪, તે થકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬, તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૭, તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૮, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯ તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૧૧, તેથકી સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૨, તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૧૩, ને તે થકી સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૪ એ સુક્ષ્મ જીવનો અધિકાર પુરો થયો

૧૩૧. બાદર જીવની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે (દેવતા નારકી આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર અપકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હજાર વરસની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર તેઉકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ અહોરાત્રીની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર વાયુકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ હજાર વરસની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત બાદર વનસ્પતિકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દસ હજાર વરસની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દસ હજાર વરસની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર નિગોદની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્તની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર ત્રસકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ અપર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્તની છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ પર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે પોતપોતાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ છે તેથી અંતર્મુહૂર્ત ઉણી કહેવી (સર્વને અંતર્મુહૂર્ત અપર્યાપ્તાપણે જાય તે માટે)
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ બાદરપણે કેટલા કાળ લગી રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ રહે તે કાળ થકી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી અને ક્ષેત્રથકી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે આકાશ શ્રેણી માહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી બાદરપણે રહે

બાદર પૃથ્વીકાયા ૧, બાદર અપકાયા ૨ બાદર તેઉકાયા ૩, બાદર વાયુકાયા ૪ પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા ૫, ને બાદર નિગોદ ૬ એટલાને પ્રત્યેકે (એકેકાને) જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે સીતેર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની કાયસ્થિતિ જાણવી અને અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ માહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલા લગી ઓઘપણે બાદરમાહે અને બાદર વનસ્પતિપણે રહે

શેષ આમ્નાયનો અનુબંધ કહું છું—શેષ બાદર પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિ ૫, ને બાદર નિગોદ ૬ એ ૭ માહે પ્રત્યેકે (એકેકાને) સાડી ત્રણ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે એટલે સીતેર ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમ લગી રહે ને સૂક્ષ્મ, બાદર બે મળીને સામાન્ય થકી નિગોદપણે અઢી પુદ્ગલ પરાવર્ત લગી રહે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસકાયા ત્રસકાયપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત સર્વ અપર્યાપ્તાની કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની હોય?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તની હોય (અપર્યાપ્તાપણે ઘણા ભવ કરે તો પણ અંતર્મુહૂર્ત તજ રહે)

હવે પર્યાપ્તા બા દરને ને પર્યાપ્તા બા દર ત્રસકાયાને એ બેની કાયસ્થિતિ સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાની હોય

પર્યાપ્તા તેઉકાયાપણે સંખ્યાતા અહોરાત્ર રહે અને બે પ્રકારના નિગોદપણે અંતર્મુહુર્ત લગે રહે અને શેષ પૃથ્વિ ૧, અપ ૨, વાયુ ૩, ને પ્રત્યેક વનસ્પતિ ૪ એટલા પર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા હજાર વરસ લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે? પાછું બાદરપણું કેટલે કાળે પામે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાદરજીવ ૧ બાદર વનસ્પતિકાયા ૨ પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિ કાયા ૩ ને બાદર નિગોદ ૪ એ ચારેને પૃથ્વીનો કાળ જાવંત્ અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ જેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી એટલો અંતર પડે ને શેષ પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪ ને ત્રસ ૫ એ પાંચ બાદરને અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે એમ એ નવ પર્યાપ્તાને પણ અંતર કહેવું ને અપર્યાપ્તાને પણ એમજ અંતર કહેવું

હવે ઓઘપણે બાદર જીવ ૧, બાદર વનસ્પતિકાયા ૨, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા ૩, ને બાદર નિગોદ ૪ એ ચારેને અસંખ્યાતો (પૃથ્વીનો) કાળ અંતર હોય ને શેષ બાદર પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, ને ત્રસ ૫ એ પાંચને અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ ૧, બાદર પૃથ્વીકાયા ૨, જાવંત્ બાદર ત્રસકાયા ૯ એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૮

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર ત્રસકાયા છે ૧, તેથકી બાદર તેઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથકી બાદર પૃથ્વીકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથકી બાદર અપકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી બાદર વાયુકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથકી બાદર વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે ૮, ને તેથકી સર્વ બાદર જીવ વિશેષાધિક છે ૯

એમ એજ રીતે અપર્યાપ્તાનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ પર્યાપ્તા ૧, બાદર પૃથ્વી પર્યાપ્તા ૨, જાવત્ બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૯ એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથકી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તેથકી બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથકી બાદર પૃથ્વી પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથકી બાદર વાયુકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યા

અનંત ગુણા છે ૮, તેથકી સર્વ બાદર જીવ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨ એ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર જીવ પર્યાપ્તા છે ૧, તેથકી બાદર જીવ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨

એમ સઘળાએ બાદર જાવત્ ત્રસકાયા લગી પર્યાપ્તાથકી અપર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ ૧, બાદર પૃથ્વીકાયા ૨, જાવત્ બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૯ ને અપર્યાપ્તા ૧૮ એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક હોય? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી બાદર ત્રસ કાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા છે ૨ તે થકી તેહીજ બાદર ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫ તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તે થકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તે થકી બાદર વાયુકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮ તે થકી બાદર તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯ તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦ તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧ તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૨ તે થકી બાદર અપકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તે થકી બાદર વાયુકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૧૫ તે થકી બાદર પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૬ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭ તે થકી બાદર અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૮ ને તે થકી સર્વ બાદર જીવ વિશેષાધિક છે ૧૯ એ બાદર જીવનો અધિકાર પુરો થયો

૧૩૨. સુક્ષ્મ, બાદર, જીવનો ભેળો અલ્પ, બહુત્વ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવ ૧ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨ જાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ ૮, બાદર જીવ ૯, બાદર પૃથ્વીકાયા ૧૦, જાવત્ બાદર ત્રસકાયા ૧૬ એ માંહે કયા કયા થકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર ત્રસકાયા છે ૧, તે થકી બાદર તેઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી બાદર અસંખ્યાત ગુણા છે ૫ તેથકી બાદર પૃથ્વીકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તે થકી બાદર અપકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તે થકી બાદર વાયુકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮ તેથકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯ તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૧૦ તે થકી

સુક્ષ્મ અપકાયા વિશેષાધિક છે ૧૧ તે થકી શુક્ષ્મ વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૧૨ તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અસખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા અનત ગુણા છે ૧૪ તે થકી બાદર જીવ વિશેષાધિક છે ૧૫ તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા અસખ્યાત ગુણા છે ૧૬ અને તે થકી સર્વે સુક્ષ્મ વિશેષાધિક છે ૧૭

એમ એજ પ્રમાણે અપર્યાપ્તાનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવુ હવે પર્યાપ્તાનું કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ જીવ ૧ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨ જાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા ૮ બાદર જીવ ૯ બાદર પૃથ્વીકાયા ૧૦ જાવત્ બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૧૬ એ માહે કયા કયા થકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે થકી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧ તેથકી બાદર ત્રસ કાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૪ તેથકી બાદર પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૫ તેથકી બાદર પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથકી બાદર વાયુકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૮ તેથકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૯ તેથકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૦ તેથકી સુક્ષ્મ અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૧ તેથકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૨ તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તેથકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનત ગુણા છે ૧૪ તેથકી બાદર જીવ પર્યાપ્તા વિસેષાધિક છે ૧૫ તેથકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૧૬ ને તે થકી સર્વે સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૭

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ ૧ બાદર ૨ પર્યાપ્તા ૩ ને અપર્યાપ્તા ૪ એ માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે થકી થોડા બાદર પર્યાપ્તા છે ૧ તેથકી બાદર અપર્યાપ્તા અસખ્યાતગુણા છે ૨ તેથકી સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે ૩ ને તેથકી સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા સખ્યાત ગુણા છે ૪

એમ સુક્ષ્મ પૃથ્વી, બાદર પૃથ્વીનું અલ્પ, બહુત્વ કહેવુ જાવત્ સુક્ષ્મ નિગો૰, બાદર નિગોદનું પણ અલ્પ બહુત્વ એમજ કહેવુ પણ તેમા એટલો વિશેષ જે પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સર્વથકી થોડા ને તે થકી અપર્યાપ્તા અસખ્યાત ગુણા છે (પ્રત્યેક વનસ્પતિ સુક્ષ્મમા નથી તે માટે તેને બેજ બોલનુ અલ્પ બહુત્વ જાણવું ને બીજાને પૂવલા ચાર બોલનું જાણવું) વળી બાદર ત્રસકાયાનું પણ એમજ બે બોલનું અલ્પ, બહુત્વ કહેવુ (કેમકે સુક્ષ્મમા ત્રસ નથી તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ ૧ સુક્ષ્મ પૃથ્વ્યાદિક સર્વે ૮ બાદર ૯ બાદર પૃથ્વ્યાદિક સવ પર્યાપ્તા ૧૬ ને અપર્યાપ્તા ૩૨. એ માહે કયા કયા થકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી તેહીજ બાદર ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫ તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તે થકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તે થકી બાદર વાયુકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮ તે થકી બાદર તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯ તે થકી પ્રત્યેક શરીરી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦ તે થકી બાદર નિગો. અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧ તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૨ તે થકી બાદર અપકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તે થકી બાદર વાયુકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪ તે થકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૫ તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૬ તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૭ તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૮ તે થકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૧ તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૦ તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૧ તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૨ તે થકી સુક્ષ્મ નિગો. અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૩ તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૨૪ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૨૫ તે થકી બાદર પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૬ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૭ તે થકી બાદર અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૮ તે થકી સર્વે બાદર વિશેષાધિક છે ૨૯ તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩૦ તે થકી સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩૧ તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૩૨ તે થકી સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩૩ ને તે થકી સર્વે સુક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક છે ૩૪ એ સુક્ષ્મ, બાદર જીવનો અલ્પ, બહુત્વ પુરો થયો

૧૩૩. નિગોદનો અધિકાર અલ્પ બહુત્વ સાથે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિગો. કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે સુક્ષ્મ વનસ્પતિમાહે તે સુક્ષ્મ નિગોદ ૧ ને બાદર વનસ્પતિમાહે તે બાદર નિગો. ૨ ને તે નિગોદના જીવ (અનંતા જીવનું સાધારણ રૂપે એકઠું શરીર તે એક નિગોદ કહીએ તે વનસ્પતિમાહેજ હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુક્ષ્મ નિગો. કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ બે ભેદે કહ્યા છે પર્યાપ્તા નિગોદ ૧ ને અપર્યાપ્તા નિગોદ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર નિગોદ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ બે ભેદે કહ્યા છે પર્યાપ્તા નિગો. ૧ ને અપર્યાપ્તા નિગોદ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૧, ને બાદર નિગોદના જીવ ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે સુક્ષ્મ નિગોદ જીવ પર્યાપ્તા ૧ ને અપર્યાપ્તા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ બે ભેદે કહ્યાછે બાદર નિગોદ જીવ પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી, અસખ્યાતા છે (એક નિગોદ તે એક દ્રવ્ય કહીએ તે માટે અસખ્યાતા નિગોદ અસખ્યાતા દ્રવ્ય) પણ અનતા નથી

એમ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી અસખ્યાતા છે પણ અનતા નથી

એમ સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદરનિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતાછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી અસખ્યાતા છે પણ અનતા નથી

એમ બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નિગોદના જીવ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી, અસખ્યાતા નથી, પણ અનતા છે (જે ભણી એકેક નિગોદમાહે અનતા અનત જીવ હોય માટે)

એમ પર્યાપ્તા જીવ પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા જીવ પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી, અસખ્યાતા પણ નથી પણ અનતા છે

એમ સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર નિગોદના જીવ દ્રવ્યાર્થપણે શુ સખ્યાતા છે, કે અસખ્યાતા છે, કે અનતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સખ્યાતા નથી, તેમ અસખ્યાતા નથી પણ અનતા છે

એમ બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિગોદ પ્રદેશાર્થપણે શું સંખ્યાતા છે, કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા નથી તેમ અસંખ્યાતા નથી પણ અનંતા છે (જે ભણી એકેકા નિગોદ અનંતે પુદ્ગળ પ્રદેશે નિષ્પન એકેંદ્રિય શરીરરૂપ છે તે માટે)

એમ પર્યાપ્તા પણ કહેવા, ને અપર્યાપ્તા નિગોદના પણ અનંતા પર્યાવ કહેવા

વળી એમ એજ પ્રમાણે સુક્ષ્મ નિગોદ, બાદર નિગોદ, પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા સર્વે નવે આળાવે પ્રદેશાર્થપણે અનંતા કહેવા. એમજ નિગોદના જીવ પણ નવે આળાવે પ્રદેશાર્થપણે સર્વે અનંતા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, ને અપર્યાપ્તા ૪ એ દ્રવ્યાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧, તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, ને તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુક્ષ્મ નિગોદ ૧ બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, ને અપર્યાપ્તા ૪ એ પ્રદેશાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ દ્રવ્યાર્થપણે કહ્યું એમ પ્રદેશાર્થપણે પણ ચારે બોલ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪ એ ચાર દ્રવ્યાર્થપણે ને એ ચાર પ્રદેશાર્થપણે ભેળા એટલે આઠ ૮ એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧, તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અનંત ગુણા છે ૫, (અનંત પ્રદેશની એકેક નિગોદ છે તે માટે) તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ ને તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૮,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૧ બાદર નિગોદના જીવ ૨ પર્યાપ્તા ૩ અપર્યાપ્તા ૪ એ ચારે દ્રવ્યાર્થપણે ને ચારે પ્રદેશાર્થપણે વળી એ ચારે દ્રવ્યાર્થપણે ને એ ચારે પ્રદેશાર્થપણે ભેળા એટલે આઠ ૮ એ માંહે કયા કયા થકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સુક્ષ્મ, બાદર નિગોદનું કહ્યું તેમજ સુક્ષ્મ, બાદર નિગોદના જીવનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવું પણ તેમાં એટલો વિશેષ જે દ્રવ્યાર્થથકી પ્રદેશાર્થપણે

સક્રમે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા કહેવા શેષ સર્વ તેમજ કહેવુ જાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પયાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪ વળી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૫, બાદર નિગોદના જીવ ૬, પર્યાપ્તા ૭, ને અપર્યાપ્તા ૮ એ આઠ દ્રવ્યાર્થપણે એ માહે કોણુ કયા કયા થકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧ તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૪ તે સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણા થકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અનતગુણા છે ૫ તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાથપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૬ તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૭ ને તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪, વળી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૫, બાદર નિગોદના જીવ ૬, પર્યાપ્તા ૭, અપર્યાપ્તા ૮ એ આઠે પ્રદેસાથ પણે એ માહે કોણુ કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે છે ૧, તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેસાથપણે સખ્યાત ગુણા છે ૪, તે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તાના પ્રદેસાર્થપણા થકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તાના પ્રદેસ અનત ગુણા છે ૫, (એક નિગોદ અનત પુદ્ગળ પ્રદેસ એક નિગોદના જીવ થકી પણ અનત ગુણા છે તે માટે) તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૬, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૭, ને તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪, વળી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૫, બાદર નિગોદના જીવ ૬, પર્યાપ્તા ૭, ને અપર્યાપ્તા ૮ એ આઠ દ્રવ્યાર્થપણે ને એ આઠ પ્રદેસાર્થપણે એકઠા એટલે એ ૧૬ સોળ તે માહે કોણુ કયા કયા થકી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧, (પ્રતરને અસખ્યાતમે ભાગે જેટલા આકાશ પ્રદેસ છે તેટલા છે) તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૨ (અસખ્યાતા લોકાકાસ પ્રદેસ પ્રમાણે છે) તે

થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૪, તે સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અનત ગુણા છે ૫, (એકેક નિગોદમા અનતા જીવ છે તે માટે) શેષ બોલ તેમજ કહેવા તે એમ કે તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૬, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૮ તે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા તેહના દ્રવ્યાર્થપણા થકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૯, (એકેક જીવને અસખ્યાતા પ્રદેશ છે તે માટે) શેષ બોલ એમજ તે એમકે તેથકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૧૧, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૧૨ તે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તાના પ્રદેસાર્થપણાથકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તાના પ્રદેશ અનત ગુણા છે ૧૩ (એક નિગોદ અનતા પુદ્ગલ પ્રદેશે નિષ્પન છે તે એકેક નિગોદના પુદ્ગળ એક નિગોદના જીવથકી પણ અનત ગુણા છે તે માટે) તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૧૪, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે અસખ્યાત ગુણા છે ૧૫, ને તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે સખ્યાત ગુણા છે ૧૬ એ નિગોદનો અધિકાર પુરો થયો એટલે ૭ પ્રકારે સસારી જીવ કહ્યા એટલે શ્રી જીવાભીગમ સુત્રે ષટ વિધ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૩૪. સાત પ્રકારના સસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અતર, ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

જે આચાર્ય એમ કહે છે જે સાત પ્રકારે સસારી જીવ છે તે એવી રીતે કહે છે કે નારકી ૧ તિર્યંચ પુરૂપ નપુસક ભેળા ૨ તિર્યંચણી સ્ત્રી ૩ મનુષ્ય પુરૂપ, નપુસક ભેગા ૪ મનુષ્યણી સ્ત્રી ૫ દેવતા ૬ ને દેવાંગના ૭

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકીની સ્થિતિ કેટના કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચ પુરૂપ ને નપુસક ને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની છે

એમ તિર્યંચણી સ્ત્રીને, મનુષ્ય પુરૂપ નપુસકને ને મનુષ્ય સ્ત્રીને પણ જઘન્ય અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતાને કેટના કાળની સ્થિતિ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ દેવતાને નારકીનીપરે જઘન્ય દશ હજાર વરસ ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવાંગનાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પચાવન પલ્યોપમની (અપરીગ્રહીત આશ્રી જાણવુ) હવે કાયસ્થિતિ કહે છે

નારકી દેવતા ને દેવી એહને જે ભવસ્થિતિ છે તેહીજ કાયસ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચ જોનીયા તિર્યંચજોનીયાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ એકેદ્રીયાદિકમાહે રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચણી સ્ત્રી તિર્યંચણીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તની કાયસ્થિતિ જાણવી ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વક્રોડી પૃથકત્વ વરસે અધિક રહે (તિર્યંચણીના સાત ભવ પૂર્વક્રોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગલણીનો કરે ત્યારે એ માન થાય)

એમ મનુષ્ય ને મનુષ્યણીને પણ ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વક્રોડી પૃથક્ત્વે અધીક કાયસ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકીને કેટલા કાળનુ અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનુ (તિર્યંચનો લઘુભવ કરીને પાછો નારકી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ એટલુ અતર પડે (વનસ્પતિમાજાયતો)

એમ સર્વ જીવને તિર્યંચ જોનીયા છવ વરજીને અતર જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તિર્યંચ જોનીયાને કેટલા કાળનુ અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનુ અતર હોય ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાનું અતર પડે (એટલે કાળે પાછુ તિર્યંચપણુ અવશ્ય પામે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકી ૧, જાવત્ દેવાગના ૭ એ માહે કવા કવા થકી થોડાબહુ હે ય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડી મનુષ્ય સ્ત્રી છે ૧ (સખ્યાતી છે તે માટે) તેથકી મનુષ્ય અસખ્યાત ગુણા છે ૨, (સમુર્છિમ ભળ્યા માટે) તે થકી નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી તિર્યંચણી સ્ત્રી અસખ્યાત ગુણી છે ૪, તે થકી દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૫ તે થકી દેવાગના સખ્યાત ગુણી છે ૬ તેથી તિર્યંચજોનીયા અનતગુણા છે ૭ (એકેદ્રિયાદિક સર્વ ભળ્યા માટે) એ સાત પ્રકારે સસારી જીવ કહ્યા એટલે શ્રી જીવાભીગમ સત્રે સપ્તવિધ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૩૫ આઠ પ્રકારે સસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે આઠ ભેદે સસારી જીવ કહ્યા છે તે એમ કહે છે

કે પ્રથમ સમયના ઉપના નારકી ૧ (તત્કાળોત્પન) ઉપપાત સમય ટાળીને દ્વીતીયાદિક સમયના તે અપ્રથમ સમયના નારકી ૨ એમ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪ પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫ અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬ પ્રથમ સમયના દેવતા ૭ ને અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયોત્પન્ન નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ છે (તે એક ઉપજવાનો સમય વહી જાય ત્યારે તો અપ્રથમ સમયો કહેવાય તે માટે ઉપજતા પ્રથમ સમય લગીજ પ્રથમ સમયીક હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઉણી (ઉપજવાને પહેલે સમયે પ્રથમ સમયી કહેવાય તે ન ગણાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ એક સમયે ઉણી સ્થિતિ જાણવી (ઉપજવાને સમયે ઉણી જાણવી) એમ સર્વેને જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયોત્પન્ન તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ હોય (પછે અપ્રથમ સમયી થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ ગ્રહણ એક સમયે ઉણાની (સર્વથકી નાહનો બસે ને છપન આવળીમાનો ભવ તે ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ ને સમયોત્પન તે પૂર્વવત જાણવું) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ એક સમયે ઉણી સ્થિતિ હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી મનુષ્યને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયી મનુષ્યને ને અપ્રથમ સમયી મનુષ્યને જેમ તિર્યંચની સ્થિતિ કહી તેમજ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પ્રથમ સમયી દેવતાને ને અપ્રથમ સમયી દેવતાને જેમ નારકીની સ્થિતિ કહી તેમજ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયીના નારકીને કેટલા કાળની કાય સ્થિતિ હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમના નારકીને ને અપ્રથમ સમયના નારકીને જે ભવ સ્થિતિ કહી તેજ કાય સ્થિતિ જાણવી (નારકી મરી અંતર રહીત નારકી ન થાય તે માટે) એમજ દેવતાની પણ કાય સ્થિતિ નારકી પરે જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘ યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક એજ સમય રહે (એક સમય પછી અપ્રથમ સમયી કહેવાય માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમય ॥ તિર્યંચ, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ પહીલે એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ રહે (જે ગતિમા જે જીવ જાય તે જીવ ત્યા પ્રથમ તે ભવને પહેલે સમયે પ્રથમ સમયી જાણવો પછે ગમે તેટલા ભવ તે ગતી માહે કરે તો પણ અપ્રથમ સમયીજ કહીએ પણ પ્રથમ સમયી ન કહીએ એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય, પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એકજ સમય રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયી મનુષ્ય અપ્રથમ સમયીના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘ યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથકત્વે અધીક રહે (સાત ભવ પૂર્વ ક્રોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમને આઉખે જુગળીયાનો કરે ત્યારે એ માન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી નારકીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહુર્ત અધીક એટનો અંતર પડે (કેમકે દશ હજાર વરસ સમયે ઉણા અપ્રથમ સમયી ॥ કી રહીને ત્યાથી મરી અંત મુહુર્ત્તને તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી પાછો નારકી થાય ત્યા પ્રથમ સમયી કહેવાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો અંતર પડે (તે એમ જે મનુષ્ય તિર્યંચનો ભવ કરીને ફરી નારકી થાય ત્યારે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણા અંતર પડે (તે એમ જે એક તો તેહીજ તિર્યંચનો સમયે ઉણો ક્ષુલ્લક ભવ ભોગવીને બીજો મનુષ્યનો ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો તિર્યંચમા ઉપજે ત્યારે પ્રથમ સમયી થાય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે (તે એમજે અનંતો કાળ તિર્યંચમા રહે ત્યા કદાઇ પ્રથમ સમયી ન કહેવાય પણ જ્યારે ત્યાંથી મરી મનુષ્ય, દેવતા, નારકીનો ભવ કરીને પાછો તિર્યંચમા ઉપજે ત્યા પ્રથમ સમયી થાય એ ભાવ જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયાધિક અંતર પડે (તે એમજે એક

સમયે મરીને મનુષ્યમા ક્ષુલક ભવ કરીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે એટલો અંતર પડે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ ઝાઝેરો અંતર પડે (તે એમજે મનુષ્ય દેવતા, નારકીમા રહીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે એ અંતર જાણવો કેમકે તિર્યંચ ટાળી શેષ ત્રણ ગતીમા એટલો ઉત્કૃષ્ટો કાળ છે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પ્રથમ સમયી મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલક ભવ સમયે ઉણા અંતર પડે (તે એમજે એકતો તેહીજ મનુષ્યનો સમયે ઉણો ક્ષુલક ભવ ભોગવીને બીજો તિર્યંચનો ક્ષુલક ભવ કરીને પાછો મનુષ્યમા ઉપજે તીહાં પ્રથમ સમયી થાય ત્યારે એ અંતર જાણવું) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગોતમ જઘન્યથી એક ક્ષુલક ભવ સમયે અધીક અંતર પડે (તે એમજે ત્યાંથી મરી તિર્યંચનો એક ક્ષુલક ભવ કરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગોતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહુર્ત અધીક અંતર પડે (તે એમજે દશ હજાર વરસ સમયે ઉણા અપ્રથમ સમયી દેવતાનો પોતાનો ભવ ભોગવીને ત્યાંથી મરી અંતર્મુહુર્તનો તિર્યંચનો ભવ કરી પાછો ફરી દેવતા થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગોતમ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે (તે એમજે અંતર્મુહુર્તનો તિર્યંચનો ભવ કરીને પાછો દેવતા થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, જાવત્ પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, એ ચાર માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગોતમ સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના ઉપના મનુષ્ય છે ૧ તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ ને તેથકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ (તિર્યંચતો નિશ્ચ એક સમયે અનંતા ઉપજતા પામીએ પણ ઇહાં તિર્યંચ માહેથી મરીને પાછા તિર્યંચ માહે જે ઉપજે છે તે તો અપ્રથમ સમયીજ કહીએ માટે તે લેવા નહીં ને જે મનુષ્ય, દેવતા નારકી એ ત્રણ ગતી માહેથી મરીને જે તિર્યંચ માહે ઉપજે છે તેજ પ્રથમ સમયી કહીએ તે તો અસંખ્યાતાજ હોય તે માટે અસંખ્યાતા કહીએ એ ભાવાર્થ જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અપ્રથમ સમયના નારકી ૧ જાવત્ અપ્રથમ સમયના દેવતા ૪ એ ચાર માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ ચારેનું અલ્પ, બહુત્વ જેમ પ્રથમ સમયના ચારનું કહ્યું તેમજ કહેવું પણ તેમા એટલો વિશેષ જે અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧ ને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨ એ બે માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે ૧ તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨

એમ શેષ ત્રણે ગતીના નારકી પરે કહેવા પણ તેમા એટલો વિશેષ જે પ્રથમ સમયના તિર્યંચ થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧ જાવત્ અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮ એ આઠ માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧ તેથકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસખ્યાત ગુણા છે ૨ (સમુર્છિમ સહીત) તેથકી પ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસખ્યાત ગુણા છે ૫ (એહની ભાવના પૂર્વવત્ત) તેથકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૭ ને તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૮ એ આઠ પ્રકારે સસારી જીવ કહ્યા એટલે શ્રી જીવાભીગમ મધ્યે અષ્ટવિધ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૩૬. નવ પ્રકારે સસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે નવ ભેદે સસારી જીવ કહ્યા છે તે એવી રીતે કહે છે કે પૃથ્વિકાયા ૧ અપકાયા ૨ તેઉકાયા ૩ વાયુકાયા ૪ વનસ્પતિકાયા ૫ બેરિદ્રીય ૬ તેદ્રીય ૭ ચઉરિદ્રીય ૮ ને પચેદ્રીય ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પૃથ્વિકાયાની સ્થિતિ કેટલા કાળની છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વિકાયા આદ દેઇને જાવત્ પચેદ્રીય તે સર્વની સ્થિતિ પૂર્વપરે કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વિકાયા પૃથ્વીકાયપણે કેટલો કાળ રહે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વીકાયાને કાયસ્થિતિ પૂર્વનીપરે પૃથ્વિ કાળ જાણવો જાવત્ વાયુકાયા લગે પૃથ્વિ કાળ કહેવો ને વનસ્પતિકાયને કાયસ્થિતિ વનસ્પતિનો કાળ કહવો વળી બેરિદ્રી ૧ તેઇદ્રી ૨ ને ચઉરીદ્રીની કાયસ્થિતિ સખ્યાતા કાળની છે ને પચેદ્રીં જીવની કાયસ્થિતિ હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાની જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પૃથ્વીકાયાને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, પૃથ્વી આદીનો અંતર અનંતાકાળનું પડે ને વનસ્પતિકાયાને અસખ્યાતા કાળનું અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા ૧, જાવત્ પચેંદ્રીકાયા ૯, એ નવમાહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સાૈથકી થોડા પચેંદ્રીજીવ છે ૧ તેથકી ચૌરેંદ્રી જીવ વિશેષધિક છે ૨, તેથકી તેરેંદ્રીય વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી બેરેંદ્રીય વિશેષાધિક છે ૪, તેથકી તેઉકાયા અસખ્યાત ગુણા છે ૫ તેથકી પૃથ્વિકાયા વિશેષાધિક છે ૬ તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૭ તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૮ ને તેથકી વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે ૯ એ નવ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે નવ વિધ પ્રતિપતિ સંપૂર્ણ થઈ

૧૩૭. દશ પ્રકારે સંસારી જીવ તેમા તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

તા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે દશ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા છે તે એણી રીતે કહે છે કે પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીય ૧ અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રીય ૨ પ્રથમ સમયના બેરિંદ્રીય ૩ એમ જાવત્ પ્રથમ સમયના પચેંદ્રીય ૯ ને અપ્રથમ સમયના પચેંદ્રીય ૧૦

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ છે (પછે અપ્રથમ સમયી કહેવાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતિ લઘુ બસે ને છપન આવળીકાનો એક ક્ષુલક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસ એક સમયે ઉણાની સ્થિતિ છે

એમ એણે અભીપ્રાયે સર્વે પ્રથમ સમયીને જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ કહેવી ને અપ્રથમ સમયી સર્વેને જઘન્યથી એક ક્ષુલક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે જેહને જેટલી સ્થિતિ છે તે સમયે ઉણી કહેવી એમ જાવત્ અપ્રથમ સમયી પચેંદ્રીયને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમ એક સમયે ઉણી કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પ્રથમ સમયી સર્વેને જઘન્યથી એક સમયની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની કાયસ્થિતિ કહેવી ને અપ્રથમ સમયી સર્વેને જઘન્યથી એક ક્ષુલક ભવ તે પણ સમયે ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકેંદ્રીયને (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ બેરિંદ્રી, તેંદ્રી, ચઉરીંદ્રીને સખ્યાતો કાળ અને પચેંદ્રીયને હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાની કાયસ્થિતિ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીયને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણાનુ (તે એમજે એકતો તેહીજ ક્ષુલ્લક ભવ ને અતર માટે એક અન્ય ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો એકદ્રીય થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે (એકેદ્રીય માહે અનતો કાળ રહે પણ પ્રથમ સમયી ન કહેવાય પણ જ્યારે બેઇંદ્રીયદિકનો ભવ કરીને પાછો એકેદ્રી થાય ત્યારે પ્રથમ સમયી થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના એકેદ્રીને કેટલા કાળનો અતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમય અધીક (બેઇંદ્રીયાદિકપણે એક ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો એકદ્રી થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સખ્યાતે વરસે અધીક (એટલુ બેઇંદ્રીયાદિકપણે રહીને પાછો એકેદ્રી થાય તે માટે)

શેષ સર્વ બેઇંદ્રીયાદિક પ્રથમ સમયીને અતર જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણાનુ (તે એમજે એક તો પોતાનો ક્ષુલ્લક ભવ અને અતર માટે એક અન્ય જાતનો ક્ષુલ્લક ભવ કરે એ જઘન્ય અતર જાણવુ) અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે

વળી અપ્રથમ સમયી શેષ સર્વ બેઇદ્રિયાદિકને જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધીક (તેહની ભાવના પૂર્વવત્ત) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૧ જાવત્ પ્રથમ સમયના પચેદ્રી ૫ એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના પચેદ્રીય છે ૧ તેથકી પ્રથમ સમયના ચઉરેદ્રી વિશેષાધિક છે ૨ તેથકી પ્રથમ સમયના તેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩ તેથકી પ્રથમ સમયના બેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪ તેથકી પ્રથમ સમયના એકેદ્રી વિશેષાધક છે ૫ (એકેદ્રી પૂછા સમયે સદાય અનતા ઉપજતા પામીએ પણ તે ઇહા ન લેવા કેમકે જે બેઇદ્રિયાદિક માંહિથી એકેદ્રીપણે ઉપજતા હોય તે પ્રથમ સમયી કહીએ તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૧, જાવત્ અપ્રથમ સમયના પચેદ્રી ૫ એ પાંચ માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયીનું અલ્પ બહુત્વ કહ્યુ તેમજ કહેવુ પણ તેમાં એટલો વિશેષ છે જે આહી અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી અનત ગુણા કહેવા ૫ (એકેદ્રી અપ્રથમ સમયના અનતા છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત પ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૧ ને અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૨ એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના એકેદ્રી છે ૧ (અસખ્યાતા પામીએ તે માટે) તેથકી અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી અનત ગુણા છે ૨

શેષ બેઇદ્રિયાદિક સર્વ માહે સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયી છે ને તેથકી અપ્રથમ

સમયી અસખ્યાત ગુણા છે ૮

પ્રશ્ન—હે ભ ગત, પ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૧ અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી ૨ જાવત્ પ્રથમ સમયના પચેદ્રી ૯ ને અપ્રથમ સમયના પચેદ્રી ૧૦ એ દશ માહે કોણ કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉ તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના પચેદ્રી છે ૧, તેથકી પ્રથમ સમયના ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨, તેથકી પ્રથમ સમયના તેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી પ્રથમ સમયના બેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪ તેથકી પ્રથમ સમયના એકેદ્રી વિશેષાધિક છે ૫, (બેઇદ્રિયાદિક માહેથી ઉપજતા અસખ્યાતાજ પામીએ તે માટે) તેથકી અપ્રથમ સમયના પચેદ્રી અસખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી અપ્રથમ સમયના ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૭, તેથકી અપ્રથમ સમયના તેઇદ્રિય વિશેષાધિક છે ૮, તેથકી અપ્રથમ સમયના બેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૯ ને તેથકી અપ્રથમ સમયના એકેદ્રી અનત ગુણા છે ૧૦ એ દશ પ્રકારના સસારી જીવ કહ્યા એટલે થી જીવાભીગમ સને દશ વિધ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ એટલે સસારી જીવનો અભિગમ વાતારૂપ સપૂર્ણ થયો

---

૧૩૮ સર્વ જીવનો અધિકાર.

સવ જીવને વિષે એહ નવ પ્રતિપતિ એણી પરે કહીએ તે કહેછે કેટલાએક આચાર્ય એમ કહેછે જે બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે જાવત્ કેટલાએક આચાય એમ કહછે જે દશ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તેમા પ્રથમ બે ભેદ કહે છે

૧૩૯. બે ભેદે સર્વ જીવના આળાવા ૧૩. તેમા તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

તેમા જે આચાય એમ કહેછે જે બે ભેદે સવ જીવ છે તે એમ કહેછે કે સીદ્ધ ૧, ને અસિદ્ધ તે સસારી જીવ ૨

પ્રશ્ન— હે ભ ગવત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, સિદ્ધની આદિ છે પણ અત નથી (માટે તેનો કાળ કહેવાય નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસિદ્ધ અસિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, અસિદ્ધ તે સસારી જીવ તેના બે ભેદ છે તે એ, જેની આદિ પણ નહિ અને અત પણ નહિ તે અભવ્યજીવ ૧, અને જેની આદિ નથી પણ અત છે તે ભવ્ય જીવ કહીએ ૨ પણ એ બેના કાળનુ માન કહેવાય નહિ

પ્રશ્ન—હે ભગવત સિદ્ધને કેટલા કાળનુ અતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સાદિ અપર્યવસિત (આદિ છે પણ અત નથી) ને અતર નથી (સિદ્ધ પાછા સસારી થાય નહીં માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસિદ્ધ જે સંસારી જીવ તહને કેટલા કાળનું અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તેમાં જે અનાદિ અપર્યવસિત તે અભવ્ય જીવ તેહને અંતર નથી (કેમકે અભવ્ય જીવ સિદ્ધ ન થાય તે માટે) ને અનાદિ સપર્યવસિત તે ભવ્ય જીવ મોક્ષ જાસે પણ પાછા ફરી સંસારી જીવ ન થાય તે માટે તેને પણ અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ ૧, ને અસિદ્ધ તે સંસારી જીવ ૨ એ બે માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા સિદ્ધ છે ૧, તેથકી અસિદ્ધ જે સંસારી જીવ તે અનંત ગુણા છે ૨ ॥૧॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સઇંદ્રિય (તે ઇંદ્રિય સહીત સંસારી જીવ) ૧, ને અનેંદ્રિય (તે ઇંદ્રિ રહીત સિદ્ધના જીવ) ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રિય સઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સઇંદ્રિય બે ભેદે છે અનાદિ અપર્યવસિત તે અભવ્ય ૧, ને અનાદિ સપર્યવસિત તે ભવ્ય ૨, એ બેના કાળનું માન કહેવાય નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનેંદ્રિય જે સિદ્ધ તે અનેંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનેંદ્રિ જે સિદ્ધ તે સાદિ અપર્યવસીત છે તેની આદી છે પણ અંત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રીયનો અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સઇંદ્રીયનો અંતર નથી (કેમકે અનેંદ્રી થઇ સઇંદ્રીય નહીં થાય માટે) એમ અનેંદ્રીને પણ અંતર નથી (બનેની ભાવના પૂર્વવત્ત)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રીય ૧ ને અનેંદ્રીય ૨ એ બે માહે કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા તે અનેંદ્રી સિદ્ધ છે ૧ તેથકી સઇંદ્રીય તે સંસારી અનંત ગુણા છે ૨ ॥૨॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સકાયા ૧, (તે સંસારી જીવ) ને અકાયા ૨ (તે સિદ્ધના જીવ)

એમજ સ્થિતિ અંતર પ્રમુખ પૂર્વપરે કહેવું ॥૩॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સજોગી ૧ (તે સંસારી જીવ પેહેલેથી તેરમા ગુણસ્થાન લગીના) ને અજોગી ૨ (તે ચઉદમા ગુણઠાણાના ને સિદ્ધ)

તેમજ એહની કાયસ્થિતિ, અંતર, અલ્પ, બહુત્વ તે જેમ સકાયા, અકાયાને કહ્યું તેમજ કહેવું ॥૪॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સવેદી ૧ (તે નવમા ગુણઠાણા લગી) ને અવેદી ૨ (તે દશમા ગુણઠાણાથી ઉપરના અને સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સવેદી સવેદી પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સવેદી ત્રણ ભેદે છે તે અનાદિ અપર્યવસિત ૧ (તે અભવ્ય ક્યારેય પણ સવેદી નહીં ટળે) અનાદિ સપર્યવસિત ૨ (તે ભવ્ય ક્યારેક પણ અવેદિથાસે) ને સાદિ સપર્યવસીત ૩ (તે ઉપસમ શ્રેણીથી પડયા તે) તેમા જે સાદિ સપયવસિત ઉપસમ શ્રેણીથી પડીને સવેદી થયા છે તે જઘ ન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત સવેદી રહે (પછે પાછો શ્રેણી ચડીને અવેદી થાય તે માટે(અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ સવેદી રહે એટલે અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી ક્ષેત્રથી અધ પુદ્‌ગળ દેસે ઉણું પરાવર્ત્ત સંસારમા ભમે પછે મોક્ષ જાય અને જે અનાદિ અપય વસીત ને અનાદિ સપય વસીત છે તેહના કાળનું માન કહેવાય નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અવેદી અવેદીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, અવેદિ બે ભેદે છે તે સાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે સીદ્ધ તથા બારમા ગુણઠાણા ઉપરના જીવ) ને સાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે દસમે અગ્યારમે ગુણઠાણે અવેદિ તે) તેમા જે સાદિ સપયવસીત અવેદિ છે તે જઘન્યથી એક સમય રહે (તે એમજે એક સમેજ કાળ કરે ત્યારે સવેદિ થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્ત રહે (દસમા, અગ્યામા ગુણઠાણાનું એટલુંજ માન છે પછે ત્યાથી પડતો સવેદી થાય તે માટે) અને જે સાદિ અપયવસીત છે તેના કાળનુ માન કહેવાય નહીં (કારણ કે બારમા ગુણઠાણા ઉપરલાને પડવુ નથી અને સિદ્ધ પણ ક્યારેય સવેદી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સવેદીને કેટલા કાળનુ અંતર હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, અનાદિ અપય વસિત (જે અભવ્ય) તેહને અંતર નથી અનાદિ સપર્યવસિત (તે ભવ્ય) તેને પણ અંતર નથી ને સાદિ સપય વસિત તે જે ઉપસમ શ્રેણી અવેદી થઇને કાળ કરે તો સવેદી થાય તેહને જઘન્યથી એક સમયનું અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત્તનું અંતર પડે (એટલું અવેદી રહીને સવેદી થાય તે માટે અંતર્મુહૂર્ત્ત હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અવેદીને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સાદિ અપયવસીત તે ક્ષપક શ્રેણી ચડી અવેદિ થાય તેહને અંતર નથી ૧ (પાછો સવેદી ન થાય તે માટે) અને સાદિ સપયવસિત (તે દસમા, અગ્યારમા ગુણઠાણાના) અવેદિ તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્તનું અંતર પડે (સવેદી થઇને અંતર્મુહૂર્ત્તે પાછો શ્રેણી માંડે તો અવેદી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત્ત દેસે ઉણો અંતર પડે (એટલો કાળ સવેદી પણે રહીને પછી અવેદી થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત સવેદી ૧ ને અવેદી ૨ એ બે માહે કોણ કોણ થકી થો । ઘણુ હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા અવેદી છે ૧ તે થકી સવેદી જીવ અનંતગુણા છે ૨ ॥૫॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સકષાય ૧ (દશમા ગુણઠાણા લગી) ને અકષાય ૨ (તે દસમા ગુણઠાણા ઉપરના ને સિદ્ધ)

તે જેમ સવેદી અવેદી કહ્યા તેમજ સર્વ કહેવા ॥૬॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સલેશી ૧ (તે સસારી તેરમા ગુણઠાણા લગી) ને અલેશી ૨ (તે ચઉદમા ગુણઠાણાના ને સિદ્ધ) તે જેમ અસિદ્ધ, સિદ્ધને કહ્યુ તેમ સર્વ કહેવુ તેમા થોડા અલેશી છે ૧ ને તે થકી સલેશી અનત ગુણા છે ૨ ॥૭॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે જ્ઞાની ૧, (તે બીજા ને ચોથા ગુણઠાણા ઉપરના ને સિદ્ધ) અને અજ્ઞાની ૨, (તે પહેલા ત્રીજા ગુણઠાણાના જીવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જ્ઞાની જ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની બે ભેદે છે સાદિ અપર્યવસિત (અપ્રતિપાતિ) જ્ઞાની ૧ ને સાદિ સપર્યવસિત (તે જે પડે) જ્ઞાની ૨ તેમા જે સાદિ સપર્યવસિત જ્ઞાન છે તે જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે (ક્ષાયોપસમ સમ્યક્ત્વીને મતિ, શ્રુત જ્ઞાન રહે પછે પડે તે માટે) અને જે સાદિ અપયવસીત જ્ઞાન છે તેના તો કાળનુ માન હોય નહીં (કેમકે આ ગુ જાયજ નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અજ્ઞાની અજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અજ્ઞાની તે સવેદીની પરે ત્રણ ભેદે કહેવા (અનાદિ અપર્ય વસીત ૧, અનાદિ સપય વસીત ૨, સાદિ સપર્ય વસીત ૩)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જ્ઞાની તે અતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની બે ભેદે છે તેમા જ્ઞાની જે સાદી અપર્ય વસીતને અતર નથી (અણપડવા માટે અપ્રતિપાતિ જ્ઞાનવત) અને સાદી સપયવસીત જે જ્ઞાની તે જે પડે તે તેને જઘન્યથી અતર અતર્મુહુર્ત્તનુ (તે પાછો અતર્મુહુર્ત્ત સમયક્ત્વ પામે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઉણો અતર પડે (એટલુ મિથ્યાત્વમા રહીને ફરી જ્ઞાન પામે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અજ્ઞાનીને અતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અજ્ઞાની ત્રણ ભેદે છે (તે પૂર્વવત્ત) તેમા જે અનાદિ અનત અને અનાદિ સાત એ બેને તો અતર નથી અને જે સાદી સપર્યવસિત તેને જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત અતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાનુ અતર પડે (એટલો કાળ જ્ઞાની પણે રહીને વળી પાછો અજ્ઞાની થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, જ્ઞાની ૧ ને અજ્ઞાની ૨ એ બે માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સવથી થોડા જ્ઞાની છે ૧, તેથકી અજ્ઞાની અનતગુણા છે ૨ ॥૮॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે આહારી ૧, ને અણાહારી ૨, (વિગ્રહ ગતિ, કેવળ સમુદ્ઘાતે, અજોગી અને સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારી જીવ આહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આહારી જીવ બે ભેદે છે તે છદ્મસ્થ આહારી ૧, અને કેવળી આહારી ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ જીવ આહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તેપણ બે સમયે ઉણો રહે (તે કેમજે વિગ્રહગતી બે સમય અણાહારી રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરે તે ભોગવીને વળી વિગ્રહગતિ અણાહારી થાય ત્યારે એ માન જાણવું) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો કાળ જાવત્ ક્ષેત્રથી આગુળના અસખ્યાતમા ભાગ માહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણિ અવસર્પિણિ લગી રહે (વિગ્રહગતી ન કરે આહારીજ રહે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી આહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેસે ઉણી પૂર્વ ક્રોડી લગી આહારી હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અણાહારી અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અણાહારી બે ભેદે છે છદ્મસ્થ અણાહારી ૧, અને કેવળી અણાહારી ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ અણાહારી છદ્મસ્થ અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સમય રહે (વિગ્રહગતિ વર્તતો થકો એટલું અણાહારી રહે તે માટે વળી મતાંતરે ત્રણ સમય પણ અણાહારી કહ્યા છે પણ શ્રી સિદ્ધાંત માહે કહ્યું તે તહેત છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી અણાહારી કેવળી અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે સિદ્ધ થયા તે કેવળી સદાય અણાહારી છે ૧, અને મનુષ્ય ભવે રહ્યા કેવળી કયારેક અણાહારી (કેવળ સમુદ્ઘાત વેળા) હોય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સિદ્ધ થયા તે કેવળી અણાહારી કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અણાહારી થયાની આદિ છે પણ અંત નથી (સિદ્ધ પાછા આહારી નહીં થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવસ્થ કેવળી અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવસ્થ કેવળી અણાહારી બે ભેદે છે સજોગી ૧, (તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી સમુદ્ઘાત કરતા અણાહારી હોય) અને અજોગી ૨ (ચઉદમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સજોગી તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ કેવળી સમુદ્‌ઘાત કરતા ત્રણ સમય અણાહારી રહે (આઠ સમયનો કેવળી સમુદ્‌ઘાત છે તેમાં ત્રીજો, ચોથો અને પાચમો સમય અણાહારી હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજોગી ચઉદમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તજ અણાહારી રહે (ચઉદમા ગુણઠાણાનું એટલુંજ પાચ લઘુ અક્ષરનું માન છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્‌મસ્થ આહારીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સમયનું અંતર પડે (વિગ્રહગતિ અણાહારી હોય તે માટે આહારનો અંતર પડે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી આહારકને કેટલા કાળનુ અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ ત્રણ સમયનું અંતર પડે (કેવળી સમુદ્‌ઘાતે અણાહારી હોય ત્યારે આહારનો અંતર પડે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્‌મસ્થ અણાહારી ને કેટના કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પણે ક્ષુલ્લક ભવ બે સમય ઉણાનો અંતર પડે (તે એમ જે વિગ્રહગતી બે સમય અણાહારી રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરે ત્યા આહારી થઈને વળી વિગ્રહગતી કરે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો કાળ જાવત્ આંગુળના અસખ્યાતમા ભાગ માહિ જેટલા આકાશ પ્રદેસ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે (વિગ્રહગતી કરેજ નહીં ત્યારે અંતર પડે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ કેવળી અણાહારીને અંતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદી અપર્યવસિત છે તેને અંતર નથી (ફરીને આહારી નહીં થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સજોગી તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી આહારીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તનું અંતર પડે. (કેવળી સમુદ્‌ઘાત પછી અંતર્મુહુર્ત્તે ચઉદમુ ગુણઠાણું પડીવજે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજોગી ભવસ્થ કેવળી અણાહારીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (કેમકે ચઉદમા ગુણઠાણાથી પાધરોજ મુક્તિ જાય વચે આહાર ન કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક ૧, ને અણાહારક ૨ એ બે માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથી થોડા જીવ અણાહારી છે ૧, તેથકી આહારી જીવ અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, (નિગોદ તો અસંખ્યાતમો ભાગ સદા વિગ્રહગતી વરતતા અણાહારી પામીએ, તે માટે અણાહારીથી આહારી અસંખ્યાતગુણા કહીએ એ ભાવ) ॥૯॥

અથવા વળી પ્રકારાંતરે બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે ભાષક ૧, (તે ભાષાએ બોલે તે) અને અભાષક ૨ (તે ન બોલતા રહે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભાષક ભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે એક સમય રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતરમુહૂર્ત લગી ભાષા વર્ગણા સહીત રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભાષક અભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભાષક બે ભેદે છે સિદ્ધ અભાષક ૧, (જેની આદિ છે પણ અંત નથી) ને સંસારી અભાષક ૨ (જેની આદિ પણ છે, ને અંત પણ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ અભાષક અભાષકપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એના કાળનું માન કહેવાય નહીં (કેમકે સિદ્ધ ક્યારેય પણ બોલશે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસારી અભાષક અભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય થકી અંતર્મુહૂર્ત લગી રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી હોવાથી અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત લગી અભાષકપણે રહે (એકેંદ્રિમાંહે રહે તો અભાષક છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય થકી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સિદ્ધ અભાષક ૧ ને સંસારી અભાષક ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ અભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (સિદ્ધ ક્યારેય પણ ગોત્રે નહીં તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસારી અભાષકને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય થકી એક સમય (ભાષાદ્રવ્ય ગ્રહણરૂપ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભાષક ૧ ને અભાષક ૨, એ બે માંહે ક્યા ક્યાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથકી થોડા ભાષક છે ૧ તેથકી અભાષક અનંત ગુણા છે ૨ (એકેંદ્રી ને સિદ્ધ અનંતા છે તે માટે) ॥૧૦॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સશરીરી ૧, (તે સસારી જીવ) ને અશરીરી ૨ (તે સિદ્ધ ભગવત)

તે જેમ સિદ્ધ, અસિદ્ધને કહ્યુ તેમ સવ કહેવુ ત્યા થોડા અશરીરી છે ૧, ને તેથકી સશરીરી અનત ગુણા છે ૨ ॥૧૧॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે ચરીમ ૧, (તે ભવ્ય) ને અચરીમ ૨ (તે અભવ્ય ને સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચરીમ ચરીમ પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચરીમની આદિ નથી પણ અત છે (મોક્ષ જાશે ત્યારે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અચરીમ અચરીમ પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અચરીમ બે ભેદે છે તે અનાદિ અપર્યવસીન ૧, (તે અભવ્ય) ને સાદિ અપર્યવસીત ૨, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ચરીમને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અતર નથી (કેમકે ચરીમ તે ભવ્ય મોક્ષ જાય ત્યારે અચરીમ થાય ત્યાથી પાછો ચરીમ ન થાય કેમકે પાછુ આવવુ નથી માટે અતર નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અચરીમને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) ને સાદિ અપર્યવસીત ૨ (તે સિદ્ધ) એ અચરીમ બનેને અતર નથી (કેમકે ચરીમ તે અચરીમ થાય પણ અચરીમ તે ચરીમ ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ચરીમ ૧, ને અચરીમ ૨, એ બે માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સવથકી થોડા અચરીમ છે ૧, (અભવ્ય અને સિદ્ધ) તે થકી ચરીમ અનત ગુણા છે ૨, (ભવ્ય) ॥૧૨॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે, તે સાકારોપયોગવત ૧, (તે જ્ઞાનોપયોગવત) ને અનાકારોપયોગવત ૨, તે દર્શનોપયોગવત)

એ બેને સચિટ્ઠના કાયસ્થિતિ અને અતર પણ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે, પણ અતર્મુહુર્ત (ઉપયોગનો કાળ એટલોજ હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સાકારોપયોગવત ૧, ને અનાકારોપયોગવત ૨, એ બે માહિ કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અનાકારોપયોગી છે ૧, (સામાન્ય દર્શનના કાળ થોડા તે માટે) તે થકી સાકારોપયોગી સખ્યાત ગુણા છે ૨ (વિશેષ જ્ઞાન કાળ ઘણા તે માટે) ॥૧૩॥ હવે સગ્રહણી ગાથા કહેછે

सिद्ध सइंदिय काए, जोए वेए कसाय लेसाय॥
नाणु वयोगा हारा, भास शरीराय चरमोय ॥१॥ (टीकायां)

અથ—સિદ્ધ ૧, સઇદ્રીય ૨, કાય ૩, જોગ ૪, વેદ ૫, કષાય ૬, લેસ્યા ૭ જ્ઞાન ૮, ઉપયોગ ૮, આહારી ૧૦ ભાષક ૧૧, સશરીરી ૧૨, ને ચરીમજીવ ૧૩ એ તેર આલા વાની સંગ્રહણી ગાથા કહી એ થી જીવાભીગમ સૂત્રે સર્વ જીવની દ્વવિધિ પ્રતિપતિ સંપૂર્ણ થઇ

૧૪૦. ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ. તેના આળાના સાત. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર

સા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે એવી રીતે કહે છે કે સમ્યકદ્રષ્ટી ૧, મિથ્યાદ્રષ્ટી ૨, ને સમ્યક્ મિથ્યાદ્રષ્ટી તે મીશ્રદ્રષ્ટી ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમ્યક્દ્રષ્ટી સમ્યકદ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યક્દ્રષ્ટી બે ભેદે છે તે સાદિ અપર્યવસિત ૧ (તે અનાદિ મીથ્યા ત્વમાંથી સમ્યક્ત્વ પામ્યો તેની આદી છે પણ અંત નથી કેમકે ક્ષાયક સમ્યકદ્રષ્ટી પડે નહીં મોક્ષ જાય તે માટે) ને સાદિ સપર્યવસીત ૨ (તે જે સમ્યકત્વ પામીને વમી પડ વાઇ થાય છે તે) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત સમ્યક દ્રષ્ટી છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે (ઉપસમ સમ્યકત્વ પ્રમુખ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે (ક્ષાયોપ સમીક સમ્યકત્વવંત)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મિથ્યદ્રષ્ટી મિથ્યાદ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિથ્યાદ્રષ્ટી ત્રણ ભેદે છે તે સાદિ સપર્યવસિત ૧ (તે પડવાઇ) અનાદિ અપર્યવસીત ૨ (તે મિથ્યાત્વી અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસિત ૩ (તે ભવ્ય) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત મિથ્યાત્વી સમ્યક્ત્વથી પડીને મિથ્યાત્વમાં આવ્યા છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઉણો રહે પછી સમ્યકત્વ પામે (એ ત્રણેના કાળનું માન થાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મીશ્રદ્રષ્ટી મિશ્રદ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિશ્રદ્રષ્ટી (ત્રીજે મીશ્ર ગુણઠાણે) તે જઘન્યપણે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તજ રહે (પછી સમ્યક્ત્વ પામે અથવા મિથ્યાત્વમાં જાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમ્યકદ્રષ્ટીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકદ્રષ્ટીના બે ભેદ છે સાદિ અપર્યવસિત ૧ ને સાદિ સપર્યવસિત ૨, તેમાં જે સાદિ અપર્યવસીત (ક્ષાયક સમ્યક્ત્વી) તેહને અંતર નથી (કેમકે તે પાછો મિથ્યાત્વી ન થાય તે માટે) અને જે સાદિ સપર્યવસીત (તે ઉપસમી ક્ષાયોપસમી સમ્યકત્વી) તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અંતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેસે ઉણો અંતર પડે (એટલે કાળે વળી પાછો ફરીને અવશ્ય સમ્યકત્વ પામે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મિથ્યાદ્રષ્ટીને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિથ્યાદ્રષ્ટીના ત્રણ ભેદ છે અનાદિ અપર્યવસિત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) ને સાદિ સપર્યવસીત ૩ (તે સમ્યક્તથી પડીને મિથ્યાત્વી થયા છે તે) તેમા પ્રથમ અનાદિ અપર્યવસીતને અતર નથી તેમ અનાદિ સપર્યવસીત તેને પણ અતર નથી અને જે સાદિ સપર્યવસીત છે તેહને અતર જઘન્યથી અતર્મુહૂર્તનું-અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાનું અતર પડે (એટલું સમ્યક્ત્વમાં રહીને પાછો મિથ્યાત્વ પામે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મિશ્રદ્રષ્ટીને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્તનું અતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશેઉણો અતર પડે (એટલે કાળે ફરી સમ્યક્ત્વ પામતા મિશ્રપણુ આવે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સમ્યક્દ્રષ્ટી ૧, મિથ્યાદ્રષ્ટી ૨, ને મિશ્રદ્રષ્ટી ૩ એ ત્રણ માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા મિશ્રદ્રષ્ટી છે ૧, તેથકી સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી અનત ગુણા છે ૨ (સિદ્ધ અનતા માટે) ને તેથકી મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી અનત ગુણા છે ૩ (નિગોદ ભળ્યા તે માટે) ॥૧॥

અથવા વળી ત્રણ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે પરીત્ત ૧, (પ્રત્યેક શરીરી તથા પરીત્ત સસારી) અપરીત્ત ૨, (સાધારણ શરીરી તથા બહુળ સસારી) ને નોપરીત્ત, નો અપરીત્ત ૩ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પરીત્ત જીવ પરીત્તપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પરીત્ત જીવ બે ભેદે છે કાયપરીત્ત ૧, (તે પ્રત્યેક શરીરી) ને સસાર પરીત્ત ૨ (તે અલ્પ સસારી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કાયપરીત્ત કાયપરીત્તપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો કાળ રહે જાવત્ અસખ્યાંતા લોકના આકાશ પ્રદેશ જેટની ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી પ્રત્યેક શરીરપણે રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સસાર પરીત્ત સસાર પરીત્તપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે (પછી સમયે તત્કાળ કેવળ પામી મુક્તિ જાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઉણો રહે (એટલા માહે જેહને સસાર ભ્રમણ રહ્યું હોય તે પરીત્ત સસારી કહીએ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપરિત્ત અપરિત્તપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અપરીત્ત બે ભેદે છે તે કાય અપરીત્ત ૧ (તે સાધારણ શરીરી) ને સસાર અપરીત્ત ૨ (તે બહુળ સસારી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત કાય અપરીત્ત કાય અપરીત્તપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે (નિગોદ માહે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ રહે (તે કાળથકી અનતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી ક્ષેત્રથકી અનતા લોકાકાશ પ્રમાણે અસખ્યાત પુદ્‌ગળ પરાવર્તન કરે તે આવળીને અસખ્યાતમે ભાગે જેટલા સમય થાય તેટલો કાળ રહે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સસાર અપરીત સસાર અપરીત્તપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અનાદિ અપર્યવસિત ૧ (તે અભવ્ય જીવ) અને અનાદિ સપર્યવસિત ૨ (તે ભવ્ય જીવ છે ને જેને અર્ધ પુદ્‌ગળ ઉપરાંત સસાર છે તે) (એના કાળનુ માન કહેવાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપરીત્ત નો અપરીત્ત (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહની આદિ છે, પણ અંત નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાય પરીત્તને અંતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે (એકજ નિગોદનો ભવ કરી પાછો પ્રત્યેક થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અંતર પડે (નિગોદમા રહીને પ્રત્યેક થાય ત્યારે અને નિગોદનો કાળ અઢી પુદ્‌ગળ પરાવર્ત્ત છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સસાર પરીત્તને અંતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી (કેમકે જે અલ્પ સસારી છે તે બહુળ સસારી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાય અપરિત્તને કેટના કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાય અપરીત તે સાધારણ શરીરી તેહને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો પૃથ્વીની કાયસ્થિતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સસાર અપરીત (તે અનાદિ અપર્યવસીત અભવ્ય) તેહને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેહના બે ભેદ છે તે અનાદિ અપર્યવસિત ૧, (તે અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસીત ૨ (તે ભવ્ય જીવ પણ બહુળ સસારી જાણવા) તેમા અનાદિ અપર્યવસીતને પણ અંતર નથી અને અનાદિ સપર્યવસીતને પણ અંતર નથી (કારણ કે અભવ્યને ભવ્ય થાવુ નથી માટે અંતર નથી અને જે ભવ્ય છે તે અલ્પ સસારી પરીત થાશે પણ પાછો બહુળ સસારી નહીં થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત નોપરીત્ત, નો અપરીત્ત (તે સિદ્ધ) તેને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેહને અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરીત્ત ૧ અપરીત ૨, અને નોપરીત્ત નોઅપરીત ૩ એ ત્રણ માંહે કયા કયા થકી થો। ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પરીત છે ૧, (પ્રત્યેક શરીરી ને અલ્પ સંસારી માટે) તે થકી નોપરીત નો અપરિત (સિદ્ધ) તે અનંત ગુણા છે ૨ તે થકી અપરીત (તે સાધારણ શરીરી અને બહુળ સંસારી) અનંતગુણા છે ૩ ॥૨॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, ને નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૩ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તા જીવ પર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરા લગી પર્યાપ્તાનાજ ભવ કરે અપર્યાપ્તાપણે મરે નહીં તે આશ્રી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપર્યાપ્તા જીવ અપર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તજ રહે. (અપર્યાપ્તાના ઘણા ભવ કરે તો પણ અંતર્મુહૂર્ત્ત માંહે જેટલા ભવ થાય તેટલાજ કરે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો સાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેહની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તાને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહૂર્ત્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત્તનો અંતર પડે (એટલોજ અપર્યાપ્તાનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપર્યાપ્તાને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાનો અંતર પડે (એટલોજ પર્યાપ્તાનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (સિદ્ધ) તેહને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, ને નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા ૩ એ ત્રણ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (સિદ્ધ) છે ૧, તેથકી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા છે ૨ (નિગોદીઆ સિદ્ધથી અનંતગુણા છે તે માટે) ને તે થકી પર્યાપ્તા જીવ સંખ્યાતગુણા છે ૩, (સૂક્ષ્મ માંહે પર્યાપ્તા ઘણા છે તે માટે) ॥૩॥

અથવા વળી ત્રણ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સૂક્ષ્મ ૧, બાદર ૨ નોસૂક્ષ્મ, નોબાદર ૩ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ જીવ સૂક્ષ્મપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ પૃથ્વીની કાયસ્થિતિ જેટલો અસંખ્યાતો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર જીવ બાદરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો કાળ તે કાળથકી અસખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી અને ક્ષેત્રથકી આગુલના અસખ્યાતમા ભાગે આકાશ શ્રેણીમાહિ જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસુક્ષ્મ, નોબાદર (સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્ય વસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ જીવને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બાદરપણાની કાયસ્થિતિના કાળ જેટલો અતર જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બાદર જીવને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને સુક્ષ્મપણાની કાયસ્થિતિના કાળ જેટલો અતર જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસુક્ષ્મ, નોબાદર તેહને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેહને અતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સુક્ષ્મ ૧, બાદર ૨, અને નોસુક્ષ્મ નોબાદર ૩, એ ત્રણ મહિ કોણ કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા નોસુક્ષ્મ નોબાદર (સિદ્ધ)છે ૧, તે થકી બાદર જીવ અનત ગુણા છે ૨, ને તે થકી સુક્ષ્મ જીવ અસખ્યાત ગુણા છે ૩, ॥૪॥

અથવા વળી ત્રણ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે, તે સન્ની ૧, (મન સહીત પચેદ્રી) અસન્ની ૨, (તે મન રહીત) ને નોસન્ની નોઅસન્ની ૩, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સન્ની જીવ સન્નીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વસો સાગર ઝાઝેરા રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસન્ની જીવ અસન્નીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનતો) કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસન્ની નોઅસન્ની (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્ય વસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત સન્ની જીવને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનો અતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસન્ની જીવને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક્ત્વ સો સાગરોપમ ઝાઝેરાનુ અંતર પડે (એટલો સજ્ઞીનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ગૌતમ, નોસજ્ઞી, નોઅસજ્ઞી ને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહનો અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સજ્ઞી ૧, અસજ્ઞી ૨, ને નોસજ્ઞી, નોઅસજ્ઞી ૩, (તે સિદ્ધ) એ ત્રણ માંહિ કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા સજ્ઞી (મન સહીત) છે ૧, તે થકી નોસજ્ઞી, નોઅસજ્ઞી (સિદ્ધ) તે અનંત ગુણા છે ૨, ને તે થકી અસજ્ઞી અનંત ગુણા છે ૩, ॥૫॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે ભવ સિદ્ધિયા ૧, (તે ભવ્ય) અભવ્ય સિદ્ધિયા ૨, (તે અભવ્ય) ને નોભવ્યસિદ્ધિયા, નોઅભવ્યસિદ્ધિયા ૩, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ભવ્યસિદ્ધિયા ભવ્યસિદ્ધિયાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અનાદિ સપર્યવસીત છે (તેની આદિ નથી પણ અંત છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભવ્યસિધિયા અભવ્યસિધિયાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અનાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેની આદિ પણ નથી ને અંત પણ નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોભવ્યસિધિયા, નોઅભવ્યસિધિયા કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

એ ત્રણેને અંતર નથી (કેમકે ભવ્ય છે તે અભવ્ય ન થાય, અભવ્ય છે તે ભવ્ય ન થાય ને સિદ્ધ છે તે અસિદ્ધ ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવ્ય ૧, અભવ્ય ૨, ને નોભવ્ય નોઅભવ્ય ૩, એ ત્રણ માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અભવ્ય છે ૧, તે થકી નોભવ્ય નોઅભવ્ય (તે સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૨ ને તે થકી ભવ્ય અનંત ગુણા છે ૩ ॥૬॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે ત્રસ ૧, (બે ઇંદ્રીયાદિક) સ્થાવર ૨ (તે એકેદ્રી) નોત્રસ નોસ્થાવર ૩ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસજીવ ત્રસપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે (પૂર્વ દ્રીવિધિ પ્રતિપતિને વિષે તેઉ, વાયુને પણ ત્રસ કહ્યા છે પણ ઇહા સ્થાવરમા ગણ્યા છે અને ઇહા તો ફકત બે ઇંદ્રિયાદિકજ ત્રસ જાણવા તો તે માહે તો બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્થાવર જીવ સ્થાવરપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, વનસ્પતિના જેટલો (અનતો) કાળ રહે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોત્રસ નોસ્થાવર જીવ (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)
પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રસ જીવને અતર કેટના કાળનો પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, વનસ્પતિના જેટલો (અનતો) કાળ અતર પડે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્થાવર જીવને અતર કેટલા કાળનો પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાનો અતર પડે
પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોત્રસ નોસ્થાવર તેને અતર કેટલા કાળનો પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અતર નથી
પ્રશ્ન—હે ભગવત, ત્રસ ૧, સ્થાવર ૨, ને નોત્રસ નોસ્થાવર ૩, એ ત્રણ માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ત્રસ જીવ છે ૧, તેથકી નોત્રસ નોસ્થાવર તે અનત ગુણા છે ૨, ને તે થકી સ્થાવર જીવ અનત ગુણા છે ૩ ॥૭॥ એ શ્રી જીવાભિગમ સૂત્રે સર્વ જીવની ત્રીવિધિ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૪૨. ચાર પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા ચાર. તેમા તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યા જે આચાર્ય એમ કહેછે જે ચાર ભેદે સર્વ જીવ કહ્યાછે તે કહે છે મનજોગી ૧, (સજ્ઞી પચેદ્રી તે પણ મન વ્યાપાર સહીત) વચનજોગી ૨, (તે બેઇદ્રિયાદિક તે પણ વચન વ્યાપારવત) કાયજોગી ૩, (સર્વ જીવ) ને અજોગી ૪ (તે સિદ્ધ અને ચઉદમા ગુણઠાણાના)

પ્રશ્ન—હે ભગવત મનજોગી મનજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી એક સમય રહે (મનો વર્ગણાના પુદ્દગળ લેવારૂપ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્ત રહે (મન વ્યાપાર ચીંતનરૂપ) એમ વચનજોગી પણ કહેવા
પ્રશ્ન—હે ભગવત કાયજાગી કાયજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનતો) કાળ રહે
પ્રશ્ન—હે ભગવત અજોગી અજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો સાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનજોગીને અતર કેટના કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ અતર પડે એમ વચન જોગીને પણ અતર કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કાયજોગીને અતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે એક સમયનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્તનું અતર પડે (મનોજોગ, વચન જોગ વર્તતા હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અજોગીને અતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અતર નથી (અજોગી પાછો સજોગી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનજોગી ૧, વચન જોગી ૨, કાયજોગી ૩, ને અજોગી ૪ એ ચાર માહે કયા કયા થકી થોડા ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનજોગી છે ૧, તે થકી વચનજોગી અસખ્યાતગુણા છે ૨, તે થકી અજોગી અનતગુણા છે ૩, ને તે થકી કાયજોગી અનતગુણા છે ૪ ॥૧॥

અથવા વળી ચાર પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે સ્ત્રીવેદી ૧, પુરૂષવેદી ૨, નપુસક વેદી ૩, ને અવેદી ૪, (તે નવમા ગુણઠાણા ઉપરના ને સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્ત્રીવેદિ સ્ત્રીવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકસો દશ પલ્યોપમ તથા સો પલ્યોપમ તથા અઢાર પલ્યોપમ તથા ચાદ પલ્યોપમ તથા પલ્ય પ્રથકત્વ એ સર્વ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથકત્વે અધિક ને જઘન્ય એક સમય રહે (એ સર્વેની ભાવના પૂર્વે જેમ જીવાભિ પ્રતિપત્તિ માહે કહી છે તેમ જાણવી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પુરૂષવેદી પુરૂષવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વ સો સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નપુસકવેદી નપુસકવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (ઉપસમ શ્રેણી અવેદી થઇને પડતાં પાછો એક સમય નપુસક વેદી થઇને મરી અનુત્તર વૈમાને જાય ત્યા પુરૂષવેદી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ રહે (એકદ્રિયાદિક માંહે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અવેદી અવેદીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અવેદી બે ભેદે છે તે સાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે ક્ષીણવેદી અને સિદ્ધ) અને સાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે ઉપશાત વેદી દશમે, અગ્યારમે ગુણઠાણે) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસિત (ઉપસાત વેદી) તે જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્ત લગી રહે (એટલોજ ઉપસાત મોહનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સ્ત્રીવેદને અતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે (અવેદી તથા પુરૂષવેદી થાતાં અંતર પડે તે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે (તે એમ જે વનસ્પતિ માંહે જાય ત્યારે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદને અંતર કેટના કાળનો પડે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનો (ઉપસાંત નવમે ગુણઠાણે એક સમય અવેદી રહી અનુત્તર વૈમાને જાય ત્યાં વળી પુરૂષવેદી થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો (ઉપસાંત વેદ તથા અન્ય વેદને ભજતાં) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ પ્રથક્ત્વ ગો ઝાઝેરાંનો અંતર પડે (એટલું પુરૂષવેદપણે રહે પછી નપુંસક વેદ થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવેદીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અવેદી બે ભેદે છે તે સાદિ અપર્વસિત ૧, (તે ક્ષીણવેદી અને સિદ્ધ) તેહને અંતર નથી અને સાદિ સપર્યવસીત ૨ (તે ઉપસાંત વેદી દશમે, અગ્યારમે ગુણઠાણે) તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણો એટલો અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદી ૧, પુરૂષવેદી ૨, નપુંસકવેદી ૩, ને અવેદી ૪ એ ચાર માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પુરૂષવેદી છે ૧, તે થકી સ્ત્રીવેદી સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અવેદી અનંત ગુણા છે ૩ (સિદ્ધ અનંતા તે માટે) ને તે થકી નપુંસકવેદી અનંતગુણા છે ૪ (એકેંદ્રી અનંતા તે માટે)

અથવા વળી ચાર ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે ચક્ષુ દર્શણી ૧, (આંખે દેખે તે) અચક્ષુ દર્શણી ૨, (આંખ વિના શેષ ચાર ઇંદ્રીએ જાણે તે) અવધિ દર્શણી ૩, (અવધી દર્શને દેખે તે) ને કેવળ દર્શણી ૪, (તે કેવળ દર્શને દેખે તે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચક્ષુ દર્શણિ ચક્ષુદર્શનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અચક્ષુ દર્શની અચક્ષુ દર્શનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) ને અનાદી સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) (એ બેના કાળનું માન કહેવાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવધિ દર્શણી અવધી દર્શણીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (અવધિ પામ્યા પછીજ કોઇકને મરણ

થાય તે આશ્રિ) અને ઉત્કૃષ્ટપણે બે છાસઠ સાગરોપમ એટલે એકસો બત્રીસ સાગરોપમ ઝાઝેરા (એક છાસઠ સાગર મનુષ્ય કે તિર્યંચ પચેંદ્રી સાતમી નરકે તેત્રીસ સાગરની સ્થિતિ પામે ત્યાં સમ્યકત્વ પામી ફરી સમ્યક્ત્વ વમી વળી સાતમી નરકે તેત્રીસ સાગરની સ્થિતિ પામે એમ છાસઠ સાગરોપમ થાય, ત્યારપછી સમ્યક્ત પામેથી વિભંગજ્ઞાન માહેથી અવધી જ્ઞાન થાય દેવતા, મનુષ્યપણે છાસઠ સાગર રહે એમ એકસો બત્રીસ સાગર ઝાઝેરા લગી અવધિદર્શન રહે અવધજ્ઞાન ને વિભંગજ્ઞાન એ બેમા નામ ફેર છે પણ અવધિદર્શન તો એકજ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળ દર્શની કેવળ દર્શનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની આદિ છે પણ અંત નથી (આવ્યુ ન જાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચક્ષુ દર્શણીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અચક્ષુદર્શણીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે પૂર્વે કહ્યા છે તે બનેનો અંત નથી (સંસારી સર્વને અચક્ષુ દર્શન છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવધિ દર્શનીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળ દર્શણીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસિત છે (આવ્યુ જાય નહિ) તે માટે અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચક્ષુ દર્શણી ૧, અચક્ષુ દર્શણી ૨, અવધિ દર્શણી ૩, ને કેવળ દર્શણી ૪, એ ચાર માટે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અવધિ દર્શની છે ૧, (દેવતા, નારકી અને કેટલાએક પચેંદ્ર તીર્યંચ, મનુષ્યને હોય તે માટે) તેથકી ચક્ષુ દર્શની અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, (ચઉરીંદ્રી અને પચેંદ્રી સર્વને છે તે માટે) તેથકી કેવળ દર્શની અનંત ગુણા છે ૩, (સિદ્ધ અનંતા માટે) અને તેથકી અચક્ષુ દર્શની અનંત ગુણા છે ૪, (સર્વ સંસારી જીવને અચક્ષુ દર્શન છે તે માટે) ॥૩॥

અથવા વળી ચાર ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સંજત ૧, (સર્વ વિરતિ સાધુ) અસંજત ૨, (તે અવિરતી) સંજતા સંજત ૩, (તે દેસ વિરતિ શ્રાવક) ને નો સંજત, નોઅસંજત, નો સંજતાસંજત ૪ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજત સંજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણી કોડ પૂર્વ લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસજત અસજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) અને સાદિ સપર્યવસિત ૩, (તે પડવાય) તેમા જે સાદિ સપર્યવસીત છે તે જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત અને ઉતૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્દગળ પરાવર્ત મારેરા રહે (શેષ બેનુ કાળ માન ન કહેવાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતા સજત સજતા સજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત રહે અને ઉતૃષ્ટપણે નવ વર્સે ઉણીક્રોડ પુરવણી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નો સજત, નોઅસજત, નો સજતા સજત (સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીન છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતને અતર કેટના કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનુ (માઠા અધ્યવસાએ પડવા રૂપ) અને ઉતૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્દગળ પરાવર્ત દેમે ઉણું એટલુ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસજતને અતર કેટલા કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે તે અનાદિ અપર્યવસીન ૧, અનાદિ સપર્યવસીત ૨, અને સાદિ સપર્યવસીન ૩ તેમા અનાદિ અપર્યવસીન અને અનાદિ સપર્યવસીત એ બેને અતર નથી અને સાદિ સપર્યવસીત તેને જઘન્યથી એક સમયનું અતર પડે અને ઉતૃષ્ટપણે નવ વર્સે ઉણુ પૂર્વ ક્રોડીનુ અતર પડે (એટલુજ ચારીત્રનુ માન છે પછે તે ઉપરાંત અવશ્યમેવ અવિરતિ આવે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતા સજતને કેટલા કાળનુ અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સજતને કહ્યુ તેમ જઘન્ય અતર્મુહુર્તનુ અને ઉતૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્દગળ પરાવર્ત દેશે ઉણાનુ અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસજત, નોઅસજત, નોસજતા સજત (સિદ્ધ) તેહને કેટલું અતર પડે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજત ૧ અસજત ૨ સજતા સજત ૩ અને નોસજત, નોઅસજત, નોસજતાસજત ૪ એ ચાર માંહે કવણ કવણ થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સજત છે ૧. (ઉતૃષ્ટપણે નવ હજાર ક્રોડ સાધુ પામીએ તે માટે) તે થકી સજતા સજત અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ (તિર્યંચ માંહિ દેશ વિરતિ અસખ્યાતા પામીએ તે માટે) તે થકી નોસજત નોઅસજત નોસજતા સજત તે અનત ગુણા છે ૩ (સિદ્ધ અનતા માટે) તે થકી અસજત અનત ગુણા છે ૪ ઇતિ એ શ્રી જીવાભિગમસૂત્રે ચતુર્વિધ ભેદે ચાર પ્રતિપત્તિ સપૂર્ણ થઈ

૧૪૨. પાચ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

સા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે પાચ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે નારકી ૧ તિર્યંચ ૨ મનુ'ય ૩ દેવતા ૪ અને સિદ્ધ ૫

એહની કાયસ્થિતિ અને અતર જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમજ ઇહા પણ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નારકી ૧ તિર્યંચ ૨ મનુ'ય ૩ દેવતા ૪ અને સિદ્ધ ૫ એ પાચ માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧ તે થકી નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી સિદ્ધ અનત ગુણા છે ૪ ને તે થકી તિર્યંચ અનત ગુણા છે ૫ ॥૧॥

અથવા વળી પાચ ભેદે સવ જીવ કહ્યા છે ક્રોધકષાય ૧ માનકષાય ૨ માયાકષાય ૩ લોભકષાય ૪ અને અકષાય ૫ (તે સિદ્ધ અને દશમા ગુણઠાણાથી ઉપરલા જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ક્રોધકષાય ક્રોધકષાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અતર્મુહુર્તજ રહે (પછે કષાયાત્તરે ભજે) એમ માનકષાય અને માયાકષાય પણ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લોભકષાય લોભકષાયપણે કેટનો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (દશમે ગુણઠાણે જઘન્યથી એક સમયજ લોભોદય વેદી કાળ કરે તો પડતો અન્ય કષાય ભજે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્ત રહે (પછે કષાયાત્તર ભજે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકષાય અકષાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તેમા ક્ષીણ કષાય તે સાદિ અનત છે ૧, અને ઉપસાત કષાય (અગ્યારમે ગુણઠાણે) તે જઘન્યપણે એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્ત રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ક્રોધકષાયને અતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનુ અતર પડે (લોભોદયનો સમય) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અતર્મુહુર્તનો અતર પડે એમ માનકષાય અને માયાકષાયને પણ અતર કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લોભકષાયને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અતર્મુહુર્તનો અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અકષાયને અતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભે છે ક્ષીણ કષાય ૧ અને ઉપસાંત કષાય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસજત અસજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) અને સાદિ સપર્યવસિત ૩, (તે પડવાય) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત છે તે જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદગલ પરાવર્ત માંહેરા રહે (શેષ બેનું કાળ માન ન કહેવાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતા સજત સજતા સજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણીક્રોડ પુર્વલગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસજત, નોઅસજત, નોસજતા સજત (સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતને અતર કેટલા કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્તનું (માઠા અધ્યવસાએ પડયા રૂપ) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદગલ પરાવર્ત દેસે ઉણુ એટલુ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અસજતને અતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, અનાદિ સપર્યવસીત ૨, અને સાદિ સપર્યવસીત ૩ તેમા અનાદિ અપર્યવસીત અને અનાદિ સપર્યવસીત એ બેને અતર નથી અને સાદિ સપર્યવસીત તેને જઘન્યથી એક સમયનું અતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણુ પૂર્વ ક્રોડીનું અતર પડે (એટલુજ ચારીત્રનુ માન છે પછે તે ઉપરાંત અવસ્યમેવ અવિરતિ આવે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજતા સજતને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સજતને કહ્યુ તેમ જઘન્ય અતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદગળ પરાવર્ત દેશે ઉણુ અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, નોસજત, નોઅસજત, નોસજતા સજત (સિદ્ધ) તેહને કેટલું અતર પડે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સજત ૧ અસજત ૨ સજતા સજત ૩ અને નોસજત, નોઅસજત નોસજતાસજત ૪ એ ચાર માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સજત છે ૧ (ઉત્કૃષ્ટપણે નવ હજાર ક્રોડ સાધુ પામીએ તે માટે) તે થકી સજતા સજત અસખ્યાત ગુણા છે ૨ (તિર્યંચ માંહે દેશ વિરતિ અસખ્યાતા પામીએ તે માટે) તે થકી નોસજત, નોઅસજત, નોસજતા સજત તે અનત ગુણા છે ૩ (સિદ્ધ અનતા માટે) તે થકી અસજત અનત ગુણા છે ૪ ॥૪॥ એ શ્રી જીવાભિગમસૂત્રે ચતુર્વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સપૂર્ણ થઇ

૧૪૭. પાંચ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા એ. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે પાચ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે નારકી ૧ તિર્યંચ ૨ મનુષ્ય ૩ દેવતા ૪ અને સિદ્ધ ૫

એહની કાયસ્થિતિ અને અંતર જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમજ ઇહા પણ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી ૧ તિર્યંચ ૨ મનુષ્ય ૩ દેવતા ૪ અને સિદ્ધ ૫ એ પાચ માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧ તે થકી નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૪ ને તે થકી તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૫ ॥૧॥

અથવા વળી પાચ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે ક્રોધકષાય ૧ માનકષાય ૨ માયાકષાય ૩ લોભકષાય ૪ અને અકષાય ૫ (તે સિદ્ધ અને દશમા ગુણઠાણાથી ઉપરલા જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રોધકષાય ક્રોધકષાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તજ રહે (પછે કષાયાંતરે ભજે) એમ માનકષાય અને માયાકષાય પણ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લોભકષાય લોભકષાયપણે કેટનો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (દશમે ગુણઠાણે જઘન્યથી એક સમયજ લોભોદય વેદી કાળ કરે ત્યા પડતો અન્ય કષાય ભજે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત્ત રહે (પછે કષાયાંતર ભજે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકષાય અકષાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તેમા ક્ષીણ કષાય તે સાદિ અનંત છે ૧, અને ઉપસાંત કષાય (અગ્યારમે ગુણઠાણે) તે જઘન્યપણે એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત્ત રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રોધકષાયને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનું અંતર પડે (લોભોદયનો સમય) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત્તનો અંતર પડે એમ માનકષાય અને માયાકષાયને પણ અંતર કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લોભકષાયને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્તનો અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકષાયને અંતર કેટના કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ક્ષીણ કષાય ૧ અને ઉપસાંત કષાય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ક્ષીણ કષાયને કેટના કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપશાંત કષાયને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત માહેરો અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રોધકષાય ૧ જાવત્ અકષાય ૫ એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા અકષાય છે ૧ તે થકી માનકષાય અનંત ગુણા છે ૨ તે થકી ક્રોધકષાય વિશેષાધિક છે ૩ તેથકી માયાકષાય વિશેષાધિક છે ૪ અને તેથકી લોભકષાય વિશેષાધિક છે ૫. ॥૨॥ એ બીજી વાલિ (મતે) પંચવિધ પ્રતિપત્તિ સર્વ જીવની સંપૂર્ણ થઇ

૧૪૩. ૭ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા એ તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

સાત એ આચાર્ય એમ કહે છે જે ૭ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે એકેંદ્રી ૧ બેઇંદ્રી ૨ તેંદ્રી ૩ ચઉરીંદ્રી ૪ પચેંદ્રી ૫ અને અનેંદ્રી ૬ (તે સિદ્ધ)

એહની કાયસ્થિતિ અને અંતર તે જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમજ જાણવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રી ૧ જાવત્ અનેંદ્રી ૬ એ ૭ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પચેંદ્રી છે ૧ તેથકી ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨ તે થકી તેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૩ તેથકી બેઇંદ્રી વિશેષાધિક છે ૪ તેથકી અનેંદ્રી અનંતગુણા છે ૫ અને તેથકી એકેંદ્રી અનંત ગુણા છે ૬ ॥૩॥

અથવા વળી ૭ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે ઉદારીક શરીરી ૧ વૈક્રીય શરીરી ૨ આહારક શરીરી ૩, તેજસ શરીરી ૪, કાર્મણ શરીરી ૫, અને અશરીરી ૬, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉદારીક શરીરી ઉદારીક શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ બે સમયે ઉણો રહે (તે એમજે વીગ્રહગતી બે સમય ઉદારીક રહીત રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરી ત્યાં ઉદારીક શરીરી થઇને વળી વીગ્રહગતી ઉદારીક શરીર રહીત થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી રહે (ત્યાં લગી વિગ્રહગતી ન કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવન વૈક્રીય શરીરી વૈક્રીય શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયજ રહે (તે એમજે વિકુર્વણાની ઇચ્છાએ એક

સમય વૈક્રીય પુદ્‌ગળ ગ્રહી વિશરાળ કરે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અંતર્મુહુર્ત અધીક રહે (તે એમ જે અંતર્મુહુર્ત ટી વૈક્રુવણાવંત મરીને દેવતા, નારકીપણે ઉપજે ત્યાં તેત્રીશ સાગર લગી રહે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક શરીરી આહારક શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તજ રહે (એટલીજ આહારક શરીરની સ્થિતિ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેજસ શરીરી તેજસ શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧ (તે અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસીત ૨ (તે ભવ્ય) એમ કાર્મણ શરીરી પણ કહેવા (તેના કાળનું માન ન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશરીરી (સિદ્ધ) કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉદારીક શરીરીને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનો (તે ચવન સમયે વિગ્રહગતીનો અંતર પડે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અંતર્મુહુર્ત અધીક અંતર પડે (તે એમ જે મનુષ્ય, તિર્યંચ વિકુર્વણા કરતો મરીને દેવતા, નારકી માંહે તેત્રીશ સાગરોપમને આવખે ઉપજે પછે ફરી મનુષ્ય, તિર્યંચ થાય ત્યારે એ અંતર જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈક્રીય શરીરીને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે (તે એમ જે દેવતા, નારકી મરીને તિર્યંચનો ભવ અંતર્મુહુર્તનો કરી ફરી દેવતા, નારકી થાય ત્યારે તથા વિકુર્વણા સહરી ફરી અંતર્મુહુર્ત વિકુર્વણા કરે મનુષ્ય, તિર્યંચ તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે (વનસ્પતિમાં વૈક્રીય નથી તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક શરીરીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે (તે એમજે આહારક શરીર કરીને સહરી ફરી પાછુ અંતર્મુહુર્તે આહારક કરે ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઉણો એટલો અંતર પડે (આહારક શરીર સમ્યક્ત્વી અપ્રમાદિ સાધુજ કરે અને તેહને એટલોજ સંસાર હોય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેજસ શરીરીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (કેમકે અનાદિ કાળના સર્વને છે અને છાંડ્યા પછી ફરી ન થાય તે માટે) એમ કાર્મણ શરીરી પણ કહેવું અને અશરીરી (સિદ્ધ)ને પણ અંતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, ઉદારીક શરીરી ૧ જાવત્ અશરીરી ૬ એ ૭ મહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા આહારક શરીરી છે ૧ (ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર હોય તે માટે) તેથકી વૈક્રીય શરીરી અસખ્યાત ગુણા છે ૨ (દેવતા, નારકી અને કેટલા એક મનુષ્ય, તિર્યંચને હોય તે માટે) તેથકી ઉદારીક શરીરી અસખ્યાત ગુણા છે ૩ (જો કે ઉદારીક શરીરી જીવ અનતા છે તો પણ ઉદારીક શરીર અસખ્યાત ગુણા છે કારણ કે એક શરીરે અનતા જીવ છે તે માટે જીવ અનતા છે પણ શરીર તો અસખ્યાતાજ છે માટે અસખ્યાત ગુણા કહ્યા છે એ ભાવ) તેથકી અશરીરી (સિદ્ધ) અનત ગુણા છે ૪ તેથકી તેજસ, કાર્મણ શરીરી એ બે પરસ્પરે તુલ્ય છે પણ પૂર્વના થકી અનત ગુણા છે ૬ (સર્વ જીવને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે તેજસ, કાર્મણ એ બે શરીર તો જુદા જુદા છે તે માટે) ॥૨॥ એ શ્રીજીવાભિગમ સૂત્રે ૭ ભેદે સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સપૂર્ણ થઇ

૧૪૪. સાત પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમા તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

સા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે સાત ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે પૃથ્વિકાયા ૧ અપકાયા ૨ તેઊકાયા ૩ વાયુકાયા ૪ વનસ્પતિકાયા ૫ ત્રસકાયા ૬ અને અકાયા ૭ (તે સિદ્ધ)

એહની કાયસ્થિતિ અને અતર તે પૂર્વે કહ્યા છે તેમ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પૃથ્વિકાયા ૧ જાવત્ અકાયા ૭ એ સાત મહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ત્રસકાયા છે ૧ તેથકી તેઊકાયા અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથકી પૃથ્વિકાયા વિશેષાધિક છે ૩ તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૪ તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૫, તે થકી અકાયા અનત ગુણા છે ૬, અને તે થકી વનસ્પતિકાયા અનત ગુણા છે ૭ ॥૧॥

અથવા વળી સાત ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે કૃષ્ણ લેસ્યાવત ૧, નીલ લેસ્યાવત ૨, કાપોત લેસ્યાવત ૩, તેજો લેસ્યાવત ૪, પદ્મ લેસ્યાવત ૫, સુકલ લેસ્યાવત ૬, અને અલેસ્યાવત ૭, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કૃષ્ણ લેસ્યાવત કૃષ્ણ લેસ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે (તે મનુષ્ય તિર્યંચ આશ્રી જાણવુ) અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અતમુહુર્ત્તે અધિક રહે (તે એમ જે સાતમી નરકે તેત્રીશ સાગરોપમ અને અતમુહુર્ત્તે અધિક તે આગલા ભવનુ જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત નિલ લેસ્યાવત નિલ લેસ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ સાગરોપમ અને

પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે (તે એમજે ધુમ પ્રભાએ એટલા આવખા વત લગી નિલ લેશ્યા છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કાપોત લેશ્યાવત કાપોત લેશ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ સાગરોપમ અને પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે (તે એમજે ત્રીજી નરકે એટલા આવખાવત લગી કાપોત લેશ્યા છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેજો લેશ્યાવત તેજો લેશ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમ અને પલ્યોપમને અસખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે (ઇશાન દેવલોકે એટલુ આવખુ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પદ્મ લેશ્યાવત પદ્મ લેશ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ સાગરોપમ અને અતર્મુહુર્ત્ત અધિક રહે (દશ સાગરોપમ પાચમા દેવલોક આશ્રી અને અતર્મુહુર્ત્ત પૂર્વલા ભવનું જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, શુકલ લેશ્યાવત શુકલ લેશ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ અને અતર્મુહુર્ત્ત અધિક રહે (સર્વાર્થ સિદ્ધ લગી સુકલ લેશ્યા છે તે માટે ને અતર્મુહુર્ત્ત તે પૂર્વ ભવનું જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અલેસ્યાવત અલેસ્યાવતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અલેસી (સિદ્ધ) તે સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કૃષ્ણ લેશ્યાવતને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ અને અતર્મુહુર્ત્તે અધિક એટલુ અતર પડે (સુકલ લેશ્યાની એટલી સ્થિતિ છે માટે) એમ નિલ લેશ્યાવતને અને કાપોત લેશ્યાવતને પણ અતર કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, તેજો લેશ્યાવતને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ (નિગોદ માંહિ રહે ત્યા) અતર પડે એમ પદ્મ લેશ્યાવતને પણ અતર કહેવો અને સુકલ લેશ્યાવતને પણ એમજ અતર કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અલેસ્યાવત (સિદ્ધ) તેહને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કૃષ્ણ લેશ્યાવત ૧, નિલ લેશ્યાવત ૨, કાપોત લેશ્યાવત ૩, તેજો

લેશ્યાવંત ૪, પદ્મ લેશ્યાવંત ૫, શુક્લ લેશ્યાવંત ૬ અને અલેશ્યાવંત ૭ (સિદ્ધ) એ સાત માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા શુક્લ લેશ્યાવંત જીવ છે ૧, તેથકી પદ્મ લેશ્યાવંત સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી તેજો લેશ્યાવંત સંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી અલેશ્યાવંત (સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૪, તેથકી કાપોત લેશ્યાવંત અનંત ગુણા છે ૫, તેથકી નીલ લેશ્યાવંત વિશેષાધિક છે ૬, અને તેથકી કૃષ્ણ લેશ્યાવંત જીવ વિશેષાધિક છે ૭ ॥૭॥

એ શ્રી જીવાભિગમ સૂત્રે સપ્તવિધ સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઈ.

૨૪૫. આઠ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા એ, તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

તેમાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે આઠ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે ॥ નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, તિર્યંચની સ્ત્રી ૩, મનુષ્ય ૪, મનુષ્યની સ્ત્રી ૫, દેવતા ૬, દેવીઓ ૭, ને સિદ્ધ ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત નારકી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી દશ હજાર વરસ ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તિર્યંચ તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિના જેટલો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણી સ્ત્રી તિર્યંચણી સ્ત્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે (તે એમ જે સાત ભવ ક્રોડ પૂર્વના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગળીઆપણે કરે ત્યારે એ માન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે (એની ભાવના તિર્યંચણી સ્ત્રીની પરે પૂર્વોક્ત એમ મનુષ્યણી સ્ત્રીની પણ કાયસ્થિતિ કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત દેવતા દેવતાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ દેવતા જઘન્યથી દસ હજાર વરસ રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવી દેવીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે દશ હજાર વરસ રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમ લગી રહે (અપરીગ્રહિત દેવીની એટલી સ્થિતિ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો આદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીને કટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્તનું (તંદુલ મચ્છાદિકનો ભવ કરી પાછો નારકી થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે (તિર્યંચ ટાળી શેષ ત્રણ ગતિ માહે એટલોજ કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણી સ્ત્રીને કેટલા કાળનું અંતર પડે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે એમ મનુષ્ય ૧, મનુષ્યણી ૨, દેવતા ૩, ને દેવી ૪ એ ચારેને અંતર પૂર્વ જેમ તિર્યંચણીનું કહ્યું તેમ જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિના કાળનું અંતર કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધોને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અંતર ન હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, તિર્યંચની સ્ત્રી ૩, મનુષ્ય ૪, મનુષ્યણી ૫, દેવતા ૬, દેવી ૭, અને સિદ્ધ ૮, એ આઠ માહે કેણ કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડી મનુષ્યણી સ્ત્રી છે ૧, (સંખ્યાતી છે તે માટે) તે થકી મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, (સમુર્છિમ ભેગા માટે) તે થકી નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી તિર્યંચણી સ્ત્રી અસંખ્યાત ગુણી છે ૪, તે થકી દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તે થકી દેવી સંખ્યાત ગુણી છે ૬, તે થકી સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૭, અને તે થકી તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૮ ॥૬॥

અથવા વળી આઠ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨, અવધિજ્ઞાની ૩, મનપર્યવજ્ઞાની ૪, કેવળજ્ઞાની ૫, મતિઅજ્ઞાની ૬, શ્રુતઅજ્ઞાની ૭, ને વિભંગજ્ઞાની ૮

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મતિજ્ઞાની જીવ મતિજ્ઞાનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતમુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરા રહે (એટલોજ સમ્યક્ત્વનો કાળ છે તે માટે)

એમ શ્રુતજ્ઞાની પણ મતિજ્ઞાનીની પરે કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવધિજ્ઞાની અવધિજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (પડી જાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે

છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરો રહે (બે વાર અનુત્તર વેમાને અથવા ત્રણ વાર અચ્યુત બારમે દેવલોકે અવધિ જ્ઞાન સહીત જાય આવે ત્યારે એ છાસઠ સાગરોપમ થાય અને જે મનુષ્યના નવે ભવ કરે તે સાધિકપણુ જાણવુ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મનપર્યવજ્ઞાની મનપર્યવજ્ઞાનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એકજ સમય રહે (ઉપજીને જાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણી (નવ વરસે ઊણી) પૂર્વ ક્રોડી રહે (કેમકે મનપર્યવજ્ઞાન ચારીત્રવતનેજ હોય જેથી ચારીત્રનો તેટલોજ કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેવળજ્ઞાની કેવળજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્ય વસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મતિ અજ્ઞાની મતિ અજ્ઞાનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના ત્રણ ભેદ છે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે અપ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વ અને ભવ્ય) અને સાદિ સપર્યવસીત ૩, (તે સમ્યકત્વ પામીને પડયા છે તે) તેમા જે સાદિ સપર્યવસીત (પડવાય છે) તે જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઊણો રહે (પડવાય થયો અજ્ઞાની રહે) એમ શ્રુત અજ્ઞાની પણ મતિ અજ્ઞાનીનીપરે કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વિભગજ્ઞાની વિભગજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ દેશે ઊણી પૂર્વ ક્રોડી અધિક રહે (તે એમ જે પૂર્વ ક્રોડીના આવખાવત વિભગજ્ઞાન સહિત મનુષ્ય મરીને સાતમી નરકે જાય ત્યારે એ માન થાય પછે વિભગજ્ઞાની અવશ્ય મરે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મતિજ્ઞાનીને અતર કેટના કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અતમુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત દેશે ઊણો અતર પડે (પડવાવને)

એમ શ્રુત જ્ઞાની ૧, અવધિ જ્ઞાની ૨, અને મનપર્યવ જ્ઞાની ૩, એ ત્રણેને મતિજ્ઞાનીનીપરે અતર જાણવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, કેવળજ્ઞાનીને કેટલા કાળનુ અતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યવસીતને અતર ન હોય (આવ્યુ ન જાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત મતિ અજ્ઞાનીને કેટલા કાળનું અતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) તેહને અતર નથી અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે અપ્રાપ્ત જ્ઞાની અને ભવ્ય) તેહને પણ અતર નથી અને સાદિ સપર્યવસીત ૩ (તે પડવાય) તેહને અતર જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાનુ અતર પડે (એટલોજ મતિજ્ઞાનીનો કાળ છે તે માટે) એમ શ્રુત અજ્ઞાનીને પણ સર્વ મતિ અજ્ઞાનીનીપરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વિભગ જ્ઞાનીને અતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે (વનસ્પતિ માહે જાય ત્યારે તીહા વીભગ નથી તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨, અવધિજ્ઞાની ૩, મનપર્યવજ્ઞાની ૪, કેવળજ્ઞાની ૫, મતિઅજ્ઞાની ૬, શ્રુતઅજ્ઞાની ૭, અને વિભગજ્ઞાની ૮, એ આઠ માહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા જીવ મનપર્યવ જ્ઞાની છે ૧, (તે એમ કે મનપર્યવ જ્ઞાન તો સુદ્ધ સાધુનેજ હોય તે માટે સખ્યાતાજ પામીએ) તે થકી અવધિજ્ઞાની અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી મતિજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની એ બે પરસ્પરે તુલ્ય છે (મતિ, શ્રુત જ્ઞાન સધીજ્ઞ હોય તે માટે) અને અવધિ જ્ઞાનીથી વિશેષાધિક છે ૪, (ત્રિર્યંચ, મનુષ્ય માહે ઘણા તે માટે) તે થકી વિભગ જ્ઞાની અસખ્યાત ગુણા છે (મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ઘણા છે માટે) ૫, તે થકી કેવળજ્ઞાની અનત ગુણા છે ૬, (સિદ્ધ અનતા માટે) ને તે થકી મતિ અજ્ઞાની, અને શ્રુત અજ્ઞાની એ બે પરસ્પરે તુલ્ય (સરખા) છે સધીજ્ઞ માટે પણ કેવળજ્ઞાની થકી અનત ગુણા છે ૮, (સીદ્ધ થકી એકદ્રી અનત ગુણા છે તે માટે) ॥૨॥ એ શ્રી જીવાભીગમ સુત્રે અષ્ટવિધ પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૪૬. નવ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા છે. તેમા તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે નવ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે એકદ્રી ૧, બેદ્દ્રી ૨, તેદ્દ્રી ૩, ચૌરેદ્રી ૪, નારકી ૫, પચેદ્રી તિર્યંચ ૬, મનુષ્ય ૭, દેવતા ૮, ને સિદ્ધ ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકદ્રિ જીવ એકેદ્રિપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેદ્દ્રી બેદ્દ્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સખ્યાતો કાળ રહે?

એમ તેદ્દ્રી અને ચઉરીદ્રીપણે પણ સખ્યાતો કાળ કહેવો

પ્રશ્ન—હે ભગવત નારકી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પચેદ્રી તિર્યંચ પચેદ્રી તિર્યંચપણે કેટનો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે (આઠ ભવ કરવા થકી) એમ મનુષ્યને પણ કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતા દેવતાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતા જઘન્ય દશ હજાર વરસ અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપય વસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રીને અતર કેટલા કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અતર્મુહુર્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સખ્યાતે વર્ષે અધિક અતર પડે (એકેદ્રી ટાળી શેષ એટલોજ કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, બેઇદ્રીયને અતર કેટલા કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનુ અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે (એકેદ્રી માહે જાય ત્યારે)

એમ તેઇદ્રી ૧, ચૌરદ્રી ૨, નારકી ૩, પચેદ્રી તિર્યંચ ૪, મનુષ્ય ૫, અને દેવતા ૬, એ સવને બેઇદ્રીની પરે જઘન્ય અતમુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનતો) વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે (એકેદ્રી માહે જાય ત્યારે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત સિદ્ધને અતર કેટલા કાળનુ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપય વસીત છે તેને અતર ન હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એકેદ્રી ૧, બેઇદ્રી ૨, તેઇદ્રી ૩, ચઉરેદ્રી ૪, નારકી ૫, પચેદ્રી તિર્યંચ ૬, મનુષ્ય ૭ દેવતા ૮, અને સિદ્ધ ૯, એ ૯ માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧, તે થકી નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી પચેદ્રી તિર્યંચ અસખ્યાત ગુણા છે ૪, તે થકી ચઉરેદ્રી વિશેષાધિક છે ૫, તે થકી તેઇદ્રી વિશેષાધિક છે ૬ તે થકી બેઇદ્રી વિશેષાધિક છે ૭, તેથકી સિદ્ધ અનતગુણા છે ૮ અને તે થકી એકેદ્રી અનતગુણા છે ૯ ॥૧॥

અથવા વળી નવ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩ (પૂછા લાગે ઉપજવાને પહીલે સમયે વર્તતા તે પ્રથમ સમયી કહીએ અને શેષ સર્વ તે અપ્રથમ સમયી કહીએ) અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫ અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭ અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, અને સિદ્ધ ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકી પ્રથમ સમયના નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સમયજ રહે (પછે અપ્રથમ સમયી થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયી નારકી અપ્રથમ સમયી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઉણા રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ એક સમયે ઉણા રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે?

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલક ભવ એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ રહે (ભાવના પૂર્વવત્ત)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અપ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલક ભવ એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે (સાત આઠ ભવ કરવાથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, દેવતા દેવતાપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતા નારકીની પરે પ્રથમ સમયી અપ્રથમ સમયીના કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકીને અતર કેટલા કાળનો પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અતર્મુહુર્ત્તે અધિક અતર પડે (તે એમ જે દશ હજાર વરસનુ નરકનુ જઘન્ય આયુષ્ય ભોગવીને અતર્મુહુર્તનો અન્ય ભવ કરી ફરી પાછો નરકમાહે ઉપજે ત્યા પ્રથમ સમયી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના નારકીને અતર કેટલા કાળનો પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતમુર્હુતો (તે એમ જે અતર્મુહુર્તનો અન્ય ભવ કરી નરક માહે ઉપજે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનુ અતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલક ભવ સમયે ઉણાનો અતર પડે (તે એમ જે સમયે ઉણો પોતાનો ક્ષુલક ભવ ભોગવીને ફરી તિર્યંચ થાય ત્યા પ્રથમ સમય થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે (તે એમ જે અનતો કાળ તિર્યંચમા રહે પણ વચે અન્ય ગતીનો ભવ કર્યા વિના પ્રથમ સમયી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનુ અતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી એક ક્ષુલક ભવ સમયે અધિક અતર પડે (એક મનુષ્યનો લઘુ ભવ કરીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાનુ અતર પડે (એટલો કાળ અન્ય ગતિમા રહી પાછો તિર્યંચ થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કહ્યુ તેમ અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઓછીકનું અતર પડે (તે એમ જે એક તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરીને પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અતર પડે (વનસ્પતિમા જાય ત્યારે)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયના નારકીને અતર કહ્યુ તેમ અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનું અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ અપ્રથમ સમયના નારકીને અતર કહ્યું તેમજ અતર કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, સિદ્ધને અતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપય વસીને અતર નથી

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪ એ ચાર માહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩, અને તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસખ્યાતગુણા છે ૪, (જો કે તિર્યંચ સદાય અનતા ઉપજતા પામીએ પણ તે ઇહા લેવા નહીં પણ જે દેવતા, નારકી અને મનુષ્ય માહેથી જે તિર્યંચમા ઉપજતા હોય તેનેજ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ કહીએ તે માટે અસખ્યાતાજ પામીએ એ ભાવાર્થ જાણવો)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, અને અપ્રથમ સમયના દેવતા ૪, એ ચાર માહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૩, અને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનત ગુણા છે ૪,

પ્રશ્ન—હે ભગવત પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, એ બે માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે થકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૧, અને અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, એ બે માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના તિર્યંચ છે ૧, તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનત ગુણા છે ૨, (તે એમ જે તિર્યંચ મરી તિર્યંચમા ઉપજે ચવે છે તે સર્વ અપ્રથમ સમયનાજ કહીએ તે માટે)

એમ મનુષ્ય અને દેવતાનુ અલ્પ, બહુત્વ જેમ નારકીનું કહ્યુ તેમ પ્રથમ સમયનાથી અપ્રથમ સમયના અસખ્યાત ગુણા કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, અપ્રથમ સમયના નારકી ૫, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૬, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, ને સિદ્ધ ૯ એ નવ માહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તેથકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી પ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથકી સિદ્ધ અનત ગુણા છે ૮, અને તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનત ગુણા છે ૯ ॥૯॥ એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે નવ વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપતિ સપૂર્ણ થઇ

૧૪૭. દશ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમા તેની કાયસ્થિતિ, અતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યા જે આચાર્ય એમ કહે છે જે દશ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યાછે તે કહછે પૃથ્વિકાયા ૧, અપકાયા ૨, તેઉકાયા ૩, વાયુકાયા ૪, વનસ્પતિકાયા ૫, બેઇદ્રિ ૬, તેઇદ્રિ ૭, ચઉરેદ્રિ ૮, પચેદ્રિ ૯ અને અનેદ્રિ ૧૦ (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પૃથ્વીકાયા જીવ પૃથ્વીકાયાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસખ્યાતો કાળ અસખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી એ કાળથી જાણવુ, અને ક્ષેત્રથકી અસખ્યાતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે

એમ અપકાયા ૧, તેઉકાયા ૨ અને વાયુકાયા ૩ એ ત્રણેને પૃથ્વીકાયાની પરે કહેવુ

પ્રશ્ન—હે ભગવત, વનસ્પતિકાયા જીવ વનસ્પતિકાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અનતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી અનતા લોકાકાશ પ્રદેશ જેટલી અસખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત આવળીકાના અસખ્યાતમા ભાગમા જેટના સમય હોય તેટલા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ બેઇંદ્રિપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે

એમ તેઇંદ્રિ ૧, અને ચઉરીંદ્રિ ૨ એ બેની પણ કાયસ્થિતિ બેઇંદ્રી પેરે કહેવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પંચેંદ્રી પંચેંદ્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરાપમ ઝાઝેરાં લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનેંદ્રી (સિદ્ધ) અનેંદ્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેતો સાદિ અપર્યવસિત છે (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયાને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના કાળ જેટલું અંતર પડે

એમ અપકાયા ૧, તેઉકાયા ૨, વાયુકાયા ૩, બેઇંદ્રિ ૪, તેઇંદ્રિ ૫, ચઉરીંદ્રી ૬, અને પંચેંદ્રી ૭, એ સાતેને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિકાયાને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતો કાળ જેટલી પૃથ્વીકાયાની કાયસ્થિતિ છે તેટલું વનસ્પતિ કાયાને અંતર જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અનેંદ્રી (સિદ્ધ) ને અંતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અંતર ન હોય

પ્રશ્ન—હે ગૌતમ, પૃથ્વીકાયા ૧, અપકાયા ૨, તેઉકાયા ૩ વાયુકાયા ૪, વનસ્પતિકાયા ૫, બેઇંદ્રિ ૬, તેઇંદ્રિ ૭ ચઉરીંદ્રી ૮, પંચેંદ્રી ૯, અને અનેંદ્રી ૧૦, (સિદ્ધ) એ દશ માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પંચેંદ્રી છે ૧ તેથકી ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨, તેથકી તેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી બેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪, તેથકી તેઉકાયા અસંખ્યાતગુણા છે ૫ તેથકી પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૬ તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૭, તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૮ તેથકી અનેંદ્રી (સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૯, અને તેથકી વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે ૧૦ ॥૨॥

અથવા વળી દશ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના નારકી ૨ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪ પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૯, અને અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૧૦

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના ા કી પ્રથમ સમયના ા કી પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, એક સમય લગીજ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમય ા નારકી અપ્રથમ સમયના નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઊણા રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ એક સમયે ઊણા રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, એક સમય લગી રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જઘ યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઊણા રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિના જેટલો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના મનુ ય પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમય ા મનુષ્ય અપ્રથમ સમય ા મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ સમયે ઊણા રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પ યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પ્રથકત્વે અધિક રહે (સાત આઠ ભવ કરવાથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમય ા દેવતા પ્રથમ સમયના દેવતા પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયના દેવતા અને અપ્રથમ સમયના દેવતા જેમ નારકી કહ્યા તેમ કહેવા

પ્રશ્ન—હે ભગવત પ્રથમ સમયના સિદ્ધ પ્રથમ સમયના સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અપ્રથમ સમયના સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, તે તો આદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનુ અતર પડે?

ઉ તર—હે ગૌતમ જઘ યથી દસ હજાર વરસ અતર્મુહુર્ત્ત અધિક અતર પડે (તે એમજે દશ હજાર વરસનો નારકીનો ભવ ભોગવી અતમુ ર્ત્તનો તિર્યંચનો ભવ કરી નારકી થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉ તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતર્મુહુર્ત્તનો અતર પડે (તે એમજે એક તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી નારકી થાય ત્યાર) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો વનસ્પતિનો કાળ અતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યચો કેટલા કાળનો અતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઊણા અંતર પડે (તે એમજે એકતો પોતાનો ક્ષુલ્લક લઘુ ભવ ભોગવી બીજો મનુષ્યનો ક્ષુલ્લક લઘુ ભવ ભોગવી ફરી ફરી તિર્યંચ થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે (અન્ય ગતી માહેથી તિર્યંચમા ઉપજતો પ્રથમ સમયી કહેવાય પણ તિર્યંચ માહેથી ઉપજતો કહેવાય નહીં માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધિક અંતર પડે (તે એમજે એક મનુષ્યનો લઘુ ભવ કરી ફરી તિર્યંચ થાય ત્યારે એ અંતર) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે (અન્ય ત્રણ ગતિ માહે એટલોજ કાળ રહેવાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઊણાનું (તે એમજે એકતો પોતાનો લઘુ ભવ ભોગવી બીજો તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરી ફરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે એ અંતર પડે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધિક અંતર પડે (તે એમજે વચે એક તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરી ફરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયના દેવતાને અને અપ્રથમ સમયના દેવતાને જેમ નારકીને અંતર કહ્યું તેમજ કહેવું,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના સિદ્ધને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (કેમકે અપ્રથમ સમયી થઈને પાછા ક્યારેય પણ પ્રથમ સમયી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના સિદ્ધને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યવસિતને અંતર ન હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, ને પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૫, એ પાંચ માહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના સિદ્ધ છે ૧, (ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એકસો આઠજ પામીએ તે માટે) તે થકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ (સમુર્છિમ મનુષ્ય એક સમયે અસંખ્યાતા ઉપજે તે માટે) તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી

અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસખ્યાત ગુણા છે ૪, અને તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છ ૫ (એહની ભાવના પૂર્વવત્)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, અપ્રથમ સમયના નારકી ૧, જાવત્ અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૫ એ પાચ માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૪, ને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, ને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે થકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે, ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૧, અને અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સવ થકી થોડા પ્રથમ સમયના તિર્યંચ છે ૧, ને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૨, (કારણ કે અન્ય ગતિ માંહેથી તિર્યંચપણે ઉપજે તે પ્રથમ સમયી તિર્યંચ કહીયે તે તો અસંખ્યાતાજ છે અને જે તિર્યંચ મરી તિર્યંચમાં ઉપજે છે તે અપ્રથમ સમયી કહીએ જેથી તે અનંતગુણા છે એ ભાવાર્થ)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૧ ને અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૨, એ બે માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, અને તે થકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, (સમુર્છિમ ભેળા માટે મનુષ્ય અસંખ્યાત કહ્યા)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના દેવતા ૧, ને અપ્રથમ સમયના દેવતા ૨, એ બે માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના દેવતા છે ૧, અને તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૧, ને અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૨, એ બે માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના સિદ્ધ છે ૧, (ઉત્કૃષ્ટા એકસો આઠ હોય તે માટે) ને તે થકી અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવત પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫, અપ્રથમ સમયના

મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૯, ને અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૧૦ એ દશ માંહે કયા કોનાથી થોડા, ઘણા, અથવા સરીખા, અથવા વિશેષાધિક છે?

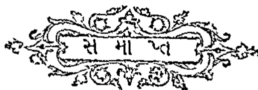
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા પ્રથમ સમયના સિદ્ધ છે ૧, (ઉત્કૃષ્ટો ૧૦૮ એક સમે સિદ્ધિ પામીએ તે માટે) તેથી પ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ (સમુર્છિમ મનુષ્ય એક સમે અસંખ્યાતા ઉપજતા પામીએ તે માટે) તેથી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ (જો કે તિર્યંચ તો અનંતા એક સમયે અનંતા ઉપજતા પામીએ પણ તે જે તિર્યંચ માંહેથી મરીને તિર્યંચ માંહે ઉપજે છે તે તો અપ્રથમ સમયીજ કહીએ તે માટે તે કહ્યા નથી પણ જે નારકાદિ ગતિમાંહેથી મરી તિર્યંચ માંહે આવી ઉપજે છે તે ઉપજતા સમયે પ્રથમ સમયી કહીએ તે કહ્યા તેવા તો તે તો અસંખ્યાતાજ પામીએ જેથી કરીને અસંખ્યાતજ કહ્યા છે) તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮ તે થકી અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૯ અને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૧૦ (સર્વ તિર્યંચમાં ઉપજતા થકા પણ અપ્રથમ સમયીજ કહીએ તે માટે) ॥૭॥

॥ એ શ્રી જીવાભિગમ ને દશ વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઈ એટલે સંસારી અને અસંસારી જીવનો અભિગમ સંપૂર્ણ થયો એટલે શ્રી જીવાભિગમ સૂત્ર (ત્રીજું ઉપાંગ) સંપૂર્ણ થયું તેમાં કાંઈ ભૂલ ચૂક હોય તો અરિહંત અનંતા સિદ્ધ કેવળી ભગવંતની સાખે તસ્સ મિચ્છામિદુક્કડં॥

ઇતિ શ્રી જીવાભિગમ સૂત્ર ત્રીજું ઉપાંગ સંપૂર્ણ ॥

दोहरो

जवलगे मेर अडगडे, जवलगे शशियर सूर, ॥
तवलगे ए पुस्तिका, रहो अखड भरपूर ॥१॥

આશ્રયપત્ર.

આ પુસ્તક છપાયા પહેલાં અગાવથી ગ્રાહક થઇ આશ્રય આપનાર સદ્‌ગૃહસ્થોના મુબારક નામ ઉપકાર સાથે નીચે પ્રમાણે પ્રગટ કરવામાં આવે છે—

૯૮ મુંબઇ બંદર.

૨ રા૦ રા૦ કેશરલાલ સખીદાસ સઘાણી, એન્ડ મીઠાઈ માર્કુગા
૧ ,, પ્રભુદાસ વીરજી શાહ
૧ ,, ડુંગરસી ખારમલ એન્ડ કો૦
૧ ,, નારણજી પરશોત્તમ, કચ્છ-અંજારવાળા,
૫ ,, ગોકળદાસ પ્રેમજી શાહ માંગરોળવાળા
૩ ,, જેઠાલાલ રામજી શાહ, માંગરોળવાળા
૧ ,, જગજીવન દયાળ શાહ ,,
૨ ,, પુંજાભાઇ લાધાભાઇ પીપરીયા, માંગરોળવાળા
૫ ,, મકનજી જુઠા શેઠ, ,,
૧ ,, દેવજી જુઠા શાહ, ,,
૧ રત્નચિંતામણી સ્થાનકવાસી જૈનમિત્ર મંડળી હા. રા. રા. જેઠાલાલ રામજી

રા. રા. અમરચંદ વીરજી શાહ, માંગરોળવાળા મારફત.

૧ રા૦ રા૦ અમરચંદ વીરજી શાહ, માંગરોળવાળા.
૧ ,, કપુરચંદ આણંદજી શાહ ,,
૧ ,, હરિદાસ જગજીવન શાહ
૧ ,, જમનાદાસ ખુશાલચંદ વોરા પોરબંદરવાળા
૧ ,, શોભાગચંદ વસનજી વેરાવળવાળા
૧ ,, પાનાચંદ ફુલચંદ ગોવિંદજી ,
૧ ,, ગલાલચંદ શોભાગચંદ શાહ ,,
૧ ,, મુળચંદ કેશવજી
૧ ,, પ્રભુદાસ હીરજી

રા. રા. ગોકળ પાનાચંદ મેતા (સોની) મારફત.

૨ રા૦ રા૦ ગોકળ પાનાચંદ મેતા
૧ ,, ઉમેદચંદ ગુલાબચંદ શાહ
૧ ,, આણંદજી વસનજી શાહ
૧ ,, સાકળચંદ જગસી શેઠ
૨ ,, લક્ષ્મીચંદ લાધા શાહ, કચ્છ પુનડીવાળા.
૧ ,, ગોણપત ચાપશી શાહ, ગુંદાળાવાળા
૨ ,, નરશીભાઇ વીરજી
૩ ,, ગોકળદાસ જાદવજી
૧ ,, દેવકરણ ઝવેર શાહ
૧ ,, ગાંગજી મુળજી શાહ. કચ્છ પત્રીવાળા
૧ ,, નેણશી રવજી શાહ, કચ્છ કપાઇયાવાળા
૧ ,, ભીમજી રણશી શાહ કચ્છ પત્રીવાળા
૧ ,, તેજુ નાનશી શેઠ કચ્છ કપાઇયાવાળા.
૧ ,, ખારમલ કોરશી શાહ
૧ ,, મોનજી હીરજી શાહ
૧ ,, વરજાંગ દેસા શાહ, કચ્છ ગુંદારા

રા. રા. અભેચંદભાઇ ગોપાળજી કોઠારી મારફત.

૨૫ રા૦ રા૦ તુલસીદાસ મોનજી શેઠ

૧૧ ,, અભેચંદભાઇ ગોપાળજી કોઠારી.
૫ ,, ગુલાબચંદ મોતીચંદ શાહ
૧ ,, પ્રેમચંદ નંદલાલ પારેખ
૧ ,, દેશનજી મકનજી દોશી
૧ ,, કપુરચંદ રામચંદ કપાણી
૧ ,, તારાચંદ હરખચંદ શાહ

ગોંડળ.

૧ રા રા ભાઇચંદ શીરાજ કોઠારી
૧ ,, નરભેરામ જીવા શાહ
૧ ,, કાનજી મીઠાચંદ શેઠ
૧ ,, લખુ જેચંદ શાહ
૧ ,, પાનાચંદ નારણજી મોદી
૧ ,, લીલાધર ડોસા હા ત્રીકમજી દેશાઇ
૧ ,, રવજી પ્રેમજી ગોડા
૧ ,, ખુશાલચંદ વર્ધમાન શધાણી
ગોંડળ સ્ટીગ ફોજદાર
૧ ,, ગુલાલચંદ વાઘજી દોશી
૧ ,, દુલભજી પ્રેમજી ગોડા
૧ ,, નરભેરામ વલભજી મોદી
૧ ,, માણેકચં૰ કાળીદાસ બરવાડા
૧ ,, વીરપાળ જાદવજી ,,
૨ ,, અભેચંદ રણછોડ
૧ ,, કલ્યાણજી દેવકરણ શેઠ
૨ ,, નરભેરામ ડુંગરશી છરીયા
૧ ,, પાનાચંદ શીરાજ મુખસાર
૧ ,, અમરચંદ હેમચંદ શધાણી
૧ ,, ચત્રભૂજ ટોકરશી કોઠારી,
ગો ગ આ રે ક સાહેબ
૧ ,, પરશોતમ મુળચંદ પારેખ
૧ ,, ત્રીભોવન જીવરાજ પારેખ

મોરબી મેતા ભાણજી મકનજી મારફત

૫ રા રા દેશાઇ અનોપચંદ જજભાઇ હા
મધુભાઇ હાકેમચંદ જેતપરવાળા.
૧ ,, સધાણી અભેચંદ હરીરાજ ગોંડળ
૧ ,, ભાણજી મકનજી, મહેતા ,,
૫ ,, મોરબી જૈનશાળા હા ઝવેરી
ત્રીભોવન મોણસી
૫ ,, અબાવી ડોસાણી શેઠ
૩ ,, વનેચંદ રાજપાળ દેશાઇ હા
નાનુભાઇ પોપટભાઇ
૩ ,, ઘેલા વાનજી શઘવી
૨ ,, જીવા ડોસાણી શેઠ
૨ ,, નીમચંદ દેવચંદ શેઠ
૨ ,, ખુશાલચંદ જાદવજી શેઠ
૨ ,, મોણસી અમુખખ ઝવેરી
હા ત્રીભોવનભાઇ
૨ ,, મનસુખલાલ તારાચંદ,
મોરબી ટ્રાફીક સુપરી૰
૨ ,, સુખલાલ મોનજી હા પુરીભાઇ
૧ મોરબી લાઇબ્રેરી
૧ ,, ત્રીકમજી મુળચંદ શઘવી
૧ , હીરાચંદ લક્ષ્મીચંદ મહેતા
૧ ,, વનેચંદ પોપટ દફતરી
૧ ,, ઉમીયાશંકર ફુલચંદ દફતરી
૧ ,, ભાઇચંદ જગજીવન મહેતા
૧ ,, ત્રીકમજી ધનજી મહેતા
૧ ,, માણેકચંદ ગોવીંજી મહેતા

વઢવાણ શહેર.

રા. રા. ચુનીલાલ નારણજી મારફત.

૩ રા ગ ધનજી લાલચંદના ઉપાશ્રયખાતે

૧ ,, સુંદરજી ધનજી વોરા
૧ ,, ડાયા જેઠા શાહ
૧ ,, ઉજમશી કચરા શાહ
૧ ,, હરચંદ હીમચંદ હા નરશિદાસ
૧ ,, જીવણ વખતચંદ હા મગનલાલ ઉજમશી સઘવી
૧ ,, લલુભાઇ ઓધાભાઇ ગોરાણીયા
૧ ,, નાનજી વર્ધમાન શાહ
૧ ,, વાનજી મઘજી વકીલ
૧ ,, હરખચંદ ચાપશી શાહ
૧ ,, ફુલા પનજી શાહ હા બેન સતોક
૧ ,, ચુનીલાલ નરશી શાહ
૧ ,, ગોગન ગના હા મગનલાલ ભાવસાર
૧ જ્ઞાનવર્ધક ફંડ હા બહેચરદાસ નથુભાઇ
૧ રા રા નાગરદાસ જેઠા હા મોહનલાલ
૧ ,, લીલધાર હીમજી સઘવી
૧ ,, દેવકરણ સુંદર હા બેન અચી
૧ ,, હરગોવન સુંદર હા બેન મણી
૧ દરીયાપરી જૈન કન્યાશાળાના માસ્તર બાઇ મોંઘી.

રા. રા. છોટાલાલ ત્રીભોવનદાસ ગાંધી મારફત.

૧ રા રા જેરાજભાઇ દેવચંદ ગાંધી
૧ ,, ત્રીભોવન દેવચંદ ગાંધી
૧ ,, માણેકચંદ ચાપશી ગાંધી
૧ ,, ઉકાભાઇ મુળચંદ ગાંધી

મલુકચંદ કુંઆભાઇ શેઠ મારફત.

૧ રા રા ગોકળદાસ લધુભાઇ શાહ
૨ ,, લલુભાઇ નગીનદાસ શ્રીસુરતવાળા
૧ ,, કુંઆભાઇ ચેનશી.

૧૬ પોરબંદર

જીવણભાઇ આણંદજી શા. મારફત.

૧ રા રા જીવણભાઇ આણંદજી શાહ
૨ ,, હીરજી રામજી શાહ
૧ ,, મનમોહનદાસ કપુરચંદ ગોરાણીયા
૧ ,, હરજીવનદાસ નેમીદાસ
૧ ,, પોરબંદર જૈનશાળા ખાતે
૧ ,, ધારશી જાદવજી શાહ હા બાઇ જેકુંવર
૧ ,, દેવીદાસ લખમીચંદ ધેવરીયા
૧ ,, હરખચંદ વનજી શાહ
૧ ,, અમરચંદ જસરાજ શાહ
૧ બાઇ કપુરબાઇ
૧ ,, નાનજી ગીરધર
૧ બાઇ ચાપાબાઇ
૧ ,, ઞાનચંદ તારાચંદ
૧ ,, પોપટ જાદવજી શાહ
૧ ,, કશળચંદ કાળીદાસ બાવીસી જેતપર વાળા

જામનગર.

તારાચંદ રાયચંદ વારીયા મારફત.

૪ વીસા શ્રીમાળી લોકાગચ્છના ઉપાશ્રય તરફથી હા પુનાતર ખેગાર રા જપાળ વિગેરે
૧ રા રા શોમચંદ આણંદજી પારેખ
૧ ,, જગજીવન તથા હેમચંદ મહેતા
૧ ,, મોહનલાલ હરખચંદ ખજુરીયા
૧ ,, વલભજી હેમરાજ મહેતા
૧ બાઇ ટમી બાઇ નારણજી
૧ રા રા કરશનજી કમળશી મહેતા
૧ ,, હીરાચંદ આણંદજી પારેખ
૧ બાઇ શીવકુંવરબાઇ પદમશી
૧ બાઇ મોતીબાઇ હરખચંદ.

લાલપર.

૧ સ્થાનક ખાતે હા રા રા કવરા બાધા શા

જોડીયા.

૧ જોડીયા જૈન મણિભાઇ લાયબ્રેરી તરફથી હા ચતભજ પ્રેમજી વકીલ

અજમેર.

૩ દી ધી મેનેજર જૈન બુક ડીપો

ભીલખા.

૧ સ્થાનક ખાતે હા રા રા નાગજી વેલજી

૧ ધાગધ્રા.

૧ રા રા નાગરદાસ ગકુલભાઇ સઘવી

૩ સુરત.

૩ પુસ્તકાલય ખાતે હા રા રા તારાચદ ઉત્તમચદ

૧ ધ્રોળ.

રા. રા કપુરચદ રૂપસી દોસી મારફત

૧ ધ્રોળ સ્થાનકવાસી સઘ સમસ્ત હા રા રા દોલતચદ રામજી મોદી

૧ મેદરડા

૧ રા રા ડોસાભાઇ હેમચદ શાહ

૧ ઘાટવડ (કોડીનાર તાબે)

૧ રા રા પીતાબર પરષોતમ ગાધી

૧ મેગણી.

૧ રા રા રામજી પ્રેમચદ શેઠ

૧ સનપેડા.

૧ રા રા જીવરાજ મીઠા

૧ જામજોધપુર.

માસ્તર માણેકચદ ખોડીદાસ મારફત.

૧ સ્થાનક ખાતે હા વિરજી દુરજી દોશી

૧ ઢાળીયા.

૧ રા રા માનસગ જેઠા

૧ અરજાપુમક.

૧ રા રા વાઘા રૂપસી પટનીયા હા ભવાનભાઇ

૧ મેવાસા.

૧ સ્થાનકખાતે હા રા રા નથુ નાનજી

૨ સાજડીયારી.

૧ રા રા દેવકરણ નથુ ચાનીગી

૧ „ સઘરાજ નાનજી

૪ કાળાવડ.

માસ્તર માણેકચદ ખોડીદાસ મારફત.

૧ કાળાવડ જૈનશાળા, હા માસ્તર માણેકચદ ખોડીદાસ શેઠ

૧ રા રા ભાણજી પરસોતમ વકીલ

૧ „ સુદરજી દેવસી ગ્વાણી

૧ „ મેઘજી ડુગરશી મહેતા

